

**«ТҰЛҒАНЫ РУХАНИ-АДАМГЕРШІЛІК
ТӘРБИЕЛЕУ – ҚОҒАМНЫҢ
НЫСАНАЛЫ БАҒДАРЫ»
ХАЛЫҚАРАЛЫҚ ПЕДАГОГИКАЛЫҚ ОҚУЛАР
ЖИНАҒЫ
1 бөлім**

**МАТЕРИАЛЫ
МЕЖДУНАРОДНЫХ ПЕДАГОГИЧЕСКИХ ЧТЕНИЙ
«НРАВСТВЕННО-ДУХОВНОЕ ВОСПИТАНИЕ
ЛИЧНОСТИ КАК ЦЕЛЕВОЙ
ОРИЕНТИР ОБЩЕСТВА»
1 часть**

**THE COLLECTION OF MATERIALS
OF INTERNATIONAL PEDAGOGICAL
READINGS ON THE THEME
«MORAL AND SPIRITUAL
EDUCATION OF THE INDIVIDUAL
AS A TARGET OF SOCIETY»
1 part**

**ГУ «УПРАВЛЕНИЕ ОБРАЗОВАНИЯ АКИМАТА
КОСТАНАЙСКОЙ ОБЛАСТИ»**

**КГКП «КОСТАНАЙСКИЙ ПЕДАГОГИЧЕСКИЙ КОЛЛЕДЖ»
УПРАВЛЕНИЯ ОБРАЗОВАНИЯ
АКИМАТА КОСТАНАЙСКОЙ ОБЛАСТИ**

**«ТҰЛҒАНЫ РУХАНИ-АДАМҒЕРШІЛІК
ТӘРБИЕЛЕУ – ҚОҒАМНЫҢ
НЫСАНАЛЫ БАҒДАРЫ»
ХАЛЫҚАРАЛЫҚ ПЕДАГОГИКАЛЫҚ ОҚУЛАР
ЖИНАҒЫ
1 бөлім**

**МАТЕРИАЛЫ
МЕЖДУНАРОДНЫХ ПЕДАГОГИЧЕСКИХ ЧТЕНИЙ
«НРАВСТВЕННО-ДУХОВНОЕ ВОСПИТАНИЕ
ЛИЧНОСТИ КАК ЦЕЛЕВОЙ
ОРИЕНТИР ОБЩЕСТВА»
1 часть**

**THE COLLECTION OF MATERIALS
OF INTERNATIONAL PEDAGOGICAL
READINGS ON THE THEME
«MORAL AND SPIRITUAL
EDUCATION OF THE INDIVIDUAL
AS A TARGET OF SOCIETY»
1 part**

УДК 37.034
ББК 74.200.51
Т 85

Главный редактор: Уразамбетова Галия Ульмекхановна, кандидат педагогических наук, директор КГКП «Костанайский педагогический колледж» Управления образования акимата Костанайской области

Редакторы:

Логина Мария Александровна, кандидат филологических наук, доцент кафедры филологии ФГБОУ ВО «Челябинский государственный университет», Костанайский филиал

Морданова Светлана Мугтасимовна, кандидат педагогических наук, доцент ВАК РК, доцент кафедры филологии ФГБОУ ВО «Челябинский государственный университет», Костанайский филиал

Морозова Дина Аскатовна, кандидат педагогических наук, преподаватель кафедры иностранных языков КГКП «Костанайский педагогический колледж» Управления образования акимата Костанайской области

Составители:

Чуркина Т.А., Кудиярбекова А.М., Тулепова Д.Ж., Морозова Д.А., Кенжегарина А.А., Ткаченко Т.Е., Юсова Л.В., Жармухамбетова А.А., Сеилова Л.А.

Рецензенты:

Ассенгеймер Мария Анатольевна, кандидат педагогических наук, доцент кафедры социальной педагогики и психологии, Омская гуманитарная академия

Головина Клара Максutowна, кандидат филологических наук, доцент, сотрудник Агентства инноваций и профессионального развития «Эду Трэвел Эдженси», г. Минск, Республика Беларусь

Лепешев Дмитрий Владимирович, кандидат педагогических наук, профессор, Кокшетауский университет им. Абая Мырзахметова

Т 85 «ТҰЛҒАНЫ РУХАНИ-АДАМГЕРШІЛІК ТӘРБИЕЛЕУ – ҚОҒАМНЫҢ НЫСАНАЛЫ БАҒДАРЫ: халықаралық педагогикалық оқулар жинағы. = **НРАВСТВЕННО-ДУХОВНОЕ ВОСПИТАНИЕ ЛИЧНОСТИ КАК ЦЕЛЕВОЙ ОРИЕНТИР ОБЩЕСТВА:** материалы международных педагогических чтений. / сост.: Кудиярбекова А.М., Тулепова Д.Ж., Чуркина Т.А. – Қостанай: 2021. - 724 б. қазақша, орысша.

ISBN 978-601-7586-29-4

«ТҰЛҒАНЫ РУХАНИ-АДАМГЕРШІЛІК ТӘРБИЕЛЕУ – ҚОҒАМНЫҢ НЫСАНАЛЫ БАҒДАРЫ» халықаралық педагогикалық оқулары. Жинаққа ғалымдардың, магистранттардың, мектепке дейінгі мекемелердің қызметкерлерінің, орта білім беру ұйымдарының, Қазақстан Республикасының, Ресей Федерациясының, Беларусь Республикасының техникалық және кәсіптік, орта білімнен кейінгі білім беру ұйымдарының педагогтерінің адамгершілік-рухани тұлғаны тәрбиелеуге жүйелі көзқарасты қамтамасыз ету, балалармен және жастармен жұмыс істеудің жаңа тиімді нысандарын іздеу, педагогикалық идеяларды шоғырландыру туралы баяндамалары кіреді.

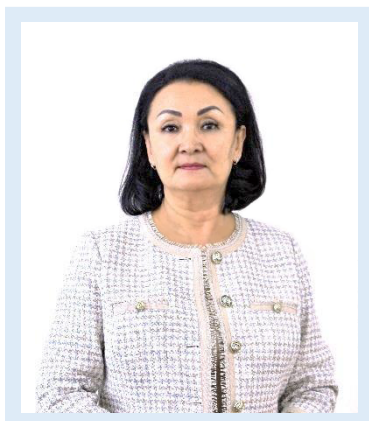
Международные педагогические чтения «НРАВСТВЕННО-ДУХОВНОЕ ВОСПИТАНИЕ ЛИЧНОСТИ КАК ЦЕЛЕВОЙ ОРИЕНТИР ОБЩЕСТВА». Сборник включает доклады ученых, магистрантов, работников дошкольных учреждений, педагогов организаций среднего образования, организаций технического и профессионального, послесреднего образования Республики Казахстан, Российской Федерации, Республики Беларусь для обеспечения системного подхода к воспитанию нравственно-духовной личности, поиск новых эффективных форм работы с детьми и молодежью, консолидация педагогических идей.

International pedagogical readings on the theme «MORAL AND SPIRITUAL EDUCATION OF THE INDIVIDUAL AS A TARGET OF SOCIETY». The collection includes reports of scientists, undergraduates, pre-school teachers, teachers of secondary education organizations, technical and vocational, post-secondary education organizations of Kazakhstan, Russian Federation, Belarus to provide a systematic approach to the education of moral and spiritual personality, search for new effective forms of work with children and young people, consolidation of pedagogical ideas.

ISBN 978-601-7586-29-4

УДК 37.034
ББК 74.200.51

© Управление образования акимата Костанайской области
КГКП «Костанайский педагогический колледж»
Управления образования акимата Костанайской области, 2021

ИСТОКИ НРАВСТВЕННОСТИ В СЕМЬЕ – ОСНОВА НРАВСТВЕННОСТИ В ПРОФЕССИИ

Духовно-нравственное развитие и воспитание обучающихся являются первостепенной задачей современной системы технического и профессионального образования и представляют собой важный компонент социального заказа для образования. Образованию отводится ключевая роль в духовно-нравственной консолидации казахстанского общества. «Нравственность заключается в современном познании добра, в совершенном умении и желании творить добро», – писал И. Песталоцци. Нравственность в отличие от морали искоренена не столько в жизни, но, прежде всего, в стране, культуре, народе, семье. Нравственность, имеющая своим источником духовность, не просто формируется, она воспитывается с ранних лет в семье.

Духовно-нравственное развитие гражданина Казахстана – это процесс последовательного расширения и укрепления ценностно-смысловой сферы, формирования способности человека сознательно выстраивать и оценивать отношение к себе, другим людям, обществу, государству, миру в целом на основе общепринятых моральных норм и нравственных идеалов, ценностных установок. Проблема духовно-нравственного воспитания в наше время стала насущной и требует своего разрешения в связи с негативными процессами, происходящими в общественном сознании и поведении людей.

В настоящее время значительно повышаются социально-педагогические требования к воспитанию будущих специалистов. В КГКП «Костанайский педагогический колледж» Управления образования акимата Костанайской области подведены итоги пилотного проекта «О деятельности пилотной организации по реализации программы нравственно-духовного образования «Самопознание» за период с 2017 по 2020 год». Осмысление педагогическим коллективом идей гуманизации, внимание к личности студента, развитие его личностных качеств и индивидуальных способностей, стиля общения и взаимоотношений обучающихся, педагогов и родительской общественности определили приоритетные направления деятельности на всех этапах реализации проекта. Почему для нас, педагогов, важно было обратить внимание на нравственные и духовные аспекты становления будущих специалистов? Как родители нас поддержали в этом вопросе? Какие результаты получены нами в процессе работы в пилотном проекте?

В настоящее время в колледж приходят учащиеся школ, которые по-разному понимают нравственные нормы и понятия. Несовершеннолетние имеют некоторые представления о гражданственности, нравственном начале в человеке: что такое добро и зло, правда и справедливость, традиции и обычаи народа, поэтому в колледже необходима продуманная целенаправленная работа по развитию и формированию гражданских качеств, нравственных норм студентов. Важно, чтобы у студента была комфортная психологическая обстановка, оптимистический настрой. Студент должен иметь тёплые доверительные отношения между участниками учебно-воспитательного процесса. Мы проводим целенаправленную и постоянную работу с семьей: педагогические советы, беседы, встречи, онлайн-вебинары, консультации для родителей по проблеме духовно-нравственного становления будущего педагога. Родители и законные представители обучающихся так же, как и мы, педагоги, подаем студентам первый пример нравственности. Выпускник колледжа в своей профессиональной деятельности должен быть человеком ответственным, коммуникативным, толерантным, способным быстро реагировать в нестандартных ситуациях, умеющий анализировать свою деятельность и давать объективные оценки.

Союзниками по воспитанию высококвалифицированных специалистов, граждан Казахстана являются родители, которые вносят неоценимый вклад в создание воспитательной

системы колледжа. Общие задачи духовно-нравственного развития и воспитания обучающихся на специальностях «Дошкольное воспитание и обучение», «Начальное образование», «Социально-культурная деятельность и народное художественное творчество» осуществляются по направлениям, раскрывающим одну из существенных сторон духовно-нравственного развития личности гражданина Казахстана. Каждое из направлений духовно-нравственного развития и воспитания обучающихся основано на определенной системе базовых национальных ценностей, обеспечивают усвоение их обучающимися: воспитание нового казахстанского патриотизма и гражданственности, правовое, национальное, семейное, поликультурное и художественно-эстетическое, интеллектуальное, физическое воспитание и здоровый образ жизни, воспитание нравственных чувств и этического сознания, ценностного отношения к прекрасному, воспитание антикоррупционного сознания, трудолюбия, творческого отношения к учебе, труду, жизни, ценностного отношения к природе, окружающей среде. Все направления духовно-нравственного развития и воспитания важны, дополняют друг друга и обеспечивают развитие личности на основе духовных, нравственных и культурных традиций.

Важность темы международных педагогических чтений «Нравственно-духовное воспитание личности как целевой ориентир общества» обусловлена тем, что сегодня стало очевидным отсутствие у многих людей в разных государствах ясно выраженной системы ценностных приоритетов, объединяющих их в единую историко-культурную и социальную общность. Такое положение дел привело к острой необходимости позитивного влияния на духовную сферу общества, стремлению возродить национальную идею Казахстана «Мәңгілік ел», изменить сознание граждан.

Духовно-нравственное воспитание неотделимо от патриотического, а патриотизм всегда деятелен. Для того, чтобы сформировать у обучающегося стержневые личностные качества, к которым, безусловно, относятся нравственность и патриотизм, колледж должен так организовать деятельность, чтобы перед будущим педагогом создавались ситуации личностного выбора, вырабатывалась потребность в поиске нравственного поведения, проявлялись лучшие качества человека и гражданина. Главное для нашего педагогического коллектива сегодня – взять все самое ценное и эффективное для построения системы духовно-нравственного воспитания студентов, научить их жить честно на благо новых поколений, любить костанайский край, быть достойными гражданами своего государства.

Примером настоящего патриота своей страны является наш земляк Ыбрай Алтынсарин, 180-летний юбилей которого мы празднуем в октябре 2021 года. В начале третьего тысячелетия, когда потеряны многие ценности, идеи и взгляды о судьбе человека, его делах и идеалах, о путях воспитания высоконравственной личности, проблемы, которые поднимал Ы. Атынсарин в своих произведениях особенно актуальны сегодня.

Современники Ы. Алтынсарина называли его «Проводником чистых истин нравственности общечеловеческой...», мы, потомки и продолжатели его педагогических трудов, – «Просветителем, прогрессивным общественным деятелем, распространителем передовых идей и знаний. Человеком, утверждающим нравственные позиции».

Для нас, педагогов, важно подготовить молодое поколение к жизни и дать профессию, мы понимаем, что важнейшее из человеческих усилий – стремление к нравственности наших студентов. От него зависит внутренняя устойчивость и само существование личности. Только нравственность в наших поступках придаёт красоту и достоинство нашей жизни. Сделать её живой силой и помочь ясно осознать студентам значение нравственности – главная задача педагогического коллектива колледжа.

Уразамбетова Галия Ульмекхановна,
директор КГКП «Костанайский педагогический колледж»
Управления образования акимата Костанайской области,
кандидат педагогических наук

СЕКЦИЯ I

ӘОЖ 371

Абдраимова А.Б.

«Өрлеу» БАҰО» АҚ филиалы «Ақмола облысы бойынша ПҚ БАИ», «Өзін-өзі тану» рухани-адамгершілік білім беру бағдарламасы бойынша тренер, п.ғ.м.

Ақмола облысы,
Нұр-Сұлтан к., Қазақстан

«ӨЗІН-ӨЗІ ТАНУ» РУХАНИ-АДАМГЕРШІЛІК БІЛІМ БЕРУ БАҒДАРЛАМАСЫН ҚАШЫҚТЫҚТАН ОҚЫТУ ФОРМАТЫНДА ЖОСПАРЛАУ ЖОЛДАРЫ

Аннотация. В статье описаны способы организации курсов дистанционного обучения по программе духовно-нравственного воспитания «Самопознание» и модели дистанционного планирования предмета «Самопознание», включенного в учебные программы общеобразовательных школ и средних технических и профессиональных специальностей.

Ключевые слова: информационные технологии, дистанционное обучение, курсы повышения квалификации, платформа, электронная почта, онлайн.

Annotation. The article describes the ways of organizing distance learning courses on the program of spiritual and moral education "Self-knowledge" and the model of distance planning of the subject "Self-knowledge", included in the curricula of secondary schools and secondary technical and professional specialties.

Түйін сөздер: ақпараттық технологиялар, қашықтықтан оқыту, біліктілікті арттыру курстары, платформа, электрондық пошта, онлайн.

Бүгінде бүкіл әлем болып жер бетінде орын алған мәселеге байланысты күрделі кезеңді бастан кешудеміз. Бірақ, өмір бір орында тоқтап тұрмайтындықтан, адамзат сандық технологиялар дәуіріне аяқ басып, ақпараттық технологияларды және компьютерлік желі арқылы жаңа білім әдістерін пайдалану кеңейтіліп келеді.

Қашықтықтан оқыту жүйесінің негізгі мақсаты – жеке адамды интеллектуалды дамыту, ақпаратпен жұмыс жасай білуге үйрету және оның ерекшелігі – ол өзіндік оқыту жүйесіне жатады. Қашықтықтан оқыту адамның білім алуға және ақпарат алуға деген құқықтарын іске асыратын үздіксіз білім беру жүйесі нысандарының бірі ретінде мамандардың негізгі қызметін атқара жүріп, білімін, біліктілігін арттыруға да мүмкіндік береді. Сара Алпысқызының авторлық «Өзін-өзі тану» рухани-адамгершілік білім беру Бағдарламасы білім беру жүйесінде қоғамды рухани-адамгершілік тұрғыда жаңарту мәселелерін шешуді көздейді. Сондықтан барлық білім беру салаларында жүргізілетін «Өзін-өзі тану» сабақтары да интерактивті түрден қашықтықтан оқыту форматына көшті.

Педагог жұмысының сапасы: дұрыс жасалған жүйе, АКТ, оның ішінде цифрлық білім беру ресурстары және электронды оқулықтарды пайдалану бойынша сабақтың пәндік мазмұнын сауатты аша алу қабілетіне байланысты. Бүгінде заманауи педагог білім беруші рөлінде ғана емес, сонымен бірге білім алушылардың ақпараттық-коммуникациялық технологияларды пайдалана отырып, оқу-танымдық, оқу-іздену, жоба әрекеттерін ұйымдастырушы рөлін атқаруы тиіс.

Жаңартылған «Өзін-өзі тану» рухани-адамгершілік білім беру бағдарламасы бойынша 2013 жылдың мамыр айынан бастап «Өрлеу» БАҰО АҚ филиалы «Ақмола облысы бойынша ПҚ БАИ-да» 4000 астам мұғалім біліктілікті арттыру курстарынан өтсе, оның ішінде 203 мұғалім кеңейтілген біліктілікті арттыру курстарын жақсы көрсеткіштермен аяқтап, рухани-адамгершілік тұрғыда жаңа деңгейге көтеріліп, РАББ бағдарламасының әдіснамасы, әдістері мен идеяларын мектептің оқу-тәрбие үдерісіне енгізу іскерліктерін үйренді. Өткен 2020 жылдың басынан 670 ұстаз біліктілікті арттырды, олардың 548 карантинге қарамастан қашықтықтан ұйымдастырылған курстарды аяқтады.

«Ақмола облысы бойынша ПҚБАИ»-да қашықтықтан ұйымдастырылған курстар "Өрлеу" БАҰО" АҚ цифрлық ресурстарын қолдана, Youtube арнасының платформасы арқылы дәрістер өткізіліп, WhatsApp, Mail.ru, Gmail.com мессенджерлері арқылы

құжаттармен, үлестірмелі материалдармен алмасып, өздік тапсырмалар, сынақ жұмыстары орындалды және курс барысы Инстаграмм, Фейсбук желілерінде жарияланып тұрды.

Бүгінде «Офлайн», «Онлайн» сияқты терминдер тілімізде қолданысқа енді. Қашықтықтан оқыту тыңдаушыдан жоғары мотивация мен танымдық біліктілікті талап етеді.[1] Сондықтан трансляция кезіндегі белсенділік, жауакершілік, тәртіп, мәселені шешуге бағыттылық, өзіндік қабілеттерін онлайнда ұсына білу маңызды. Өкінішке орай, Youtube платформасыда тренерге тыңдаушылармен кері байланысты толық жүргізу мүмкіндігін шектелген, яғни тыңдаушылармен кері байланыс тек чат арқылы жүзеге асырылды. Осындай келеңсіздіктерді болдырмау үшін «Өрлеу» БАҰО АҚ 2021 жылдан бастап жаңа Orleu Online платформасында қашықтықтан оқыту жұмысын бастағалы отырмыз.

Біліктілікті арттыруды қашықтықтан ұйымдастыру синхронды және асинхронды жүзеге асырылуда.[3] Синхронды – дәріс кезінде ақпараттарды қабылдау болса, асинхронды – тыңдаушының дәрістен кейінгі бос уақытында өз бетінше білімін толықтыруы, тренермен, топтағы әріптестерімен пікір алмасып, ой бөлісіп, тапсырмаларды орындау бойынша өзара оқыту тәсілдерін жүзеге асыруы болып табылады. Мұндай мүмкіндіктер тыңдаушылардың танымдық іс-әрекетіндегі қызметін жетілдіруде өте маңызды.

Әрине, көптеген елдімекендерде интернет желісінің жұмысы өте нашар болғандықтан, педагогтардың цифрлық құзыреттілігін арттыру мәселелері де жақсартуды тілеп отыр. Бұл жерде педагогтардың өзара ынтымақтастығы мен кәсіби дамуын ұйымдастырып, ағымдағы оқу жылында оқытуды ұйымдастырудың жаңа жүйесін құру бойынша жұмыстар жүргізуді талап етті.

«Бөбек» ҰҒПББСО әзірлеген қашықтықтан оқыту жағдайында мұғалімнің өзін-өзі тану сабақтарын дайындау талаптарына тоқталсақ, олар:

- қашықтан оқыту жағдайында әртүрлі ақпараттық қызмет түрлерін қолдану: электрондық пошта, телеконференциялар, гипермәтіндік орта, интернет желісінің ресурстары;

- «Бөбек» Ұлттық ғылыми-практикалық, білім беру және сауықтыру орталығының порталында орналастырылған оқулық, мұғалім үшін әдістемелік құрал, оқушы дәптері, электрондық оқулықтар, қосымша материалдар кіретін оқу-әдістемелік кешендерді қолдану;

- оқытуды қолайлы, қолжетімді және ыңғайлы форматты ескере отырып ұйымдастыру.

Бейнесабақ форматын пайдаланғанда мұғалімнің мүмкіндіктері:

- Электрондық пошта, WhatsApp, басқа мессенджерлер арқылы «Бөбек» ҰҒПББСО әзірлеген YouTube «Өзін-өзі тану бейнесабақтары» арнасында орналасқан бейнесабақ үшін сілтеме беру немесе өзі әзірлеу;

- оқушыларға бейнесабақты міндетті түрде көруді ұсыну;

- білім алушыларға бейнесабақ, фильмдерге, кітаптарға сілтемелерді көргеннен кейін өз бетінше оқу/орындау үшін тапсырмалар беру;

- электронды журналдар жүйесінде, электрондық пошта, WhatsApp, басқа мессенджерлер арқылы өз бетінше орындауға тапсырма беру;

- Kundelik.kz электрондық журналдар, Bilimal.kz, mektep.edu.kz жүйелері арқылы, электронды журналдар болмаған жағдайда – педагогтың қалауы бойынша байланыстың қолжетімді түрлері арқылы кері байланысты жүзеге асыру.

Онлайн сабақ кезінде:

- сабақ барысында PowerPoint презентациясының экранында мәтіндерді көрсету, материалды, тапсырманы түсіндіру, оқушылардың сұрақтарына жауап беру;

- бейне, аудиожазбалар көрсету, мәтінге сілтемелер беру, оқушылармен чаттарда пікір алмасу;

- «Жағымды көңіл-күйге келу», «Тыныштық сәті», «Хормен ән айту» сияқты әдістерді өткізу;

- чатта алдағы оқу үдерісі бойынша жоспарлар мен нұсқаулықтарды, шығармашылық тапсырмаларды, жоба бойынша тапсырмаларды орналастыру;

- топтық жұмысты ұйымдастыру, ұжымдық ми шабуылын ұйымдастыруға көмектесетін Padlet интерактивті онлайн-тақтасына сілтемені немесе соған ұқсас қосымшаларды

орналастыру (тіпті қатысушылар қашықтықта болса да), белгілі бір тақырып бойынша виртуалды көрме, плакат немесе қабырға газетін дайындау;

- чатта сауалнаманың нәтижелерін автоматты түрде шығаруға мүмкіндік беретін платформаларға сілтеме жасау (Google нысандары).

Өзін-өзі тану мұғалімі үшін өмірде адамның рухани-адамгершілік дамуының негізі болып табылатын жалпыадамзаттық құндылықтарды ұстанудың маңыздылығы идеясын жеткізу қажет.

Қашықтан оқыту жағдайында оқушылар мен мұғалімнің бір-бірінен алыстығына, оқушы тарапынан эмоциялық байланыстың болмауына және басқа да қиындықтардың болуына қарамастан, оқушыларға жалпыадамзаттық құндылықтардың мәнін жеткізу, «Өзін-өзі тану» рухани-адамгершілік білім беру бағдарламасының қағидаларын басшылыққа алу, интерактивтілік, эмоциялық көтеріліс, сабаққа жағымды көңіл-күй атмосферасын жасау қажет.

Өзін-өзі тану бейнесабағын әзірлеу әдістемесі.

Қашықтан оқыту жағдайында өзін-өзі тану сабақтарын сапалы өткізуді ұйымдастыру үшін тиісті ресурстарды (материалдар, дереккөздер және т.б.) іріктеу маңызды. Педагог сабақтың мазмұнына сәйкес келетін ақпараттық құралдарды, аудио-бейнематериалдарды кеңінен іздестіруді жүзеге асырады. Мұғалім өзі бейнесабақ сияқты медиаресурсты жасай алады.[3]

Өзін-өзі тану бойынша бейнесабақтар (аудиосабақтар) бөлім, тақырып, сынып және сабақ нөмірінен басталады. Жоспарлау кезінде сабақтың құндылығын, сапасын, мақсаттары мен міндеттерін анықтау керек.

«Өзін-өзі тану» рухани-адамгершілік білім беру бағдарламасы ХХІ ғасырдың маңызды мәселелерін шешуге бағытталғандықтан заманауи ұстаз алдында АКТ құзіреттілігін жетілдіре, онлайн сабақтарында цифрлық білім беру ресурстарын, мультимедианы қолдана отырып, балалар бойында ізгілік пен қайырымдылық, жауапкершілік, барлық адамдарға деген кішіпейілділік пен құрмет қасиеттерін айқындай түсу міндеті тұр.

Игі қызметіңізде сәттілік, шығармашылық шабыт тілейміз!

Әдебиеттер тізімі:

1. Белозубов А.В. Система дистанционного обучения Moodle: учебно-методическое пособие / А.В. Белозубов, Д.Г. Николаев. - СПб., 2007.
2. Вайндорф – Сыроева М.Е., Грязнова Т.С., Шитова В.А. Методика дистанционного обучения. – ЮРАЙТ, 2017.
3. «Бөбек» Ұлттық ғылыми-практикалық, білім беру және сауықтыру орталығы. Қашықтан оқыту жағдайында өзін-өзі тану сабақтарын ұйымдастыру және өткізу. Мұғалімге арналған әдістемелік ұсыныстар Алматы, 2020.

УДҚ 377.8

Абилова В.Ш.

өзін-өзі тану мұғалімі, «Запорожье орта мектебі» КММ

Ақмола облысы,

Жақсы ауданы, Запорожье ауылы, Қазақстан

«ӨЗІН-ӨЗІ ТАНУ» САБАҒЫНДА, ОҚУШЫЛАРДЫҢ БОЙЫНДА КОММУНИКАТИВТІ МӘДЕНИЕТТІ ҚАЛЫПТАСТЫРУ ЖОЛДАРЫ

Түйін. Бұл жұмыста өзін-өзі тану сабағында оқушылардың бойында коммуникативтік мәдениетті қалыптастырудың тиімділігі мен маңызы сөз қозғалды. Коммуникативтік мәдениетті қалыптастырудың негізі мақсаттары жайлы нақты жазылды. Осы жұмыс барысында әр өзін-өзі тану мұғалімдерінің алдындағы міндеттемелер нақты қойылды. Коммуникативтік құзыреттілікті дамытудың тиімді жолдары нақты көрсетіліп, әрқайсысына нақтылама, анықтамалар жазылды. Сұрақ-жауап. Диалог. Қатысым. Жазылым (тақырыпқа байланысты мәтінмен жұмыс). Өзін-өзі тану сабағында қолданылатын бірнеше әдіс түрлері жайлы жазылды. Сонымен қатар олардың тиімділік

жолдарын анықтап көрсетті. Коммуникативті дағдысы жоғарғы деңгейде қалыптасқан оқушылардың, жеке дара қасиеттері туралы мағұлматтар берілді. Қандай жұмыс түрлерін ұйымдастыру керектігі және оларды қанда пәндерде қолдану керектігі жайлы айтылды. Жалпы коммуникативті қалыптастырудың маңыздылығы жайлы мағұлматтар қарастырылды.

Аннотация. В данной работе были затронуты эффективность и значение формирования коммуникативной культуры у учащихся на уроках самопознания. Четко изложены основные цели формирования коммуникативной культуры. В ходе этой работы были четко поставлены обязательства перед каждым учителем самопознания. Четко обозначены эффективные пути развития коммуникативной компетенции, каждому прописаны уточнения, определения. Вопрос-ответ – Диалог – Имею – Подписка (работа с текстом в зависимости от темы) Было написано о нескольких видах методов, используемых на уроках самопознания. А также выявили пути их эффективности. Даны представления о личностных качествах учащихся, коммуникативные навыки которых сформированы на высоком уровне. Говорили о том, какие виды работ необходимо организовать и использовать их в дисциплинах. Были рассмотрены вопросы о важности формирования общей коммуникативной.

Abstract. In this paper, the effectiveness and importance of forming a communicative culture among students in the lesson of self-knowledge were touched upon. The main goals of the formation of a communicative culture are clearly outlined. In the course of this work, the obligations to each self-knowledge teacher were clearly set. Effective ways of developing communicative competence were clearly outlined, and clarifications and definitions were written for each of them. Questions and answers – Dialog – Participation – Subscription (working with text related to the topic) It is written about several types of methods used in the self-knowledge lesson. At the same time, they identified ways of their effectiveness. Information about the personal qualities of students, whose communication skills are developed at a high level, was given. They talked about what types of work should be organized and how to use them in the blood. The purpose of the seminar is to provide students with information about the importance of communicative formation in general.

Қазіргі қоғамның ең өзекті мәселелерінің бірі, жан-жақты дамыған жеке тұлғаны қалыптастыру. Қай қоғамда болмасын ұрпақ тәрбиесінің алатын орны ерекше. Ұрпақ тәрбиесі – ел алдындағы маңызы зор міндет. Еліміздің, қоғамның экономикалық, саяси, мәдени дамуына үлес қосатын, әлемдік өркениетке көтерілетін білімді де мәдениетті, парасатты, денсаулығы мықты азамат тәрбиелеп шығару ұстаздар қауымының бүгінгі таңдағы басты міндеті. Елбасы Н.Ә. Назарбаев өз сөзінде: «Болашақта еңбек етіп, өмір сүретіндер бүгінгі мектеп оқушылары, мұғалім оларды қалай тәрбиелесе, Қазақстан сол деңгейде болады, яғни тәрбиенің түпкі мақсаты-қоғамның нарықтық қарым-қатынасқа көшу кезінде саяси экономикалық және рухани дағдарыстарында жеңіп шыға алатын, ізгілігімен ХХІ ғасырды дамытушы, іскер, өмірге икемделген жан-жақты мәдениетті дара тұлғаны тәрбиелеп қалыптастыру» деп ой қорытындысын жасады. Мұғалімдер алдында тұрған аса маңызды міндет-талабы таудай, жеке тұлғаны іздеп тауып, оны баулып шығару. Жеке тұлғаға жету үшін әр оқушының қабілетін танып, біліп, дамытып, шыңдап, жол сілтеп, Адам дәрежесіне көтеру.

Өзін-өзі тану сабағында коммуникативті мәдениетті қалыптастырудың негізгі мақсаттары;

Шығармашылық жұмыстарда оқушы өз ойын еркін білдіру;

Қабылданған шешім нәтижесін бағалай білу дағдысын қалыптастыру;

Өзін де, өзгені де құрметтей білу;

Осы алға қойған мақсаттарға жету барысында, атқарылатын жұмыс түрлерін тиімді ұйымдастыру қажет. Сонда ғана белгілі бір нәтижеге жетуге болады.

Нәтижесінде әртүрлі топ мүшелерімен қарым-қатынас жасау мәдениеті қалыптасады;

Коммуникативті мәдениетті қалыптастыру – тәртіп қағидаларын анықтайды, құндылықтар жүйесін, идеяларды, тәртіпке келтіруге және түзетуге көмек береді. Сынып ұжым арасында өзара түсінушілік болмаса, коммуникация болмайды. «Коммуникация» термині латын тілінен аударғанда «жалпы, барлығымен бөлісу» деген мағынаны білдіреді. Коммуникативті қабілеттілік адамның жасына, біліміне, мәдениетіне, психологиялық даму деңгейіне сай ерекшеленеді. Адамзаттың қарым-қатынас құралы- тіл. Тілдік қатына арқылы адамдар бір-бірімен түрлі байланысқа түседі. Қарым-қатынас іс-әрекеттің негізі факторы десек қателеспейміз.

Біріншіден; басқа адамдарды дұрыс түсіну, психикалық бағалау. Екіншіден адекватты эмоционалды жауап беру. Үшіншіден әр адам өзінің жеке даралық ерекшеліктеріне байланысты әдіс-тәсілін, формасын білу. Қарым-қатына мәдениетін ерте жастан бастап, оқушылардың бойында жанашырлық, мейірімділік қасиеттерін қалыптастыру қажет. Бір-бірімен байланысқа түсу арқылы, мінез-құлық мәдениеті қалыптасады және саналы түрде дамиды, жоғары қабілеттері мен қасиеттерін аша алады.

Жалпы өзін-өзі тану оқушыларға қоршаған ортаны түсінуге, оған өзінің көзқарасын, өмірлік ұстанымын анықтауға көмек беру үшін қажет.

Өмірде дұрыс жол табу үшін адам дұрыс ой түйіп, өздігінен сапалы, дәлелді шешімдер қабылдай білуге үйренуі керек. Сондықтан өз жұмысымда оқушылар бойында коммуникативті мәдениетті қалыптастырудың тиімді жолдары мен әдіс-тәсілдерін іздестіріп, оны өзін-өзі тану сабақтарында тиімді қолдану үлкен жетістіктерге қол жеткізеді.

Әр өзін-өзі тану мұғалімдерінің алдында мындай міндеттемелер бар.

- оқушылардың дүниетанымдық көзқарастарын кеңейту;
- жеке қабілеттерін көре білу, оны жан-жақты дамыту;
- оқушылардың белсенділіктерін арттыру;
- өзін-өзі дамыту, жетілдіру;
- инновациялық жаңалықтарды тиімді қолдану;
- қалаған іске жауапкершілікті болу;
- жан-жақты талқылай білу;

Бірігіп, ұйымдастырылған түрлі тақырыптардағы іс-шаралар, бағдарламалар өткізу барысында, қарым-қатынас арқылы рухани байтады, жігерлендіреді. Мысалы: «Бәрі де сүйіспеншіліктен басталады», «Менің өмірлік таңдаған жол торабым» пікірталас, тренингтердің маңызы өте зор. Осындай ұйымдастырылған іс-әрекеттер арқылы, білімі жоғары, өзгелермен қарым-қатынас жасай алатын және көпшіл ортада өз-өзін еркін ұстай алатын, өз ойын нақты-тиянақты, жүйелі жеткізе алуға үйренеді.

Жан-жақты оқушы дамуы бірнеше сатыдан тұрады. Бала не нәрсені болса да білуге құштар, қызыққыш қолмен ұстап, көзбен көргенді жақсы көреді. Оқушылардың қызығушылығы жақсы ұйымдастырылған бірлескен іс-әрекетке байланысты.

Осы бірлескен әрекеттердің бірі, коммуникативті дағдыларды қалыптастырудың негізі болып саналады. Коммуникативтік дағды жеке тұлғаның рухани өсуін қалыптастырады, адамдарды түсіне білуіне көмектеседі. Сондықтан мұғалім алдына мақсат қоя білетін, анық та дұрыс сөйлей білетін, өз ойын жарыққа еркін шығара алатын, түсіне білетін, қызығушылықпен тыңдай алатын адамды өмір жолына аттандыра білу керек.

Оқушылардың коммуникативтік құзыреттілегін дамытудың тиімді жолдары:

- Сұрақ-жауап
- Диалог
- Қатысым
- Жазылым (тақырыпқа байланысты мәтінмен жұмыс)

Сұрақ-жауап түрін қолдану арқылы, оқушылар бір-біріне сұрақ түрлерін тиімді қолдануға және оған нақтылы жауап беруге үйренеді. Оқушылардың сөздік мәнері қалыптасады.

Диалогқа түсу арқылы, тығыз қарым-қатынасқа түсуге бейімделеді. Кез келген тақырыпта талқылауда өз ойларын жетік жеткізе алады.

Қатысым арқылы мұғалім мен оқушы үнемі тығыз байланыста жұмыс атқарады. Әр кезде өздерін еркін ұстай алады.

Жазылым арқылы сауаттылық дағдылары қалыптасады. Шығармашылық қабілеттері шыңдала түседі.

Бұл жұмыс түрлері коммуникативті дағдының тиімді жолдары болып есептеледі. Себебі бұл жұмыс түрлерін барлық сабақта тиімді қолданылса, жақсы нәтижелер бертінсіз сөзсіз. Өз іс-тәжірибемде коммуникативті дағдысы қалыптасқан оқушы, екінші адаммен, сыныптасымен белгілі бір ақпаратты жеткізіп қана қоймай, өз ойын түсіндіре, олардың пікірін ұға, түсіне білетініне көз жеткізіп жүрмін.

Коммуникативті дағдылардың белсенді әдістері – оқу материалын меңгеру үдерісіндегі оқушылардың танымдық іс-әрекетін арттыруға негіз болатын оқыту тәсілдері. Осы заманғы педагогикалық үдерісте қолданылатын әдістер саны, түрі орасан зор.

Өзін-өзі тану сабағында қолданылатын әдістерді таңдау кезінде, мына критерийлерді басшылыққа алу керек.

- әдістердің оқыту мақсатына, міндеттеріне сай келуі;
- тақырыптың мазмұнына сай келуі;
- оқу үшін уақытқа сәйкестігі;

Баланың коммуникативті дағдыларын қалыптастыру үшін, ең алғашқы сатысынан бастап, шығармашылық ойлауға, шешімдер қабылдай алуға дағдыландыру қажет. Әрине ол үшін өзін-өзі тану сабағында ғана емес, барлық негізгі пәндер бойынша шығармашылық жұмыстар беріп отыру қажет. Өзімнің еңбек жолымда, оқушы бойында шығармашылық дарындылықтарын дамыту мақсатында, түрлі жұмыс түрлерін ұйымдастырып отырдым. Әрқашан оң нәтижелер берді.

Мысалы келтіретін болсам; «Болжау», «Шеңбердегі диалог» сияқты тиімді тәсілдерді қолданамын. Олар өз кезегінде оқушының сөздік қорын молайтып, ойланып жауап беруге, бір-бірімен қарым-қатынасқа түсуіне мүмкіндік береді.

Осындай түрлі жұмыс түрлерін ұйымдастыру арқылы, мында нәтижелерге қол жеткізуге болады;

- Пәнге деген қызығушылығы артады;
- Қажетті білімді жан-жақты меңгереді;
- Өз бетінше жұмыс жасауға қалыптасады;

Г. Галилей: «Адамды бірнәрсені қайталауға үйреткеннен гөрі, оған жаңалық ашуға көмектескен жөн» – дегендей әр мұғалім осы бағытта жұмыс істегенде ғана, ойлау мен шығармашылық қабілеті қалыптасқан, құзырлы тұлға қалыптастыра алады деп ойлаймын. Сондықтан да, оқушылардың өз бетінше жұмыс жасау, тапсырма орындау барысында тұжырым жасау, қорытындыға келу, ұқсас құбылыстар арасынан тиімдісін таңдай білу, проблеманы шеше білу, пікірталасты жүргізе білу қабілеті қалыптасады.

Қорытындылай келе, әр адамның коммуникативті мәдениеті адамдармен қарым-қатынас жасай білуіне байқалады. Адамдардың бір-бірімен тез арада тіл табыса білуі олардың коммуникативтік әлеуетінің жоғарғы екенін көрсетеді. Мәдениетті адам қарым-қатынас жасау кезінде, өзін ұстай біледі, басқа адамның өміріне еркін араласып кете алады. Адамның коммуникативті мәдениетті оның өзін-өзі тәрбиелеу мен дамытуының дәрежесін байқатады, сонымен қатар оның коммуникативті дағдысы мен қабілетін дамытады.

Коммуникативті қабілетті өзін-өзі тану сабақтарында ұтымды қолдана білу, дұрыс жоспарлай алатын, сөйлеу мәнері дұрыс қалыптасқан, еркін ойын айта алатын тұлға қалыптасуына зор үлесін қосады.

Халқымыздың әлеуметтік өміріне зер салсақ, бала тәрбиелеу ісінде ісінде үлкенді сыйлауға, кішіні құрметтеуге, жақсыны жаманнан ажыратып, өзіндік шешім қабылдауға, өз бетімен іс-әрекет жасауға, шежірені үйретуге, туған жерін кастерлеуге, бір сөзбен айтқанда кісілікке үйреткен.

Мектептегі басты тұлға-мұғалім, ал оқу процесінің негізі сабақ. Демек мұғалім әр сабақтың тиімді, әрі қолайлы жолдарын таба білсе, әр сабақтың білімділік, тәрбиелік мәнін жете түсініп, әдістемлік жағынан дұрыс ұйымдастыруға міндетті. Қай пәнде болса да, оқушыларға түсінікті, қызықты, тартымды, күнделікті өмірмен байланыстыра өткізу-қазіргі жаңартылған білімнің басты талабы. Д. Ушинский: «Кімде-кім оқушының тіл қабілетін дамытуға тиіс. Сөздік қасиеті ойды дұрыс беру арқылы бағаланады, ойдың дұрыс айтылуы сөз ішінен шығады». – деген екен. Шынында да, баланың айтайын дегені, ең бірінші оның ойында пайда болады, тек содан кейін ол ойлар ауызша айтылады. Коммуникативті байланысқа түсу арқылы, ой тізбегі дұрыс қалыптастыру. Ақыл-ой жұмысын ұйымдастыру, тапқырлығына жол аштыру.

Әдебиеттер тізімі:

1. 12 жылдық білім беру №3, 2015.
2. Мұғалімге арналған нұсқаулық, 41 б.
3. Білім жаңалықтар № 4, 2012.
4. Қазақстан мектебі № 4, 2012. Білім кілті №11, 20 б.
5. Бастауыш сынып № 4, 72 б.

УДК 372.893

Авдиенко Л.С.

преподаватель истории, ТОО «Экибастузский Колледж Инновационного Евразийского Университета»,
Павлодарская область,
г. Экибастуз, Казахстан

ВОСПИТАНИЕ ИСТОРИЕЙ КАК ГЛАВНАЯ СОСТАВЛЯЮЩАЯ ВОСПИТАНИЯ ДУХОВНО-ПРАВСТВЕННЫХ КАЧЕСТВ СТУДЕНТОВ

Түйін. Мақалада техникалық және кәсіптік білім беру жүйесінде инновациялық білім беру технологияларын қолдана отырып, тарихты оқыту процесінде студенттердің жеке басының рухани-адамгершілік қасиеттерін тәрбиелеудің ерекшеліктері қарастырылады. Қазіргі білім беру парадигмасында білім берудегі тәрбиелік компонентті күшейтуге үлкен мән берілгендіктен, бұл мәселе өзекті болып табылады. Гуманитарлық цикл пәндері адамның рухани-адамгершілік қасиеттерін тәрбиелеуде ерекше рөл атқарады. Тарихты тәрбиелеу адамның рухани-адамгершілік қасиеттерін қалыптастырудың негізгі факторы болып табылады.

Аннотация. В статье рассматриваются особенности воспитания духовно-нравственных качеств личности студентов в процессе обучения истории с применением инновационных образовательных технологий в системе технического и профессионального образования. Поскольку в современной образовательной парадигме важное значение уделяется усилению воспитательного компонента в образовании, то данная проблема является актуальной. Именно дисциплины гуманитарного цикла играют особую роль в воспитании духовно-нравственных качеств личности. Воспитание историей является основополагающим фактором в становлении духовно-нравственных качеств личности.

Abstract. The article describes the features of the upbringing of spiritual and moral qualities of the personality of students in the process of teaching history with the use of innovative educational technologies in the system of technical and vocational education. Because in the modern educational paradigm, great importance is attached to strengthening the educational component in education, this problem is urgent. Exactly disciplines of the humanitarian cycle that play a special role in the education of the spiritual and moral qualities of the individual. Education by history is a fundamental factor in the development of the spiritual and moral qualities of a person.

Ключевые слова. Самоопределение, патриотизм, гуманизм, личность, воспитание, обучение, толерантность, парадигма, проект, компетенция.

В современной образовательной парадигме духовно-нравственное развитие, воспитание и социализация обучающихся определены как задачи первостепенной важности в формировании личности студентов. Поэтому важной педагогической задачей является выработка студентами активной жизненной позиции, сознательного отношения к общественному долгу, единства слова и дела, нетерпимости к отклонениям от норм нравственности. Сегодня, перед нами педагогами, перед обществом в целом, стоит задача формирования духовно-нравственной личности.

Модернизация общественно-политической жизни страны, трансформация мировоззрения современного человека неизбежно повлекли за собой изменение нравственно-духовных ориентиров, идеалов, форм общественного сознания. Патриотизм, нормы морали и нравственности, межнациональное согласие, толерантность, физическое и духовное развитие, законопослушание – именно эти ценности должны прививаться на всех ступенях образования.

Развитие и процветание Казахстана может быть успешным только при активном участии в этом процессе подрастающего поколения, молодежи, с высоким духовным и нравственным потенциалом.

Закон Республики Казахстан «Об образовании» ставит цель активного формирования у молодежи высоких нравственных качеств: чувства национальной гордости, патриотизма, гуманного отношения к людям, уважения к своей культуре, самобытности народа, нравственного поведения [1].

Духовно-нравственное воспитание – это процесс содействия восхождения обучающихся к нравственному идеалу, через приобщение их к нравственным ценностям, таким как добро, долг, верность, истинность, благородность, отзывчивость, милосердие, а достучаться до сердца и души сегодняшнего студента становится все сложнее. Известный педагог К.Д. Ушинский предлагал воспитывать обучающихся, используя народные национальные традиции. А где ещё можно изучать их, как не на занятиях гуманитарного цикла? Прежде всего, при обучении истории, так как именно эта учебная дисциплина привлекает внимание обучающихся к важным вопросам самоопределения личности, к проблемам нравственного выбора, их эмоционального переживания.

Именно история как учебная дисциплина в особенной мере способствует воспитанию духовно-нравственной личности, обладающей высокой степенью осознания себя гражданином Казахстана. История помогает выявить непреходящие духовные богатства, которые были накоплены человечеством за весь период его развития, и понять взаимосвязь каждого человека с всеобщими нравственными и духовными законами. Задача исторического образования – вырастить гражданина, умеющего мыслить, чувствовать, действовать, т.е. личность с высокими духовно-нравственными качествами.

Изучение истории должно быть ориентировано, прежде всего, на личностное развитие обучающихся, использование потенциала исторической науки для социализации подрастающего поколения, формирование их мировоззренческих убеждений и ценностных ориентаций.

На современном этапе идет процесс формирования новой концепции истории казахского народа, основанной на объективном, свободном от конъюнктуры историческом прошлом Казахстана, что является основой возрождения исторической памяти народа, одним из важнейших факторов формирования национального единства, воспитания гражданственности и патриотизма. Соответственно, неизмеримо возросли роль и значение учебной дисциплины «История Казахстана» [2]. Содержание учебной дисциплины предполагает осмысление обучающимися основных вопросов этнического, политического, социально-экономического и культурного развития Казахстана в различные исторические периоды, определяя его место и роль в мировом историческом процессе. Студент должен найти ответы на вопросы «Зачем нужна история?», «Какова значимость изучения событий многолетней давности?»

Изучение значимых исторических событий и личностей подобно путешествию во времени, ведь именно история изучает прошлое и наследие прошлого в настоящем. Историческая наука открывает перед нами нечто гораздо больше, чем существующие в прошлом события, которые привели к созданию современного мира. Так зачем нужна история? История предлагает нам изучение прошлого и настоящего неизвестных нам народов и иностранных государств, в которых практически все отличается от нас. Зная, что общего мы разделяем с людьми в прошлом, затем изучив, насколько их жизнь отличается от нашей в настоящем, мы способны изменить свое будущее в сторону прогресса. Мы оборачиваемся назад и видим последствия кровопролитных войн, революций, государственных переворотов, бездумного отношения к природе, великих открытий, неграмотности. Отсюда мы приходим к выводу, что необходимо изучать историю, чтобы извлекать ошибки из прошлого и предотвращать их в будущем.

Соотношение содержания исторического образования на ступенях основного общего образования и ТипО определяется с учетом принципа преемственности образования

и специфики каждой из этих ступеней [2]. Что касается учебной дисциплины «Всемирная история», то основное, обладающего историческим сознанием, гражданственностью и патриотизмом, уважающего национальные и общечеловеческие ценности, осознающей большое значение накопленного человечеством культурно-исторического опыта, активно и творчески применяющего исторические знания и навыки в учебной и социальной деятельности на основе изучения ключевых событий и процессов всемирной истории. Все это можно достичь, применяя инновационные технологии в процессе обучения истории.

В своей педагогической деятельности я активно применяю инновационные технологии, которые помогают реализовать задачи и достичь поставленной цели изучения дисциплины. При обучении истории я применяю технологию проблемного обучения и метод проектов. Для 1 и 2 курсов разработаны сборник заданий, которые носят проблемный характер, сборник тем проектных работ разных видов с рекомендациями по их выполнению. Доказано на практике, что в рамках современного урока истории применение этих технологий продуктивно и актуально. Современный урок истории – это урок, на котором приоритет отдается целям самореализации обучающихся, затем формам и методам обучения, позволяющим организовать продуктивную учебную деятельность, потом – содержанию учебного материала. Организационные формы и методы обучения имеют приоритет перед содержанием учебного материала, активно влияют на него, могут его видоизменять и трансформировать. При таком подходе акцент переносится с вопроса «чему учить» на вопрос «как учить»: в центре внимания педагога оказывается не учебный материал, а сам обучающийся, его учебная деятельность [3].

Эффективным приемом духовно-нравственного воспитания являются специально составленные познавательные проблемные задания, которые даются в начале урока. Такие задания помогают активизировать мыслительную деятельность студентов, сопереживать и сострадать, анализировать, делать выводы. Пример такого задания на занятии по истории Казахстана при изучении темы «Казахское ханство: политические институты государства» на 1 курсе: «Как простой народ в Казахском ханстве мог участвовать во власти? Почему ханы уважительно относились к народу?». На основе уже имеющихся знаний нужно дать ответ на проблемный вопрос, а уже после изучения темы дополнить ответ. Здесь проявляется воспитание уважения, толерантности, независимо от социального положения.

При изучении темы «Борьба казахского народа за восстановление государственного суверенитета» на 1 курсе студентам, чтобы понять, почему казахская интеллигенция начала XX века выступала за национальную независимость, нужно познакомиться с историческими личностями, их социальным положением. Обучающимся необходимо уяснить, зачем людям с высшим образованием, которые имели фактически все, погибать, идти на каторгу, лишаться всего ради благополучия народа. Это яркий пример нравственного подвига настоящих патриотов Казахстана. Предлагаю детям «перенестись» назад и предложить свое развитие события, конечно, прошу как можно полнее объяснить их точку зрения. Студенты по-разному отвечают на вопросы, при этом прослеживается как у них происходит формирование духовно-нравственных ценностей. Настоящее воспитание историей, на мой взгляд, заключается в представлении обучающемуся реальных возможностей примерять на себе исторические роли.

Изучение исторических документов, их подробный анализ позволяет студентам высказать своё собственное мнение по проблеме, опираясь на нравственные ценности, которое выработало человечество за свою богатейшую историю.

Очень активно на занятиях я применяю метод проектов как одну из продуктивных инновационных технологий. Метод проектов может использоваться в рамках программного материала практически на любом уроке. Избираемые темы должны быть значительными, интересными и усложняться в зависимости от возраста обучающихся. Творческая деятельность в ходе проектной работы доставляет обучающимся радость познания и общения [4]. Например, при изучении темы по всемирной истории «Великая мечта Мартина Лютера Кинга» студенты в группах выполняют мини-проекты «Исторический портрет»,

творческого характера. Обучающиеся самостоятельно занимаются поиском материала, изучают биографию, труды, общественно-политическую деятельность, составляют исторический портрет, воплощая свои креативные идеи. По окончании работы создают презентацию или буклет, защищают его, обосновывая практическую значимость работы.

При завершении изучения раздела «Развитие культуры» по истории Казахстана на 1 курсе студенты работали над краткосрочным проектом «Современный учебник истории». В начале работы над проектом студентам необходимо самостоятельно создать параграфы для будущего учебника. Студенты поделились на группы и на протяжении урока писали пункты параграфа учебника, используя дополнительную литературу, различные источники. Студенты должны сформулировать заголовок и план параграфа, написать небольшой авторский текст, раскрыть событийно-хронологический ряд, отобрать материал для рубрик «Словарик», «Исторический портрет», задания к тексту, найти подходящие иллюстрации. В процессе работы над проектом обучающиеся приобщаются к культуре Казахстана, проявляют творчество, самостоятельность, осознают необходимость бережного отношения к традициям и культуре предков. Все это способствует воспитанию духовно-нравственных качеств студентов.

Я считаю, что для того, чтобы каждый урок был плодотворным, необходимо организовать процесс получения знаний так, чтобы студент активно, с интересом и увлечением изучал новое, осознавал итоги своего труда, умел их оценивать, проявлял творческий потенциал, был активным участником учебного процесса. Современный урок истории – это урок, который можно охарактеризовать как урок-познание, открытие, деятельность, противоречие, развитие, самопознание, самореализация, мотивация, интерес, выбор, инициативность, уверенность, потребность. Я соглашусь с высказыванием В. А. Сухомлинского, что «Урок – это зеркало общей и педагогической культуры учителя, мерило его интеллектуального богатства, показатель его кругозора, эрудиции» [5].

Структуру современного урока истории можно построить на основе классической структуры любого урока в целом. Следует отметить, что современный урок истории демонстрирует особенности, которые необходимо учитывать с учётом специфики данной дисциплины. Необходимо учитывать и те требования, которые предъявляются сегодня к преподаванию такой важной, выстраивающей систему мировоззрения общества и человека, дисциплины, как история.

Все мы осознаем, что с течением времени меняется не только наше общество, но и мир в целом, преподавание истории должно исходить из требований и реалий современной эпохи. Несомненно, современный урок истории способствует духовно-нравственному воспитанию студентов, подрастающего поколения, формированию мировоззрения, основанного на общечеловеческих ценностях.

Список литературы:

1. Закон Республики Казахстан от 27 июля 2007 года № 319-III «Об образовании» (с изменениями и дополнениями по состоянию на 02.01.2021 г.) https://online.zakon.kz/document/?doc_id=30118747
2. Типовая учебная программа по «Истории Казахстана», (на базе основного среднего образования), ОГН, ЕМН, Семей, 2020 г.
3. Ирметов У. А. Формирование основ духовности школьников на традициях национальной культуры (на материалах Республики Казахстан). Диссертация кандидата пед. наук. Москва, 2004, 166 с.
4. Ермолаева Е.А. Нравственное воспитание школьников на уроке истории // Старт в науке. Серия история, 2016, № 4, С. 148-152.
5. Шкарин, Д. Ю. Современные инновационные технологии в рамках проблемного обучения на уроках истории и обществознания / Д. Ю. Шкарин. - Текст: непосредственный // Молодой ученый. - 2018. - № 24 (210). - С. 339-341. - URL: <https://moluch.ru/archive/210/51387/> (дата обращения: 13.01.2021).

Амренова А.А.

учитель начальных классов, КГУ «Енбекская средняя школа-сад имени Героя Советского Союза Халык Кахарманы С.Нурмагамбетова» Аккольского отдела образования, Акмолинская область, с. Енбек, Казахстан

ДУХОВНО-ПРАВСТВЕННОЕ ВОСПИТАНИЕ В ПЕРИОД ДИСТАНЦИОННОГО ОБУЧЕНИЯ

Түйін. Мақал қашықтықтан оқыту кезеңіндегі рухани-адамгершілік тәрбиеде жеке тулғаны қалыптастыру урдісінің негізгі буын отбасындағы тәрбиенің аспектісіне арналған.

Түйін сөздер: Рухани-адамгершілік тәрбие, педагогика, заманауи білім, құндылықтар, дәстүрлер, отбасы.

Аннотация. Статья посвящена изучению духовно-нравственного воспитания в период дистанционного обучения как одного из аспектов воспитания в семье, выступающего ключевым звеном процесса формирования личности.

Ключевые слова: Духовно-нравственное воспитание, педагогика, современное образование, ценности, традиции, семья.

Abstract. The article is devoted to the study of spiritual and moral education during the period of distance learning as one of the aspects of upbringing in a family, which is a key link in the process of personality formation.

The keywords: Spiritually-moral education, education, modern education, values, traditions, family

Современное образование отличается тем, что всего за год учителя научились совершенно новым методам работы. Ранее неизученное дистанционное обучение стало для каждого педагога необходимым и целеполагающим. Каждый учитель и воспитатель строит свою работу таким образом, чтобы урок был не только интересным, но и актуальным для современной семьи. Учителю предмета «Самопознание» необходимо раскрыть важность и необходимость духовно-нравственного воспитания родителям, так как дистанционное обучение основывается на внутрисемейных отношениях с детьми.

Семейная микросреда передает ребенку социальный опыт и знания, накопленные предыдущими поколениями, нравственный опыт самих родителей. Ребенок с раннего возраста усваивает нормы поведения своих родителей и в соответствии с ними строит свои отношения с близкими людьми, а затем, усвоенные отношения, переносит в социум. От первичного нравственного опыта зависит, как будут строиться отношения со сверстниками, педагогами, соседями. Именно в семье ребенок учится соотносить свои поступки с интересами других людей, учитывать их желания и взгляды на ту или иную проблему, проявлять заботу об окружающих.

Ребёнок и общество, семья и общество, ребёнок и семья – эти тесно связанные понятия можно расположить в такой последовательности: семья – ребёнок – общество. Ребёнок вырос, стал сознательным членом общества, создал семью, в которой опять родились дети. Из этого можно сделать вывод, что от того, насколько нравственными, добрыми и порядочными будут наши дети, зависит нравственное здоровье нашего общества. Тем более что предмет «Самопознание» учит детей быть лучше, добрее, обретать новых друзей.

В связи с особой воспитательной ролью семьи возникает вопрос о том, как сделать так, чтобы максимизировать положительные и свести к минимуму отрицательное влияние семьи на воспитание ребёнка во время дистанционного обучения. Для этого необходимо точно определить внутрисемейные социально-психологические факторы, имеющие воспитательное значение, тем более, что если в обычной повседневной жизни у родителей не хватало времени или возможности на общение с детьми, то сейчас все наоборот. Это время возможности воспитывать поколение на семейных традициях и ценностях. Это время для диалога и совместных решений, которые развивают и объединяют всю семью. Например, совместные игры или обучение, проведение досуга и выполнение домашних дел.

Дистанционное обучение – это отличная возможность совместного обучения с детьми, потому что можно помогать ребенку в трудных вопросах, вместе выполнять домашние задания, делиться успехами. Помимо обучения, можно приобрести привычку по вечерам читать любимые сказки всей семьей и совершать виртуальные путешествия по музеям, выставкам, ходить на спектакли и концерты.

Если в семье есть дети младшего возраста, то можно превратить такие просмотры в игру: организовать посадочные места в комнате, проверять на входе в «зал» билеты, трижды перед спектаклем звонить в колокольчик, приглушать свет во время просмотра, устраивать антракты. Такие вечера станут не только развлекательными, но и познавательными.

Из опыта работы по предмету «Самопознание» в период карантина, в 3 классе можно выделить 4 основные направления для совместной работы с родителями. Например, при изучении раздела «Мудрость веков», мы говорим об общечеловеческих ценностях и в качестве заданий на дистанционном уроке предлагается создание ребусов и кроссвордов по теме. Для более глубокого осмысления общечеловеческих ценностей, предлагается инсценировка народных сказок и подробное описание качеств героев сказки.

Задача нравственного воспитания состоит в том, чтобы социально необходимые требования общества учителя превратили во внутренние стимулы личности каждого ребенка, такие, как долг, честь, совесть, достоинство.

В разделе «Дружная семья» есть темы, которые помогут родителями и их детям избавиться от проблем непонимания во время совместного вынужденного изолирования. Из своей практики выделю результативные методы игровой технологии на сплочение семьи. Например "Игра без правил" создает атмосферу принятия и понимания, развивает навыки общения активного слушания. Родитель и ребенок садятся рядом и разговаривают, постоянно проговаривая начало фразы: "Мне нравится, что ты..." и добавляя к ней свое утверждение. Тем самым возникает позитивный диалог.

Игра "Только вместе!" нацелена на сотрудничество, физический контакт, возможность почувствовать друг друга. Правила игры основываются на работе в парах (родитель и ребенок), где участникам надо встать спина к спине и попробовать медленно, не отрываясь от партнера, сесть на пол. И точно также встать.

Для сближения с детьми родителям даются советы помечтать о том, куда можно отправиться всей семьей, когда ситуация наладится. Так как через общение родителей и ребенка можно развивать духовно-нравственные ценности.

Наши общие шаги в мир, где доброта и взаимопонимание в прогрессии на большую жизнь! И это уже история наших детей, и родители сами того не замечая становятся частью этой истории.

Основой воспитания, определяющей нравственное развитие, является формирование гуманистических отношений учащихся, независимо от содержания, методов, форм воспитательной работы. Процесс воспитания, направленный на развитие всех, должен быть построен так, чтобы обеспечить оптимальное развитие каждого, исходя из индивидуальности.

Родители совместно с учителем в условиях пандемии должны дать ребенку инструменты, позволяющие ему стать счастливым и здоровым. Когда ребенок становится старше, то он осознает, что все проблемы, с которыми он сталкивался ранее, не имеют особого значения. Только после этого он может стать независимой и уверенной в себе личностью. Поэтому задача родителей и учителя заключается в правильном поведении.

К. Д. Ушинский, Л. Н. Толстой были глубоко убеждены в том, что истинно воспитанный человек может быть в той среде, в которой чтят традиции и обычаи поколений, где есть преемственность между прошлым, настоящим и будущим. Таковую возможность человеку может дать только его семья.

Ребенок – это самый ранимый, самый ищущий и страдающий в процессе становления человек, чаще предоставлен самому себе. Чтобы ребенок развивался успешно, нужно правильно организованное нравственное воспитание детей в семье. Для этого нужно создать

благоприятную атмосферу. Ведь всё оказывает влияние на формирование его нравственности: стиль семейного воспитания, его хорошие и плохие стороны, среда, в которой развивается ребенок. Семья – это среда, в которую малыш попадает сразу после рождения. В ней формируются определенные взаимоотношения между родителями и детьми. Эти связи играют важную роль в нравственном воспитании ребенка. Семья – важный фактор в жизни каждого индивида. Ведь только семья учит любви, заботе и уважению. Многообразие отношений между ее членами, душевная теплота, взаимопонимание, доверие – аспекты, создающие благоприятную среду для эмоционального и нравственного формирования личности. И наоборот – безразличие членов семьи друг к другу, равнодушное отношение к детям могут определить характер человека, его отношение к жизни.

Семья – это первая инстанция на пути ребёнка в жизнь, она воспринимает и передаёт ребёнку культурные и моральные ценности.

«Семья есть первичное начало человеческой духовности, а потому и всей духовной культуры, и прежде всего – Родины».

Список литературы:

1. Рачевский, Е.Л Информационные технологии в образовании: Школа будущего /Е.Л.Рачевский // Директор школы-2010
2. Назарбаева С.А Этика жизни-Алматы, 2001.
3. Амонашвили Ш.А Основы гуманной педагогики.-М.: Амрита-Русь, 2012
4. <https://textarchive.ru/c-2619809.html> Духовно-нравственное воспитание семьи

УДК 372.881.1

Асанова Б.Б.

«Бурабай ауданының білім бөлімінің Атамекен ауылының орта мектебі» ММ

Ақмола облысы

Атамекен а., Қазақстан

ЗАМАНАУИ САБАҚ АЯСЫНДА РУХАНИ-АДАМГЕРШІЛІК ТҮЛҒАНЫ ҚАЛЫПТАСТЫРУ БОЙЫНША ИННОВАЦИЯЛЫҚ ТЕХНОЛОГИЯЛАРДЫ, ТӘСІЛДЕРДІ, БАҒДАРЛАМАЛАРДЫ ПАЙДАЛАНУ

Аннотация. Основная цель педагогического опыта – представить собственный опыт по использованию инновационных технологий, подходов, программ по формированию духовно-нравственной личности в рамках современного урока. В статье говорится о необходимости возрождения в обществе духовности и культуры, что непосредственно связано с развитием и воспитанием подрастающего поколения. Опыт работы по данному направлению опирается на реализацию программы «Рухани жаңғыру», которая ориентирована на возрождение духовных ценностей казахстанцев. В качестве методов исследования применялись такие инновационные технологии как: технология критического мышления, технология личностно-ориентированного подхода, технология проектов, информационно-коммуникационные технологии, а также здоровьесберегающие технологии. Использование инновационных технологий в духовно-нравственном воспитании школьников создают необходимые условия для того, чтобы каждый ребенок вырос талантливым, умным, добрым, мог жить и трудиться в новом обществе. Благодаря систематической, целенаправленной работе дети приобщаются к тому, что поможет им стать людьми ответственными, с активной жизненной позицией, чувствующими причастность к родному краю, его истории, традициям и обычаям.

Abstract. The main purpose of teaching experience – to present their own experience on the use of innovative technologies, approaches, programs for the formation of spiritual and moral personality in the modern class. The article talks about the need for revival of spirituality and culture in society, which is directly linked to the development and education of the younger generation. As methods of research such innovative technologies were applied as: technology of critical thinking, technology of the person-focused approach, technology of projects, information and communication technologies, and also health saving

technologies. The use of innovative technologies in the spiritual and moral education of students creates the necessary conditions for each child to grow up to be talented, intelligent, kind, and able to live and work in a new society. Thanks to a systematic, purposeful work, children join what will help them to become responsible people, with an active life position, feeling involvement in their native land, its history, traditions, and customs.

«Еліміздің болашақта қандай болатыны балаларымыздың бойына өзіміз қандай тәрбиені сіңіретінімізге тікелей байланысты»

Н.Ә. Назарбаев

Адамгершілік-рухани тәрбие жан-жақты тәрбиенің аса маңызды бөлігі болуымен қатар, ол адамгершілік-қоғамдық дамудың жемісі, әрі қоғамның өміріндегі талай өзгерістерге байланысты дамып отыратын маңызды құбылыс болып табылады.

Рухани-адамгершілік тәрбиенің басты міндеті – өзі өмір сүріп отырған кезеңдегі қоғамның алдында тұрған өз мүддесіне сай адамгершілік қасиеттердің тұтастығын тәрбиелеу.

Адамгершілік тәрбиесі өте күрделі жолдардың бөгеттерінен өтуді талап етеді. Сондықтан, адамгершілікке баулу дегеніміз – ол адамдардың үлкені ме, кішісі ме, әрбір істеген ісінтерін, сөйлеген сөздерін, өзгелермен қарым-қатынасын ақылға салып, ар-ұят таразысынан өткізіп, біліммен ұштастырып, ең әділ, ең дұрыс жолын таңдап ала білуі.

Жаңа кезеңдегі білім берудің өзекті мәселесі де жас ұрпаққа – адамгершілік-рухани тәрбие беру. Құнды қасиеттерге ие болу, рухани бай адамды қалыптастыру оның туған кезінен басталуы керек. Халықта «Ағаш түзу өсу үшін оған көшет кезінде көмектесуге болады, ал үлкен ағаш болғанда оны түзете алмайсың» деп бекер айтылмаған. Сондықтан баланың бойына жастайынан ізгілік, мейірімділік, қайырымдылық, яғни адамгершілік құнды қасиеттерді сіңіріп, өз-өзіне сенімділікті тәрбиелеуде отбасы мен педагогтар шешуші роль атқарады. Рухани-адамгершілік тәрбие – екі жақты процесс. Бір жағынан ол үлкендердің, ата-аналардың, педагогтардың балаларға белсенді ықпалын, екінші жағынан – тәрбиеленушілердің белсенділігін қамтитын қылықтарынан, сезімдері мен қарым қатынастарынан көрінеді. Сондықтан белгілі бір мазмұнды іске асыра, адамгершілік ықпалдың әр түрлі әдістерін пайдалана отырып, педагог істелген жұмыстардың нәтижелерін, тәрбиелеушілерінің жетістіктерін зер салып талдау керек.

Адамгершілік тәрбиесінің әрқайсысының ерекшеліктерін жетік білетін ұстаз халық педагогикасын ғасырлар бойы қалыптасқан салт-дәстүрлерді, әдет-ғұрыпты жан-жақты терең білумен қатар, өркениетті өмірмен байланыстыра отырып, білім берудің барлық кезеңдерінде пайдаланғаны дұрыс.

Осы орайда тілге тиек еткім келген басты мәселе – заманауи сабақ аясында рухани-адамгершілік тұлғаны қалыптастыру бойынша инновациялық технологияларды, тәсілдерді, бағдарламаларды дұрыс пайдалана білу.

Кез келген пән мұғалімі өз сабағының тартымды, қызықты әрі шәкірттеріне түсінікті болуы үшін алдын ала сабақ жоспарын дайындайды. Мен де өз жұмысымның барсында инновациялық технология элементтерін пайдаланамын. Сөзім дәлелді болу үшін іс-тәжірибемен бірнеше мысалдар келтіре кетейін.

10 сынып, өзін-өзі тану пәні. Сабағымның тақырыбы «Әйтеке бидің аталы сөздері»

Сабақтың мақсаты: Әйтеке бидің аталы сөздерімен таныстыру, балаларды адами құндылықтарға баулу.

Сабақтың дәйексөзі ретінде Рудакидің мына тамаша сөздерін алдым: «Өмір-теңіз, жүзем онда деменіз, Ізгіліктен жасалмаса кемеңіз»

Осы сабақтың дәйексөзін талқылаудың өзінен жас ұрпаққа рухани-адамгершілік тәрбие беру басталады деп ойлаймын. Интербелсенді тақтада Bilimland сайты арқылы ізгілік деген сөздің терең мағынасын ашып көреміз. Берілген таблицаны толтырып, әр оқушы өзінің ой-толғамымен бөліседі немесе «Миға шабуыл» әдісін қолданамыз

• Оқушыларды өз идеяларын айтуға үндеу (көпшілікпен жұмыс жағдайында әр қатысушы кезекпен бір идеядан ұсынуы керек, ал топтық жұмыста әр топтан бірнеше идея қатар ұсынылады);

- әрбір идеяны тақтаға жазып отыру;
- идеялардың бірін-бірі қайталамайтындай анық әрі дұрыс құрастырылуын, қайталанбауын қадағалау;
- идеяларды жіктеп, жинақтап топтастыру. Соңында «ІЗГІЛІК» сөзінің мағынасы жан-жақты ашылады.

Әрі қарай «Әйтеке би» видеоролигін тамашалаймыз, ондағы мақсатымыз көру, есту, есте сақтау дағдыларын қалыптастыру мақсатында балалардың сабаққа деген қызығушылықтарын арттыра түсу. Оқулықтың 18-20 беттерінде берілген мәтінді толықтыру үшін ұсынылған бұл видеода айтылған адами құндылықтар әр баланың санасына ізгілік ұялататыны сөзсіз.

Осы ретте айтқым келгені балаларға мен ұсыныс тастаймын, олар интернет желісінің оқушыларға арналған сайттарын ғана пайдаланып, осы видеороликті таңдауы қажет. Бұл әдіс жас буынды ізденімпаздыққа үйретеді деген ойдамын.

10 сынып, қазақ әдебиеті пәні. Сабағымның тақырыбы: «Абай Құнанбаевтың «Сегізаяқ» өлеңі». Алдымен бұл өлең 8 тармақты 25 шумақтан құралғаны жайында мәлімет беріледі. Сол себепті де өлеңге осындай атау берілген. Алдымен ұнтаспадан «Сегізаяқ» аудиомәтіні тыңдалады. /Тыңдалым/ Сонан соң мәтінде не туралы айтылғандығы талқыға салынады /Айтылым/

Дәптерге «Түртіп алу» әдісі арқылы өлеңде адамгершілік қандай қасиеттер сөз болғандығы туралы теріп жазамыз /Жазылым/

Адамгершілікке, еңбекке тәрбиелеу күнделікті өмірде оқу ісінде жоспарлы түрде іске асады. Тәрбиешінің ең бастапқы формалары педагогтың балалармен мазмұнды қатынасында, жан-жақты іс әрекетінде, қоғамдық өмірдің құбылыстарымен танысу кезінде, балаларға арналған шығармаларымен, суретшілер туындыларымен танысу негізінде іске асады. Мұндай мақсатқа бағытталған педагогтық жұмыс еңбек сүйгіштікке, ізгілікке, ұжымдық пен патриотизм бастамасына тәрбиелеуге, көп дүниені өз қолымен жасай алуды және жасалған дүниеге қуана білуді дамытуға, үлкендер еңбегінің нәтижесін бағалауға тәрбиелеуге мүмкіндік жасайды.

Оқушы бойындағы мейірімділік, шыншылдық, адалдық, тұрақтылық сияқты рухани қасиеттерді қалыптастыра отырып, өзін-өзі басқаруына, жеке тұлға ретінде қалыптасуына көңіл бөлу, өз ортасында еркін сөйлеп, өз ойын еркін айта алатын дарынды, қабілетті ұл-қыз тәрбиелеу – біздің, яғни ұстаздардың басты міндеті.

«Өзін-өзі тану – өмірді тану», – деген болатын көне грек философы Сократ. мақсат – әр адамның өмірден өз орнын табуына ықпал ету. Өмірдің қарапайым ақиқатына-ұлттық құндылықтарды меңгере отырып, баланы халқының адал ұлы мен қызы болуға нағыз адам деген ардақты атқа лайық болуға жастайынан үйрету. Қазіргі қоғам талабы да осыны көздеп отыр емес пе? Осы мақсаттарды жүзеге асыруда «Бөбек» қорының президенті Сара Алпысқызының «Өзін-өзі тану» рухани-адамгершілік білім жобасы республикамыздың білім беру мекемелерінде жеке пән ретінде енгізілді. Балалардың танымдық сұраныстарын қанағаттандыра отырып, жан-жақты тәрбиелеудің негізі өзін-өзі тану пәнінде жатыр.

«Өзін-өзі тану» пәнінің мұғалімдері де мемлекетіміздің ертеңгі азаматтары болатын жас жеткіншектерге рухани-адамгершілік тұрғыдан бағыт-бағдар беруде жұмыстанып келеді. «Өзін-өзі тану» пәнінің мұғалімдері мен сынып жетекшілердің бірлесе өткізген «Бәрінің бастауы-махаббат», «Сенім-менің серігім» атты көрнекі сабақтары мен әлеуметтік педагог И.А.Гуляеваның «Адамгершілік асыл мұрат» атты әңгіме сағаты адам бойындағы ұнамды-ұнамсыз қылықтарды ажырата отырып, әдеп әліппесін бойларына дарытты. Инновациялық технологиялар, соның ішінде интербелсенді тақта арқылы презентация дайындалған, оқушыларға әңгіме сағаты тартымды болып өтуі үшін видеопрезентация көрсетілімге ұсынылады. Міне, заманауи технологияларды пайдалу арқылы рухани-адамгершілік қасиетке ие тұлға өсіріп шығару осының дәлелі деп білемін.

Кез келген пәннен сабақ өткізу барысында өзін-өзі тәрбиелеу пәнаралық байланыс пәні болып қалмақ. Себебі қазіргі таңда адами құндылықтар басты назарда.

Ал, мен жұмысымның басты нысаны ретінде «Рухани жаңғыру» бағдарламасын негізге аламын. Осы бағдарлама аясында білім беру мен тәрбиелеуді жаңғырту басты міндеттеріміздің бірі.

Көшбасшымыздың «Болашаққа бағдар: рухани жаңғыру» атты халықтан қызу қолдау тапқан кешегі тұғынамасын ширек ғасырды артқа тастаған Тәуелсіз Қазақстанның жаһандану дәуіріндегі рухани кеңістігіміздің жаңа бастауы деп бағалауымыз керек. Елбасы Нұрсұлтан Әбішұлы Назарбаевтың бұл мақаласы ел дамуының жарқын үлгісі мен нақты қадамдарын көрсететін келелі ой, салиқалы пікір, батыл шешімдерге құрылған маңызды құжат.

Ол адами құндылықтар, рухани қазына, жастарды тәрбиелеу, олардың бойына патриоттық рухты сіңіре білу жұмысында рухани салаға басымдық берудің қажеттілігін алға қойып отыр.

Бұл дегеніміз – ұлтымыздың барлық ұлттық салт-дәстүрлерін, мемлекеттік тіліміз бен әдебиетімізді, мәдениетімізді, ұлттық рухымызды жаңғырту деген асыл ұғымға келіп саяды. Елбасымыздың рухани жаңғыруға, руханиятқа, білім, ғылымға маңыз беруі – үлкен көрегендік пен ұлттың алға ілгерілеуін жылдам қарқынмен жылжытатын қозғаушы күш. Бұл – тәуелсіз еліміздің бақытты болашағы мен алаңсыз келешегі үшін жасалып жатқан жұмыс. Өйткені, рухани байлықтың кемел болғаны бұл жеке азаматтарымыз үшін де, әрбір жеке тұлғадан құралған қоғам, туған еліміз үшін де өте маңызды үдеріс. Мұның ата-бабаларымыздың сан мың жылдан бергі асыл арманы екенін барлығымыз білеміз. Ол арман – тұрмысы бай-қуатты, түтіні түзу шыққан, ұрпағы ертеңіне сеніммен қарайтын бақытты ел болу еді. Қазақтың мәңгілік ғұмыры ұрпақтың мәңгілік болашағын баянды етуге арналады. «Ендігі ұрпақ – мәңгілік қазақтың перзенті. Ендеше, қазақ елінің ұлттық идеясы – Мәңгілік Ел», - дейді Елбасы. Сондықтан да, біз бүгінгі ұрпағымызды ата-бабамыздан қалған бай мұрамыз салт-дәстүрлерімізбен, мәдени құндылықтарымызбен таныстыруымыз керек.

Дана халқымызда «Ағаш түзу, әдемі болып өсу үшін оны көшет кезінде баптау керек, ал қисық ағаш болып өскенде оны түзете алмайсың» деп бекер айтылмаған. «Мәңгілік Ел» идеясында өскелең ұрпақ тәрбиесіне баса мән берілген. Осы идеяны қалыптастыру үшін ең алдымен ұлағатты тәрбие мен сапалы білімнің қажеттілігі анық көрсетілген. Ал адамгершілік тұрғыдан құнды қасиеттері бар, рухани бай тұлғаны қалыптастыру сәби кезінен бастау алатыны белгілі. Ендеше, бұл тұрғыда ата-ана мен ұстаздың атқарар ролі зор.

Өзімнің жұмыс тәжірибемде осы бағдарламаны қалай жүзеге асырып жатқандығым туралы бірер сөз айтқым келеді. Бірнеше жыл қатарымен өзімнің оқушыларым ғылыми-зерттеу жұмыстарымен айналысады. 2018-2019 оқу жылында таңдап алған тақырыбымыз «Ешкі сүтінен жасалған балмұздақ» деп аталды. Бұл балалардың ізденімпаздық қасиеттерін арттырады, жан-жақты шығармашылық қабілеттерін арттырады. Сонымен бірге таза табиғи өнім – ешкі сүтінің адам денсаулығына тигізер пайдасы туралы, қазіргі уақыттағы құрамында бірнеше химиялық қоспасы бар балмұздақтардың ағзаға тигізер зияны жайлы да балалар бірнеше қосымша ақпарат жиыстырды. Осы ғылыми жұмыспен ауданнан 1 орын алып, облыстық деңгейде де жүлделі орынға ие болдық.

2019-2020 оқу жылында ғылыми жұмыстан таңдаған тақырыбымыз «АЛЖИР». Яғни Отанын сатқандардың әйелдерінің Ақмола лагері /Акмолинский лагерь жен изменников Родины/ деп аталады. Нұр-Сұлтан қаласынан жақын маңайда орналасқан «АЛЖИР» мұражайына жасаған саяхаттың өзінен мен оқушыларымыздың бойында Отанға деген патриоттық сезімдерінің оянғандығын байқадым. Осы жұмыспен облыстан 3 орынды иемдендік.

Ал 2020-2021 оқу жылындағы таңдап алған тақырыбымыз «Күлкі терапиясының адам денсаулығына тигізер пайдасы» деп аталады. Нұр-Сұлтан қаласында орналасқан «Ана мен бала орталығында» практика өту барысында мен өз шәкірттерімнің бойынан басқаға деген ізеттілік, құрмет, аяушылық, көмек қолын сзу сияқты қасиеттерінің оянғандығын байқадым. Себебі ол орталықта ем қабылдап жатқан балаларға күлкі терапиясының тигізер пайдасы туралы зерттеу жұмысы жүргізілген болатын Түрлі іс-тәжірибелер, әдіс-тәсілдер оң нәтиже

беріп, бала денсаулығы жақсартындығына көзіміз жетті. Бұл да денсаулықты сақтау /здоровьесберегающие/ ідісі болып табылады.

Оқушыларға рухани жаңғыру аясында ұлттық төл мәдениетімізді, салт-дәстүрлерімізді насихаттау. Сол арқылы оқушылардың бойында азаматтық, патриоттық, өзіндік сана-сезімді қалыптастыру. «Балаға берілетін бірінші тәрбие ата-анасын, туған-туысын, жолдасын сыйлаудан басталады. Себебі, ата-анасын сыйламаған бала жолдасына да, қоғамға да пайда келтіре алмайды». Бұл – ұлт ұстазы Ыбырай Алтынсариннен қалған тағылым. Шындығына келгенде, бүгінгі мектеп партасында отырған оқушы – егемен еліміздің ертеңгі болашағы. Жас ұрпақтың тәрбиесі – қоғам алдындағы ортақ іс.

Әрбір ата-ана өз перзентінің әдепті, саналы, иманды да ибалы, Отанының сүйікті және кішіпейіл азаматы болып жетілуін қалайды. Бала тәрбиесінің алғашқы алтын қазығы – туған ұясы, өз отының басындағы тәрбиесі, тілі. Қазақтың: «Баланың бас ұстазы – ата-ана», «Бала ұяда не көрсе, ұшқанда соны іледі» – дегендей, есі кіріп, тілі шыға бастасымен-ақ баланы байсалды, ұғымпаз, тіл алғыш етіп баулыған жөн.

Осыған байланысты баланы ұлттық қасиеті жоғары, маңызын жоғалтпаған дәстүрдің озық үлгілерімен сусындатып, оның мағынасын ашатын іс-шараларды да өткізіп отырамыз. Мысалы, «Қош келдің, Әз-Наурыз!» мерекелік ертеңгіліктерде мектеп ұстаздары мен ата-аналарын қатыстыра отырып, салт-дәстүрден көріністер қойып, бір-бірінің өнерін тамашалап, бағалап қана қоймай, дәстүрді жаңғырта отырады. Балалардың ұлттық санасын оятуға, бойындағы мәліметтерін дамытуға байланысты шаралар өткізгенде барынша нақты іс-әрекет жасауға тырысу керек.

Ұлттық мерекелерді өткізу барысында тәрбиешілер балаларға ұлттық киім, құнды жәдігерлер туралы үнемі айту, соларға қызықтыру, оны шынайы өмірмен байланыстыру жұмыстары қатар жүруі қажет. Балаларды бір-біріне сұрақ қойдыртып, диалогқа шақыру, ынтымақтастық орта қалыптастыру, олардың келешек білім алуға даярлауға ықпал етеді. Әсіресе, мұндай жұмыстарда екеуаралық кері байланыс міндетті түрде болуы шарт. Бұдан бала ұлттық құндылықтың маңызын түсінеді, әрі қызығушылығы артады. Өзіне не қажет екенін пайымдайды. Нәтижесінде балалар ұлттық мәдени мұраларымызбен қолөнер туындыларымен танысады. Балаларды ұлттық негізде тәрбиелеу үшін ұлттық нақыштағы қолөнер туындыларымен таныстыру және балалардың бойына ұлттық құндылықтарды қалыптастыру болып табылады. Ата-бабамыздан қалған мол мұрамызды балаларға кішкентайынан бастап үйретсек, келешекте өз елін, өз ұлтын қастерлейтін ел азаматтарын тәрбиелейтініміз айдан анық.

Сондықтан да рухани жаңғыру аясында осы бағытты ұстану керек деп білемін. «Ел болам десең, бесігіңді түзе», – дегендей қазақ халқында жаңа өмірдің, жарық дүниенің есігін ашқан нәрестенің өзіне сый-құрмет көрсетіліп, дәріптейтін лайықты салт-дәстүрлері бар. Әлемдік жаһандану үрдісіне қадам басқан жаңа ғасырда әр халық, ұлтын, дінін, тілін, мәдениетін, тарихын мейлінше сақтап қалуға тырысады. Қорыта келгенде, кез-келген елдің бірлігі мен өркендеуі ұлттық тәрбие мен рухани құндылықтарды сақтағанда ғана мығым болмақ. Сондықтан баланың бойына мейірімділік, адамгершілік, әдептілік сынды қасиеттерді сіңіріп, туымызды жықпай, ұлан-байтақ жерімізді қорғайтын патриотты тәрбиелеу біздің міндетіміз болып табылады. Құрметтейтін шығармашыл және талантты ұрпақ тәрбиелеуге бағытталуы тиіс. Алдымызда осы құндылықты бойына сіңірген, Отансүйгіш, елі мен жерінің қамы үшін аянбайтын, білімді, иманды, еңбекқор ұрпақ тәрбиелеу, оларға бағыт беру міндеті тұрғанын әрдайым жадымыздан шығармауымыз керек. «Бала – ойынмен, дана оймен өседі», – демекші балалардың жақсы болуы үшін үш қасиетті басшылыққа алып отыруымыз қажет деп санаймыз. Олар: адал еңбек, саналы ар, шынайы жүрек – осы қасиеттерді басшылыққа ала отырып, мектеп психологы, пән мұғалімдері «Жүректен жүрекке», «Жүрек жылуы» т.б. тақырыптарда тренинг өткізіп, мұғалімдер мен балалар арасында өзара түсіністік, сыйластық, бір-біріне деген құрметін бірінші кезекте тұруы, өзара дос-құрбыларына, дәрежесі мен құқығы тең адамдарша тілдесіп, түсінулері жақсы нәтижеге жеткізілді. «Өзіңді танығаның, ілгері дамығаның «Өзіңді танығаның, ілгері

дамығаның» тренингі рухани-адамгершілік қасиеттерін дамытуға, өзін-өзі танып, өзін-өзі іс жүзінде мейлінше көрсете білуге айтарлықтай мүмкіндік берді. Өзін-өзі тану» пәні – баланы жастайынан отаншылдыққа, әдептілікке, достыққа, тазалыққа, ұқыптылыққа, мейірімділікке, табиғатты сүйуге, отбасын сыйлауға, ұйымшылдыққа үйретеді.

Адам бойына кішіпейілдік, сыпайлық, рақымшылық, жанашарлық, сыйластық, тілектестік сияқты қасиеттерді дарыту және өзгелерді қадірлей, сыйлай, құрметтей білу, тыңдай білу, қолынан келгенше адамдарға көмектесу, кешірімді болуды үйрету де «Өзін-өзі тану» пәнінің үйлесіне

Руханилықтың негізінде адамның мінез-құлқы қалыптасады, ар-ұят, өзін-өзі бағалау және адамгершілік сапалары дамиды. Мұның өзі мейірімділікке, ізгілікке шақырады.

Рухани-адамгершілік тәрбие – бұл дұрыс дағдылар мен өзін-өзі ұстау дағдыларының нормалары, ұйымдағы қарым-қатынас мәдениетінің тұрақтылығын қалыптастырады.

Рухани-адамгершілік тәрбиесінде алдымен баланы тек жақсылыққа-қайырымдылық, мейірімділік, ізгілікке тәрбиелеп, соны мақсат тұтса, ұстаздың, ата-ананың да болашағы зор болмақ. «Мен үш қасиеттімді мақтан тұтам», – депті Ақан сері. Олар: жалған айтпадым, жақсылықты сатпадым һәм ешкімнен ештеңені қызғанбадым.

Бұл үш қасиет әркімнің өз құдайы. «Өз құдайынан айырылған адам бос кеуде, өлгенмен тең» деген екен. Шындығында бұл ақиқат. Олай болса, жеке тұлғаны қалыптастыруда, олардың жан дүниесіне сезіммен қарап, әрбір іс-әрекетіне мақсат қоюға, жоспарлауға, оны орындауға, өзіне-өзі талап қоя білуге тәрбиелеу – адамгершілік тәрбиенің басты мақсаты. Мақсатқа жету үшін сан алуан кедергілер болуы мүмкін. Ондай қасиеттерді бала бойына жас кезінен бастап қалыптастыру жеке тұлғаны қалыптастырудың негізін қалайды.

«Еліміздің күші – патшада, сәбидің күші – жылауында» демекші, біздің күшіміз, қорғанышымыз, сеніміміз – адамгершілігімізде болуы керек. Ол үшін Ақанның осы үш қасиетін бала бойына дарыта білсек-ұлы жеңіс болары анық.

Жас өспірім тәлім-тәрбиені, адамгершілік қасиеттерді үлкендерден, тәрбиешілерден насихат жолымен емес, тек шынайы көру, сезім қатынасында ғана алады. Жақсы адамгершілік қасиеттердің түп негізі отбасында қалыптасатыны белгілі. Адамгершілік қасиеттер ізгілікпен ұштастырады. Әсіресе еңбекке деген тұрақты ықыласы бар және еңбектен білуде өзін көрсететін балаларды еңбек сүйгіштікке тәрбиелеу басты міндет болып табылады.

Адамгершілік тақырыбы – мәңгілік. Ол ешқашан ескірмек емес. Жас ұрпақтың бойына адамгершілік қасиеттерді сіңіру – ата-ана мен ұстаздардың басты міндеті. Адамгершілік әр адамға тән асыл қасиеттер. Адамгершіліктің қайнар бұлағы – халқында, отбасында, олардың өнерлерінде, әдет-ғұрпында. Әр адам адамгершілікті күнделікті тұрмыс – тіршілігінен, өзін қоршаған табиғаттан бойына сіңіреді.

Көрнекті педагог В. Сухомлинский «Егер балаға қуаныш пен бақыт бере білсек, ол бала солай бола алады», – дейді. Демек, шәкіртке жан-жақты терең білім беріп, оның жүрегіне адамгершіліктің асыл қасиеттерін үздіксіз ұялата білсек, ертеңгі азамат жеке тұлғаның өзіндік көзқарасының қалыптасуына, айналасымен санасуына ықпал етері сөзсіз.

Қай заманда болмасын адамзат алдында тұратын ұлы мұрат-міндеттерінің ең бастысы – өзінің ісін, өмірін жалғастыратын салауатты, саналы ұрпақ тәрбиелеу.

Ұрпақ тәрбиесі – келешек қоғам тәрбиесі. Сол келешек қоғам иелерін жан-жақты жетілген, ақыл-парасаты мол, мәдени-ғылыми өрісі озық етіп тәрбиелеу – біздің де қоғам алдындағы борышымыз.

Әдебиеттер тізімі:

1. Білім заңы. Алматы, 2010 ж.
2. Оқыту-тәрбиелеу технологиясы Республикалық ғылыми-әдістемелік журнал, №3, 2010 ж.
3. С.Т.Мұхаметжанова, Ж.Ә.Жартынова, Интерактивті жабдықтармен жұмыс жасаудың әдіс-тәсілдері. Алматы, 2008 ж.
4. Назарбаев Н.А. Болашаққа бағдар: рухани жаңғыру. www.akorda.kz.-2017. -12 сәуір

Байболина Ж.Р.

«Өзін-өзі тану» пәні мұғалімі Қараөткел ауылы №2 орта мектебі,
Ақмола облысы,
Целиноград ауданы, Қазақстан

ЖАРАТЫЛЫСТАНУ ПӘНДЕРІНЕ РУХАНИ-АДАМГЕРШІЛІК БІЛІМ БЕРУ БАҒДАРЛАМАСЫН ИНТЕГРАЦИЯЛАУ

Түйін. Мақалада рухани-адамгершілік білім беру бағдарламасын жалпы білім беру үдерісіне интеграциялау мәселесі қарастырылады. Мақаланың негізгі идеясы білім беру үдерісін жандандыру арқылы білім алушылар бойында адамгершілік қасиеттерді дамыта отырып, жалпыадамзаттық құндылықтарды ашу. Мақалада жаратылыстану бағытындағы пәндерге рухани-адамгершілік білім беру бағдарламасын интеграциялау мәселесі қарастырылды. Мақаланың кіріспесінде заман талабына сай тақырып өзектілігі көрсетіліп, негізгі бөлімде жаратылыстану бағытындағы пәндерге интеграциялаудың тәсілдері көрсетілген мысалдар ұсынылды. Мақаланың негізгі ерекшелігі интеграциялаудың маңызы мен тәсілдерін көрсету болып табылады. Мақала негізінде «Білім беру негізі – рухани-адамгершілік білімнен бастау алады» деген қорытындыға келеміз.

Аннотация. В статье рассматривается проблема интеграции программы духовно-нравственного образования в общеобразовательный процесс. Основная идея статьи – раскрыть общечеловеческие ценности обучающихся, развивая нравственные качества через активацию образовательного процесса. В статье рассмотрен вопрос интеграции программы духовно-нравственного образования в дисциплинах естественно-научного направления. В вводной части статьи показана актуальность темы в наше время, а в основной части статьи представлены примеры методов интеграции к дисциплинам естественно-научного направления. Основной особенностью статьи является освящение важности и методов интеграции. На основании данной статьи приходим к выводу, что «Основа образования берет начало с духовно-нравственных знаний».

Abstract. The article considers the integration of spiritual and moral education programs in the general educational process. The main idea of the article is to reveal universal values, developing moral qualities in students by activating the educational process. The article considers the issue of integration of spiritual and moral education programs in natural sciences. The introduction of the article shows the relevance of the topic in accordance with modern requirements, and provides examples of ways to integrate into the disciplines of natural sciences in the main section. The main feature of the article is to show the importance and methods of integration. Based on the article, we conclude that «The basis of education begins with spiritual and moral education».

*«Балаларды өздерінің жан дүниесін танымай тұрып,
жұлдыздар туралы ғылымға баулу – таяз ойлаудың белгісі».*

М. Монтень

Елбасы Н.Ә. Назарбаев Қазақстан халқына арналған Жолдауында «Оқыту үдерісінің тәрбиелік құрамдасын нығайту қажет. Патриотизм, мораль және адамгершілік нормалар, ұлтаралық келісім мен толеранттық, тән мен рух дамуы, заңға бағынушылық – осы құндылықтар барлық оқу орындарында орын алуы тиіс... Біздің жастарымыз үшін бұлар – өмірлік қажеттіліктер» – деп атап көрсетті.

XXI ғасыр, заманымыз ілгері дамуда, ақпарат көп, ажыратып болмайсын. Заман дамуымен адамдардың адамгершілік қасиеттері төмендеп бара жатқаны айқын көрінетіндей. Болашағымызды жарқын қылу мақсатында рухани-адамгершілік білімнің маңызы орасан зор. Сондықтан да оқушыларды рухани тұрғыдан дамыту барысында олардың адамгершілік қасиеттерін жетілдіруге көңіл бөлудің маңызы зор.

Заман талабына сай бүгінгі педагогика ғылымының алдындағы басты міндеттердің бірі – педагогиканы жалпы әлемдік құндылық деңгейінде көтеруге әрекет жасау және адамзаттық мұратты құру болып отыр. Мектептің қазіргі мақсаты – оқу-тәрбие үдерісін жалпыадамзаттық абсолюттік құндылықтарға негіздей отырып, рухани-адамгершілік құндылықтардың мәнін ашып, оны саналы түрде қолдануға ұмтылыс жасау. Жас ұрпақты басқаларда бар мұратты бағалай білуге үйрету арқылы жалпыадамзаттық рухани дамуға үлес қосуды, құндылық атаулының бәрін құрметтеуді, қорғай білуді меңгерту болып табылады.

Жалпыадамзаттық құндылықтарды педагогикаға кіріктіру, білім беру саласын ізгілендіру идеясы ауқымды мағынаға ие болды. Заманауи білім беру жүйесі адамға болашақта қажет болатын болмыс күштері, әлеуметтік құнды дүниетанымы мен адамгершілік қасиеттерінің қалыптасуына елеулі үлес қоса алады.

Білім беру саласында көптеген мұғалімдер өз пәндерін меңгертуді мақсат тұтады, негізінен «нағыз мұғалім» зияткерлік білім мен рухани адамгершілік білімді бірдей алып жүретін мұғалім деп ойлаймын. Рухани-адамгершілік білімнің басымдылығын етене түсінген мұғалімдер екі білімді әлбетте қатар алып жүрер еді. Біз әркез жанды білімге ұмтылуымыз керек. Жанды білім арқылы біз «нағыз жетілген тұлғаларды» қалыптастыра аламыз. Педагог үшін «керемет математик» немесе «керемет физик» қалыптастырудан, нағыз рухани жетілген тұлғаны қалыптастыру әлде қайда маңызды болуы шарт. Жанды білім арқылы оқушыларымызға болашаққа жол сілти аламыз. Сондықтан біздің алдымыздағы міндет әр пәнге рухани-адамгершілік білім мазмұнын енгізу. Бұл міндетті орындау мақсатында әр пән мұғалімі өз пәніне интеграция жасау маңызды. Қазіргі білім берудегі мақсат тек бағдарламаны орындау ғана емес, жалпыадамзаттық құндылықтарды ұстанған, өзін де, өзгелерді де сыйлай алатын, түсіне алатын, ақиқатпен дұрыс әрекеттерге баратын, сүйіспеншілікпен жан-жағына мейірім шашатын, ойы, сөзі, ісі бір жерден шығатын, қиянат жасамақ түгелі, қиянат атаулыны ойына алмайтын тұлға қалыптастыру басты міндет деп білемін.

Ғылым мен рухани-адамгершілік білім беру бағдарламасын байланысын жаңа зерттеулердің мысалдарынан байқаймыз.

1. Жапон ғалымы Масару Эмотоның ашқан жаңалығында су әмбебап ақпарат таратушы болып саналады, онда кристалдар формасында адамның ойы мен сөзі жазылады. Доктор Эмотоның айтуынша барлық бар нәрселер тербелістерден тұрады және жазылған сөздер де тербелістерден тұрады. Егерде шеңбер сызылса, онда бұл жазу шеңбер тербелісін туындатады. Ал «Сүйіспеншілік» деп жазылса, онда бұл жазу сүйіспеншілік тербелісін туындайды. Су барлық тербелістерді өзінің кристалдық құрылымында сақтайды. Жақсы сөздер әсем, үйлесімді кристалдардың формасын түзеді. Керісінше, теріс мәндегі сөздер, симметриясы бүлінген, үйлесімсіз кристалдарды қалыптастыратын, бұзылған байланыссыз тербелістерді тудырады. Адам денесінің 70 пайызы судан тұратындықтан, ой мен сөздің сапасы біздің қалпымызға ықпал етеді. Доктор Эмотоның зертханасында суды жақсы тазартатын сөзді іздеп зерттеу жүргізілген, нәтижесінде ол бір сөз емес, «Сүйіспеншілік» және «Ризашылық» сөздерінен тұратыны анықталған.

2. Белгілі ғалым А. Гончаренко «Сана және физикалық шындық» кітабында былай деп жазады: «Эмбрион өмірінің дамуының жетінші күнінде ең бірінші бүлкілдеп тұрған жасуша пайда болып, содан кейін жүрек қалыптасады. Ми кейінірек пайда болады. Эмбрионның даму кезінде жүрек адамның миын өсіреді. Пульс (соғу) – жүрекке бастапқыдан салынған ақпарат. Жүреkte Ардың даусы жазылған деуге болады. Ар – ол адам бойына салынған саналы, қасиетті хабар. Жүрек – қабылдауға қабілетті, ол туа біткен зият. Ар баланың ана құрсағындағы кезінде миды дамытады деуге болады».

3. Қазіргі физиктердің пайымдауы бойынша Сүйіспеншілік дегеніміз – ол қарапайым эмоция, тілек немесе құштарлық емес. Сүйіспеншілік – ол айналаны өзгертуге қабілетті, күшті қуат, бұл қуат – жасампаз және өмірдің тірегі. Көптеген физик, биолог, дәрігер, психолог ғалымдардың пікірі бойынша, Сүйіспеншілік қуаты – адам өмірінің барлық сферасына ғажайып ықпал етеді.

Ғалым, физик және педагог Арт-онг Джумсай адамдардың ойы мен сезімінің өсімдіктерге ықпалын көрсеткен тәжірибелерін сипаттайды. Егер де өсімдіктерді суғарып тұрып, адам реніштерін, өкпелерін, күйзеліс мәселелерін ойласа, онда өсімдік баяу өседі, кейде сола бастайды. Ал егер адамның ойы мен сезімі сүйіспеншілікке толы болса, тіпті биологиялық гүлдену уақыты келмесе де, өсімдік қаулап өсіп гүлдейді. Сонымен адам – электр қуатын өткізетін металл өткізгіш тәрізді сүйіспеншілік энергиясын өткізуші өткізгіш. Сүйіспеншілік энергиясының жетіспеуі көңілдің және тәннің бұзылуына әкеп соғады. Адамдар арасындағы түсінбеушілік мәселелері сүйіспеншілік энергиясының жетіспеуінен туындайды.

Жаратылыстану ғылымдары бағытындағы оқу пәндері мен рухани-адамгершілік білім бағдарламасын интеграциялау бойынша әдіс-тәсілдер. Интеграциялау процесі (лат. *integratio* – біріктіру, қалыпқа келтіру) бірін-бірі толықтыратын, бір-бірімен байланысты жеке ұғымдарды бір тұтас етіп біріктіру. Интеграциялаудың әдістемелік негізі ғылым негізін игеруде және әлемдегі барлық нәрсенің заңдылықтарын түсінуде пәнішілік және пәнаралық байланысты орната білу. Ішкі ықпалдастыруды ыңғайына қарай келтіріп қолдана білу педагогикалық шеберлік деп айтуға болады. Рухани-адамгершілік білім бағдарламасын кез-келген пәнмен ықпалдастыруда мәңгілік жалпыадамзаттық құндылықтарды мәнін ашу арқылы іске асырылады. Интеграциялау сабағын жоспарлау барысында тақырып мазмұны мен сабақ құрылымы бойынша бір жалпыадамзаттық құндылық нақтыланып, қасиеттер анықталады. Интеграция сабағын жоспарлауда жанартылған білім мазмұнындағы сабақ жоспарына елеулі өзгерістер енбейді, «Құндылықтарды дамыту» бөлігінде рухани-адамгершілік білім мазмұны бойынша алдын ала нақтыланған жалпыадамзаттық құндылық негізінде қасиеттерге тәрбиелейміз

Математика пәнінен мысалдар.

1 мысал. Назгүл кітаптың $\frac{2}{5}$ бөлігін оқыды, содан соң тағыда $\frac{2}{5}$ бөлігін оқыды. Ол кітаптың қанша бөлігін оқыды.

Шешуі: Оқушылар Назгүл қанша бөлігін оқыды? Табу үшін жай бөлшектерді қосамыз. Қосу және азайту жай ғана арифметикалық таңбалар. Егер сандарды бір-біріне қоссақ, олар көбейеді. Ал азайтсақ, онда сандар азаяды. Сол сияқты, егер біз бір-бірімізбен қосылып, әрдайым бірге болсақ және неғұрлым жанымызда жақын жандарымыз көп болса, біз бірлік пен татулықтың арқасында көп нәрсеге қол жеткізе аламыз. Ал егер бір-бірімізден ажырап, кез келген нәрсе үшін айырыла беретін болсақ, біз ешқандай нәтижеге қол жеткізе алмаймыз. Сондықтан, бір-бірімізді азайтып алмай, керісінше жанымызға адамдарды қосып жүруіміз керек. Ол үшін біз әрдайым өзгелерді өзіміздей көруіміз керек.

2 мысал. Арифметика. Бесінші сыныптың 23 оқушысы мектепте вахтер болып жұмыс істейтін жасы келген Валя тәтейдің ауруханаға түскенін естиді. Ол кісінің ағайыны да, туыстары да жоқ еді. Балалар ауруханаға барып көңілін сұрамақшы болып өзара келіседі де, барлық балалардан бірдей ақша жинамақшы болады. Ал сыныптың көшбасшысы егер барлығына бөлгенде тең шықпаса, онда өзім басқалардан кішкене артық қосармын деп ойлайды. Жемістер 1200 теңге тұрады. Әр оқушы қаншадан төледі? Көшбасшы қанша төледі?

* Қалдықпен бөлінетін есептегі терең құндылық мағына – оқушыларға адамдарға көмектесудің қаншалықта маңыздылығы мен көшбасшының шын мәніндегі қасиеттері қандай болу керек екендігін әңгімелеу.

Биологиядан мысалдар.

1 мысал. Өкпенің тіршілік сыйымдылығын арттыру үшін шар үрлеп жаттығады. Біра үрмелі шарды тым қатты үрлесе, шар жарылып кетеді. Сол секілді егер орынсыз қанағатсыз болсақ, және біздің өзіміздікіміз жөнсіз артып кетсе, ерте ме, кеш пе бізде мәселелер туындайды. Аса үрленген шар сияқты, азап шегуіміз мүмкін.

2 мысал. Күн, Жер, Ай, өсімдіктер және жануарлар адамзаттан ештеңе дәметпей-ақ оларды жылумен, тамақпен қамтамасыз ету үшін өздерінің өмірін құрбандыққа шала отырып, шаршамай қызмет етеді. Күн барлық тіршілік иелеріне жарық пен жылу береді, өсімдіктер жарық пен жылуды қабылдап, адамдар тыныс алу үшін оттегі бөліп шығарады да оларға зиян көмірқышқыл газын жұтады. Сол секілді ағаштар да ештеңе талап етпей өз жемісін адамдарға береді. Сиыр өзінің бұзауына емізу арқылы қандай қызмет көрсетсе, сол қызметін адамзаттан да аямай мейірімділікпен сүтін ішкізеді. Жануарлар өз өмірлерін қиып адамдарды тамақпен қамтамасыз етеді. Ертеде осы үдеріс құрбандық шеңбері деп аталған. Басқаша айтқанда адамның өмірі мағыналы болу үшін бүкіл табиғат өзін құрбандыққа шалады екен! Ал қазіргі адамның іс-әрекеті сол құрбандыққа тати ма? Әрине, олар бұл мәселе туралы ойлап әлек те болмайды. Өкінішке орай, бүгінгі адамдар арасында сол құрбандықтың шеңберінен әлдеқашан шығып кеткендер бар, тек алуды ғана біледі. Егер ол

бір әрекетпен айналысса, оны тек өзінің пайдасы үшін ғана істейді, яғни адам көп жағдайда риясыз қызмет етуді ұмытып кетті десе де болады. Сондықтан бұл жердегі Құрбандықтың шеңберінің үзілуі Жер бетіндегі экологиялық мәселелердің туындауының басты себебі болып табылады. Ендеше адам өзінің іс-әрекетінің салдарын әрқашан да бағалап, сол арқылы қайырымды істерді жүзеге асырып, өзінің өмірін халық пен табиғатқа қызмет етуге арнауы қажет!

3 мысал. Ойын арқылы да интеграция жасай аламыз. «Біз жануарлардан нені үйренуімізге болады?» немесе «Табиғаттан нені үйренуімізге болады?». «Аралар мен шыбындар» Қоқыс іздеген шыбынға ұқсамай, жер-жерден шәрбәт жинаған араларға ұқсандар. Бәрінен жақсыны көріп, жақсы серіктес іздендер.

Физикадан мысал.

Заттың магниттік қасиеті. Магнетиктер (магниттелетін қасиеттері бар заттар) үш топқа жіктеледі: диамагнетиктер, парамагнетиктер және ферромагнетиктер. Диамагнетиктер сыртқы магнит өрісіне орналасқан кезде сол өріске қарсы бағытта әлсіз магниттеледі (гр. *dia* – бөлісу, сәйкес келмеу). Сондай жағдайда парамагнетиктер сыртқы өрістің бағытымен әлсіз магниттеледі (гр. *para* – қасында болу). Өрістің әсері жойылса, олардың екеуі де магниттелу қасиетінен айырылады. Ферромагнетиктердің магниттік өтімділігі сыртқы өрістің әсерімен жүздеген, мыңдаған есе күшейеді және олар өрістен шықса да, магниттелуін жоғалтпайды. Ферромагнетиктер көп емес, санаулы заттармен ғана шектеледі. Тура сол сияқты адамдардың көпшілігі әртүрлі деңгейде «күшті магниттік» тұлғаның әсерін сезетін болып келеді. Кейбіреулерді бұл кездесу оның идеясына қарсы қойса, екіншілері, керісінше маздана түседі. Бірақ екі топқа да күшті тұлғаның әсері ұзақ емес, жақын араласуға мүмкіншілік бар кезде ғана болады. Тек адамдардың ерекше бір шағын тобы ғана қабылдаған «магниттік зарядты» жоғалтпай, тұрақты магнит секілді, күшті тұлғаға айналады. Барша адамдардың әрқашанда сынақта болуы табиғи нәрсе, бірақ рухы күштілері ғана тұрақты магнитке айналып, сол қасиетінен тіпті отқа салып күйдірсең де айырылмайды, сол қалпында қалады. Сонысымен олар қарапайым болаттан ерекшеленеді.

Мысалдарды қорытындылай келе мұғалім интеграциялауда сабағының кез-келген бөлігіне кірістіре алады. Интеграция терең мағынада болуы шарт. Интеграция сұрақ-жауап ретінде, интеграция жаңа сабақты түсіндіру барысында байланыс арқылы түйін кезінде де, ойын түрінде де, яғни мұғалімнің шеберлігі мен ыңғайына қарай ұйымдастырылады.

Өз жұмысымды қорытындылай келе рухани-адамгершілік білім беру Бағдарламасын сыныптың тұтас педагогикалық үдерісіне, барлық пәндерге интеграциялау арқылы адамзаттық тұрғыдағы жетістіктерге жетуге болады деп ойлаймын. Әл-Фараби бабамыз «Тәрбиесіз берілген білім – адамзаттың қас жауы» демекші, білім берудің негізі рухани-адамгершілік білімде. Жан-Жак Руссоның: «Бала туғанда ақ қағаздай таза болып туады, оның үстіне шимақты қалай салсаң солай түседі, бала тәрбиесі де сол сияқты. Өзің қалай тәрбиелесең, ол солай тәрбиеленеді» – дегендей оқушыларымызға жүрекке арналған жанды білім берудің маңызын терең түсінемін. Еліміздің етек жайып өркендеуі, биік белестерді бағындырып «Мәңгілік Ел» болып қалыптасуында жанды білім жетекші рөл атқарады. Ақиқатын танып, дұрыс әрекет жасайтын, сүйіспеншілікпен қоғамға риясыз қызмет ететін тұлға тәрбиелеу әр ата-ананың, әр ұстаздың арманы, тілек-мақсаты деп білемін.

Әдебиеттер тізімі:

1. «Жалпыадамзаттық құндылықтар» (5-11 сынып). Мұғалімдерге арналған әдістемелік құрал. Әкімбаева Ж.Ж., Хожамуратова С.Г.- Алматы, «Бөбек» ҰҒПББСО, 2014.-130 б
2. «Өзін-өзі тану» рухани-адамгершілік білім беру бағдарламасындағы мұғалімнің рөлі. Ізғұттынова Р.О., Мұқажанова Р.Ә.- Алматы, «Бөбек» ҰҒПББСО, 2016. – 96 бет.
3. Мұғалімдерге арналған нұсқаулық. Р.А.Мұқажанова, Г.А. Омарова, Р. Мұратханова – Алматы «Бөбек» ҰҒПББСО, 2018.- 192 бет.
4. <https://egemen.kz>

Баякова Б.М.

преподаватель кафедры декоративно-прикладного мастерства,
Костанайский педагогический колледж,
Костанайская область,
г. Костанай, Казахстан

«ДУХОВНО-ПРАВСТВЕННОЕ ВОСПИТАНИЕ МОЛОДЕЖИ В КАЗАХСТАНСКОМ ОБЩЕСТВЕ»

Түйін. Жеке тұлғаны жан-жақты дамытудың кешенді тәсілінің негізі болып табылатын кәсіби, азаматтық және адамгершілік тәрбиенің бірлігі қағидаты қаралды. Этикалық білімнің, моральдық нанымдардың, моральдық мінез-құлық қабілеттерінің және олардың нақты жағдайдағы көріністерінің органикалық бірлігімен анықталатын моральдық мәдениеттің мәні. Жеке тұлғаның адамгершілік даму мақсаттарын сәтті жүзеге асыру үшін қажетті жағдайлар, әлеуметтік белсенділікті көрсету және жетекші моральдық қасиеттерді іске асыруда тәуелсіз тәжірибе алу мүмкіндігі.

Түйін сөздер: әділ мінез-құлық пен мейірімділік, құрмет, ой мен сөздің бірлігі .

Аннотация: Рассмотрен принцип единства профессионального, гражданского и нравственного воспитания, который является основой комплексного подхода к всестороннему развитию личности. Сущность нравственной культуры, определяемой органическим единством этических знаний, моральных убеждений, способностей к нравственному поведению и активности их проявления в реальных условиях. Условия необходимые для успешной реализации целей нравственного развития личности, возможность для проявления общественной активности и приобретения самостоятельного опыта реализации ведущих моральных качеств.

Ключевые слова: праведное поведение, доброта, уважение, единство мысли и слова.

Abstract. The article deals with the principle of unity of professional, civil and moral education, which is the basis of a complex approach to full development of the human personality. The essence of moral culture is determined by the organic unity of ethical knowledge, moral beliefs, abilities for moral behavior and the activity of their manifestation in real conditions. The conditions necessary for the successful realization of the goals of moral development of the individual, the opportunity for social activity and the acquisition of independent experience in the implementation of leading moral qualities.

Keywords: righteous behavior, kindness, respect, agreement of thought and word.

Формирование духовно-нравственной личности является неоспоримой и важнейшей целью всякого общества. Недостатки и упущения в духовно-нравственном развитии личности наносят огромный невозвратимый и невозполнимый урон как целом обществу, так и самой личности.

Именно поэтому решая сегодня социальные задачи воспитания, надо опереться на разумное и нравственное в человеке и помочь каждому воспитаннику определить ценностные основания собственной жизнедеятельности, обрести чувство ответственности за сохранение моральных основ общества.

Это осуществимо средствами специально организованного этического воспитания, органически вплетенного в учебно-воспитательный процесс и составляющего его неотъемлемую часть.

Сегодня происходит переход к концепции развития личности от концепции функциональной подготовки. В условиях интенсивного глобального взаимодействия национальных традиций и культур, цивилизованных и ценностных систем современный учитель, должен быть личностью обладающей навыками самообразования, творческой деловой самореализации, физического и нравственного саморазвития, культурно-исторической и языковой самоидентификацией. Учебно-воспитательный процесс – системообразующий фактор организации жизнедеятельности и этическое воспитание

должно стать одним из обязательных компонентов данного процесса. Ведь учебное заведение как социальный организм может и должен стать для студентов той адаптивной средой, нравственная атмосфера которой обусловит его ценностные ориентации. Поэтому важно чтобы воспитательная этическая система не только взаимодействовала со всеми составными компонентами. Эти позиции лежат в основе разработанной нами и широко апробированной в педагогической практике системы воспитания основ этической культуры.

Она основана на логической взаимосвязи следующих структурных компонентов:

- этический урок как специализированный учебный предмет, построенный по инновационной методике с сюжетно-игровой основой;

- повседневная педагогическая инструментированная методика «этического заряда», действующая в системе свободного общения студентов на перемене и в послеурочное время. Методика предполагает сочетание этической установки на доброжелательность и уважение в отношениях с другими с формами предупреждения конфликтных ситуаций и достойного выхода из них;

- общее-коллективное внеклассная деятельность с этической направленностью, специально ориентированная на включение всех студентов в этический диалог, общение, взаимодействие.

Каждый из компонентов системы, имея свою функцию, специфическое содержание и методическую особенность, осуществляет определенную часть общей педагогической задачи, предусматривающей гуманистическое влияние на жизнедеятельность студентов. Целевая установка выделенных компонентов-реализовать гуманистическую парадигму воспитания в учебном заведении.

Насколько богат воспитательный потенциал уроков, можно увидеть лишь введя их в практику образовательных учреждений. Ведь этика по словам А. Швейцера область деятельности человека, направленная на внутреннее самосовершенствования личности, так как это наука о нравственной жизни человека. В этике считает он, проявляется живое отношение к жизни человека.

Отношение к жизни и человеку как наивысшей ценности и должно стать содержанием курса этики, закладывающего основу этической культуры подрастающего поколения.

Педагогический коллектив колледжа работает над формированием таких комплексных характеристик современного учителя, как образованность, профессионализм, конкурентоспособность, компетентность, мобильность, которые наряду с ориентацией на «вечные ценности» (мир, добро, любовь) позволяют выпускнику органично построить карьерный и личностный рост.

Костанайский педагогический колледж начал свою историю с 1963 года, за это время подготовлено и выпущено немалое количество специалистов, которые успешно трудятся не только в нашей области но и за пределами Республики а также за рубежом.

В процессе профессионального обучения в колледже происходит дальнейшее становление человека, формирование способности к усвоению норм и правил поведения в обществе, нравственному отношению к людям, самому себе и природе, сознательное стремление к духовному росту.

Особенно значимым предоставляется психологическое сопровождение нравственного и духовного становления личности студента в процессе профессионального образования, подготовка высокообразованного, воспитанного человека, способного к постоянному самосовершенствованию (самореализации)

Важным предоставляется нравственная и гражданская позиция самих преподавателей, их нравственные качества, культура, педагогическое мастерство, умение создать социально-психологические условия для проявления творческой активности, самостоятельности, ответственности.

Преподаватели колледжа во время занятий и педагогической практике проводят анализ социальных и педагогических ситуаций, которые предрасполагают существенное изменение точки зрения на воспитание, его процесс, принципы, методы и формы воспитательной

работы. В содержание и организацию воспитательной деятельности колледжа включены следующие задачи:

- создание условий для реализации ее творческой активности;
- развитие воспитательной среды и воспитательной системы учреждения среднего профессионального образования.

Указанные задачи реализуются по следующим направлениям:

- создание условий для становления мировоззрения и системы ценностных ориентаций студентов;
- развитие студенческого самоуправления и институтов коллективной саморегуляции;
- развитие сотрудничества студентов и преподавателей;
- формирование профессиональной направленности воспитательной деятельности;
- развитие творческой деятельности студентов, соотносимой с общим контекстом его будущей профессиональной деятельности;
- воспитание культуры межнационального общения;
- формирование здорового образа жизни и экологической культуры;
- воспитание культуры общения в семье, трудовом коллективе, быту, обществе в целом;
- развитие досуговой деятельности как особой сферы жизнедеятельности студентов;
- организация отдыха студентов как специфической формы реализации образовательного и оздоровительного процессов.

В колледже немало делается для того, чтобы студентам пути реализации таких качеств как милосердие и сострадание не только в обыденной жизни но и в профессиональной деятельности, социальной, правовой и других.

Достаточная материальная база, эстетически оформленные и оборудованные учебные аудитории, библиотеки, постоянно пополняемая новой и научно-методической литературой, позволяют студентам участвовать в научно-практических конференциях, заниматься исследовательской деятельностью, развивать интеллектуальную деятельность.

Внеклассная работа в колледже составляет неотъемлемую часть учебно-воспитательной работы. Большой популярностью у студентов пользуются такие мероприятия как «Посвящение в студенты», «Один в один», «Шабит».

Системообразующей основой воспитания является нравственное воспитание, оно состоит из формирования этических взглядов, гражданских чувств, моральных ценностей, ответственного отношения к своим обязанностям и активной жизненной позиции. Оно выражается в преданности Родине, добросовестном отношении к учебе, труду. Выполнение своего гражданского долга и студенческих обязанностей, соблюдение нравственных норм и правил поведения.

В колледже сложилась определенная система воспитательной работы, направленная на формирование казахстанского патриотизма, гражданственности и приобщения к достижениям отечественной и мировой культуры, здоровому образу жизни. Целью воспитательной работы является формирование социальной активности, образованной, физически здоровой нравственной личности.

В духовно-нравственном воспитании наших студентов мы концентрируем внимание на конкретных задачах и действиях, акцентируем внимание на перспективу, на будущее, так как сегодняшний студент – это завтрашний учитель.

Список литературы:

1. Воронов В.В. Педагогика школы в двух смыслах. Конспект-пособие для студентов-педагогов и учителей. М., 1999 с.61-65
2. Гавриловец К.В., Казимировская И.И. Нравственно-эстетическое воспитание школьников. Минск 1988
3. Гурин В.Е. Формирование нравственного сознания и поведения старшеклассников. М., 1988

4. Лихачев Б.Т. Педагогика. Курс лекций. Учебное пособие для студентов педагогических заведений М., 1996 с.235-248, 236-281
5. Подласый И.П. Педагогика. Новый курс. Учебник для студентов педагогических вузов: В 2 кн М., 1999-кн2. С.157-168
6. Слостенин В.А. и др. Педагогика. Учебное пособие М., 2002 с.300-315
7. Сухомлинский В.А. Избранные педагогические сочинения. В 3-х т М.,1980 –т.2 с.161-211
8. Харламов И.Ф. Нравственное воспитание школьников М., 1983

Бибенина Е.А.

ГККП «Ясли-сад «Сказка» отдела образования Ерейментауского района,
Акмолинская область,
г. Ерейментау, Казахстан

**ПРИМЕНЕНИЕ АКТИВНЫХ ФОРМ В ВОСПИТАНИИ ДОШКОЛЬНИКОВ:
ТРАДИЦИИ И ИННОВАЦИИ**

Түйін. Автор өзінің баяндамасында инновациялық және ұлттық оқыту әдістері арқылы өскелең ұрпақты тәрбиелеу және оқытудың белсенді әдістерін көрсетті. Сонымен қатар тәрбие-оқыту қызметінің сапасын жақсарту үшін жаңа педагогикалық технологиялардың тиімділігін көрсетіп өткен. Автор мектепке дейінгі бүлдіршіндерді дәстүрге, ұлттық ойындарға, қазақ халқының ұлттық мәдениеті мен сәндік-қолданбалы өнерді оқыту бойынша авторлық жоспар жасаған. Өзінің жобасында белсенді тәрбиенің әдістерін қолданудың тиімділігі мен жаңа педагогикалық технологияларды көрсеткен. Баяндамада инновациялық технологиялар мен мектепке дейінгі бүлдіршіндерді оқыту әдістері, педагогтың тәжірибесі негізінде қарастырылған болатын. Осы жұмыс олардың аудио-визуалдық, көркем-шығармашылық, ертегі-терапия мен АКТ әдістерін тематикалық апталарда өткізілуінің тиімділігін көрсетеді. Осы жұмыстың өзектілігіне халық дәстүрлері арқылы тәрбиенің белсенді әдістері жасалғанын айтуға болады.

Түйінді сөздер: дәстүрлер, инновациялар, дәстүрлі емес тәсілдер, ұлттық мәдениет, жетістіктер, сабақтастық

Abstract. The author in his report showed active methods in teaching and educating the younger generation through innovative and traditional methods of education. At the same time, he showed the effectiveness of new pedagogical technologies to improve the quality of educational activities. The author has developed an author's project to teach schoolchildren the traditions, national games, national culture and decorative and applied arts of the Kazakh people. He showed the effectiveness of using active educational methods and new pedagogical technologies in his project. The report showed the work of the teacher, innovative technologies and methods of teaching preschoolers. This work shows the effectiveness of thematic weeks using audio-visual methods, artistic and creative methods, fairy-tale therapy and ICT. The relevance of this work can be considered the creation of active methods of education through the traditions of the people.

Keywords: traditions, innovations, non-traditional approaches, national culture, achievements, continuity

*«Кто постигает новое, лелея старое, тот может быть учителем...»
Конфуций*

Наш мир меняется просто на глазах, не давая опомниться. Дни мчатся стремительным потоком, накрывая с головой. Двадцать первый век – время инноваций и прогресса. Время диктует нам условия, которым должен соответствовать современный человек. Нельзя просто стоять на месте. Нужно развиваться.

Инновации и традиции – взаимосоставляющие современном мире. Инновации – ключ к изменениям. Непрерывное совершенствование – естественная форма существования человеческой деятельности. Традиции или инновации... Теория или практика... Новое или старое... Это можно продолжать до бесконечности. Инновации и традиции – два полюса мира образования. Они служат ориентиром в развитии педагогической науки и практики.

Традиции, как и инновации, бывают различные, то есть как позитивные, так и негативные. Более корректно, грамотно говорить о диалектическом единстве традиций и инноваций в образовании.

Все больше людей, и педагогов в том числе, приходят к убеждению: многое в судьбе народа и их самих от них же и зависит – от их самостоятельности, профессионализма, готовности к действию. Придет время спокойной эволюции, стабилизируется и взаимосвязь инноваций и традиций в педагогической науке и практике

Инновационную педагогическую деятельность преподавателя можно рассматривать как комплексный, целенаправленный процесс создания, распространения и использования педагогического новшества, целью которого является удовлетворение интересов людей к новым средствам, что ведет к определенным качественным изменениям системы организации учебного процесса в учебном заведении и способов обеспечения ее эффективности, стабильности и жизнеспособности. В условиях школы объединяются усилия создателей и распространителей педагогических инноваций. В реальной практике характер инновационных процессов определяется содержанием полученных результатов, степенью сложности и новизны внедряемых предложений, а также степенью готовности практиков к инновационной деятельности.

Улучшение качества воспитательно-образовательной деятельности во многом зависит от повышения уровня профессионального мастерства, компетентности, умения анализировать свою работу, творчески подходить к выбору методов воспитания.

В своей работе активно применяю следующие современные педагогические технологии:

- Здоровьесберегающие
- Технологии личностно-ориентированного подхода
- Технологии проблемного обучения
- Технологии проектной деятельности
- Сказкотерапии
- ИКТ

Личностно-ориентированная педагогика выдвигает на передний план нетрадиционные подходы к организации процесса дошкольного образования.

Содержание образования составляет систему знаний, умений, навыков, черт творческой деятельности, мировоззренческих и поведенческих качеств личности, которые обусловлены требованиями общества и к достижению которых должны быть направлены усилия обучающихся и обучающихся. Если при традиционной трактовке цели и содержание обучения оказываются фактически совпадающими с (главная цель обучения – усвоение основ наук, содержание обучения – сами эти основы, представленные в знаковой форме учебной информации), то в новой они расходятся. Актуальной целью становится создание личностного потенциала человека, воспитание его способностей к адекватной деятельности в предстоящих предметных и социальных ситуациях, а содержанием – все то, что обеспечивает достижение этой цели. Успешность достижения цели зависит не только от того, что усваивается (содержание обучения), но и от того, как усваивается: индивидуально или коллективно, в авторитарных или гуманистических условиях, с опорой на внимание, восприятие, память или на весь личностный потенциал человека, с помощью репродуктивных или активных форм.

Я считаю, система образования сегодня далека от её совершенства, от требований, задач, стоящих перед современным обществом. Не слишком ли много в последние годы воспитатель увлекался традиционным обучением и воспитанием не стремился экспериментировать, внедрять новые технологии, новые практики и не заметил при этом насколько сильно изменилась жизнь вокруг нас, вокруг наших воспитанников, вокруг общества. Изменился и социальный заказ, стоящий перед образованием на данный момент.

Инновация как раз и есть принципиально новые средства, приемы, способы для решения уже существующих или вновь возникающих проблем, провоцирующие позитивные качественные изменения. Но как знает каждый, новое – это хорошо забытое старое!

Процесс и результат такой деятельности, которая направлена на поддержание, воспроизводство существующей культуры, социального опыта, социальной системы. Такой

тип обучения обеспечивает преемственность социокультурного опыта, а именно он традиционно присущ воспитанникам детского сада. Вид проекта: творческий, краткосрочный. Участники: дети старшей группы. Сроки реализации: одна неделя с 23.11.2020 года по 27.11.2020 года.

Образовательная область: Представления о традициях и особенностях быта казахского народа.

Цель проекта: Познакомить детей с традициями казахского народа.

Задачи проекта: Дать детям представление о **традициях** и особенностях быта **казахского народа**. Активизировать и пополнять словарь детей. Способствовать культурному воспитанию, прививать дошкольникам уважение к культуре **казахского народа**. Расширять представление о национальной культуре казахов. Подбор методической, научно - популярной и художественной литературы, дидактического материала с учетом его доступности восприятию детей подготовительного дошкольного возраста, а также его художественных достоинств и воспитательного значения. Создание образовательной культурной среды в группе: пополнение краеведческого уголка материалом "Декоративно-прикладное искусство казахов", "Национальные костюмы казахов", "Национальный орнамент", "Сказки народов", "Пословицы и поговорки", "Народные игры казахов"; создание галереи детского творчества; оформление стенда фотографий, отражающих работу по проекту. Взаимодействие с родителями в совместной образовательной деятельности по реализации проекта. Развивать творческие способности детей.

Планируемый результат. Расширение представлений детей об окружающем мире. Обогащение представлений детей о традициях и культуре других народов проживающих в нашем крае. Ознакомление с правилами казахских народных игр, умение в них играть. Повышение активности детей к изучению культуры казахского народа в родном Оренбургском крае.

Тема: «Культура и традиции казахского народа».

Понедельник. Образовательная деятельность в режимные моменты.

Утро:

1. Беседа. Тема: Народная культура и традиции казахов. Цель: Познакомить детей с культурой и традициями казахского народа. Задачи: Познакомить с народными традициями, обычаями, обрядами; дать представление об устройстве дома, об истории казахского костюма, о народном промысле казахов, о народном фольклоре казахов, о казахской национальной кухне. Развитие эстетического и нравственного восприятия мира

2. Художественное творчество: Рисование. Тема: Украшение одежды куклы казахским национальным орнаментом. Цели: «Рассматривания казахского орнамента»: тюльпан, листик, бараний рог след барана крылья птицы и т.д. (Просмотр иллюстраций). Приобщение к казахскому народному искусству Задачи: Познакомить детей с казахским орнаментом. Развивать творческие способности детей, глазомер, художественный вкус. Научить, последовательно выполнять задание воспитателя. Вопросы к занятию: - Люди каких национальностей живут в нашей стране? - Что такое национальная одежда казахов, чем она отличается от нашей русской одежды? - Каким узором будем украшать? - Какие элементы казахского узора вы знаете? - Какие цвета в казахском орнаменте? Рассматривание образца. Объяснение и показ способов и этапов работы.

3. Работа детей.

4. Анализ занятия.

Вечер:

Казахские народные игры: Подвижные игры: • Тубетейка, (для игры необходимо головной убор) дети стоят в большой круг, один игрок идет по кругу с определенными словами и одевает тубетейку любому на ком закончились слова: задача игроков один бежит в правую сторону другой в левую и кто первый встанет на место тот и выиграл.

Музыка. «Казахскими народными инструментами»: домбра, кобыз, шындауыл и т.д. (Просмотр иллюстраций). Цель: Знакомство с национальной музыкой и инструментами, прослушивание аудиозаписи с казахской музыкой.

Среда. Образовательная деятельность в режимные моменты.

Утро: Коммуникация: Развитие речи. Тема: казахский национальный костюм. Цель: Дать детям представление об истории возникновения казахского национального костюма. «Знакомство с национальной одеждой»: камзол, тюрбан, шапан, борик. Задачи: Формировать художественный вкус и эстетическое восприятие предметов народного быта;

2. Художественное творчество: лепка. Тема: «кесе – национальное казахское посуда» (легкий пластилин). Цель: Дать детям представление о национальных казахской посуде. Задачи: Учить работать с легким пластилином, учить работать большим пальцем делая углубления. Развивать зрительную – двигательную координацию; развивать у детей положительные эмоции, эстетическое восприятие

Вечер: Дидактические игры «Укрась для Аже камзол», «Собери узор», «Назови правильно» Чтение сказки «Алдар Косе и жадный бай», «Щедрый и скупой», «Мудрая Девушка»

Четверг. Образовательная деятельность в режимные моменты.

Утро: Познание: Окружающий мир. Тема: Народные праздники казахов. Цель: Формирование у детей представления о богатой народной культуре казахского народа, знакомство с этнографией и фольклором казах. Задачи: Продолжать знакомить детей с традициями и обычаями казахского народа. Формировать основы праздничной культуры казахского народа.

Четверг. Образовательная деятельность в режимные моменты.

Утро: Художественное творчество: аппликация. Тема: Украшаем саукеле – женский головной убор (свадебный) Цель: Учить украшать саукеле (головной убор невесты) казахским национальным узором Задачи: Развивать умения создавать орнамент из нескольких частей; Знакомство с народной казахской культурой; Воспитывать аккуратность;

Вечер: Просмотр видео ролика казахского народного танца Эталонами старого танцевального искусства служат такие народные танцы, как: «Ормек би», «Коян би», «Аю би», «Насыбайшы», «Ортеке», «Каражора», «Тепекок» – шуточные и юмористические танцы. парные танцы девушки и джигита («Коян-буркит») Цель: - развитие чувства ритма и понимание музыки – воспитание бережного отношения к искусству народного танца, к традициям казахской культуры. Отгадывание народных казахских загадок. Задачи: Воспитывать уважение к ответам товарищей. Развивать дослушивать загадку до конца. Учить понимать смысл загадки.

Пятница. Выставка предметов **народного быта и казахской национальной культуры**.

По реализации **выставки** были получены следующие результаты:

- дети познакомились с Республикой **Казахстан** (*герб, флаг, гимн*); ее столицей городом Нур-Султан и достопримечательностью столицы – Байтерек, Хан-Шатыр,
- оформили стенгазету «**Казахстан – наш общий дом**»
- совместно с родителями в группе организована выставка предметов **народного быта и культуры**.

Таким образом, на основе полученных положительных результатов можно утверждать, что гипотеза об успешном воспитании интереса, любви к малой родине и повышении знаний у детей дошкольного возраста о культуре и традициях казахского народов с помощью инноваций все компоненты воспитательно-образовательного процесса, подтверждена. Цель и задачи проекта реализованы. Для реализации проекта используется инноваций в традицию внес огромный вклад для полного представления прошлого быта и традиций. Подход – включение сведений об истории и культуре этих народов во все виды детской деятельности: познавательную, продуктивную, игровую.

Таким образом, приобщение дошкольников к миру национальной культуры способствует формированию таких качеств, как сознательность, уважение к историческому прошлому, воспитание патриотизма, гордости за свою Родину, гражданином которой является, а это ни что иное, как залог гражданского становления личности.

Список литературы:

1. Ховина Т. В. Традиции и инновации в образовательном процессе [Текст] // Педагогика: традиции и инновации: материалы V Междунар. науч. конф. (г. Челябинск, июнь 2014 г.). – Челябинск: Два комсомольца, 2014.
2. Источник: <https://www.bibliofond.ru/view.aspx?id=96870>_© Библиофонд
3. Источник: tezisy_khusnutdinova_1.k.doc
4. Игошев, Б. М. История технических инноваций / Б.М. Игошев, А.П. Усольцев. - М.: Флинта, Наука, 2017. - 352 с.
5. <https://cyberleninka.ru/article/n/kulturnoe-nasledie-naroda-kazahstana-v-evraziyskom-prostranstve>
6. Абдыгаппарова С.Б. Инновационный потенциал Казахстан: механизмы активизации: Монография. - Алматы: Экономика, 2001-158с
7. Аналитический обзор. Государственная поддержка развития инновационной деятельности за рубежом. Выводы для Казахстана
8. Андропова Л.. Приоритет инноваций: de jure-defacto// Промышленность Казахстана. 2002. № 1 (10).с. 44-46.
9. Баймуратов У. Инвестиции и инновации: нелинейный синтез//Том 3. Избранные научные труды. - Алматы: БИС, 2005.-320с.
10. Байсартов Э. Инновационная деятельность – перспективы развития предприятий обрабатывающей отрасли //Қаржы-Қаражат №2 2005

УДК 377.112.4

Биримжанова А.Б.

преподаватель специальных дисциплин,
КГКП «Денисовский профессионально технический колледж»
Костанайская область,
с. Денисовка, Казахстан

ПОЛИКУЛЬТУРНОЕ ОБРАЗОВАНИЕ СПЕЦИАЛИСТОВ ОБЩЕСТВЕННОГО ПИТАНИЯ В ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ

Түйін. Бүгінгі әлемде білім беру мақсаттарының бірі - жас ерлер мен қыздарды лайықты өмірге және көп мәдениетті қоғамда табысты жұмыс жасауға дайындау. Білім беруді жаңартудың мақсаты көп мәдениетті ортада белсенді және кәсіби өмірге қабілетті маманның жеке басын қалыптастыруды көздейді. Қазақстан Республикасының орта кәсіби білім беру мекемелерінде көп мәдениетті білім беруді дамытудың алғышарттары басым міндеттердің бірі ретінде орта білім беру мекемелерінде оның көп мәдениетті білім берудің теориялық негіздерін оның әдістемелік негізі ретінде қалыптастыру болып табылады.

Түйін сөздер: көптілділік, көп мәдениетті білім беру, кәсіби қызмет, маман, қоғамдық тамақтану.

Аннотация. В современном мире одной из задач образования является подготовка юношей и девушек к достойной жизни и успешной деятельности в поликультурном обществе.

Цель обновления образования предполагает формирование личности специалиста, способного к активной и профессиональной жизнедеятельности в поликультурной среде. Предпосылки развития поликультурного образования в средних профессиональных учебных заведениях Республики Казахстан выдвигают в число приоритетных задач формирование теоретических основ поликультурного образования в качестве его методологической базы в учреждениях среднего профессионального образования.

Ключевые слова: полиязычие, поликультурное образование, профессиональная деятельность, специалист, общественное питание.

Abstract. In the modern world, one of the goals of education is to prepare young men and women for a decent life and successful work. The purpose of renewal of education assumes the formation of the personality of a specialist capable of active and professional activity. The prerequisites for the development of multicultural education in secondary professional institutions of the Republic of Kazakhstan put forward, among the priorities, the formation of the theoretical foundations of multicultural education as its methodological base in institutions of secondary vocational education.

Keywords: multilingualism, multicultural education, professional activity, specialist, catering.

Наша задача – изменить отношение казахстанцев, в первую очередь молодежи, к образованности, интеллекту, служению Родине и народу. Необходимо создать ядро национального интеллекта, сообщество эрудированных людей, способных конкурировать на международном уровне.

Н.А. Назарбаев

Для формирования конкурентоспособного специалиста, коммуникабельной позитивной личности, способной к активной и эффективной жизнедеятельности в многонациональной и поликультурной среде, обладающей развитым пониманием чувством уважения других культур, умением жить в мире и согласии необходимо поликультурное и полиязычное образование.

Процессы глобализации и миграции делают связь языков, культур и народов все теснее. Система образования непременно должна удовлетворять требования современного ей общества. Это подчеркивается во многих государственных документах и выступлениях лидеров нашей страны.

Республика Казахстан осуществляет кардинальную модернизацию системы образования, активно внедряет политику полиязычия в образовательный процесс.

В Казахстане полиязычие развивается на государственном уровне. Стратегическая цель на новой ступени развития страны заключается не просто в дальнейшем сохранении достигнутого, а в трансформации казахстанского социума в качественно новое состояние, которое может быть достигнуто через познание самобытной культуры и языка казахского народа и всех других народов, живущих на территории современного Казахстана

Сегодня, в век технологизации и глобализации, наблюдается активизация процесса поиска эффективных условий, механизмов воспитания подрастающего поколения, способного к диалогу с другими культурами. Великий казахский поэт, писатель, философ Абай Кунанбаев в свое время призывал казахов изучать русский язык. Он понимал, что через русский язык и русскую культуру казахский народ сможет приобщиться к мировой литературе. Сейчас перед нами стоят новые задачи: развивая родной язык и культуру, мы должны формировать полиязычную личность.

Работодатели и социальные партнеры учебных заведений системы профессионального образования предпочитают видеть среди своих сотрудников специалистов практически и профессионально владеющих несколькими языками и получающих в связи с этим реальные шансы занять в обществе более престижное как в социальном, так и в профессиональном отношении положение.

Важнейшей закономерностью развития современного мирового сообщества является сближение стран и народов, усиление их взаимодействия. По терминологии ЮНЕСКО, огромный, казавшийся ранее необъятный мир, в котором насчитывается около двух тысяч народов и более двухсот стран, превращается в «глобальную деревню». Однако этот процесс несет в себе как положительные так и отрицательные элементы. Эта проблема в свою очередь проецируется на образовательную ситуацию в мире и Казахстане, вызывая различные по своему содержанию состояния и различные по силе своего воздействия результаты.

Актуальность исследования поликультурного образования на теоретическом уровне вызвана противоречием между существующей идеей поликультурного образования как

необходимого источника умений общаться, сотрудничать с представителями других культур и наций и недостаточной разработанностью моделей этой идеи.

Очевидно, что глобализация с ее противоречивыми явлениями, имеющими тенденцию к усилению, выдвигает перед образованием сложную задачу подготовки молодежи к жизни в условиях многонациональной и поликультурной среды, формирования умений общаться сотрудничать с людьми разных рас, национальностей и вероисповеданий. Решение этой задачи требует значительного совершенствования процесса образования и воспитания студентов.

Воспитывать и обучать современное подрастающее поколение в поликультурном социуме, гармонизировать различные культурные влияния в единый учебно-воспитательный процесс, «разглаживать» сложные межэтнические отношения в учебном коллективе, в семье – задача первостепенной важности. Необходимо отметить, что данная проблема затронула все учебные заведения- и в мегаполисе, и в крупном областном центре, и в малом городе, в сельской местности.

Как показывает опыт, для успешной организации жизнедеятельности в поликультурном социуме сегодня недостаточно иметь определенный набор знаний и умений, а необходима выработанная в ходе воспитательных действий компетентность личности.

Теоретический анализ исследовательской литературы по данной тематике позволяет констатировать, что под поликультурным образованием понимают

- Процесс освоения подрастающим поколением этнической, общенациональной и мировой культуры в целях духовного обогащения, развития глобализма и планетарного сознания, формирования готовности и умения жить в многокультурной полиэтнической среде, представленной системой культурных ценностей, отличных от собственных [1, с.63]

- Процессы усвоения человеком всего многообразия культур (расовой региональной этнической и т.д.) для духовно обогащения, формирования готовности жить в поликультурном обществе, в котором каждый из участников утверждает свою культурную идентичность и готов к взаимодействию и взаимообмену ценностями, смыслами и творчеством [1, с.12].

И так, главная цель поликультурного образования – использование педагогических технологий, направленных на приобщение студентов к национальной и иноязычной культуре, формирование нового мировоззрения, которое будет основой эффективной коммуникации с представителями различных культур.

Средствами поликультурного обучения возможно формирование личности способной к активной деятельности в поликультурном обществе, имеющей представление о многообразии культур и принимающей эти различия.

Мы считаем, что для достижения задач поликультурного образования важно стремиться к культурной грамотности молодежи.

Под поликультурной грамотностью понимается – личностное качество, которое отражает осведомленность обучающегося о содержании, средствах и способах взаимодействия с миром культуры на основе теоретического знания и социального опыта реализации этносоциокультурного многообразия жизнедеятельности человека [2, с.34]

Процесс формирования поликультурной грамотности должен быть основан как на теоретических знаниях, так и на практических навыках. Студенты будут получать знания о культуре путем интеграции сведений из истории, географии, литературы, религиоведения и т.д. Применение новых методов и технологий обучения иностранным языкам будет способствовать развитию таких качеств личности, которые являются востребованными современным поликультурным и многоязычным обществом. Поэтому проблема использования эффективной методики преподавания английского языка в учебном заведении представляется очень важной.

В настоящее время уже сформированы некоторые принципы обучения в системе полиязычия:

- казахский язык – русский язык – английский язык;

- изучение языков должно идти параллельно, опорой должен являться родной язык;
- обучение иностранному языку должно проецироваться на обучение речевому мышлению, овладение новыми средствами выражения мыслей и миром изучаемого языка.

Развитие у человека полиязыкового сознания происходит путем развития речи посредством мысленной, устной и письменной коммуникации. Развитие речи – это развитие мышления. Речь невозможна без мыслей, без опережающего внутреннего процесса.

Одной из задач образования является задача приобщения подрастающего поколения к общемировым, глобальным ценностям, формирования у подростков умения общаться и взаимодействовать с представителями других культур в мировом пространстве. В связи с важной ролью языков в современном мире перед обществом ставится вопрос обучения языкам и повышение уровня языковой подготовки учащихся, а так же учителей школ, которые должны знать свой родной язык и язык международного общения – английский. Главная цель, стоящая перед педагогом - это воспитание поликультурной личности, знающей обычаи и традиции своего народа, владеющей несколькими языками, способной осуществлять коммуникативно – деятельностные операции на трех языках во всех ситуациях, стремящейся к саморазвитию и самосовершенствованию.

В условиях индустриально-инновационного развития страны особую актуальность приобретает необходимость развития и внедрения полиязычной культуры и полиязычного образования в образовательной деятельности.

Подготовка будущих специалистов общественного питания к реализации этноэтикета в профессиональной деятельности включает в себя 4 этапа:

- Первый этап. Цель – стимулирование интереса к решению различных задач по реализации этноэтикета в сфере общественного питания, средства- лекции, практические занятия.

- Второй этап. Цель – развитие стремления к самосовершенствованию в реализации этноэтикета в профессиональной деятельности. Средства – индивидуально-творческие задачи.

- Третий этап. Цель – развитие умений и навыков реализации этноэтикета в общественном питании. Средства - ролевые импровизации этикетных ситуаций.

- Четвертый этап. Цель – Развитие интересов к поиску новых способов реализации этноэтикета в общественном питании. Средства – модуль деловой игры «Ресторан», мастер-класс «Учимся принимать гостей», «Неделя национальной кухни», конкурс мастерства «За неделю вокруг света».

Применение технологий требуют от преподавателя достаточно глубоких знаний философского и культурологического плана (нормы этноэтикета, способов приготовления пищи, систем питания различных этносов) четких представлений о роли и месте этноэтикета в системе наук, в профессиональной деятельности специалистов общественного питания.

На практике при реализации данной технологии преподаватель встречается с рядом затруднений, связанных с отсутствием у студентов заинтересованности и психологической готовности к личностно-профессиональному развитию, ориентации на саморазвитие, самореализации и самосовершенствование в профессиональной деятельности, толерантных установок, эмпатии по отношению к другим этносам.

Осмысление ситуации привело к выводу о том, что необходимо выявить принципы, способствующие успешному внедрению технологий формирования у будущих специалистов поликультурного этикета в профессиональной деятельности.

Принцип субъективности. Предполагает опору на активность самого будущего специалиста общественного питания. Для этого необходимо стимулировать у него стремление к самовоспитанию в процессе поликультурного общения и самокоррекции в отношении с представителями культур этносов и религий. При этом педагог должен с уважением воспринимать мировоззрение студента, его видения культурных процессов.

Принцип поликультурности. Обуславливает ориентацию на формирование у будущего специалиста осознанного устойчивого восприятия собственной культуры не как центра, стержня мировой культуры, а лишь как одного из полюсов [2, с.130]. Этот культурный полюс отличается собственными нравственными ориентирами, традициями. К инокультуре следует относиться с тем же уважением, с каким человек относится к своей собственной. Необходимо выявлять и разрушать ложные стереотипы в видении иной культуры.

Принцип рефлексивности. Ориентирует будущих специалистов на свободу выбора действий и самоанализ уровня готовности к реализации этикета. Специфика профессиональной деятельности в общественном питании такова, что без развитой рефлексии специалист не может состояться как участник диалога культур.

Принцип интеграции. Объединение сведений из разных областей знаний с целью подготовки будущих специалистов к профессиональной деятельности в мультикультурном регионе посредством формирования в их сознании картины современного общества, как системы, элементами которой являются ценности различных культур.

Принцип региональности. Предполагает знакомство со сферами жизнедеятельности региона (общественная, семейно-бытовая, языковая). Этот принцип требует соотношения содержания и средств подготовки специалистов с реалиями социальных отношений в обществе.

Таким образом, процесс формирования поликультурного образования у будущих специалистов общественного питания должен строиться на принципах субъектности поликультурности, рефлексивности, интеграции и региональности.

Представленные выше принципы могут служить ориентиром в процессе подготовки будущих специалистов к реализации поликультурного образования в общественном питании.

Список литературы:

1. Атаева Р.Д. Педагогические условия социальной адаптации подростков в инновационной гимназии с поликультурной средой. Ставрополь, 2004.
2. Миллер Л.С. Развитие гуманистического мировоззрения студентов в процессе поликультурного образования. Владикавказ, 2008.
3. Бакасова А.К. Реализация программы полиязычия на основе компетентного подхода в условиях социального партнерства// Педагогикалық альманах, 2016. №2

УДК 37.013.21

Борамбаева З.Р.

преподаватель самопознания, ГKKП «Аграрно-индустриальный колледж»,
Акмолинская область,
г. Атбасар, Казахстан

ФОРМИРОВАНИЕ КОНКУРЕНТОСПОСОБНОЙ ЛИЧНОСТИ ЧЕРЕЗ ДУХОВНО-НРАВСТВЕННОЕ ВОСПИТАНИЕ

Аннотация: статья отражает важность формирования конкурентоспособной личности через духовно-нравственного воспитания в системе технического и профессионального обучения. Подчеркивается влияние семьи на формирование личности ребенка. Внеурочная деятельность раскрывается как основной рычаг духовно-нравственного воспитания.

Ключевые слова: духовно-нравственное воспитание, семья, внеурочная деятельность.

Духовно-нравственное воспитание является фундаментом образования. Именно поэтому ему выделяется большой акцент в системе образования. Духовно-нравственное воспитание включает в себя комплекс ценностей человека, которые закладываются ближайшим его окружением.

Миссией Аграрно-индустриального колледжа города Атбасар является обучение конкурентоспособного специалиста, опираясь на духовно-нравственное воспитание. «Именно через образование мы хотим возродить в нашем обществе нравственно-духовные ценности, чтобы каждый мог в полной мере реализовать заложенные в нем от рождения способности, и тем самым принести пользу не только нашему государству, но и всем на Земле», заявила автор проекта самопознания Назарбаева С.А. [1]

Колледж производит обучение по следующим специальностям: электрик, автомеханик, токарь, швейное производство, повар-кондитер, парикмахер, секретарь, сварщик, фермерское хозяйство, маркетолог, финансист. В контингент обучающихся входят разные категории: дети из многодетных семей, малообеспеченных, неблагополучных, благополучных, дети, оставшиеся без попечения родителей. Как известно в начале учебного года происходит адаптация первокурсников. Задача нашего педагогического состава – создать все условия для успешной адаптации. В этот период мы выявляем способности обучающихся: достижения в учебе, в освоении профессии, пение, танцы, сценическое мастерство, после чего на них делаем упор. При определении направлений духовно-нравственного воспитания, очень важно понять, как сегодня молодое поколение определяет характер и содержание завтрашнего дня, насколько несёт в себе дух нового времени. Очень высоко оценивал духовно-нравственное воспитание Л.Н. Толстой: «Из всех наук, которые должен знать человек, главнейшая – есть наука о том, как жить, делая как можно меньше зла и как можно больше добра». [2]

Безусловно, что воспитание начинается с семьи и продолжается в течение всей его жизни. Важнейшим источником жизненного опыта обучающихся являются внутрисемейные отношения, отражающие нравственные установки, духовные ценности родителей, семейные традиции. И. С. Кон подчеркивал: «На процесс формирования личности влияют не только сознательные воспитательные воздействия, но и общий тонус семейной жизни». [3] Главное требование к семейному воспитанию – это требование любви. Очень важно понимать, что необходимо не только любить ребенка и руководствоваться любовью в своих повседневных заботах, чтобы ребенок ощущал, чувствовал, понимал, был уверен, что его любят, был наполнен этим ощущением любви. Только при уверенности ребенка в родительской любви и возможно правильное формирование личности, только на основе любви можно воспитать духовно-нравственное поведение. Возможности педагогов в перестройке неблагоприятных внутрисемейных отношений ограничены. Тем самым восполняем таким детям недостаток эмоционального комфорта особой теплотой, вниманием.

В тесном взаимодействии с семьей, с общественностью стараемся формировать у подростков морально-нравственные критерии и принципы повседневной жизни. В этом и заключается сущность духовно-нравственного воспитания несовершеннолетних, которое осуществляется через процессы воспитания, обучения, саморазвития обучающихся с использованием комплекса воспитательных, образовательных, развивающих, психологических, физиологических, социальных мер и факторов. Как показывает жизненный опыт, воспитание дает высокие результаты там, где есть для этого добротная почва. Воспитание – это посев зерна: чем лучше природная почва, тем богаче урожай.

Каждодневную жизнь обучающихся, развитие их отношений необходимо организовывать так, чтобы они основывались на самых высоких нравственных нормах и требованиях. Другим важным источником нравственного опыта обучающихся является разнообразная внеурочная деятельность. В ней создаются особенно благоприятные условия для включения обучающихся в систему реальных нравственных отношений, взаимопомощи, ответственности, принципиальной требовательности. Известно, что такие нравственные черты личности, как мужество, ответственность, гражданская активность, единство слова и дела нельзя воспитать только в рамках учебного процесса. Для становления этих качеств необходимы жизненные ситуации, требующие непосредственного проявления ответственности, принципиальности и инициативы. Такие ситуации чаще возникают во внеучебной деятельности. Нравственность формируется в мероприятиях, в повседневных отношениях и сложностях жизни, в которых ребенку приходится разбираться, делать выбор, принимать решения, совершать поступки. Нравственное воспитание эффективно осуществляется только как целостный процесс, соответствующий нормам

общечеловеческой морали. Результатом этого процесса является формирование нравственно цельной личности, подразумевающей наличие свободной нравственной воли, умения владеть собой, обретения внутренней свободы и т.д. При умелой организации учебной, внеучебной деятельности, создания ситуаций успеха, у обучающихся формируются основы нравственного поведения, духовной культуры.

Что касается внеурочной деятельности, то, реализуя духовно-нравственное воспитание, я провожу экологический проект, где обучающиеся, опираясь на полученные знания, формируют сознание об охране окружающей среды. Совместно с детьми разрабатываем экологические проекты, которые несут в себе неравнодушный характер по отношению к защите и сохранению природы, отражая в проекте практическую часть, где реализуют ее совместно с группой. Одной из таких практических заданий была экологическая акция «Чистый город в наших руках». Обучающимися проводили очистку реки Жабай. Чуть позже стартовала акция «Дом для птиц», где, совместно с обучающимися, сделали кормушки для птиц, тем самым формируются сознание заботы о птицах. Провожу флешмобы, которые несут в себе позитивный настрой, тем самым приводит к сплочению и раскрепощению обучающихся. Ежегодно участвуем в областных конкурсах: Агрофорум, Worldskills, Гурман, Profikz, где имеем призовые места. Проводимые акции: «Моя лучшая семья», «Говорим спасибо», «Помоги ближнему», задействуют большую часть обучающихся, где они раскрывают свои таланты, а также выражают свое мнение и отношение по заданной теме. Совместно с преподавателями и обучающимися проводим спортивные эстафеты, квест-игры, что помогает выравнивать границы и сплачивает коллективный дух. Что касается индивидуального воздействия на личность обучающегося, то здесь, безусловно, является беседа, которая несет в себе духовно-нравственное воспитание, помогает проанализировать свое поведение и принять правильное для себя решение.

Каждому подростку предстоит одолеть и пережить свой путь трудностей, разрешения противоречий, приобрести жизненный опыт, получить удовольствие от добрых поступков, победы над собой и укрепление силы духа. Нравственно-духовное воспитание сильно тогда, когда его следствием является самовоспитание и самосовершенствование.

В заключение нужно заметить, что человек не рождается богатым в духовном и нравственном смысле, поэтому нужно внешнее воздействие преподавателей, родителей, всей образовательной среды.

Список литературы:

1. <https://textarchive.ru/c-1297512.html>
2. Харламов И.Ф. Педагогика.- М.: Гардарики, 1999.- 520с.
3. Кон И.С. Социология личности.- М, 1980

УДК 784.3

Бурдачева О.А.

преподаватель, Магнитогорский педагогический колледж,
Челябинская область,
г. Магнитогорск, Россия

НРАВСТВЕННО-ЭСТЕТИЧЕСКИЕ И ДУХОВНЫЕ ЦЕННОСТИ ВОКАЛЬНОЙ КУЛЬТУРЫ КАК ФАКТОР РАЗВИТИЯ ЛИЧНОСТИ БУДУЩЕГО УЧИТЕЛЯ МУЗЫКИ

Түйін. Мақалада баланы рухани тәрбиелеу және музыка саласындағы болашақ маманның тұлғасын дамыту құралы болып табылатын вокалдық мәдениеттің адамгершілік-эстетикалық және рухани құндылықтары қарастырылады. Музыканың мәні баланың жеке басының рухани даму құралы ретінде ашылады. Болашақ педагог-музыкантқа қойылатын кәсіби дайындық деңгейіне қойылатын талаптар қарастырылады.

Аннотация. В статье рассматриваются нравственно-эстетические и духовные ценности вокальной культуры, являющиеся средством духовного воспитания ребенка и развития личности будущего специалиста в области музыки. Раскрывается значение музыки, как средства духовного развития

личности ребёнка. Рассматриваются требования к уровню профессиональной подготовки, предъявляемые к будущему педагогу-музыканту.

Abstract. The article discusses the moral, aesthetic and spiritual values of vocal culture, which are a means of spiritual education of a child and the development of the personality of a future specialist in music area. The significance of music as a means of spiritual development of the child's personality is revealed. The article considers the requirements for the level of professional training required for a future teacher-musician.

Ключевые слова: педагог-музыкант; музыка; вокальная культура; нравственно-эстетические ценности; духовно-нравственные ценности; музыкальное воспитание; пение; голос; воспитательный процесс; личность.

Выпускники музыкально-эстетического отделения Магнитогорского педагогического колледжа, обучающиеся по специальности 53.02.01 Музыкальное образование, получают квалификацию «Учитель музыки», «Музыкальный руководитель в детском дошкольном учреждении». Будущий педагог-музыкант должен быть готов к профессиональной деятельности (образовательно-воспитательной, учебно-методической, социально-педагогической, культурно-просветительской) в качестве учителя музыки, музыкального руководителя в общеобразовательных школах и дошкольных образовательных учреждениях разного типа [1].

Музыка, как вид искусства, является проводником духовности, видом духовного освоения действительности человеком, имеющий целью формирование и развитие его способности творчески преобразовывать окружающий мир. Понимание значения музыки, как средства духовного развития ребёнка является ценностной установкой. Музыкальное искусство – та ценность, которая таит в себе огромные возможности воспитательного воздействия на человека, способствуя развитию его личности.

В методической литературе по музыкальному воспитанию детей прослеживается мысль о том, что пение, как один из видов исполнительской деятельности, способствует не только развитию их певческой культуры, общему музыкальному развитию, но и воспитанию духовного мира детей, становлению их мировоззрения, формированию будущих личностей [2, с.46]. В связи с этим к уровню профессиональной подготовки педагога-музыканта в настоящее время предъявляются высокие требования. Кроме знаний по общепрофессиональным дисциплинам выпускник должен обладать умениями по дисциплинам предметной подготовки: групповым (сольфеджио, теория музыки, гармония, музыкальная литература, хор, хороведение и др.), и индивидуальным (дирижирование, игра на музыкальном инструменте, вокальный класс, аккомпанемент, дополнительный инструмент). Как видно из перечня предметов, профессионально-педагогическая направленность обучения педагога-музыканта реализуется через комплекс специальных знаний. Из всего многообразия специальных дисциплин особое место, по нашему мнению, занимает предмет постановки голоса, вокальный класс. Работа в «вокальном классе» призвана обеспечить профессиональную подготовку студентов в «области вокально-речевой деятельности будущих специалистов – музыкальных руководителей детских дошкольных образовательных учреждений и учителей музыки общеобразовательных школ, организаторов культурно-просветительской и кружковой работы в школах и центрах эстетического воспитания детей» [1]. В своей будущей практической деятельности педагог-музыкант воздействует на формирование у детей музыкально-эстетических представлений посредством своего голоса. Будущая профессиональная деятельность выпускника музыкально-эстетического отделения педагогического колледжа связана с воспитанием у детей в детском саду, в школе, нравственно-эстетических качеств, развитием духовного потенциала каждого ребенка средствами музыки, вокального исполнения музыкальных произведений. Поэтому воспитание нравственно-эстетических качеств личности будущего педагога-музыканта, его духовное становление в процессе его профессиональной деятельности выходит на первый план, являясь ценностной установкой, приоритетным направлением в образовательном процессе подготовки специалиста.

Вокальная культура, являющаяся носителем духовных, эстетических и нравственных ценностей, сама является ценностью, и включает в себя систему ценностей. В широком смысле – это те ценности, которые мы выделяем как компоненты, входящие в сокровищницу мировой культуры: исторически сложившиеся национальные вокальные школы, и их представители; певцы-исполнители, обладающие уникальными, неповторимыми голосами; шедевры вокальной музыки, созданные выдающимися композиторами. В узком смысле – это ценности, которые являются необходимым компонентом в профессиональном становлении педагога-музыканта: певческий голос, его индивидуальные качества (тембр, сила, и др.), вокальная технология, исполнительская техника, вокальный репертуар. Вокальное искусство один из видов исполнительного искусства: создание художественных образов выразительными средствами певческого голоса.

В.В. Медушевский, раскрывая сущностные силы человека в музыке, пишет: «В музыке веяние умозерцательного творческого духа распознаётся по чувству окрылённости, радости, поднимающей ввысь. Голос внутреннего мира человека, отражённый в музыке, раскрывает внутреннее пространство человека, возносит его над самим собой, образуя вектор возможного восхождения» [4, с.52]. Эта мысль как нельзя лучше раскрывает воздействие музыкального искусства, и вокальной культуры в частности, на духовный мир человека.

Пение является древнейшим видом художественного творчества и истоком всех видов музыкального искусства. Голос – инструмент общедоступный, и именно он позволяет привлечь ребёнка к активной музыкальной деятельности, к познанию красоты и законов музыкального искусства. Это особый «индивидуальный инструмент», у каждого человека неповторим, а потому является ценностью, где звук – своего рода «голограмма» духовного мира человека.

Виднейший суфийский мыслитель и музыкант начала 20 столетия Хазрат Инайят Хан пишет: «Самой замечательной вещью при изучении голоса является то, что по голосу вы можете судить об индивидуальной эволюции человека, о её степени» [7, с.161] «Произнесённое слово, (звук) – никогда не теряется. Оно остаётся и вибрирует, это случай большого психологического значения, потому что эхо от этого звучит в космосе; и вибрирует оно в соответствии с вложенным в него духом. Кроме того, каждый человек является инструментом в оркестре, который есть вся вселенная; а каждый голос является музыкой, которая происходит от одного из её инструментов, каждый инструмент создан определённым и особенным, так что никакой другой голос не может занять место этого определённого голоса». И далее: «Голос – это свет. Даже если свет становится тусклым, он не погас; он здесь. Так же и с голосом. Если он не сияет, это всего лишь значит, что его не культивировали, и вы должны снова работать над ним, тогда он засияет опять» [7, с.164].

Многие ценные качества голоса: свободно льющийся, объёмный, незажатый звук; высокая позиция певческого звука, обогащённая обертонами; ровное звучание голоса, его виртуозность; выразительное исполнение, и др., – могут быть воспитаны.

Воспитанная с ранних лет способность глубоко чувствовать и понимать искусство, любовь к нему, сохраняется на всю жизнь, влияет на формирование эстетических чувств и вкусов ребёнка. Певческий голос обладает особой красотой, способной вызывать у слушателя чувство удивления, восторга, настраивая на чувство радости и благодарности, наслаждения, эмоционального удовлетворения. Данное положение находит своё подтверждение в мысли В.А. Сухомлинского о том, что «если донести до сердца детей красоту музыкального произведения, если в звуках ребёнок почувствует многогранные оттенки человеческих чувств, он поднимется на такую ступеньку культуры, которая не может быть достигнута никакими другими средствами.. Чувство красоты человеческого голоса, музыкальной мелодии открывает перед ребёнком собственную красоту» [6, с.62].

Воспитательный процесс, выявление и развитие индивидуальности ребёнка, развитие его личности, реализуется через приобщение его к художественным ценностям вокальной культуры, которыми являются высокохудожественные вокальные произведения классиков,

замечательные песни детского репертуара современных композиторов, богатое разнообразие народных песен. В них, с помощью художественных средств, нашли воплощение ценностные категории: прекрасное, возвышенное, комическое, трагическое, совершенство, любовь, добродетель, мудрость, благородство, доброжелательность, милосердие, приветливость, сострадание. Музыка, – по утверждению Б.В. Асафьева, – представляет идейный мир, и в ней ценно как то, что звучит, так и то, что образуется вокруг звучания: лучи, чувства, мысли, причиной которых она является. Через поэтическое слово вокальных сочинений прививается любовь к природе, Родине, людям, воспитывает доброту, отзывчивость, чуткость, внутреннюю гармонию. Во время работы с детьми, воздействие на их духовный мир осуществляется через этот синтез – вокальный звук и художественное слово. Поэтому наряду с технологией звукообразования, техникой вокальной речи, ребёнок осваивает элементы исполнительского мастерства, что способствует художественному воплощению музыкального образа при исполнении произведения, и обогащению нравственно-духовных качеств личности ребёнка.

В психологии под термином «личность» понимается человек, который обладает совокупностью психологических характеристик, которые оказывают непосредственное влияние на поступки и их значимость в обществе. С термином «личность» неразрывно связаны ещё два психологических понятия – индивид и индивидуальность. Под первым понимается отдельно взятый человек, обладающий совокупностью качеств, как врождённого, так и приобретённого характера. Индивидуальность же – система особенностей и эксклюзивных черт, по которым можно отличить одного человека от другого. Именно от неё, внутренней неповторимости, зависит личностная уникальность и склад человеческой психики [8]. Понятие «индивидуальность» подчёркивает неповторимое своеобразие ребёнка. Совокупность его психологических особенностей и качеств образуют индивидуальные способности ребёнка. Качество певческого голоса, чувство ритма, звуковысотности, артистизм, музыкальная память и другие качества у детей развиты в разной степени. Поэтому индивидуальные занятия в вокальном классе несут в себе большие возможности развития вокально-исполнительских способностей каждого. Правильно и разнообразно подобранный репертуар, учитывающий индивидуальные способности и особенности ребёнка, помогает ему открыть мир новых ощущений, расширить границы духовного мира, познать самого себя. Участие в концертах, музыкальных спектаклях перед сверстниками и родителями вызывают у ребёнка яркие положительные эмоции.

Таким образом, нравственно-эстетические и духовные ценности вокальной культуры становятся частью целостной личности ребёнка, выявляя его неповторимую индивидуальность, развивая не только его голос, но и его интеллект, образное мышление, воображение, эстетический вкус, высокие чувства и эмоциональную культуру. Атмосфера увлечённости, активного восприятия и исполнения музыки, формирует у ребёнка желание и умение красиво и выразительно петь, развивает органы чувств и творческие способности, что даёт возможность наслаждаться красотой и создавать её. Личность будущего педагога-музыканта – субстанция лабильная, динамичная, меняющаяся. Имея в качестве главных своих источников музыкальные способности, развивающиеся возможности своего певческого голоса, окружающую его вокально-исполнительскую среду, – она пребывает в постоянном движении, становлении и развитии, в ходе которого преобразуется, обогащается, трансформируется, обретает новые качества звучания и свойства голоса, углубляет и расширяет творческий потенциал студента. Соприкасаясь с внешней средой на педагогической практике, в детском саду, в школе, воздействуя на чувства детей средствами вокальной музыки, личность учащегося одновременно воздействует и на самое себя – преобразуя, она сама преобразуется. Таким образом, профессиональная деятельность, и в частности, вокально-исполнительская деятельность будущего педагога-музыканта, является одним из факторов, движущей силой, которая проявляется себя в духовном и нравственном действии сознательного гражданина общества.

Список литературы:

1. ФГОС по специальности 53.02.01 Музыкальное образование среднего профессионального образования (базовый уровень). Приказ Минобрнауки России от 25.03.2015 N 272;
2. Дмитриева Л.Г., Методика музыкального воспитания в школе: [Учеб. для пед. уч-щ по спец. 03.05.00 «Муз. Воспитание», 03.07.00 «Преподавание в нач. классах общеобразоват. шк.» / Л. Г. Дмитриева, Н. М. Черноиваненко. - М.: Просвещение, 1989. - 206, [2] с. : ил., нот.;
3. Федеральный закон «Об образовании в Российской Федерации» от 29.12.2012 N 273-ФЗ;
4. Медушевский В.П. Сущностные силы человека в музыке //Музыка, культура, человек/ Сборник статей под ред. Мугинштейна М.Л./Свердловск, 1998, 130с.;
5. Педагогический энциклопедический словарь /Гл.ред. П 24 Б.М.Бим-Бад; Редкол.: М. Безруких, В.А. Болотов, Л.С. Глебова и др. – М.: Большая Российская энциклопедия, 2002. – 528 с.;
6. Сухомлинский В.А., Сердце отдаю детям / В.А. Сухомлинский. - Киев: Рад. шк., 1988. – 269;
7. Хазрат Инайят Хан. Мистицизм звука. Сборник. – М.: Сфера, Серия «Суфийское послание». 2002. -352с.;
8. Эл. Источник <https://inormal.ru/psihologiya/chto-takoe-lichnost#1>.

УДК 37.037.1

Голубева Н.В.

преподаватель физической культуры, КГКП «Лисаковский технический колледж»,
Костанайская область,
г. Лисаковск, Казахстан

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ИНФОРМАЦИОННЫХ ТЕХНОЛОГИЙ ДЛЯ ФОРМИРОВАНИЯ ДУХОВНО-НРАВСТВЕННОЙ ЛИЧНОСТИ (В РАМКАХ СОВРЕМЕННОГО УРОКА ФИЗИЧЕСКОЙ КУЛЬТУРЫ)

Түйін. Бұл мақалада балаларда рухани-адамгершілік қасиеттерді қалыптастырудың маңыздылығы мен қажеттілігі қарастырылады. Дене шынықтыру сабақтарында ақпараттық-компьютерлік технологиялар мен сандық білім беру ресурстары арқылы мұғалімнің құндылықтарды қалыптастыру жолдары қарастырылады.

Түйін сөздер: акт, мұғалім, ресурстар, құндылықтар, дене тәрбиесі, рухани-адамгершілік даму.

Abstract. This article discusses the importance and necessity of forming spiritual and moral qualities in children. Methods of formation of values by the teacher by means of information and computer technologies and digital educational resources at lessons of physical culture are considered.

Keywords: ICT, teacher, resources, values, physical education, spiritual and moral development.

Изменения в социальной жизни нашей страны, перемены в области просвещения делают особенно актуальными проблемы духовности, морали, этики. Миссия учителя в судьбе ребёнка одна из ценнейших, тем более на начальном этапе. Дети впитывают каждое слово учителя, стараются во всем брать с него пример. Вследствие этого возникает задача целостной организации образовательного и воспитательного пространства, которая создавала бы условия для наполнения внутреннего мира ребёнка духовно-нравственным содержанием.

Духовно-нравственное развитие представляет собой процесс последовательного расширения и укрепления ценностно-смысловой сферы личности, формирования способности человека сознательно выстраивать отношение к себе, другим людям, обществу, государству, миру в целом на основе общепринятых моральных норм и нравственных идеалов. Само по себе духовно-нравственное развитие личности – сложный, многоплановый процесс. Он неотделим от жизни человека во всей ее полноте и противоречивости, от семьи, общества, культуры, человечества в целом [1].

Духовно-нравственное воспитание, как никакое другое, требует комплексного подхода. Одним уроком или внеклассным мероприятием проблему нравственной воспитанности не разрешить. Каждый урок, каждая беседа реализует задачи духовно-нравственного воспитания учащихся.

Важнейшими темами для духовно-нравственного воспитания детей в настоящее время становятся те, которые дают учащимся усвоить азы не их обычного, вполне безнравственного, а должного поведения в жизни. К ним относятся:

- гуманность, которая в школе должна прививаться уже на уровне отношений между учащимися;
- культура в общении друг с другом;
- чувство долга – на уровне личных отношений в классе, школе, а также в семье и обществе;
- трудолюбие – внушение детям мысли, что только так можно чего-то добиться в жизни;
- экологическое сознание: любовь и бережное отношение к природе;
- благополучная жизнь в семье, одобряемая обществом;
- познание окружающего и воспитание самого себя.

Под эти направления подстраиваются стратегические цели духовно-нравственного воспитания и тактические задачи, позволяющие их решить наиболее оптимально. Основная цель процесса, ведущего к духовно-нравственному подъему детской личности, – создание адекватных условий на каждой стадии воспитания, причем не только учителями, но и родителями. Последнее обстоятельство зависит от ряда проблем:

- отсутствие в современном обществе положительных идеалов, затрудняющее выбор по-настоящему ценностного ориентира подрастающим поколением;
- аморальные явления в окружающем мире, недостаточно пресекаемые властью и склоняющие молодежь к мнению о вседозволенности;
- слабая организация досуга и культурных мероприятий с детьми;
- поверхностное отношение государства и учебного заведения к физическому развитию учащихся;
- недостаточное внимание властей, учителей и родителей к негативным пристрастиям детей. Сюда относятся: алкоголизм, наркомания, курение табака, слишком раннее начало половой жизни. Это приводит к всеобщей распущенности;
- развращающая информация в СМИ и интернете, склоняющая молодых людей к беззаботному, агрессивному, нездоровому образу жизни, а также к жестокости и экстремизму;
- чрезвычайно низкая культура речи и поведения в обществе.

Все эти факторы отнюдь не способствуют формированию и развитию личности в духе декларируемых в педагогике идеалов. Дети, видя на улице, в семье и по телевизору совсем другое, просто не верят своим учителям, несмотря на всю их убедительность и педагогический дар. На то, чтобы преодолеть этот скепсис подрастающего поколения, должны быть направлены все усилия семьи, государства, а с ним – образовательных учреждений.

Самостоятельно дети в силу своей наивности и максимализма сделать это просто не способны. На начальном этапе жизни только взрослые смогут стать их нравственными поводырями и указать возможные ориентиры для нравственного созидания. И чем раньше взрослые сделают это, тем больше вероятность счастливого будущего молодежи.

Сделать учебный процесс более эффективным, познавательным, продуктивным и интересным помогают возможности информационно-компьютерных технологий (ИКТ). Воспитание в учебных заведениях – это определенное, целенаправленное, систематическое

воздействие на сознание, чувства и волю учащихся. Физическое воспитание – неотъемлемая часть в этом процессе.

Говоря о нравственном воспитании в процессе физического воспитания учащихся, следует подчеркнуть, что оно составляет органическую составную часть занятий по физической культуре.

При использовании ИКТ в духовно-нравственном воспитании детей ставлю перед собой задачи:

- формирование первоначальных представлений о духовно-нравственных ценностях (честь, семья, любовь, добро, совесть, верность, честность), ознакомление с ними на основе противопоставления позитивного и негативного поведения людей;

- воспитание положительного отношения к духовно-нравственным ценностям и желания поступать в соответствии с ними;

- формирование нравственных умений и привычек (справедливо оценить свои поступки и поступки людей, быть послушными, вежливыми, приветливыми со всеми, доброжелательными).

При использовании ИКТ на уроках, дети становятся более активными и заинтересованными. Информация становится для них более доступной и понятной, что улучшает атмосферу понимания в классе, повышая мотивацию учащихся и интерес быть участниками образовательного процесса.

Например. Уроки физической культуры включают большой объем теоретического материала, на который выделяется минимальное количество часов, поэтому использование электронных презентаций позволило мне эффективно решить эту проблему. Используя компьютерные технологии в образовательном процессе, урок проходит более интересным, наглядным и динамичным. Многие объяснения техники выполнения разучиваемых движений, исторические документы и события, биографии спортсменов, освещение теоретических вопросов различных направлений не могут быть показаны ученикам непосредственно. Поэтому необходимо использовать различные виды наглядности. Сам факт проведения урока физической культуры в кабинете, оснащенном компьютерной техникой, интригует детей, у них появляется внешняя мотивация. Из внешней мотивации «вырастает» интерес к предмету.

На уроках физической культуры применение интерактивной доски позволяет облегчить процесс обучения технически сложных видов спорта (волейбол, баскетбол). Учитель, работая с доской, имеет возможность, разбив технический прием на слайды, показывать их с такой скоростью, с какой это необходимо для детального изучения и понимания в данном классе. С помощью маркера на доске во время показов слайдов можно рисовать стрелками направления движения ног, рук, туловища. Как результат – возможен разбор ошибок и нарушений правил игры. Можно стрелками предположить полет мяча при неправильной работе рук и ног. Такой метод обучения техническим действиям и приемам очень эффективен, нагляден и нравится учащимся.

Результатами использования интерактивной доски на уроках физкультуры являются:

- абсолютная доступность при любой физической подготовленности;
- заинтересованность учащихся в изучении техники приемов;
- применение этих знаний и умений в жизни (на отдыхе, в летних лагерях).

Наблюдается влияние частоты использования информационно-коммуникационных технологий на эффективность процесса обучения. Оно обусловлено тем, что информационно-коммуникационные технологии влияют на оценочно-мотивационную сферу личности. Если ИКТ используются очень редко, то каждое их применение превращается в чрезвычайное событие и создает у учащихся повышенное эмоциональное возбуждение, мешающее восприятию и усвоению учебного материала. Наоборот, слишком частое использование ИКТ в течение многих уроков подряд приводит к потере интереса к ним [2].

При помощи ИКТ можно проводить настоящие виртуальные путешествия, что немаловажно в наших условиях удаленности от культурных центров.

Отдельно хочется отметить эффективность использования цифровых образовательных ресурсов (ЦОР), которые совместно с ИКТ являются важнейшей составляющей всех направлений деятельности современного учителя, способствующей оптимизации и интеграции учебной и вне учебной деятельности. Дополняя широкий спектр педагогических (образовательных) технологий, ИКТ помогают решить в реальном процессе вопросы формирования общей коммуникативной компетенции – условия успешной социализации учеников в соответствии с их возрастными особенностями.

Благодаря использованию ЦОРов можно построить учебную деятельность учащихся на основе интерактивных методов и форм обучения в рамках урока.

Использование цифровых образовательных ресурсов является одним из вариантов организации активной познавательной деятельности учащихся, преимущественно это выполнение заданий продуктивного, развивающего и творческого характера, направленных на развитие универсальных умений учащихся, предметной, социальной и коммуникативной компетентностей. Большинство заданий предполагают работу в группах, парах. Применение ЦОР расширяет рамки учебника, углубляет, иллюстрирует и делает учебный процесс по освоению его содержания по-настоящему активным.

Считаю, что использование информационных технологий на уроках носит не только обучающий характер, но воспитывающий.

Духовно-нравственное развитие и воспитание учащихся являются первостепенной задачей современной образовательной системы и представляют собой важный компонент социального заказа для образования. Образованию отводится ключевая роль в духовно-нравственной консолидации общества.

Использование компьютерных технологий на уроке – это только средство для реализации целей и задач. Главенствующая роль в духовно-нравственном воспитании всегда останется за учителем, ведь он дарит своим ученикам не только знания, но и мудрость познающего.

По роду своей работы учителя физической культуры стоят ближе к обучающимся, особенно к тем, которые занимаются в спортивных секциях, входят в сборные команды, чем преподаватели других предметов. Молодёжь любит физическую культуру, ей близки люди спорта. Не случайно часть учащихся своим идеалом считают спортсмена, тренера, учителя физической культуры. Опытный учитель физической культуры обычно пользуется особым доверием и авторитетом у учеников. К его словам и поступкам относятся особенно внимательно.

Воздействуя на каждого ученика в целом, сам педагог вступает в общение с коллективом как ценная личность. Именно поэтому свое воспитательное воздействие учитель осуществляет не только педагогическими приёмами обучения и воспитания, но и своими личностными качествами, своим поведением [3].

Положительный пример учителя облегчает воспитание школьников. Чтобы воспитывать личным примером, учитель должен много знать. Он не может замыкаться в рамках своего предмета, должен быть хорошо образованным человеком, много читать, следить за специальной литературой, текущей периодикой. Чтобы заслужить любовь и уважение, чтобы эффективно воспитывать своим примером, учитель физической культуры, прежде всего, должен хорошо знать историю, теорию и практику спорта. Современный учитель обладает педагогическим тактом. Он требователен к воспитанникам. Но и в то же время внимателен, выдержан, терпелив и справедлив к ним. Хороший педагог владеет чувством меры, что всегда помогает ему найти нужный тон с детьми. Его, например, не выводят из себя шалости учащихся, их беготня, крики. Он знает, что всё это способствует детскому возрасту, присуще детям.

Для воспитания настоящих коллективистов и в то же время с целью установления правильных отношений с классом очень важно с уважением относиться к детскому коллективу. Педагог собственным примером показывает, что с коллективом надо всегда считаться, что к его мнению надо прислушиваться. Успеха в воспитании можно добиться только в результате долгой и настойчивой работы. Никогда не следует заранее рассчитывать на быстрый эффект в результате применения какого-либо одного метода или приёма. Ни один приём в отрыве от других методов и приёмов воспитания не может дать положительного результата. Успеха можно добиться, правильно организовав жизнь и труд воспитанников, применяя все методы и приёмы воспитания в их тесной связи, в диалектическом взаимодействии.

Ошибкой было бы и стремление буквально копировать лучших учителей, успешно применив тот или иной приём. Удача ждёт того, кто, изучив передовой опыт, использует его с учётом психологической ситуации, особенностей собственного характера, индивидуальных особенностей школьников и взаимоотношений с ними. Для успешного применения приёма важно знать, кто из учеников, а, может быть, и из учителей, родителей поддерживает объект воздействия и по какой причине, в какую из малых группировок входит ученик и его положение там, на какую поддержку товарищей можно рассчитывать в данной ситуации.

Духовно-нравственное воспитание является одним из основных компонентов образовательного процесса в школе, что помогает вырастить честных, добрых, культурных, интеллигентных, трудолюбивых людей, поможет найти детям своё место в жизни, использовать полученные знания и умения на благо Родины и своей семьи, жить в гармонии с природой [1].

В заключение, следует заметить, что не существует какой-то особой морали спортсмена. Учёбой, спортивными занятиями ребенок вносит свой посильный вклад в свое собственное развитие. Наиболее важно, чтобы в момент формирования ребёнка, как личности, рядом с ними находились чуткие родители и педагоги. Уверена, что систематическая, целенаправленная работа по духовно-нравственному воспитанию при помощи ИКТ, в тесном сотрудничестве с семьей учащегося, поможет воспитать человека, для которого нормы, правила и требования общественной морали будут выступать как его собственные взгляды, убеждения, как глубоко осмысленные и привычные формы поведения, приобретённые в силу внутреннего познания самого себя.

Список литературы:

1. Алтышева Т.В. Духовно-нравственное воспитание - как основа гармоничного развития учащегося//Муниципальное общеобразовательное учреждение «Специальная (коррекционная) общеобразовательная школа – интернат № 52» города Магнитогорска 455019, Челябинская область, г. Магнитогорск, 2019.
2. Филимонов Александр Александрович, учитель физической культуры и спорта, НРМОБУ «Салымская СОШ №2». Доступно на: <https://pedsovet.su/publ/164-1-0-5693>
3. Нравственное воспитание на уроках физической культуры. Доступно на: <https://nsportal.ru/shkola/fizkultura-i-sport/library/2021/01/10/nravstvennoe-vospitanie-na-urokah-fizicheskoy-kultury>

Данченко Т.В.¹, Жиенбаева А.В.², Колбасина Л.В.³

¹ преподаватель русского языка и литературы,

г. Костанай, Казахстан

²учитель самопознания, художественного труда КГУ «Зуевская общеобразовательная школа»

Управления образования акимата Костанайской области

Алтынсаринский р-н, Костанайская обл., Казахстан

³заведующая сектором специального, дополнительного образования и воспитательной работы ГУ

«Отдел образования Алтынсаринского района» Управления образования акимата Костанайской

области

Алтынсаринский р-н, Костанайская обл., Казахстан

КОМПЕТЕНТНОСТНЫЙ ПОДХОД В ФОРМИРОВАНИИ ДУХОВНО-НРАВСТВЕННЫХ ЦЕННОСТЕЙ

Түйін. Бұл мақалада Қазақстанда және әлемдік қоғамдастықта болып жатқан өскелең ұрпақтың құндылық бағдарларының өзгеруіне әкелген өзгерістер қарастырылады. Құзыреттілік тәсілін қолдану арқылы педагогикалық процесте рухани-адамгершілік құндылықтардың қалыптасуына әсер ететін элеуметтік-мәдени орта факторлары анықталды.

Аннотация. В данной статье рассматриваются преобразования, происходящие в Казахстане и в мировом сообществе приведшие к изменению ценностных ориентаций подрастающего поколения. Выделены факторы социо-культурной среды, влияющие на формирование духовно-нравственных ценностей и условия формирования духовно-нравственных ценностей в педагогическом процессе за счет применения компетентностного подхода.

Abstract. In this article, the transformations taking place in Kazakhstan and in the world community, which led to a change in values, the factors of socio-orientation of the younger generation are highlighted. cultural environment, influencing the formation of spiritual and moral values and the conditions for the formation of spiritual and moral values in the pedagogical process through the use of a competence-based approach.

Ключевые слова: компетентностный подход, ценности, нравственность, духовность, духовно-нравственные ценности.

Преобразования, происходящие в конце двадцатого, начале двадцать первого века в казахстанском обществе, изменили не только социально-экономическую сферу, но и отразились на социокультурной жизни, привели к изменениям ценностных ориентиров подрастающего поколения, произошла девальвация духовно-нравственных и семейных ценностей. На девальвацию духовно-нравственных ценностей в данный период оказали влияния отсутствия воспитания целомудрия, любви, уважения к честному труду, рекламирование в средствах массовой информации аморального образа жизни, чуждого нашему обществу. Родители и педагоги обеспокоены пошатнувшейся гражданской позицией подрастающего поколения, подменой или полной потерей ими духовно-нравственных и семейных ценностей, носителями, которых является государство, многонациональный народ Казахстана, социум и семья. В Декларации о государственном суверенитете Республики Казахстан записано, что возрождение и развитие самобытной культуры, традиций языка и укрепление национального достоинства казахской нации и других национальностей, проживающих в Казахстане, является одной из важных задач. Возрождение духовно-нравственных ценностей подрастающего поколения, задача, от решения которой зависит будущее Казахстана. Решение этой задачи осуществляется в курсе изучения предметов самопознания и литературы. Воспитательный потенциал данных дисциплин достаточно велик и позволяет формировать духовно-нравственные ценности подростков.

Первый Президента Республики Казахстан Н.А. Назарбаев в национальном проекте «Интеллектуальная нация – 2030», выделил основное направление в осуществлении духовного воспитания подростков на основе формирования системы ценностей труда, чести, порядочности, стремления к самосовершенствованию».

Одни ученые, рассматривавшие проблему формирования духовно-нравственных ценностей подростков, опираются на развитие духовности, другие делают акцент на нравственном развитии личности подростка. Уточним оба понятия.

Духовность в переводе с латыни *spiritus* – в буквальном смысле означает дуновение, тончайший воздух, дыхание, запах. В словаре С.И. Ожегова духовность – это свойство души, состоящее в преобладании духовных, нравственных и интеллектуальных интересов над материальными [1, с.186]. С.Ж. Пралиев подчеркивал, приобретая знания, не задумываясь о духовном, о добре и зле, о любви и милосердии, человек не может чувствовать себя счастливым. И. Ильин, В. Соловьев, Г. Федотов и др., выдвигают теорию, о том, что истинная духовность не существует вне нравственности.

В творчестве великих мыслителей Казахстана И. Алтынсарина, Ч. Валиханова, А. Кунанбаева рассматривались вопросы духовно-нравственного содержания. Достижение духовности и нравственности они видели, во-первых, в просвещении казахского народа [3], во-вторых, в привитии любви к труду у подрастающего поколения. Они считали, что знания и труд являются основой нравственности. И. Алтынсарин развитие своего народа видел в просвещении, поэтому, активно занимался учительской, просветительской деятельностью считая ее нравственным слежением. Под педагогической этикой понимал этику народа, считал, что устное народное творчество казахского народа является важным источником этических воззрений. А. Затаевич [4] писал – не зная песен и кюев казахского народа, его разнообразного фольклорного богатства невозможно постичь глубину его души, специфику его мироощущения. Знание языка, обычаев, традиций, красоты и духовного богатства казахской земли, позволит сформировать духовно-нравственные ценности подростков. Термин нравственность употребляется как синоним морали. Нравственность, духовно-нравственное воспитание рассматривали такие мыслители, как Сократ, Конфуций, Гегель, Р. Декарт, М. Монтень. В учениях Сократа нравственность рассматривается как добродетель.

И.Я. Медведева, Т.И. Петракова, В.В. Складнева, С.В. Титова и др. [4, 5, 6, 7] под нравственностью понимают принципы и нормы поведения.

В.С. Соловьёв выдвигает гипотезу о поэтапном становлении нравственности, он считает, что нравственность помогает в формировании этических норм, позволяет видеть различие между добром и злом, [8]. Н.А. Бердяев, выделяет три уровня этики [9], а Л. Кольберг выделяет три уровня морального сознания [10].

Гуманизация казахстанского образования играет важную роль в формировании духовно-нравственных ценностей подростков. В Законе «Об образовании» в статье 3 указан гуманистический и развивающий характер образования в РК. В Стратегии «Казахстан – 2050» сказано о необходимости развития компетенций. Всё это ведет к необходимости внедрения компетентностного подхода для формирования духовно-нравственных ценностей.

Основоположниками компетентностного подхода являются В.И. Байденко, И.А. Зимняя, А.К. Маркова, О.М. Атласова, Н.Н. Сапрыкина и др., изучали формирование компетенций у руководителей образовательных учреждений, Т.В. Добудько, Е.В. Попова, О.М. Шиян и др. уделяли внимание формированию компетенций у учителей. А.В. Дорохова, Н.Н. Нацаренус, Е.В. Прозорова, И.Б. Смирнов и др. изучали формирование компетенций у школьников и студентов педвузов. При этом процесс целенаправленного внедрения компетентностного подхода в формировании духовно-нравственных ценностей у подростков недостаточно изучен. Подобная ситуация наблюдается в формировании духовно-нравственных ценностей.

Изучив педагогическую литературу, мы выделили факторы социо-культурной среды, влияющие на формирование духовно-нравственных ценностей подростков.

Для наглядности факторы, влияющие на формирование духовно-нравственных ценностей подростков, мы показали в таблице 1.

Таблица 1

Социо-культурные факторы формирования духовно-нравственных ценностей

Факторы социо-культурной среды	Духовно-нравственные ориентиры	Активность подростков
Социально-этнические факторы	Осмысление ценности человеческой жизни; становление системы знаний и представлений о себе, своём народе; развитие навыков духовно-нравственного взаимодействия.	Самостоятельное определение способов отношений с Другими; проявление заботы и внимания по отношению к Другим; осознание собственной ответственности за настроение и самочувствие Других.
Социально-исторический фактор	Формирование целостных знаний и представлений об истории и культуре, духовных ценностях народа; содействие осмыслению единства человечества и себя как его неотъемлемой и самобытной части, ответственности перед будущим поколением за сохранение духовных ценностей народа.	Проявление силы воли, настойчивости, самостоятельности, умения переносить трудности; соблюдение элементарных нравственных норм независимо от ситуации, овладение методами выражения собственного достоинства;
Эколого-эстетический фактор	Формирование чувства единства с Миром, природой, ценностного отношения к природе, ответственности за неразумное использование природными ресурсами.	применение способов практической духовно-творческой и преобразовательной деятельности; способность к самовоспитанию, самооценке, рефлексии.

Специфику формирования духовно-нравственных ценностей у подростков мы видим в организации педагогического процесса. Важную роль в данном процессе мы отводим педагогу, его готовности и его способностям, компетенциям, компетентности, его внутреннему миру, социальной позиции, умению давать оценку принятым решениям, характеризовать эффективность выбранного направления способствующего формированию духовно-нравственных ценностей, компетентностей у подростков. Опираясь на труды таких ученых как А.С. Макаренко, П.П. Блонский, С.Т. Шацкий, мы с уверенностью можем сказать, что формирование духовно-нравственных ценностей зависит от нравственного отношения педагога к подростку и его деятельности. На наш взгляд, формирование духовно-нравственных ценностей с применением компетентностного подхода происходит при взаимодействии в передаче духовного и нравственного опыта, который приобретает подростком и развивается педагогом. Т.И. Петракова, воздействие педагога на подростка считает системообразующим процессом, влияющим на духовно-нравственную сферу подростка [11].

В Казахстане для решения задачи духовно-нравственного воспитания был введен предмет «Самопознание». При изучении самопознания обучающимся прививаются общечеловеческие ценности. На уроках литературы пока не оперируемся на понятие «ценности», но эти уроки несут в себя ценностную наполняемость, за счет чтения и анализа художественных произведений. И. Алтынсарин еще в свое время воспитание нравственности человека видел через чтение художественной литературы. У современных подростков отсутствует тяга к чтению художественной литературы, это приводит к обеднению духовной жизни подростков, лишая их радости души, формирования высших чувств, приводя к нарушению канала передачи от поколения к поколению нравственного опыта и духовных ценностей. Движущей силой творческого процесса поэтов и писателей всегда являлись

духовные ценности. Давая анализ художественному произведению, подростки открывают для себя мир истинных и лживых ценностей, педагог помогает детям вычленил лжеценности и сформировать те ценности, которые станут жизненными ориентирами.

Учебные предметы самопознание и литература обладают широкими возможностями для формирования духовно-нравственных ценностей. В данных предметах изучаются различные художественные произведения отечественной и мировой культуры, которые содержат определенные культурные компоненты, позволяющие приобщать обучающихся к духовно-нравственным ценностям. При изучении художественных произведений мы уделяем огромное внимание вычлениению духовно-нравственных и национально-культурных компонентов, которые позволяют погружению обучающихся в пласты духовной культуры народа, знакомят с особенностями национальных ценностей.

На уроках литературы при изучении художественных произведений мы рассматриваем и изучаем вопросы этики, эстетики, проблемы души и духа отдельного человека и человечества. Подростки получают представление о нравственных и духовных ценностях. Целенаправленная работа на уроках литературы является предпосылкой оптимального использования воспитательного духовно-нравственного потенциала. Педагогические условия, способствующие активизации процесса формирования духовно-нравственных ценностей:

- опора на ценностный потенциал содержания образования;
- сочетание традиционных форм обучения с инновационными формами;
- использование в преподавание предметов, формирующих духовную сферу подростков
- использование компетентностного подхода в формировании духовно-нравственных ценностей.

В учениях Л.Д. Никитиной мы видим, что компетентность может отражаться в нравственно-личностных характеристиках человека, таких как самостоятельность и ответственность. В данном случае компетентность выступает в роли психологического состояния человека. В научных трудах Е.В. Егоршиной, дается характеристика базовым компонентам компетенций, раскрывается общекультурная компетентность, как система духовных ценностей. Общекультурная компетенция исследователем Г.Н. Симдяновой рассматривается как результат образования.

А.А. Вербицкий считает изменения, происходящие в системе образования в смене образовательной парадигмы в переходе к компетентностному образованию, требуют переосмысления и разработки новых ценностей, целей, содержания, форм, методов и средств обучения. Преобразования должны опираться на соответствующую педагогическую теорию, пронизывать все компоненты образовательного процесса, отражаться на деятельности его субъектов.

Достичь качественного результата в формировании духовно-нравственных ценностей позволяют интегрированные уроки. Например, урок литературы, истории и самопознания на которых мы проповедуем идеалы гуманизма, прививаем любовь к родной природе, формируем культуру мира. Педагог создает условия для того, чтобы ввести подростка в культуру, помочь ему определиться в ней [12].

Или, по творчеству В.С. Высоцкого проводим интегрированный урок русского языка, литературы и музыки, которые позволяют увидеть многогранность таланта этого творца, музыку и поэзию. Л. Экуховецкий [13] очень метко определил значение поэзии для нравственного здоровья: «Поэзия – это витамины души, особенно растущей. В молодости чего-то недодали, какого-нибудь витамина D и ущербная совесть всю жизнь ходит на гнутых ножках». Развивать духовно-нравственные ценности позволяют уроки-дебаты, уроки-конференции и др. на данных уроках формирование нравственности происходит за счет коммуникации, в ходе практического общения, а передача ценностей осуществляется в ходе духовного общения. Духовное общение является тем инструментом культуры, «который приспособлен для воспитания человека, т.е. для формирования его ценностного сознания, его мироощущения и мировоззрения, его отношения к другим людям и самому себе».

Формирование духовно-нравственных ценностей позволяет применение на уроках проектных технологий. Благодаря проектной технологии подростки учатся решать проблемы духовности и нравственности.

Таким образом, проблема формирования духовно-нравственных ценностей является актуальной в современном казахстанском обществе. Предметы самопознания и литературы несут широкие возможности в формировании духовно-нравственных ценностей. Формирование духовно-нравственных ценностей в организации педагогического процесса будет успешным, если это будет непрерывный процесс с использованием компетентностного подхода при систематическом накоплении знаний об этических, общечеловеческих ценностях, выработке устойчивых компетенций.

Список литературы:

1. Ожегов С.И. Словарь русского языка: 70000 слов / Под ред. Н.Ю. Шведовой. – 21-е изд., перераб. и доп. – М.: Рус.яз., 1989. – 924 с.
2. Аманжолова К.Б. Казахские просветители конца XIX – начала XX веков и их роль в формировании культурной традиции освоения русского языка в иноязычной среде // Вестник Череповецкого государственного университета. – 2019. – № 5 (92). – С. 42–55. DOI: 10.23859/1994-0637-2019-5-92-3
3. Затаевич А. 1000 песен казахского народа (песни и кюйи). Изд. 2-е. – М.: Музгиз, 1963. – 607 с.
4. Медведева И.Я., Шишова Т.Л. Родители и дети: конфликт или союз? – М.: Никая, 2009. – 175 с. Петракова Т.И. Гуманистические ценности образования в процессе духовно-нравственного воспитания подростков: автореф. дис. д-ра пед. наук: 13.00.01 / Петракова Татьяна Ивановна. – М., 1999. – 39 с.
5. Складнева В.В. Духовно-нравственное воспитание старшеклассников в учебно-воспитательном процессе общеобразовательной школы: автореф....кан.пед.наук: 13.00.01/ Складнева Виктория Викторовна. – М., 2003. – 26 с.
6. Титова С.В. Формирование духовно-нравственной культуры старшеклассников в условиях сельской общеобразовательной школы: дис. кан.пед.наук: 13.00.01 / Титова Светлана Владимировна. - Чебоксары, 2006. – 24 с.
7. Соловьёв В.С. Духовные основы жизни /В.С. Соловьёв – М.: Книга по требованию, 2013. – 144 с. Бердяев Н.А. О человеке, его свободе и духовности: Избран. ст. /Ред. Л.И. Новикова и др. – М.: Флинта, 1999. – 141 с.
8. Развитие морального сознания личности по Л.Кольбергу /Кулагина И.Ю., Колюцкий В.Н. [электронный ресурс]. – Режим доступа: http://medbooks.info/voznrastnaya-psihologiya_783/razvitie-moralnogo-soznaniya-lichnosti.html.
9. Петракова Т.И. Ценностный потенциал базового образования в духовно-нравственном воспитании учащихся: Монография /Т.И. Петракова; Институт общего образования МО России // Образование: исследовано в мире [Электрон. ресурс]: Международный научный педагогический Интернет-журнал с библиотекой-депозитарием = oimru / Ред. Совет: В.П. Борисенков, Б.С. Гершунский, Н.И. Загузов, Н.Д. Никандров, В.А. Поляков, Б.Н. Сизов, Д.И. Фельдштейн и др.; гл. ред. Р.П. Будаков; программист Д.А. Мариенко; Российская академия образования, ГНПБ им. К.Д. Ушинского; спонсор «Прожект хармони. Инк». – Электрон. журн. с библиотекой. - М.: OIMRU, 2000.
10. Лобок А.М., Никонова Л.М., Ярославцева Е.А., Бордюгова О.А. Формирование гражданского самосознания и духовно-нравственных качеств личности обучающихся в условиях ученического самоуправления (Проект «Шаг навстречу»). //Иновационные проекты и программы в образовании. 2014. № 1. с. 53-58.
11. Тазов П.Ю. Формирование духовно-нравственных ценностей студентов // Современные проблемы науки и образования. – 2019. – № 3.

Дюсекеева Л.К.

преподаватель русского языка и литературы, Костанайский политехнический высший колледж,
Костанайская область,
г. Костанай, Казахстан

ДУХОВНО-ПРАВСТВЕННОЕ ВОСПИТАНИЕ СТУДЕНТОВ НА УРОКАХ РУССКОГО ЯЗЫКА И ЛИТЕРАТУРЫ

Түйін. Мақала орыс тілімен әдебиеті сабақтарында студенттердің рухани-адамгершілік тәрбиесі мәселесіне арналған. Адамның жеке әлеуетін барынша дамытуға бағытталған рухани-адамгершілік тәрбие қазіргі білім берудің басым бағыттарының бірі болып табылады. Әдеби білім берудің маңызды мақсаттарының бірі – шығармашылық пен өзін-өзі анықтауға қабілетті жоғары адамгершілік, үйлесімді, физикалық дамыған және рухани сау тұлғаны дамыту. Мақалада оқушының жеке қасиеттерін ашу арқылы асыл адамның қалыптасуына, дамуына және тәрбиесіне ықпал ететін сыни ойлауды дамыту технологиясының әдістері көрсетілген.

Түйін сөздер: адамгершілік, руханилық, тәрбие, әдебиет, шығармалар, сыни ойлауды дамыту технологиясының тәсілдері

Аннотация. Статья посвящена вопросу духовно-нравственного воспитания студентов на уроках русского языка и литературы. Духовно-нравственное воспитание, ориентированное на максимальное развитие личностного потенциала человека, является одним из приоритетных направлений современного образования. Одна из важнейших целей литературного образования – развитие высоконравственной, гармоничной, физически развитой и духовно здоровой личности, способной к творчеству и самоопределению. В статье раскрыты приемы технологии развития критического мышления, способствующие становлению, развитию и воспитанию в обучающемся благородного человека путём раскрытия его личностных качеств.

Ключевые слова: нравственность, духовность, воспитание, литература, произведения, приемы технологии развития критического мышления

Abstract: The article is devoted to the spiritual and moral education of students in Russian language and literature classes. Spiritual and moral education, focused on maximizing the personal potential of a person, is one of the priorities of modern education. One of the most important goals of literary education is the development of a highly moral, harmonious, physically developed and spiritually healthy personality capable of creativity and self-determination. The article reveals the methods of technology for the development of critical thinking, contributing to the formation, development and education of a noble person in a student by revealing his personal qualities.

Keywords: morality, spirituality, education, literature, works, methods of critical thinking development technology

В условиях становления новой системы образования, ориентированной на вхождение в мировое образовательное пространство, важно и необходимо сохранить духовно-нравственные компоненты в воспитании подрастающего поколения.

Создать современную инновационную экономику, минуя человека, состояние и качество его внутренней жизни, невозможно.

Великий мыслитель Абай Кунанбаев утверждал: «Качества духовные – вот что главное в человеческой жизни. Живая душа и отзывчивое сердце должны вести человека, тогда и труд его, и достаток обретают смысл». [1, 21]

В этой связи сегодня духовно-нравственное воспитание, ориентированное на максимальное развитие личностного потенциала человека, является одним из приоритетных направлений современного образования.

В «Словаре русского языка» С.И. Ожегова «духовность – это свойство души, состоящее в преобладании духовных, нравственных и интеллектуальных интересов над материальными». [2]

В.Т. Кабуш в азбуке гуманистического воспитания «духовность» определяет, как внутренний, нравственный мир человека. Автор подчеркивает, что духовность – нравственное начало в человеке, являющееся воплощением всей совокупности ценностей

личности для общества, для людей, для самого себя. Она – отражение в психике человека его бытия, отражение его в сознании, высокая мера приобщения к культуре общества. Для более детального рассмотрения данной категории необходимо касаться глубины души и гибкости ума; возвышенности чувства, благородства души, деликатности в отношении к людям, стремления улучшить и облагородить свой внутренний мир и окружающую среду. Критериями духовности является поведение человека, его отношение к самому себе, к окружающим людям, к труду, к любви, к обществу и Отечеству.

В соответствии с таким подходом, автор рисует портрет духовной личности. Это человек, у которого сформирована потребность в познании мира и самопознании; благородство души, бескорыстность, мировоззренческий поиск и понимание смысла жизни; стремление к добру и справедливости; потребность в красоте, понимание прекрасного; целостность внутреннего мира; позитивное и оптимистическое отношение к жизни; постоянная готовность к работе над самосовершенствованием личности. [3]

Б.Т. Лихачев, полагал: «В характере человека широкий кругозор может сочетаться с ограниченностью души, развитый ум со скудностью сердца, и тогда это уже свидетельства бездуховности человека». [3]

В.А. Караковский уточнял, что сущность такого явления, как духовность, точнее всего передается понятиями гуманность, человечность, доброта. [3]

Согласно проделанному анализу понятия «духовность», опираясь на частоту употребления, отдельные его признаки можно расположить в такой последовательности: свобода, добро, стыд, любовь, творческая активность, истина, разум, воля, интеллект. Ядром духовности считается «нравственность».

В «Словаре русского языка» С.И. Ожегова «нравственность – правила, определяющие поведение, духовные и душевные качества, необходимые человеку в обществе, а также выполнение этих правил, поведение» [4, 339]

Термин «нравственность» берет свое начало от слова нрав. По латыни «нравы» звучат как /moralis/ мораль. «Нравы» – это те эталоны и нормы, которыми руководствуются люди в своем поведении, в своих повседневных поступках. Нравы не вечны и неизменные категории, они воспроизводятся силой привычки масс, поддерживаются авторитетом общественного мнения, а не правовых положений» [5, 155]

Вместе с тем моральные требования, нормы, нравы получают определенное обоснование в виде представлений о том, как надо жить, вести себя в обществе и т.д.

Л.А. Григорович дал следующее определение «нравственность» – это личностная характеристика, объединяющая такие качества и свойства, как доброта, порядочность, дисциплинированность, коллективизм. [6, 104]

Таким образом, духовность и нравственность – понятия, существующие в неразрывном единстве. При их отсутствии начинается распад личности и культуры.

Под «духовно-нравственным воспитанием» понимается процесс содействия духовно-нравственному становлению человека, формированию у него:

- нравственных чувств – совести, долга, веры, ответственности, гражданственности, патриотизма;
- нравственного облика – терпения, милосердия, кротости, незлобивости;
- нравственной позиции – способности к различению добра и зла, проявлению самоотверженной любви, готовности к преодолению жизненных испытаний;
- нравственного поведения – готовности служения людям и Отечеству, проявления духовной рассудительности, доброй воли.

Важность духовно-нравственного развития студентов колледжа состоит в том, что предполагает подготовку конкурентоспособного специалиста, обладающего теоретическими и практическими знаниями, понимающего ответственность перед обществом, способного к социализации в условиях современного производства, имеющего нравственную культуру и уважение к традициям.

Большое значение в духовно-нравственном воспитании личности имеют предметы русский язык и литература.

Одна из важнейших целей литературного образования – развитие высоконравственной, гармоничной, физически развитой и духовно здоровой личности, способной к творчеству и самоопределению.

Уроки русского языка и литературы – это всегда уроки добра, нравственности и красоты. На уроках русского языка используется языковой материал с ярко выраженной нравственной окраской. Например, пословицы, в которых идет речь о доброте, труде, человечности, милосердии, совести, о любви к Родине, которые побуждают обучающихся не только думать, но и формировать нравственные позиции.

Большую роль в духовно-нравственном воспитании играют и творческие работы: эссе, проекты, сочинения. На уроках русского языка используются тексты на темы: «Толерантность», «Что такое межкультурный диалог», «Голос природы», «До какого предела допустимо вторжение человека в природные процессы», «Труд», «Этика науки». Студенты открыто делятся тем, что для них Родина, гражданский долг, что значит быть ответственным, толерантным?

Система духовно-нравственных представлений и чувств задается отбором фактического круга чтения и методами работы.

Если проанализировать изучаемые произведения с точки зрения духовно-нравственной направленности, можно выделить такие метакатегории, как семья, дом, любовь, счастье, долг, преданность, мужество, подвиг, память, патриотизм, жизнь и другие. Это позволяет рассматривать литературное произведение в тесной связи с реальной жизнью, учит разбираться в себе и людях, формировать духовно-нравственные ценности.

Такие нравственные вопросы, как счастье и долг, воплощены в романе Пушкина «Евгений Онегин». Романы Ф.М. Достоевского «Преступление и наказание» и Л.Н. Толстого «Война и мир», дают неограниченные возможности студентам задуматься: «Как жить?».

Роман Л. Н. Толстого «Война и мир» преподносит много нравственных уроков. И один из них – умение понять другого человека, простить его. А это подчас требует преодоления собственного «я». Простить – значит забыть о душевной ране, боли, нанесенной этим человеком. И возникают вопросы, обращенные не к героям Л. Толстого, а к самим себе: умеем ли мы прощать? Какова цена нравственной чистоты человека?

Произведения М.А. Булгакова «Мастер и Маргарита», А. Рыбакова «Дети Арбата», А. Ахматовой «Реквием» – это просто золотой фонд для нравственного воспитания обучающихся. На материале произведений этих писателей можно обсуждать вопросы о смысле человеческой жизни, духовности, милосердии, добре и зле, о большой и малой родине, о душе и памяти.

Поэзия о Великой Отечественной войне воспринимается студентами по-особому, ведь она соединяет высокие патриотические чувства с глубокими личными переживаниями лирического героя. Всеобщее чувство: желание оберечь родную землю, свое гнездо – чувство обыкновенного человека становится понятнее, ближе и роднее. В лучших произведениях о войне мы находим ключ к решению проблем сегодняшнего дня, прежде всего проблем нравственных. Эти книги заставляют гордиться своей страной, своим народом, помогают понять самого себя, осознать значение каждого человека, заставляют искать свое место в жизни, по-доброму относиться к окружающим людям. Во все века люди высоко ценили духовность, нравственную воспитанность.

Решая задачи духовно-нравственного воспитания студентов на уроках литературы, активно использую приемы технологии развития критического мышления, способствующие становлению, развитию и воспитанию в обучающемся благородного человека путём раскрытия его личностных качеств:

1. Инсерт
2. Кластер
3. Синквейн

4. Фишбоун
5. Ключевые слова
6. Ассоциативные ряды
7. Перекрестная дискуссия
8. Письменная рефлексия
9. Трехчастный дневник

Остановлюсь на этих приемах на примере работы с произведением А.С. Пушкина «Евгений Онегин». Прием «Инсерт» заключается в маркировке текста (или его отрывка) специальными символами, имеющими следующее функциональное назначение:

- «+» – «узнал новое»
- «~» – «уже знал»;
- «-» – «думал иначе»;
- «?» – «есть вопросы».

Как вы воспринимаете монолог Онегина?

Текст можно промаркировать с позиции:

+ Я согласен с героем. Это соотносится с моими нравственными убеждениями. Онегин очень искренен, способен оценить «души доверчивой признанья»

- Я не согласен с героем. Это противоречит моим убеждениям. У меня было другое решение. Онегин ошибается, когда говорит: «Но я не создан для блаженства; // Ему чужда душа моя...» Он обрекает себя на одиночество, отказываясь от любви.

? Мне трудно определиться в этом вопросе. Онегин вызывает у меня двойственные чувства. Мне нравится его откровенность, благородность души, но мне трудно понять, почему человек, не познавший любви, учит Татьяну «властвовать собою».

Прием «Кластер» – это приём, в котором информация располагается в виде «гроздей винограда». При этом между всеми «гроздьями» должна быть чёткая логическая связь. В любом «кластере» есть отправная точка, вокруг которой разветвляем «гроздь». Отправной точкой являются герои романа «Евгений Онегин». Первых «ягод» будет четыре по числу основных героев романа. Последующие «гроздья» содержат характеристики героев с учетом их сюжетных взаимосвязей. Данный приём помогает студентам структурировать основные характеристики персонажей изучаемого произведения.

На завершающей стадии урока можно применить следующие методы: синквейн, фишбоун, трехчастный дневник, эссе.

«Синквейн» (от англ. «путь мысли») имеет определённую схему, по которой мы раскрываем образ героя следующим образом:

1. Существительное.
2. Прилагательных два (допускаются причастия).
3. Глаголов три (допускаются пояснения).
4. Предложение из четырех слов
5. Существительное (вывод, обобщение)

Пример 1:

1. Онегин.
2. Скучающий, «лишний».
3. Отвергает, убивает, влюбляется.
4. Онегин отвергает любовь Татьяны.
5. Пессимист.

Стратегия «фишбоун» позволяет студентам выявить причинно-следственные связи и мотивы поступков героев произведения. В голове рыбы ставится «толстый вопрос». Верхние плавники – это аргументы или причины. Нижние плавники – это факты из произведения, подтверждающие аргументы. В хвосте рыбы записывается ответ на поставленный «толстый вопрос». Например, вопрос: «Могла ли иначе сложиться судьба Евгения Онегина?».

Аргумент 1: «Скука». Факт 1: «Онегин скучал и в Петербурге, и в деревне, все радости жизни ему рано наскучили».

Аргумент 2: «Душевные метания». Факт 2: «Онегин искал смысл жизни, его душа не знала покоя».

Аргумент 3: «Любовь». Факт 3: «Онегина полюбила Татьяна, но он не ответил на её любовь, а когда полюбил, то было уже слишком поздно».

Аргумент 4: «Убийство». Факт 4: «Онегин убивает на дуэли Ленского, совершая при этом огромную жизненную ошибку».

Аргумент 5: «Лишний человек». Факт 5: «Онегин – это тип молодого дворянина начала XIX века, разочарованного в жизни»

Вывод: «Судьба Онегина могла бы сложиться иначе, если бы он принял любовь Татьяны и отказался от поединка с другом. Но разочарование в жизни свело на нет все его положительные устремления. Онегина можно считать глубоко несчастным и одиноким человеком».

Трехчастный дневник. Письмо Татьяны.

- Что есть любовь для героини?

- Какие ключевые слова в тексте помогут понять ее внутренний мир, проникнуть в тайны ее души? Студенты заполняют трехчастный дневник. (Эта форма работы может быть выполнена дома)

Ключевые слова	Комментарии к ним	Комментарии к комментариям
«Меня презреньем наказать...» «Моей несчастной доле...» «горького мучения...»	Любовь для Татьяны – великое страдание, жертвенность. Она наивна, неопытна...	Заполняется дома, так как после завершения урока часто происходит переосмысление некоторых позиций
«Только слышать ваши речи...» «Я твоя...» «Хранитель мой...» «Послан богом...»	Любовь для нее – величайшая радость, возвышенное чувство...	
«В сновиденьях мне являлся...» «Чудный взгляд...» «Воля неба...»	Татьяна – чувственная натура, романтик по душе, сентиментальная. Очевидно влияние «книжной любви».	

Постижению истины в литературно-художественных текстах, авторской гуманистической позиции помогает система вопросов и заданий. Она рассчитана на то, что обучающийся должен сам определить собственное отношение к героям, аргументировать точку зрения конкретными фактами. На уроке звучат различные доводы в защиту или обвинение того или героя, происходит столкновение мнений, коллективный поиск оптимальных выводов, а это и есть основа формирования активного, творчески мыслящего человека.

В процессе анализа текста можно ввести элемент «перекрестной дискуссии». «Защита героя».

- Я хочу оправдать моего героя, его поступки. Предлагаем юношам встать на защиту Татьяны, а девушкам - Евгения. Это может выглядеть так.

Татьяна - решительная - у нее открытое, чистое сердце - искренняя, чувственная - не способна предать,	Онегин - честный, открытый, благородный человек - не способен лгать - не любит ее, ведь сердцу не прикажешь...
---	---

<p>- была бы верной женой... Онегин - эгоист, причиняет Татьяне боль - не желает понять душу влюбленной девушки - не дает шанс ни ей, ни себе - обрекает себя на одиночество</p>	<p>Татьяна - живет в своем придуманном мире - создала себе образ некого идеального мужчину - слишком откровенная, не способна сдерживать свои эмоции...</p>
---	--

Палитра заданий на уроках литературы в целях воспитания духовно-нравственных качеств обучающихся разнообразна: ответить на проблемные вопросы, провести сопоставительный анализ героев (эпизодов, стихотворений, отдельных глав), обращение к личному опыту (привести пример), написать письмо литературному герою, займи позицию (ситуация выбора) и другие.

Например, студенты, изучая художественные произведения, ищут ответы на такие проблемные вопросы: Мог ли Онегин отказаться от дуэли? А как бы ты поступил на месте героя? В чём юридическая и в чём нравственная вина Раскольникова? Что вкладывали в понятие «честь, совесть» Андрей Болконский и Пьер Безухов и что значат эти слова для меня? Согласны ли вы с Львом Толстым, который утверждал, что высшее предназначение женщины - семья, материнство? «Что есть истина для каждого героя» романа М.А. Булгакова «Мастер и Маргарита»? Какие соблазны захватили героев драмы «Бесприданница»? Работая с драмой Островского «Бесприданница», доведу до студентов лейтмотив пьесы: если души людей лишаются нравственного стержня, нравственной силы, то они впадают во власть искушений, соблазнов. Обретение веры будет тем сложнее, чем больше нравственных изъянов несет душа

Используя проблемные вопросы, развиваем такой элемент читательского восприятия, как эмоциональный отклик на поступки героев.

Применяю на уроке работу над высказываниями авторов, главных героев "Размышляя над афоризмом". Этот вид задания позволяет студентам погрузиться в художественное произведение, внутренний мир писателя или героя, задуматься над проблемами, поднятыми автором, высказать свою точку зрения. Например, при изучении жизни и творчества Л.Н. Толстого органирую работу над следующими высказываниями: «Нам кажется, что самая главная на свете работа – это работа над чем-нибудь видимым: строить дом, пахать поле, кормить скот, собирать плоды, а работа над своей душой, над чем-нибудь невидимым – это дело неважное, такое, какое можно делать, а можно и не делать. Между тем только одно это дело, работа над душой, над тем, чтобы делаться с каждым днем лучше и добрее, только эта работа настоящая, а все остальные работы видимые, полезны только тогда, когда делается эта главная работа над душой»; «Доброта для души то же, что здоровье для тела»; «Чтобы мы все были счастливы, есть только одно средство: надо, чтобы каждый поступал с другими так, как он желал бы, чтобы поступали с ним» (Л.Н.Толстой).

Наблюдения показывают: применение данных технологических приемов позволяет обучающимся на уроке русского языка и литературы не только обосновать свою позицию, но и в процессе самостоятельного анализа изменить какие-то уже установившиеся представления. У студентов происходит переоценка ценностей, возрастает интерес к национальным и общечеловеческим ценностям, изменяется и «набор» жизненных ценностей: любовь, честность, познание, самореализация. Воспитывая нравственность на уроках русского языка и литературы, мы воспитываем личность в целом. Процесс формирования духовных ценностей – длительный, быстрого результата быть не может, но та работа, которая проводится на уроках русского языка и литературы, поможет «заронить» драгоценное зерно в души наших студентов.

Список литературы:

1. Абай. Слова назидания. - Алма-Ата: Жалын, 1982. – 160 с.

2. Толковый словарь С.Ожегова [электронный ресурс] <http://slovarozhegova.ru/word.php?wordid=7345>
3. Жаксымбетова Г.М. Духовность как идеальная потребность познания сущности своего предназначения [электронный ресурс] <https://articlekz.com/article/23332>
4. Ожегов С.И. Словарь русского языка /Под ред.чл.-корр. АНН СССР Н.Ю.Шведовой. -20-е изд., стереотип. М: Рус.яз., 1988. – 750 с.
5. Виноградова Н.Д. Привычка основа нравственного воспитания// Педагогика, 2007. №5. с. 155
6. Дуканова Е.И. Симоненко В.Д. Общая и профессиональная педагогика: Учебное пособие для студентов педагогических вузов. /Под ред. Симоненко В.Д. М.: «ВентанаГраф», 2006. с.104

УДК 800

Жабакова А.А.

қазақ тілі мен әдебиеті мұғалімі, Қостанай ауылшаруашылық колледжі,
Қостанай облысы,
Тобыл қ., Қазақстан

ҚАЗАҚ ТІЛІ МЕН ӘДЕБИЕТІ САБАҒЫНДА СТУДЕНТТЕРГЕ РУХАНИ-АДЕМГЕРШІЛІК ТӘРБИЕ БЕРУДІҢ ӘДІСТЕМЕЛІК ЖОЛДАРЫ

Түйін. Зерттеудің мақсаты-болашақ маманды қазақ тілі мен әдебиеті сабақтарында оқыту кезеңінде рухани-адамгершілік тәрбиенің инновациялық технологияларының ерекшеліктерін ашу. Мақалада рухани-адамгершілік тәрбиесінде болашақ мамандарды даярлаудың тиімділігін арттыруға ықпал ететін педагогикалық жағдайлар, студенттермен қазақ тілі мен әдебиеті сабақтарында жұмыс істеу нысандары мен әдістері анықталды. Нәтижесінде оқу процесінде студенттердің шығармашылық өзін-өзі танытуын ынталандыру дағдыларын қалыптастыруға бағытталған технологиялар, әдістер, сабақ түрлері анықталды және сипатталды.

Түйін сөздер: Әдеби мұра, адамгершілік тәрбие, адамгершілік ұстаным, инновация, оқыту технологиялар, дидактика, құндылықтар, жеке қасиет.

Аннотация. Цель исследования – раскрыть особенности приемов инновационных технологий духовно – нравственного воспитания в период обучения будущего специалиста на уроках казахского языка и литературы. В статье выявлены педагогические условия, способствующие повышению эффективности подготовки будущих специалистов в духовно-нравственном воспитании, форм и методов работы со студентами на уроках казахского языка и литературы. В результате выделены и охарактеризованы технологий, приемы, виды уроков, которые направлены на формирование умений стимулировать творческое самовыражение студентов в учебном процессе.

Ключевые слова: литературное наследие, нравственное воспитание, нравственная позиция, инновации, обучающие технологии, дидактика, ценности, личностные качества.

Abstract. The purpose of the study is to reveal the features of the techniques of innovative technologies of spiritual and moral education during the training of a specialist of the future at the lessons of the Kazakh language and literature. The article presents pedagogical conditions, a way to increase the effectiveness of future specialists in spiritual and moral education, forms and methods of training with students in the lessons of the Kazakh language and literature. As a result of highlighting and characterizing technologies, techniques, types of lessons for creating stimulation of creative self-expression of students in the educational process.

Keywords: Literary heritage, moral education, moral position, innovations, educational technologies, didactics, values, personal qualities.

*Адамгершілік – барлық адами құндылықтардың негізі.
Альберт Эйнштейн*

Адамның рухани және адамгершілік тәрбиесі мәселелері қоғамды барлық жерде және әр уақытта алаңдатты. Әсіресе, қазір қатыгездік пен зорлық-зомбылықты жиі кездестіруге болатын кезде, рухани-адамгершілік тәрбие мәселесі өзекті бола түсуде. Қазіргі студенттерді тәрбиелеу мәселесінің өзектілігі мыналармен байланысты: кез-келген мемлекеттегі қоғам

әрқашан тек білімі ғана емес, сонымен қатар керемет жеке қасиеттері бар адамдарға мұқтаж. Жиырма жылдан астам уақыт ішінде жастардың жаңа буыны өсті. Бұл жақсы мультфильмдерде емес, балаға теріс әсер ететін қорқынышты фильмдерде, агрессивті экшн-фильмдерде тәрбиеленген балалар [1].

Білім берудің өзі моральдық тәрбиенің жоғары деңгейіне кепілдік бермейді, өйткені тәрбие – бұл адамның күнделікті мінез-құлқындағы әр адамға құрмет пен ізгілік негізінде оның басқа адамдарға деген көзқарасын анықтайтын жеке қасиет. Моральдық біліммен қаруландыру өте маңызды, өйткені олар студентті қазіргі қоғамда бекітілген мінез-құлық нормалары туралы хабардар етіп қана қоймайды, сонымен қатар нормаларды бұзудың салдары немесе осы әрекеттің айналасындағы адамдар үшін салдары туралы түсінік береді.

Білім беру оқу орындары арқылы Қазақстанның барлық азаматтары өтеді. Мұғалім ол тойланады, сүйенуге үйретеді, өз жұмысында өзінің оқушыға өмірді айқындауға бағыт-бағдар беруі тиіс. Сондықтан оқу орынның адамгершілік білім беру жүйесі мектеп өмірінің барлық компоненттерімен өзара әрекеттесуі маңызды: сабақ, үзіліс, сабақтан тыс іс-шаралар, балалардың бүкіл өмірін моральдық мазмұнмен байланыстырады [2].

Мұғалім студенттерге моральдық құбылыстарды, олардың іс-әрекеттерін талдауға, бағалауға, адамгершілік шешімдерді таңдауға үйретеді. Оқу материалының мазмұны студенттердің тұлғаның адамгершілік қасиеттері туралы түсініктерін байытады, табиғаттағы, қоғамдық өмірдегі, адамдардың жеке қарым-қатынасындағы сұлулықты ашады, жасөспірімдерде мораль принциптеріне жағымды жеке қатынасты дамытады, әдемі адамның идеясын қалыптастырады, мінез-құлқын батырлық тұлғаның мінез-құлқымен байланыстыруға итермелейді. Оқу материалы эмоционалды салаға терең әсер ете алады, студенттердің адамгершілік сезімдерін дамытуға ынталандырады.

Менің педагогикалық қызметімнің мақсаты-әлемнің рухани дамуына, өзін-өзі жүзеге асыруға ұмтылатын адамның істері мен іс-әрекеттері үшін шығармашылық, шығармашылық, ерікті, жауапкершілікті тәрбиелеу және қалыптастыру.

Студенттерді тәрбиелеудің үлкен әлеуеті әдебиет пен қазақ тілі бойынша оқу материалына ие. Қазақ тілі мен әдебиеті-бұл әр сабақта студенттердің рухани-адамгершілік тәрбиесіне назар аударуға мүмкіндік беретін пәндер. Рухани-адамгершілік тәрбие деп адамның рухани-адамгершілік қалыптасуына, оның қалыптасуына ықпал ету процесі түсініледі:

- адамгершілік сезімдер (ар,парыз, сенім, жауапкершілік, азаматтық, патриотизм),
- адамгершілік мінез (шыдамдылық, мейірімділік, момындық, жамандық),
- адамгершілік ұстаным (жақсылық пен жамандықты ажырата білу, жанқиярлық сүйіспеншілік таныту, өмір сынақтарын жеңуге дайын болу),
- адамгершілік мінез-құлық (адамдардың Отанға қызмет етуге дайын болу, рухани парасаттылықтың, мойынсұнушылықтың, ізгі ниеттің көрінісі) [3].

Қазақ тілі мен әдебиеті колледже пәндері жүйесінде ерекшеленеді, өйткені оның маңызды ерекшелігі бар: ол студенттерде белгілі бір білімді, дағдыларды қалыптастырып қана қоймайды, сонымен қатар олардың адамгершілік қалыптасуына, моральдық, этикалық өмір принциптерін алуға көмектеседі.

Неліктен бұл орын алады? Әдеби шығармалар-бұл ауызша әңгімелер (ертегілер, эпостар, аңыздар, аңыздар, аңыздар) түрінде де, әртүрлі кландар мен жанрлардың баспа әдеби шығармаларының беттерінде де берілетін ұрпақтардың рухани тәжірибесі. Әдебиет колледж білім берудің маңызды мақсаттарының бірі – студенттерге қазақ, орыс және шетел әдебиетінің шығармаларында сақталған моральдық өсиеттерді түсінуге және қабылдауға көмектесу.

Қазақ тілі сабақтарында мұғалімге әр сабақта адамгершілік туралы сөйлесуге мүмкіндік береді. Бұл, мысалы, моральдық тақырыптар туралы мақал-мәтелдермен жұмыс. Түсініктермен жұмыс істеуге көмектесетін сұрақтар мен тапсырмалар: жанашырлық, құрмет, қамқорлық, сезімталдық, эмпатия, махаббат, нәзіктік, мейірімділік, жанашырлық, бейбітшілік, ар-ождан, тектілік, ұят, есте сақтау, құрбандық, кінә, әдептілік, өкіну.

1. Мақал-мәтелдердің мағынасын қалай түсінесіз?
2. Мақал нені үйретеді?
3. Мақал нені айыптайды?

Мен, қазақ тілі пәнінің мұғалімі ретінде кез-келген курста "Лексика" тақырыбын зерттеген кезде антонимдермен, синонимдермен, фразеологизмдермен жұмыс жасаймын.

Мен келесі типтегі тапсырмаларды қолданамын:

1. Сөздерді екі бағанға жазып, оларды мағынасы бойынша салыстырыңыз (антонимдер).
2. Сөздерді бір-бірімен салыстырыңыз. Олардың ұқсастықтары мен айырмашылықтарын табыңыз (синонимдер).
3. Фразеологизмдермен жақсылық, мейірімділік, еңбексүйгіштік және т. б. туралы ұсыныстар жаса.

Студенттердің адамгершілік қасиеттерін дамытуға көмектесетін шығармашылық жұмыстар, миниатюралар өте маңызды. Тақырып әр түрлі болуы мүмкін: «Ескі фотосурет не туралы айтты?» (соғыс туралы естелік), «Нан қанша тұрады?» (еңбек ерлігі тақырыбы), «Мейірімді болу онай ма» (жақсылық тақырыбы). Мұндай тақырыптар шексіз болуы мүмкін.

"Туған жерге, туған мәдениетке, туған ауылға немесе қалаға, ана тіліне деген сүйіспеншілікті тәрбиелеу – бірінші кезектегі міндет және оны дәлелдеудің қажеті жоқ. Бірақ бұл махаббатты қалай тәрбиелеу керек? Ол кішкентайдан басталады-отбасына, үйіне, мектебіне деген сүйіспеншілігімен. Бірте-бірте кеңейе отырып, өз еліне деген сүйіспеншілік өз еліне – оның тарихына, өткеніне, содан кейін барлық адамға, адамзат мәдениетіне ауысады».

Осы мәтінге тапсырма:

1. Мәтіннің тақырыбы мен идеясын анықтаңыз.
2. Сіз автормен келісесіз бе? Өз жауабыңызды дәлелдеңіз.

Қорытынды аттестаттауға дайындық кезінде мен талдау үшін моральдық тақырыптағы мәтіндерді таңдаймын. Бұл шығармаларды талдай отырып, студенттер адамгершілік мәселеге өз қарым-қатынасын қалыптастырады, адамгершілік ұғымдар туралы ойланады, үстінен айырмашылық жүргізе отырып, өмірлік жағдайларды жобалайды, өз өмір тәжірибесімен салыстырады.

Сонымен, әртүрлі типтегі дидактикалық материал сізге әсер етуге мүмкіндік береді. Қазақ тілі сабақтарында Отанға, адамға деген сүйіспеншілікті, мейірімділік пен ар-сезімін қалыптастыратын оқушылардың сезімдері. Әдебиет – бұл өнер, жақсылықтың қайда, жамандықтың қайда екенін білу өнері. Сондықтан моральдық мәселелер туралы айту мүмкін емес.

Ауызша халық шығармашылығының шығармалары, әсіресе ертегілер, еңбексүйгіштік, адалдық, шыншылдық, батылдық, Отанды қорғауға төзімділік, патриотизм туралы әңгіме құруға көмектеседі, қорқақтық, өзін-өзі сүйу, жалқаулық, бекершілік айыпталады, бұл балаларға ненің жақсы, ненің жаман екенін анықтауға көмектеседі, жақсылық пен жамандықты ажыратады.

Көптеген заманауи технологиялардың ішінде мен үшін қазақ тілі мен әдебиеті сабақтары үшін ең қолайлы болып табылады:

- * проблемалық оқыту технологиясы;
- * сыни ойлауды дамыту технологиясы;
- * компьютерлік технологиялар (АКТ);
- * сабақта сәттілік жағдайын құру.

Бұл технологиялар ең алдымен тартымды, өйткені олар пәндік-тұлғаға бағытталған, олардың назарында – оқушы, оның тұлғасы, ішкі әлемі. Шынында да, мен қазіргі заманғы мұғалім ретінде студентке білім жүйесі – дағдылар түрінде білім беріп қана қоймай, сонымен қатар студенттердің танымдық және шығармашылық қабілеттерін жан-жақты дамытып, жеке тұлғаны тәрбиелеуім керек.

Қазақ тілі мен әдебиетін оқытуда инновациялық технологияларды пайдалану кезінде мен келесі әдістерді, формаларды және әдістерді қолданамын:

- тірек конспект;
- миға шабуыл;
- топтық пікірталас;
- кластерлер;
- синквейн;
- шатастырылған логикалық тізбектер;
- дидактикалық ойын;
- тесттермен жұмыс;
- мәтіндермен жұмыс;
- топтық жұмыс түрі;
- ұжымдық жұмыс түрі;
- үй тапсырмасының дәстүрлі емес түрлері және т. б.

Кейбір технологияларға тоқталып өтсем:

Проблемалық оқыту технологиясы

Қазақ тілі мен әдебиеті сабақтарында мен проблемалық оқытуға көп көңіл бөлемін. Бұл өте тартымды, өйткені сабақ барысында студенттер білімді жаттаумен және көбейтумен емес, белгілі бір жүйеде таңдалған мәселелерді шешумен айналысады. Мұғалім студенттердің жұмысын олар қойылған мәселені шешу үшін қажетті ақпаратты материалдан өз бетінше іздейтіндей етіп ұйымдастырады, қажетті жалпылау мен қорытынды жасайды, нақты материалды салыстырады және талдайды, олар не білетінін және тағы не табу керектігін анықтайды, анықтайды, анықтайды және т.б. проблемалық оқытудың негізі – өткір, проблемалық мәселені табу мүмкіндігі, осылайша сабақта проблемалық жағдай туғызады және оны шешу жолдарын ұйымдастырады. Бұл тапсырманы орындаудың бірнеше әдістері бар. Мен мұны осылай істеймін:

1. Сабақтың басында мен проблемалық жағдай жасаймын.
2. Студенттерді қарама-қайшы ой толғауына жағдай жасаймын.
3. Мен гипотезаны іздеуді және анықталған қарама-қайшылықтарды болжамды түсіндіруді ұйымдастырамын.
4. Мен студенттерді жағдайды салыстыруға, қорытындылауға, қорытынды жасауға, оқиғаларды, фактілерді салыстыруға шақырамын (мысалы, әртүрлі кейіпкерлердің сөздерін салыстыру)
5. Мен гипотезаны тексеруді және осы мәселені шешудің құралдарын іздеуді ұйымдастырамын.
6. Мен осы мәселеге қатысты әртүрлі көзқарастарды ұсынамын (мысалы, сыншылардың басты кейіпкерлердің бейнелеріне, автордың философиялық тұжырымдамасына қарама-қарсы көзқарастары).
7. Нәтижелерді талдаймыз, сабақ барысында алған білімдерін қолдана отырып қорытынды жасаймыз.

Проблемалық мәселелерді талқылау кезінде әртүрлі пікірлер айтылады, көбінесе керісінше. Бұл әсіресе маңызды, өйткені ол студенттердің не ойлайтынын, алаңдайтынын, өз көзқарастарын қорғайтынын көрсетеді.

Сыни ойлауды дамыту технологиялары

Мұғалім үшін сыни ойлауды дамыту технологиясы тартымды, өйткені ол оны қолданудың ерекше әдістері мен әдістерін ұсынады. Ақпаратты игеріп қана қоймай, оны сыни тұрғыдан бағалау, түсіну, қолдану мүмкіндігі қажет. Оқушылар пассивті отырмайды, мұғалімді тыңдайды, бірақ сабақтың басты кейіпкерлеріне айналады, олар ойлайды және есте сақтайды, бір-бірімен ой бөліседі, оқиды, жазады, оқығандарын талқылайды. Сыни ойлауды дамыту әдістемесі үш кезеңнен немесе кезеңнен тұрады. Бұл «Шақыру-Түсіну-Рефлексия».

Идеялар, ұғымдар, есімдердің «қоржынын» қабылдау.

Бұл студенттердің сабақтың тақырыбы бойынша білетін немесе ойлайтынының бәрін анықтауға мүмкіндік береді. Бұл әдіс студенттердің ақыл-ой белсенділігін белсендіреді, білімді жақсы игеруге ықпал етеді, қателіктерін көруге үйретеді және болашақта жазушының өмірі мен шығармашылығын сипаттауда оларды болдырмауға мүмкіндік береді.

Кластер

Мәтіннің семантикалық бірліктерін таңдау және оларды белгілі бір тәртіппен кластер түрінде графикалық безендіру.

«Шатастырылған логикалық тізбектер»

Бұл әдіс тақырыпты жалпылау кезінде жиі қолданылады. Жеке парақтарға мәтіннен 5-6 сөйлем жазылады, олар сынып алдында анық бұзылған ретпен көрсетіледі. Оқушыларға хронологиялық немесе себеп-салдарлық тізбектің дұрыс тәртібін қалпына келтіру ұсынылады

Ойын технологиясы

Қазақ тілі мен әдебиеті сабақтарында ойын технологияларын қолдану тартымды, өйткені олар күрделі мәселелерді оңай шешуге мүмкіндік береді, атап айтқанда:

1. Дидактикалық: көкжиекті кеңейту, практикалық қызметте қажетті белгілі бір дағдылар мен дағдыларды қалыптастыру.

2. Тәрбиелік: адамгершілік, эстетикалық және дүниетанымдық көзқарастарды қалыптастыру; ынтымақтастыққа, ұжымшылдық сезіміне, тәуелсіздікке және ерік-жігерге тәрбиелеу.

3. Дамытушылық: зейінді, ойлауды, шығармашылық қабілеттерді, салыстыру, салыстыру, ұқсастықтарды табу, оңтайлы шешімдерді дамыту; оқу іс-әрекетінің мотивациясын дамыту.

Мен келесі формаларды қолданамын:

- викторина сабағы;
- рөлдік-ойын сабағы;
- театр түріндегі сабақ;
- байқау сабағы;
- сабақ-пікірталас;
- сабақ-Білім аукционы;
- сабақ-концерт және т. б.

Дәстүрлі емес сабақтар

Дәстүрлі емес сабақтар балалардың пәнге де, жалпы оқытуға да қызығушылығын арттыруға мүмкіндік береді. Стандартты емес сабақтардың бірнеше жіктелуі және олардың көптеген түрлері бар. Олардың барлығы дерлік проблемалық жағдайларды жасауға, сараланған оқыту мәселелерін шешуге, оқу белсенділігін арттыруға, танымдық қызығушылықты арттыруға және сыни ойлауды дамытуға мүмкіндік береді. Мен өз тәжірибемде сабақтың бірнеше дәстүрлі емес формаларын сәтті қолданамын: экскурсия, викторина, зерттеу, саяхат, проблемалық жағдайға негізделген диалог, іскерлік ойын, әдеби қонақ бөлме.

«Пікірталас» ойыны жасөспірімдерге сыни ойлау, ойлау, пікірталас процесін нәтижелі ұйымдастыру қабілеттерін дамытуға көмектеседі.

Студенттер мұндай сабақтарды ұнатады. Топтық жұмыс жүйелі түрде жүргізілген сыныптарда білім сапасы артты, ал психологиялық климат айтарлықтай жылынып, студенттер төзімді болды, ұжымшылдық, ізгілік өсті, танымал студенттер саны артты.

Қорытындылай келе, оқытудың заманауи білім беру технологиялары зерттелгенді түсінуге шығармашылық, инновациялық көзқарасты қалыптастыруға, ойлаудың тәуелсіздігін дамытуға, оқытушыға білімнің тереңдігі мен беріктігін дамытуға, дағдылар мен дағдыларды нығайтуға мүмкіндік беретінін атап өтуге болады. Олар өз сөзіне деген жауапкершілік сезімін, ана тілінің сұлулығына және экспрессивтілігіне сезімталдықты дамытады, адамның жеке мүмкіндіктерін түсінуге және іске асыруға мүмкіндік беретін үздіксіз рухани-адамгершілік жетілуге деген ішкі қажеттілігін қалыптастыруға көмектеседі.

Әдебиеттер тізімі:

1. Тәрбиенің тұжырымдамалық негіздері. Астана – 2015. ҚР Білім және ғылым министрінің 22.04. 2015 ж. № 227 бұйрығымен бекітілген.
2. Мемлекет басшысының «Болашаққа бағдар: рухани жаңғыру» атты мақаласы. 12.04.2017 ж.
3. Баякеева Ш.Т. «Оқушылардың бойында қазақстандық патриотизмнің негізгі құндылықтарын қалыптастыру». «Қазақстан мектебі» журналы №1, 2006 ж.
4. С.А. Назарбаева Адам әлемі және әлемдегі адам: өзін-өзі тану теориясы мен практикасы. (Алматы, 24 желтоқсан 2007 ж.) – Алматы: «Бөбек»
5. С.А. Назарбаева. Ұстаздан ұлағат. -Алматы: Атамұра, 2000.-40 б.

УДК 37.034

Жанабаева А.Б.

преподаватель педагогики, Мангистауский гуманитарный колледж имени М. Сенгирбекулы,
Мангистауская область,
г. Актау, Казахстан

ВОЗМОЖНОСТИ ПРАВСТВЕННОГО ВОСПИТАНИЯ В УЧЕБНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ

Түйін. Мақалада заманауи рухани-адамгершіліктің дамуының өзектілігі ашылады, өсіп келе жатқан ұрпақтың рухани-адамгершілігінің пайда болуына септігін тигізетін басты бағыттар көрсетіледі, оқушылардың /тәрбие алушылардың/ рухани-адамгершілік тәрбиесінің маңыздылығы негізделеді, білім беру үдерісінде әрбір тәрбие алушының /оқушының/, болашақ мамандардың жеке ерекшеліктері ескеріледі.

Аннотация. В статье раскрывается актуальность духовно-нравственного развития на современном этапе, указываются основные направления работы по духовно-нравственному установлению подрастающего поколения, обосновывается необходимость духовно-нравственного воспитания обучающихся, будущих специалистов в рамках образовательного процесса на основе учета индивидуально-личностных особенностей каждого воспитанника.

Abstract. The article reveals the relevance of spiritual and moral development at the modern stage, identifies the main directions of work on spiritually-moral formation of the younger generation, the necessity of spiritually-moral education of students, future specialists in the educational process which is based on individual-personal features of each pupil.

Ключевые слова: развитие, духовно-нравственное воспитание, адекватная самооценка, духовные ценности, внутренний стимул личности, индивидуальная траектория развития.

«Самый лучший учитель для ребенка тот, кто, духовно общаясь с ним, забывает, что он учитель, и видит в своем ученике друга, единомышленника. Такой учитель знает самые сокровенные уголки сердца своего воспитанника, и слово в его устах становится могучим орудием воздействия на молодую, формирующуюся личность. От чуткости учителя к духовному миру воспитанников как раз и зависит создание обстановки, побуждающей к нравственному поведению, нравственным поступкам».

В.А. Сухомлинский

Изменения в социальной жизни нашей страны, перемены в области образования делают особенно актуальными проблемы духовности, морали, этики. Становится иной и современная стратегия развития казахстанских школ: в центре ее – формирование духовно богатой, высоконравственной, образованной и творческой личности.

Духовно-нравственное воспитание – это целенаправленный процесс взаимодействия педагогов и воспитанников, направленный на формирование гармоничной личности, на развитие её ценностно-смысловой сферы, посредством сообщения ей духовно-нравственных и базовых национальных ценностей. Под «духовно-нравственными ценностями» понимаются основополагающие в отношениях людей друг к другу, к семье и обществу принципы и нормы, основанные на критериях добра и зла, лжи и истины.

Духовность и нравственность – понятия, существующие в неразрывном единстве. При их отсутствии начинается распад личности и культуры.

Духовно-нравственное воспитание - педагогически организованный процесс усвоения и принятия обучающимися базовых национальных ценностей, освоение системы общечеловеческих ценностей, культурных, духовных и нравственных ценностей общества.

Зачем же в современном мире нужно духовно-нравственное воспитание? Развитие человека и его восхождение к высшему уровню духовности обуславливается уровнем сформированности ценностных ориентации, духовных идеалов, интересов, потребностей и включенностью личности в творческую, духовно насыщенную жизнь и деятельность. Задача духовного воспитания - научить обучающегося выбирать те ценности, которые несут в себе объективную пользу для него самого и для общества в целом. Таким образом, духовное воспитание представляет собой процесс организованного целенаправленного воздействия педагога на духовно-нравственную сферу личности, являющуюся системообразующей для её внутреннего мира. Это воздействие носит комплексный и интегрированный характер относительно чувств, желаний, мнений личности.

Задача духовно-нравственного воспитания состоит в том, чтобы социально необходимые требования общества педагоги превратили во внутренние стимулы личности каждого ребенка, такие как долг, честь, совесть, достоинство.

Особенность духовно-нравственного воспитания в том, что его «результат», как таковой, очень сложно зафиксировать. В самом деле, не существует таких методик, с помощью которых объективно и со стопроцентной точностью можно было бы определить уровень духовно-нравственного развития учащегося. Представление о духовном уровне человека может сформироваться путем живого общения с ним, причем продолжительного, охватывающего разные этапы его жизни и развития, а также с помощью комплексного применения самых различных методов изучения, проективных и диагностических методик.

Еще одна проблема – то, что духовно-нравственное воспитание – процесс динамический, непрерывный, не прекращающийся на протяжении всей жизни человека. Соответственно, о конечном его результате судить практически невозможно, так же как и зафиксировать его.

Однако в учебно-воспитательной работе существуют такие основные направления работы как:

- организации духовно-нравственного воспитания школьников на уроках;
 - воспитательные мероприятия по духовно- нравственному воспитанию в школе;
 - работа с родителями;
 - работа над собой;
- грамотно реализовывая которые, можно воспитать в подрастающем поколении духовно- нравственный стержень.

Одним из показателей эффективности системы воспитания должно быть нравственное развитие ребенка, существенные изменения в его духовно-нравственном мире. Эти факторы проявляются в устойчивости нравственного поведения личности, в обычных и осложненных ситуациях, в относительной независимости поведения от внешнего контроля со стороны взрослых, в умении предвидеть нравственные последствия своих поступков, в появлении внутреннего контроля – совести, осознания моральной стороны поступков и самого себя как носителя нравственности, в умении самому осознанно стремиться к собственному духовному росту, духовному взрослению. Чтобы эти изменения произошли педагог должен помочь формирующейся личности осознать ошибки его безнравственного поступка; разумеется, помогать ему не только пережить, но и исправить поведение.

Кроме того, на мой взгляд, духовно-нравственный стержень возможно сформировать более основательно, если педагог в процессе учебно-воспитательной деятельности будет стремиться создавать коллективе атмосферу товарищества, доброжелательности, уважительного отношения к личности и индивидуальности каждого учащегося, признать за ним право на собственную точку зрения, развитие диалоговых форм общения.

Я думаю, что полноценное духовно-нравственное воспитание подрастающего поколения происходит главным образом и прежде всего в процессе обучения, при условии, если оно со стороны педагога организовано не только грамотно с методической точки зрения, но и с позиции профессионального включения в процесс обучения элементов активного обучения.

Самая распространенная форма работы в школе – урок. В нем в сложном взаимодействии находятся основные элементы учебного процесса: цель, задача, содержание, формы, методы, средства, взаимная деятельность учителя и учащихся.

Воспитательная направленность урока – это цветок, который постепенно растет, совершенствуется, неся ребенку все лучшее, что накоплено поколениями предков. Уроки педагогики, несут в себе неограниченные возможности воспитания у будущих педагогов нравственных качеств. В качестве основного средства обучения на уроках используется изучаемый теоретически и практический материал, детальный анализ которого, очень часто ставит студентов в ситуацию нравственного выбора или проявления нравственных чувств и нравственных отношений, оценочных суждений. Обязательным элементом урока является обращение к личному опыту обучающегося и их размышлениям по обсуждаемой теме. Очень важно всем учащимся предоставить возможность высказать свое мнение. Это формирует веру в свои собственные силы, положительное отношение к себе, демонстрирует внимание коллектива к его мнению.

Разнообразные формы и методы работы с учащимися на уроке позволяют эмоционально «насытить» их. Например, на своих уроках педагогики использую такие методы и приемы деятельности, как педагогические задачи, игровые ситуации, создание коллективных творческих работ, написание эссе по изучаемой проблеме, создание ПОПС формул. В них учащиеся сами создают образцы для решения жизненных, профессиональных задач, возникающих в познании, во взаимоотношениях с социумом. Опора на такие формы учебной деятельности – это важнейший путь включения будущих специалистов в совместную деятельность, способ обеспечения эмоционального отклика на воспитательные воздействия.

На уроке постоянно возникают определенные деловые и нравственные отношения между учащимися. Сообщая решая общие познавательные задачи, учащиеся общаются между собой, влияют друг на друга. Учитель предъявляет ряд требований, касающиеся действий учащихся на уроке: не мешать остальным, внимательно слушать друг друга, участвовать в общей работе – и оценивать умения сокурсников в этом плане. Совместная работа на уроке рождает умение у каждого учащегося относиться к общему делу как к своему, умение согласовано действовать вместе с другими, для достижения общей цели, взаимная поддержка и в то же время требовательность друг к другу, умение критически относиться к себе, расценивать свой личный успех или неудачу с позиции учебной деятельности.

Данные формы и методы работы на уроках являются наиболее актуальными в рамках современных требований обновленного содержания образования. Согласно его целям, задачам и принципам на первый план системы критериального оценивания, на которой базируется программа обновленного содержания образования, выступает личность воспитанника, его потенциальный уровень интеллектуального развития и полноценное раскрытие его личностных возможностей. Это и есть самая важная концептуальная линия обновленной программы образования, потому что ориентация на индивидуальную траекторию развития возможностей каждого учащегося это и есть забота о полноценном его духовно – нравственном становлении. Так как:

➤ Во-первых, в рамках критериального оценивания различают следующие уровни интеллектуальных достижений учащихся:

1 - низкий уровень: демонстрирует элементарные знания и понимание предметных терминов и понятий.

2 - средний уровень: демонстрирует достаточное знание и понимание предметных терминов и понятий на уровне применения и анализа.

3 - высокий уровень: демонстрирует глубокие знания и понимание предметных терминов и понятий на уровне синтеза и оценки.

➤ Во-вторых, необходимо помнить, что уровень интеллектуального развития определяется степенью успешности усвоения учебного материала, обусловленной многими факторами, такими как:

- степень усвоения обучающимися предшествующего материала,
- индивидуальный темп, скорость продвижения учащихся в обучении,
- степень сформированности социальных и познавательных мотивов,
- степень сформированности уровня учебной деятельности.

➤ В-третьих, индивидуально-типологическими и личностными особенностями учащихся, под которыми подразумеваются темперамент, характер, особенности эмоционально-волевой, нравственно-духовной сферы.

В связи с этим перед педагогом возникает проблема – так организовать учебно-образовательный процесс чтобы:

1. Каждый учащийся был максимально вовлечен в познавательную, преобразующую деятельность, направленную на формирование основ критического мышления.

2. На каждом этапе обучения осуществлялась диагностика уровня развития способностей учащегося и его индивидуальных особенностей, предполагающая фиксацию результатов такого мониторинга в карте индивидуальных достижений обучающегося (образец прилагается ниже), с целью осуществления в последующем коррекционной работы.

3. На каждом уроке создавалось такое интеллектуальное образовательное пространство, с помощью применения нетрадиционных методов обучения, которые позволили бы удовлетворять потребность учащегося в личностном самоутверждении и умении адекватно оценивать свои учебные достижения, потому что именно эти качества, как правило способствуют становлению в формирующейся личности таких ценностей как: уверенность, взаимная поддержка, честь, достоинство, помощь, внимание, ответственность, порядочность, чувство справедливости, объективность, уважение личного достоинства и других. Данные духовно-нравственные ценности являются не только личностным достижением воспитанника, но и важными профессиональными качествами, которые помогут будущему специалисту успешно адаптироваться в профессиональной деятельности, составят основу профессионального самосознания.

Чтобы сформировать вышеуказанные ценности духовно-нравственной направленности и профессиональные умения у будущих специалистов я предлагаю следующее:

1. Разработать по своей учебной дисциплине диагностическую карту, в которой даны основные критерии оценивания результатов обучения учащихся. Причем в основе выработки критериев оценивания лежит уровневый подход к оценке достижений обучающегося, его уровень развития мыслительных навыков, согласно таксономии Блума.

Опираясь на данную систему, мною была разработана диагностическая карта, используя которую на уроках я могу осуществлять мониторинг индивидуальных достижений учащегося, понять на какой ступени овладения учебным материалом он находится, и какие изменения происходят в нем как в личности, в его нравственно-духовных и психологических установках.

Диагностическая карта наблюдения и оценки развития у студентов ключевых аспектов в теоретической и практической профессиональной подготовке

по предмету _____

Ф.И.О. студента _____

специальность _____ группа _____

№	Ключевые аспекты	Оценка во времени				
		сентябрь	ноябрь	декабрь-январь	март	май-июнь
1.	Владение профессионально-научной терминологией и понятиями.					
2.	Грамматическая правильность, выразительность, образность речи.					
3.	Логичное и содержательное изложение материала.					
4.	Связь теории с практикой. Примеры.					
5.	Обоснованность и доказательность высказываемых суждений.					
6.	Решение и анализ педагогических ситуаций.					
7.	Разработка, защита спроектированных творческих, проблемных, учебно-исследовательских заданий.					

Примечание: в каждой ячейке по результатам диагностики указывается уровень сформированности обозначенного в соответствующей строке критерия.

2. Как правило, мы знаем, что уровень обучаемости и обученности у каждого студента разный. Поэтому, чтобы в процессе обучения каждый студент смог максимально эффективно развить свои мыслительные навыки от элементарного (знание, понимание, применение) до высокого уровня (анализ, синтез, оценка), почувствовать удовлетворенность от результатов своего интеллектуального труда нужно использовать нетрадиционные методы обучения, они позволяют:

- ❖ повысить интерес и мотивацию к обучению;
- ❖ сформировать учебно-познавательную компетентность, то есть, развить такие качества ума как: гибкость, критичность, глубина, самостоятельность. Именно эти качества ума в совокупности с высоким уровнем развития мыслительных операций: анализ, синтез, сравнение, умозаключение, абстрагирование, позволяют сформировать у будущего специалиста исследовательские умения, являющиеся фундаментальной основой профессионального мастерства педагога;

- ❖ обеспечить дифференцированный подход в составлении учебных заданий, чтобы их содержание было по силам обучающемуся и выполнив его он смог почувствовать успешность в своем интеллектуальном росте, адекватно оценить свой интеллектуальный уровень и понять над чем ему необходимо далее работать для того, чтобы усовершенствовать свой интеллект и внутренний потенциал. Как следствие такой подход дает возможность самому обучающемуся почувствовать удовлетворенность за результаты своего познавательного труда, а значит утвердиться в окружении сверстников, что оказывает огромное влияние на становление в нем таких духовно-нравственных качеств как – уверенность, психоэмоциональный комфорт, исключение внутриличностных «надломов», самоуважение, ответственность и осознанность за свою жизнь.

Итак, обратимся к нетрадиционным методам обучения, причем каждый определенный метод можно целенаправленно использовать на определенном уровне развития

интеллектуальных и личностно-духовных достижений обучающегося с применением методов активного обучения. Например:

1. Методы: «Кластер», «Тонкие и толстые вопросы», «Кубик Блума» - можно использовать в работе с учащимися низкого уровня обученности и обучаемости. Так как применение этих методов позволяет обучающимся на доступном для их понимания уровне выполнить поставленную учебную задачу. Суть, которой заключается в умении учащегося воспроизводить употребляемые термины, помнить конкретные факты, воспроизводить основные понятия, правила, принципы. Понимать основные понятия, принципы, факты, интерпретировать словесный материал.

2. В работе с учащимися среднего уровня обученности и обучаемости – методы «Кубик Блума», «Синквейн», «Кластер» – данный уровень характеризуется следующими умениями обучающегося: применять знания по примеру, алгоритму, применять понятия и принципы в конкретных ситуациях, овладеть элементарными мыслительными операциями, посредством алгоритма анализа, на основе приобретенных знаний.

3. Для развития критического мышления обучающегося на высоком уровне, предлагается использовать такие методы как «Фишбоун», «ПОПС формула» – эти методы интерактивной связи, позволяют разобрать учебную проблему лаконично, аргументированно. С построением выводов и умозаключений. Учат выстраивать план решения учебной проблемы, выполнять творческие, исследовательские работы.

Прием развития критического мышления «Кубик Блума» уникален тем, что позволяет формулировать вопросы самого разного характера. Назови. Предполагает воспроизведение знаний. Это самые простые вопросы. Ученику предлагается просто назвать предмет, явление, термин и т.д.

Почему. Это блок вопросов позволяет сформулировать причинно-следственные связи, то есть описать процессы, которые происходят с указанным предметом, явлением.

Предложи. Ученик должен предложить свою задачу, которая позволяет применить то или иное правило. Либо предложить свое видение проблемы, свои идеи. То есть, ученик должно бяснить, как использовать то или иное знание на практике, для решения конкретных ситуаций

Придумай – это вопросы творческие, которые содержат в себе элемент предположения, вымысла.

Поделись – вопросы этого блока предназначены для активации мыслительной деятельности учащихся, учат их анализировать, выделять факты и следствия, оценивать значимость полученных сведений, акцентировать внимание на их оценке. Вопросам этого блока желательно добавлять эмоциональную окраску.

Возможны два варианта:

✓ Вопросы формулирует сам учитель. Это более легкий способ, используемый на начальной стадии – когда необходимо показать учащимся примеры, способы работы с кубиком.

✓ Вопросы формулируют сами учащиеся. Это вариант требует определенной подготовки от детей, так как придумать вопросы репродуктивного характера легко, а вот вопросы задания требуют определенного навыка

«Синквейн» – это методический прием, который представляет собой составление стихотворения, состоящего из 5 строк. При этом написание каждой из них подчинено определенным принципам, правилам. Таким образом, происходит краткое резюмирование, подведение итогов по изученному учебному материалу. Синквейн является одной из технологий критического мышления, которая активизирует умственную деятельность школьников, через чтение и письмо. Написание синквейна – это свободное творчество, которое требует от учащегося найти и выделить в изучаемой теме наиболее существенные элементы, проанализировать их, сделать выводы и коротко сформулировать, основываясь на основных принципах написания стихотворения.

Одним из методических приемов, который можно использовать в группах, является прием «Фишбоун». Дословно он переводится с английского как «Рыбная кость» или «Скелет рыбы» и направлен на развитие критического мышления учащихся в наглядно-содержательной форме. Суть данного методического приема – установление причинно-следственных взаимосвязей между объектом анализа и влияющими на него факторами, совершение обоснованного выбора. Дополнительно метод позволяет развивать навыки работы с информацией и умение ставить и решать проблемы.

«Кластеры» – это графические систематизаторы, которые показывают несколько различных типов связи между объектами и явлениями. В центре листа пишется слово (тема, проблема). Далее вокруг этого слова записываются слова или предложения, которые приходят на ум в связи с этой темой или которые уже выбрал из текста. Это дает общее представление учащихся об изучаемом. Кластер является отражением нелинейной формы мышления. Иногда такой способ называют «наглядным мозговым штурмом».

«Толстые и тонкие вопросы» Вопросы, на которые легко ответить «да» или «нет», но гораздо чаще встречаются вопросы, на которые нельзя ответить однозначно. Тем не менее, мы нередко оказываемся в ситуациях, когда человек, задающий вопросы, требует от него однозначного ответа. Поэтому учащихся необходимо учить различать те вопросы, на которые можно дать однозначный ответ (тонкие вопросы), и те, на которые ответить столь определенно невозможно (толстые вопросы). «Толстые вопросы» – это проблемные вопросы, предполагающие неоднозначные ответы.

«ПОПС формула» – данный прием может стать отличным инструментом построения дискуссии. Он позволяет построить свое выступление кратко, лаконично, аргументировано, со всеми соответствующими выводами, что, безусловно, вызывает интерес, побуждает к деловому спору. Структура формулы ПОПС содержит в себе 4 важных компонента, которые представляют собой расшифровку первых букв данной аббревиатуры и являются необходимыми элементами для построения текста.

П – позиция. Необходимо по заданной проблеме высказать свое собственное мнение. Для этого можно использовать следующие формулировки: «Я считаю, что...», «На мой взгляд, эта проблема заслуживает / не заслуживает внимания», «Я согласен с...».

О – обоснование, объяснение своей позиции. Здесь необходимо привести все возможные аргументы, подтверждающие ваше мнение. Ответ должен быть обоснованным, а не пустословным. В нем должны быть затронуты моменты из изученного курса либо темы, раскрыты определения и понятия. В данном блоке основной вопрос – почему вы так думаете? А это значит, что начинать раскрытие его следует со слов «Потому что...» или «Так как...».

П – примеры. Для наглядности и подтверждения понимания своих слов необходимо привести факты, причем их должно быть не менее трех. Данный пункт раскрывает умения учащихся доказать правоту своей позиции на практике. В качестве примеров можно использовать как собственный опыт, даже может надуманный, так и знания с курса истории или обществознания. Главное, чтобы они были убедительными. Речевые обороты, используемые на этом шаге, – «Например...», «Я могу доказать это на примере...».

С – следствие (суждение или умозаключение). Этот блок является итоговым, он содержит ваши окончательные выводы, подтверждающие высказанную позицию. Начало предложений в нем может быть таким: «Таким образом...», «Подводя итог...», «Поэтому...», «Исходя из сказанного, я делаю вывод о том, что...».

Таким образом, целенаправленно проектируемая дифференцированная образовательная программа, с применением методов активного обучения, позволяет не только выстроить индивидуальный образовательный маршрут обучающегося, но является эффективным условием формирования духовно-нравственных, эмоционально-психологических ценностей, которые являются фундаментальными основами для полноценного развития личности воспитанника.

Такое построение образовательного процесса, когда решение познавательных задач и учебных проблем осуществляется с учетом индивидуальной траектории развития интеллектуальных способностей учащегося, позволяет создать фундамент, основу для гармоничного, полноценного духовно – нравственного становление личности. Так как обучение и воспитание – это социальное развитие формирующейся личности, обуславливающее ее мировоззрение, проявление ответственности, формирование благородства личности. Из которых складывается как следствие внутренний стержень человека, его состояние внутренней жизни, а это основа, ключ к его духовности и нравственности.

Список литературы:

1. Гущина О.В. Современный поход к духовно-нравственному воспитанию учащихся // Научные труды SWorld. 2012. Т. 23. №4. с. 61–66.
2. Данилюк А.Я., Кондраков А.М., Тишков В.А. Концепция духовно-нравственного развития и воспитания личности гражданина России. – М.: Просвещение, 2014. – 24 с.
3. Кейра Ф. Характеры и нравственное воспитание. – М.: Либроком, 2015. – 136 с.
4. Махмудова Р. Н. Нравственное воспитание как психолого-педагогическая проблема // Педагогические науки. 2010. № 1. с. 77–81.
5. Микерова Г.Ж., Жук А.С. Алгоритм построения индивидуальной образовательной траектории обучения // Современные наукоемкие технологии. – 2016. – № 11-1. – с. 138-142.
6. Государственная программа развития образования в Республике Казахстан на 2011-2020 годы / www.edu.gov.kz/ru/zakonodatelstvo.

УДК 37:001

Жумабаева К.Е.

кәсіби қазақ тілі оқытушысы, «Қостанай жоғары медициналық колледжі» КММ,
Қостанай облысы,
Қостанай қ., Қазақстан

КӘСІБИ ҚАЗАҚ ТІЛІ САБАҒЫНДА ТИІМДІ КОММУНИКАТИВТІ ҚҰЗЫРЕТТІЛІКТІ ҚАЛЫПТАСТЫРУ

Аннотация. В данной статье рассматривается деятельность языка как средства общения. Речь идет о коммуникативных особенностях и видах речи. В настоящее время особое внимание уделяется вопросам коммуникативного обучения языку. Новая технология обучения языку предполагает овладение коммуникативно-познавательной деятельностью языка с учетом коммуникативной деятельности. Самое главное, основное в жизни человека – другой человек. Вокруг тех других людей формируется мир человека. Общение с другими людьми – стержень человеческой жизни. Известно, что любой человек не может жить без общения с другими. На формирование отношений влияет общение, взаимопонимание между людьми. Поэтому в этой статье рассматриваются вопросы языкового общения и языковой коммуникативной компетенции. Особое внимание уделяется роли устной речи в достижении коммуникативных целей в обучении казахскому языку. Потому что через устную речь люди понимают друг друга, высказывают, доказывают свои мысли. А также выражают свои эмоции к озвученному, слышавшему сообщению. В статье эти проблемы рассматриваются с точки зрения языкового общения.

Ключевые слова: языковая коммуникация, коммуникация, разговор, языковая компетентность, коммуникативное обучение, коммуникативная деятельность, средства общения.

Abstract. This article discusses the activities of the language as a means of communication. We are talking about communicative features and types of speech. Currently, special attention is paid to the issues of communicative language teaching. The new technology of language teaching involves mastering the communicative-cognitive activity of the language, taking into account communicative activity. Most importantly, the main thing in a person's life is another person. Around those other people, the human world is forming. Communication with other people is the core of human life. It is known that any person cannot

live without communication with others. The formation of relations is influenced by communication, mutual understanding between people. Therefore, this article discusses the issues of language communication and language communicative competence. Particular attention is paid to the role of oral speech in achieving communicative goals in teaching the Kazakh language. Because through oral speech people understand each other, express, prove their thoughts. They also express their emotions to the voiced, heard message. In the article, these problems are considered from the point of view of language communication.

Keywords: language communication, communication, conversation, language competence, communicative training, communicative activity, means of communication.

Білім беруде жүзеге асырудың бір маңызды сипаты, қазіргі уақыттағы оқыту, білім беру мазмұнын жаңарту қажеттігіне туындап отырғандығы баршаға мәлім.

Жалпы құзыреттілік дегеніміз – белгілі бір заттар мен үрдістер және оларға деген қатынастар бойынша әрекет ету үшін қажетті тұлға бойында бар өзара байланыстағы қасиеттердің (білім, білік, дағды, іс-әрекет тәсілдері) жиынтығы.

Оқытушы мен білім алушының кәсіби құзыреттіліктерін арттыру мақсатында қажетті жағдай жасауға бағытталған айқын жұмыс жүйесі қалыптасқан.

Қазіргі заманның талабына сай, білім алушыны тәрбиелеуде, білім беруде аса маңызды болып кәсіби жағынан бәсекеге қабілетті, ортада өз орнын таба алатын тұлға ретінде қалыптасуы маңызды.

Құзыреттіліктердің арасынан коммуникативті құзыреттілік аса маңызды рөл атқарады. Коммуникативті құзыреттілік дегеніміз тілдің барлық қырынан қызметін атқаруы, ауызша және жазбаша тілдік мәдениеті, әртүрлі салада, әртүрлі жағдайларға біліктілік пен дағдылықты қалыптастыру.

Коммуникативтік құзыреттілік дегеніміз не? Яғни, «коммуникативтік құзыреттілік» (латынның «competere» – қол жеткізу, сәйкес келу, сөзінен шыққан) – қажетті тілдерді, қоршаған адамдармен және оқиғалармен әрекеттестікте болу тәсілдерін білуді, топта жұмыс жасау дағдыларын, ұжымдағы әр түрлі әлеуметтік рөлдерді меңгеруді қамтиды.

Коммуникативтік құзыреттілік адамдардың өз ана тілімен қатар өзге тілді де меңгеруін қарастырады [2]. Неміс тілін екінші тіл ретінде оқытуды зерттеген, көптеген монографиялық еңбектердің авторы, ресейлік ғалым И.Л. Бим «Коммуникативтік құзыреттілік – тілді жеткізушілермен тіларалық және мәдениетаралық қатынасқа түсу қабілеттілігі» деп атап өткен болатын [3]. Яғни екінші тілді меңгеруде тек сол тілде сөйлеу ғана мақсат болмайды, сонымен қатар сол тілде сөйлеуші ұлттармен мәдениетаралық қатынасқа түсу де қарастырылу қажет. Коммуникативтік құзыреттілік құзыреттілік амалына негізделеді. Құзыреттілік амалы – білім беру нәтижесіне ден қоятын амал, бұл жерде нәтиже ретінде ақпарат көлемін игеруді емес, адамның алған білімін қолдана, жаңа білім тудыра отырып, түрлі проблемалық жағдайларда өз бетімен әрекет етуін қарастырады. Құзыреттілік тәсілдің мақсаты – дәстүрлі емес және типтік жағдаяттарда шешім қабылдау және іс-әрекет жасау, өз мақсатын анықтай алу дағдыларын меңгеру болып табылады. Құзыреттілік тәсілінің басты міндеті білім алушылардың бастамашылдығы мен өз бетінше жұмыс істей алатынын көрсетуге деген ынтасы болып табылады. Ол білім алушылардың жеке әрекет ете алуына, өз қабілеті мен қызығушылығын ұйымдастыруына мүмкіндік береді. Құзыреттілік тәсілі білім алушылардың білім, білік дағдыларын жеке-жеке емес, кешенді түрде меңгеруді жобалайды.

Ғалым Ф.Ш. Оразбаева «коммуникация» термині туралы былай тұжырымдайды: «коммуникация» сөзінің негізгі мазмұны жалпы қарым-қатынас, араласу, хабарласу, байланыс деген сияқты мағыналарды білдіре келіп, адамдардың тіл арқылы сөйлесу процесін, тілдесу ерекшеліктерін, тілдік әлеуметтік мәні мен қоғамдық қызметін, адамдар арасындағы қарым-қатынасты, өзара түсінушілікті көрсетеді.

Қазақ тілі сабақтарында коммуникативтік құзыреттіліктің негізгі 4 бөлігі қамтылады:

1. Грамматикалық құзыреттілік;
2. Оқырмандық құзыреттілік;
3. Стратегиялық құзыреттілік;
4. Мәдени-танымдық құзыреттілік.

Осы құзыреттіліктердің анықтамасына тоқталсақ.

Грамматикалық құзыреттілік – тіл ережелерін білу, грамматикалық ережелерді оқыту. Оқушыларға грамматикалық кестелер арқылы жан-жақты білім беруді негізге ала отырып, оқулықта берілген грамматикалық ережелерді жаттату, талдату.

Оқырмандық құзыреттілік – оқушыларды көркем әдебиетті, ұсынылған мәтіндерді толық мәнінде түсіне алатын, көркем әдебиетке, оқуға танымдық қызығушылықпен қарайтын, шығармаларды өз бетімен талдап, баға бере алатын, қазіргі заман оқырманын қалыптастыруды көздейді.

Стратегиялық құзыреттілік – әңгімелесуші адаммен байланыс ережелерін білу және қолдану. Бұл – диалог құру және оны жалғастыру шеберліктері.

Мәдени-танымдық құзыреттілік – тілді тасымалдаушы, қолданушы – халық мәдениетін білу. Ана тілі оқулықтарына халық педагогикасы бойынша тақырыптар енгізілген. Олар: қазақ халқының салт-дәстүрлері, ұлттық ойындар, ұлттық тағамдар, ұлттық киімдер және мейрамдар, отбасы тәрбиесінің дәстүрлері және қазақ халқының қонақжайлылығы. Осы тақырыптар бойынша оқушыларды қазақ халқының әдет-ғұрып, салт-дәстүрлерімен таныстыра отырып, оқушылардың ана тіліне деген қызығушылықтарын арттыру және халқымыздың мәдениеті, тұрмысы, салт-дәстүрлері туралы білімдерін тереңдету.

Коммуникативтік құзыреттілік жеке тұлғаның рухани өсуін қалыптастырады, адамдарды түсіне білуіне көмектеседі. Сондықтан мұғалім алдына мақсат қоя білетін, анық та дұрыс сөйлей білетін, өз ойын жарыққа еркін шығара алатын, түсіне білетін, қызығушылықпен тыңдай алатын адамды өмір жолына аттандыра білуі керек.

Студенттердің коммуникативтік құзыреттілігін дамыту үшін жүргізілетін жұмыс түрлері төмендегідей:

- Сұрақ-жауап (мұғалім мен оқушылар);
- Диалог (оқушы мен оқушы, мұғалім мен оқушы);
- Қатысым (мұғалім мен оқушылар, оқушы мен оқушы, мұғалім мен оқушы);
- Жазылым (тақырыпқа байланысты мәтінмен жұмыс).

Бұл жұмыс түрлері коммуникативтік құзыреттіліктің алашқы баспалдағы болып есептеледі. Себебі, бұл жұмыс түрлерін барлық сабақта мұғалім мүмкіндігінше қолдана алады. Коммуникативтік құзыреттілікті дамыту үшін жүргізілетін жұмыс түрлері оқушылардың:

- Қатысым және жазылым қарым-қатынасын қалыптастыруға;
- Сөйлеу тілін дұрыс меңгеруге;
- Жеке тұлғаның құзіреттілік қатысымдылығын жүзеге асыруға ерекше ықпал ететінін көруге болады.

Өйткені, осыған байланысты әдіскер-ғалым Ф.Ш. Оразбаева қатысымдық әдістің өзіндік белгілерін көрсете отырып, оған мынадай анықтама береді: «Қатысымдық әдіс дегеніміз – оқушы мен оқытушының тікелей қарым-қатынасы арқылы жүзеге асатын, белгілі бір тілде сөйлеу мәнерін қалыптастыратын, тілдік қатынас пен әдістемелік категорияларына тән басты белгілер мен қағидалардың жүйесінен тұратын, тіл үйретудің тиімді жолдарын тоғыстыра келіп, тілді қарым-қатынас құралы ретінде іс жүзіне асыратын әдістің түрі». Осылайша мұғалімнің оқудағы құзіреттілікке бағыт – бағдар беруі оқушылардың ой-қорытынды жасауына, өз ойын айта білуіне, оны күнделікті өмірде пайдалана білуіне көмегін тигізеді. Өзге ұлт өкілдеріне қазақ тілін үйретуде коммуникативтік құзіреттілікті қалыптастыру – заман талабы. Сабақ үстінде коммуникативтік құзіреттілігін дамыту мақсатында жұптық, топтық жұмысын да пайдалану жөн. Әр сабақтағы дұрыс ұйымдастырылған топтық және жұптық жұмыста оқушылар:

- Өздігінен тапсырманы орындайды, топ мүшелерімен немесе жұбымен өз пікірін бөліседі, алмасады;
- Жоспарланған тапсырмалар туралы айта алады;
- Өз мүмкіндігін біледі;
- Өзінің оқуы үшін үлкен жауапкершілік алуға қабілетті болады; Назарын бақылай алады және алаңдамайды;

- Өз тәртібі мен өзгенің тәртібі туралы және оның салдары туралы айта алады;
- Нені қалай жасағаны туралы немесе нені үйренгені туралы айта алады;
- Өз сезімі мен өзгелердің сезімі туралы біледі, көмектеседі және тыныштандырады;
- Жаңа тапсырманы сеніммен қолға алады;
- Өзін тыңдаушы студент ретінде жағымды жағынан көргісі келеді;

Топтық және жұптық жұмыстың нәтижелері:

1. Топтық, жұптық жұмысты пайдалану сабақтың нақты мәнін терең ашуға көмектеседі.

2. Студенттердің барлығын сабаққа қатыстыруға мүмкіндік туады.

3. Олардың әрқайсысының деңгейін анықтай аласың.

4. Студенттердің көбін бағалауға мүмкіндік аласың.

5. Студенттерді ізденіске баулып, жұппен, топпен жұмыс істеуге үйретеді.

6. Студенттердің қабілеттері, сөз саптау еркіндігі, ұйымшылдығы, шығармашылық белсенділігі артады.

7. Жеке тұлғалық сипатын дамытуға, шығармашылығын шыңдауда, өзіне деген сенімін қалыптастырады.

Осы тұрғыда білім алушыларды ана тілдерімен қатар, мемлекеттік тілді оқып үйретуге, болашақ медициналық қызметкер ретінде мәдениетті, тілді жақсы игерген маман ретінде оқытып шығару біздің басты міндетіміз деп ойлаймын. Осындай тұлға тәрбиелеп шығару үшін, студенттерді тілдік құралдар арқылы әр кездерде, әр жағдайларда коммуникативтік құзыреттілікті қалыптастырылуы қажет. Коммуникативті қарым-қатынас қазіргі кезде ең маңызды қажеттілік деп санаймын. Студенттер ең алғаш рет кәсіби қазақ тілі сабақтарында келгеннен бастап, олардың алдына тілге, Отанға, таңдаған мамандығына деген қызығушылығын арттырып отырамын. Әрине, сабақ барысында қиындықтар да болып тұрады. Студенттердің арасында ересектері де кездеседі, әрине олар мемлекеттік тілді өз деңгейінде жетік білмейді. Тіл маманы болғаннан кейін, студенттермен жұмыс жасау, тілге деген ой-өрістерін кеңейту, жас ұрпақты тәрбиелеуде ат салысуым басты міндетім деп есептеймін.

Құзыреттілікті қалыптастыруға бағытталған тапсырмаларды құрастырудың басты мақсаты – студенттерге тек қана білім беріп қана қоймай, сол алған білімдерін өмірде қолдана алатын құзыреттілігі қалыптасқан жас ұрпақ тәрбиелеу, ол үшін білім алушылар теориялық алған білімдерін өмірмен байланыстыратын тапсырмалар реттілігін орындауына жағдай жасау қажет. Студенттің сабақта өзіндік мәліметтерді жинақтап, белгілі бір уақытта білімдерін одан әрі дамытуға әрекет жасауы тек білу, түсіну ғана емес, сондай-ақ талдау, бағалау әрекеттерін жан-жақты қолдану арқылы көрініс табады. Студент берілген мәліметтер ішінен өзіне қажетті ақпаратты өз бетімен анықтай алуға, орындалатын жұмыстың ішінен өздігінен мақсат қойып, таңдаған мәліметтерін негіздей алуы керек. Атап өтетін болсақ, кәсіби қазақ тілі сабағында «Менің денсаулығым» тақырып бойынша ең біріншіден, студенттермен сұрақ-жауап, сұхбаттасу. Бұл тақырып сіздерге таныс па, қандай пәнде бұл тақырып кездестірдіңіздер деген сұрақтар арқылы білім алушыларды ойларын маңыздандырып алдым. Жалпы «Денсаулық» дегеніміз не?

Коммуникативтік құзыреттілік жеке тұлғаның рухани өсуін қалыптастырады, адамдарды түсіне білуіне көмектеседі. Сондықтан оқытушының алдына мақсат қоя білетін, анық та дұрыс сөйлей білетін, өз ойын жарыққа еркін шығара алатын, түсіне білетін, қызығушылықпен тыңдай алатын адамды өмір жолына аттандыра білуі керек.

Студенттердің коммуникативтік құзыреттілігін дамыту үшін жүргізілетін жұмыс түрлері төмендегідей:

- Сұрақ-жауап (оқытушы мен студент). Мысал келтіретін болсақ, сабақтың тақырыбына сәйкес «Жұқпалы аурулардан сақтану жолдары». Бұл тақырып туралы біз не білеміз, қандай деректерді еске түсіре аламыз. Қандай жұқпалы ауруларды білесіздер? деген сұрақтар студенттердің ойларын жинақтап, клиникалық пәндерде өткен тақырыптарды естеріне түсіріп, сұхбат орта;

• Диалог (студент пен студент, оқытушы мен студент) «Мейіргер ісі», «Емдеу ісі» мамандығы бойынша студент пен студент «Ауруханаға науқасты қабылдау» тақырыпты диалог ретінде жүргізіледі. Әрине науқаспен амандасу, қал-жағдайын сұрау, медициналық талап, стандарт бойынша ауруханаға қабылдау.

Ауруханаға науқасты қабылдау

- Сәлеметсіз бе?
 - Сәлеметсіз, кіріңіз, отырыңыз.
 - Аты-жөніңіз кім? Жасыңыз нешеде?
 - Менің аты-жөнім... Жасым....
 - Жолдамаңыз бар ма? Қай дәрігер жіберді?
 - Иә, бар. Мені 2-ші емхананың терапевт дәрігері жіберді.
 - Градусникті алыңыз. Қызуыңызды өлшеңіз.
 - Қолыңызды беріңіз. Мен сіздің қан қысымыңызды өлшеймін.
 - Белге дейін шешініңіз. Дем алыңыз, дем алмаңыз, жақсы, киініңіз.
 - Сізге бөлімшеде жолдама береді қан, зәр анализдерін тапсырыңыз.
 - Енді сіз үшінші қабатта лифтпен көтеріліп, терапия бөлімшесіне барасыз.
 - Жақсы, рахмет.
- Қатысым (оқытушы мен студенттер, студент пен студент.);
 - Жазылым (тақырыпқа байланысты мәтінмен жұмыс).

Бұл жұмыс түрлері коммуникативтік құзыреттіліктің алғашқы баспалдағы болып есептеледі. Себебі, бұл жұмыс түрлерін барлық сабақта оқытушы мүмкіндігінше қолдана алады. Коммуникативтік құзыреттілікті дамыту үшін жүргізілетін жұмыс түрлері студенттердің қатысым және жазылым қарым-қатынасын қалыптастыруға, сөйлеу тілін дұрыс меңгеруге жеке тұлғаның құзіреттілік қатысымдылығын жүзеге асыруға ерекше ықпал ететінін көруге болады.

Өз іс-тәжірибемде коммуникативтік құзыреттілігі қалыптасқан студент екінші адаммен, группаласымен белгілі бір ақпаратты жеткізіп қана қоймай, өз ойын түсіндіре, олардың пікірін ұға, түсіне білетініне көз жеткізіп жүрмін.

Диалогтік әдісті қолдана отырып студенттердің сұрақтарды, өтінішті, таңдануды, бұйыруды қолданып, бір-бірімен әңгімелесе білуге, мәліметтерді нақтылауды сұрауға, келіспеушілік, толықтыру, тілдік материал көлемінде өзара пікір алыса білуге дағдыландырамын. Әртүрлі типтегі кішігірім диалогтар құрастыруды тапсырамын. Біліктіліктерді жетілдіру мен дамытуды оқушылардың еркіндігін сақтау жолымен жүргіземін. Диалогтік оқыту студенттің тек қана бірлескен әрекетке тартылуына ғана емес, оның ойлау қабілетінің жоғары деңгейге өсуіне, тіл байлығы мен зияткерлік қабілетінің дамуына ықпалын тигізеді. Осы кезде топ арасында талқылау жүзеге асады. Әр топ өз пікірін айтып, дәлелдеме жасайды.

Сурет 1. Сабақта пікірталас

1. Пікірталастық әңгіме: Сіз ИЖС аурумен ауырмау үшін не істейсіз?

Үлгі: Әдетте мен ауырмау үшін ауру туралы көп мәліметтермен (танысамын /таныспаймын).

Егер мен дәрігерге барсам, бір реттік құралдарды пайдалануды.

Нашақорлыққа қарсы (күресемін/күреспеймін).

Жылына 2-3 рет ИЖС орталығына барып (қаралып тұрамын /қаралып тұрмаймын).

ИЖС туралы газет-журналдардан жаңа ақпараттармен танысып отырамын/таныспаймын

Радио/теледидардан ауруға қарсы бағдарламаларды жиі көремін/көрмеймін

2. Топтық әңгіме:

Сіз қалай ойлайсыз? Топпен талқылаңыз.

1. ИЖС ауруының алдын алу үшін мектептерде, колледждерде жоғары оқу орындарында ақпарат жұмыстары жақсы жолға қойылуы тиіс.

2. _____

3. _____

4. _____

3. Зерттеушілік әңгіме. Зерттеулер қандай деректерді көрсетеді? Дәрігерлер, мамандардың ойын ортаға салу.

Іс-тәжірибеде жоғарыдағы үш түрлі диалогтың екіншісі қолайлы деп шештім. Әңгімелесу – оқытушының студенттердің оқуға деген ынтасын оята алатын пәрменді тетік. Олар жұптық, топтық, ұжымдық. Жұптық жұмысқа түсу осы диалогтерден тұрады. Диалогтің өзі сабақ өту кезінде әр түрлі әдіс арқылы жүзеге асады. Мысалы: сұрақ-жауап, рөлдік, тапсырманы орындату, жұптық жұмыс, диалогтік мәтінді оқу.

1. Сұрақ-жауап әдісі – кәсіби қазақ тілі сабағында студенттердің ынтасын арттырады, қызығушылығын оятады. Әрбір жаңа сабақты бастамас бұрын жаңа тақырыпқа байланысты кіріспе сұрақ-жауап дайындалады

2. Рөлдік ойындар - сабақ үдерісін жандандырып, тілді үйренуге деген қызығушылықты арттырады. Рөлдік ойындардың басты қызметі шынайы, дайындықсыз сөйлеуге қажетті ахуалды туғызу. Тіл үйренушілер сөйлеу жағдаятына ене отырып, тілді қатынас құралы ретінде пайдалануға ұмтылады. Ойынды өткізу үшін тіл үйренушілердің психологиялық дайындығын қалыптастыру маңызды компонент болып табылады. Студенттер ситуацияны толық қабылдап, өзін еркін сезінуі қажет. Күнделікті сабақтарымда студенттік рөлдік ойын тапсырмаларын дайындаймын. Тақырыпқа сай рөлдік ойынға тура келетіндей басқа оқулықтардан тапсырмалар қосымша іздестіремін. Студенттер топ болып мәтінді оқып, оны орыс тіліне аударып, топ басшысы оларды рөлге дайындап сонымен бірге сыни тұрғыда ойлау қабілеттерін дамытады деп ойлаймын.

Болашақ маманның бойында келесі түйінді құзыреттіліктердің болуы – заман талабы:

- басқарушылық (проблеманың туындауын шеше алу қабілеттілігі);
- ақпараттық (танымдық қабілетін қалыптастыруға қабілеттілігі);
- коммуникативті (үш тұғырлы тіл арқылы ауызша, жазбаша коммуникациясы);
- әлеуметтік (өзіндік әлеуметтік қарым-қатынасқа қабілеттілігі);
- жеке (өзіндік ұйымдастыру, білім жетілдіру, өмірлік және кәсіптік жолды анықтауға, толерантты болуға қабілеттілігі);
- азаматтық (Қазақстанның азаматы ретінде жауапкершілігі мен мәдениетіне жанашырлығы);
- технологиялық (ғылыми, өзіне қажетті деңгейде жаңа технологияларды қолдану қабілеттілігі).

Құзыреттілік дегеніміз – студенттердің алған білімі мен дағдыларын тәжірибеде, күнделікті өмірде қандай да бір практикалық және теориялық проблемаларды шешу үшін қолдана алу қабілеттілігі. Кәсіби қазақ тілі сабақтарында студенттердің коммуникативтік құзыреттіліктерін қалыптастыруда қатысымдық әдістің маңызы зор.

Коммуникативтік құзыреттілік жеке тұлғаның рухани өсуін қалыптастырады, адамдарды түсіне білуіне көмектеседі. Сондықтан оқытушы алдына мақсат қоя білетін, анық та дұрыс сөйлей білетін, өз ойын жарыққа еркін шығара алатын, түсіне білетін, қызығушылықпен тыңдай алатын адамды өмір жолына аттандыра білуі керек.

Қазіргі студенттердің бойында түйінді құзыреттіліктерді қалыптастыру заман талабы болып табылады. Коммуникативті құзыреттілік – оқу мен өмір жағдаяттарын шешу кезінде білім алушылардың білімді, іскерлікті, дағдыны және қызметтің әмбебап тәсілдерін және білім берудің нәтижесі.

Коммуникативтік құзыреттілік бірқатар маңызды міндеттерді шешумен қатар өнімді өзара іс-қимылды, оның ішінде басқа да көзқарас пен бағыттарды ұстанатын басқа ұлт өкілдерімен қарым-қатынас диалогына түсе отырып, алуан түрлі ахуалды шешуді жүзеге асыруға және жалпы нәтижеге қол жеткізу үшін түрлі позициядағы адамдармен топта қарым-қатынас орнатуға мүмкіндік береді.

Құзыреттілік оқыту нәтижесін (білім және білік) ғана емес, сонымен бірге ол студенттердің шығармашылық іс-әрекет тәжірибесі мен құндылық бағдарларының жүйесін де көрсетеді.

Коммуникативтік құзыреттілік – бұл алынған білімдер мен біліктерді іс-жүзінде, күнделікті өмірде қандай да бір практикалық және теориялық мәселелерді шешуге қолдана алу қабілеттілігі. Ол ең әуелі оқыту үрдісінде қалыптасады. Сонымен, оқытудағы құзыреттілік тәсіл білім беру нәтижесі ретіндегі оқыту сапасын қамтамасыз етеді, ал ол өз кезегінде кешенді әдіс-тәсілдерді жүзеге асыруды, білім беру барысында оқыту сапасын бағалаудың біртұтас жүйесін құруды талап етеді. Демек «құзырет» және «құзыреттілік» ұғымдарын білім беру орындарындағы педагогикалық тәжірибеге енгізу білім берудің мазмұны мен әдістерін өзгертуді, іс-әрекет түрлерін нақтылауды талап етеді.

Сонымен, құзыреттілік – тек білім ғана емес, студенттің оқу үдерісінде меңгерген білімдерін, дағдылары мен біліктерін іс жүзінде дұрыс, орынды, тиімді пайдалануы.

Әдебиеттер тізімі:

1. Мирза Н.В. Профессиональная компетентность педагога. – М.: Московский Парнас, 2008. – 256 с.
2. Кан-Калик В.А. Техника педагогического общения. Учителю о педагогическом общении: книга для учителя. – М.: Просвещение, 1987. – 190 с.
3. Құдайбергенова К.С. Құзырлылықтың педагогикалық категория ретінде дамуының теориялық-әдіснамалық негіздері: монография. – Алматы, 2012. – 144 б.
4. Әшімбекова А.М. және т.б. Кәсіби бағдар беру бойынша екі тілді анықтамалық-терминологиялық сөздік (қазақ, орыс тілдерінде). Қарағанды: ҚарМТУ баспасы, 2013. - 49 б.
5. Буkenова Ж. Электронды аударма сөздіктер // Қазақ тілі мен әдебиеті. – 2007. – 5 б.
6. Муравьев Е.М. Компетентностный подход как одно из оснований обновления образования//Народное образование, №5, 2003
7. С.Аманжолов, Құзыреттілікті қалыптастырудың теориялық негіздері // Өскемен: 2007. – Б.135-140.
8. Оразбаева Ф. Тілдік қатынас. Толықтырылған төртінші басылымы. 2 том. – Алматы: «Ан Арыс», 2019. – 584.
9. Дәулетбекова Ж.Т. Жалпы білім беретін орта мектептерде қазақ тілінен сөз мәдениетін оқытудың ғылыми-әдістемелік негіздері: пед.ғыл.докт. ...автореф.: - 13.00.02. – Алматы, 2008. – 44 б.
10. Алифанова Е.М. Формирование коммуникативной компетенции детей дошкольного и младшего школьного возраста средствами театрализованных игр: дис. ... канд. пед. наук. – Волгоград, 2001.

11. Сүлейменова Ж.Н. Қазіргі қазақ тілі морфологиясын жоғары мектепте оқытудың ғылымиәдістемелік негіздері: пед.ғыл.докт. ...автореф.: - 13.00.02. – Алматы, 2005. – 50 б.
12. Қазақ тілін оқыту: жетістіктер мен жаңа даму бағыттары// Республикалық ғылыми-әдістемелік конференция материалдары. – Алматы: Санат, 2011. – 245.
13. Өзге тілді аудиторияда оқытудың инновациялық қызметінің бағыттары // Халықаралық ғылыми-теориялық конференция материалдары. – Алматы: Рауан. – 345 б.
14. Іс-тәжірибеде оқытуды басқару мен көшбасшылық – тренердің жазбалары 1- басылым, 13.12.2011 ж. «Тілдік қатынас», оқулық, Алматы 1, 39 бет
15. Толығырақ: https://alashainasy.kz/ustazdar_ustahanasy/kazak-tl-sabagyinda-okushyilardyin-kommunikativtk-kuzyirettlktern-damyitu-133210/ материалды қалай болсын қолдану тек қана Alashainasy.kz сілтемесімен бірге рұқсат етіледі.

ӘОЖ: 14.25.09

Жусупова Р.Ш.

химия пәнінің мұғалімі, «Жаңаесіл ауданы №32 орта мектебі» КММ
Ақмола облысы,
Целиноград ауданы, Қазақстан

ҚАШЫҚТЫҚТАН ОҚЫТУ ҮДЕРІСІНДЕГІ САБАҚТЫ ҰЙЫМДАСТЫРУ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ

Аннотация. В настоящее время дистанционное обучение внедрено в сферу образования, что препятствует распространению эпидемии. Это обстоятельство ограничило возможности не только учащихся, но и учителей, позволило глубже овладеть тонкостями процесса дистанционного обучения. Это связано с тем, что учащиеся становятся активными членами учебного процесса, участвуют в коммуникационных процессах, взаимодействуют с ресурсами. В условиях дистанционного обучения встает вопрос о роли учителя. Через Интернет, на цифровых платформах осуществляется учебный процесс между учащимися и учителями. Учителя уделяли больше внимания каждому ученику в процессе работы с учениками, чтобы они могли предоставлять видеозаписи, текстовую информацию и работать с материалами любой цифровой платформы. Обеспечивает своевременную обратную связь с каждым учеником, контроль и коррекцию учебного процесса. Несмотря на это непростое время, качественное образование остается главной целью каждого учителя. Поэтому для продуктивного образования необходимо использовать эффективные методы дистанционного обучения.

Annotation. Currently, distance learning is introduced in the field of education, which prevents the spread of the epidemic. This circumstance limited the opportunities not only for students, but also for teachers, and allowed them to master the subtleties of the distance learning process more deeply. This is due to the fact that students become active members of the educational process, participate in communication processes, interact with resources. In the context of distance learning, the question arises about the role of the teacher. Through the Internet, on digital platforms, the educational process between students and teachers is carried out. Teachers paid more attention to each student in the process of working with students, so that they could provide video recordings, text information and work with materials from any digital platform. Provides timely feedback to each student, control and correction of the learning process. Despite this difficult time, quality education remains the main goal of every teacher. Therefore, for productive education, it is necessary to use effective methods of distance learning.

Түйін сөздер: қашықтықтан оқыту, әдістер, тиімді тәсілдер, синхронды сабақ, ата-ана, оқушы, мұғалім, мектеп, сапа.

Қазіргі уақытта індеттің таралу жолдарына бөгет етіп қашықтықтан оқыту білім беру саласына енгізілді. Бұл жағдай оқушылардың ғана емес мұғалімдердің де мүмкіндіктерін шектеп, қашықтықтан оқыту үдерісінің қыр сырын тереңірек меңгеруге мүмкіндік берді. Себебі, оқушылар оқу үдерісінің белсенді мүшелеріне айналып, байланыс процестеріне қатысып, ресурстармен өзара әрекеттеседі.

Қашықтықтан оқыту жағдайында мұғалімнің рөлі туралы мәселе туындайды. Интернет арқылы, сандық платформалар арқылы оқушылар мен мұғалімдер арасында оқу үдерісі жүзеге асады. Мұғалімдер оқушылармен жұмыс жасау барысында бейнежазбалар, мәтіндік ақпараттарды ұсынып, кез келген сандық платформа материалдарымен жұмыс жасай алатындай етіп әр оқушыға көбірек көңіл бөлетін болды. Әр оқушыға дер кезінде кері байланыс беріп, уақытымен оқу үдерісін бақылап, түзетіп үздіксіз жүруін қамтамасыз етіп отырады. Осы қиын уақытқа қарамастан сапалы білім беру әр мұғалімнің басты мақсаты болып қала береді. Олай болса, нәтижелі білім беру үшін қашықтықтан оқытудағы тиімді әдістерді пайдалану керекпіз.

Қашықтықтан оқыту – жаңа ақпараттық технологиялар мен мультимедиялық жүйелер негізінде жүзеге асырылатын оқытудың ерекше формасы.

Онлайн мектеп, ZOOM, Google Class Room, Googlement, Darynonline, orleu-edu.kz т.б. бейнесабақтар, мәтіндік материалдар, таныстырылымдар, графикалық, медиа, суреттер дайындап, мұғалімдерге ұсынып отыр. Ұсынылып отырған сандық платформаларды толығымен пайдалана білуі ол әр мұғалімнің шеберлігі.

Қашықтықтан оқытуды қалай ұйымдастыру керек? Мұғалімнің қадамдары.

Барлық кіруді тексеріңіз. Интернет байланысы жеткілікті тұрақты екеніне, компьютер қосымшалардың талаптарына сәйкес келуін, оған барлық қажетті бағдарламалар орнатылғанына көз жеткіңіз.

Балама нұсқаларды қарастырыңыз. Сыныпта қандай да бір себептермен барлық онлайн режимінде оқи алмайтын бала болуы мүмкін. Оған қосымша жұмыс істеудің бірнеше нұсқасын алдын-ала жасап алаңыз.

Ұйымдастыруға уақыт бөліңіз. Сандық қызметтерді анықтаңыз. Алдымен сізге техникалық мәселелерді шешуге, оқушылармен және олардың ата-аналарымен байланыс орнатуға, жаңа қызметтер мен платформаларды игеруге, қарапайым сабақтарды онлайн сабақтарға қайта форматтауға уақытты қажет етеді, сондықтан ол өз кестесінде осындай істерге бірнеше сағат жұмсайды.

Оқушылармен өзара әрекеттесу туралы ойланыңыз. Кері байланыс өте маңызды: мұғалім өзін бос сезінбейді, ал оқушыларға оларды ешкім бақыламайды деп ойламайды.

Топтық жұмысты ұйымдастырыңыз. Мысалы, WhatsApp чатында, бұл балаларға оқшауланудың салдарын жеңуге және сыныптан байланысын жоғалтпауға көмектеседі.

Қашықтықтан оқыту ережелері.

Қашықтықтан оқыту үдерісі ұсынылған цифрлық платформалардың тізбесі бойынша синхронды және асинхронды форматында өтуі мүмкін.

Сабақтың синхронды форматында оқыту - нақты уақытта педагог білім алушылармен тікелей байланысқа (стриминг) шығуы.

Ағынға шығу сабақтың 30-80% , сабақтың қалған уақыты асинхронды форматта өтеді.

СанПиН сәйкес тікелей желі үшін сабақты синхронды форматта оқыту үшін трансляцияларды 10-нан 30 минутқа дейін бөлуге болады.

Стриминг режимінде білім алушыларды сабаққа дайындау үшін – әрекеттер алгоритмі бар жадынама ұсыну керек.

Ағынға шығу мүмкіндігі болмаған кезде педагог сабақтарды тек асинхронды форматта жүргізеді.

Синхронды форматтағы сабақтарға арналған ұсыныстар.

1. Өткен тақырыпқа қысқаша шолу жасап, жаңа тақырыппен байланыстырып негізгі ақпаратты еске түсіру. Жоспар бойынша жаңа материалдарды ұсыну.

2. Оқу тапсырмалары ұсынылған көлемнен аспауы керек, тапсырмаларды орындау алгоритмімен бірге қажетті электрондық білім беру материалдары сілтемелерімен бірге берілуі керек.

3. Сабақтан кейін оны талдау қажет.

Жоспар бойынша неге қол жеткізе алмады / қол жеткізе алды? Қандай қиындықтарға тап болды? Оқушылардан кері байланыс алуды ұмытпаңыз.

4. Бағалау жүйесі туралы ойланыңыз.

5. Сабақ жазбасын сақтап, кез-келген уақытта оқушыларға материалдарға қол жеткізуге мүмкіндік беріңіз.

6. Ағынға (синхронды) шығу мүмкіндігі болмаған кезде мұғалім асинхронды форматта сабақ өткізеді.

Ақмола облыстық тамыз конференциясында қашықтықтан оқытудың сабақ жоспарының үлгісін ұсынған болатын.

Сабақтың тақырыбы, мақсаттары, күтілетін нәтижесі жазылады. Сабақ үш бөлімнен тұрады: сабақтың басы 3-5 минут, сабақтың ортасы 15 минут, сабақтың соңы 5 минут. Әр бөлімде ресурстар жазылып, сілтемелер көрсетіліп отырады.

Онлайн мектепте жұмыс жасап жатырмыз, бірақ оның функцияларын толығымен пайдаланбаймыз, мысалы үшін бейне конференция өткізетін мүмкіндігі бар. Сол мүмкіндікті пайдалану мұғалімдердің синхронды сабақ өткізіп, оқушылармен мұғалім арасында жанды дауыс арқылы араласуға мүмкіндік береді. Адамдар өз табиғатына қарай қарым-қатынасқа мұқтаж болып келеді, әсіресе оқушылар мұғаліммен, мұғалім өз оқушыларымен байланыс іздейді және де оқушылар өздігінен білім алатындықтан, мұғалімдер оларға ақпараттық қолдау көрсету қажет.

Сондықтан да сіздердің назарларыңызға 5 «А» сыныпта сабақ беретін мұғалімдері топтасып ұйымдастырылған жұмыс формасын ұсынғым келіп отырмын.

Бейнеконференция арқылы сабақ беріп, оқушыларды осы жұмыс формасына бейімдеп, білім беру үдерісін нәтижелі етеміз деп жұмыс жасап жатқан мұғалімдер Кожабекова Г.Ж., Жусупова Р.Ш., Жумабекова Г.Т. Әрине сабаққа көп дайындық керек, өз оқу материалдарын, бейнесабақтарын, презентация сабақтарын әзірлеп, Daryonline және YouTube беттерінен керекті видежазбалар іздеп, талдап оны ұсыну біраз уақыт алады. Алайда, сапалы білім беру үшін неге жұмыс жасап, ізденбеске.

Бейнеконференцияда қалай жұмыс жасайды.

Сыныпты таңдағаннан кейін видеоконференция бөліміне басып, сабақтың өтетін уақытын белгілейсіз, содан кейін құру батырмасын бассаңыз болғаны. Оқушылар сілтеме арқылы немесе сабақты бастау батырмасын басып сабаққа белгілеген уақытта кіреді. Бейнеконференциясы бетінде оқушылардың сабаққа қатысып отырғанын көруге болады, рефлексия кері байланыс орнату батырмасы бар, чат ашу арқылы жеке немесе сыныппен хабарласуға болады, өз экранымен бөлісу батырмасын басса, мұғалім дайындап қойған презентациясын, бейнежазбасын көрсетуге болады. Оқушылар микрофонмен дауысын, ал камерамен видеосын қосады.

Оң жағында үш нүктені басып ютубтан материал көрсетуге болады. Оқушы жауап беру үшін, қол көтеру функциясы бар. Сабақты аяқтау батырмасын басса, конференция аяқталады.

Қашықтықтан оқыту:

- мұғалімдер үшін заманауи ақпараттық-коммуникациялық технологияларды пайдалану арқылы кәсіби құзыреттіліктерін жоғары деңгейге көтеруге зор мүмкіндік береді;

- оқушылар үшін цифрлік платформаларымен жетік жұмыс жасауға жол ашты, уақытты басқаруды, өзін ұйымдастыруды және өздігінен білім алуға дағдыландыруда маңызды роль атқаруда.

Қашықтан оқытуды енгізіп адамзат баласы бірнеше қадам алға басты деп айтуға болады. Өйткені оқу барлық білім алушыларға қол жетімді және бір сәтте оқытушылар өз дәрістерін бүкіл әлемге тарата алады.

Қашықтықтан оқытудың барлық мүмкіндіктерін пайдалана отырып, болашақта оқушыларға сапалы білім беруге жол ашады деп ойлаймын.

Әдебиеттер тізімі:

1. Правила дистанционного обучения. Ұлттық білім академиясы.
2. Тренерлердің кеңесі. НИШ
3. https://www.youtube.com/watch?v=B_xxZF41X3M

Ибрагимов М.А.

қоғамдық пәндер оқытушысы, Ы. Алтынсарин атындағы Рудный әлеуметтік-гуманитарлық колледжі
Қостанай облысы,
Рудный қ., Қазақстан

АДАМГЕРШІЛІК – РУХАНИ БАЙЛЫҚ

Аннотация. Бұл мақалада адамгершіліктің негізгі тұтқасы тәрбие, мәдениет, салт-дәстүр, білім және де рухани қазына туралы айтылады. Ұстаздардың бала тәрбиесіндегі рөлі біріншіден адамгершілік тәрбиеден бастау алатындығы. Еліміздің туын асқақтатар білімді, білікті, адамгершілігі жоғары ұрпақ тәрбиелеу – біздің алдымыздағы ең басты міндет. Ал ұрпақ тәрбиесінде адамгершілік тәрбиесінің маңызы қай қоғамда, қай кезеңде болмасын күн тәртібінен ешқашан түскен емес. Оған дәлел Аристотельдің «Ғылымда ілгері ұмтылғанмен, адамгершілігі ақсап жатса, ондай адамның алға басуынан гөрі, кері кетуі тезірек» – деген сөзі дәлел. Сондықтан осы еңбекте адамгершілік, тәрбие туралы қарастырылған.

Түйін сөздер: адамгершілік, болашақ. ғылым, мәдениет, намыс, дәстүр, дін, рух.

Аннотация. В этой статье речь пойдет о воспитании, культуре, традициях, образовании и духовных сокровищах, которые являются основными рычагами нравственности. Роль педагогов в воспитании детей начинается, прежде всего, с нравственного воспитания. Воспитание образованного, компетентного, высоконравственного поколения, возвышающего знамя страны, – главная задача перед нами. А в воспитании поколений значение нравственного воспитания никогда не выпадало из повестки дня ни в каком обществе, ни в какой период. Доказательством тому служит высказывание Аристотеля: «в науке, хотя и стремящейся к прогрессу, но если человечество хромает, то такой человек быстрее отстывает, чем идет вперед». Поэтому в данном труде рассматривается нравственность, воспитание.

Ключевые слова: наука, культура, честь, традиция, религия, дух.

Abstract. This article will focus on education, culture, traditions, education and spiritual treasures, which are the main levers of morality. The role of teachers in the upbringing of children begins, first of all, with moral education. The education of an educated, competent, highly moral generation, raising the banner of the country, is the main task before us. And in the education of generations, the importance of moral education has never dropped out of the agenda in any society, in any period. The proof of this is the statement of Aristotle: "in science, although striving for progress, but if humanity is lame, then such a person retreats faster than he goes forward." Therefore, in this work, morality and education are considered.

Keywords: Morally. The future. The science. Culture. Honour. Tradition. Religion. Spirit.

«Рухы күшті ұлт озады» дегендей, ата-бабамыз өз перзентін сәби кезінде-ақ бал шырынды сөз құдіретімен тәрбие беріп, ән-жырдың әлдиіне бөлеген. Атасы тұрып, ұл сөйлемейтін әдептілікке баулыған. Намысы биік, қайсар халқымыз сәбиін бесігінде-ақ: «Батыр болар ма екенсің?» деп, өсер баланың үмітін ел арманымен астастырған. Ел қорғайтын азамат болуын көкसेген. Мұндай ұлы мұраттың жүзеге асуы үшін жүрегі мейірім мен ізгілікке толы, жан жылуы мол, қайырымды, отансүйгіш ірі тұлға болуы керек. «Атаның баласы болма, адамның баласы бол» деген дана Абайдың қағидасы көнеден көш тартып келе жатқан ежелгі ел үмітін ұштағандай.

Бүгіндей түрлі мәдениеттер тоғысындағы жаһандану үрдісіне бағыт бұрған заманда ұлтымыздың рухани өресін биіктеткен тұлғалардың қалдырған мұрасын өресін биіктеткен тұлғалардың қалдырған мұрасын зерттеп, оның тағылымдық мәнін қайта зерделеу-заман тудырып отырған қажеттілік.

Қазіргі Қазақстанның рухани жаңғыруы жағдайында қоғамдық және жеке сананың қарқынды дамуы қажетігіне сәйкес тұлғаның мемлекеттік құндылықтарды бағалауда даму ұстанымының, бағытының, қарым-қатынас жүйесінің жаңашалануы өскелең ұрпақтың бойына инновациялық білім мен технологиялық құзыреттіліктерді қалыптастырып қана қоймай, оларды әлеуметтендіру мәселесіне баса көңіл бөлуді талап етеді.

Қай заманда болмасын адамзат алдында тұратын ұлы мұрат – міндеттерінің ең бастысы өзінің ісін, өмірін жалғастыратын салауатты, саналы ұрпақ тәрбиелеу. ХХІ ғасырдың

табалдырығын аттаған еліміз әлемнің дамыған елдерінің қауымдастығына кіруге бет алды. Сондықтан еліміздің туын биікке көтерер білімді, білікті, адамгершілігі жоғары, рухани жан дүниесі таза ұрпақ тәрбиелеу біздің алдымыздағы ең ізгі қайырымды әрекеттеріміз.

«Сіздер мен біздер тек болашақ буынды ғана емес, жалпы адамзаттық қадір-қасиеттердің мән-маңызын түсінетін, жаны да, тәні де таза, білімді патриот азаматтар буынын тәрбиелеуге міндеттіміз», – деп Елбасы Н.Ә. Назарбаев атап көрсеткендей, жаңа ғасыр толқыны әкелген жаңалықтарға сәйкес қазіргі заманда адамның жеке тұлғалық әлеуетін мақсатты түрде және кеңінен ашуға бағытталған рухани-адамгершілік жанды білім беру, ұлттық білім беру жүйесін дамытудың басты бағыты болып отыр.

Қазақ халқының рухани мәдениетінің аса маңызды бөлігін ғасырлар бойы жинақталған салт-дәстүрлер құрайды.

Дәстүрлер – жеке тұлғаның рухани адамгершілік қасиеттерін қалыптастыруға бағытталған күрделі қоғамдық қатынастар жүйесі. Ол қасиеттерге Отанға және өз халқына, оның тарихына, мәдениетіне деген махаббат, оны қорғауға дайын болу, достыққа адалдық, бірлікке, ынтымаққа тырысу, туысқандықты жаңарту, антқа адал болу, аманат сақтау, түп-тамырынды білу, ата-баба аруағын сыйлау, үлкендерді құрметтеу, әке үйін, «қара шаңырақты» дәріптеу, қонақжайлық құдалық дәстүрлері, т.б. жатады. Сондай-ақ дәстүрлер құрамына ұлттық және діни мейрамдарда кіреді.

Біздің заманымыздың көрнекті жазушы, этнограф, ұлт мәдениетінің шын жанашыры Сейіт Кенжеахметұлының саралауы бойынша, қазақтың ұлттық дәстүрлері мен салттарын былай жіктеуге болады:

1. Келін түсіріп, қыз ұзатуға байланысты дәстүрлер.
2. Тәлім-тәрбие дәстүрлері.
3. Тұрмыстық, өмір сүрулік дәстүрлер.
4. Еңбек, кәсіптік дәстүрлер.
5. Діни салттар.
6. Жерлеу салттары.

Жоғарыда аталған салт-дәстүрді жас буын бойына сіңіре білу керек деп есептеймін.

Еліміздің туын асқақтатар білімді, білікті, адамгершілігі жоғары ұрпақ тәрбиелеу – біздің алдымыздағы ең басты міндет. Ал ұрпақ тәрбиесінде адамгершілік тәрбиесінің маңызы қай қоғамда, қай кезеңде болмасын күн тәртібінен ешқашан түскен емес. Оған дәлел Аристотельдің «Ғылымда ілгері ұмтылғанмен, адамгершілігі ақсап жатса, ондай адамның алға басуынан гөрі, кері кетуі тезірек» – деген сөзі дәлел. Осы тұрғыда жалпы білім беру жүйесін ізгілендіру қажеттілігі, қазіргі таңда рухани-адамгершілік тәрбие беру өзекті мәселе ретінде қарастырылады. Адамгершілік – бұл рухани тәрбие. Адамгершілік – адам бойындағы ең асыл қасиет және адамзат баласының ең жоғарғы мақсатына бағытталады. Бұл қасиет адамды мейірімділікке, Отанын, елін, отбасын сүйуге үйретеді. Егер адамда адамгершілік қасиет болмаса, ол адам өз-өзін сыйламайды. Рухани-адамгершілік тәрбиесі – өзіндік сананы дамытуға жағдай жасауды, жеке тұлғаның әдеп ұстанымын, оның қоғам өмірінің нормалары мен дәстүрлерімен келістірілетін моральдік қасиеттерін және бағдарларын қалыптастыруды болжайды. Оқушыларды рухани-адамгершілікке тәрбиелеу, болашағына жол сілтеу – бүгінгі қажетті, кезек күттірмес мәселе. Әсіресе, мектеп жасына дейінгі балаларды адамгершілікке тәрбиелеудің мазмұны осы жастағы балалардың ерекшеліктеріне сай келуі тиіс. Негізгі міндет – балалардың жақсы әдет, мінез-құлықын қалыптастыру. Баланың сезіміне әсер ету арқылы ішкі жан дүниесін ояту нәтижесінде оның рухани-адамгершілік қасиеттері қалыптасады. «Адамгершілікке тәрбиелеу құралы – еңбек пен ата-ана үлгісі» – деп, Ы. Алтынсарин атамыз айтқандай, құнды қасиеттерге ие болу, рухани бай адамды қалыптастыру баланың туылған кезінен басталуы керек. Халықта «Ағаш түзу өсу үшін оған көшет кезінде көмектесуге болады, ал үлкен ағаш болғанда оны түзете алмайсың» деп бекер айтылмаған. Сондықтан баланың бойына жастайынан ізгілік, мейірімділік, қайырымдылық, яғни адамгершілік құнды қасиеттерді сіңіріп, өз-өзіне сенімділікті тәрбиелеуде отбасы мен педагогтар шешуші рөл атқарады. Рухани-адамгершілік тәрбие – екі жақты процесс.

Адамгершілікке, еңбекке тәрбиелеу күнделікті өмірде, үлкендердің қолдан келетін жұмысты ұйымдастыру барысында, ойын және оқу ісінде жоспарлы түрде іске асады. «Бала тәрбиесі – мемлекеттің маңызды міндеті» деген сөзді Платонның өзі де бекер айтпаған болар. Өйткені ұрпақ тағдыры дегеніміз – ұлт тағдыры.

Әрбір қоғамның дамуына байланысты бұл мәселе әрқалай шешіліп отыр. Қазіргі таңдағы ағымда оңай болып отырған жоқ. Біз қайда бара жатырмыз, қандай ұрпақты тәрбиелеп жатырмыз, алдымызда не күтіп тұр деген сұрақ әрбір ата-ананың, әрбір педагогтың көкейінде тұр. Француз жазушысы әрі философы Жан-Жак Руссо өзінің «Эмиль немесе тәрбие туралы» атты кітабында «Баланы өмір сүруге үйрету керек» деп жазған болатын, өйткені өмір сүру адамның – ең басты мақсаты мен міндеті. Ал өмір сүру дегеніміз өмірдің әрбір мезетін, әрбір көрінісін толыққанды, бар мүмкіншіліктерімен, мүшелерімен сезіну. Дана деп көп ғұмыр сүрген адамды емес, өмірді жан-жақты сезіне білген адамды атамаймыз ба?!

Сондықтан да шәкірт оқу орнының табалдырығынан қандай да бір ғылым иемденіп қана емес, бірінші кезекте адам болып шығуы қажет. Ол өз жүрегі мен жанын өмірге және басқа адамдарға айқара ашқан, жалған қағидаларды ұстанбайтын, дүниеге өз көзқарасы бар тұлға болуы керек. Адам болу дегеніміз адамгершілік қағидалар мен құндылықтарды ұстану, өмірдің мәнін өзіңнен емес, басқадан көру. «Өзің үшін!» қағидасының «Өзге үшін!» ұстанымынан бәсең болуы. Адамгершіліксіз білімнің еш қажеті жоқ екендігін ХХ-шы ғасыр дәлелдеді емес пе?! Сол себепті де ұстаздың басты мақсаты – шәкірттерін адам болуға баулу деп тұжырымдауға тұрарлық. Әрбір пән, әрбір сабақ, әрбір тақырып осы мақсатты жүзеге асыруға бағытталуы керек. Керек десеңіз, олардың барлығы да тек осы мақсаттың құралы ғана. Ал егер де оқушы қандай да болмасын бір тақырыпты немесе бір пәнді білмесе, бұл қынжылуға тұрарлық жәйт емес, өйткені мұндай жетіспеушілікті аталған биік мақсат толықтырады. Басқаша сөзбен айтқанда, шәкірт оқу нәтижесінде қандай да болмасын пәнді біліп емес, адам болып қалыптасуы керек. Жан-Жак Руссо ХVIII ғасырда «Бізде физиктер, геометрлер, химиктер, астрономдар, ақындар, музыканттар, суретшілер бар, алайда бізде азаматтар жоқ» деп налып айтқан екен. Бір ғасырдан кейін орыс педагогы Н. И. Пирогов педагогикалық процестің мақсаты «біздер адам қылу, саудагер, заңгерлерді тәрбиелеу емес, адам мен азамат қалыптастыру» деп Жан-Жак Руссоға үн қосады.

Ғұлама хәкім Абайдың негізгі ұстанымы да «Адам бол!» еді ғой... Абай өзін өзгеден артық санайтын адамнан бойын тартып, тіксініп қана қоймай, оны адам қатарына қоспаған. Адам мен адам бір-біріне тең тұтқанда, тегін сыйлағанда ғана сүюі мүмкін. Адам баласын осылай сүйе алған Абай «Адамның баласы – бауырың», «Адам баласына адам баласының бәрі – дос», «Адамзаттың бәрін сүй, бауырым деп» деген нақыл сөздерінен білуге болады. Аса зор гуманистік сүйіспеншілікпен айтылатын мұндай ауқымды, құдіретті сөзді тек кеудесінде Жер шарындай алып жүрегі бар Абай сынды тұлға ғана айта алса керек. Сондықтан талай-талай ұлылардың тәлім-тәрбиелік әдеп-қағидаларын, өмірлік ғибратты өсиеттерін жастарымыздың санасына сіңіру, жалпы адамзаттық құндылықтарды игерту білім беру жүйесіндегі қажетті шарты болып табылады. Білім өзінің шынайы міндетіне жауап беруі үшін оқушыларда жас кезеңінен бастап, ең маңызды адамдық саналарды – адамгершілікті, сүюді, аяушылықты, төзімділікті, имандылықты, әдептілікті, мейірбандылықты, шыншылдықты және басқа асыл қасиеттерді дамыту керек.

Рухани-адамгершілік білім беру жас ұрпақтың бойына өмірдің мәні, сүйіспеншілік, бақыт, сыйластық, татулық, бірлік, төзімділік сынды құндылықтарды дарыту арқылы адамның қоғамда өз орнын табуына, қабілет-дарынының ашыла түсуіне, ақыл-парасатын дамытуына, яғни сәнді де мәнді өмір сүруіне қызмет етеді. «Жұмыла көтерген жүк жеңіл» демекші бала тәрбиелеудегі осындай міндеттерді іске асырушылар – мұғалімдер мен отбасы. Осы екі арнада жүргізілетін тәлім-тәрбие сабақтаса, ұштаса өткізілгенде ғана көздеген мақсат нәтижелі болары өзсіз. Бүгінгі жаңа қоғам мүддесіне лайықты, жан-жақты жетілген, бойында ұлттық сана, ұлттық психология қалыптасқан ертеңгі қоғам иегері боларлық парасатты азамат тәрбиелеп өсіру – отбасының балабақшаның, барша халықтың міндеті.

Адамгершілік тәрбиенің, адам бойында осы жақсы қасиеттердің болуы, жанұяға, өскен ортасына байланысты. Бала ісінің дұрыс екенін қоштап, оңбағыт беріп, теріс жерін дереу жөндеп, демеп жіберу ата-ана мен тәрбиешіге жүктелер міндет. «Адам бойында жақсы қасиеттер көп болса, оған бақ та, бақытта қонады» деген сөзге сүйенсек, жағымсыз қылық-қасиеттер болса одан арылту қажет. Көптеген қайырымды істер жасап, жақсы мінез-құлықтарды өн бойыңа жинап, ақылдылық танытсаң, міне адамшылдық болғаны.

Ұлы ойшыл, кеменгер Әбу-Насыр әл-Фараби: «Адамдар бақытты болуы үшін біріне бірі көмектесіп отыру мақсатымен бірлескен қала ізгі қала болады. Халқы бақытқа жету үшін өзара көмектесіп отырған қоғам да ізгі қоғам болады. Қалалардың бәрі бақытқа жету жолында біріне бірі көмектесіп тұратын халық ізгі халық болады. Сол сияқты, халықтардың бәрі бақытқа ұмтылып, біріне бірі көмектесіп отырса, бүкіл жер жүзі ізгі болар еді» дегендей, осы асыл мұраларды, жалпыадамзаттық құндылықтарды көпшіліктің бірлесе әрекет етуі арқасында ғана қол жеткізуге болады. Сондықтан баршаңызды осы игі істің жолында олжа салуға мүмкіндігіңіздің бар екендігін айтқым келеді.

Әдебиеттер тізімі:

1. Ш.Нағымұлы Мәдениеттану оқулық. Астана: Фолиант. 2017
2. Өзін-өзі тану Республикалық ғылыми танымдық журнал № 5 (125) 2020 мамыр, 35 б.
3. Өзін-өзі тану Республикалық ғылыми танымдық журнал №5 (101) 2018 мамыр, 78 б.
4. <https://bilim-all.kz/article/8812-ZHas-urpaqqa---adamgershilik-ruhani-tarbi>

УДК 372.854

Ильчубаева Г.Т.

преподаватель химии, ТОО «Экибастузский Колледж Инновационного Евразийского Университета»,
Павлодарская область,
г. Экибастуз, Казахстан

ПРАВСТВЕННОСТЬ ЗАКЛАДЫВАЕТСЯ В ИСТОКАХ

Түйін. Адамда бәрі әдемі болуы керек: беті, киімі, жаны және ойы деп Чехов А.П. Әдеби тілді қолдана отырып, сабақты эмоционалды және мазмұнды етуге болады. Мұндай сабақтар жақсы есте сақталып, балалардың есінде ғана емес, жүрегінде де естеліктер қалдырады. Оқушылар әдебиет сабағынан басқа, сұлулармен, поэзияның әсемдігі мен жиі байланысқа түсуге мүмкіндік алады, сонымен қатар химия сабағында. Олар үйлесімділік, кемелдік, романтика әлеміне, поэтикалық сөздің сұлулығына жақындауға мүмкіндік алады. Мұның бәрі өмірге қадам басатын жастардың эстетикалық және адамгершілік тәрбиесіне ықпал етеді. Химиктер көптеген жазушылар мен акындардың өз туындыларына материя мен оның түрленуі, құбылыстары мен құбылыстарының эмоционалды сипаттамалары туралы рефлексиялар мен шабыттандырылған бейнелерді қосқандығына байланысты көркем және поэтикалық сөз қолдануға құқылы. Ломоносов М.В. поэзия мен өнерде ғалым, ғылымда ақын және суретші болған.

Аннотация. А.П. Чехов писал, что в человеке все должно быть прекрасно: и лицо, и одежда, и душа, и мысли. Использование поэтического слова позволяет сделать урок более эмоциональным, значимым. Такой урок лучше запоминается и оставляет свой след в умах и сердцах ребят. Учащиеся, не только на уроках литературы, где они намного чаще соприкасаются с прекрасным, с красотой поэзии, но и на уроках химии, получают возможность приблизиться к миру гармонии, совершенства, романтики, красоты поэтического слова. Все это способствует эстетическому и нравственному воспитанию молодых людей, вступающих в жизнь. Химики имеют возможность использовать художественное и поэтическое слово благодаря тому, что многие писатели и поэты включали в свои произведения образы, навеянные размышлениями о веществе и его превращениях, сравнения, эмоциональные описания явлений, процессов, происходящих в природе. М.В. Ломоносов был ученым в поэзии и искусстве, и поэтом, и художником в науке.

Abstract. Chekhov A.P. wrote that everything in a person should be beautiful: face, clothes, soul and thoughts. Using literary language, it is possible to make the lesson more emotional and meaningful. Such

lessons will be better memorized and will leave memories not only in the minds, but also in the hearts of children. In addition to literature lessons, students have the opportunity to often come into contact with the beautiful, with the beauty of poetry, but also in chemistry lessons. They get an opportunity to approach the world of harmony, perfection, romance, beauty of the poetic word. All this contributes to the aesthetic and moral education of young people entering life. Chemists have the right to use an artistic and poetic word due to the fact that many writers and poets have included in their works images inspired by reflections on matter and its transformations, comparisons, emotional descriptions of phenomena and processes occurring in nature. Lomonosov M.V. was a scientist in poetry and art, a poet and an artist in science.

Ключевые слова: духовно-нравственное воспитание личности, положительный пример, жизни великих людей, духовных потребностей человечества, культурно-развитой личности, духовно-развитой творческой личности, здорового состояния организма, формирует, человек-интеллектуал, возвышенно-благородным отношением.

Духовно-нравственное воспитание личности – эта тема для меня очень важная и интересна на данном этапе работы. Возможно, что вы поймете меня и мне не нужно даже будет объяснять – почему. Время, в которое довелось нам жить, не случайно считают бездуховным и безнравственным. Мое твердое убеждение в том, что духовно-нравственное воспитание личности возможно при изучении не только гуманитарных предметов, но и естественных наук, ведь естественные науки также предоставляют многочисленные примеры для подражания: истории о жизни и деятельности великих ученых-естествоиспытателей, ведь ведущий метод духовно-нравственного воспитания – следование положительному примеру.

Однако, как утверждают психологи, у современной молодежи нет конкретных образов для подражания. Оцененные временем положительные и отрицательные примеры из жизни великих людей могут помочь сегодня школьникам определить свой выбор, свое отношение и, главное, скорректировать свои поступки, поскольку помогают прогнозировать последствия.

Задачи духовно-нравственного воспитания успешно решаются при проведении интегрированных уроков. Изучаемый материал рассматривается в связях и взаимоотношениях, и это способствует лучшему усвоению, осмыслению изучаемого.

Химия – одна из самых гуманистически ориентированных наук: её успехи всегда были направлены на удовлетворение материальных и духовных потребностей человечества. Главная цель педагога химии – это формирование химически грамотной, культурно-развитой, духовно-развитой творческой личности, готовой к жизни в постоянно меняющейся среде, а также к дальнейшему образованию и самообразованию.

Многие вопросы, изучаемые в курсе химии, важны любому человеку. Для повседневной жизни нам необходимы и полезны такие области знаний на основе курса химии:

- химия здорового состояния организма и духа, а именно, что вредно и насколько, что полезно и в какой степени;
- химия мутагенных загрязнений, экологическая химия, изучающая загрязнители окружающей среды, возможности их разложения или потери токсичности;
- химия питания (белки, жиры, углеводы, сахар, крахмал, чай, кофе, усилители вкуса, загустители, консерванты, стабилизаторы и др.);
- химия быта (моющие средства, косметика, жесткость воды и способы её устранения);
- химия вредных привычек (курение, алкоголь, наркотики), ведь именно химия объясняет почему девочкам особенно опасны вредные привычки или почему от алкоголя голова болит так же как и от угара.

Химия – наука многоликая, сложная, древняя как история человечества, однако, она всегда обращена в будущее, и, постоянно угадывая его черты, зачастую сама это будущее формирует. Большие возможности в решении задач духовно-нравственного воспитания имеет воздействие на личность положительного примера великих ученых-химиков: Д.И. Менделеев, В.В. Марковников, А.М. Бутлеров и других.

Дмитрий Иванович Менделеев – великий ученый, известный прежде всего открытием Периодического закона и периодической системы. Но это еще и выдающийся педагог, Человек-интеллектуал, интеллигент с возвышенно-благородным отношением к жизни. При изучении соответствующих тем, обучающиеся готовят сообщения об ученых-химиках; ценность такой работы в том, что если что-то человек делает сам, то это запоминается на всю жизнь. Духовность – главная составляющая человека. При изучении биографии Д.И. Менделеева в самом начале курса, обращаю внимание детей на то, что Дмитрий Иванович был глубоко верующим человеком. Он разделял точку зрения М.В. Ломоносова, который писал: «Наука и религия – суть две сестры, и одна без другой существовать не могут». Для глубоко верующего человека никогда не существовало и не может существовать разрыва между его духовным упованием и научными интересами. Профессор химии Д.И. Менделеев был прихожанином церкви святых апостолов Петра и Павла при Санкт-Петербургском университете. Дмитрий Иванович посещал остров Ваалам и саму Вааламскую обитель.

Вот только одна страничка из жизни Д.И. Менделеева, связана с поэтом А. Блоком, который был зятем, мужем дочери Любови Дмитриевны. Хорошо понимавший Д.И. Менделеева Блок писал: «Твой папа, вот такой: он давно все знает, что бывает на свете. Во все проник. Не укрывается от него ничего. Его знание самое полное. Оно происходит от гениальности, у простых людей такого не бывает». Это был важный один из самых полных портретов великого ученого.

Таким образом, работу по духовно-нравственному воспитанию можно проводить не только при изучении гуманитарных предметов, но и естественно-научных дисциплин. В истории любой науки найдутся достойные образцы для подражания современной молодежи. Ведь у всех учителей одна задача: воспитывать не только знающего и работоспособного человека, но и полноценную личность, живущую осмысленно и одухотворенно, имеющую нравственный эталон своих слов и дел, приносящую пользу не только себе, но и ближним и всему Отечеству.

Меня всегда волновал тот факт, что сведения по истории науки в школьных учебниках представлены датами, именами и краткими описаниями основных достижений. А ведь становление любой науки – это её история. Какой ценой было достигнуто новое в науке, часто остаётся «за кадром». Учащиеся должны понимать, что любое открытие – это кропотливая деятельность многих учёных. Поэтому от организации учебного процесса зависит многое. Очень важно отметить, что науку химию создавали люди необычной судьбы – вначале алхимики, затем врачи и аптекари, и, наконец, собственно химики. Они верили в свое предназначение и не щадили здоровья, а порой и жизни в стремлении открыть дверь в неизведанное, получить новые вещества, необходимые людям. Проследить путь их исканий, узнать подробности их жизни не только интересно, но и полезно. Это помогает лучше понять, как совершаются научные открытия, как порой трудно и мучительно познается истина.

Нетрадиционные формы обучения позволяют более полно осветить ту или иную сторону какого-либо химического факта, пробудить у учащихся интерес к предмету. Ребята выпускают познавательные газеты. Так, например, в нашей школе проходят химические вечера, посвящённые жизни и творчеству великих людей.

Часто на уроке, где изучаются химические свойства вещества, перед учениками ставится проблемный вопрос: как получены результаты химических реакций, как выведены формулы, подтверждающие состав химических веществ? Я говорю ученикам, что за каждым химическим элементом, за каждым знаком формулы – стоит имя учёного-химика, его труд, его научное вдохновение. Так в 1787 году Антуан Лоран Лавуазье писал: «Слово должно рождать представление, представление должно отображать факт. Это три оттиска одной и той же печати». Всегда должна быть взаимосвязь между уравнением реакции, пониманием ее сути, значением и историей появления.

Урок окунает учащихся в историю химии, учит их анализировать поступки и мотивы других людей, оценивать последствия этих поступков. Привожу ребятам интересный факт. Человек, безусловно, заслуживавший Нобелевской премии по химии, – Дмитрий Иванович Менделеев – так и не получил ее. В 1906 году он был номинирован на премию, однако Нобелевский комитет решил, что от Менделеева-то премия никуда не денется, а пока нужно поощрить молодого и отчаянного Анри Муассана, которому и дали премию «за получение элемента фтора и введение в лабораторную и промышленную практику электрической печи», ну а в 1907 году создатель знаменитой таблицы скончался. Кстати, как и Муассан. Зачем тратить усилия и драгоценные секунды жизни для испытания минутной славы? Или чтобы умереть, не получив признания...

А.П. Чехов писал, что в человеке все должно быть прекрасно: и лицо, и одежда, и душа, и мысли. Использование поэтического слова позволяет сделать урок более эмоциональным, значимым. Такой урок лучше запоминается и оставляет свой след в умах и сердцах ребят. Учащиеся, не только на уроках литературы, где они намного чаще соприкасаются с прекрасным, с красотой поэзии, но и на уроках химии, получают возможность приблизиться к миру гармонии, совершенства, романтики, красоты поэтического слова. Все это способствует эстетическому и нравственному воспитанию молодых людей, вступающих в жизнь. Химики имеют возможность использовать художественное и поэтическое слово благодаря тому, что многие писатели и поэты включали в свои произведения образы, навеянные размышлениями о веществе и его превращениях, сравнения, эмоциональные описания явлений, процессов, происходящих в природе. М. В. Ломоносов был ученым в поэзии и искусстве, и поэтом, и художником в науке.

В земное недра ты, Химия,
Проникни взора остротой,
И что содержит в нем Россия,
Драги сокровища открой...

А.С. Пушкин был убежден, что поэтическое слово будет всегда пробуждать «добрые чувства». Если на уроке химии, учащиеся хотя бы немного прикоснутся к миру прекрасного, доброго, то можно сказать, что в какой-то мере их душа и мысли станут чище, нравственнее.

Одним из главных принципов является принцип свободы выбора. «Нельзя птицу научить летать в клетке». Так как все дети любят сказки, я использую такую форму домашнего задания, как сочинение химической сказки. Так, при изучении темы «Металлы», я предлагаю ребятам написать химическую сказку, основываясь на химических свойствах металлов и особенностей их строения. Такой вид работы помогает ученику определиться в изучаемой теме, измерить и оценить свои возможности, а также способствует творческому самораскрытию. Успех ошеломляющий! Ребята вместо оценок получают звание «Химик». Вот самая настоящая ситуация успеха!

Можно добавить только одно. «Человечество будет извлекать из новых открытий больше блага, чем зла», если мы постараемся объяснить своим ученикам – будущим жителям XXI века, что такое добро и что – зло, научим тонкому искусству отличать одно от другого. Научим ценить и уважать историю своей Родины.

Список литературы:

1. А.Я. Данилюк Концепция духовно-нравственного развития и воспитания личности гражданина России / А.Я. Данилюк, А.М. Кондаков, В.А. Тишков. - М.: Просвещение, 2009. - 23 с.
2. Л.А. Савина. Я познаю мир: Детская энциклопедия: Химия. - М.: ООО «Издательство АСТ-ЛТД», 1998.
3. М. Васильев. Знакомые незнакомцы (элементы земли, воды и воздуха). - М.: Издательство «Советская Россия», 1964.
4. С. Галактионов. Биологически активные. – М.: Мол. гвардия, 1988.

5. Н.А. Фигуровский. Очерк общей истории химии. От древнейших времен до начала XIX в. - М.: Издательство «Наука», 1969.
6. Д.И. Менделеев в воспоминаниях современников. - М.: Атомиздат, 1973.
7. Д.И. Менделеев Границ познанию предвидеть невозможно. - М.: Советская Россия, 1991.
8. Д.И. Менделеев Заветные мысли. - М.: Мысль, 1995.
9. Д.И. Менделеев К познанию России. - М.: Айрис-пресс, 2002.
10. Г.В. Смирнов, Д.И. Менделеев. - М.: Молодая гвардия, 1974.
11. Блок Л.Д. И были, и небылицы о Блоке и о себе. –М.: Бремен: Кафка-Пресс, 1979. - 103 с
12. Киреев Р.Т. «Да, уеду. Да, люблю»: Андрей Белый и Любовь Менделеева-Блок. Пленники муз: Как любили великие поэты, 2007.
13. А.А. Блок - Л.Д. Менделеева-Блок: переписка, 1901-1917 / предисл. Д.М. Магомедовой, послесловие и комментарии Ю.Е. Галаниной и др. – М.: ИМЛИ РАН, 2017. – 717 с.
14. А. Белый, Э. Метнер. Андрей Белый и Эмилий Метнер. Переписка. 1902–1915 (рус.) / публикация и комментарии А.В. Лаврова. – Москва: Новое литературное обозрение, 2017.
15. Вульф В. Любовь Дмитриевна Менделеева-Блок: Прекрасная Дама русской поэзии // L'Officiel, 2002.
16. Блок Л.Д. Были и небылицы. – М.: «Бремен», 1979.
17. Фиалков Ю.Я. Сделал всё, что мог... Из жизни М.В. Ломоносова. – М.: Детская литература, 1972, 128с.
18. Чудинов И.А. Богатырь науки и искусства: (молодым – о М.В. Ломоносове): учебное пособие. – М.: Архангельск, Международный «институт управления», 2001. – 281с.
19. Шумилов Н.А. Род Ломоносовых: поколенная роспись. - М.: Правда севера, 2000. – 121 с
20. Щерблякин И.П. Михаил Васильевич Ломоносов: книга для учащихся старших классов. – М.: Просвещение, 1993. – 129 с.

УДК 372.851

Казкенова З.М.

учитель математики, СОШ №26
Западно-Казахстанская область
г. Уральск, Казахстан

СОВРЕМЕННЫЕ ПРИЛОЖЕНИЯ И ПРОГРАММЫ В ВИДЕ ИГР НА УРОКАХ МАТЕМАТИКИ

Түйін. Мақалада сабақта, сыныптан тыс шараларда қолдануға арналған, математика пәні мұғалімінің сабағындағы заманауи қосымшалар мен бағдарламаларды ойын түрінде қолданып жүрген тәжірибесі ұсынылған.

Аннотация. В статье предоставлен опыт работы учителя математики по проведению уроков с использованием современных приложений и программ в виде игр, для использования на уроках, внеклассных мероприятиях.

Abstract. The experience of mathematic teacher by conducting lessons with using modern applications and programs as different games on lessons and extracurricular activities is presented in this article.

Ключевые слова: ученики, математика, школа, приложение, программы, игры.

Сегодняшние дети – это поколение, которых еще называют поколением Z. Они привязаны к устройствам, различным девайсам. В основном доверяют информации, которыми поделились друзья или блогеры в сети. Они не похожи на нас, и очень отличаются по характеру, поведению. У них совсем другие интересы и увлечения. Их бывает трудно чем-то удивить, заинтересовать. Ведь в сети много какой информации можно найти. Но, у многих молодых людей остаются знания чего-либо поверхностными. Для сегодняшних детей заучивание теорем и формул – скучно и неинтересно. А тех, кто решает и любит математику очень мало.

Как написал Пифагор: «Все, что познается, имеет число, ибо невозможно ни понять ничего, ни познать без него», чтобы ученикам было понятно и интересно изучать математику

нужно постоянно узнавать новое, пусть это будут программы, приложения. Нужно сделать занятия интересными.

На уроках математики в классе я использую приложение Plickers, когда нужно быстро проверить знания. Plickers – это приложение, которое я скачиваю на свой телефон, а ученикам раздаю заранее распечатанные карточки (рис 1) для каждого ученика класса. На экране появляется вопрос, ученики поднимают свои карточки, на которых есть варианты a, b, c, d. В приложении каждая карточка соответствует только одному определенному ученику (рис 2). После, с помощью приложения в своем телефоне я считываю ответы учеников, который выдает кто ответил верно, а кто – нет. Весь класс работает с интересом, воспринимая как игру. Первое, это вызывает интерес детей к уроку. Второе, опрос в виде игры лучше, чем просто вопросы-ответы. А учитель узнаёт знания каждого ученика по этой теме.

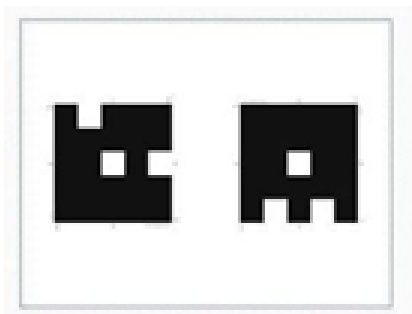

рис. 1

рис. 2

Форма работы в группах, обеспечивает развитие самостоятельности учащихся, навыка ведения дискуссии, умения публично отстаивать свою позицию. Использование на уроках групповой работы является инновационным обучением. Самостоятельное добывание знаний в результате поисковой деятельности. Возрастает глубина понимания учебного материала, познавательная активность и творческая самостоятельность учащихся; меняется характер взаимоотношений между детьми; укрепляется дружба в классе, меняется отношение к школе; сплочённость класса резко возрастает, дети лучше понимают друг друга и самих себя; растёт самокритичность, точнее оценивают свои возможности, лучше себя контролируют; учащиеся приобретают навыки, необходимые для жизни в обществе: откровенность, такт, умение строить своё поведение с учётом позиции других людей.

Интересная игра для работы в группе «Tarsia». В этой программе создаются примеры и ответы в виде фигуры (рис. 3) по выбору. Распечатываю, и разрезав на карточки в разброс даю группам на время. Решив каждый пример, или отвечая на вопросы, дети находят ответ и, сопоставляя так каждую карточку, собирают в конце фигуру.

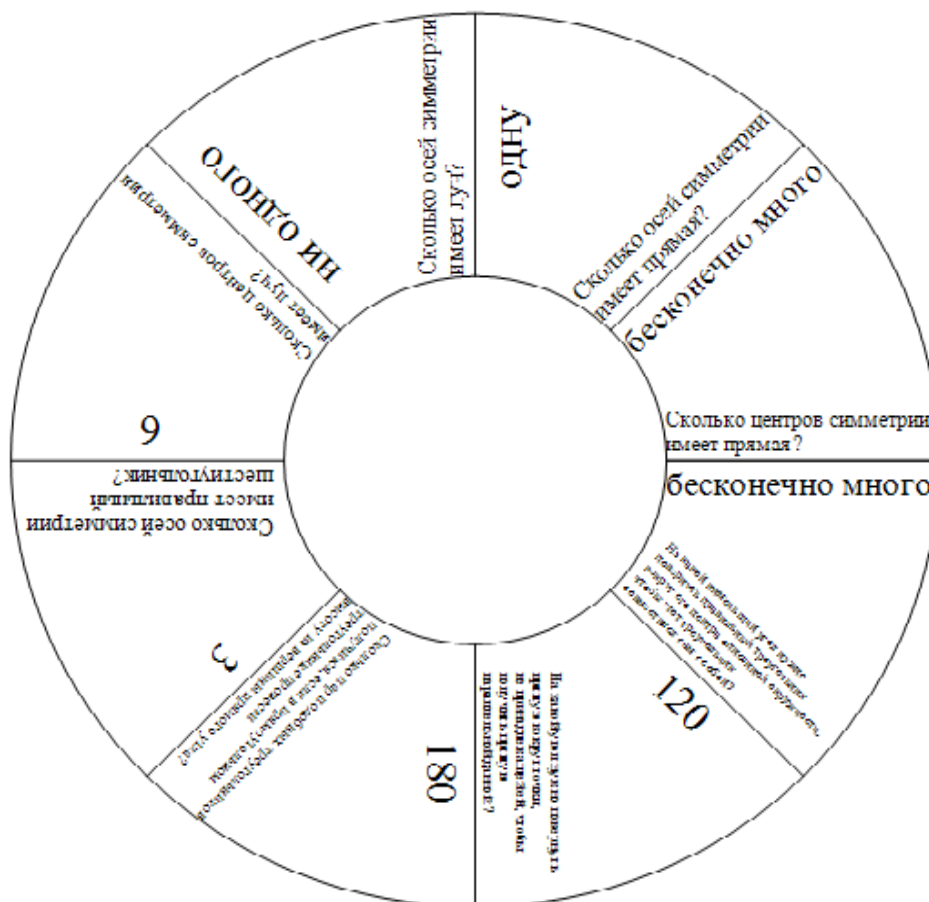

рис. 3

Высказыванием Анри Пуанкаре: «Математика – это искусство давать одно и то же имя разным предметам» хочу сказать, что какими бы методами мы не пользовались на уроках, главное, чтобы они были эффективными.

Например, по геометрии в 8 классе теорему Пифагора быстро выучили все в классе по мотиву хит-песни, которой знает каждый ребенок:

Теорему Пифагора
 Выучим легко!
 Ее повторяем:
 Квадрат гипотенузы –
 Равен сумме
 Квадратов катетов, да!

С помощью онлайн-инструментов как документы, таблицы Гугл и другие, учащиеся могут делиться своими работами и редактировать их. В основном использую Google-таблицы. Учащиеся с интересом взаимодействуя заполняют такие таблицы. Учащиеся уже общаются через социальные сети и онлайн-каналы, но, если делать это с общей целью для освоения материала и сдачи своих работ, им придется подумать о другом способе взаимодействия в Интернете. Еще одна тенденция в ближайшем будущем, которая, будет расти и развиваться – это удаленные рабочие группы. Нынешняя эпидемиологическая ситуация в стране и в мире показала, насколько остро стоит потребность в использовании новых цифровых технологий для обеспечения качественного функционирования сферы образования. В настоящее время важно использовать потенциал цифровой среды, активно расширяя применение новых информационных технологий в воспитании учащихся.

Список литературы:

1. Инструктивно-методическое письмо на 2020-2021 учебный год
2. «Методика и опыт» сборник методических материалов «Педагогические чтения-2020»
3. Сайт plickers.com
4. Google таблицы
5. Музыка песни: <https://b-track.com/track/gafur-lollipop-feat-jony-238553>

УДК-ББК 74.5

Каленова Н.А.¹, Искаков К.М.²

¹ преподаватель русского языка и литературы,

² преподаватель истории,

КГКП «Карасуский сельскохозяйственный колледж»

Управление образования акимата Костанайской области,

Костанайская область,

с. Карасу, Казахстан

ДУХОВНО-ПРАВСТВЕННОЕ ВОСПИТАНИЕ МОЛОДЕЖИ

Түйін. Мақала жалғандықты рухани және моральдық қалыптастыруға арналған. Мақаланың авторлары қазіргі заманғы әлемдегі қазақстандық жастары тәрбиелеу мәселелерін талқылады. Отбасылық тәрбие мен конфессиялық толеранттылықтың маңыздылығы мен өзектілігі.

Түйін сөздер: руханият, төземділік, құндылық, тәрбие, конфессиялық келісім.

Аннотация. Статья посвящена духовно-нравственному формированию личности. Авторами статьи рассматриваются проблемы воспитания казахстанской молодежи в современном мире. Значимость и актуальность семейного воспитания и конфессиональной толерантности.

Ключевые слова: духовность, толерантность, ценность, воспитание, конфессиональное согласие.

Abstract. The article is sanctified to the spiritually-moral forming of personality. The authors of the article are examine the problems of education of the Kazakhstan young people in the modern world. Meaningfulness and actuality of domestic education and confessional tolerance.

Keywords: spirituality, tolerance, value, education, confessional consent.

Духовно-нравственное формирование личности является важнейшей составной частью образовательной среды. «На наших глазах мир начинает новый, во многом неясный, исторический цикл. Занять место в передовой группе, сохраняя прежнюю модель сознания и мышления, невозможно... Каждый казахстанец должен понимать, что образование – самый фундаментальный фактор успеха в будущем. В системе приоритетов молодежи образование должно стоять первым номером» – говорит президент Нурсултан Назарбаев в своей статье «Взгляд в будущее: модернизация общественного сознания».

Сегодня важно понимать, что в каждой стране, этнической группе разных людей имеются свои культурные ценности, связанные с ментальностью, которые молодежь воспринимает по-разному. При этом есть ценности, выработанные поколениями людей, и они являются общими для всех, связанные с добром, любовью, уважением. Задача современной системы образования состоит в том, чтобы сохранить эти ценности общечеловеческой и национальной духовной культуры и формировать у молодежи толерантное отношение к культуре и ценностям других народов.

В нашей стране уделяется большое внимание воспитанию молодежи, создаются благоприятные условия для формирования физически и духовно здорового, полноценного подрастающего поколения. Это должны понимать те, кто занимается воспитанием молодежи, в первую очередь это, конечно же, родители и педагоги, потому что основа мировоззрения, отношение формирующего человека к реальности, закладывается в пору детства, отрочества и юношества. Великий Абай в своем труде «Слова назидания» подчеркнул: «Человек – дитя своего времени. Если он плох, в том виноваты и его современники». Невозможно опровергнуть веками утвердившиеся педагогические истины – о роли семейного воспитания

в формировании личности ребенка и о личном примере родителей как основе семейного воспитания.

Семья была, есть и будет важнейшим институтом воспитания, социализации личности ребенка, ибо по сути своей она является ячейкой общества, естественной средой развития ребенка. И весь комплекс составляющих семейной среды и морально-психологического климата семьи – даже такие, формальные на первый взгляд, как социальное положение, род занятий и уровень образования родителей, состав семьи и материальная ее обеспеченность, – в течение длительного времени определяют формирование личности ребенка, его поведение и деятельность.

Семейное воспитание является главным условием развития трансляции духовно-нравственных ценностей народа. Сегодня семейное воспитание вносит весомый вклад в дело возрождения интеллектуального, духовного и нравственно-культурного потенциала нации. Однако сегодня мы наблюдаем, что в семьях нередко ведется нездоровый образ жизни, имеет место насилие, отчужденности членов семьи друг от друга. Это приводит к падению нравственности и морального здоровья подрастающего поколения. Происходит пропаганда жестокости, приобщении детей к курению, алкоголю и наркотикам. Наблюдается ослабление традиционных устоев семьи – почитание родителей, ответственность родителей за судьбу своих детей, что приводит к многочисленным фактам социального сиротства и большому количеству неблагополучных семей. Одна из причин многих семейных конфликтов – стремлении детей к самостоятельности, и – недостаток времени у родителей.

Трудно переоценить на развитие детей такого компонента семейной среды как личность родителей, потому что роль эталона и идеала, которыми изначально являются для детей их родители, огромна. Правда, с возрастом она уменьшается вследствие естественного изменения взаимоотношений детей с родителями. Существует очень важная область семейного бытия, которая, во-первых, определяет эффективность воспитания и развития ребенка, а во-вторых, опосредует влияние на эту самую эффективность всех других компонентов семейной среды. Это отношения и взаимоотношения. В первую очередь, это отношение взрослых к окружающей действительности, работе, семье, домашним и детям. Со стороны личности родителей негативное влияние оказывают такие их черты как замкнутость на своей семье – отсутствие интереса к жизни других людей и общение с ними, узкоизбирательное отношение к людям, неумение присмотреться к ценным чертам и слабостям ребенка.

В свою очередь, психологи и педагоги утверждают, что такие важнейшие качества личности человека, как эмоциональная отзывчивость, коммуникабельность, направленность и способность к произвольной регуляции своей деятельности, а также целый ряд других, не менее важных, во многом определяются стилем взаимоотношений в семье и ее отношениями с окружающей действительностью. Взаимоотношения в семье – их характер – позволяет довольно точно прогнозировать будущие отношения ребенка со своими сверстниками и его положение в группе. Отсутствие подлинной душевной близости в отношениях между родителями и детьми и бедность их общения чаще всего и лежат в основе дефектов развития и воспитания ребенка.

Сегодня необходимо эффективно внедрять инновационные технологии воспитания, разработанные педагогами-новаторами, расширять участие родителей в управлении школой через попечительские советы, расширить воспитательную работу через дополнительное образование и внеклассные мероприятия, продолжить краеведческую работу реализуя различные исследовательские проекты. Однозначно, что патриотизм проявляется в каждодневных поступках, в деятельности наших граждан. Зарождаясь из любви к своей «малой Родине», к своему аулу, селу, поселку, городу, столице, патриотические чувства, пройдя через целый ряд сложных этапов на пути к своей зрелости, поднимаются до общегосударственного патриотического самосознания, до осознанной и искренней любви к своей Родине. Предлагая программу «Туған жер», Президент страны говорит, что «необходимо организовать серьезную краеведческую работу в сфере образования, экологии

и благоустройства, изучения региональной истории, восстановление культурно-исторических памятников и культурных объектов местного масштаба».

В рамках программы «Туған жер» в Карасуском сельскохозяйственном колледже ведется краеведческая работа, проводятся различные мероприятия, направленные на формирование патриотизма, привития интереса к истории родного края и к изучению историко-географических наименований населенных пунктов района. Например, в ноябре 2019 года в колледже была проведена научно-исследовательская конференция по исследовательскому проекту «Улицы, по которым я хожу».

В работе над проектом приняли обучающиеся первого и второго курсов. Ребята с большим энтузиазмом включились в исследовательскую работу, собрали большой материал об истории своего села о своих знаменитых земляках.

Формирование духовно-нравственного потенциала обучающихся должно происходить не только через внеклассные мероприятия, но и на каждом отдельно взятом уроке. Духовными, нравственными ориентирами для молодежи могут и должны служить исторические личности – государственные деятели, полководцы, ученые, писатели и т.д. Каждый преподаватель на своих уроках должен вкладывать частичку своей души, «обучая воспитывать и воспитывая обучать».

Сегодня роль и значение религии в молодежной среде не потеряла своей актуальности, а в последнее время приобрела особое значение в свете угроз безопасности со стороны экстремистских организаций и деструктивных течений, как в мире целом, так и в стране.

Существование разных верований, культур в одном государстве при межконфессиональном и межэтническом понимании должно стать жизненным принципом сегодняшнего поколения молодых людей. Основным принципом для достижения межконфессионального и межэтнического понимания должно стать воспитанием толерантности в молодёжной среде.

Важно донести до молодежи, что ислам является религией мира, добра и любви, что ислам – одна из трех монотеистических религий, что христианство, иудаизм и ислам тесно взаимосвязаны, ибо в действительности прославляют одного и того же бога. Академик Валерия Порохова, принявшая ислам, переводчик Корана, говорит: «Я не меняла веру, ибо вера во Всевышнего по сути, одна – у всех: иудеев, христиан, мусульман, буддистов».

Религиозная толерантность является основой обеспечения внутренней стабильности и интеграции общества. Религиозная толерантность – это толерантное отношение адептов одной религиозно-конфессиональной общности к адептам других религиозно-конфессиональных общностей. Каждая религиозно-конфессиональная общность следует своим религиозным убеждениям и признает право других. Вопрос религиозной толерантности крайне важен для обеспечения безопасности современных обществ. Религиозная толерантность является основой обеспечения внутренней стабильности и интеграции обществ, удерживающей их от потрясений, пресекающей раскол наций и государств. Для воплощения идей мира и взаимопонимания между народами и странами, в 1998 году в Стамбуле была создана Международная организация «Платформа Диалог Евразия». Известные всему миру личности открыли организацию и помогли ей встать на ноги для дальнейшего развития. С первых дней деятельности платформа успешно ведет свою деятельность с целью взаимосвязи и интеграции языков и религий, наций и культур.

Будущее любой нации – это вы, молодежь. Успешность и перспективность страны легко определить по тому, насколько уверенно себя чувствуют ее молодые граждане. Многие поколения наших предков лелеяли мечту о том, чтобы их потомки жили в независимом, свободном и благополучном государстве, трудились на благо своих семей, воспитывали детей, беззаветно служили Родине. Независимость страны, ее территориальную целостность следует отстаивать только разумной, внутренней и внешней политикой. Поэтому, при всем многообразии мнений, главное – не ослабить фундамент, на котором стоит Независимый Казахстан. А это единство и ответственность всех граждан за будущее страны. Именно молодые казахстанцы должны идти в авангарде патриотизма... Настоящие патриоты,

которые хорошо знают достойную историю нашего народа, чтят нашу государственность и стремятся к большим целям. Со своей стороны государство будет всячески поддерживать молодежь во всех ее начинаниях», – сказал Глава государства К. Токаев на церемонии закрытия Года молодежи и старта Года волонтера.

Результаты социологических исследований показывают следующую картину. Во-первых, динамику роста религиозной идентификации среди молодого поколения. Во-вторых, большинство молодых являются приверженцами ислама и православия. Результаты переписи показали, что подавляющее большинство жителей Казахстана отнесли себя к той или иной религии (около 97% населения, 70,2% к исламу, 26,2% к христианству), лишь 3% опрошенных заявили о том, что являются неверующими, либо отказались дать ответ на задаваемый вопрос.

Сегодня удельный вес молодежи в Казахстане в возрасте от 14 до 29 лет составляет 28% от общей численности населения. Молодежь считает, что все без исключения религии, как традиционные, так и новые должны иметь равные права и развиваться на территории Казахстана абсолютно свободно, но государство должно пресекать религиозные учения, пропагандирующие насилие и религиозную нетерпимость.

Сегодня нам, педагогам, важно осознавать, что только современные формы, методы и способы воспитания молодежи помогут в формировании достойного представителя своей культуры, знающего и понимающего ее идеалы и ценности, настоящего патриота своей страны.

Список литературы:

1. Журнал «Мысль» №8, Алматы, 2017 г.
2. Журнал «Открытая школа» № 9.г. Алматы, 2017г
3. Журнал «Современное образование в школе, в колледже и ВУЗ-е» Алматы, 2016г.
4. Журнал «Руханият» №7 г. Алматы. 2003г.
5. Молодежь и религия в Казахстане г. Костанай. 2014 г.
6. Евразия: диалог культур и поколений г. Алматы. 2011 г.
7. Бондаренко Ю. «Ислам-наме» г. Костанай. 2000 г.
8. Бельгибаев Г.К. «Формирование этнической толерантности у учащейся молодежи в Республике Казахстан» г. Караганда. 2013 г
9. Интернет ресурс http://dincentr-krz.kz/katalog/biblioteka/rol_religii_vospitaniya_patriotizma-41/
10. Интернет ресурсы <http://e-history.kz/ru/contents/view/1332>

УДК

Канарёва Е.А.¹, Рахнянская Т.Н.²

¹учитель начальных классов, КГУ «Общеобразовательная школа №1 город Ерейментау отдела образования по Ерейментаускому району управления образования Акмолинской области»,
Акмолинская область, Ерейментауский район,
г. Ерейментау, Казахстан

²учитель начальных классов, КГУ «Средняя школа №44 акимата города Нур-Султан»,
Акмолинская область,
г. Нур-Султан, Казахстан

МЕТОД ИНТЕЛЛЕКТ-КАРТ НА УРОКАХ

Түйін. Бұл мақалада интеллект картасы (зият картасы) әдісі негізінде оқу процесін ұйымдастырудың тиімді жолдары қарастырылады, сонымен қатар бастауыш сынып оқушыларымен жұмыс істеу кезінде осы технологияны қолдану мүмкіндігі көрсетіледі. Осы әдісті қолдана отырып, білім беру қызметін ұйымдастырудың мысалдары келтіріледі. Оқушылардың оқу жетістіктерін диагностикалау үшін интеллект карталарын (зият картасын) пайдалану мүмкіндігі қарастырылды.

Түйін сөздер: оқу барысы, интеллект карталарын қорыту және жүйелеу әдістемесі

Аннотация. В статье рассматривается эффективный способ организации учебного процесса на основе метода интеллект-карт. Показана возможность применения данной технологии при работе с

младшими школьниками. Приведены примеры организации учебной деятельности с применением данного метода. Рассмотрена возможность применения интеллект-карт для диагностики учебных достижений школьников.

Ключевые слова: учебный процесс, метод интеллект-карт, обобщение и систематизация.

Abstract. The article discusses an effective way to organize the educational process based on Mind maps. In this article is shown the possibility of using this technology in primary school, given the examples of the organization educational activities based on it, considered the possibility of using mind maps for diagnostics of schoolchildren's educational achievements.

Keywords: educational process, Mind mapping method, generalization and systematization

«Грамотным будет тот человек, который научится учиться ...»

Э. Тоффлер

«Учите ребёнка каким-нибудь неизвестным ему пяти словам – он будет долго и напрасно мучиться, но свяжите двадцать таких слов с картинками, и он усвоит на лету»

К. Д. Ушинский

Основные источники нравственного опыта – это, прежде всего, учебная деятельность. Духовно-нравственное развитие воспитанников на уроках осуществляется через содержание программного и дидактического материала, самой организацией учебного занятия. Колоссальные потенциальные возможности для нравственного влияния на школьников имеет учебный материал.

Сегодня школьник получает огромное количество информации в различных областях знаний. Запомнить всё традиционным способом вряд ли по силам даже взрослому человеку, уже умеющему анализировать и размышлять. Как не просто дать знания ребенку, а научить его добывать и применять их, то есть научить учиться. Чтобы это сделать в постоянно увеличивающемся потоке информации, нужно ребенка научить работать с этой информацией. Перед учителем встает вопрос: как сформировать учебно-познавательные компетенции учеников в процессе обучения?

Всем известно, что информационный обмен между участниками учебного процесса протекает в основном в вербальной и знаковой формах. В этих условиях в выигрышном положении оказываются учащиеся с высокими уровнями развития вербального и математического интеллекта. Кинестетики, визуалы, ученики с развитыми пространственными, музыкальными способностями оказываются в заведомо худшем положении и они быстро превращаются в неуспевающих. С одной стороны, учитель должен обеспечить обязательный уровень знаний, умений и навыков обучающихся, с другой – развить потенциальные интеллектуальные и творческие возможности и мыслительные способности сильных учащихся. Встает вопрос: как научить учиться всех обучающихся? В книге «Преобразованная сила» писатель Э. Тоффлер определил цель образования уже ближайшего будущего: «Грамотным в будущем будет не тот человек, который умеет читать. Это будет человек, который знает, как научиться тому, как следует учиться». Мы хотим познакомить вас с интересной педагогической технологией – это технология интеллект-карт. В основу этой технологии положены исследования английского психолога Тони Бьюзена. Достоинства данного метода заключаются в его эффективности, универсальности, возможности применения на любом уроке для учащихся любого уровня обученности.

Эффективность использования данного метода связана с устройством человеческого мозга, отвечающего за обработку информации. **Левое полушарие** отвечает за логику, анализ, упорядоченность мыслей. **Правое полушарие** – за ритм, восприятие цветов, воображение, представление образов, размеры, пространственные соотношения. Обучающиеся, усваивая информацию, используют преимущественно левополушарные ментальные способности. Это блокирует способность головного мозга видеть целостную картину, способность ассоциативного мышления.

Интеллект-карты задействуют оба полушария, формируют учебно-познавательные компетенции обучающихся. Интеллектуальная карта – это уникальный и простой метод запоминания информации, с помощью которого развиваются как творческие, так и речевые

способности детей и активизируется мышление. Метод интеллект-карт помогает пробудить у ребёнка способность к изображению окружающего мира, помогают структурировать информацию, которую ребенок предстоит усвоить, разбить ее на конкретные образные единицы. Поэтому они являются важнейшим инструментом восприятия, обработки и запоминания информации, развития памяти, мышления, речи.

При построении карт идеи становятся более четкими и понятными, хорошо усваиваются связи между идеями; метод позволяет взглянуть на изучаемый материал с более высокой точки зрения, охватить его «единым взором», воспринять его как единое целое. Богатые возможности, которые предоставляют карты памяти, позволяют использовать их для решения самых разнообразных задач. Постоянное использование методики позволит сделать мышление более организованным, четким и логичным.

Сначала вместе с учащимися внимательно изучаем правила и инструкции по их созданию.

Общие требования к составлению любой интеллект-карты.

- Для создания карт используются только цветные карандаши, маркеры и т. д.
- Лист располагается горизонтально.
- Главная идея обводится в центре страницы. Для ее изображения можно использовать рисунки, картинки.
- Для каждого ключевого момента проводятся расходящиеся от центра ответвления (в любом направлении). Каждая главная ветвь имеет свой цвет.
- Над каждой линией-ветвью пишется только одно ключевое слово.
- Писать надо разборчиво печатными заглавными буквами.
- Каждая мысль обводится, можно использовать рисунки, картинки, ассоциации о каждом слове.
- В процессе моделирования добавляются символы и иллюстрации.

Наглядность представлена в виде предметов, объектов, рисунков и т. д.

Немного поподробнее о составлении интеллект карт.

Составление карты памяти предполагает использование различных графических средств (рисунков, символов, стрелочек, шрифтов).

Лист предпочтительно располагать горизонтально: так отводится больше места под рисунок, что позволит расширять и моделировать его. В центре страницы пишется и выделяется главная идея (например, название новой темы). Используя разноцветные ручки, выводятся из «главной идеи» линии (ветви), каждая из которых выделяется под определенный рассматриваемый момент основной темы. Каждая ветвь подписывается. Для того чтобы назвать ветвь необходимо подобрать определенное ключевое слово, такое, чтобы оно наиболее полно соответствовало теме данной ветви. На крупных ветвях помещаются более мелкие, для их именованья также подбираются наиболее подходящие ключевые слова.

Можно детализировать карту настолько, насколько это нужно для понимания текста.

Ключевые слова пишутся печатными буквами и разборчиво. Размер шрифта подбирается в соответствии с важностью данного ключевого слова. Интеллектуальные карты должны быть обильно снабжены различными рисунками и собственными символами (правое полушарие в своей деятельности ориентируется не на слова, а на образы, пространственные структуры). Различными стрелочками показываются связи между различными идеями.

Интеллектуальное развитие ребенка с применением карт осуществляется посредством развития детских ассоциаций, пополнения и активизации словарного запаса, развития связной речи, фантазии. Ребенок, работая с интеллектуальными картами, идет в своем развитии от простых логических операций: сравнение, сопоставление предметов, расположение в пространстве, к умению анализировать, дифференцировать, делать классификацию предметов, учиться различать, видовые понятия.

Более того, развиваются коммуникативные свойства, умение слушать педагога, товарища по группе, формируется личность, способная мыслить творчески, созидать разумно, воспринимать объективно постоянно меняющийся мир. Коллективная работа по интеллектуальным картам способствует повышению мотивации к обучению, умению работать в коллективе, формированию духовно-нравственных качеств.

К. Д. Ушинский писал: «Учите ребёнка каким-нибудь неизвестным ему пяти словам – он будет долго и напрасно мучиться, но свяжите двадцать таких слов с картинками, и он усвоит на лету». Это доказывает, что в первую очередь учащихся привлекают следующие **свойства интеллект-карт:**

- *Наглядность.* Всю проблему с ее многочисленными сторонами можно окинуть одним взглядом.

- *Привлекательность.* Хорошая интеллект-карта имеет свою эстетику, ее рассматривать не только интересно, но и приятно.

- *Запоминаемость.* Благодаря работе обоих полушарий мозга, использованию образов и цвета интеллект-карта легко запоминается.

- *Своевременность.* Интеллект-карта помогает выявить недостаток информации и понять, какой информации не хватает.

- *Творчество.* Интеллект-карта стимулирует творчество, помогает найти нестандартные пути решения задачи.

- *Возможность пересмотра.* Пересмотр интеллект-карт через некоторое время помогает усвоить картину в целом, запомнить ее, а также увидеть новые идеи.

Для учащихся можно выделить ещё некоторые преимущества интеллект-карт перед другими методами:

Мы пишем:

- с удовольствием
- быстро
- мало

Мы видим:

- взаимосвязи
- структуру изложения материала
- логику

Развиваем:

- мышление
- память
- воображение

Задействуем:

- весь потенциал
- творчество

Запоминаем:

- сразу
- много
- качественно

Если использовать методы и приёмы интеллект-карт, то можно активизировать мыслительную деятельность учащихся:

- умение ставить вопросы;
- умение выделить главное;
- умение делать сравнение;
- умение устанавливать причинно-следственные связи и делать умозаключения;
- умение видеть смысл в информации, понимать проблему в целом;
- способности к поиску, анализу, к творческой переработке информации.

Проводится подготовительная работа с учащимися – знакомство с правилами по составлению интеллект-карт.

Памятка по составлению интеллект-карт (для учащихся)

- Для создания карт используются только цветные карандаши, маркеры и т. д.
- Лист располагается горизонтально.
- Главная идея обводится в центре страницы. Для ее изображения можно использовать рисунки, картинки.
- Для каждого ключевого момента проводятся расходящиеся от центра ответвления (в любом направлении).
- Каждая главная ветвь имеет свой цвет.
- Над каждой линией – ветвью пишется только одно ключевое слово.
- Добавляются символы и иллюстрации.
- Для каждого ответвления пишется ключевое слово или фраза, оставив возможность для добавления деталей.
- Писать надо разборчиво печатными заглавными буквами.
- Каждая мысль обводится, не забывая использовать рисунки, картинки, ассоциации о каждом слове.

Важные идеи записываются более крупным шрифтом

Внедрение метода интеллект-карт в процесс обучения в начальной школе, должно осуществляться *поэтапно*.

На *первом этапе* интеллект-карта может использоваться в качестве наглядного пособия, составленного учителем, с целью изучения или закрепления нового материала. При этом учитель не просто представляет законченный вариант карты, а создает ее на глазах учащихся, тем самым стараясь включить их в процесс создания.

Вторым этапом освоения метода интеллект-карт, должна стать групповая работа по их созданию. Для этого необходимо ознакомить детей с подробным алгоритмом ее построения, который рекомендует Бьюзен. Учитель должен направлять и корректировать работу учащихся.

Метод интеллект-карт можно использовать на разных типах и формах урока:

В начальной школе можно использовать для:

1. Объяснение нового материала.
2. Закрепление нового материала.
3. Контроль изучения нового материала.
4. Составление планов-пересказов.
5. Проектная деятельность.

Пример проектирования и реализации учебного процесса – обобщения и систематизации темы «Мягкий знак» на основе метода интеллект-карт.

Работы учащихся

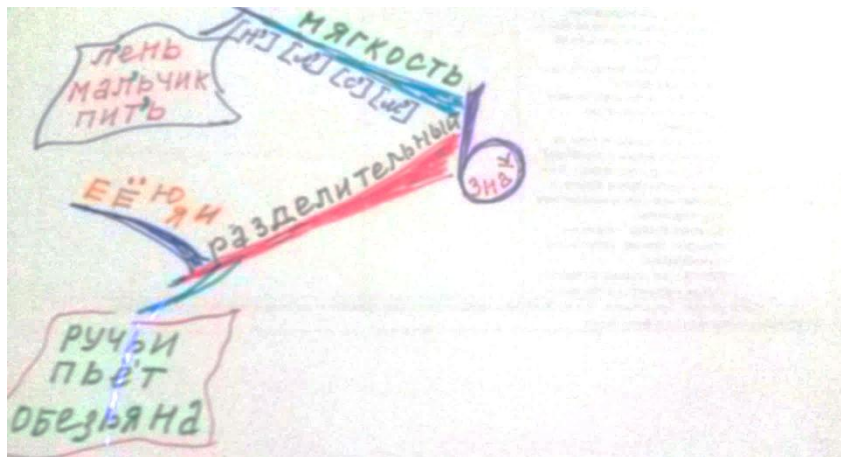

Рис. 1. Русский язык. Тема «Роль мягкого знака»

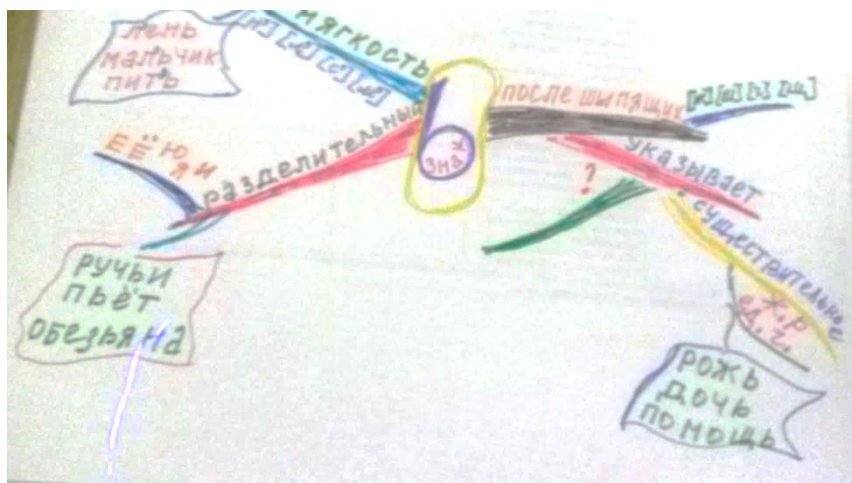

Рис. 2. Русский язык. Тема «Роль мягкого знака после шипящих в именах существительных»

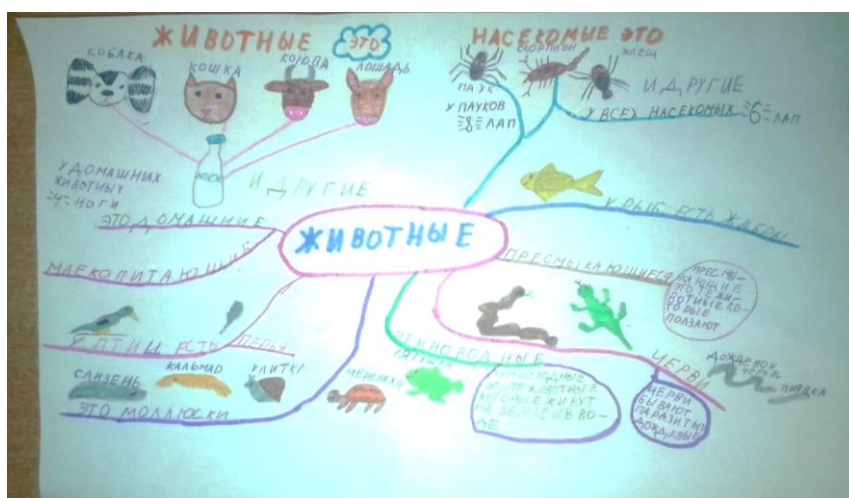

Рис. 3. Познание мира. Тема «Многообразие животных»

Обобщая изложенный материал, можно подвести следующие итоги.

Систематическое применение интеллект-карт позволяет развивать познавательные учебные действия, такие как:

- самостоятельное выделение и формулирование познавательной цели;
- поиск и выделение необходимой информации; применение методов информационного поиска, в том числе с помощью компьютерных средств;
- знаково-символическое моделирование – преобразование объекта из чувственной формы в модель, где выделены существенные характеристики объекта (пространственно-графическую или знаково-символическую), и преобразование модели с целью выявления общих законов, определяющих данную предметную область (кодирование, замещение, декодирование);
- умение структурировать знания; умение осознанно и произвольно строить речевое высказывание в устной и письменной форме; выбор наиболее эффективных способов решения задач в зависимости от конкретных условий;
- рефлексия способов и условий действия, контроль и оценка процесса и результатов деятельности;
- постановка и формулирование проблемы, самостоятельное создание алгоритмов деятельности при решении проблем творческого и поискового характера.

Эффективность данного метода заключается в том, что он позволяет

- повышать мотивации, качество знаний, конкурентоспособность учащихся
- развивать предметные и коммуникативные компетенции, творческие способности
- активизировать деятельность
- корректировать знания учащихся

- отвечает реальным запросам обучающихся и соответствует возрастному уровню их развития
- позволяет, используя крупноблочный метод закрепления знаний, экономить время
- приобретённые знания обучающихся сохраняются в памяти значительно дольше, а доля усвоенного материала значительно выше
- практический материал можно использовать как образец для создания собственных интеллект-карт и как справочный, демонстрационный или раздаточный материал при обобщающем повторении, при написании сочинений, докладов, рефератов
 - электронный вариант пособия позволяет учителю использовать его как мультимедийное приложение

Работая по технологии составления интеллект-карт мы сделали следующие выводы. Неоднократное составление интеллект-карт по любому предмету школьной программы способствует систематизации знаний учащихся по предмету, высокому качеству усвоенного материала, приобретению учащимися учебно-исследовательских и проектировочных умений, необходимых для дальнейшего обучения в средней и старшей школе; повышению уровня качества знаний; проявлению познавательной активности и интереса к изучению предмета. В результате систематической работы по созданию интеллект-карт учащиеся вырабатывают свой собственный стиль их построения, что придает образовательному процессу творческий характер, способствует развитию личности ребенка его индивидуальности и самобытности. Личность, развивающая в себе способность создавать образы, одновременно развивает свою способность к мышлению, восприятию мира, свою память, творческий потенциал и укрепляет веру в собственные силы, способствует развитию духовно-нравственных качеств.

Список литературы:

1. Тоффлер Э. «Преобразованная сила»
2. Ушинский К.Д. Родное слово: Кн. для учащихся // собр.соч. - М., 1948 –Т.6 с.267 - 268
3. Асмолов А. Г., Бурменская Г. В., Володарская И. А. и др. Как проектировать универсальные учебные действия в начальной школе: от действия к мысли: пособие для учителя /. – М.: Просвещение, 2008. – 151 с.
4. Бьюзен Т.и Б. Супермышление/ пер. с англ. Самсонов Е. А.; Худ. обл. Драко М. В. – 2-е изд. – Мн. : ООО «Попурри», 2003. – 304 с.
5. Интеллект-карта как способ принятия важных решений: MIND MAP по-русски [Электронный ресурс] URL: <http://www.iatnlp.ru>
6. Зайцева М.А., Скачкова М.Б. Интеллект-карта как фактор развития познавательных учебных действий младших школьников. //СибАК: Научно-практические конференции ученых и студентов с дистанционным участием. 2012. URL: <http://sibac.info/index.php/>

УДК 37.034

Каркинбаева Г.А.

гуманитарлық-әлеуметтік кафедраның оқытушысы, Қостанай жоғары политехникалық колледжі,
Қостанай облысы,
Қостанай қ., Қазақстан

ҚАЗАҚ ТІЛІ САБАҒЫНДА ҰЛТТЫҚ ОЙЫНДАРДЫ ПАЙДАЛАНУ АРҚЫЛЫ РУХАНИ-АДАМГЕРШІЛІК ҚҰНЫДЫЛЫҚТАРЫН ДАМУ

Түйін. Тәуелсіз еліміздің білім беру жүйесінде болып жатқан оң өзгерістер қоғамның жас ұрпақ тәрбиесі үшін жауапкершілігі терең сезіліп отырған бүгінгі таңда оқу-тәрбие үрдісінің тиімділігін арттыру бағытында барлық мүмкіндіктер мен ресурстарды пайдалануды көздейді. Дегенмен, оқу-тәрбие үрдісінде барлық ресурстар толық қолданыс таппай келеді. Тәрбиенің осындай сирек қолданылатын құралдарының бірі-ойын.

Балалық шақ – бала бойына адамгершіліктің негізін қалайтын кез. Сондықтан да бала бойына жас кезінен бастап ізгілік, мейірімділік, инабаттылық сезімдерін қалыптастыру, рухани-адамгершілік құндылықтарын дамыту ата-аналар мен тәрбиеші, ұстаздардың міндеті. Балалардың жан-жақты дамуы үшін ойынның рөлі ерекше. Сондықтан біз, мұғалімдер Қазақстан Республикасының болашақ үміткерлерімізді жоғары деңгейде тәрбиелеп оқыту үшін ойындарды оқу-тәрбие жүйесінде пайдаланып іске асыруымыз қажет.

Abstract. The positive changes taking place in the education system of an independent country involve the use of all opportunities and resources to improve the efficiency of the educational process today, when society's responsibility for educating the younger generation is deeply felt. However, all resources are not fully used in the educational process. One such rarely used means of education is play.

Childhood is a time when a child lays the foundations for morality. Therefore, the formation of a child from an early age of a sense of kindness, kindness, decency, development of spiritual and moral values is the task of parents, educators, teachers. For the comprehensive development of children, the role of the game is special. Therefore, we, the teachers, should use games in the educational system to educate our future candidates at a high level.

Ключевые слова: национальные игры, драгоценное сокровище, рациональное средство, элементы игры, богатство языка, духовно-нравственные ценности, средство воспитания, культура человека, личность, воспитание гражданина

Ұлт ойындарын тек ойын деп қарамай, халықтың ғасырлар бойы жасаған асыл қазынасы, бір жүйеге келтірілген тамаша тәрбие құралы деп қараған жөн. Өйткені, ойын – баланың дүниені танып-білуге қадам жасар алғашқы басқышы. Егер баланың алғашқы өмір кезеңінде тікелей айнала қоршаған ортамен байланысын, адамдармен, жолдастарымен қарым-қатынасын елеп-ескермей, өмір тәжірибелерінен қол үзгізіп, бірден өзіне бейтаныс дүниеге көшуге мәжбүр етсек, олардың психикалық дамуына кері әсер етуі әбден мүмкін. Оның үстіне бұл тәрбие үрдісінде жақыннан алысқа, жай нәрседен күрделіге, жеңілден ауырға, белгіліден белгісізге деген қағидаға да қайшы келмейді.

Қазақ халқының ұлт ойындары жеке адамдарды ғана тәрбиелеу құралы емес, ол бүкіл қоғамдық ортаны өз соңынан ертетін, ұлттың азаматын тәрбиелеп, үлгі берерліктей әлеуметтік орта моделін жасаушы ретінде күрделі қызмет атқарған. Ұлттық ойын арқылы жеке тұлғалардың рухани-адамгершілік құндылықтары қалыптасып, шындалып, халыққа танылған, сол арқылы өмірге жолдама алып, ел ішінде танымал адамдарға айналған. Қазіргідей арнайы мамандық беретін оқу орындары болмаған кезде ұлт ойындары халқымыздың өз ұрпағын тек ойын- сауықтарға бәсеке түсіп, жеңімпаз атанып, жүлде алу үшін ғана емес, ата жолын қуып, өзінен бұрынғы дәстүрлерді жалғастырып, өз жұртында бар өнерді игеріп, меңгеруге, шаруашылық жүргізу қолынан келетін, ел қорғауға жарайтын, батыл да өжет, шапшаң ұрпақтарды тәрбиелеудің өзіндік жүйесін өмірге әкелген.

Сондықтан ұлт ойындарын бүгінгі мектептегі және мектептен тыс оқу-тәрбие жұмысына енгізудің әлеуметтік педагогикалық негіздері белгілі бір ғылыми педагогикалық шарттарға бағындырылуы тиіс. Ұлттық ойындары белсенділігін жетілдіріп, жұмыс қабілеттерін жақсартады, жорықтар барысында туындайтын табиғи қиындықтар мен кедергілерді еркін игеруге мүмкіндік туғызады.

Уақыт мұғалімдерге жастарды жаңа заман талаптарына сай әрі озық ұлттық дәстүр рухында тәрбиелеп, өмірге әзірлеу секілді жауапты міндеттер жүктеп отыр. Бұл міндеттерді орындау үшін, ұстаздар қауымы оқу-тәрбие жұмысына шығармашылықпен қарап, күні бүгінге дейін іске қосылмай келе жатқан тәрбие құралдарын пайдалануы, оқытудың жаңа әдіс-тәсілдерін қолдануы керек. Сондай оқу-тәрбие негіздерінің бірі – ұлттық ойындарымыз. Ұлттық ойындар халық педагогикасының бір саласы болып табылады. Ол туралы көрнекті педагог В.А. Сухомлинский ойын баланың алдынан өмір есігін ашып, оның шығармашылық қабілетін оятады дей келіп, былай деп жазды: «Ойынсыз ақыл-ойдың қалыпты дамуы жоқ және олай болуы мүмкін де емес. Ойын дүниеге ашылған үлкен жарық терезе іспеттес, ол арқылы баланың рухани байлығы жасампаз өмірмен ұштасып, айналасындағы дүние туралы түсінік алады. Ойын дегеніміз – ұшқын, білуге құмарлық пен еліктеудің маздап жанар оты.» Бұл пікірге қарсы дау айту қиын.

Бір заманда халық қиялынан туып, өз ұрпағын тәрбиелеудің ұтымды құралына айналған ежелгі ойындар ешбір арнайы құрал-жабдықты, өткізетін орынды талғамайды. Олар бүгінгі мектептеріміздегі тәрбие жұмысына пайдалануға қолайлы.

Халық ойындары тек денені ғана емес, ойды да жаттықтырушы болып табылады. Халық өзін қоршаған дүниенің қыры мен сырын егжей-тегжейлі білуді баланың санасына ойын арқылы жастайынан сіңіре білуді көздеген.

Ал адам бойындағы әдептілік, инабаттылық қасиеттер бір күнде қалыптаса қалатын қасиет емес. Бала ойын арқылы дүниені танып, түсінігі арқылы қабылдап, ересектерге еліктей жүріп үйренеді, өз бойына қабылдайды. Әрбір баланың ойнай жүріп өсетін жан серігі де – ойын. Қай елдің ұлттық ойыны болмасын, сол елдің қоғамдық идеологиясына, тұрмыс тіршілігіне, айналысатын кәсіп-шаруашылық ерекшеліктеріне байланысты. Сырттай қарағанда оңай тәрізді көрінген ойын бала үшін іс жүзінде күрделі нәрсе. Айталық ойынға қатысатын балалармен тіл табысу, ұнамсыз роль тигенде өзін ұстай білуі сияқты нәрселердің көп мәні бар. Сондықтан мұғалім балаларға ойынға өз қызығушылығымен, ынтасымен қатысуын қамтамасыз етуге міндетті. Сондай жағдайда ғана ойын өз мақсатына жетіп, тәрбиелік мәні арта түседі. Ұстаз ойын арқылы әр баланың игі бастамасын қолдап, оның бойындағы жақсы қасиеттерді өрбітуге ықпал етсе ғана баланың өзіндік мінез-құлқын қалыптастыруға қол жеткізеді. Әр баланың бойында өмірге деген белгілі бір бейімділігі, жаны қалайтын қызығушылығы болады. Соны дер кезінде байқап, жан-жақты дамыта тәрбиелеуге көңіл бөлген ата-ана да, тәрбиеші де көп нәрсе ұтады. Баланың бойындағы қандай да болмасын қасиеттер қоршаған ортасына, үлкендерге байланысты екені белгілі. Өйткені бала өмірде көргенін, ойға түйгендерін қайталайды. Ендеше балалардың әдепті, қайырымды, адамгершілік қасиетінің зор болуы үлкендердің өнегесіне, тәрбиешінің күнделікті қарым-қатынасы мен тәрбие жұмысының ұтымды жүргізілуіне байланысты қалыптасады. Үлкендердің мейірімділігі сәби жүрегін қуанышқа бөлейді. Үнемі мейірім мен ықыласқа бөленген сәбидің мінезі жұмсақ, қайырымды, кішіпейіл болып өседі. Қатал мінез айналасындағылардың қатыгездігінен пайда болады. Сондықтан неғұрлым жақсылыққа меззейтін ұлттық ойындар қоғамның даму заңдылықтарына сәйкес әр кезеңде жетілдіріп отырады. Бастауыш мектепте балалардың жас ерекшеліктеріне сай ұлттық ойындардың тәрбиелік мәні жайлы мәселе өз құндылығын жойған жоқ, керісінше жаңа қырынан көрініп отыр.

Ұлттық ойындар – сандаған ұрпақтың керегіне жарап, оларды өмірге әзірлеу қажетін өтеген, сыннан өткен сенімді сапалы білім беру мен тәрбие құралы. Қазақтың ұлттық ойындары:

- ойын-сауық,
- тұрмыс-салт ойындары,
- дене шынықтыру ойындары,
- спорттық ойындар,
- логикалық ойындар болып бөлінеді.

Қазақ халқының ұлт ойындары сонымен қатар ауыз әдебиетінің бір саласы болып есептеледі. Бала отбасы тәрбиесі және өзін қоршаған ортамен тығыз араласа отырып, ана тілін үйренеді. Мектеп табалдырығынан алғаш аттаған балаларға ана тілін оқытудың тиімді әдістеріне ерекше мән берілуге тиіс. Ойын арқылы оқу процесін жандандырып, сабақтың сапасын арттыруға толық мүмкіншілік бар. Баланың сөздік қорын молайтып, сөзді еркін, өз мағынасында қолдануға, тез, жылдам сөйлеуге жаттықтыруға ойын – бірден-бір таптырмайтын құрал. Сабақ процесінде ұлт ойындарының элементтерін қолдану арқылы жеке адамның рухани және күш-қуат мүмкіндіктерін ашуға, рухани-адамгершілікті қалыптастыруға мүмкіндік береді. Мысалы, бірінші сыныпта балаларды жете қимылдату мақсатымен халық ойыны "Қуыр, қуыр, қуырмашты" ойнату пайдалы, Оның шарты: бірінші бала бас бармақтан бастап, шынашаққа дейін бір рет саусақтардың атын түгел айтып береді. Сөйтіп, бар саусағын жұмып тұрып екінші балаға, кез-келген саусағының атын атайды. Бұл ойын балалардың тілін жаттықтырады, еске сақтау қабілетін жетілдіре түседі.

Жұмбақ шешу ойынын жарыс түрінде балалардың сабаққа белсенділіктерін арттыру мақсатында тақырыпқа сай қолдана білу де өте тиімді екеніне машықтану кезінде жүргізілген зерттеулер арқылы дәлелдеуге болады. Жұмбақ ойыны балалардың өздігінен ойлауына мүмкіндік жасайды, оларды дерексіз ойлаудан нақтылы ойлауға жетелей түседі. Бірінші сыныпқа келген балалардың кейбір әріптерге барлығының бірдей тілі келе бермейді. Бұл кезеңде нағыз көмекші халық ойыны болып табылады. Бұл мақсатта ежелгі халық ойыны жаңылтпашты ұтымды пайдалануға болады. Жаңылтпаштардың тіл дамытуда, сөзді таза сөйлеп, ширақ айтудағы пайдасы көп. Қазақ тілі сабағында "Буын" тақырыбына «Өз атыңды буынға бөле білесің бе?», «Сыныптағы заттардың атын ата» ойындарын ойнатуға болады. Сабақта ойын түрлерін күрделендіріп «ойлап тап» ойынын ойнатуға болады. Мысалы, мұғалім ішінен «алма» деген сөз ойлап тұрып, «ал» деп бірінші буынды атайды. Балалар әр түрлі, «ал» буынынан басталатын бірнеше сөздер айтады (ала, алақай, алтын, алма, алша, т.б.).

Балдырған отбасы тәрбиесі арқылы және өзін қоршаған ортамен тығыз араласа отырып, ана тілін үйренеді. Ал адамға ана тілінен ардақты не бар? Бұл туралы әйгілі педагог К.Д. Ушинский былай деп өте тамаша жазған: «Ана тілі – ақыл-ой дамуының негізгі және барлық білімдердің қазынасы одан барлық түсінік басталып, сол арқылы өтіп және соған оралып отырады. Ана тілі – идеялар мен білімдерді ұғынудың және оны тартудың бірден-бір құралы. Егер оқушы бұл құралды нашар меңгерсе онда оны оқуына да үлкен қиыншылық туатыны сөзсіз». Сондықтан да мектеп табалдырығын алғаш аттаған балаларға ана тілін оқытудың тиімді әдістеріне ерекше мән берілуге тиіс деп білеміз. Ана тілі сабақтарында ойынды ұтымды пайдалану сондай әдістерге жатады. Баланың сөздік қорын молайтып, сөзді еркін өз мағынасында қолдануға тез жылдам сөйлеуге жаттықтыруға ойын бірден-бір таптырмайтын құрал. «Бала сөзбен де ойнайды. Осы сөзбен ойнағанда өз ана тілінің нәзік қасиеттерін үйренеді, тілдің саздылығын ұғынады" – деген А.М. Горькийдің бейнелі сөзіне өз тәжірибесіне көзіміз жетті. Ана тілі сабақтарына дәйекті жүргізу үшін мұғалім бірінші күннен бастап оқушылардың мінез-құлқын бақылай отырып, оларды ерекшеліктеріне қарай топ-топқа бөледі.

Қазақ тілі сабақтарында да ойын элементтерін жиі және ұтымды пайдалануға болады. Қазір мектепте қазақ тілі сабағында мақал-мәтелдер, жаңылтпаш, жұмбақтар халықтың даналық сөздерін кеңінен қолданып жүр. Халқымыздың ұзақ жылдар бойы тырнақтап жиып, шаң жуытпай сақтап, атадан балаға мұра ретінде қалдырып келе жатқан асыл қазынасының бірі – мақал-мәтелдер.

Мақал-мәтелдер – ұзақ жылдар бойы халықтың іс-тәжірибесінен түйінделген даналықтың жемісі. Мақал-мәтелдер – әр кезеңде ата-бабадан ұлағатты сөз, парасатты ой ретінде ұрпақтың еншілігінен мол қазынасы. Олар көлемі жағынан шағын болғанымен, мазмұны кең, ойы терең, тілі өткір де бай мұра. Халықтың өмір сүру барысындағы тәжірибесі, көңілге түйген ақылының кені жатыр. Мысалы, тіл өнері, сөз қадірі туралы мақал-мәтелдердің де үйрететіні мол. Мысалы: қазақ тілі сабағында мақал-мәтелдердің қолданылуы сөйлем мүшелерін өткенде :

Шешен кісі сөз бастар,
Адал кісі ел бастар.

“Бастауыш пен баяндауыштың арасына қойылатын сызықша” тақырыбын өткенде:

Еңбек – ата,	Жер – ана.	Талап – тұлпар,
Көңіл – дария,	Көз – айна.	Білім – сұңқар.

Жалпы, мақал-мәтелдерді антоним, синоним, омонимдерді өткенде, дауысты, дауыссыз дыбыстарды өткенде көбірек қолдануға болады. Үйге тапсырма ретінде газет-журналдардан берілген тақырыпқа байланысты мақал-мәтелдер жазып келуге немесе талдауға (фонетикалық, морфологиялық) беруге болады.

Сонымен қазақ тілі сабағында әр тақырыпқа байланысты оқушылардың тіл байлығын дамытып, тәлім-тәрбие беретін сөздерді мүмкіндігінше көбірек пайдаланған дұрыс. Сондықтан да әр сабақта оқушылардың ауызша сөйлеу дағдысы мен тіл байлығын молайтуда мақал-мәтелдердің қосары мол.

Қазақ тілі сабақтарында жаңылтпаштар жаздырып, үлестірмелер таратылып беріледі. Бұл баланың тілін ширатып, ой-өрісін кеңейтеді. Ал жұмбақтар баланың ойын, қиялын шарықтатып, пайымдау қабілетін дамытып, оны тапқырлыққа баулиды. Әр сабақта жұмбақ пайдаланып «Кім көп біледі?» деген жұмбақ жарысын (сергіту сәті ретінде) ұйымдастыруға болады.

Қазақтың ұлттық заттарын қойып, оған сөйлем құрау. Ожау, киіз үй, ою-өрнектер, әсемдік заттарын, қоржын, асық т.б. заттарды тақырыппен байланыстыру қазақтың негізгі кәсіби төрт түлік туралы, төлдерді қалай атауды айтып түсіндіру. Тұрмыс-салтымен, мәдениетімен, тарихымен, ұлы адамдардың өмірімен тығыз байланыстырып, қанатты сөздерді пайдаланып, дүниетанымын арттыру.

Сонымен қатар, оқушылардың ой-өрісін кеңейту үшін, ойлау, сөйлеу, тіл байлығын дамыту үшін, сабақ үстінде ұлттық ойындар ойнату арқылы, сонымен бірге дидактикалық ойын түрлерін, қызықты жаттығулар, ребустар, перфокарталар, суретті үлестірмелер, мақал-мәтелдер, жұмбақтар, жаңылтпаштар, сөзжұмбақтар, анаграммалық, этнопедагогикалық элементтерін, тест тапсырмаларын қолдану тиімді.

Халық қашан да өскелең ұрпақты тәрбиелеудің мәнін, оның қиындығы мен қуанышын, одан шығатын нәтижені біліп отырған. Осы тұрғыдан қарағанда, ауыз әдебиетіндегі шағын жанрлар – мақал-мәтелдер, жұмбақтар, санамақтар, жаңылтпаштар, ойын өлеңдерінің әрқайсысының баланың ой-өрісін, дүниетануын, қиялын, тілін дамытуда, тәлім-тәрбиесінде терең мән жатыр.

Баланың сөздік қорын молайтуда, ұйқастырып сөйлеуге, сан атауын, ретін білдіруге үйрететін «Санамақ» өлеңдерінің орны бөлек. Санамақ өлеңдерінде «бірім – бір, екім – екі» деп қайта-қайта қайталануы баланың санауды есте сақтау қабілеті артады. Санамақтарды сабақ барысында қолданып, оқушылардың сөздік байлықтарын байытып, қызығушылықтарын арттырады.

Адам мәдениеті ойын арқылы дамиды, демек балалық шақтан бастап, қартайған кезге дейін адамды ойын жетелеп отырады. Ал бүгінгідей, динамика ғасырында, оқу процесінде ойын алдыңғы орында, яғни, ойын технологиясы арқылы баланың оқу ынтасын арттыру жеңіл болмақ.

Ойын дегеніміз не? Ойын – қоғамдық тәжірибені қалыптастыру бағытындағы іс-әрекеттің бір түрі, яғни тәртіпті, өзін-өзі басқаруды жетілдіреді. Адам тәжірибесіндегі кең тараған дамыту ойынының қызметі: демалдыру, қызығушылығын тудыру, мінез-құлқын қалыптастыру.

Тіл үйрету барысында әрбір сабақта ойын түрлерін және өзара сөйлесу үлгілерін қолданған дұрыс. Сабақ барысында ойын элементтерін дидактикалық материал ретінде пайдаланудың пайдасы бар. Ойын арқылы баланың бойына адамгершілік қасиеттерін, өмірге құштарлығын қалыптастыруға болады. Сонымен қатар ойындарда барынша эмоциялық-тұлғалық әсер ету, коммуникативті білктілік пен дағды қалыптастыру, қарым-қатынас құндылығы сияқты мүмкіндіктер бар. Сондықтан оқу ойындарын қолдану мектеп оқушыларының жеке және тұлғалық сапаларын тәрбиелеуге қолайлы.

Интерактивтік оқу технологиясы (ИОТ) – деп нәтижесінде оқу әрекеті барысында олардың өзара мотивациялық, интеллектуалдық, эмоцияналдық және басқада жақтарынан жетістіктерге жетуді сезіну ситуациясын тудыра алатын, оқушыларға педагогикалық әсерлі танымдық қарым-қатынас құруға кепілдік беретін, мұғалім мен оқушының іс-әрекетін оқу ойындары түрінде ұйымдастыру тәсілдерін айтамыз. ИОТ-сын пайдалану әр оқушының іс-әрекетін сабақтастыруға (өзара әсерлесудің бүтіндей жүйесі пайда болады: мұғалім – оқушы, мұғалім – сынып, оқушылар – сынып, оқушылар - оқулықтар, топ – топ, топ - оқушы), оның оқу әрекетін және тұлғалар арасындағы танымдық қатынастарын байланыстыруға мүмкіндік береді.

Сабақты түрлендіріп қызықты өткізуге көмектесетін, оқушылардың шығармашылық белсенділігін арттыратын ойын элементтерін пайдалану өте тиімді. Сабақта ойын түрлерін пайдалану балалардың тілге деген қызығушылығын арттырып, оқу-тәрбие үрдісін іске асыратын ұтымды бір жолы. Сонымен қатар ойын балалардың еркін, өзін ұстауға байланысты этика дағдыларын, сондай-ақ балаларды еңбекке, ұжымдық қызметке дайындайды.

Қазақтың ойындарының бәрі де белгілі бір мақсатты көздейді, бәрінің де тәрбиелік мәні зор.

Қорыта келгенде, менің тәжірибемнен көріп байқағанымдай, халық ойындары сол халықтың салт-дәстүрін, әдет-ғұрпын көздің қарашығындай сақтайтын болашақ ұрпақты тәрбиелеудің ең тиімді құралы болып табылады. Мәселе соларды өз дәрежесінде ұйымдастырып, пайдалана білуде. Ойын – ойдың айнасы, дененің көркі. Ендеше өскелең ұрпаққа сапалы білім мен саналы тәрбие берейік. Ұлттық ойын – ұлттық мүддемізді сабақ үстінде қолдана отырып, жаңғырта түсейік.

Тәуелсіз биік елімнің
Желбіріп туы қалқысын
Ұлттық ойын жанданып
Бабалар рухы шалқысын!

Әдебиеттер тізімі:

1. Е.Сағындықов “Ұлттық ойындарды оқу-тәрбие ісінде пайдалану”. Алматы, Рауан 1993
2. Б.Төтенаев “Қазақтың ұлттық ойындары”, Алматы, Қайнар 1994
3. Ө.Жолымбетов «Айгөлек», Алматы, Рауан 2002 жыл, 70 бет
4. Отбасы және балабақша «Ұлттық ойындар» 2004 жыл, №1 52 бет
5. Ж.Қ. Нұрпейісова «Ойлана білген адаспас» 2006 жыл, 52 бет
6. Ә. Табылдиев. «Халық тағылымы» Алматы 1999 жыл
7. «Сыныптан тыс жұмыстары» журнал, № 11, 2008 жыл.
8. «Тәрбие жұмыстары» журнал, № 125, 2002 жыл.

УДК 37.011.33

Кащенко О.О.

к.п.н., преподаватель ГБПОУ «Магнитогорский педагогический колледж»,
Челябинская область,
г. Магнитогорск, Россия

ФОРМИРОВАНИЕ НАЫКОВ ЦЕННОСТНО-СМЫСЛОВОЙ ОРИЕНТАЦИИ У БУДУЩИХ ПЕДАГОГОВ В ПРОЦЕССЕ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ПОДГОТОВКИ

Түйін. Мақалада «құндылықтар», «құндылық-семантикалық бағдарлар» ұғымдарының мазмұнына нықтауға бағытталған педагогикалық теориядағы қазіргі тәсілдер қарастырылып, педагогикалық мамандықтарды игеретін педагогикалық колледж студенттері арасында осы дағдыларды қалыптастыру бойынша жұмыс тәжірибесі сипатталған. Мақалада қазіргі заманғы жас тұлғаның жеке басын қалыптастыруда қазіргі кезде алдыңғы қатарға шығатын танымқұндылығы, жауапкершілік құндылығы, қоғамдық пайдалы қызметтің құндылығы сияқты ұғымдар талданады. Бірінші курс студенттеріндегі құндылық бағдарлары диагностикасының нәтижелері келтірілген, осы проблема бойынша мекеменің тәжірибесі сипатталған.

Аннотация. В статье рассматриваются существующие в настоящее время в педагогической теории подходы к определению содержания понятий «ценности», «ценностно-смысловые ориентации», описывается опыт работы по формированию данного навыка у студентов педагогического колледжа, осваивающих педагогические специальности. В статье дается анализ таких понятий, как ценность познания, ценность ответственности, ценность общественно-полезной деятельности, которые в настоящее время выходят на первый план в формировании личности современного молодого

человека. Приведены результаты диагностики ценностных ориентаций у студентов-первокурсников, описан опыт работы учреждения по данной проблеме.

Abstract. The article examines the approaches currently existing in pedagogical theory to the definition of the content of the concepts of "values", "value-semantic orientations", Describes the experience of working on the formation of this skill in pedagogical college students mastering pedagogical specialties. The article analyzes such concepts as the value of cognition, the value of responsibility, the value of socially useful activity, which are currently coming to the fore in the formation of the personality of a modern young person. The results of the diagnosis of value orientations in first-year students are given, the experience of the institution on this problem is described.

Ключевые слова: «ценности», «ценностно-смысловые ориентации», «навыки ценностно-смысловой ориентации», «профессиональная подготовка».

Проблема формирования ценностно-смысловой ориентации у студентов педагогических колледжей сейчас как никогда актуальна, так как в целом ряде основополагающих нормативных правовых документов обозначена роль формирования адекватной мотивации педагогических кадров современной школы, подчеркивается необходимость ее комплексного системного решения. В числе важнейших названа задача формирования у педагога соответствующей компетентности, мотивированной на определенный вид деятельности. Область личных качеств выступает при этом составной частью квалификации педагога [3].

Как отмечается в ряде исследований, юношеский возраст (16– 21 год) благоприятен для образования ценностных ориентаций, ценностей, становления мировоззрения, выработки определенного отношения к окружающей действительности. В данный период ведущим видом деятельности является учебно-профессиональная.

Понятие и сущность термина «ценности» рассматривали О.С. Анисимов, В.Г. Асеев, М.И. Бобнева, Л.П. Буюева, Ф.Е. Василюк, Е.И. Головаха, А.А. Дергач, И.Н. Груздова, А.И. Донцов, О.Г. Дробницкий, В.С. Круглов, Д.А. Леонтьев, Н.И. Непомнящая, Д.В. Пивоваров, И.Н. Семенов, Е.В. Субботский, Р.Х. Шакуров, Е.В. Шорохова, В.А. Ядов и другие) (1). Ценностные ориентации личности имеют смысловую природу. В отечественной психологии понятие смысла наиболее полно освещено в трудах Б.С. Братуся, Л.С. Выготского, А.Н. Леонтьева, Д.А. Леонтьева, С.Л. Рубинштейна [5].

Ценность – субъективная значимость для человека или группы людей, предметов, явлений природы и общества, которые полезны и необходимы людям. Ценностные ориентации – это отражение в сознании человека ценностей, признаваемых им в качестве стратегических жизненных целей и общих мировоззренческих ориентиров, с другой стороны, сложный социально-психологический феномен, характеризующий направленность и содержание активности личности, определяющий подход к миру, к себе, придающий смысл и направленность личностным позициям, поведению, поступкам. Осознание ценностей порождает ценностные представления, а на основе ценностных представлений создаются ценностные ориентации, которые, в свою очередь, и представляют собой осознаваемую часть системы личностных смыслов.

Обращение к ценностно-смысловому подходу в профессиональном образовании позволяет реализовать перспективное развитие личности: научить осуществлять профессиональную деятельность, обусловленную личностным ценностным смыслом, еще не работающего по специальности студента. Иными словами, подготовить к ценностному будущему. Именно ценностные системы смысловых образований выступают основой возможного будущего, которое является механизмом развития. Так, качество освоения необходимых образовательных дисциплин в период профессионального обучения, качество формирования общекультурных и профессиональных компетенций будущего специалиста обусловлено теми ценностями и смыслами, которые продиктованы выбором профессии и будущей профессиональной деятельностью [1].

Реализация ценностно-смыслового подхода в образовательном процессе ставит перед педагогической практикой ряд задач. Необходимы переориентация целей обучения с

информационных на развивающие, перевод содержания со знаниево-отчужденного на личностно-ценностный, поиск новых форм обучения, обеспечивающих «присвоение» личностных смыслов знания, формирование ценностных отношений как «определенного когнитивного состояния субъекта деятельности, внутренняя позиция которого отражает взаимосвязь личностных и общественных значений, а также происходящих событий как особо значимой данности, включая социальные нормы и ценности, в том числе ценность образования, профессиональной деятельности [4].

Поскольку включение человека в социальные процессы во многом предопределяется информационным полем, в котором он находится, то успех формирования у студентов определенных ценностных ориентации зависит от того, в какой степени преобладающие в обществе ценности утвердились в системе отношений конкретного образовательного учреждения, присутствуют ли они реально в поведении педагогов, в характере осуществляемой деятельности. С одной стороны, ценности личности связаны с общественными нормами, ценностями окружающего социума, но, с другой стороны, они есть субъектное выражение личности самого человека. Как известно, личностными ценностями становятся те категории и смыслы, по отношению к которым субъект определился, и определился позитивно. Принятие (или отрицание) определенных ценностей (смыслов) становится для него формой социальной активности. В принятых субъектом ценностях одновременно отражаются содержательные характеристики его позиции и поведения (конкретное отношение к социальным объектам, явлениям), а также его личностные характеристики, связанные с определенным представлением о себе и возможностях собственного активного проявления в социуме. Таким образом, путем принятия конкретных ценностей определяются выбор личностью социальной позиции, выбор норм поведения при взаимодействии с другими людьми, характер принятых решений, направленность выбора.

Ценностями, принятие которых свидетельствует об определенном уровне личностной культуры, об усилиях педагогического коллектива в этом направлении, на взгляд современных исследователей, следует считать познание, личность (в двух ее ипостасях – «Я-ценность» и «Другой-ценность»), ответственность и общественно-полезную деятельность. Без принятия названных ценностей не может состояться социально ответственная личность, не могут быть освоены гуманистические отношения и социально компетентное поведение. Только в случае принятия этих ценностей в сознании индивида возникает осознанное стремление к необходимым для эффективного взаимодействия социально-психологическим знаниям и к овладению социально-психологическими навыками, желание целенаправленно развивать в себе соответствующие культурному человеку личностные качества [1].

Выделение такой ценности, как познание, в числе приоритетных в деятельности образовательного учреждения во многом предопределяется ориентацией на позитивистский подход к воспитанию личности. Цель позитивистского воспитания – формирование типа человека-деятеля, который использует позитивные научные знания для усовершенствования личной и общественной жизни. Это человек познающий, учащийся, творящий, ценящий мастерство и высокую квалификацию в любой предметной области, развивающий науку и использующий предоставляемые ею возможности для улучшения собственной и общественной жизни, в чем и заключается его общественное служение.

Ведущей ценностью современного образования является гуманизация, призванная способствовать развитию опыта гуманистических отношений у всех участников образовательного процесса (на основе признания гуманизма в качестве общечеловеческой ценности). Гуманизация предполагает принятие в качестве главной в педагогической деятельности и образовательной среде такой ценности, как личность, которая объединяет в себе равенство двух содержательных позиций – «Я-ценность» и «Другой-ценность», а проявляется в двух взаимосвязанных планах – в самосознании и в сфере отношений с другими людьми [3].

При позитивном (ценностном) отношении к себе человек воспринимает себя как благополучную личность и ведет себя как благополучная личность. При успехе он отдает должное своим усилиям, адекватно оценивая собственные возможности, но неудачи не делают его пассивным, и он предпринимает следующую попытку для достижения своих целей. Только ценностное отношение к себе может обеспечить и ценностное восприятие другого человека как личности. «Личность – это не только индивидуальность, осознающая себя как нечто целое и единственное в своем роде, но это также и обращенность к другому и восприятие себя как ответственного представителя человечества» [3].

Позиция «Другой-ценность» имеет особый социальный смысл и влияет на уровень социализации подростков и молодежи, на успех их адаптации в социуме, так как готовность к сотрудничеству позволяет именно во взаимодействии с людьми в наибольшей степени реализовать свой личностный потенциал, обрести опыт социального функционирования и обеспечить себе продвижение по социальной лестнице.

Ценностная ориентация на общественно полезную деятельность имеет особое значение в связи с формированием у учащихся деятельно-практического отношения к миру, которое основывается на потребности испытать собственные возможности для воздействия на окружающий мир, т.е. быть субъектом, чувствовать себя активным, деятельным. Деятельно-практическое отношение к миру предусматривает:

- приобщение к социально-выработанным формам активности;
- овладение способами позитивного преобразования окружающего мира;
- произвольность поведения;
- овладение целеполаганием, планированием, прогнозированием, оценкой своих действий и их результатов (последствий).

Опыт социального взаимодействия и участие в общественно полезной деятельности формируют у будущих педагогов социальную компетентность, совершенствуют их способность ориентироваться в изменяющемся социуме и успешно решать проблемы социального взаимодействия.

Общественно полезную деятельность можно рассматривать как творчески-преобразующую, в ходе которой субъект изменяет как себя, так и окружающий мир. Проявить социальную активность, социальную позицию учащийся, как и любой другой человек, может в общественно полезной деятельности. Подростку крайне важно получить со стороны других людей признание своих способностей, добиться доверия. Необходимо помочь подростку в поиске таких видов деятельности, которые имеют общественно полезное значение и получают положительную оценку на разных социальных уровнях. Стремление подростков проявить себя в обществе ведет к развитию их социальной активности.

Формирование у студентов ценности общественно полезной деятельности будет свидетельствовать об их готовности к социальной активности как форме проявления личностной сущности и приобщения себя к социуму, стремления к социальному взаимодействию, о желании войти в круг широких общественных отношений, об осознании себя общественно значимым субъектом. Ценностное восприятие общественно полезной деятельности означает сознательное отношение к другим людям, стремление найти свое место в социуме и играть в нем определенную роль, готовность к социальному функционированию в обществе [4].

Необходимость рассматривать ответственность как обязательную для студентов ценность определяется прежде всего тем, что существует прямая связь между осознанием личностью ответственности и ее реальным поведением. Ответственность как качество личности фокусирует в себе ее субъективные положительные отношения к людям, к обществу, к труду, к себе. Ответственность позволяет человеку ориентироваться в неоднозначных и разнообразных ситуациях социального взаимодействия и строить оптимальную стратегию собственного поведения.

Проводимая в колледже диагностика сформированности ценностных ориентаций первокурсников показывает, что самый высокий уровень сформированности ценности

познания – у 30 % студентов он сформирован на высоком уровне, у них велика потребность в познании, а познавательный процесс вызывает позитивные эмоции, доставляет удовольствие и является важным содержательным моментом в жизни. На втором месте по выраженности находится ценность ответственности – высокий уровень показало 26% студентов, что свидетельствует о наличии чувства ответственности как особо важной личностной характеристики, а также о признании ответственности в качестве базовой характеристики личности. У данных студентов преобладает интервальный (внутренний) контроль, достаточно сильно развита рефлексивная позиция и стремление к самоанализу. Меньше всего студентов показали высокий уровень сформированности такой ценности, как «Другой - ценность» (11%), то есть готовность воспринимать природу человека в целом как положительную, а потому и способности к быстрому установлению тесных эмоциональных контактов с другими людьми при их безусловном восприятии и ориентации на их индивидуальные особенности и наибольший процент студентов с низким уровнем сформированности этой же ценности (27%) показали отсутствие восприятия другого человека как ценности и индивидуальности, отсутствие уважительного отношения к окружающим, недостаток умения общаться с ними доброжелательно и конструктивно.

Проведенное нами исследование позволило определить эффективность учебно-воспитательного процесса в данном аспекте в настоящее время и определить перспективные направления дальнейшей работы:

1. Создавать условия для возможности каждому студенту успешно действовать в образовательной среде: поощрять инициативу и самостоятельность, формировать позитивный настрой на получение знаний.

2. Привлекать студентов к активному участию в различных формах общественной и общественно-полезной деятельности и общение с последующей рефлексией, анализом собственных умений, мотивов.

3. Создавать ситуации самостоятельного принятия студентами решений в организации воспитательного процесса через активизацию деятельности органов самоуправления.

Для реализации этих направлений в колледже:

- студенты активно принимают участие в движениях «Волонтеры Победы», «Мы вместе» и являются инициаторами различных волонтерских акций;

- создан и успешно функционирует студенческий профсоюз;

- разработаны и начали реализацию модели наставничества «студент-студент», «студент-ученик». В их рамках осуществляется привлечение учащихся школ города к участию в движении WorldSkillsRussia Juniors по различным компетенциям, проводятся мероприятия по ранней профориентации школьников.

В этом пространстве формируется и отрабатывается социальный опыт, студенты учатся воспринимать сложные жизненные явления, сглаживаются проявления социальной и материальной стратификации, формируется гуманистическая направленность. Это особенно важно сегодня для формирования личности будущего педагога.

Список литературы:

1. Авдеева Т.Г. Ценностно-смысловые ориентации личности руководителя: Дисс....канд. психол. наук. М.: ГОУ ВПО города Москвы «Московский городской педагогический университет», 2011 г.
2. Белякова Е.Г. Реализация идей ценностно-смыслового подхода в практике образовательного процесса // Вестник Тюменского государственного университета. Социально-экономические и правовые исследования. 2008. № 2. С. 42-51.
3. Тер-Матюсова Л.С. Педагогические особенности преодоления ценностно-смысловых барьеров будущими педагогами: Дис. ... канд. пед. наук. Ростов н/Д, 2011, 151 с
4. Холодкова О.Г. Становление ценностно-смысловой сферы личности младшего школьника: монография / О.Г. Холодкова. – Барнаул :АлтГПУ, 2015. – 167 с.

Клишина Н.Л.

ГККП «Ясли-сад «Сказка» отдела образования Ерейментауского района,
Ақмолинская область,
г. Ерейментау, Казахстан

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ИННОВАЦИОННЫХ ТЕХНОЛОГИЙ И ПОДХОДОВ ПО ФОРМИРОВАНИЮ ДУХОВНО-НРАВСТВЕННОЙ ЛИЧНОСТИ В РАМКАХ СОВРЕМЕННОГО УРОКА

Түйін. Автор баяндамасында мектепке дейінгі бүлдіршіндерге рухани-адамгершілік тәрбие берудің маңыздылығына тоқталып, бүгінгі күнде жас бөбектерді патриоттық, адамгершілік, эстетикалық тәрбие берудің жолдары мен тәсілдері туралы баяндап кеткен. Балалық шақтың маңызды кезеңдеріне тоқталған. Өзінің іс-тәжірибесінде рухани-адамгершілік тәрбие беруде қолданатын әдіс-тәсілдерді, жаңа педагогикалық технологиялар мен оқыту ойындарына тоқталған. Балаларды тәрбиелеу кезіндегі ата-ана мен балабақшаның байланысын көрсетіп, тәрбие беру процесіндегі ата-ананың рөлін айқындаған. Сонымен қатар жаңа әдіс-тәсілдердің тәрбие сағаттарындағы маңыздылығы мен нәтижесін көрсеткен.

Түйін сөздер: рухани-адамгершілік тәрбие, мектепке дейінгі жас, халық ойындары, отбасы, тәрбие әдістері, мектепке дейінгі балалық шақ, оқытудың жаңа технологиялары, мінез-құлық ережелері

Abstract. In his report, the author noted the importance of spiritual and moral education of preschool children, told about the ways and methods of patriotic, moral and aesthetic education of young children today. He touched on the most important stages of childhood. In his practice, he focused on the methods and techniques used in spiritual and moral education, new pedagogical technologies and educational games. He showed the relationship between parents and kindergarten in the upbringing of children, determined the role of parents in the educational process. He also showed the importance and effectiveness of new methods and methods in the educational hours.

Keywords: spiritual and moral education, preschool age, folk games, family, methods of education, preschool childhood, new learning technologies, rules of conduct

*«Как у маленького деревца, еле поднявшегося над землей,
заботливый садовник укрепляет корни, от мощности которого
зависит жизнь растения на протяжении нескольких десятилетий,
так учитель должен заботиться о воспитании у своих детей
чувства безграничной любви к Родине».*

В.А. Сухомлинский

Одним из самых актуальных в различных сферах нашего бытия, встает вопрос о нравственности и морали каждого человека. Что нужно предпринять, чтобы уберечь сегодняшнее и будущее поколения от безнравственности, бездуховности? Как эффективно реализовать функции воспитания и обучения детей?

Формирование духовно-нравственных качеств личности на основе общечеловеческих ценностей, социально ориентированной мотивации, гармоничности интеллектуальной, эмоциональной и волевой сфер развития личности – одна из главнейших воспитательных задач.

Духовно-нравственное воспитание, слитое в целостном педагогическом процессе с физическим, умственным, трудовым и эстетическим воспитанием, дает возможность формирования всесторонне и гармонично развитой личности.

Духовно-нравственное воспитание осуществляется в процессе всей жизнедеятельности личности, с учетом возраста и той среды, которая влияет на ценностные ориентации человека. Начинать формировать у ребенка нравственные качества необходимо как можно раньше.

Дошкольное детство – важный этап в становлении морального облика человека. В эти годы у детей закладываются основы нравственности, формируются первоначальные эстетические представления. Начинает появляться интерес к явлениям общественной

жизни. Дети обращаются с вопросами к педагогам, родителям, стремятся больше узнать о своей Родине, крае, месте, где они живут.

Организовать воспитание молодого поколения без духовного стержня, без идеи, которая объединяет и вдохновляет людей невозможно. Тогда возникает вопрос, на основе каких ценностей нам все же следует воспитывать подрастающее поколение? Относясь уважительно и толерантно ко всем религиям.

Современная педагогика считает возможным и необходимым начинать знакомство со своим народом, с его традициями и бытом с раннего детства. Главная задача в этом направлении – вызвать интерес у ребенка к народному творчеству, декоративно-прикладному искусству, некоторым историческим событиям, связанным с родиной, и очень важно, чтобы интерес этот сохранялся с раннего детства и до школьных лет.

Чтобы воспитывать в человеке чувство гордости за свою Родину, надо с детства научить любить свой город, край, где он родился и вырос, природу, которая его окружает, познакомить с культурными традициями своего народа, необходимо привить любовь к декоративно-прикладному искусству и народному творчеству.

Мы считаем, что развивать у детей понимание культурного наследия и воспитывать бережное отношение к нему необходимо с дошкольного возраста.

Пути формирования нравственного качеств дошкольников имеют свою специфику при организации специальной работы по нравственному просвещению воспитывающихся, формированию у них нравственного опыта в коллективной жизни, в общении, в совместной деятельности, при формировании дружеских взаимоотношений.

Нравственное воспитание происходит благодаря целенаправленным педагогическим воздействиям, ознакомлению ребенка с нравственными нормами доведения в процессе различной деятельности, имеющей морально ценную значимость. Всё это является для ребенка своеобразной школой, где он приобретает опыт моральных отношений, усваивает правила поведения, элементарную культуру деятельности, имеющую значение в организации учебного труда в школе, культуру речи, и, главное, у него формируется эмоционально - нравственное отношение к окружающему миру.

Требования взрослых должны звать ребенка «вверх» по ступеням нравственного мужания. Малышей двух-трех лет учат положительному общению на основе чувств доброжелательности, умению играть рядом с детьми, делиться с ними игрушками. Уже на этом возрастном этапе надо добиваться, чтобы элементарные нравственные понятия выразались в стремлении следовать указаниям взрослого.

Воспитание души – для будущего взрослого человека – это создание основы **духовно-нравственных ценностей**. Основой **духовно-нравственного воспитания** является культура семьи, общества и образовательного учреждения – той среды, в которой происходит развитие и становление, в которой живет ребенок. Культура – это система ценностей, закреплённая в традициях. Она необходима для поиска высших ценностей и для удовлетворения **духовных потребностей**. Необходимо *«возвращать»* национальную память и трепетное отношение к традициям, старинным праздникам, фольклору, декоративно-прикладному искусству, художественным промыслам, в которых предки передали нам свой жизненный и **духовный опыт**. Главная цель **духовно – нравственного воспитания дошкольников** – формирование основ **духовно – нравственных, ценностных ориентаций** детей.

задачи:

- приобщать к элементарным общепринятым нормам и правилам взаимоотношения со сверстниками и взрослыми (*в том числе моральным*).

- **воспитывать** уважение и любовь к своей семье, дому, детскому саду, малой Родине, уважительное отношение к государству.

«Утро радостных встреч (*в понедельник, после выходных, праздников, отпусков*). Дети собираются, и проводится беседа: кто чем занимался в выходные дни, где были, рады ли снова видеть друг друга. Ребёнок приходит в детский сад после болезни. Вся группа

приветствует его. Дети рассказывают, какие события произошли в детском саду в его отсутствие. Например: начали оформлять выставку совместных работ с родителями к Новому году, готовиться к празднику, в группе появились новые игрушки, и т. д.

Кроме того, проводятся мероприятия, направленные на сплочение детей. Дежурства, совместный труд, а также коллективные работы, создающие проблемные ситуации и требующие их решения. Например: Можно дать задание одинаково раскрасить свои рисунки, имея при этом два разных карандаша на двоих. Дети должны выйти из этой ситуации без помощи педагога, договариваясь, уступая друг другу.

Игра в **дошкольном** детстве является ведущим видом деятельности. Именно в игре дети осваивают новые для себя социальные роли, совершенствуют коммуникативные навыки, учатся выражать свои чувства и понимать эмоции других людей, оказываются в ситуации, когда необходимо сотрудничество и взаимная помощь, накапливают первоначальный банк нравственных представлений и пробуют соотносить их со своими поступками, учатся следовать усвоенным нравственным нормам и самостоятельно совершать моральный выбор.

В три-четыре года ребенку доступны некоторые несложные нормы организованного поведения. Например, не мешать окружающим криком и шумом. Учим детей, как вести себя, не нарушая нормального течения жизни в группе, как вести себя дома, чтобы не мешать отдыхать или заниматься старшим, в общественных местах не кричать, не разговаривать громко, не толкать прохожих. Детей этого возраста воспитывают умение дружно играть со сверстником, при необходимости уступать ему, делиться игрушками, проявлять о нем заботу.

Детей четырех-пяти лет возрастают возможности в проявлении гуманных чувств и положительных взаимоотношений. Этот период у детей формируют навыки коллективного поведения. Пятилетние дети способны оценивать свои и чужие поступки. Чтобы развивать это качество, взрослые формируют у детей восприимчивость к положительным примерам и отрицательное отношение к плохим. Он побуждает их к оценочным суждениям о собственном поведении: «Я вел себя хорошо», или: «Я обидел своего товарища, это плохо», или: «Своим поступком я огорчил взрослого». Ребенок испытывает стыд за то, что не оправдал мнения взрослого, обидел товарища, сказал неправду, не выполнил обещание и т.д.

К концу старшего дошкольного возраста у детей проявляется еще более высокая осознанность поступков. В этот период взрослые стараются пробудить в них критическое отношение к тому, что не дозволено, использовать ситуации, когда ребенок может дать оценку собственным действиям: «Как ты считаешь, правильно ли ты поступил?», «Отказался помочь маме – это хорошо?», «Как ты думаешь поступить в этом случае?», «Почему?», «Как бы ты поступил на месте этого мальчика?», «Что сказал бы твой товарищ о твоём поступке?» и т.д. Этим самым мы нормируем нравственное сознание и мотивы поведения, которыми ребенок должен руководствоваться в соответствующих ситуациях.

В период старшего дошкольного возраста, когда понятие «можно» и «нельзя», «хорошо» и «плохо» воспринимаются уже осмысленно, необходимо добиваться, чтобы ребенок придерживался основных правил поведения как в присутствии взрослых, так и в их отсутствие. Это приобретает особое значение в связи с тем, что в скором времени дети поступят в школу, где от них потребуются большая самостоятельность в поведении и общении с взрослыми и сверстниками и на уроках и в повседневной жизни. Какими установками при этом будет руководствоваться ребенок, зависит от уровня его нравственной воспитанности.

В этот период у детей нормируют ответственность за собственное поведение, организованность, чувство товарищества, взаимопомощь, доброжелательность, общительность, т.е., те качества, которые помогают моральной ориентации в обществе людей. Вот почему особое внимание уделяется развитию общественных навыков, умению

соблюдать нормы поведения в коллективе, считаться с мнением сверстников, а при необходимости отстаивать свое право в корректной форме без ссор и конфликтов.

Взрослые содействуют проявлению детьми заботы об окружающих, видя в этом истоки дружеских, товарищеских отношений. Нужно намеренно использовать любую ситуацию, которая ставит ребенка перед необходимостью подчиняться правилам жизни в коллективе, заботиться друг о друге: «Помоги своему товарищу». Принес из дома новую игрушку - «покажи ее и дай доиграть с ней всем ребятам» и т.д. Так понятия, «мое» расширяются до понимания «мы», «наше».

Нельзя забывать о воспитании у детей самостоятельности, привычки к трудовым усилиям, бережливости, аккуратности, умения замечать беспорядок и устранять его по собственной инициативе. Ребенок должен понимать, что в каждую вещь вложен труд людей, и поэтому он обязан бережно относиться к общественному имуществу, ко всему, что окружает его дома, на улице, в общественных местах, и соответственно вести себя, как будущий создатель и гражданин.

Таков багаж нравственных представлений детей; на каждом возрастном этапе. В этой связи перед педагогами и родителями стоит задача такой организации нравственного воспитания детей, при которой у ребенка начинают нормироваться нравственная самостоятельность, активное отношение к жизни, общественная направленность мотивов поведения, эмоционально осознанное положительное отношение к окружающему.

Формированию нравственной самостоятельности содействуют правила.

Они являются для детей ориентиром, при помощи которого они избирают нужные формы поведения. Благодаря правилам каждый ребенок уясняет, осмысливает, как вести себя со взрослыми и сверстниками, дома и в детском саду, на улице и в общественных местах.

Правила вводят постепенно, в естественных ситуациях, с учетом возраста детей.

Развитие в ребёнке **духовых**, нравственных ценностей невозможно без **воспитания патриотических чувств**: любви к родному городу, уважительное отношение к государству, усвоение элементарных знаний по истории своего родного края.

В работе по **духовно- нравственному воспитанию** не обойтись без взаимодействия с родителями, с ними проводится педагогическое просвещение через:

- консультации - *«Право на жизнь без насилия», «Как бороться с детскими капризами и упрямством», «Воспитание вежливости»;*

- беседы - *«Знаете ли Вы своего ребёнка?», «Как провести выходные (праздники) с ребёнком?»;*

- родительские собрания - *«Нравственные нормы в жизни дошкольников», «Роль семьи в воспитании члена общества»;*

- использование информационного стенда, папок – передвижек *«Как общаться с ребёнком», «Семейные традиции», «Вредные привычки».*

Стараемся вовлекать родителей в педагогический процесс:

- ко дню Защитника Отечества оформили альбом *«Мы ими гордимся»* (будем оформлять рукописные книги-альбомы, в которых дети будут отражать знания о себе, своей семье, друзьях.)

- оформляем фотовыставку *«Вместе с мамой, вместе с папой»*, (хотим, чтобы оформление фотовыставок вошло в традицию нашего учреждения *«Нам некогда скучать», «Семейные традиции», «Мы трудимся, стараемся», «Наши бабушки и дедушки»* и др.)

- приглашать родителей в группу для проведения интересных встреч, где родители могут рассказать о своих профессиях, об увлечениях;

- участие родителей в проведении экскурсий, досугов, праздников, конкурсах.

Вместе с усвоением основных правил детям разъясняют другие, которые конкретизируют и дополняют уже им известные, например: *«Как вести себя за столом», «Как вести себя на улице, в транспорте», «Правила пешехода», «Как вести себя во время*

разговора со взрослыми», «Правила дружной игры», «Правила дружной работы», «Правила вежливости» и др.

Вводя любое правило, взрослые разъясняют его смысл. Если дети понимают его необходимость и знают, как его выполнять, то они быстрее овладевают нужными способами поведения.

Недостаточно лишь познакомить детей с правилом, полезно еще и показать способы его выполнения. Когда дети все это усвоят, они поймут, что означает требование хорошо вести себя. Таким образом, показ в сочетании со словом помогает понять ребенку, что от него хотят.

Важно, чтобы усвоение правил требовало от старших детей нравственного напряжения, усилий воли, сдержанности и постоянного элементарного самоконтроля; чтобы ребенок как бы примерял и сравнивал свои действия с тем, что предписано правилом. Это развивает в нём самосознание, умение оценивать свое поведение.

Необходимо взрослым обращаться к знакомым потешкам, использовать меткие сравнения из любимых детских художественных произведений. Например, таких, как «Мойдодыр», «Федорино горе» К. Чуковского, «Девочка чумазая» А. Барто, "Что такое хорошо и что такое плохо?" В. Маяковского, «Неумейка» Я. Акима и др. Хорошо воздействуют на детей к месту сказанные шутки, прибаутки, пословицы, загадки. Ребята легко запоминают их и часто сами употребляют «Когда я ем - я глух и нем», «Кончил дело - гуляй смело», «Скучен день до вечера, коли делать нечего».

Детям среднего и старшего дошкольного возраста необходимо раскрывать нравственный смысл отдельных правил, Они уже способны понять, что правила необходимо выполнять, так как в них предусматривается уважение к труду взрослых («Вытер ноги, убрал за собой, - значит, уважаешь труд няни»), уважение к покою, удобству, отдыху окружающих («Нельзя громко разговаривать или играть в шумные игры там, где читают, занимаются или отдыхают,- это значит проявлять неуважение к людям») и т.д. Нужно помочь детям уяснить, почему воспитанный человек поступает так, а не иначе. Разъяснить что, например, привлекать внимание окружающих неприлично, что недозволительно, идя по улице, прыгать, толкаться, загромождать тротуар встречному потоку пешеходов. Это доставляет людям неудобство. Такое поведение - признак невоспитанности и неуважения к окружающим. А тот, кто не умеет с уважением относиться к другим, никогда не может рассчитывать на уважение к себе.

Степень осознания правил поведения детьми во многом зависит от того, как их обосновывают. Можно так: «При входе в спальню ведите себя тихо». Но можно иначе: "За стенкой вашей спальни находятся малыши. Когда вы входите в свою спальню, ведите себя тихо, не забудьте, что маленькие уже спят".

В первом случае требование категорично, оно не вызывает у ребенка раздумий, во втором случае рассчитано на более высокую осознанность. Отсюда, естественно, ответственность детей за собственные поступки повышается: они поставлены перед необходимостью считаться с удобствами окружающих, чтобы помочь осознать требования взрослых, полезно оценивать поступки детей: «Поступил по правилам – хорошо», «Поступил против правил – плохо».

Похвала и порицание, как полюсные оценки, помогают им отличать хорошее от дурного, так оценочные воздействия показывают поступки с нравственных позиций, заставляя ребенка испытывать либо удовольствие и желание поступать так же, либо неловкость, стыд за некрасивое поведение.

Порицание и похвала конкретизируют понятия «что такое хорошо» и «что такое плохо». Полезно чтобы оценка содержала такие определения, как «добрый», «вежливый», «предупредительный», «скромный», «аккуратный», «воспитанный». Например: «Вова предупредительный мальчик, заметил, что Ирина Викторовна, несёт тяжёлые предметы и он помог ей». Так поступают «воспитанные люди».

Нужно стараться довести до сознания детей понятия «внимательный», «добрый», «отзывчивый» и т.д.. Например: «Хорошо быть предупредительным, как Вова. За это люди всегда благодарны. А проявить предупредительность – это значит понять, в какой помощи нуждается человек и вовремя предложить ему помощь, не дожидаясь, когда он обратится с просьбой». Или: «Внимательным», «отзывчивым» называют того, кто умеет посочувствовать и старается помочь. Так и поступила сегодня Марина. Она увидела, что у новенького мальчика не получается завязать шарф, предложила ему свою помощь».

Когда такие оценки поведения дети получают в конкретных жизненных ситуациях, то эти оценки становятся особенно доходчивыми.

Все это еще раз убеждает нас, что первые нравственные представления и первые впечатления, полученные в дошкольные годы, оставляют след на всю жизнь и долг старших – с терпением и любовью лепить характер будущего человека, чтобы интеллектуальное и эмоциональное его развитие было гармонично.

Формирование нравственного поведения в дошкольном возрасте происходит различными путями. Процесс усвоения нравственных понятий осуществляется в дошкольном возрасте не только от частного, конкретного к более общему пониманию морального содержания ситуаций. В общении со сверстником ребенок проводит большинство своего времени. В процессе становления детского коллектива он усваивает нравственные понятия вначале в категориальной форме, постепенно уточняя и наполняя их конкретным содержанием, что, несомненно, ускоряет процесс их формирования. Его поступки, взаимоотношения со сверстниками носят уже не непосредственно эмоциональный характер, а начинают опосредоваться и регулироваться нравственными нормами.

Список литературы:

1. Акимов, Ю.А., Знакомим дошкольников с окружающим миром. – М.:ТЦ Сфера, 2011, с. 500
2. Алябьева, Е. А. Воспитание культуры поведения у детей 5-7 лет: Методические рекомендации / Е.А. Алябьева М., 2012.
3. Белобрыкина О.А. Психологическая диагностика самооценки детей старшего дошкольного возраста. – Новосибирск: ГЦРО, 2012.
4. Божович, Л.И. Личность и ее формирование в дошкольном возрасте / Л.И. Божович – Спб.: Питер, 2010.
5. Болдырев, Н.И. Нравственное воспитание школьников [Текст] / Н.И. Болдырев - М.: Просвещение, 2012. 102 с. 79
6. Воспитание ребенка-дошкольника. Разумного, ответственного, самостоятельного, инициативного, наблюдательного, коммуникативного, активного в мире природы: программ. - метод. пособие для педагогов дош. учреждений /Под общ. Ред. Ж.Л. Новикова, В.Н.Сахарова. - М: Гуманитар. Изд. Центр ВЛАДОС, 2015. - 208с.
7. Выготский, Л.С. Педагогическая психология / под ред. В.В.Давыдова – М.: Педагогика, 2011
8. Гербова, В.В. Приобщение детей к художественной литературе: программа и методические рекомендации./ В.В. Гербова – М.: МозаикаСинтез, 2015.
9. Григорович, Л.А. Педагогика и психология./Л.А. Григорович - М., 2011
10. Гриценко З.А. Детская литература. Методика приобщения детей к чтению: учеб.пособие для студ. фак. дошк. воспитания высш. пед. учеб. заведений. – М.: Изд. центр «Академия», 2014.

Койланова А.Г.

химия және биология пәні мұғалімі, М. Пошанов атындағы №21 жалпы орта мектеп,
Түркістан облысы,
Түркістан қ., Қазақстан

ХИМИЯ ЖӘНЕ БИОЛОГИЯ САБАҚТАРЫНА ӨЗІН-ӨЗІ ТАҢУ ПӘНІН ИНТЕГРАЦИЯЛАУДЫҢ ТИІМДІЛІГІ

Түйін. Қазіргі таңда ғылым қарқынды дамып, жаңалықтар көптеп ашылуда. Білім беру жүйесінде қоғам сұраныстарына сәйкес жаңарту мен дамыту өзекті мәселелердің бірі. Қазақтың ұлы ақыны Абай Құнанбаев «Адамның адамшылығы – жақсы ұстаздан» деп ұрпақтың білім алып, тәрбие үйренудегі ұстаз рөлін жоғары бағалаған. Бүгінгі таңда рухани құндылықтар қоғам талабына сай өзгерістерге ұшырап, адамдардың арасында ізгілік, әділдік өзара көмек, төзімділік сияқты қарым-қатынастар орнатуына ықпал ететін құндылықтар мен әр жеке тұлғаның шығармашылық мүмкіндіктерінің ашылуы, дұрыс тәрбиеленуі және оларды жүзеге асыруға түрткі болатын құндылықтарды зерттеу көкейтесті мәселелердің бірі болып отыр. Елбасымыз Н.Ә. Назарбаев «...жаңа жағдайларға байланысты бәрімізді алаңдататын мәселе-білімді, кәсіби даярлығы бар адам тәрбиелеу ғана емес, қоғамдық өмірдің барлық саласында ұлттық және дүниежүзілік құндылықтарды қабылдауға қабілетті, рухани және адамгершілік мүмкіндігі мол тұлға қалыптастыру болып табылады» деген.

Баланы тәрбиелейтін ортаның бірі мектеп қабырғасы, заман талабына сай тәрбиелеу тәсілдерінде өзгертіп отыру қажет. Химия және биология пәндеріне өзін-өзі тану пәнін интеграциялаудың тиімді жақтары көп. Күнделікті сабақтың бір бөлігі етіп баланың санасына адамгершілік құндылықтарды сабақтың негізгі тақырыптарына кіріктіріп сіңіре берсе жақсы сөз естіп, дұрыс тәрбие алып өскен өскелең ұрпақ отансүйгіш, еңбекқор, адамгершілік тұрғыда жақсы қасиеттерді бойына сіңірген, терең білімді, тәрбиелі ұрпақты мектеп қабырғасында қалыптастыру біздің міндетіміз.

Түйін сөздер: тәрбиелеуде мұғалімнің өзінің не біліп, не істейтіні маңызды-ақ. Бірақ оның ықпалымен шәкірттерінің не біліп, не істейтіні маңыздырақ.

Аннотация. В настоящее время наука быстро развивается, актуальны вопросы модернизации и развития системы образования в соответствии с потребностями общества. Великий казахский поэт Абай Кунанбаев высоко оценил роль учителя в воспитании подрастающего поколения, заявив, что «Человечество - от хорошего учителя». Сегодня одной из самых актуальных проблем является изучение ценностей, раскрывающих творческий потенциал каждого человека, и ценностей, способствующих реализации духовных ценностей, способствующих установлению отношений между людьми, таких как доброта, справедливость, взаимопомощь, терпимость. Н.А. Назарбаев сказал, что «... вопрос, который волнует всех нас в новой ситуации, - это не только воспитание образованных, профессионально подготовленных людей, но и формирование личности, обладающей духовно-нравственным потенциалом, способной принимать национальные и мировые ценности во всех сферах общественной жизни».

Одной из сред, в которой воспитывается ребенок, является школьная стена, которую необходимо менять в соответствии с современными методами воспитания. Есть много преимуществ в интеграции самопознания в химию и биологию. В рамках ежедневных уроков с интеграцией самопознания мы сформируем в школе патриотичное, трудолюбивое, образованное и воспитанное поколение.

Ключевые слова: в воспитании важно то, что учитель знает и делает. Но важнее то, что его ученики знают и делают.

Abstract. Today, science is developing rapidly and many discoveries are being made. One of the most pressing issues in the education system is modernization and development in accordance with the needs of society. The great Kazakh poet Abay Kunanbayev praised the role of the teacher in the education of the younger generation, saying that "Humanity is a good teacher." Today, one of the most pressing issues is the study of the values that contribute to the development of spiritual potential of each individual, the values that contribute to the establishment of relations between people, such as goodness, justice, mutual assistance, tolerance. Our President N.A. Nazarbayev "... the issue of concern to all of us in the new situation is not only the education of educated, professionally trained people, but also the formation of a person with spiritual and moral potential, able to accept national and world values in all spheres of public life." that.

One of the environment in which a child is brought up is the school wall, which must be changed in accordance with modern methods of upbringing. There are many benefits to integrating self-knowledge into

chemistry and biology. It is our task to form a patriotic, hard-working, well-mannered, well-educated and well-mannered generation in the school, which will be able to instill moral values in the minds of the children as part of the daily lessons.

Keywords: What the teacher knows and does is important in upbringing. But more important is what his students know and do.

Қазіргі таңда ғылым өте қарқынды дамуда, барлық салада жаңалықтар көптеп ашылууда соның ішінде білім саласында да балаларды дамытуға арналған жаңа әдістер көптеп жасалып жатыр дегенмен білім беруде тәрбиені алдыңғы орынға қойғанымыз дұрыс. Ұлы ғұлама Эль Фарабидің сөздері «Тәрбиесіз берілген білім – адамзаттың қас жауы» деп текке айтылмаған. Осы тұста балаға тәрбие беру форматтары мен әдістерін өзгертіп, жаңартып отыруымыз қажет. Бала губка тәрізді нені көреді, нені естиді барлығын талдаусыз өзіне қабылдайды. Адамгершілік құндылықтарды тек қана аптасына бір рет болатын өзін-өзі тану пәнінде немесе тәрбие сағаттарында ғана емес барлық пәндерге бір бөлшек етіп ұстаздар күнделікті сабақтарында өзін-өзі тану пәнін кіріктірсе күнделікті адам бойында болу керек жақсы құндылықтар жиі айтылып отырса баланың санасында сақталып қалады, өмірден өз орнын таба алатындай дұрыс жолға салып тәрбиелеудің жемісі молырақ болар еді.

Қоғамда жақсы жағдайлармен қоса керісінше жаман жағдайларда кездесіп жатыр. Балаларды интернет тәрбиелеген заман болып кетті оларды үнемі қадағалап отырада алмай қалдық ол әрбір отбасының басындағы жағдай. Қоғамның осындай дер кезіндегі қажеттілігін қанағаттандыру мақсатында «Өзін-өзі тану» рухани адамгершілік білім беру жүйесінің авторы Еліміздің бірінші ханымы Сара Алпысқызы тұңғыш рет мемлекеттік деңгейдегі өскелең ұрпақты жалпы адамзаттық құндылықтар негізінде тәрбиелеу мәселесін көтерді. Интеграциялық үдеріс дегеніміз бірін бірі толықтыратын, бір-бірімен байланысты жеке ұғымдарды біртұтас етіп біріктіру. Барлық пәндер мәңгілік бүкіл адамзаттық құндылықтар негізінде алуан түрлі құбылыстарды бірлікте қарастыра отырып, тұтастай білім беруде жалпы адамзаттық құндылықтардың негізгі түпқазық болуы, яғни берілетін білім біртұтас, жүйелі болуы көзделген. Химия және биология пәндерін өзін-өзі тану пәнімен кіріктіріп отырудың маңызы зор.

Идеяның туындауы

Мектебіміздің өзін-өзі тану пәнінің мұғалімі келешекте барлық пәндерге өзін-өзі тану пәні кіріктіріліп оқытылатын болады дегенді естігенімде мен химия және биология пәндеріне өзін-өзі тану пәнін қалай кіріктіруге болады деген сұрақпен ізденіп өз тәжірибеме енгізе бастадым. Сабақтың жаңа тақырыпты меңгерту бөлігіне үш-төрт минутты бөліп жаңа сабақпен ұштастырып интеграциялап отырдым. Негізінен сабақты балаға меңгерткенде барынша ғылыми тілде айтып түсіндіріп отырамыз. Бұл жолы ғылыми түсіндіре отырып «Жүректен-жүрекке», «Күрделіден қарапайымға» қағидаттарын ұстанып жаңа тақырыппен бірге өзін-өзі тану пәнінде интеграциялап отыруды жөн көрдім. Соларды кейбіреуіне тоқталайын.

Химия пәнімен өзін-өзі тану пәнін интеграциялау

Мысалы химия пәнімен өзін-өзі тану пәнін кіріктіргенде «Атом» тақырыбында атом дегеніміз химиялық жолмен бөлінбейтін бөлшек екенін ғылыми түсіндіре отырып интеграциялауда адамгершілік тұрғыда атомдардың бөлінбейтіні секілді рухпен салыстырып, адам мен рух бір-бірінен бөлінбейді. Рух рухани бастаудың қайнар көзі. Рухы мықты адам барлық қиыншылықтарға төтеп бере алады. Әрбір қазақтың дүниетанымы – рухани байлықпен тығыз байланысты. Кез-келген дүниені рухани санаға салып ой елегінен өткізу арқылы жағымды мінезқұлық, жақсы қасиеттерді бойымызға сіңіретінімізді айта кеттім.

Металдарды өткенде металдардың қасиеттерін айтып түсіндіріп, оның адамның мінез құлқымен байланыстырып мысалы «сабыр түбі сары алтын – сабырлының бәрі алтын» дей отырып сабырлылықтың жақсы қасиет екеніне тоқталдым. Қатты металдарды өткенде жаңа тақырыпты түсіндіре отырып болаттай қатты, ұстамды, өз сөзінде тұратын, мінезді қазақ батырларын айтып сол текті мінезділіктерімен халқын жауға бермегендігін яғни отансүйгіштікке, жақсы мінезді болуға тәрбиелеп отырдым.

Судың қасиеттері тақырыбында суды ғылыми түсіндіре отырып, формуласымен таныстырып, судың адам өміріндегі маңызын, ғалымдардың судың ақпаратты тасымалдағыш қасиеті яғни жағымды ойдың, сөздің судың құрамына қалай әсер ететінін, оның адамға әсері туралы жақсы сөзді адам түгілі судың да жақсы көретінін айтып, балардың бір-біріне, ата-аналарына жақсы сөз айтып жүруге, сөз сүйектен өтетінін ауыр сөз сөйлемеуге шақырдым.

Д.И Менделеев кестесіндегі элементтердің орналасу реттілігі атомның салмағына, физика-химиялық қасиеттеріне байланысты екенін нақты әр қайсысының ауыспайтын орнын түсіндіре келе әр адам элементтер тәрізді өмірде өз орнын таба білу үшін жақсы қасиеттерді алдыңғы орынға қойып, адамгершілігі мол, еңбекқор, қоғамға пайдасын көп тигізетін жақсы мінезге бай болу керек екенін айтып пәнімді өзін-өзі тану пәнімен интеграциялап отырдым.

Биология пәнімен өзін-өзі тану пәнін интеграциялау

Биология пәніне келетін болсақ «Өсімдіктер» тақырыбында егер өсімдікке қамқорлықпен қарап, оны әрдайым баптап, күтіп, түрлі зиянкестерден қорғап қажет мөлшерде сумен қамтамасыз етіп тұрсақ ол әрине жайқалып әдемі болып өседі. Сендер де келешек ата-анасыңдар дәл сол сияқты балағада жастайынан дұрыс тәрбие беріп, оған қамқорлықпен, мейіріммен қарасақ, сонда ғана көркем мінезді, адал және ел ертеңін ойлар ұрпақ тәрбиелей алатынымызды жеткіздім.

«Бүйректің құрылысы мен қызметі» тақырыбында оқушыларға бүйректің адам ағзасындағы заттарды талдап екі реттік сүзгіден өткізіп зияндарын қуыққа жіберіп шығарады, ал керек маңызды құнарлы заттарды қайта ағзаға айналымға жіберетінін айтып түсіндіріп салыстырмалы түрде күнделікті ғаламторды пайдаланғанда ол жерде жақсы ақпараттар мен қоса пайдасыз, зиянды ақпараттардың болатынын соның ішінен өмірге пайдалы маңызды ақпараттарды талдап көріп, бойымызға сіңіріп зиян жаман ақпараттарды бойымызға сіңірмеуге тырып бүйрек секілді екі реттік фильтрациядан өткізіп отырсақ саналарыңда жағымсыз ойлар болмайды, сендердің денсаулықтарың мен жақсы өмір сүрулеріңе септігін тигізетінін айттым.

Сабағымыздың бір бөлігіне жаңа, қиын тақырыптарды жеңілдетіп жүректен-жүрекке жеткізіп адамгершілік қасиеттермен салыстыра отырып, өмірмен байланыстырып, тәрбиемен ұштастырып сабақ өтетін болсақ терең білімді, тәрбиелі, өмірдің кез-келген жағдайына дайын ұрпақ тәрбиелеуге көптеп септігіміз тиер еді. Химия және биология пәндерімен өзін-өзі тану пәнін интеграциялап өткенімде жаңа тақырыптарды балалар жақсы есте сақтағанын байқадым, күнделікті айтыла берген соң адамгершілік құндылықтар баланың бойына сіңетіні сөзсіз. Пәндерді өзін-өзі тану пәнімен интеграциялау әрине әр пән мұғалімінің шеберлігіне байланысты.

Әдебиеттер тізімі:

1. «Өзін-өзі тану» 8 - сынып. Мұратханова. Р, Изғұттынова. Р.О, Алиев Б.Ш. – Алматы-2018 ж.
2. «Химия» 8 - сынып. Оспанова. М., Белоусова Т, Аухадиева. К. Мектеп-2018 ж.
3. «Химия» 9 - сынып. Оспанова. М, Белоусова Т, Аухадиева К. Мектеп-2018 ж.
4. «Биология» 9 - сынып. Н.Г.Асанов, А.Р. Соловьева, Б.Т. Ибраймова.-Алматы: Атамұра-2019 ж.
5. Қол жетімді.<https://articlekz.com/kk/article/17601>
6. Қол жетімді.<https://stud.kz/referat/show/72442>

Колпенова А.К.

г.ғ.м., Көкшетау «Білім-инновация» лицей-интернаты,
Ақмола облысы,
Көкшетау қ., Қазақстан

БІЛІМ БЕРУ ФИЛОСОФИЯСЫ: ҚҰНДЫЛЫҚТАРҒА НЕГІЗДЕЛГЕН МЕКТЕП МӘДЕНИЕТІ

Түйін. Мектеп мәдениеті – педагогикалық кеңістік сапасының көрсеткіші. Мақалада мектеп мәдениетінің микро кеңістікте мектептің рухы, макро кеңістікте ұлттың болашағы болып табылатын *Түлектің* моделін жасаушы орта екендігі түйінделеді. Негізгі миссиясы – көркем мінезді «Толық адам», «Кемел тұлға» қалыптастыру. Бұл – ХХІ ғасырдағы білім беру философиясы. Осының негізінде рухани-адамгершілік құндылықтарға негізделген адами білім беру мәселесі өзектеледі. «Құндылықтарға негізделген мектеп» идеясының осы мәселені шешу мақсатынан туындағаны дәйектеледі, тәжірибеден мысал келтіріледі. Мектеп мәдениетіндегі тұлғааралық қатынас ролі ғылыми тұрғыдан сипатталып, рухани құндылықтар негізінде ғана жағымды әлеуметтік-психологиялық орта қалыптасатындығы айтылады. «Толық адам» концепциясының негізіне Дилтс пирамидасы алынып, ең жоғарғы деңгейде өзін таныған адамның рухани толысқан кемел тұлға екендігі тұжырымдалады.

Аннотация. Школьная культура – показатель качества педагогического пространства. В данной статье повествуется о школьной культуре, которая является средой подготовки модели Выпускника, которая в микро пространстве становится духом школы, в макро пространстве – будущим нации. Основная миссия – формирование «Совершенного человека», «Идеальной личности» с соответствующим характером. Это – философия обучения. На основе этого актуализируется проблема обучения, основанная на духовно-человеческих ценностях. Доказывается, что идея «Школы, основанной на ценностях» следует в целях решения этой проблемы, приводятся примеры из опыта. Также характеризуется роль межличностных отношений в школьной культуре с научного аспекта, и говорится о том, что положительная социально-психологическая среда формируется только на основе духовных ценностей. Взяв за основу «Совершенного человека» пирамиду Дилтса, заключается, что на самом высшем уровне стоит идеальная личность, полностью познавшая себя и духовно обогащенная.

Abstract. School culture is an indicator of the quality of pedagogical space. This article tells about school culture, which is the environment for training the model of the Graduate, which in the micro space becomes the spirit of the school, in the macro space – the future of the nation. The main mission is the formation of the "Perfect person", "Ideal personality" with the appropriate character. This is the philosophy of teaching. On the basis of this, the problem of teaching is actualized, based on spiritual and human values. It proves that the idea of a "values-based school" follows in order to solve this problem, examples from experience are given. The role of interpersonal relations in school culture is also characterized from a scientific aspect, and it is said that a positive socio-psychological environment is formed only on the basis of spiritual values. Taking the Dilts pyramid as the basis for the "Perfect Man", it is concluded that at the highest level there is an ideal person who has fully cognized himself and spiritually enriched.

Түйін сөздер: континуум, білім беру философиясы, мектеп мәдениеті, рухани құндылықтар, менталитет, мектеп рухы, түлек моделі, толық адам, кемел адам, ұлт моделі.

Философиялық континуумда «мектеп» ұғымының мәні дәстүр жалғастығымен, ұрпақ сабақтастығымен, адамзат дамуының үзіліссіздігі және қоғам бірегейлігімен сипатталады. Мектептің осы сипаты антропоэкетілік парадигма аясында басымдық алып, қазіргі таңда рухани-адамгершілік құндылықтарға негізделген оқытуды жүзеге асыру идеясы өзектелуде. Міне осы тұрғыдан пайымдағанда, педагогикалық кеңістік сапасын анықтайтын көрсеткіш – мектеп мәдениетін рухани құндылықтарға негіздеу көкейкесті мәселелердің бірінен саналады. Ал жалпы мектеп мәдениеті дегеніміз не және ол неге рухани құндылықтарға негізделу керек? Біз мақаламызда осы сауалдарға жауап беру арқылы ХХІ ғасырдағы білім беру философиясын сипаттауға тырысамыз.

Ғалым И.Н. Попова «мектеп мәдениеті» терминінің ғылыми еңбектерде ХХ ғасырдың соңғы он жылдығында пайда болғанын айтады және мектеп мәдениетінің төмендегідей қалыбын ұсынады:

мағынасы: мектеп мәдениеті – оқушының тұлғалық дамуына бағытталған, бірегейлік көрсеткіші мектеп рухы болып табылатын білім беру ұйымының педагогикалық ұйымдасқан тәрбиелеуші ортасы.

құрылымдық компоненттері: материалдық сипаты (мектеп ғимараты, оның дизайні, материалдық базасы, түр-түс гаммасы, киім үлгісі т.б.), әлеуметтік сипаты (білім беру ұйымындағы тұлғалардың қарым-қатынасы, әлеуметтік-психологиялық климат), рухани сипаты (шығармашылықтың көрінісі, идеялар, дәстүрлер т.б.).

жүйелік компоненттері: мектеп мәдениетін қалыптастырушылардың құндылықтарға бағытталған қызметі, бұл қызмет мәні педагогикада оқушылардың әлеуметтік құбылыстар мен үрдістерді сезініп, бағалай білуімен, нәтижесінде олардың тұлғалық болмысының қалыптасуымен сипатталады.

негізгі функциялары: ақпараттық-танымдық, мәдениеттің ең маңызды элементтерін жинақтау, сақтау және жеткізу функциясы, нормативтік, коммуникативтік, ұйымдастырушылық, рекреативтік функциялар мен мектептің материалдық дамуын жүзеге асыратын функция.

қалыптастырушы тұлғалар: мәдениет үлгісі – мектеп басшысы, «мектеп стержені» (В.А. Сухомлинский) – педагогикалық ұжым, мектеп рухын тасымалдаушылар – оқушылар мен түлектер [1, 13]. Біз өз тарапымыздан бұл тізімге ата-аналарды және мектептегі барлық қызметкерлерді қосамыз.

Сонымен ғалымның мектеп мәдениеті қалыбына қатысты тұжырымын ой елегімен екшеп, түйіндейтін болсақ, біздің танымымызда тұтастай алғанда, мектеп мәдениеті дегеніміз – микро кеңістікте мектептің рухы, макро кеңістікте ұлттың болашағы болып табылатын *Түлектің* моделін жасаушы орта. Бұл ортаның миссиясы аса жауапты әрі маңызды. Оны қазақ ақыны, педагог М. Жұмабаевтың мына пікірімен айғақтаймыз: «Тәрбиеден мақсұт адамды, һәм сол адамның ұлтын, асса барлық адамзат дүниесін бақытты қылу. Ұлт мүшесі әрбір адам бақытты болса, адамзат дүниесі бақытты. Қысқасын айтқанда, тәрбиеден мақсұт адам деген атты құр жала қылып жапсырмай, шын мағынасымен адам қылып шығару» [2, 129]. Данышпан Абайдың рухани идеясымен пайымдағанда, «Толық адам» тәрбиелеу – басты мақсат. ХХІ ғасырдағы білім берудің мәні мен мазмұны, яғни философиясы осы мақсаттан, осы идеядан өрбиді. Ойымызды ғалым Б.С. Гершунскийдің тұжырымымен дәйектейік.

Орыс ғалымы Б.С. Гершунский 1998 жылы жазылған «Философия образования» деген еңбегінде адамзаттың рухани-адамгершілік құндылықтардан алыстап, ғылым мен дінде де, білім беру саласында да дүниетанымдық сауалдарға жауап таба алмай, дағдарысқа ұшырағанын айта келе, білім мен сенім арасындағы алшақтықтың ділдің (менталитет) мәнін жоғалтуына әсер етіп жатқандығын тілге тиек етеді. Адамның рухани дүниесімен байланысты бұл дағдарыстан тек білім беруді өзгерту арқылы шығуға болатынын айтады: «Только образованию посылна поистине историческая роль в спасительной интеграции и гармонизации Знания и Веры. Первая и, возможно, главная составляющая глобального вызова ХХІ века, обращенного к цивилизации, состоит в проблеме гармоничного единения Знания и Веры, их мировоззренческого синтеза, возвращения Человеку понимания Смысла его жизни, Веры в свое уникальное предназначение и Знание путей наиболее полной жизненной самореализации» [3,9]. Ғалым тұжырымын интерпретациялайтын болсақ, ХХІ ғасырдағы білім беру философиясы бірінші кезекте адами білімнің тереңдігімен сипатталады, ал академиялық білім оны жан-жақты толықтырып тұрады. «Оқыту білім мен ақпаратты берумен шектелмейді, ол – адамды кемелділікке жетелейтін үдеріс. Ғалымдарды, инженерлер мен адвокаттарды, әдебиетшілер мен басқарушыларды дайындауға болады, алайда осы тұлғалар мейірім мен махаббаттан, жан тыныштығынан ада болса, біздегі қоғам қандай болмақ? Біз ұстанымсыз саясаткерлермен, адамгершіліксіз кәсіпкерлермен, махаббаты мен бірлігі жоқ отбасылармен бақытты бола аламыз ба?» [4,179]. Міне білім берудің осы терең мәні мектеп мәдениетін рухани-адамгершілік құндылықтар негізінде қалыптастыруды міндеттейді, өйткені «Толық адам», «Кемел тұлғаны» рухани мәдениеті берік орта ғана дайындай алады. Бұл жөнінде И.И. Игнатьева былай дейді: «Руханият дамуының басты факторы – орта. Мектептің рухани-адамгершілік құндылықтарға бағытталған психологиялық климатында

диалогтік, эмпатиялық, толеранттылық атмосферасы және мәселелерді шешуде ашықтық пен адамгершілік жетекшілік етеді.

Мектептің атмосферасында сирек кездесетін конфликтілер достық пен сыйластықты сақтай отырып жойылады. Мұндай ортада оқушылар мен мұғалімдердің жаңашыл бастамалары үнемі қолдау табады» [5,9]. Мұндай мектеп мәдениетінде, біріншіден, тұлғааралық қатынастар аса маңызды. Ғалымдар: «Тұлғааралық байланыстар – ұжымдағы әлеуметтік-психологиялық климаттың негізгі базасы болып табылатын, яғни алғашқы танысудан бастау алып, өзара, бірігіп әрекеттететін байланысқа дейін жететін күрделі үрдіс. Тұлға аралық байланыстар ұжымда әлеуметтік-психологиялық климатты қалыптастырады, ал жағымды әлеуметтік-психологиялық климат қалыптасқан ұжым қолайлы моральдық-психологиялық ауа-райымен, жылы шырайлылықпен, парыз бен жауап кершілікті құрметтеумен өзара талапшылдықпен, сергектікпен ерекшеленеді» [6,115], – дегенді айтады және әлеуметтік-психологиялық климаттың мынадай қызметтерін атайды: топтастырушылық қызметі, ынталандырушылық, тұрақтандырушылық, реттеушілік қызметі. Топтастырушылық қызмет мектеп мәдениетін қалыптастырушы тұлғалардың және олардың күш-жігерінің топтасуын, бірігуін іске асырады. Ынталандырушылық қызмет ұжымның "эмоциялық күш-қуатын" қалыптастыруға байланысты. Тұрақтандырушылық қызметі ұжымның ішкі тұрақтылығын қамтамасыз етіп, ұжымға жаңа мүшелердің енуіне қажетті алғышарт жасайды. Реттеушілік қызмет өзара қатынас нормаларын нығайтуда, ұжым мүшелерінің тәртібіне баға беруде көрінеді [6,116]. Қызметтің бұл түрлері рухани-адамгершілік құндылықтарға негізделсе ғана жағымды әлеуметтік-психологиялық орта қалыптасады. Мектеп мәдениетінің негізгі мән-мағынасы да осы тұжырымнан тұрады.

XXI ғасырдағы білім беру философиясы аясындағы мектеп мәдениеті өзінің қалыптасуы мен дамуының негізіне мына құндылықтарды басшылыққа алады: ынтымақтастық, құрмет, жауапкершілік, адалдық, еңбекқорлық, кемелдену, этика-әдеп, табандылық, отансүйгіштік, кішіпейілділік, сүйіспеншілік, жомарттық, әділдік, эмпатия, қанағат, тазалық, денсаулық, батылдық [7,8]. Таныммен талғап, санамен зерделесек, аталған құндылықтар – тұлғаның бойынан табылуы қажет қасиеттер, адамгершілік нормалар. Мектеп рухының осы нормаларға сай болуын көздеген әр білім беру ұйымы өз қызметінде осы құндылықтарды басымдыққа алары сөзсіз. Мәселен, бүгінгі күні «Білім-инновация» лицейлері өз қызметінде мазмұны жоғарыда аталған құндылықтарды қамтитын «Құндылықтарға негізделген мектеп» концепциясын ұстанып отыр, негізгі идеясы мектеп мәдениетін қалыптастырушы тұлғалардың осы құндылықтарды танып, атап қана қоймай, өзін осы рухани-адамгершілік нормаларға сай тәрбиелеуі, дамытуы болып табылады. Тәжірибеден мысал келтірсек, біздің лицейімізде жоғарыда аталған құндылықтар әр айға бөлінген, сол айдың барлық оқу-тәрбие үдерісі белгіленген құндылықты арқау етеді, яғни сабақтан бастап мектептің жұмыс жоспарындағы барлық іс-шараның негізгі мақсаты – белгіленген құндылықты дәріптеу арқылы (күнделікті өмірмен байланыстырып, мысал келтіру, ғибрат әңгіме айту, өзінің әрекетімен көрсету, видео-аудио материалдар пайдалану, т.б.) оны тұлғаның бойына сіңіру. Ең бастысы, мектеп мәдениетін қалыптастырушы кез келген тұлғаның адамгершілік норманы ұстануды әдетіне айналдыруы көзделген. Бәріміз білетіндей, әдет – дағдыға, дағды – әдепке, әдеп – мінезге айналады, мектеп мәдениетінің негізгі мәні де осы – көркем мінезді Толық адам тәрбиелеу. Толық адам немесе кемел тұлға бейнесі ұлттық ділді (менталитет) танытуы қажет. Ал діл дегеніміз – рухани субстанция, мәдениет квинтэссенциясы. Сондықтан «білім берудің иерархиялық жоғары мақсаты – жеке тұлға мен қоғамның менталитетін қалыптастыру» [3,44] болса, оның нәтижелілігі (білім берудің) рухани-мәдени құндылықтар негізінде қалыптасқан менталитет бағасымен анықталады. Білім берудің осы философиясына сәйкес, «Толық адам» концепциясының негізіне Р.Дилтс пирамидасын алуға болады. «Пирамида бір-бірімен тығыз байланысты алты деңгейден тұрады, әр деңгей адамның ішкі дүниесімен, өмір жолымен байланысты.

1-деңгей: *Қоршаған орта* – айналада не және кімдер бар, қай жерде өмір сүремін?

2-деңгей: *Әрекет* – мен не істеп жүрмін, кімдермен және қалай араласамын? Күнделікті өмірде немен айналысамын?

3-деңгей: *Қабілет* – менің қандай қабілетім, дағдым, білімім және талантым бар, мен оларды қолдана аламын ба? Тәтті торт пісіруден бастап жүздеген адамы бар компанияны басқара аламын ба?

4-деңгей: *Құндылықтар мен сенім* – мен неге сенемін және жүгінемін? Бұл деңгейде менталитет, отбасы, тәрбие, білім, мәдени контекст мәселелері негізгі болып табылады.

5-деңгей: *Даралық* – мен кіммін? Ең бастысы, өзім үшін кіммін? Қоғамдағы рөлім қандай? 6-деңгей: *Миссия* – не үшін өмір сүремін? Бұл – негіздердің негізі, адамның өзін тануы» [8,1]. Әр деңгей мазмұнын салмақтап, терең үңіліп көрейік: тұлға қалыптасуы мен дамуында, біріншіден, қоршаған ортаның рөлі аса маңызды екенін, мектеп мәдениетінің мәнін түсіндіре отырып, жоғарыда зерделеп өттік.

Екінші, күнделікті өміріңіз оқу немесе жұмыспен өте ме, бірінші деңгейдегі «айналамен» қарым-қатынасыңыз қандай: рухани құндылықтарды ұстанған, атап айтсақ, ынтымақтастық, эмпатия, әділдік, құрмет мәнін түсінген адам осы қатынастың жоғары деңгейіне қол жеткізе алады.

Үшіншіден, адамның өз қабілетін, талантын анықтап, сүйікті ісімен айналысуы. Бұл жерде жауапкершілік, табандылық, еңбекқорлық, батылдық құндылықтары жетекшілік етеді. Әсіресе, табандылық аса маңызды. Осыған орай мына бір қызықты деректі келтіре кетейік: Малкольм Гладуэлл «Гении и аутсайдеры» кітабында «10.000 сағат» ережесін береді. Бұл ереже бойынша, адам қандай да бір жетістікке жету үшін ерінбей, талмай еңбек етуі қажет. 10.000 сағат дегеніміз – күніне 3 сағат немесе аптасына 20 сағат, толық 10 жылды құрайды. Бұл жетістік оңай келмейтінін білдіреді. 10.000 сағат – үлкен шеберліктің сиқырлы саны. Жетістік – бір күн, бір жылдың жемісі емес, ол үшін асқан еңбекқорлық, табандылық, «ыстық қайрат» қажет.

Төртіншіден, адам менталитет мәнісін, отбасының орнын түсінуі қажет. Менталитет ұлттық болмысты танытуымен құнды, бұл – отансүйгіштік, отбасының бақытын сезіну – сүйіспеншілік, отбасының бір-біріне құрметі кішіпейілділік арқылы жүзеге асады.

Бесіншіден, адамның қоғамдағы рөлін анықтау сол қоғамның әр мүшесіне деген адалдық, жомарттық, эмпатия, қанағат, этика – әдеп арқылы анықталады. Осы құндылықтарға бай адам ашкөз, ынсапсыз болмайды. Даралық деңгейінде денсаулық құндылығын да ұмытпаған дұрыс.

Алтыншы, ең жоғарғы деңгей – миссия адамның өзінің рухани дүниесін танумен сипатталады, яғни рухани-адамгершілік құндылықтарға бай адам ғана өзін таниды. Өзін таныған адамды Толық адам, Кемел тұлға деп атауға болады.

Бүгінгі білім беру философиясы осы идеяға құрылып отыр. Мектеп мәдениеті рухани-адамгершілік құндылықтар негізінде қалыптасып, дамыған жағдайда осы идеяның жүзеге асары сөзсіз. Кемелденген тұлға Ұлт моделі болуы қажет, сондықтан өзін Ұстаз (бұл жерде мұғалім ғана емес) санатына қосқан әр адам өз миссиясын ұмытпағаны абзал.

Әдебиеттер тізімі:

1. Попова И.Н. Культура школы как феномен педагогической теории и практики. Автореферат. Пед.ғылымдар кандидаты. М.: Ун-т, 2004, 22б.
2. Жұмабаев М. Таңдамалы. – А.: Ғылым. – 1992. – 272 б.
3. Гершунский Б. С. Философия образования. – М.: Московский психолого-социальный институт. – 1998. – 432 с.
4. Сергеева А.И. Роль духовных ценностей будущих педагогов как педагогическая проблема. Актуальные задачи педагогики: материалы VI Междунар. науч. конф. Чита, 2015, С. 178-180.
5. Игнатьева Е.Е. Духовно-нравственное воспитание школьников // Воспитание школьников, 2010. №9. С. 8-11.
6. Курманалина Ш.Х., Бахишева С.М., Дәулеткалиева Н.Н., Архыматаева Н.Ж. Педагогикалық менеджмент. Оқу құралы. – Астана, 2018. – 138б.
7. Ибрагимов М., Сағындықұлы Е., Смаков С. Құндылықтарға негізделген мектеп. – Алматы, 2019. – 229б.
8. Пирамида Дилтса. Қолжетімді: <https://psych.info/article/psihologiya-lichnosti/piramida-diltsa.html>. (14 мамыр 2019 ж.).

Корсун Е.П.

преподаватель специальных дисциплин, КГКП «Лисаковский технический колледж»,
Костанайская область,
г. Лисаковск, Казахстан

АКТИВИЗАЦИЯ МЫСЛИТЕЛЬНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ОБУЧАЮЩИХСЯ НА УРОКАХ СПЕЦТЕХНОЛОГИИ

Түйін. Бұл мақалада автор жастардың адамгершілік тәрбиесіне ерекше назар аударып, арнайы технологиялар сабақтарында психикалық белсенділікті арттырудың әдістері мен әдістерін сипаттайды. Түйінді сөздер: дуальды оқыту, болашақ маман, жандандыру, практикалық қолдану.

Abstract. In this article, the author describes methods and techniques for activating mental activity in the lessons of special technology, while paying special attention to the moral education of young people

Keywords: dual training, future specialist, activation, practical application.

Интенсивные процессы структурных изменений, протекающие в экономике Республики Казахстан, обусловили высочайший спрос на специалистов новой формации, которые должны исходя из данной исторической, экономической и политической ситуации протекающей в стране успешно реализовать эти процессы.

Качественное профессиональное образование сегодня – это средство социальной защиты, гарантия стабильности, профессиональной самореализации человека на разных этапах жизни. Государственная политика в области ТиПО стала частью Госпрограммы развития образования.

Главная задача ТиПО – сформировать новую модель профессиональной подготовки, которая бы преодолела отставание в объемах и качестве трудовых ресурсов от реальных требований конкретных предприятий. Ведь подготовка высококвалифицированных рабочих кадров и специалистов среднего звена – одна из тех задач, решение которых может обеспечить устойчивое экономическое развитие любой страны. От специалистов требуется высокий профессионализм, способность к профессиональной адаптации, постоянному самосовершенствованию, владение информационными технологиями.

Главный критерий успешного вхождения в мировое образовательное пространство – это высокое качество обучения и уровень подготовленности выпускников к применению знаний на практике.

Модернизация профобразования определяет необходимость принципиального изменения ряда традиционных подходов к системе подготовки специалистов. На сегодня дуальная система обучения – одна из самых эффективных форм подготовки профессионально-технических кадров в мире. Ее особенность заключается в том, что обучение проводится большей частью не в учебном заведении, а на предприятии. Дуальная модель – это объединение интересов бизнеса, будущего специалиста и государства. Данная система предполагает, что 70-80% времени обучающийся обучается непосредственно на производстве, и только 20-30% – в колледже.

Дуальная система отвечает интересам всех участвующих в ней сторон – предприятий, работников, государства. Для предприятия – это возможность подготовить для себя кадры, экономия на расходах по поиску и подбору работников, их переучиванию и адаптации.

Для молодых людей дуальное обучение – отличный шанс рано приобрести самостоятельность и легче адаптироваться к взрослой жизни. Уже во время обучения они получают за свой труд на предприятии денежное вознаграждение, а после его окончания – работу, к которой хорошо подготовлены.

Лисаковский технический колледж в числе тех средне-специальных учреждений, где внедряется дуальная модель обучения.

Реформа профессионального образования предусматривает решение одной из основных задач – это пробуждение интереса к профессии под влиянием теоретического и

производственного обучения. Чем выше качество теоретического обучения, тем весомее его воспитательное значение.

Теоретическое обучение осуществляется преподавателями специальных дисциплин по действующим программам и учебным планам. Оно отличается последовательностью и целенаправленностью. Четкая и продуманная организация теоретического и производственного обучения оказывает на обучающихся существенное воспитательное влияние, способствует формированию у них профессиональных и нравственных качеств.

Преподавание технологии является первым и основным звеном к последующему формированию целостной личности обучающегося, способного занять достойное место в современном производстве. Основные направления моей работы в группах с дуальным обучением – это:

- воспитание у обучающихся убежденности в овладении избранной профессией;
- воспитание у обучающихся индивидуально-психологических качеств, необходимых для успешной трудовой деятельности: настойчивость в достижении цели, внимательность, дисциплинированность, организованность и т.д.;
- активизация мыслительной деятельности;
- использование проблемно-поискового метода обучения;
- необходимость включения в учебно-воспитательный процесс нетрадиционных форм обучения;
- внеурочная деятельность.

Один из важнейших путей развития интереса к избранной профессии на уроках спецтехнологии – активизация мыслительной деятельности обучающихся в процессе усвоения ими знаний, а одно из основных средств активизации - внедрение проблемного метода обучения. Применение этого метода направлено прежде всего на формирование активного отношения обучающихся к обучению, на развитие творческого мышления. Активность обучающегося заключается в том, что он должен анализировать фактический материал и так им пользоваться, чтобы самому получить из него новую информацию, то есть происходит расширение и углубление полученных ранее знаний.

В целях активизации мыслительной деятельности обучающихся на уроках спецтехнологии мною практикуются упражнения по планированию последовательности производственных работ – составлению технологических карт, организации рабочего места, расчет потребности материалов. Рассматривая технологическую последовательность выполнения работ, преподаватель четко объясняет способы выполнения каждой операции, применяемые для этого инструменты, материалы, приспособления и средства механизации, меры безопасности при выполнении работ. При изучении материала обучающиеся систематически привлекаются к самостоятельной работе с технической и справочной литературой, технической документацией, работе с учебником.

В процессе объяснения обучающиеся должны конспектировать новый материал. Помогая обучающимся успешно вести конспекты, я выполняю следующее:

- записываю на доске тему урока и основные вопросы;
- записываю новые термины на доске;
- основные определения предлагаю записать под диктовку;
- периодически проверяю конспекты обучающихся.

В своей деятельности очень часто использую частично-поисковый метод, изложение с проблемным началом, когда имеющиеся у обучающихся знания нужно применить в новых практических условиях.

Проблемное обучение развивает навыки самостоятельного мышления, но оно должно сочетаться с производственным обучением. Новый материал нужно преподносить так, чтобы обучающимся постоянно было интересно присутствовать на уроке и внимание их не ослабевало бы. Это зависит и от структуры урока, и от выбранных методов изложения и закрепления нового материала, и от содержания излагаемого материала, а также от личности

самого преподавателя: от его эмоциональности, умения говорить и доходчиво объяснять, от его внешности и доброжелательного отношения к обучающимся.

Урок спецтехнологии начинается с подготовки обучающихся к восприятию нового материала. Преподаватель должен создать у них желание активно воспринимать новый материал. Один из способов – повторение основных моментов ранее изученного материала, или рабочих моментов производственной практики. С этой целью используются карточки-задания, работа с которыми рассчитана на 5-8 минут, словарная работа с основными терминами, а также краткое изложение учащимися пройденного материала.

Изложение нового материала ведется с использованием постановки проблемных ситуаций. Устное изложение самим преподавателем нового материала занимает не более 10-15 минут. Основную работу обучающиеся выполняют сами, направленную педагогом в нужное русло. По характеру ответов учащихся преподаватель следит за тем, как они усваивают новый материал. Работа организована так, чтобы, не допуская утомления обучающихся, поддерживать их внимание на протяжении всего урока. Один из способов предупреждения утомления обучающихся – разнообразие форм и приемов работы на уроке, использование наиболее продуктивной части урока для усвоения изучаемого материала.

Внимание большинства обучающихся рассеяно, не обладает длительной устойчивостью, поэтому по ходу урока необходимо применять так называемые психологические разрядки напряженности внимания. Достигается это обычно использованием примеров из жизни, производственных ситуаций, переходом к изложению более легкого для усвоения материала. Заканчивать необходимо обобщением сказанного и подведением итогов. Кроме того, необходимо отметить ребят, активно работавших на уроке, выставить и прокомментировать оценки. Перечисленные приемы активизации мыслительной деятельности обучающихся на уроках спецтехнологии способствуют лучшему усвоению нового материала, что влечет за собой развитие их профессионального интереса.

Усвоенные знания проверяются практическим применением, а практика влияет на ход усвоения знаний. В целях закрепления нового материала на уроках спецтехнологии обучающимся предлагаются различные упражнения. На большинстве уроков при объяснении порядка ведения того или иного процесса в качестве закрепления обучающиеся составляют технологическую карту этого процесса. Технологические карты составляются для того, чтобы у обучающихся с самого начала формировались умения планировать технологические процессы, правильно и рационально осуществлять выбор инструментов, приспособлений и инвентаря, в дальнейшем выбирать способы выполнения операций на производственной практике.

Прочность овладения знаниями, умениями и навыками, их закрепление и совершенствование достигается организацией регулярного повторения учебного материала. Повторяя материал, используя его в разных ситуациях, обучающийся находит в нем новые стороны, осмысливает факты, уточняет понятия, обогащает выводы. Одним из критериев прочности усвоенных знаний является умение систематизации изученного материала. Систематизация предполагает мысленное распределение понятий по группам и подгруппам в зависимости от их сходства или различия. Такие упражнения проводятся в форме заполнения рабочих тетрадей. Вопросы в рабочих тетрадях формируются так, что на них нельзя ответить без вдумчивой и осмысленной работы, необходимо использовать книги, нормативные документы, записи в тетрадях.

Совершенствования знаний является домашняя работа обучающихся. Чаще всего домашняя работа представляет собой продолжение работ, начавшихся на занятиях. Например, закончить составление технологической карты (записать инструменты, приспособления и инвентарь, необходимые для выполнения какого-либо процесса обработки материалов) или закончить работу по заполнению таблицы, ответить на предложенные преподавателем вопросы. Домашнее задание всегда носит творческий характер.

Помимо уроков спецтехнологии и производственного обучения развитие интереса к избранной профессии происходит и на внеклассных мероприятиях.

Принципы, на которых строится учебно-воспитательный процесс в нашем колледже, находят свое продолжение во внеурочной работе, которая включает в себя профессиональное, эстетическое и физическое воспитание. Профессиональное воспитание имеет целью привитие обучающимся этики трудовой деятельности, осознанного отношения к освоению выбранной профессии, приобщение к профессиональной культуре, формирование умения учиться самим, выявлять и развивать познавательные и другие качества. Для этих целей в мастерских созданы и работают кружки технического творчества. Основными задачами кружковой работы являются:

- привитие интереса к профессии;
- овладение знаниями и умениями для свободного овладения профессией;
- формирование творческого воображения.

Данная работа чётко спланирована, разработана программа кружковой работы, принимаются меры к приобщению обучающихся к работе в кружках. Администрация колледжа помогает создавать условия для данной работы, обновляя материальную базу. Задачи обучения и воспитания специалиста заложены в мероприятиях с чётко выраженной профессиональной направленностью: проводятся конкурсы «Лучший по профессии», Недели профессионального мастерства, выставки изделий, изготовленных руками обучающихся.

Комбинация перечисленных форм учебной работы и их тесная связь между собой предполагает последовательное и планомерное продвижение всех обучающихся к всё более высоким уровням технологического мастерства, подготовленного прочной теоретической базой.

Список литературы:

1. Государственная программа развития образования Республики Казахстан на 2011-2020 годы. Утверждена Указом Президента Республики Казахстан от 7 декабря 2010 года № 1118 zakon.kz.
2. Дифференцированный и индивидуальный подход к учащимся в трудовом обучении. М., 2010.
3. Бабанский Ю. К., Оптимизация процесса обучения, М., 1977.

УДК 377.131.14

Кравченко Т.Н.

магистр биологии, преподаватель кафедры естественно-гуманитарных дисциплин,
Костанайский педагогический колледж,
Костанайская область,
г. Костанай, Казахстан

СИНГАПУРСКАЯ ТЕХНОЛОГИЯ КАК СРЕДСТВО РАЗВИТИЯ ДУХОВНО-ПРАВСТВЕННОГО ВОСПИТАНИЯ СТУДЕНТОВ КОЛЛЕДЖА

Түйін. Мақала педагогтарға арналған, онда сингапурлық оқыту әдістемесі үлгісінде сабақтарда инновациялық технологияларды қолдану арқылы білім беру процесінде білім алушылардың рухани-адамгершілік тұлғасын қалыптастыру негіздері баяндалған. Осы технологияның оқыту құрылымдары, сингапур әдістемесінің колледж студенттерінің рухани-адамгершілік тәрбиесінің құрамдас бөлігі ретінде қарым-қатынасты дамытуға әсері туралы айтылды.

Аннотация. Статья адресована педагогам, в ней изложены основы становления духовно-нравственной личности обучающихся в образовательном процессе через применение на уроках инновационных технологий на примере сингапурской методики обучения. Освещены обучающие структуры данной технологии, влияние сингапурской методики на развитие общения как составляющей духовно-нравственного воспитания студентов колледжа.

Abstract. The article is addressed to teachers, it outlines the foundations of the formation of the spiritual and moral personality of students in the educational process through the use of innovative technologies in the classroom on the example of the Singaporean teaching method. The teaching structures of this technology,

the influence of the Singaporean methodology on the development of communication as a component of the spiritual and moral education of college students are highlighted.

Ключевые слова сингапурская технология обучения, духовно-нравственное воспитание, общение, обучающие структуры, групповая форма работы

Казахстан – многонациональная страна, но мы едины. Между представителями разных национальностей в ней царит взаимопонимание и уважение. В Казахстане создана общность национальных групп, которые здесь проживают. Толерантность и уважение к каждому члену общества, независимо от его национальной принадлежности, расы, вероисповедания, культурных ценностей, – главное правило общения в нашей стране. Такая установка закреплена в главном документе страны – Конституции. Она начинается с утверждения: «Мы – народ Казахстана...». Естественно, что такое общество обуславливает необходимость нравственной воспитанности каждого человека. В свое время английский философ и историк Герберт Спенсер отметил, что величайшая цель образования – не знания, а действия, и переводил знания в сферу нравственности. Значит профессионализм, обретенное мастерство, накопленные знания, не подкрепленные общечеловеческими духовными ценностями, могут быть причиной многих катастрофических последствий. При подготовке «учителей будущего» необходимо уделять особое внимание формированию духовно-нравственного мировоззрения обучаемых, одним из немаловажных аспектов которого является правильное взаимодействие и общение. Общение преподавателя со своими студентами, студентов друг с другом представляет собой цепочку взаимосвязанных и взаимообусловленных, осуществляемых в различных формах и обстоятельствах контактов.

В.А. Сухомлинский писал: «...чем больше сил вложил человек в труд, чем ярче выразил в этом труде себя, тем глубже в его душе желание быть лучше, тем чище, благороднее его стремления и порывы. Если учесть, что учеба – это тот же труд, порой тяжелая и изнурительная работа, то становится очевидной явная связь между учебой и нравственным воспитанием... Потому что идеи рождаются только в человеческих отношениях взаимоотдачи духовных сил, дружбы, взаимопомощи». [1] Атмосфера общей доброжелательности и взаимного творения добра – это та неуловимая с первого взгляда черта духовной жизни коллектива, которая определяет характер взаимоотношений, сущность поступков, выражающих отношение одного человека к другому. Источником такой атмосферы В.А. Сухомлинский считал создание в жизни обучающихся гармонии радостей и осознание своей необходимости. Оценкой нравственных взаимоотношений в коллективе является уважительное отношение к общественным интересам.

Духовно-нравственное воспитание предполагает становление отношений обучающегося к обществу, коллективу, людям, к труду, своим обязанностям и к самому себе, и, соответственно, развитие качеств: патриотизма, толерантности, товарищества, активное отношение к действительности, глубокое уважение к людям. Задача духовно-нравственного воспитания состоит в том, чтобы социально необходимые требования общества педагоги превратили во внутренние стимулы личности каждого обучающегося. Духовно-нравственное воспитание студентов происходит главным образом и прежде всего в процессе обучения. На занятии в сложном взаимодействии находятся основные элементы учебного процесса: цель, задача, содержание, формы, методы, технологии, средства, взаимная деятельность педагога и обучающихся. Воспитательная направленность занятия – это цветок, который постепенно растет, совершенствуется, неся все лучшее.

Одним из инструментов духовно-нравственного развития личности студентов являются технологии, применяемые в педагогике: технологии исследовательской деятельности, личностно-ориентированные технологии, технология портфолио, игровые технологии, технологии проектной деятельности. В своей практике я активно использую сингапурскую технологию обучения. Сингапурская методика обучения – это вариант обучения в сотрудничестве, связанный с большим разнообразием обучающих структур. Это технология эффективного общения, работы в команде, работы в малых группах, парном обучении, проектной деятельности.

Существуют пять базовых составляющих кооперативного обучения:

1. Позитивное взаимоотношение. Группа работает как единое целое, имеет одну цель, достижение которой возможно только совместными усилиями всей команды.
2. Индивидуальная ответственность. Каждый представитель группы ответственен за достижение цели.
3. Взаимное общение.
4. Постепенная выработка коммуникативных умений.
5. Коммуникативные умения.

Основной формой работы в этой методике являются групповые формы работы, т.к. они способствуют развитию навыков работы в коллективе, группового общения, умения совместной работы со сверстниками. Именно при использовании сингапурской технологии обучения студенты выступают как партнеры общения, то есть это своего рода система общения, через которую реализуется само педагогическое воздействие. Каждый обучаемый должен знать о возможных барьерах общения: барьер характера и темперамента, барьер отрицательных эмоций, барьер воспитания. И с учетом всего этого необходимо учить обучающихся культуре общения, рецензированию чужих работ, анализу заданий. Во время общения в группах осуществляется не только решение предметной задачи, но и такие функции как приобщение другого человека к своим воспитывающим ценностям, приобщение к ценностям другого человека, т.е. самовоспитание.

Обязательным элементом любой сингапурской структуры является обращение к личному опыту студентов и их размышлениям по обсуждаемой теме. Очень важно всем предоставить возможность высказать свое мнение. Это формирует веру в свои собственные силы, положительное отношение к себе, демонстрирует внимание коллектива к его мнению.

При применении сингапурских структур обучения происходит не просто установление контактов между студентами, а их воздействие друг на друга. Здесь можно выделить три стороны общения. Коммуникативная – когда студенты общаются посредством языка (вербальная форма) и других средств и приемов (невербальная форма – жесты, мимика, пауза в речи, движение). Интерактивная сторона общения – построение общей стратегии поведения и взаимодействия. И перцептивная сторона общения, которая проявляется в формировании образа другого человека. Во время общения на уроке действуют разные факторы: личностные особенности человека (характер, темперамент обучающегося, замкнутость, стеснительность, недоверчивость), возможно негативное отношение к человеку, психологическая совместимость, а также возможно физические недостатки. И любое общение в группе между партнерами начинается с самого простого – принять человека как природную данность, таким, каков он есть. Студенты учатся с заботой и уважением относиться друг к другу, но в то же время они чувствуют себя уверенно и в выражении своих взглядов, учатся следить за своим настроением, с которым они общаются, возможно с улыбкой избежать неприятных вопросов, замечать на себе восхищенные взгляды студентов, учатся нести ответственность за партнера своей группы, учиться выражать свое мнение или мысль, проявлять уважение и терпеливость к собеседнику, умение отказаться от взглядов, которые были ошибочными и твердость своих убеждений сочетать с уважением к партнеру-собеседнику. Готовясь к занятию, педагог должен построить свою работу так, чтобы студентам в общении было комфортно, чтобы они смогли побороть в себе два самых типичных состояния, тормозящих развитие свободных отношений: страх и неуверенность, и использование на уроках сингапурской технологии позволяет решить эту задачу.

Приемы сингапурской методики таковы: коллектив разбивается на группы или пары и изучает небольшую долю материала самостоятельно. Каждый студент периодически примеряет на себя роль педагога, объясняя своими словами партнеру по лицу или партнеру по плечу суть вопроса, и наоборот. Здесь нет лидеров, все равны. А педагог осуществляет так называемый «включенный контроль»: оценивает их, корректирует, помогает и направляет.

Сингапурская технология представляет собой набор тезисов и формул, называемых структурами. Это обучающие структуры (Learning Structures), которые можно разделить на три основные группы:

1. Обучающие структуры, показывающее взаимодействие студент-студент, необходимые для развития коммуникации и сотрудничества.

Релли Робин (Rally Robin) «круглый стол» – обучающая структура, в которой два участника поочередно обмениваются короткими ответами в виде списка.

Таймд Пэа Шэа (Timed-Pair-Share) «временная кооперация парами» – обучающая структура, в которой два участника делятся развернутыми ответами в течение определенного количества времени.

Континиус раунд Робин (Continuous Round Robin) «продолжительный раунд робин» – обучающая структура, в которой организовывается обсуждение какого-либо вопроса в команде по очереди более одного круга.

Таких структур достаточно много.

2. Обучающие структуры, показывающее взаимодействие студент – учебный материал.

Джот Тотс (Jot Thoughts) – «запишите мысли» – обучающая структура, в которой участники громко проговаривают придуманное слово по данной теме, записывают его на листочек и кладут в центр стола лицевой стороной вверх. Не соблюдая очередности, каждый участник должен заполнить 4 листочка, следовательно, в центре стола окажутся 16 листочков.

РАФТ (RAFT) – «Роль-Аудитория-Форма-Тема» – более структурированный вариант организации проектной работы, в которой конечный продукт может отличаться в зависимости от роли студентов, аудитории (для которой готовится продукт), формы выполнения и темы задания, определенные педагогом.

Стё зе Класс (Stir the Class) – «перемешай класс» – обучающая структура, в которой обучающиеся молча передвигаются по кабинету для того, чтобы добавить как можно больше идей участников к своему списку.

Подобные структуры позволяют студентам обдумать материал, связать его с предыдущими знаниями и порефлексировать о приобретенном академическом материале для развития критического и креативного мышления.

3. Обучающие структуры, позволяющие повысить самооценку и уверенность студентов, а также, чтобы студенты могли практиковать социальные навыки для коммуникации, сотрудничества и принятия решений.

Тимбилдинг (Teambuilding) – совокупность структур, применяемых для командообразования и сплочения команды из 4 человек. Важно, чтобы все было организовано легко, весело, неакадемично

Классбилдинг (Classbuilding) – совокупность структур, основанных на следующих действиях: встать, подвигаться, повзаимодействовать.

Для управления классом используются такие структуры, как сигнал тишины Хай файв (High Five), таймер, Мэнэдж мэт (Manage Mat) – инструмент для управления коллективом. Табличка в центре стола, позволяющая удобно и просто распределить студентов в одной команде (партнер по плечу, по лицу; партнер А, Б) для организации эффективного учебного процесса в командах и т.п.

Методика не требует изменения урока, а предусматривает проведение одной части новым методом – с применением одной, двух структур. Их можно применять на всех уроках для достижения академических целей, а также на внеаудиторных мероприятиях. Метод групповой работы при сингапурской технологии, в отличие от традиционной групповой работы, предусматривает создание не просто группы, а команды между обучающимися, где результат работы зависит от личного вклада каждого ее члена в достижение цели, в тесном взаимодействии. Система формирует у студентов навыки эффективной коммуникации, сотрудничества и работы в команде, позволяющим им стать успешными и внести свой вклад в развитие общества, а также способствует духовно-нравственному развитию. Также

сингапурская методика способствует овладению навыками критического и креативного мышления для генерации новых идей и нахождения решения тех задач, с которыми придется столкнуться будущим специалистам в новом, измененном мире, непохожем на сегодняшний.

Список литературы:

1. Сухомлинский В.А. Родина в сердце. - М., 1980.
2. Селевко Г.К. Современные образовательные технологии Учебное пособие. М.: Народное образование, 1998. 256 с.
3. Мокрополова И. Ю. Использование обучающих структур сингапурской методики для повышения качества обучения школьников [Текст] / И. Ю. Мокрополова // Инновационные педагогические технологии: материалы междунар. науч. конф. (г. Казань, октябрь 2014 г.). – Казань: Бук, 2014. – С. 186-188.

ӘОЖ 541.18

Мадиева А.К.

әлеуметтік-экономика пәндерінің оқытушысы, магистр, «Щучинск қаласы, жоғары педагогикалық колледжі» ШЖҚ МКК,
Ақмола облысы,
Щучинск к., Қазақстан

ҚҰҚЫҚ НЕГІЗДЕРІ ПӘНІНДЕ ТҮЛҒАНЫҢ РУХАНИ-АДАМГЕРШІЛІК ҚАСИЕТТЕРІН ДАМУ ТӘСІЛДЕРІ

Түйін. «Өзін-өзі тану» Қазақстан Республикасындағы білім және тәрбие беру үдерісін дүниетанымдық өзгертудің нақты бастамасы деп анық тұжырымдауға болады. Адамгершілік тақырыбы мәңгілік. Ол ешқашан ескірмейді. Жас ұрпақтың бойына адамгершілік қасиеттерді сіңіру – ата-ана мен ұстаздардың басты міндеті. «Өзін-өзі тану» рухани-адамгершілік білім беру бағдарламасын оқу-тәрбие үдерісіне интеграциялау жобасы аясында құқық негіздері сабағында сабақтың барысын «өзін өзі тану» пәнінің элементтерін қолданамыз. Мысалы: «нұрға бөлену», «орманға ойша серуен» және т.б тыныштық сәттерін өткіземіз, 5 «Т» ережесі, шаттық шеңберін құрамыз. Шаттық шеңберінде біз бір-бірімізге жақсы тілек айтамыз. Сабақтың практикалық бөлімінде ой қозғау, ойын-жаттығулары, өмірлік жағдаяттарды талдап шешу, шағын импровизация, эссе жазу, өлең шығару, тренинг өткізу, ән айту тағы сол сияқты сабақтың өткізу тәсілдерін қолданамын. Бұл тәсілдер студенттердің ашылуына, жан-жақты дамуына септігін тигізеді.

Аннотация. В Республике Казахстан «Самопознание» можно четко сформулировать как конкретное начало мировоззренческой трансформации образовательного и воспитательного процесса. Тема нравственности вечна. Она никогда не устареет. Привитие нравственных качеств подрастающему поколению – главная задача родителей и педагогов. На уроках основы права в рамках проекта интеграции программы духовно-нравственного образования «Самопознание» в учебно-воспитательный процесс мы используем элементы предмета «Самопознание». Например: проводим минуту тишины, правила «5Т», строим круг счастья. В кругу счастья мы желаем друг другу добрые пожелания. В практической части урока я использую такие приемы, как: рассуждение, игры, разбор жизненных ситуаций, мини-импровизации, пишем эссе, сочиняем стихотворения, проводим тренинги, поем песни и т.д. Эти подходы способствуют открытию, всестороннему развитию студентов.

Abstract. "Self-knowledge" can be clearly formulated as a real beginning of the worldview transformation of the educational and educational process in the Republic of Kazakhstan. The theme of morality is eternal. It never gets old. The main task of parents and teachers is to instill moral qualities in the younger generation. Within the framework of the project of integration of the spiritual and moral educational program" self – knowledge "into the educational process, we use elements of the discipline" self – knowledge " in the lesson on the basics of law. For example, we spend moments of silence: "lighting up", "walking mentally in the forest", etc., Rule 5 "t", create a circle of joy. In the circle of delight, we wish each other well. In the practical part of the lesson, I use such methods of conducting classes as thinking, game exercises, analyzing life situations, small improvisation, writing essays, writing poems, conducting trainings, singing, etc. These approaches contribute to the disclosure and comprehensive development of students.

«Өзін-өзі тану» рухани-адамгершілік білім беру бағдарламасын оқу-тәрбие үдерісіне интеграциялау жобасы аясында колледжіміз 3 жылдан бері жұмыс жасап келеді. Жобаға колледждің студенттері, ата-аналары, оқытушылар, мектеп әкімшілігі қатысуда. Бұл бағдарлама – адамға белгілі бір білімді жеткізу ғана емес, сондай-ақ оның рухани адамгершілік тұрғыдағы мәнін дамыту, жас өспірімдерді жан-жақты дамытуға, басқалардың жақсы қасиеттерін танып, үлгі алуға, өз бетінше шешім қабылдауға, әр іске жауапкершілікпен қарауға, дұрыс жол таңдауға тәрбиелейді. Қазіргі таңда адамгершіліктің тапшылығы біздің өмірімізде байқалатын көптеген іс-әрекеттердің қайнар көзі болып отыр. Адамдар арасында немқұрайлық, төзімсіздік, бір-біріне қарсы қастандық көріністері жиі байқалады, ал бұл балалардың бойында адамгершілік қасиеттерді тәрбиелеу үдерісін кемелдендіруді ерекше талап етеді.

Заманауи қоғамдағы экологиялық апаттар, әлеуметтік-экономикалық дағдарыс, террорлық актілер, ұлтаралық, дінаралық шиеленістер, сол сияқты жеке тұлғаның өмірдің мәнін жоғалтып, нашақорлық, суицид түріне орын алып отырған дағдарыстардың бәрі рухани жұтаңдықтан: сүйіспеншілік пен жанашырлықтың, қайырымдылық пен мейірімділіктің жетіспеушілігінен туындап отыр. Осы өзекті мәселелердің шешімін табу бүгінгі күннің өзекті мәселесі болып отыр.

Рухани-адамгершілік тәрбие жұмыстарының тиімді болуы педагогикалық үдерісте әр түрлі жастағы субъектілердің өзара қарым-қатынасын ұйымдастырудың қарым-қатынасын ұйымдастыру көрінісі, нәтижесі ретінде әлеуметтік ортаның әлеуетін ұтымды пайдалана ала білуге байланысты. Рухани-адамгершілік тәрбие беру ол – студенттерді имандылыққа және әдептілікке тәрбиелеу, үлкенді сыйлау, кішіге өнеге көрсету, ата-ананы қадірлеу, өзін және ата-анасын сыйлау, өзгеге қиянат жасамау, үлкендерге жәрдем беріп, қолғанат болу, елін, жерін құрметтеу, сүю, табиғатты аялау, ұлттық салт-дәстүрді сақтау.

Адамдар адамгершілік тәрбиесін ежелден – ақ жоғары бағалап келген. Мысалы, грек ойшылдарының адамға және оның ақыл парастына назар аударуы бүкіл грек мәдениетінің адамды өзін-өзі тануға шақыруынан көрініс тапқан. Сократтың Дельфы қаласындағы Апполон ғибадатханасының кіре берісіндегі коллонасында ойып жазылған «Өзіңді өзің таны!» деген нақыл сөзі әлем тарихы бұрылысының түйінді идеясына айналды. Сократтың философиясы адамгершілікті тануға, меңгеруге болады, ал адамгершілік мағлұматы әрқашан оған сай іс-әрекеттерімен жалғасып отырады деген ұстанымға негізделген. Адам тек түсінбегендіктен ғана жамандық жасайды деп санайтын Сократ әрбір жекеленген жағдайды мысал ете отырып, адамда шынайы адамгершілік туралы айқын ұғым қалыптастыруға тырысқан.

Қазіргі қоғамдағы әлеуметтік-экономикалық қайта құрулар жас ұрпақ тәрбиесіне сындарлы қарауды талап етеді. Өйткені жас ұрпақтың бүгінгі алаған тәрбиесі елдің ертеңін анықтайды.

«Өзін-өзі тану» рухани-адамгершілік білім беру бағдарламасын оқу-тәрбие үдерісіне интеграциялау жобасы аясында құқық негіздері сабағында интеграция қалай өтіп жатыр және сабақтың қандай әдіс-тәсілдерін қолданатынымды бөлісіп айтып-өткім келіп отыр.

Әр сабақтың өзінің тақырыбы, мақсаты, міндеттері болады. Мен мысал ретінде Отбасы құқығын алдым.

Сабақтың тақырыбы: Отбасы құқығы.

Сабақтың мақсаты:

Тәрбиелік: Студенттерді ата-ананы құрметтеуге, отбасылық құндылықты ұғынуға, мейірімділікке, имандылыққа, намысшылдыққа, қоғам алдындағы жауапкершілікке тәрбиелеу.

Міндеттері:

–Отбасы құндылығы, отбасы бақыты туралы білім беру;

- Өз туған үйлері мен отбастарына деген сүйіспеншіліктерін дамыту;
- Өз туған үйлері мен отбастарын құрметтеуге, бағалай білуге тәрбиелеу;

Құндылығы: сүйіспеншілік

Әр сабағымызда сабақтың барысын «өзін-өзі тану» пәнінің элементтерін қолданамыз. Мысалы: «нұрға бөлену», «орманға ойша серуен» және т.б тыныштық сәттерін өткіземіз, 5 «Т» ережесі, шаттық шеңберін құрамыз. Шаттық шеңберінде біз бір-бірімізге жақсы тілек айтамыз, өзіміздің көңіл күйлерімізді ассоциация негізінде бір құбылыспен, затқа теңестіріп айтамыз. Мысалы: Менің көңіл күйім аспандағы жұлдыздай немесе асқар таудай деп жауап береміз. Сонда студенттердің көңіл күйлерін біліп аламыз.

5 «Т» ережесін еске түсіру (тәртіп, талап, тыныштық, тазалық, татулық).

Студенттер ережені еске түсіріп, сыныптың тәртібін сақтап, оқып білуге талпынып, тыныштықты орнатып, тазалықты сақтап, бүгінгі күнімізді татулықпен өткізейік деп бастаймыз. Содан кейін сабақтың тақырыбына сәйкес **дәйек сөз** айтылады. Мысалдар:

«Үлкен алдында жас қарызы, ата алдында бала қарызы – әдеп пен сый», «Дүниеде ана махаббатынан қасиетті нәрсе жоқ» В.Г. Белинский, «Туған жердей жер болмас, туған елдей ел болмас» халық мақалы. Дәйексөздер студенттермен бірге талданып, оқылып, мәні түсіндіріледі. Бұл не үшін қажет? Өйткені студентке қоғамдағы және отбасындағы өз рөлін түсінуге көмек көрсетуге, қарт адамдарға қамқорлық жасауға, оларға аяушылық таныту, отбасын сүйуге ынталандыру қажет.

Бағдарламаны жүзеге асыру мақсатында сабақтың практикалық бөлімінде ой қозғау, ойын-жаттығулары, өмірлік жағдаяттарды талдап шешу, шағын импровизация, эссе жазу, өлең шығару, тренинг өткізу тағы сол сияқты сабақтың өткізу тәсілдерін қолданамын. Мысалы сабақтың үстінде тақырыпқа сай шығармашылық тапсырма берілгенде отбасыға арнап 4 жолды өлең шығарамыз. III-32 топ студенттері осындай тамаша 4 жолды өлең шумақтарын шығарды.

Отбасым менің – бақытым,
Отбасым менің – шаттығым.
Отбасым барда ешқашан,
Үзілмес менің үмітім!

(Балжан Бақыташар)

Отбасы – жылы ұямыз,
Тірегі – ата – анамыз.
Уыз, сүт еміп осында,
Жылжып біздер өсеміз.

(Лунара Балтабаева)

Сыртта жүрсек сағынамыз, ойлаймыз,
Сағыныштан кейде жылаймыз.
Ата – ананың жақындығы соншалық,
Қасынан бір сәт кете алмаймыз!

(Ақбота Алдаш)

Отан сөзі құралады отбасыдан,
Жинақтайсың тәрбиені ата-анадан.
Адам болу үшін ең әуелі,
Сыйластықты бастау керек анадан.
Біз келеміз өмірге бала болып,
Ал ата-ана шығарады адам қылып.
Қадірін білу керек бар кезінде,
Жоғында өкінесің, амалың жоқ.
Екінші тірегің бауырларың,
Сырласасың, қуанасың, сағынасың.
Сол жандармен өткізіп әр уақытты.
Үлкейгенде естелікпен еске аласың.

Анаға қызмет ет жалықпа,
Айғайлап, ашуланып жанықпа.
Өйткені шалқып жүрегiнiмiз,
Аналардың арқасында, ұмытпа.

(Карина Қанжар)

Топтың iшiнде ақын қыздарымыз да шығып қалды.

Сабақтың үстiнде топпен ән айтамыз. Бұл тәсiл студенттердi ашылуына септiгiн тигiзедi. Студенттер күлiмдеп ән айтады. Мысалы: «Ана туралы жыр» әнi: Ш. Қалдаяқовтың әнiн айтқанда естерiне аналарын еске түсiрiп сағыныш мұндары көрiнiп тұрды. Сонымен қатар нақыл сөздермен, мақал-мәтелдермен жұмыс жүргiземiн. Адамгершiлiк туралы нақыл сөздер:

Үш-ақ нәрсе адамның қасиетi: ыстық қайрат, нұрлы ақыл, жылы жүрек.
(Абай Құнанбаев),

Махаббат, достық, бауырмалдық – адамның ең бiр асыл қасиеттерi. (Ғабит Мүсiрепов),
Адамның басшысы – ақыл, жетекшiсi – талап, шолғыншысы – ой, жолдасы – кәсiп, қорғаны – сабыр, қорғаушысы – мiнез. (би – шешендер).

Сабақтың соңында керi байланыс, рефлексия немесе тыныштық сәтiн өткiзiледi. Тыныштық сәтi: баяу ән қойылады. – Көзiмiздi жұмып, тыныштықта бүгiнгi сабақтан алған әсерiмiздi есiмiзге түсiрейiк. Өмiрдегi бақытты сәттерiңiздi сезiнiп, жүректерiңiздiң түбiне сақтауға тырысыңыздар. Ендi көздерiңдi ашсаңдар да болады. Рахмет!

Құқық негiздерi пәнiнiң сабақ жоспары әрине «Өзiн-өзi тану» пәнiнiң тәсiлдерiмен қоса сабақ өткiзiледi. Сабақ қызықты және студентке тәрбиесi мол болып өтедi. Қазақта айтады ғой «оқу мен тәрбие – егiз» – деп бекер айтпаған. Әрине бұл бағдарлама С.А. Назарбаеваның бастамасымен бiлiм беру үрдiсiне енгiзiлген рухани-адамгершiлiк тәрбиеге күш берген «Өзiн-өзi тану» бағдарламасы осы рухани адамгершiлiк тәрбиеден бастау алып, жан-жақты жетiлген тұлғаны қалыптастыруды қолдайды.

Әдебиеттер тiзiмi:

1. Рысбаева А.К., Хожамуратова С.Г., Габбасова Б. «Өмiр әдеби» курсы. Мұғалiмдерге арналған әдiстемелiк құрал// Алматы, «Бөбек» ҰҒПББСО, 2016.-156б.
2. А.Құнанбаев. Шығармалар жинағы. Алматы: «Өлке баспасы», 2012.
3. Н.Б.Жетiбаева «Өзiн-өзi тану» рухани адамгершiлiк бiлiм беру бағдарламасы негiзiнде оқу-тәрбие үдерiсiн ұйымдастыру//Ozin-ozu.kz/Самопознание №11(131) 2020, 20б.
4. Жумабаев М. Педагогика. – Алматы, 1993.
5. Қоянбаев Ж.Б., Р.М. Қоянбаев. Педагогика. – Алматы, 2000ж

УДК 372.891

Малюкина М.В.

учитель географии,

КГУ «Чеховская средняя школа отдела образования акимата Сарыкольского района»,

Костанайская область,

с. Урожайное, Казахстан

ДУХОВНО-ПРАВСТВЕННОЕ ВОСПИТАНИЕ ШКОЛЬНИКОВ НА УРОКАХ ГЕОГРАФИИ

Түйiн. Мақалада қазiргi жас өспiрiмнiң рухани-адамгершiлiк тәрбиесiндегi география сабағының рөлi нанықтау қарастырылған. Оқушы география пәнi арқылы адамдарды, басқа мәдениеттi түсiнуге және құрметтеуге, өмiрдегi және оныңайн аласындағы табиғаттағы орны мен рөлiн түсiнуге, Отанымызға, оның табиғатына, онда тұратын адамдарға деген сезiм сияқты қасиеттердi қалыптастыруға үйренедi.

Түйiн сөздер: мектептегi география сабағы, Рухани-адамгершiлiк тәрбие эмоционалды тәрбие, патриоттық тәрбие, экологиялық тәрбие, өлкетану сабақтары.

Аннотация. В статье рассмотрено определение роли урока географии в духовно-нравственном воспитании современного подростка. Школьник через предмет географии учится понимать и уважать людей, другую культуру, понимать своё место и роль в жизни и окружающей его природы, формировать такие качества, как чувство к нашей Родине, к её природе, людям, живущим в нём.

Ключевые слова: урок географии в школе, духовно-нравственное воспитание, патриотическое воспитание, экологическое воспитание, уроки краеведения.

Abstract. The article considers the definition of the role of the geography lesson in the spiritual and moral education of a modern teenager. Through the subject of geography, a student learns to understand and respect people, another culture, to understand his place and role in life and the surrounding nature, to form such qualities as a feeling for our Homeland, for its nature, for the people living in it.

Keywords: geography lesson at school, moral education, emotional education, Patriotic education, environmental education, lessons of local history.

Вопросы нравственного развития, воспитания, совершенствования человека волновали общество всегда и во все времена.

Отсутствие духовного развития приводит к нравственному опустошению.

Актуальность проблемы нравственного воспитания связана, на мой взгляд, с четырьмя положениями:

Во-первых, наше общество нуждается в подготовке широко образованных, высоко нравственных людей, обладающих не только знаниями, но и прекрасными чертами личности.

Во-вторых, в современном мире маленький человек живет и развивается, окруженный множеством разнообразных источников сильного воздействия на него как позитивного, так и негативного характера, которые ежедневно обрушиваются на неокрепший интеллект и чувства ребенка, на еще только формирующуюся сферу нравственности.

В-третьих, само по себе образование не гарантирует высокого уровня нравственной воспитанности, так как воспитанность – это качество личности, определяющее в повседневном поведении человека его отношение к другим людям на основе уважения и доброжелательности к каждому человеку.

В-четвертых, вооружение нравственными знаниями важно и потому, что они не только информируют ребенка о нормах поведения, утверждаемых в современном обществе, но и дают представления о последствиях нарушения норм или последствиях данного поступка для окружающих людей.

Высоко оценивал нравственное воспитание Л.Н. Толстой: «Из всех наук, которые должен знать человек, главнейшая есть наука о том, как жить, делая как можно меньше зла и как можно больше добра. В «Словах назидания» Абай, обращаясь к подрастающему поколению, призывал: «Сила человека заключается в его разуме и знаниях. Справедливость – мать всех благодетельностей. Понятия совесть и честь исходят от справедливости. Стремление к благотворительности порождается умением довольствоваться малым. Не теряйте чувства справедливости, не уставайте творить добро. Без справедливости нет ни веры, ни человечности. Искусство – вот подлинное, неиссякаемое богатство, учиться ему – самое благородное дело. Знания должны служить справедливости. Человек обязан быть благодетельным и не только восхищаться благотворительностью других, но и самому неустанно творить добро»

Проблемы развития нравственно-духовного воспитания, несомненно, заслуживают пристального внимания, так как речь идет о завтрашнем дне Казахстана, ценностных ориентирах нашего общества о национальной безопасности страны, корни которой кроются в воспитании, творческом развитии, гражданском становлении подрастающего поколения.

Как отметил Первый Президент Республики Казахстан – Лидер Нации Н. Назарбаев в послании народу Казахстана «Стратегия «Казахстан – 2050», новый политический курс состоявшегося государства»: «Будущее нашей страны напрямую зависит от того, что мы сегодня воспитываем в наших детях. Воспитание детей – это огромные инвестиции в будущее. Мы должны подходить в этом вопросе именно так и стремиться дать нашим детям лучшее образование». Эту мысль поддержал ныне действующий президент Республики

Казахстан К. Токаев, отметив в статье "Независимость превыше всего": «Наша цель – оставить следующему поколению сильное государство с мощной экономикой и прочными духовно-нравственными устоями. Чтобы Казахстан продолжил свое движение вперед, мы должны воспитать его в духе патриотизма и преданности национальным интересам».

Школьный возраст наиболее восприимчив для духовно-нравственного развития, гражданского воспитания. Пережитое и усвоенное в детстве отличается большой психологической устойчивостью. Поэтому современное образование нацелено на воспитание свободной, творческой, инициативной личности. Школа для ребенка – та адаптивная среда, нравственная атмосфера которой обусловит его ценностные ориентации.

Решение проблемы духовно-нравственного воспитания заключается не в отдельно отведенных часах, а в создании духовной атмосферы в школе, которая бы способствовала духовному становлению ученика, пробуждала в нем желание делать добро.

В духовно-нравственном воспитании сегодня стоят следующие задачи:

- *помочь* учащимся развить не только интеллектуальные, физические, но и духовные задатки; реализовать интересы и склонности: выработать личные нравственные убеждения, терпимость к другому образу жизни;

- *научить* пониманию, приемам деятельности в коллективе; бережному и заботливому отношению к окружающей среде, друг другу;

- *создать* условия для развития независимого творческого мышления; для удовлетворения учащимися своих духовных потребностей;

- *поощрять* самовыражение и уверенность в себе.

Нравственно-духовное воспитание является составной частью воспитательного процесса в школе, и каждый учебный предмет обладает огромными воспитательными возможностями. Нравственное развитие воспитанников на уроках осуществляется через содержание программного и дидактического материала, самой организацией урока. Колоссальные потенциальные возможности для нравственного влияния на школьников имеет учебный материал, в том числе и географии.

География, которая находится на стыке естественных и общественных наук, обладает огромным воспитательным потенциалом. На уроках географии и во внеурочной деятельности формируются навыки нравственного поведения, высокие эстетические вкусы, умение понимать и ценить красоту и богатство родной природы, родного края, памятники истории и архитектуры, произведения искусства.

География изучает хозяйственную деятельность человека, её влияние на окружающую среду. Экологические проблемы в мире, в отдельных регионах и странах возникают в результате незнания взаимосвязей в природе и безнравственного поведения. Поэтому моя задача, как учителя географии, помочь уберечь природу от уничтожения через систему воспитания учащихся, обращаясь к разуму и сердцу.

Чтобы добиться от учащихся глубокого осознанного поведения, организую работу учащихся на уроках географии следующим образом. На уроках расширяю представления учащихся о мире, своей стране, своём крае, природных условиях и ресурсах, об особенностях взаимодействия людей и природы. Понимая, что только на основе знаний можно убедить учащихся о необходимости заботливого отношения к природе, выбираю разнообразные формы и методы на уроках: экскурсии на природу и хозяйственные предприятия, беседы, диспуты. Расширить и углубить знания о природе страны и родного края учащиеся могут, занимаясь научно - исследовательской деятельностью, работая над проектами, рефератами, сообщениями к уроку.

Очень важной частью курса географии является изучение населения мира, где рассматривается религиозный состав населения мира, историко-культурные регионы мира, межнациональное и межконфессиональное согласие, национальный и религиозный состав населения Казахстана. Ребятам волнуют взаимоотношения между народами в разных странах и в нашей стране, причины их вызывающие. Часто на уроках организую дискуссии, в ходе которых стараюсь донести до ребят гуманистические идеи. В таких ситуациях я призываю в

помощники великих людей. Например, слова Н.М. Пржевальского: «Я знаю один закон – справедливость, один народ - человечество». Воспитание уважения к другим народам и странам особенно важно, ведь средства массовой информации иногда дают о них противоречивую информацию, порождая национализм, неуважение и непонимание обычаев и жизни других народов. В курсе географии 9 класса, изучая национальный и религиозный состав населения Казахстана, учащиеся готовят рефераты, создают презентации, связанных с религиозными и национальными проблемами, существующими в мире. Знакомство с жизнью других народов способствует формированию уважительного и доброжелательного отношения к людям и их культуре в независимости от их национальной и религиозной принадлежности.

Ценность человеческой жизни тесно связана с отношением к природе как к жизненно важной среде. Разрушение ресурсов природы равносильно разрушению человеческой жизни. Учеными давно доказана связь между уровнем образования, культуры, воспитания людей и состоянием окружающей среды. Потребительское отношение к природе становится опаснейшим явлением, грозящим экологическими катастрофами для всего человечества. Одним из способов их решения становится перестройка отношений между человеком и окружающей средой. Л.Н. Толстой высказывает мысль о том, что ребёнок развивает и воспитывает сама жизнь и окружающая среда. Действительно, через отношения к человеку, к природе формируются такие ценностные качества личности, как доброта, порядочность, честность, трудолюбие, ответственность.

Экологические проблемы рассматриваются практически на всех уроках географии. Изучая тему «Атмосфера», говорим о негативном влиянии деятельности человека на атмосферу. Рассматривая типы почв Казахстана, обсуждаем с учащимися экологические проблемы почв. Проблемы, связанные с освоением природных ресурсов затрагиваются при изучении курсов географии 7, 8 и 9 классов. На уроках географии совместно с учащимися решаем проблемы гидроресурсов мира и Казахстана, разрабатываем пути их решения.

Вопросы экологии рассматриваются на уроках-диспутах, уроках-конференциях, которые предполагают самостоятельную работу учащихся с источниками информации: научной, научно-популярной литературой, интернетом. Учебный материал по географии экологического направления располагает большими возможностями для использования технологии проектов.

Особая роль в воспитании человека принадлежит той местности, в которой он родился и вырос. Развитию личности, раскрытию его способностей, духовно-нравственному воспитанию важную роль играет краеведение, и учителя географии могут стать главными помощниками детей. Краеведение занимает значительную часть времени учителя географии, поэтому мы имеем возможность расширить круг изучаемых вопросов, знакомить не только с особенностями природы, населения и хозяйства, но показать красоту отдельных уголков края. С изучения и знания всех уникальных и прекрасных мест своей страны начинается истинная любовь к Родине, а вместе с тем формируются нравственно-духовные качества. В каждом уголке нашей страны можно найти живописные ландшафты: на Западе – это Бозжыра и Шеркала, на юге – Аксу-Жабаглы и Сайрам-Огем, в Жетысу – Хан-Тенгри и Чарын, Кольсай и Кайынды, Капал-Арасан, Алтынемель и Бурхан булак, на Востоке – Музтау и Шынгыстау, Маркаколь и Рахмановские ключи, в Сарыарке – Бурабай и Баянауыл, Улытау и Каркаралы, на севере – Имантау и Айыртау. Мы должны показать молодежи всю красоту нашей природы, научить уважать ее. Таким образом, используя богатый материал учебного курса географии, краеведческий материал, традиционные и современные технологии, на уроках и во внеурочное время имеем возможность влиять на мысли и чувства ребят, на их поступки и отношение к людям.

Уникальность предмета географии заключается в том, что она одновременно исследует проблемы окружающей среды и общества; рассматривает общество, природную среду во взаимосвязи. В процессе обучения учебному предмету есть предпосылки для формирования нравственно-духовных качеств школьников. Кроме научных знаний о земле, география дает

представление об исторически сложившихся нормах и правилах отношения человека к Земле, представления о ней средствами искусства и представления, сложившиеся в рамках религии.

Воспитание на уроках географии может осуществляться посредством литературных произведений, изобразительного искусства, декоративно-прикладного искусства, кино, музыки и других видов в различных сочетаниях, но в органическом единстве с географическим материалом. При этом важно не подменять географию искусством, а обогащать и оживлять её. Только в этом случае будет развиваться творческое воображение, фантазия учащихся, без которых невозможно научное мышление.

И наконец, замечу, что духовно-нравственное воспитание не может складываться из отдельных более или менее удачных моментов, вносимых от случая к случаю в отдельные уроки. Оно будет действенным тогда, когда будет охватывать весь предмет в целом, когда и воспитательные задачи и образовательные будут решаться в единстве по тщательно продуманному плану и осуществляться систематически. Таким образом, духовно-нравственное воспитание школьников на уроках географии должно включать:

1. Подачу материала урока, обязательно выделяя нравственную составляющую в каждой изученной теме в правильной и понятной для детей форме;
2. Воспитание уважения к истории, традициям, культуре своего и других народов;
3. Воспитание любви к природе, своему краю, ко всей Земле.

Итак, вклад школьной географии в развитии личности определяется тем, что:

1. Географические знания, наряду со знаниями других предметов, вносят вклад в формирование научного мировоззрения учащихся;

2. Изучение географии закладывает основы пространственного мышления;

3. Изучение предмета развивает личностную установку каждого человека на бережное отношение к окружающей среде, формирует экологическую культуру;

4. География раскрывает основы некоторых экономических знаний, способствует формированию социальной позиции учащихся: “я житель”, “я работник”, “я исследователь”, что воспитывает сознательного члена общества, способного к активному труду;

5. Возрастает коммуникативная функция географии, так как знание этого предмета необходимо для контактов между людьми всей планеты, для понимания средств массовой информации, развития туризма, налаживания контактов между жителями различных уголков Земли;

6. География вносит вклад в развитие комплексного стиля мышления, формирует особый взгляд человека на мир, внутреннюю установку на создание целостных образных представлений, а также способствует межпредметной координации и интеграции географических знаний с другими предметами;

7. География единственный школьный предмет, синтезирующий знания из области естественных и общественных наук, она охватывает всю систему “природа-человек-хозяйство”. Кроме собственно географических знаний в ее содержание входят сведения из других научных дисциплин: астрономии, геологии, почвоведения, этнографии, экономики и др;

8. География несет в себе огромный гуманистический потенциал. Эта наука изучает пространственный аспект человеческой деятельности, роль человека и всего человечества в географической оболочке. Поэтому уже на школьной скамье ученик через познание географии должен будет научиться понимать людей другой культуры, понимать свое место и роль в жизни окружающей его природы.

Уроки географии несут в себе огромный потенциал для нравственного воспитания подростков через содержание учебного материала, использование дополнительного материала, задача педагога найти, вычленив этот воспитательный потенциал. Воспитательная функция органически вытекает из самого содержания, форм и методов обучения, но вместе с тем она осуществляется и посредством специальной организации общения учителя с учащимися. Объективно обучение не может не воспитывать определенных взглядов, убеждений, отношений, качеств личности.

Список литературы:

1. Харламов И.Ф. Педагогика. – М.: Гардарики, 1999
2. Абай. Слова назидания. - Алма-Ата, 1982
3. Назарбаев Н.А. Ежегодное Послание казахстанскому народу «Казахстан 2050», 2012
4. Токаев К. «Независимость превыше всего», 2021
5. Жилбаев Ж.О. «Концептуальные основы воспитания в условиях реализации общенациональной идеи «Мәңгілік Ел». Панельная сессия «Внедрение ценностей «Мәңгілік Ел» в образовательный процесс в контексте Плана нации «100 конкретных шагов», 2015
6. Божович Л.И., Конникова Т.Е. Нравственное формирование личности школьника в коллективе.-М., 2000.

ӘОЖ 371

Мамбетова У.С.

бейнелеу өнері магистрі, арнайы пәндер оқытушысы, Ақмола облысы білім басқармасының жанындағы «Көкшетау қаласы, Ақан сері атындағы жоғары мәдениет колледжі» МКҚК,
Ақмола облысы,
Көкшетау қ., Қазақстан

ДИЗАЙН МАМАНДЫҒЫНА ТЕХНИКАЛЫҚ ЖӘНЕ КӘСІПТІК БІЛІМ БЕРУДЕ МОДУЛЬДІК ОҚЫТУ ТЕХНОЛОГИЯСЫ МЕН КРИТЕРИАЛДЫ БАҒАЛАУ ЖҮЙЕСІН ҚОЛДАНУ ТИІМДІЛІГІ

Аннотация. В данной статье речь пойдет об особенностях и эффективности модульной технологии обучения и системы критериального оценивания в техническом и профессиональном образовании специальности дизайн.

Ключевые слова: модульные компетенции, традиционное обучение, модульное образование, критериальное оценивание, формирующее оценивание

Annotation. This article will focus on the features and effectiveness of the modular technology of training and the system of criteria-based assessment in technical and professional education of the specialty design.

Keywords: modular competencies, traditional training, modular education, criteria-based assessment, formative assessment.

Кәсіпті шыңдауға бағытталған сапалы білім үшін қажетті жағдайлар жасау білім беру орындарының негізгі міндеті. Қазіргі таңда әр сала бойынша заманауи технологиялардың дамуына сәйкес, жұмыс берушілердің талаптары да күннен-күнге артып, жылдан-жылға өсуде. Сондықтан оқу орындарында дәстүрлі оқыту жүйесіне өзгерістер енгізу қажет. Нарықтық экономика жағдайында білікті, белсенді, мақсатты және сұранысқа ие мамандарды даярлау, студенттердің шығармашылық ойлау қабілетін дамытуға кепілдік беретін және оқыту сапасын арттыруға бағытталған оқытудың инновациялық тәсілін, оқытудың жаңа технологияларын енгізуді талап етеді.

Мемлекет басшысы Қасым-Жомарт Тоқаев Қазақстан халқына Жолдауында (2020 жылғы 1 қыркүйек) «Коронавирус індетінің салдарынан дүниежүзіндегі мектеп оқушылары мен студенттердің басым көпшілігі қашықтан оқуға көшті. Бұл жұмыстың тәсілі мен мазмұнын түбегейлі өзгертуде... Балалар үшін қатерлі бүгінгідей аумалы-төкпелі заманда олардың күш-жігері мен қызығушылығын дұрыс арнаға бағыттау аса маңызды. Балалар мемлекетіміздің болашағы емес пе?!» деп айтқан болатын. Осыған байланысты оқу орындарында пәндік білімнің, іскерліктің және дағдылардың артықшылықтары оқытудың негізгі мақсаты ретінде оқушылардың функционалдық сауаттылығын, әлемде болып жатқан өзгерістерге тез бейімделу қабілетін, тіршілік әрекетінің барлық бағыттарында өзін-өзі дамыту қажеттілігін және өзін-өзі тәрбиелеуді қамтамасыз ететін құзыреттіліктерін қалыптастыруға көшірілген. Қазіргі білім беру жүйесі оқытушыға емес, оқытуға ерекше рөл беріледі, өйткені оқыту – бұл материалды ұсынудан тұратын мұғалімнің қызметі. Дәстүрлі

сабақ жүргізу кезінде басты рөл мұғалімге беріледі, ол түсіндіреді, айтады, дәлелдейді, жазады, жаттықтырады, сұрайды, талап етеді, тексереді, бағалайды. Оқыту – бұл мұғалімнің басшылығымен оқушылардың саналы әрекеті, оның барысында олар тыңдайды, оқиды, түсінеді, дәлелдейді, өз көзқарастарын қорғайды, өз алдына мақсат қояды және оған жетудің қолайлы жолын табады, оқу нәтижелерін бағалайды. Оқу – бұл қиындықтарды жеңу процесі, процесс ұйымдастырылған, табанды, мақсатты, сондықтан мұғалім қолайлы білім беру ортасын құруы керек, соның арқасында студенттер оқу процесіне белсенді қатысады.

1970 жылдардың ортасынан бастап бүкіл Еуропада және әлемнің барлық дамыған елдерінде құзыреттілікке негізделген білім беру стандарттарын әзірлеуге көшу жүзеге асырылды, жұмыс берушілер білім беру мен оқыту бағдарламалары талаптарға сәйкес келмейтінін, кәсіптік бағдарламалар бойынша оқуды аяқтаған түлектер практикалық талаптарға жауап бермей одан әрі білім алуды немесе оқуды қажет ететінін анықтады. Білім беру мен еңбек нарығының талаптары арасында байланыс орнату үшін бәсекеге қабілетті түлектерді дайындай алатын, қазіргі заманғы экономиканың қажеттіліктеріне жауап беретін икемді білім беру жүйесі қажет. Бұл мәселені шешу үшін еңбек нарығының нақты жағдайын және оның болашақ қажеттіліктерін зерттеу қажет болды, бұл қажеттіліктерді құзыреттілікке негізделген стандарттарда көрсету және стандарттарды оқыту модульдеріне айналдыру қажет болды.

Техникалық және кәсіптік білім жүйесінің мамандары Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрлігінің басшылығымен білім беру бағдарламаларының құрылымы мен мазмұнын, оқу жоспарлары мен бағдарламаларын жобалау тәртібін сипаттай отырып, дәстүрлі пәндік-циклдық тәсілден техникалық және арнайы пәндер мен оқу-өндірістік жұмыс түрлерінің мазмұнын болашақ кәсіптік қызметтің белгілі бір түрлерін, құзыреттерді орындауға бағдарланған оқу модульдерін қалыптастыруға қайта қарау бойынша белсенді түрде зерделеуді және жұмыс істеуді бастады.

Нәтижесінде 2013-2015 жылдары шетелдік ұйымдардың сарапшыларын тарта отырып, модульдік-құзыреттілік тәсіл негізінде 45 мамандық бойынша білім беру бағдарламалары әзірленді. Шетелдік тәжірибені зерделеу және жұмысшы кадрлар мен орта буын мамандарын даярлау жөніндегі білім беру бағдарламаларын әзірлеу бойынша шетелдік сарапшылармен бірлескен жұмыс әрбір елдің модульдік білім беру бағдарламаларының құрылымы мен мазмұнын айқындауға деген әртүрлі тәсілдері бар екенін көрсетті.

2016-2018 жылдары еліміздің колледждерінде техникалық және кәсіптік білім беру мамандықтары бойынша жоғарыда аталған жаңа білім беру бағдарламаларын енгізу басталды. Бірінші кезекте, құзыреттілікке негізделген модульдік білім беру бағдарламаларын әзірлеу кезінде еңбек нарығының қажеттіліктерін анықтау қажет. Әрі қарай, біз бұл қажеттіліктерді күтілетін оқу нәтижелері түрінде білдіреміз, яғни білім алушы жұмыста нәтижеге жету үшін үйренуі керек білім, Дағдылар, міндеттер мен жеке қасиеттерге ие болуы керек. Егер дәстүрлі білім беру жүйесі мұқият іріктелген пәндерге, пән бойынша белгілі бір сағат санына негізделсе, онда құзыреттілікке негізделген оқыту-соңғы нәтижеге бағытталған, білім алушы оқу аяқталғаннан кейін не істей алады.

Құзыреттілікке негізделген оқытуды іс жүзінде енгізу үшін модульдік білім беру бағдарламасы оңтайлы шешім болып табылады. Құзыреттілікке негізделген ғылыми негізделген модульдік білім беру бағдарламасы заманауи экономиканың талаптарына жауап бере алады, себебі: ол жұмыспен қамту саласының сұранысына икемді болып табылады, өйткені ол құзырет құралдары бойынша көрсетілген еңбек нарығының қажеттілігін тікелей талдауға негізделеді; бұл білім алушының көзқарасы бойынша тиімді, өйткені оқу нәтижелерін белгіленген критерийлер бойынша тексеруге және растауға болады. Модульдік білім беру бағдарламасын әзірлеу әрқашан еңбек нарығының сұранысын зерттеуден басталады.

2018 жылдың тамыз айында Ақан сері атындағы жоғары мәдениет колледжінде «Дизайн» мамандығының оқытушылары мен серіктестері және директордың оқу ісі жөніндегі орынбасарымен бірлесе отырып: Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің 2017 жылғы 31 қазандағы № 553 бұйрығының 6-қосымшасына сәйкес Техникалық және кәсіптік білім берудің «Дизайн (бейні бойынша)» мамандығы бойынша

үлгілік оқу бағдарламасы негізінде оқу жоспарын әзірледі. Модульдік оқыту жүйесінің негізі: жалпы білім беретін пәндер; базалық модульдер; кәсіптік модульдер; білім беру ұйымы анықтайтын модульдер; оқу және кәсіби іс-тәжірибелер; дипломдық жобалау; аралық аттестаттау; қорытынды аттестаттау; консультациялар; факультативтер.

Модульдік оқыту технологиясының жеке тұлғаның өз-өзін дамытуға, шығармашылық қабілеттерін арттыруға қажетті іскерліктері мен дағдыларын қалыптастыратын бірден-бір технология. Себебі оқыту жүйелі түрде жүреді. Модульдердің әрқайсысы түпкілікті мақсатқа жетуде белгілі бір функцияны орындайды-бұл осы мамандықтың құзыретіне сәйкес келеді. Модульдердің құрылымы негізгі білім мен теорияны анықтауға, теория мен практиканы интеграциялауға, құрылымдауға айтарлықтай үлес қосады оқыту тікелей өндірісте немесе жұмыс орнында. Егер дәстүрлі оқу жоспарларында теориялық білімді шамадан тыс жүктеу проблемалары болса, онда модульдік бағдарламаларда бұл алынып тасталады, өйткені әр модуль жұмысқа орналасу талаптарына, яғни модульді оқуды аяқтаудағы құзыреттілікке, күтілетін оқу нәтижесі нақты анықталған.

Колледжімізде критериалды бағалау жүйесі де енгізілді. Критериалды бағалау жүйесі заман талабына сай бәсекеге қабілетті, білімді, іскер, ойлау жүйесі дамыған, логикалық тұжырым жасауға бейім, еркін ойлай алатын жеке тұлғаны қалыптастыру, білім сапасын арттыру, тұлғалық бағытын белсенді позициясына бағыттауға мүмкіндік беретін бірден-бір бағалау жолы.

Мұғалімнің сабақта қолданатын әдістері оқушылардың метакогнитивті, өзін-өзі реттейтін білім алуына ықпал етуі керек. Яғни проблемаларды өз бетінше шешу арқылы белгіленген оның нақты даму деңгейі мен мұғалімнің басшылығымен шешілетін міндеттерді қолдана отырып анықталатын даму деңгейі оқушылармен бірлесе отырып орындалады. Оған оқушы әлі де өз бетінше игере алмайтын немесе көрсете алмайтын, бірақ тәжірибелі тәлімгердің басшылығымен оқуға қабілетті барлық білім мен дағдылар кіреді. Бұл оқу процесінде бағалау мен бағаға үлкен рөл беріледі. Бұл белгі оқушылар мен олардың ата-аналары үшін оқу іс-әрекетінің түсінікті және маңызды бағасы болуы керек, ол үшін оқушыларды бағалау қызметіне тарту қажет. Өйткені, өз жетістіктерін бағалай алмайтын оқушы үнемі мұғалімнің басшылығына, бақылауына және бағалауына мұқтаж екенін бәрі біледі, өйткені оның білімінің шекарасы қайда өтетінін түсінбейді. Тек өзін-өзі бағалау оқушыға түсінуге мүмкіндік береді: «Мен мұны білемін», «Мен оны әлі білмеймін», «мен оны әлі түсінуім керек», «мен оны өзім анықтай аламын, бірақ маған көмек керек». Оқушының белсенді оқу әрекеті өзін-өзі бағалаудан басталады. Өзін-өзі бақылау, өзін-өзі бағалау әдістерін игерумен ғана оқушыларды дамытушылық оқыту басталады.

Білім берудегі нәтижелерді бағалаудың заманауи тәсілі тиімді болып табылады және ата-аналарға, оқушыларға және колледж әкімшілігіне оқушылардың жетістік деңгейін көруге, сонымен бірге оқушыларды одан әрі дамытуға және оқу процесін жақсартуға ынталандыруға мүмкіндік береді.

Қазіргі бағалау жүйесінің алдында тұрған негізгі міндеттер: оқушылардың оқу мотивациясын арттыру; материалды меңгеру сапасын анықтауға, қиындықтарды, қателерді анықтауға және оларды жеңудің жолдарын анықтауға мүмкіндік беретін кері байланысты қамтамасыз ету; эмоционалды шиеленісті жою; оқу процесінің тиімді әдістері мен тәсілдерін анықтау. Критериалды бағалау білім алушылардың оқу жетістіктерін білім беру процесінің барлық қатысушыларына алдын ала белгілі, нақты белгіленген, ұжымдық әзірленген, білім алушылардың құзыреттілігін қалыптастыруға ықпал ететін белгілі бір стандарт бойынша білім беру мақсаттары мен мазмұнына сәйкес келетін критерийлермен салыстыруға негізделеді. Критерийлерді қолдана отырып бағалау оқу процесін білім беру процесінің барлық қатысушылары үшін түсінікті етуге көмектеседі, өйткені олар оқушыға нәтижелерді жақсарту үшін болашақ әрекеттерін түсінуге мүмкіндік береді. Кез-келген әрекетті бағалауға болатын критерийлерді бірлесіп анықтау, осы критерийлер бойынша өзін-өзі бағалау, мұғалімнің өзара бағалауы әр түрлі адамдардың бағалары әрдайым бірдей бола бермейтінін көруге мүмкіндік береді. Оқушылар әртүрлі көзқарастармен есептеуге, дәлелді баға беруге,

объективті болуға үйренеді. Б. Блумның таксономиясына сәйкес оқушылардың ойлау дағдыларының деңгейін көрсететін оқу мақсаттары оқушылардың жетістіктерін бағалау критерийлерін әзірлеу үшін негіз болып табылады. Бұл таксономия ойлау дағдыларының алты деңгейін қамтиды: білім, түсіну, қолдану, талдау, синтездеу, бағалау және адамның ақыл-ой қабілеттері танымдық процесс деңгейден- деңгейге, қарапайымнан күрделіге ауысатындай етіп құрылғанын көрсетеді. Мұғалімнің белгілі бір дағдыларды дәл бағалай білуі қазіргі бағалау жүйесінің басты аспектісі болып табылады. Ойлау дағдыларының деңгейлері үш топ бөлінісінде ұсынылған: 1) білу және түсіну; 2) қолдану; 3) жоғары тәртіптегі дағдылар (талдау, синтездеу, бағалау). Бірінші топта (ең төменгі деңгей) белгілі бір фактілерді, ақпаратты ойнату немесе есте сақтау, ақпаратты дұрыс көбейту, болжау немесе түсіндіру арқылы игерілген материалды түсіну және түсіндіру қабілеті бағаланады.

Екіншіден, мәселені шешу үшін белгілі бір жағдайларда және жаңа жағдайларда зерттелген материалды пайдалану мүмкіндігі бағаланады. Білімді қолдануды көрсетудің тәсілдері-практикалық жұмыс, эксперимент, жобалық жұмыс, мәселелерді шешу және жаңа немесе әртүрлі өнімдер жасау. Үшінші топта (ең жоғары деңгей) ақпараттық материалдарды құрамдас бөліктерге бөлу, себептерді, қорытындыларды айқындау, жалпы қағидаларды негіздеу үшін дәлелдемелерді табу, бағалау шешімдерін қабылдау, өз көзқарасын білдіру қабілеті арқылы әртүрлі тұжырымдар алу үшін ақпаратты зерделеу қабілеті бағаланады.

Жоғарыда айтылғандардан білім беру процесінің қазіргі заманғы талаптарына сәйкес келетін бағалаудың жаңа түріне критериялды бағалаудың екі түрі жүзеге асырылады: қалыптастырушы және жиынтық. Қалыптастырушы бағалауды (оқыту үшін бағалау) оқушылардың жеке басының дамуына ықпал ететін маңызды білім беру процесі ретінде қарастырыңыз. Қалыптастырушы бағалау – оқушының оқуын бақылаудың мақсатты үздіксіз процесі. Көбінесе бұл «бейресми» бағалау болып табылады және критерийлерге сәйкес бағалауға негізделеді, сабақтың әртүрлі кезеңдерінде қолданылатын кері байланысты болжайды және мұғалімнің студенттермен үнемі өзара әрекеттесуіне мүмкіндік береді, нәтижесінде оқу процесін түзету және одан әрі жоспарлау жүзеге асырылады. Бағалаудың бұл түрі әр оқушымен жеке және жүйелі негізде сабақтың әр кезеңінде жұмыс істеуге, сондай-ақ оқушының айтқанын, істегенін, қалай ойлайтынын, түсінетінін және түсінбейтінін мұқият бақылауға бағытталған. Оқушылардың ерте кезеңдегі материалды жеткіліксіз игеруінің уақтылы диагнозы мұғалімге оқу процесін тиімді ұйымдастыруға көмектеседі.

Латын тілінен аударғанда «бағалау» термині «жанында отыру» дегенді білдіретіні кездейсоқ емес, бұл оқушының жанында болу, өсуге ықпал ету және оны табысқа жетелеу мүдделері мен қабілеттерін ескере отырып, оқушының оқу жетістіктерін дәлірек және объективті бағалау дегенді білдіреді. Әр түрлі әдістер мен технологиялардың арқасында ұсынылған бағалау жүйесі оқушылардың жетістіктерін жеке деңгейде бақылауға мүмкіндік береді, білімдегі олқылықтарды уақытында жоюға, оқу мотивациясын, оқушылардың тәуелсіздігін арттыруға көмектеседі, бұл өз кезегінде оқушының толық, жан-жақты дамуына көмектеседі және білім сапасын арттырады.

Оқуды жақсартуға ықпал ететін қалыптастырушы бағалаудың негізгі компоненті оқушымен нәтижелі кері байланысты қамтамасыз ету болып табылады. Бұл кері байланыс оң болуы керек, студенттерге олардың оқуын жақсартуға көмектесу үшін ақпарат, кеңес, нұсқаулық береді, оқушылардың жетістіктерін анықтау үшін ауызша да, жазбаша да жүзеге асырылады. Мұғалімнің шеберлікпен сындарлы кері байланысы оқушының қолдауын біртіндеп күшейтеді, онда мұғалім оқушыны тапсырманы аяқтауға итермелейді. Бұл процесті Жером Брунер «орман өсіру» деп атады. Әзірленген критерийлерге сүйене отырып, нақты, біржақты кері байланыс студенттерге дайын, дұрыс жауаптар бермейді, бірақ бұл мәселені шешудің жолын өз бетінше табуға көмектеседі. Кері байланыс әр түрлі формада болуы мүмкін: оқушылардың қалай жұмыс істегенін, тапсырманың барлық кезеңдерін немесе элементтерін аяқтағанын сипаттау; оқушының іс-әрекеті мен нәтижелері туралы сыни ойлауын дамытуға мүмкіндік беретін ашық немесе жабық сұрақтар түрінде болу; нәтиже мен оқу процесін жақсарту үшін жұмыстың бір немесе екі күшті жақтарын түсіндіруді қамтиды.

Тиімді кері байланыс оқушыға өзін-өзі ойлауға мүмкіндік береді, дұрыс жолда екенін растайды және прогресс туралы ақпарат береді, қателіктерді түзетуге немесе жұмысын жақсартуға итермелейді, оқуда келесі қадамдарды жасауға ынталандырады, оларды жүзеге асыру жолдарын анықтайды, оқушы оқу процесіне белсенді қатысады. Оқушылардың оқу процесіне белсенді қатысуы, бағалау нәтижелері мен сапалы кері байланысты ескере отырып, өз қызметін үздіксіз түзету оқушылардың ынталандыру деңгейін арттырады, өз білімін өз бетінше бағалау қабілетін дамытуға ықпал етеді. Қалыптастырушы бағалау оқушылардың оқу процесін ынталандыратын маңызды өзіндік және өзара бағалау дағдыларын дамытады. Бағалаудың бұл түрі оқушыны өзінің жетістіктерін, күшті және әлсіз жақтарын бағалау процесіне тікелей қатысуға шақырады. Өз білімін көріп және бағалай отырып, әрбір оқушы тағы не үйрену керек, немен жұмыс істеу керек, нәтижені жақсарту үшін не істеу керек екенін түсінеді, ал бұл оқушының материалды түсінуін жақсартуға ықпал етеді, өйткені ол оны ойлануға, талдауға мәжбүр етеді. Студент өз бетінше, саналы түрде өзінің кемшіліктерін анықтайды және мұғаліммен бірге оларды жою үшін жұмыс істейді.

Оқу процесінде мұғалімнің өзгерген рөлі оқу процесін жеке тұлғаға бағытталған, сыни ойлау дағдыларын, оқушылардың құзыреттілігін дамытатын, білім беру субъектілері арасындағы ынтымақтастық негізінде оқыту процесін жүзеге асыруға мүмкіндік береді. Оқыту мен бағалаудың заманауи тәсілдері оқушылардың метатану қабілетін, яғни оқу тәжірибесін түсіну, бақылау, бағалау және өзгерту қабілетін дамытады.

Өзін-өзі бағалау – бұл өз жұмысыңызды бағалау ғана емес, сонымен қатар проблемалар мен оларды шешу жолдарын тәуелсіз анықтау. Бұл процесс өзінің күшті және әлсіз жақтары, мүмкіндіктері мен проблемалары туралы ақпаратты жинауға және талдауға бағытталған. Ол сыни ойлау дағдыларын дамытады, оқушылардың назарын оқу мақсаттарына шоғырландырады, объективтілікті дамытады, оқу процесінің белсенді қатысушысы болуға мүмкіндік береді. Сонымен қатар, өзін-өзі бағалау олардың өнімдері мен әрекеттері бағаланатын стандарттарды игеруге көмектеседі. Бұл бағалау ХХІ ғасыр оқушыларының жоғары деңгейдегі ойлау және басқа да қасиеттері мен дағдылары сияқты зияткерлік процестерге қатысты болған кезде өте маңызды.

Өзара бағалау студенттерге бір-біріне өзара білім алу, өзара қолдау үшін қажетті кері байланыс беруге көмектеседі және бір-бірін ойлауға, түсіндіруге және сыни бағалауға мүмкіндік береді. Бұл бағалау оқушыларды курстастарының жұмысындағы күшті және әлсіз жақтарын атап өтуге үйретеді, объективтілікті, коммуникативтік қабілеттерді дамытады, сондай-ақ оқудағы өз прогресін талдауға көмектеседі. Жақсы дамыған критерийлерге негізделген өзара бағалау студенттердің тәуелсіз, оңай оқытылатын және оқу процесін өз бетінше басқаруға мүмкіндік беретін дағдыларын дамытуға көмектеседі. Өзін - өзі бағалаудың маңызды артықшылығы-бұл студенттерге сәттілік немесе сәтсіздік талантқа, сәттілікке немесе қабілетке емес, тәжірибеге, күш-жігерге, оқу процесінде дұрыс әдістерді қолдануға байланысты екенін түсінуге көмектеседі. Бұл оқушыларды ынталандырады, нақты нәтижелерге қол жеткізуді жоспарлауға және олардың біліміне жауап беруге мүмкіндік береді.

Қалыптастырушы бағалау аясында мұғалімдерге оқушылардың жетістіктерін бақылаудың әртүрлі әдістері ұсынылады, олар қазіргі уақытта мұғалімнің жұмысын бағалаудың жаңа жүйесінің маңызды тәсілдерінің бірі болып табылады. Олардың кейбіреулері материалды түсіндіруде немесе оқушылардың тапсырмаларын орындауда қолданылады және студенттерге де, мұғалімге де материалды түсіну немесе түсінбеу дәрежесін уақтылы бағалауға мүмкіндік береді. Бұл әдістерге «қол сигналдары», «бағдаршам» жатады. Мұғалім сигналдарды талдап, студенттерге сигналға байланысты әр түрлі топтардағы ақпаратпен сұхбаттасып, сұрақтарға жауап алып, материалды қайта зерттеу немесе оны жалғастыру туралы шешім қабылдайды.

Келесі қалыптастырушы бағалаудың мысалы – белгілі бір тақырыптың белгілі бір жерінде материалды игеру деңгейін бақылауға және оқу іс-әрекетіне уақтылы түзетулер енгізуге мүмкіндік беретін «үш минуттық эссе» әдісі қолданылады. Мұғалім «үш минуттық үзіліс» әдісін қолдана отырып, оқушыларға сабақтың түсініктері, идеялары туралы ойлауға,

жаңа материалды алдыңғы материалмен, біліммен, тәжірибемен байланыстыруға, сондай-ақ түсініксіз сәттерді анықтауға мүмкіндік береді.

«Жазбаша түсініктемелер» әдісі оқушылардың жазбаша жұмыстарын тексеру кезінде қолданылады және еске салғыштарды, кеңестерді, мысалдарды қамтуы мүмкін. Жазбаша жұмысты тексеру кезінде дұрыс (қызықты) бөліктерді бір түспен, ал нақтылауды қажет ететін бөліктерді басқа түспен бөлуге болады.

Бағалаудың ең көп таралған түрі – «ауызша бағалау» әдісі. Мұғалім оқушыны жаттығуды жақсы орындағаны үшін мақтады және сол арқылы ауызша кері байланыс жасады, сәйкесінше оқушы бұл материалды сәтті меңгергенін түсінеді. Сонымен қатар, мұғалім тапсырманы орындаудағы қателіктерді көрсете алады - бұл студенттерге жоғары нәтижеге жету үшін не істеу керектігін бағалауға мүмкіндік береді.

«Екі жұлдыз және тілек» техникасын (өзара бағалау және кері байланыс беру) шығармашылық жұмыстарды, эсселерді бағалауда қолдануға болады. Студенттер бір - бірінің жұмысына түсініктеме бере отырып, жұмыстағы екі оң сәтті анықтайды – «Екі жұлдыз» – және нақтылауға лайық бір сәт – «тілек». Бұл техника «ішкі және сыртқы шеңбер», «динамикалық жұптар» техникалары сияқты оқушылардың өзара бағалау дағдыларын да, коммуникативтік дағдыларын да дамытуға ықпал етеді, сондай-ақ қолайлы оқу атмосферасын жасайды.

Осылайша, қалыптастырушы бағалау мұғалім мен оқушыға сабақтың әр кезеңінде өз жұмысын түзетуге, мүмкін болатын олқылықтарды, кемшіліктерді жоюға және оқушылардың негізгі құзыреттіліктерінің қалыптасу деңгейін анықтайтын жиынтық бағалауға белсенді дайындалуға мүмкіндік береді. Қалыптастырушы бағалау күнделікті қажырлы еңбекті, белгілі бір тәжірибені қажет етеді. Сондықтан олардың әдістемесін игере отырып, жаңа техниканы енгізу қажет. Қалыптастырушы бағалау әдістерін қолдану студенттерге тәуелсіз, топтық жұмыс дағдыларын дамытуға көмектеседі, өзара көмек, ұжымшылдық сезімін арттырады. Қалыптастырушы бағалауды қолдану нәтижесі оқушылардың оқуға деген ынтасы, сабаққа және оқу іс-әрекетіне қызығушылық таныту, бір-біріне оң көзқарас болып табылады. Білім беру мазмұнын жаңартуға және бағалаудың заманауи нысандары мен әдістерін қолдануға негізделген оқыту барысында алынған білім мен тәжірибе алынған білімді өмірде қолдануға мүмкіндік береді және өмір бойы жаңа білім алуға деген ұмтылысты дамытуға ықпал етеді.

Қазіргі таңда техникалық және кәсіптік білім беру жүйесінде жеке тұлғаның заман талабына сай кәсіби білікті маман болып қалыптасуына ең алдымен оқытудың жаңа бағдарламаларын енгізуге үлкен мән беріліп отыр. Бұл техникалық және кәсіптік білім беру барысын жаңарту мақсатында құзыреттілікке негізделген оқытудың модульдік бағдарламасы мен критериалды бағалауды енгізу болып табылады. Заман ағымындағы жаңалықтарға қарай жұмыс берушінің де талаптары жаңарып отырады. Ал, модульдік оқыту бағдарламасы бойынша білім алушы оқу орындарынан алған білімін өндіріс орындарында тәжірибе түрінде шыңдайды.

Әдебиеттер тізімі:

1. Одинцова С.А., Шовкович О.Л. Система оценивания учебных достижений учащихся в Республике Казахстан // Международный студенческий научный вестник. – 2018. – № 5.;
2. Амонашвили Ш. Основы гуманной педагогики. В 20 кн. – Кн. 4. Об оценках – 2-е изд. – М.: Свет, 2015. – 368 с.
3. Мұғалімге арналған нұсқаулық. Астана: «Назарбаев Зияткерлік мектептері» ДББҰ Педагогикалық шеберлік орталығы, 2016. – 163 б.
4. Юцявичене, П.А. Теория и практика модульного обучения / П.А. Юцявичене. – Каунас, 1989. – 271 с.
5. Онищенко Е.А., Утегенова Б.М. Формативное оценивание: само- и взаимооценивание: методические рекомендации в помощь педагогам. – Астана: АОО «Назарбаев Интеллектуальные школы» Центр педагогического мастерства, 2014. – 34 с.

6. Руководство по критериальному оцениванию для учителей Назарбаев Интеллектуальных школ. - Астана: АОО «Назарбаев Интеллектуальные школы» Центр педагогического мастерства, 2016. - 49 с.
7. Айтпукешев А.Т., Кусаинов Г.М., Сагинов К.М. Формативное и суммативное оценивание результатов обучения: Методическое пособие. /– Астана: «Назарбаев Интеллектуальные школы» Центр педагогического мастерства, 2014. – 108 с.

УДК 377.5

Мозговая Н.И.

мастер производственного обучения, преподаватель спецдисциплин,
Костанайский колледж бытсервиса,
Костанайская область,
г. Костанай, Казахстан

**НРАВСТВЕННО-ДУХОВНОЕ ВОСПИТАНИЕ БУДУЩЕГО СПЕЦИАЛИСТА
СФЕРЫ УСЛУГ**

Түйін. Мақалада ТЖКБ шеңберіндегі рухани-адамгершілік білім беру проблемалары, рухани-адамгершілік білім беру принциптері қарастырылған.

Түйін сөздер: руханилық, адамгершілік, адамгершілік, адамгершілікке тәрбиелеу әдістері мен құралдары.

Аннотация. В статье рассматриваются проблемы духовно-нравственного воспитания в рамках ТиПО, принципы духовно-нравственного воспитания.

Ключевые слова: духовность, нравственность, мораль, методы и средства нравственного воспитания.

Annotation. The article deals with the problems of spiritual and moral education in the framework of TVET, the principles of spiritual and moral education.

Keywords: spirituality, morality, morality, methods and means of moral education.

Общеизвестно, что профессионально-технические учебные заведения должны выпускать не только людей профессионально образованных, здоровых физически, но и нравственно воспитанных. Эта задача не менее важная еще и потому, что специалисту сферы услуг, по роду своей профессиональной деятельности, предстоит взаимодействовать с людьми. Сегодня мы видим, как в подростковой среде встречаются недоброжелательность, агрессивность, нетерпимость к другим. Первокурсники приходят в колледж уже сформированной личностью, с определенными чертами характера. Часто в группах преобладают несовершеннолетние из неполных семей, находящиеся под опекой, и не всегда мотивированные на профессию. Мы, педагоги, являемся для них и классным руководителем, и мастером производственного обучения, и преподавателем специальных дисциплин часто в одном лице.

Воспитательным моментам уделяется время и на занятиях производственного и теоретического обучения, и во время внеклассных мероприятий. Воспитание студенческой молодежи – сложный процесс, он не дает быстрых результатов. Такая деятельность требует повседневной, целенаправленной, индивидуальной работы, и тогда подросток продолжает формироваться как личность в процессе учебы в учебном заведении. Он многое узнает, переосмысливает, приобретает навыки и способности. Молодой человек студенческого возраста наиболее восприимчив к эмоционально-ценностному, духовно-нравственному развитию, гражданскому воспитанию. В то же время недостатки развития и воспитания в этот период жизни трудно восполнить в последующие годы. Пережитое и усвоенное в юношеские годы отличается большой психологической устойчивостью. При этом особое значение имеют следующие друг за другом переходы от детства к подростковому возрасту, а затем к юности. «Перестройка потребностей и побуждений, переоценка ценностей, – утверждал Л.С. Выготский, – есть основной момент при переходе от возраста к возрасту».

Суть педагогической работы по нравственному становлению личности студента состоит в том, чтобы помочь ему раскрыть в себе моральные качества, способствовать формированию способностей к самовоспитанию и саморегулированию отношений. Главные моральные требования к студентам выражены в Правилах для учащихся, Уставе. Преподавателю важно иметь вытекающий из этих документов краткий набор требований, с которыми он мог бы сравнивать состояние духовной воспитанности основных личностных качеств своих студентов. Воспитание студента процесс многогранный. На этом этапе заканчивается процесс первичной социализации. Следовательно, перед педагогическим коллективом колледжа встают три не простые задачи. Во-первых, необходимо подготовить студента к труду, во-вторых, к созданию семьи, и, в-третьих, к общественной жизни, к выполнению гражданских обязанностей.

Духовность и нравственность являются важнейшими, фундаментальными характеристиками личности, именно они определяют поступки и деятельность человека в социуме. Духовность – по словарю Даля – «свойство души, состоящее в преобладании духовных, нравственных и интеллектуальных интересов над материальными». Духовный мир индивидуален и неповторим, постоянно развивается. Он проявляется в формах поведения и системе ценностей, разделяемых человеком. Духовные ценности, которые человек воспринимает, не исчезают, а обогащают его духовный мир. В целом духовная жизнь многообразна и имеет множество проявлений. И в любом случае духовно-нравственное воспитание студента способствует реализации его творческого потенциала.

Духовностью называют высшие стороны внутреннего мира, которые выражаются в человечности, сердечности, доброте, искренности, теплоте, открытости для других людей. Вот так довольно коротко и лаконично можно дать определение сложному понятию. Нравственность представляет собой совокупность общих принципов поведения людей по отношению друг к другу и обществу. В сочетании они составляют основу личности, где духовность – вектор ее движения (самовоспитания, самообразования, самореализация), она является основой нравственности. Моральные идеалы, принципы и нормы возникли из представлений людей о справедливости, гуманности, добре, общественном благе.

Духовно-нравственное воспитание направлено на формирование морального сознания и развития нравственных чувств у студентов. Оно представляет собой процесс организованного, целенаправленного как внешнего, так и внутреннего воздействия педагога на духовно-нравственную сферу личности.

В нравственном воспитании применяются такие воспитательные приемы, как: просьба, поручение, распоряжение, постановка перед воспитанниками целей и перспектив. Студенты должны овладеть следующими нравственными качествами, чтобы правильно выстроить взаимоотношения с коллективом: гражданственность, предприимчивость, коммуникабельность, трудолюбие, взаимопомощь и т.д.

Духовно-нравственное воспитание начинается с рождения человека и продолжается всю жизнь, через общение, трудовую деятельность, повседневные дела, прививая человеку моральные качества. Семья как устойчивая социальная общность выступает монументальным фактором формирования человека, передачи социального опыта, исторической памяти людей, этнокультурных традиций. Но все-таки нельзя забывать и об образовательных учреждениях, где человек проводит много времени и формируется как личность. Юношеский возраст – не просто некоторая фаза «подготовки к жизни», но и весьма важный, обладающий самостоятельностью этап жизненного пути.

Воспитание и развитие у студентов нравственности и высокой культуры является самой важной задачей в процессе становления личности. Преподаватели должны стремиться к формированию у студентов следующих качеств:

- нравственных чувств (долга, веры, совести, ответственности, патриотизма, гражданственности);
- нравственного облика (милосердия, толерантности);
- нравственной позиции (способности к различению добра и зла, проявлению самоотверженной любви);

- нравственного поведения (готовности служению людям, своей Родине).

В рамках учебных предметов составляющими духовно-нравственного воспитания являются: знания о нравственности, осознанные ценности и идеалы, которые затем становятся убеждениями и принципами. Можно выделить следующие виды деятельности, в процессе которых происходит познание духовно-нравственных ценностей:

- изучение законов Вселенной, природы, окружающей среды на уроках экологии, географии, в предметах естественнонаучного цикла;
- изучение моральных, эстетических норм и правил на предметах гуманитарного цикла, в процессе трудовой деятельности;
- восприятие произведений искусства (живописи, музыки, архитектуры);
- знакомство с жизнеописанием выдающихся людей, исторических личностей, учёных, святых (воспитание на примере);
- выполнение общественно полезной деятельности (работа на участке колледжа, посадка деревьев);
- краеведческая работа, участие в различных экскурсиях, познавательных поездках;
- благотворительная деятельность, милосердие (волонтерство, посещение больных, детдомов, помощь пожилым людям).

Для того чтобы духовно-нравственные ценности стали неотделимой частью личности студентов, содержание учебных дисциплин должно иметь аксиологическую направленность, а усвоение этого содержания – происходить в различных учебных ситуациях с использованием активных форм деятельности. Надо сказать, что специфической особенностью процесса формирования духовно-нравственной культуры студентов является то, что он длителен и непрерывен, а его результаты отсрочены во времени. Чтобы воспитать в студенте чувства нравственности и сделать его внутренний мир богаче, преподавателю необходимо проводить различные беседы, классные часы и мероприятия, связанные с семейными ценностями, патриотизмом, долгом и верой.

Недаром известные мыслители всегда стремились выразить свои взгляды на нравственное воспитание молодого поколения. Так, ещё в VI веке до нашей эры Пифагор предупреждал: «Где нравы без просвещения и просвещение без нравов, там невозможно долго наслаждаться счастьем и свободой». Он призывал: «Старайтесь прежде иметь добрые нравы, чем законы: нравы есть самые первые законы».

Однако воспитание духовно-нравственной культуры студентов возможно только в том случае, если студент будет видеть перед собой достойный образ преподавателя, который может стать для него примером и которому он захочет подражать. Нравственность преподавателя, моральные нормы, которыми он руководствуется в своей профессиональной деятельности и жизни, его отношение к своему педагогическому труду, к ученикам, коллегам – всё это имеет существенное значение для развития и воспитания духовно-нравственной культуры молодого поколения.

Осуществлению процесса нравственного воспитания способствуют разные методы. Самые популярные из них перечислены ниже. Метод убеждения выражается в воздействии на сознание, чувства и волю воспитанника. Цель этого метода – формирование положительных качеств и преодоление отрицательных. Выражается в разъяснении норм и правил поведения. Двусторонность процесса отражается в убеждении через собственный опыт, практику воспитанников, конкретные дела, личный пример окружающих людей. В целях убеждения эффективно работают литература, кинофильмы, информация из СМИ. Метод упражнений предполагает регулярное организованное выполнение определенных действий и практических дел. Цель этих упражнений – формирование и развитие личности, в том числе формирование взглядов и убеждений, обогащение чувств. Метод поощрений для одобрения положительных поступков. Метод наказаний для осуждения отрицательных поступков. Метод стимулирования и мотивации. Метод внушения. Метод коррекции. Метод воспитывающих ситуаций и социальных проб-испытаний. Метод дилемм и рефлексии. Выбор методов зависит от содержания и направленности воспитательной деятельности. На

практике все описанные методы находятся в теснейшей взаимосвязи и переплетении. Важно, чтобы содержание нравственного воспитания имело общую основу. Было единым во всех своих проявлениях. Важно не только нравственное просвещение, но и его сочетание с формированием навыков нравственного поведения. Очень велика во всем роль примера руководителя, учителя, родителя и т.д.

Средства нравственного воспитания. Существует много различных средств нравственного воспитания. Рассмотрим основные из этих средств. Художественные средства. К ним относятся художественная литература, изобразительное искусство, музыка различных направлений, театральное искусство. Эта группа средств нравственного воспитания, способствует эмоционально окрасить познаваемые моральные явления, воспитанию чувств. Природа. Общение с природой, тесное взаимодействие с ней, изучение способно вызывать у человека чувства гуманности, желание заботиться о более слабых и защищать их. Как ни странно, но общение с живой природой и ее представителями способствует формированию уверенности в себе. Повседневная деятельность. Как правило, эти средства нравственного воспитания представлены игрой, трудовой деятельностью, обучением, общением. Эти средства имеют большое практическое значение. Они позволяют оценить влияние нравственного воздействия на ребенка в процессе его общения с другими детьми и со взрослыми. Окружающая атмосфера. Очень важно, в какой атмосфере проходит процесс нравственного воспитания. Это может быть атмосфера доброжелательности, любви, гуманности или же наоборот, атмосфера жестокости и безнравственности. Только в условиях доброжелательных взаимоотношений, душевного тепла, взаимопонимания и человечности можно вырастить полноценную личность, дать толчок к раскрытию заложенных от рождения в человеке способностей и талантов. Окружающая обстановка. Семья, педагоги, воспитатели и сверстники оказывают огромное влияние на формирование морально-нравственных качеств. Окружающая обстановка – средство воспитания чувств, представлений и поведения.

Работу с будущими первокурсниками начинаем с проведения собеседования перед зачислением, изучения личных дел, знакомства с родителями. Прежде всего – наблюдение, анкетирование, создание банка данных студентов, родителей. На первом групповом собрании проводим знакомство в форме игры «Снежный ком», каждая студентка называет имя и свои черты характера, начинающиеся на первую букву своего имени. Психологом колледжа проводятся тренинги на преодоление психологических барьеров, сплочение, адаптацию первокурсников.

Организации целостного процесса духовно-нравственного воспитания способствует осуществление классным руководителем следующих основных функций:

- создание воспитывающей духовно-нравственной среды (развитие коллектива группы, взаимодействие с педагогическим коллективом и общественными учреждениями, и организациями, работа с родителями обучающихся, создание предметной среды);
- стимулирование здорового образа жизни как основы духовно-нравственного воспитания;
- организация коллективной творческой деятельности студентов, реализуемой в многообразных формах воспитательной работы – традиционных и творческих;
- корректировка индивидуального пути духовно-нравственного развития каждого студента, стимулирование его самопознания и самовоспитания, дифференцирование и индивидуализация процесса воспитания.

Это невозможно без самоуправления в группе, – избирается актив группы, функции распределяются по интересам и способностям. Староста и заместитель также входят в актив колледжа. Нравственное воспитание не должно быть узким, оно предполагает многогранность, широкий спектр направлений и механизмов воздействия на формирование «души» подростка. В сфере личностного развития духовно-нравственное воспитание осуществляется по следующим направлениям:

- гражданско-патриотическое и правовое;
- профессионально-трудовое;

- экологическое;
- семейное;
- волонтерство и благотворительность;
- спортивно-оздоровительное.

По выше названным направлениям проводятся различные мероприятия: спортивные соревнования по различным видам, Дни здоровья, конкурсы стихов, например, к дате Великой Победы, конкурсы сочинений и эссе, тематические книжные выставки, всевозможные акции к различным датам, декады, экскурсии, встречи с интересными людьми. Например, встреча с ИП Галимжановой М.Б., руководителем ателье «Султан» на Дне труда «Радость труда и счастье жизни» произвела большое впечатление на студенток группы, побудила одну из них выполнить исследовательскую работу по заинтересовавшей ее теме, девушка участвовала в XII областной научно-практической студенческой конференции «ЖАС ҒАЛЫМ-2020» и заняла призовое место. Духовно-нравственное – это и эстетическое воспитание, что немаловажно для становления будущего специалиста по нашей квалификации.

Прошедший год был объявлен годом волонтера, студенты колледжа принимали участие в работе по этому направлению, в фестивале «Студенческая весна» заняли 3 место в номинации «Волонтерство».

Студентка группы 2ПУ-7 Демидова Вероника выступила в областном слете Детских представительств с социальным проектом «Страна без сирот», который нацелен на профилактику социального сиротства и укрепления института семьи, на повышение понимания роли ответственного родительства. В своем проекте выявила проблему опасности социального сиротства и предложила меры, которые бы помогли способствовать сокращению масштабов социального сиротства.

Стали традицией посещения студентами детей в Доме ребенка «Дельфин», девушки дарят воспитанникам Дома ребенка детские вещи, изготовленные на занятиях производственного обучения.

Мастерские колледжа несколько лет являются площадками для проведения профессиональных чемпионатов Worldskills, в которых принимают участие и наши студенты. Это способствует развитию гордости за профессию, самостоятельности, креативности, коммуникабельности, духовно-нравственному становлению.

Духовно-нравственному развитию способствуют Дни открытых дверей, где студенты демонстрируют результаты своих профессиональных навыков: модели одежды, прически; проводят мастер классы.

В группе проводятся классные часы по всем направлениям, («В дружбе наша сила», «Обида: прощение или месть», «Мы разные, но мы вместе» и т.д.) групповые собрания, решения принимают студенты самостоятельно, – это также способствует развитию их активной гражданской позиции.

Перечисленные результаты совместной деятельности были невозможны без кропотливой каждодневной работы всего педагогического коллектива и студентов колледжа. И этот результат позволяет сделать вывод, что работа в данном направлении проводится. Как преподавателем спецдисциплин применяются вышеназванные методы и средства на занятиях производственного обучения и спецдисциплин (Профессиональная этика и другие): практико-ориентированный, деятельностный подход, групповая работа, опережающие задания, элементы игры – позволяют студентам быть не пассивными исполнителями, а творчески работающими. Ситуация успеха, доброжелательная атмосфера на занятии способствуют развитию уверенности, самостоятельности. Активные, успешные студенты сегодня – конкурентноспособные, востребованные специалисты завтра.

В заключение хотелось бы вспомнить высказывание известного педагога Ш.Амонашвили «Учитель сам должен быть личностью, ибо личность может быть воспитана только личностью; он сам должен быть высокогуманным, ибо гуманность можно привить ребенку только добротой души; он обязательно должен быть широко образованным и

творческим человеком, ибо страсть к познанию может зажечь только тот, кто сам горит ею; учитель должен быть патриотом и интернационалистом, ибо любовь к Родине может пробудить только любящий свое Отечество».

Список литературы:

1. Л.П.Крившенко, М.Е.Вайндорф-Сысоева. Педагогика. Учебник – М.:Прспект – 2007
2. В.А. Соликова. Пифагоровы законы и нравственные правила. Афоризмы Эпиктета. - М., СПб. - 2007.
3. Формы, методы и средства воспитания. Доступно на https://spravochnick.ru/pedagogika/teoriya_vospitaniya/formy_metody_sredstva_nravstvennogo_vospitaniya/
4. Павлов В.И. Формирование духовно-нравственной культуры учащейся молодёжи / В.И. Павлов // Образование и саморазвитие: Науч.-теоретич. журн. - 2010. - № 1. - С. 146 -151.

ӘОЖ373.31

Молдагалиева А.К.

бастауыш сынып мұғалімі, Қ.Өскенбай атындағы Қима орта мектебі,
Ақмола облысы,
Жақсы ауданы, Қазақстан

ОҚУШЫЛАРДЫҢ ТАНЫМДЫҚ ҚАБІЛЕТТЕРІН SMART ТЕХНОЛОГИЯ ЭЛЕМЕНТТЕРІН ҚОЛДАНУ АРҚЫЛЫ ДАМУ

Түйін. Қазіргі кезеңде мектеп мұғалімінің алдында тұрған маңызды, жауапты міндеттердің бірі-оқушыға тиянақты білім беру. Ұстаз үшін ең негізі мақсат – әр сабағын түсінікті, тартымды, тиімді өткізу. Оны жүзеге асырудың и бір жолы-заман талабына сай жаңа технологияларды қолдану. Оқыту барысында қолданылып жүрген көптеген технологиялар жеке тұлғаның жетілуіне, оқудың тиімділігінің негізін құруға бағытталған. Білім негізі бастауыштан басталады. Бастауыш сынып оқушысы әр нәрсені білуге құмар, көзбен көріп, қолымен ұстағанды ұнатады. Бір сарынды оқудан тез жалығады, себебі зейіндері тұрақсыз болып келеді. Мұғалім сабақ түсіндірген кезде оқушыға аса күш түсірмей жеңілден ауырға қарай, жалықтырмай, оқушының тиянақты білім алуына, мүмкіндіктер туғызуы қажет. Оны жүзеге асырудың бір жолы – заман талабына сай SMART технологиясын қолдану. Жаңа технология үрдістерінің талабы – оқушыларға білім беруде белгіленген мақсатқа жету, оқушылардың іс-әрекеті арқылы ойлау дағдыларын, оқу-танымдық іс-әрекетін белсендіре отырып, сабақтағы мақсатты жүзеге асыруға қол жеткізу. Бүгінде әлемдік озық технологиялар мен жаңашыл ізденістер отандық білім жүйесінде кең қолданысқа ие болып отыр. Smart технологиясының элементтерін мен де өзімнің сабағымда қолданып жүрмін.

Аннотация. Сегодня одна из значимых задач, стоящих перед учителем – это дать учащимся качественное образование. Самой основной целью для учителя является-проведение интересного, насыщенного урока. Применение современных технологии помогает достичь цели урока. В процессе урока многие технологии направлены на совершенствование личности, на создание основы доступного образования. Основа знаний закладываются в начальном звене. Учащимся начальных классов интересно всё познать, увидеть своими глазами, прикоснуться руками. При объяснении урока учитель должен следовать от простого к сложному, создавать возможности для получения качественного образования. В достижении этого помогает использование SMART технологии. Требование новых технологий – это достижение поставленных целей в процессе урока, развитие мышления, активизация учебно-познавательных действий. Сегодня мировые передовые технологии и инновационные поиски широко применяются в отечественной системе образования. Поэтому я на своих уроках активно применяю элементы Smart технологии.

Abstract. Today, one of the most important tasks facing the teacher is to give students a high-quality education. The most basic goal for the teacher is to conduct an interesting, rich lesson. The use of modern technology helps to achieve the goal of the lesson. In the course of the lesson, many technologies are aimed at improving the individual, at creating the basis for affordable education. The foundation of knowledge is laid in the initial link. Primary school students are interested in learning everything, seeing with their own

eyes, touching with their hands. When explaining a lesson, the teacher should follow from simple to complex, create opportunities for quality education. The use of SMART technology helps to achieve this. The requirement of new technologies is the achievement of the set goals in the course of the lesson, the development of thinking, the activation of educational and cognitive actions. Today, the world's advanced technologies and innovative searches are widely used in the domestic education system. That's why I'm in my classes.

Түйін сөздер: ақпараттық технологиялар, рухани-адамгершілік, мүмкіндіктер, бастауыш сынып оқушылар, технологияның тиімділігі.

Оқыту барысында шәкірттердің танымдық қызығушылығы мен ізденімпаздығын арттырудың маңызы зор.

Соқрат

Бүгінгі таңда адамзат қоғамының маңызды міндеті – жас ұрпақты әлемдік ғылыми прогресс деңгейіне сәйкес тәрбиелеу, олардың рухани байлығы мен мәдениетін дамыту және жетілдіру. Бұл міндетті жүзеге асыруда білім берудің екі аспектісі рухани-адамгершілік біліммен қатар зияткерлік біліммен біріктірілген кезде білім беру негізінде оқушылардың қабілеттерін дамыту үшін жағдай жасау өзекті болып табылады. Адамның барлық зияткерлік қабілеттерін жан-жақты дамыту үшін оған әсер ететін факторларды білу қажет. Зияткерлік қабілеттерді дамытудың маңызды факторларының бірі-білім беру жүйесіндегі технологиялар. Жаңа технология үрдістерінің талабы – оқушыларға білім беруде белгіленген мақсатқа жету, оқушылардың іс-әрекеті арқылы ойлау дағдыларын, оқу-танымдық іс-әрекетін белсендіре отырып, сабақтағы мақсатты жүзеге асыруға қол жеткізу. Бүгінде әлемдік озық технологиялар мен жаңашыл ізденістер отандық білім жүйесінде кең қолданысқа ие болып отыр. Smart технологиясының элементтерін мен де өзімнің сабағымда қолданып жүрмін.

«SMART» сөзі ағылшын тілінен аударғанда «Ақылды» дегенді білдіреді. SMART критерийлеріне талдау жасар болсақ, «Ақылды мақсаттарға» қойылатын негізгі талаптар төмендегідей:

S (Specific) – мақсат, оны екі жақты түсінуге болмайтындай, айқын, дәл, нақты болуы керек.

M (Measurable) – мақсат сандық және сапалық критерийлер арқылы қол жеткендігін анықтауға болатындай өлшенетін болуы керек.

A (Achievable) – мақсат, сыртқы мүмкіндіктердің көмегінсіз, қолдағы бар қорлар арқылы жүзеге асыруға болатындай қолжетімді болуы керек.

R (Relevant) – мақсат өзгермелі жағдайда өзекті болатындай, өзгерістер қажеттіліктерге сай келетіндей шынайы болуы керек.

T (Time-limited) – мақсат шектеулі мерзімде қол жеткізуге болатындай уақытпен шектеулі болуы керек [2].

SMART технологиясын пайдаланып оқыту төмендегідей мақсатты көздейді:

- Оқушылардың ақпаратпен жұмыс жасау іскерлігін қалыптастыру арқылы коммуникативті қабілеттерін, ақыл-ойын, танымдық және шығармашылық қабілеттерін дамыту;

- алған білімдерін практикалық іс-әрекетте қолдануға үйрету;

- заман талабына сай іскер, жан-жақты, терең білімді, интеллектуалдық деңгейі жоғары дамыған шәкірт тәрбиелеу.

Ақпараттық технологиялардың бірі – интерактивтік тақта, мультимедиялық және онлайн сабақтары. Оқыту үрдісін компьютерлендіру мақсатында интерактивті тақтамен жұмыс жасау тиімді. Қазіргі уақытта Қазақстанның жалпы орта білім беретін мектептерінің барлығы дерлік интерактивті тақтамен қамтамасыз етілген. Өзім жұмыс жасайтын мектепте жаңа ақпараттық технологияларды қолдану кеңінен қарастырылған [3].

Смарт технологияны сабақта қолданудың тиімділігі:

- Оқушылар үшін тиімді:

• Оқытушыға веб-сайттар және басқа да ресурстармен жұмыс жасай отырып, материалды оқушыларға жеткізуді күшейтеді;

• Сыныпта талқылау мен араласуға кең мүмкіндік береді;

• Көптеген түрлі және динамикалық материалдарды қолдану арқасында оқушы мен оқытушыға сабақты қызықты етіп өткізуге көмектеседі;

• Оқытушыға жаңа материалды сынып центрінен түсіндіруге мүмкіндік береді;

• Мұғалімдерге тиімділігі;

• Мұғалімге кез келген қосымшалардың және веб-ресурстардың үстінде сызбалар жасау мен жазу мүмкіндіктерін береді;

• Сабақ материалын беру сапасын арттырып, тиімді жұмыс жасауға мүмкіндік береді;

• Мұғалімдердің бір-бірімен материалдарымен бөлісуіне мүмкіндік береді.

• Смарт құрылғылар не үшін қажет?

• Смарт телефон, планшет сияқты соңғы технологияны қолданып жүрген оқушыларға бұл тақта түсінікті, әрі сабаққа деген қызығушылығын арттырады;

• Бұл сенсорлы экран тез жұмыс жасаумен қатар, бір уақытта бірнеше оқушының жұмыс жасауына көмектеседі;

• Технология жаңартылған сайын ол кешендендіріліп, сабаққа керекті материалдар да толықтырыла түседі;

• Егер сабаққа керек материалдар әзір болса, сабақ темпінің де жақсы өтуіне септігі тиеді;

• Смарт экранда объектілер мен жазбаларды қозғауға, суреттер мен диаграммаларға комментарийлер қосуға мүмкіндік береді;

Өзімнің іс-тәжірибемде қолданылып жүрген Smart құрылғылардан келесі ақпарат құралдары:

- интербелсенді тақта;

- мультимедиа;

- ғаламтор кеңістігі;

- электронды оқулық;

- смартфон, планшет.

Өзімнің тәжірибеме тоқталып кетсем: өз сабақтарымда интерактивті тақта арқылы аудио мен видео жазбаларды, анықтамаларды, ережелерді, электронды оқулықтарды компьютер арқылы енгізіп, белгілі бір тақырып бойынша сабақта қолданамын. Математика пәнін оқытуда оқушыларды жеке, топпен жұмыс жасау негізінде білім беру, «SMART» технологиясын пайдалану барысында оқушылардың пәнге деген қызығушылықтары өзгеріп, өз бетінше ізденіп, сыни тұрғыдан ойлау қабілеттерінің артқаны байқалды. Әр сабағымызды қызықты, өзгеше өткізу үшін, әр пән бойынша көптеген жұмыстар жасауға тура келеді. Бастауыш сынып сабақтарында SMART технологиясы арқылы берілетін білім оқу материалын жүйелі беруге, ақпаратты көруге, есте сақтауға, қатысымдық тұрғыдан меңгеруге, қазақша тілдік қатынасты игеруге мүмкіндік береді. Мысалы, 2-сыныпта қазақ тілі сабағында «Мәтін түрлері» тақырыбын өткенде интерактивті тақтаны тиімді пайдалану арқылы, интербелсенді тақтадан оқушылар «Мақта қыз бен мысық» ертегісін көре отырып бірнеше тапсырмалар орындады. Сабақ өткізу барысында бір тәсілмен ғана шектелмей, оқушылардың жас ерекшеліктеріне байланысты жаңа ақпараттық технологияларды қолданып жүрмін. Атап айсақ, бұл сабақта оқушылар планшетпен де жұмыс істеді. Планшеттен «Сөзді тап» ойынын ойнап, тапқан сөздерінен сөйлем құрастырып, сөйлемдерін талдады. Сабақта онлайн-режимде бейнежазба (видео) қолданамын. Интерактивті тақтаға аудио таспадағы өлеңдерді, анықтамаларды, ережелерді, электронды оқулықтарды компьютер арқылы енгізіп, белгілі бір тақырып бойынша сабақта қолданамын. Бұл көрнекі құралдар арқылы тақырыпты ашып ғана қоймай, сонымен қатар оқушыға жеткізуге көп көмегін тигізеді. Берілген тақырып бойынша әрбір оқушы жаттығулар мен тапсырмаларды орындап, тестілер шешіп, семантикалық карталар және сызбалармен жұмыс жасауға

дағдыланады. Мазмұны қиындау күрделі бір үлкен тақырыптың бөліктерін өтіп қарастырғанда қосымша бейнехабар және клиптер қажетті элемент болып табылады. Бейнеклиптер уақыт масштабын өзгертуге және көріністерді тез және жай түрде көрсетуге пайдалы болып келеді. Интерактивті тақтаны оқушылардың жас ерекшеліктеріне, оқу деңгейлеріне қарай әртүрлі тақырыпта материалдар енгізіп қоюға болады, сонымен қатар енгізілген ақпаратты кез-келген керек уақытта ойланбай қолдануға болады.

Сурет 1

Сурет 2

SMART оқыту мақсаты мен міндеттерін анықтауға қолданылады. Смарттың талаптары: нақты, қолжетімді, шындыққа сай белгілі бір уақыт аралығымен шектелген. Менің өз сабағымда қойған мақсатым: «Күн шыққанда» өлеңін мәнерлеп оқып танысу. Күз мезгілінің жомарттылығын түсіну. Күзайының ерекшеліктерін ажырата алу. Келесі тапсырмаға тоқталсам мақсаттағы оқытудың нәтижелері мұғалім үшін де, оқушы үшін де айқын болады. Мен өзімнің қазақ тілінен қосымша сабағында Н дыбысы және әріпі сабағына смартқа сәйкес құрдым. Н дыбысының дауыссыз дыбыс екенін білу. Н әріпі бар сөздер айта алу. Сөздерден сөйлем құрай алу. Мен үшін әрбір сабаққа жаңа ақпараттық технологияларды, қандай да бір жаңалықтарды, озық жана тәжірибелерді пайдалану жетістіктерге жетелеп, өзімнің әрбір сабағыма озық технологияларды пайдалану жақсы нәтижелер бергенін көрудемін [4].

Қазақ тілінен «SMART» технологиясының элементтерін пайдалана отырып, мектебіміздің бастауыш сынып мұғалімдеріне арнап «Зат есім» тақырыбында ашық сабақ өткіздім. Оқушылардың қызығушылығын ояту мақсатында интербелсенді тақтадан «Алдар көсе» атты ертегісін көрсеттім және сабақтың тақырыбы зат есім болғандықтан оқушыларға логикалық тапсырма берілді. Мағынаны тану бөлімінде оқушылар планшетпен жұмыс істеді, яғни оқушылар бір-біріне зат есімі бар жұмбақтар жасырды. Ал, «Жасырынған сөзді тап» ойынын ойнағанда, планшеттен тауып алған сөздерден дара және күрделі зат есімі бар сөйлемдер құрады. Сабақтың соңында «Көру диктанты» жазылды, оқушылар мәтінді оқып, берілген мәтіннен зат есімдерді теріп планшеттеріне жазды.

Әрбір сабағым қызықты өту үшін тақырыпқа сәйкес планшет арқылы PlayMarket жүйесінен алынған өте қызықты ойын жаттығуларын сабақтарымда пайдаланамын. Мысалы: математика сабағында логикалық жаттығулар, белгісіз санды табу, есеп шығару сияқты тапсырмаларды орындайды. Қазақ тілі сабағынан артық сөзді тап, сөйлемді толықтыр, жұмбақты шеш деген тапсырмаларды орындайды. Әліппе сабағынан дыбыстарды жаттау, қайталау, оқу, кестені толтыру, дыбыс түрлерін ажырату тапсырмаларын орындайды. Осындай ойындар түрлерін сабақ барысында ойын түрінде қолданамын және оқушылардың ойлау, есте сақтау, сөйлеу, жазу қабілеттерін арттыруға көптеген көмегін тигізеді.

1. «Логикалық жаттығулар» ойыны қазақ тілі сабағында, ал мақал-мәтелдер, жұмбақтар, ертегілерді әдебиеттік оқу сабағында пайдалануға болады.

2. «Дыбыстар» ойыны дыбыстардың дауысты және дауыссыз екенін ажыратып ойнауға арналған.

3. «Көбейту кестесі», «Санды тап» деген ойын сандар қатарын табуға, «Сандар» деген ойыны 10 көлемінде қосып азайтуға,

«Құрамын табу» деген ойын санның құрамын табуға арналған. Осы ойындарды 2-3 сыныптардың сабақтарына пайдалануға болады [5].

Осы SMART технологиясын қолдану аясында көптеген нәтижеге жетуге болады:

1. Оқушылардың сабаққа қызықты әрі белсенді қатысуына ықпал ете алады;
2. Сабаққа қажетті құралдарды ресурстар сайтынан алуға немесе интернетпен жұмыс жасауға болады;
3. Оқушылардың жеке және әлеуметтік қабілеттерін арттыра отырып, жұптық және топпен жұмыс жасауға көмектеседі;
4. Егер сабаққа керек материалдар әзір болса, сабақ жақсы өтуіне септігін тигізеді;
5. Оқушылардың өздеріне деген сенімі арттып, шығармашылықпен жұмыс жасаулары артады.

Қорыта айтқанда, бастауыш сынып сабақтарында SMART технология оқушының жаңа ақпаратты меңгеріп, өз бетінше ізденуіне, пәнге деген қызығушылығын арттыруда, мектепте алған білімін күнделікті өмірде жасқанбай қолдануға септігін тигізеді.

Әдебиеттер тізімі:

1. Мақаланың сиппатамасы: С.Т.Мұхаметжанова, Ж.Ә.Жартынова. Интерактивті жабдықтармен жұмыс жасаудың әдіс-тәсілдері. Алматы, 2008 ж
2. Мақаланың сиппатамасы: М. Мақсұтқанова. Интерактивті тақта. Оқыту-тәрбиелеу технологиясы, 2010ж.
3. Әдістемелік материал: Г.Байтилеуова.«Ақпараттық технологиялардың тиімділігі». Қазақстан мектебі. 2008 ж. №6
4. Жалғасып келе жатқан басылымнан мақала сиппатамасы: Құлқараев А. «E-learning» электронды оқыту жүйесі және оның мүмкіндіктері. /Электрондық мектеп. – №2 – 2013.
5. Ғаламтор желілері.

ӘОЖ 37.018

Молдағалиева А.А.

т.ғ.м., Ж.Досмұхамедов атындағы жоғары педагогикалық колледжі,
Батыс Қазақстан облысы,
Орал қ., Қазақстан

ҚАШЫҚТЫҚТАН ОҚЫТУ ЖАҒДАЙЫНДА СТУДЕНТТЕРМЕН ТӘРБИЕ ЖҰМЫСЫН ҰЙЫМДАСТЫРУ

Түйін. Жастардың адамгершілік тәрбиесі - әр қоғамның талассыз және маңызды тірегі. Адамгершілік тәрбиесіндегі кемшіліктер мен олқылықтар қоғамға орны толмас зиян келтіреді. Қазіргі кездегі жастардың интеллектуалды дамуы оның адамгершілік қалыптасуы сияқты проблема тудырмайды. Бұл біздің заманымызда ғылым негіздерін оқыту айтарлықтай айқын, жоспарлы және міндетті түрде жүргізілуіне байланысты. Алайда, жас ұрпақты адамгершілікке тәрбиелеу өте артта қалып отыр. Бірақ, дәл осы адамгершілік қасиеттер маңыздырақ болып, интеллектіні жеке тұлғаны қалыптастыруға жетелеуі қажет.

Аннотация. Нравственное воспитание молодежи – неоспоримая и важнейшая опора всякого общества. Недостатки и упущения в нравственном воспитании наносят обществу непоправимый урон. Интеллектуальное развитие молодежи не представляет сегодня такой проблемы, как ее нравственное становление. Это обуславливается тем, что обучение основам наук в наше время происходит достаточно четко, планомерно и в обязательном порядке. Однако нравственное воспитание молодого поколения сильно отстает. А ведь именно нравственность должна стоять впереди и за собой вести интеллект к созданию личности.

Түйін сөздер: қашықтан оқыту, тәрбие жұмысы, оқу процесі, студент, білім беру ұйымы, технология, куратор, интернет сервистер

2020 жылғы коронавирустық пандемия басталғаннан кейін Ж. Досмұхамедов атындағы жоғары педагогикалық колледжі басқа білім беру ұйымдары сияқты қашықтықтан оқытуға уақытша көшуге және қашықтықтан сабақ өткізуге мәжбүр болды. Бірақ қашықтықтан оқытудан тыс педагогикалық процестің маңызды бөлігі – тәрбие жұмысы әлі де өзекті. Оқыту процесін оның білім беру компонентінсіз елестету мүмкін емес, өйткені білім беру ұйымында тәрбие дегеніміз – бұл адамның әлеуметтік маңызды қасиеттерін, көзқарастары мен құндылық бағдарларын қалыптастыруға, сонымен қатар жан-жақты үйлесімді, рухани, интеллектуалды және физикалық дамуға, өзін-өзі жетілдіруге және дамытуға қолайлы жағдайлар жасауға бағытталған оқумен тығыз байланысты мақсатты және жүйелі қызмет, болашақ маманның жеке тұлғаның шығармашылық өзін-өзі жүзеге асыруы.

Оқыту мен тәрбиелеу – бұл мәдениеттің жоғары деңгейі бар маманның кәсіби құзыреттілігін қалыптастырудың және оның жеке басын қалыптастырудың органикалық процесі. Сондықтан қашықтықтан оқыту жағдайында оқу процесін ұйымдастыру мәселесі өте маңызды. Тәрбие жұмысы жөніндегі инновациялық қызметтің негізіне тәрбиенің белгілі бір құралдарын модельдеудің екі тәсілі: аудиториядан тыс қызметті ұйымдастырудың дәстүрлі нысандарының, ақпараттық-коммуникациялық технологиялардың және интернет және ұялы байланыс арқылы ақпарат берудің жаңа құралдарының комбинациясы, сондай-ақ қазіргі заманғы бұқаралық коммуникация құралдарында жастарды қандай да бір қызмет түріне тарту нысандарын пайдалану жатқызылуға тиіс. Ең алдымен, оқу-тәрбие жұмысының негізі- студенттік топ болып табылады, ал топтың студенттік ұжымы қызметінің ұйымдастырушысы – куратор. Куратордың студенттермен жүйелі қарым-қатынасы оған олардың даралығын білуге мүмкіндік береді. Ол көбінесе мұғалім мен студент арасында делдал болады, қоғамдық ұйымдар мен іскерлік байланыс орнатады, нақты педагогикалық мәселелерді шешеді.

Интернет-сервистердің көмегімен қашықтықтан тәрбие жұмысын ұйымдастыру шеңберінде бірқатар қиындықтар туындауы мүмкін:

– техникалық проблемалар (Интернетке шығу үшін қажетті құрылғылардың болмауы, байланыс құралдарымен ақаулар, қандай да бір сервистерді пайдалану дағдыларының болмауы, білім алушылар мен педагогтар арасында цифрлық сауаттылықтың төмен деңгейі);

– білім алушыларда тәрбие іс-шараларына қатысуға мотивацияның төмендігі (егер қашықтықтан сабақты өткізіп жібергені немесе тапсырманы орындамағаны үшін студенттер тиісті бағалар, оқытушылардан ескертулер және ата-аналарға қоңыраулар алса, онда әрқашан ерікті болған тәрбие іс-шараларын тек өзінің мазмұнымен және эмоционалдылығымен, (классикалық әдістерді әрдайым интернетті пайдалана отырып қолдану мүмкін емес, оларды сандық білім беру ортасын қолдана отырып түрлендіру барлығының қолынан келмейді).

Алайда, бұл қиындықтарды жеңуге болады. Қашықтықтан білім беру жұмысы келесі міндеттерді шешуді қамтамасыз ете алады:

– дараландыру (әрбір білім алушы үшін жеке жұмыс жоспары жеке ерекшеліктері мен қабілеттерін, қажеттіліктері мен мүдделерін ескере отырып жасалуы мүмкін);

– білім алушылармен жеке қарым – қатынасты қамтамасыз ету.

Оқыту толығымен қашықтықтан оқу форматында болған жағдайда (мысалы, коронавирустық пандемия кезіндегі сияқты), қашықтықтан білім беру жұмысы ұжымның өзара әрекетін сақтап, топтың бейресми қарым-қатынасына жағдай жасай алады. Қашықтықтан білім алушылар үшін қандай тәрбиелік іс-шаралар өткізуге болады?

1. Конференц-байланыс, мұнда куратор әдеттегідей баяндап, қажетті суреттерді, музыканы немесе бейнелерді көрсете алады. Осылай ақпараттық-таныстыру тәрбие сағаттарын, ата-аналар жиналыстарын, мастер-кластар мен басқа да іс-шараларды өткізуге болады. Бірақ сонымен бірге, жеке емес, арнайы құрылғылардың көмегімен қарым-қатынастың ерекшеліктері бар екенін есте ұстаған жөн: сіз "онлайн-сыныпта" әр оқушының немен айналысатынын бақыламайсыз және білмейсіз. Студенттермен осындай тәрбие сағаттарында, қарым-қатынас ерекшеліктерінде (мысалы, чатта) ережелер туралы келісу маңызды. Сондай-ақ, білім беру процесі кері байланысты қажет ететінін ұмытпауымыз

керек. Рефлексия, мұғаліммен ашық сөйлесу мүмкіндігі, бүкіл топтағы студенттердің жеке пікірін білдіру маңызды.

2. Веб-квесттер. Олар "мұғалім оқушылардың интерактивті іздеу қызметін қалыптастырады, оның барысында олар өздігінен білім алуға талпындырады, осы әрекеттің параметрлерін анықтайды, оны бақылайды және уақыт шегін анықтайды". Сонымен қатар, топтық жұмыстың арқасында коммуникативті, көшбасшылық қасиеттер дамиды, сонымен қатар ақпарат алу процесіне ынталандыру артады.

3. Жалпы шығармашылық өнімді құру (газет немесе бейне сияқты) – бұл қашықтық кезінде топты біріктірудің тағы бір қызықты тәсілі. Әрбір білім алушы қандай да бір шағын бөлігін орындайды, бұл ретте өз жұмысын басқалармен ақылдаса және талқылай отырып, нәтижесінде әрқайсысы жеке-жеке көп уақыт жұмсайтын үлкен іс шығады.

4. Қашықтықтан оқыту форматы кәсіби бағдар беру жұмысы үшін өзекті: мектептен сыныпқа хабарласуға және біздің колледжде оқу перспективаларын талқылауға мүмкіндік беруге болады, ал өткен жылдардың түлектерімен сұхбат ұйымдастыруға болады.

5. Бірлескен фильмдер көру, кейіннен талқыланады.

6. Барғаннан кейін эмоциялармен алмасу арқылы виртуалды мұражайға шығу.

7. Сыныптастарының шығармашылық жұмыстарының көрмелері, конкурстар, флешмобтар және тағы басқалар.

8. Интернет-акция – бұл жоспарланған іс-шара, оның барысында Интернет желісі арқылы қатысушыларға белгілі бір бағыттағы тапсырма ұсынылады, көбінесе кейбір маңызды оқиғаларға арналған. Жеке әңгімелер, әңгімелер, шағын шығармашылық топтардағы жұмыстарды ешкім жойған жоқ.

Қашықтықтан оқыту жағдайында тәрбие жұмысының негізгі бағыттары мен формаларын төмендегіше бөлуге болады:

- идеялық тәрбие жұмысы (қашықтан пікірсайыстар, пікірталастар, дәрістер мен әңгімелесулер өткізу және т. б.);

- студенттердің оқу және ғылыми жұмыстары (оқу, өздігінен білім алу, үлгерім мәселелері бойынша қашықтан кураторлық сағаттар ұйымдастыру);

- студенттермен жеке жұмыс (студенттің кәсіби бағытталған жеке басының деңгейін диагностикалау, студент жастар арасында жағымсыз құбылыстар мен құқық бұзушылықтардың алдын алу және т.б.).

Оқудан тыс қызметтің әр бағытын толығырақ талдайық. Ең алдымен, оқу-тәрбие жұмысының негізі – студенттік топ болып табылады, ал топтың студенттік ұжымы қызметінің ұйымдастырушы тәлімгері – куратор болып табылады. Куратордың студенттермен үнемі қарым-қатынасы оған олардың даралығын білуге мүмкіндік береді. Ол көбінесе мұғалім мен студент арасында делдал ретінде әрекет етіп, нақты педагогикалық мәселелерді шешеді.

Қашықтықтан оқыту жағдайында куратордың келесі функцияларын ажыратуға болады:

- білім беру ұйымының қйымдастырған шараларына студенттердің қатысуын қамтамасыз ету;

- топ жұмысын білім беру ұйымының басқа бөлімшелерінің қызметімен үйлестіру;

- топты ақпараттық қолдау;

- білім беру мәселелерін шешуге әдістемелік көмек көрсету;

- студенттердің өздігінен білім алуын ұйымдастыруда әдістемелік көмек көрсету.

Сонымен қатар, куратордың белгілі бір міндеттері бар:

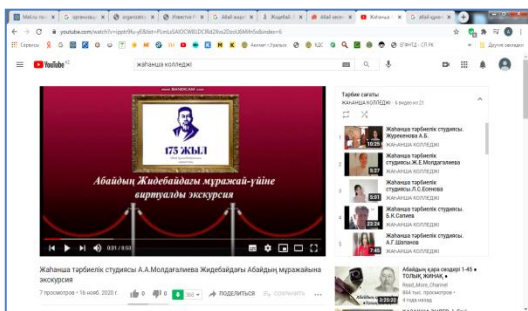
- студенттердің кәсіби дағдыларын дамытуға ықпал ету, студенттерге оқу процесінде туындайтын мәселелерді шешуге көмектесу;

- қашықтықтан оқыту процесін оңтайлы құру мүмкіндігі бойынша студенттерге нұсқаулық өткізу;

- студенттің үлгермеуінің себептерін анықтау, оларды болдырмау жолдарын ұйымдастыру;

- қашықтықтан білім беру процесіне жетекшілік ететін студенттердің қатыспағаны туралы әкімшілікті жедел хабардар ету;
- студенттерге маңызды ақпаратты уақтылы жеткізу: оқу процесінің кестесіндегі өзгерістер, оқу бағдарламасын түзету, жаңалықтар, мақалалар, басқа материалдар;
- студенттермен белсенді хат алмасу;
- студенттердің хаттарына уақтылы жауап беру;
- студенттерге ыңғайлы уақытта онлайн режимінде кураторлық сағат өткізу;
- куратордың ұстанымына сәйкес мінез-құлықтың, хат алмасудың және қарым-қатынастың этикалық нормаларын сақтау.

Абайдың өмірлік асыл мұраты – елді түзету, ұлтты тәрбиелеу еді. Өсек, өтірік, мақтаншақ, еріншек, бекер мал шашпақ сынды күллі рухани кеселдерден аулақ болуға шақырды. Өзінің өлеңдері мен қарасөздерінде жеңіл күлкі, мақсатсыз өмір сүруден бой тартуға уағыздады. Абай өлеңдері мен қарасөздерінің тәрбиелік мәні зор, идеялық деңгейі жоғары. Абай көтерген мәселелер бүгінгі күні де маңызды, өзектілігін еш жойған жоқ. Ұлы ақын Абай Құнанбайұлының туғанына 175 жыл толу мерейтойы аясында 0111000 "Негізгі орта білім беру" мамандығы, 0111093 "Информатика мұғалімі" біліктілігі бойынша білім алушы екінші курс студенттері ақынның Жидебайдағы мұражай - үйіне қашықтан оқыту жағдайында виртуалды саяхат жасады. (1-сурет)

Сурет 1. Youtube сервисіндегі Жанаоша колледжі каналында жариялануы

Виртуалды саяхат кезінде топ студенттері мұражайдың әр бөлмесі мен жиһаздарын таныстырып, өткен дәуірдің құнды жәдігерлерін көріп, көптеген тарихи мәліметтермен танысып, керемет әсер алды. Себебі, әрбір мұражай жәдігері – әлеуметтік, тарихи, ғылыми құндылығы еліміздің мәдени мұрасы болып табылады. (2-сурет)

Сурет 2. Виртуалды экскурсиядан көрініс

Қашықтықтан оқу жағдайында тәрбие сағатын дәл осындай формада ұйымдастыру студенттердің таным көкжиегін арттырып қана қоймай, ұлы ақынның жастарға айтқан өсиеті ғылым-білімге, ақылға, еңбекке сүйеніп өмір сүруді, жамандық жасамауды, адамгершілік сақтауды бойларына сіңіріп өсуге зор ықпалын тигізді деген ойдамын.

Әдебиеттер тізімі:

1. Хромцова, Ю. Н. Воспитательная работа на дистанционном обучении / Ю. Н. Хромцова. – Текст: непосредственный // Проблемы и перспективы развития образования: материалы XII Междунар. науч. конф. (г. Краснодар, май 2020 г.). – Краснодар: Новация, 2020. – С. 27-31.
2. Дорофеева Т.В. Способы организации воспитательной работы со студентами в условиях дистанционного обучения// Известия РФЭИ. Электронный научный журнал. 2016. Выпуск 3.
3. Дорофеева Т.В. К вопросу о сущности понятия «сетевое обучение»//Известия РФЭИ. Электронный научный журнал. 2013. Выпуск 1 [Электронный ресурс]. URL: <http://science.rfei.ru/ru/2013/1/13.html>.
4. Ельшина Л.М. Духовно-нравственные основы развития и воспитания личности учащегося [Электронный ресурс]. URL: <http://festival.1september.ru/articles/619608/>.
5. Коновалова Е.А. Дистанционные формы организации воспитательной работы с учащимися [Электронный ресурс]. URL: <http://www.pandia.ru/text/77/107/107.php>.
6. Пронина, Т.Д. Дистанционное образование в Региональном финансово-экономическом институте: опыт, проблемы, решения // Экономика и социум: современное состояние и перспективы: сб. науч. трудов. Вып. 5 / под ред. С.Л. Аксенова. – Курск, 2011. – С. 5–13

ӨОЖ 372.8:811.111

Молдахметова Г.М.

шетел тілдері кафедрасының оқытушысы, магистр., Қостанай педагогикалық колледжі,
Қостанай облысы,
Қостанай қ., Қазақстан

АҒЫЛШЫН ТІЛІ САБАҚТАРЫНДА Ы. АЛТЫНСАРИН ШЫҒАРМАЛАРЫНЫҢ ТӘРБИЕЛІК МӘНІН ҚОЛДАНУ

Аннотация. Казахская земля – Родина многих великих личностей, поэтов, писателей. Среди них особое место занимает Ибрай Алтынсарин. В статье изложены вопросы использования на уроках английского языка рассказов И.Алтынсарина, подбирая произведения для обсуждения по темам уроков. Рассматривается вопрос воспитания такие положительные черты характера, как человечность, любовь к родной земле, уважение к старшим, используя рассказы на разных этапах уроков английского языка. Молодое поколение подрастает в духе патриотизма, с гордостью заявляя о своей Родине и проявив себя, как конкурентоспособный специалист.

Abstract. Many poets, writers and scholars lived in the Kazakh steppes. One of them is Ibrai Altynsarin. The article is based on the stories of Ibrai Altynsarin, giving examples in class, using them in accordance with the topics of English lessons and telling them in the middle. English lessons provide students with the development of such qualities as morality, love of country, obedience to the advice of adults in different ways at different stages of the lesson. Growing up with Kazakh upbringing, young people will be proud of their country in the future, will become competitive professionals, will be proud of their Kazakhness and will tell moral stories wherever they are in the world.

Түйін сөздер: оқу, білім алу, адамгершілік қасиет, болашақ, бәсекеге қабілетті болу.

Әлем халқы толықтай меңгерген десе де болатын ағылшын тілі – қазіргі уақыттың ең ерекше, бірегей тіл болып есептеледі. Біріккен Ұлттар Ұйымының негізгі алты тілінің көш басында тұрған тіл болғандықтан, барлық дамыған елдер өз технологиясы, инновациясында ағылшын тілін қолданады. Ағылшын тілі – бүкіл әлем мойындаған тіл. Қазақ елінің жастары да болашақта ағылшын тілін жетік меңгеріп, Қазақстанның дамыған елдердің үздіктері қатарына енуіне үлес қосады деп сенміз. Ол үшін, мектеп табалдырығынан бастап ағылшын тілі сапалы оқытылуы керек. Қазіргі таңда оқытудың заманауи әдіс-тәсілдерінің көптігі соншалықты, күн сайынғы сабақта оның бірнеше түрін қолданып, оқыту дағдыларының 4 бағытын да дамытуға болады.

Сонымен қатар қазақ жастарына ағылшын тілін үйретіп қана қоймай, олардың бойына адамгершілік, сыйластық, үлкенге құрмет көрсету қасиеттерін де әр сабақ сайын сіңіру

арқылы болашақта елін сүйетін патриоттарды тәрбиелейміз. Тек оқыған, білімді, бойында адамгершілік қасиеті мол, туған елін есінен шығармайтын адам ғана өз мүддесін ойламай, еліне жанашыр нағыз патриот бола алады.

Ыбырай Алтынсарин – қазақ даласының шамшырағы. Оның жоғарыда айтып өткен қасиеттерді бала бойына сіңіру үшін жазған еңбектері орасан зор. Олардың барлығын дерлік мысал ретінде, үлгі ретінде ағылшын тілі сабақтарында әңгімелеп, сұрақ-жауап арқылы автордың не айтқысы келгенін, оқылған шығармалардың болашақта жастардың өміріне септігін тигізетінін айтамыз. Мысалы, «Әке мен бала» әңгімесін «My family» тақырыбын келесідей тәсілдер арқылы бекітуге болады.

Descriptors:

1. Understands the meaning of familiar words.
2. Can name all family members.
3. Can correlate pictures and words.
4. Correctly make up the sentences for the video.
5. Uses words and phrases to report themselves.
6. Makes 2-3 sentences using familiar words.
7. Can use the words-signs to the object shown in the video.

1st version of Post watching task, feedback: (general questions for all group members)

- What was it about in the video?
- Can you describe the relationship between father and son?
- What can you say about relationship in the family? Including in your family?
- Could a father bring up his son through his actions?

2nd version of Post watching task, feedback: (work in small groups) 5 min for discussion

Questions for discussing in small groups in breakout rooms:

- What would you do if you were in his father's place?
- Was the father able to explain the importance of labor?
- Should children obey their parents?

3rd version of Post watching task, feedback:

listening to grandfather's advice will help later in life

the most important thing in a person's life is a family

a child who sees his father tries in the future to be like his father

family well-being is the ability to respect each other

Сонымен, ағылшын тілі сабағының «My family» тақырыбында Ы. Алтынсариннің «Әке мен бала» әңгімесінің тәрбиелік мәні, оның жастарға берері көп екендігі сабақты бекіту барысында айтылды. Еңбек ету, үлкенге құрмет көрсету, ата, әке, аға немесе әже, әпке ақылын тындау, олардан өнеге алу болашаққа жол бастайтынын, білімді әрі тәрбиелі адам ғана болашақта жауапкершілігі мол, нағыз бәсекеге қабілетті тұлға болатынын көрсетеді.

Енді «My hobby» тақырыбына байланысты Алтынсариннің «Өрмекші, құмырсқа, қарлығаш» әңгімесінен мысал келтіріп, сабақ барысында талқылауға болады. Ол үшін әңгімені қысқаша айтып беріп, оның негізгі айтылмақ ойын, мағынасын сұрап ортаға саламыз.

1. Clarify the difference between theme and main idea of the story (answers will be able)
How do you think, what does hobby give you? How can you connect a parable with a hobby?

<i>Theme</i>	<i>Main idea of the story</i>
*a hobby is an activity for the soul *I really love needlework, I do needlework in my free time *a hobby helps to brighten up a difficult moment in life *every person should have a hobby	do something without wasting time You can sell your handmade and do money it is possible to create the desired world with your own hands

Discussing:

- Does a hobby help to achieve something in your life?
- Can you earn money using your hobby?
- Is it helpful to have a hobby?
- Give an example where a hobby helped to achieve a goal.

«Өрмекші, құмырсқа, қарлығаш» әңгімесі арқылы адам баласы уақытын бос өткізбей, қолы қалт еткенде бір іспен айналысса, оның қоғамға, айналасына, тіпті өзіне берер пайдасы орасан екенін тиек етуге болады. Өрмекші, құмырсқа немесе қарлығаштың еңбек етіп, азығын тауып отбасын асырауы жастарға оқып, білім алып, еңбек етіп, онымен ғана қоймай айналасына үлгі боларлық істер жасаса еңбегінің жемісін көретінін айтып болашақта олардан көп үміт күтетімізді, ел болашағы жастардың қолында екендігін айтуымыз әр ұстазға міндет. Хоббиі бар адам қосымша іспен айналысуға қашанда мүмкіндігі барын ескеріп, бағыт-бағдар берген дұрыс. Ағылшын тілі сабағында тек қарапайым сөздерден бөлек society, charity, giving a help, self-development сөздер мен сөз тіркестерін қосымша ретінде береміз.

«Жаман жолдас» әңгімесін «Friendship» тақырыбына негіз етіп алып, оқушылармен келесідей этаптарда жұмыс жасауға болады.

1. Сабақтың кіріспесіндегі жалпы сұрақ: What does the word Friendship mean? What's your opinion? How can you explain it?

2. What friends can be?

3. Questions to discussing:

- What is the main idea of the parable?
- What would you do instead of a friend?
- Did the bear do the right thing?

Ыбырай Алтынсарин қазақ даласында алғаш мектеп ашып, балаларды білім нәрімен сусындандырғаны бәрімізге белгілі. Ұлы ағартушының еңбектерінің қай қайсысы болса өнегеге толы, тәрбиелік мәні зор. Білім беру саласында қай бағытта да мысал ретінде алсақ та артық етпейді. Оның дәлелі «Өсиет өлеңдерін» «So many countries, so many customs» тақырыбына арқау етіп алуға болады. Мысалы мына жерлері:

«Жаратты неше алуан жұрт бір Құдайым,

Тең етті бәрімізге күн мен айын.

Адамның адам біткен баласымыз,

Қайсың бөлек тудың деп айырайын,

Бәріміз бір адамның баласымыз»

«The Creator is one God

For all of us, the sun and the moon are equal.

We are people

I'll tell you who was born separately,

We are all children of one man» кімге болса да ой салмай қоймайды. Жер бетінде қанша ұлт, әрқайсысының өзіндік қалыптасқан дәстүрі, мәдениеті болса да, олардың бәріне тән ортақ құбылыстар болуы мүмкін.

1. What does unite all nationalities?

- What similarities do you see in this picture?

- What does give us knowing different languages?

- What would you do for the world?

Талқылау сәттері оқушылардың ой-өрісінің дамуына, өз ойын ашық айтуына, болашақ жоспарларымен, мақсаттарымен бөлісуіне, өзгелерді ынталандыруына септігі мол әдіс. Ыбырай атамның жазып кеткен өсиеттері әлі күнге дейін маңызын жоғалтпаған. Оларды түсініп оқыған бала ешқашан жаман қыдық жасауға құмар болмасы анық.

Дүниеге келген жас сәби ата-анасының ыстық ықыласына бөленіп, аялы алақанында өседі. Ата-ана осы орайда баланың бойына бар жақсы қасиеттерді сіңіруге тырысады. Саналы тәрбие, адамгершілік қасиеттер, үлгі-өнеге көрген бала қашанда еңбекке ұмтылып, алған жақсы тәрбиесін жан-жағына паш етіп, өзгелер қызығарлықтай тұлға болады. Баланың бойына жақсы қасиеттерді дарыту ұстаздардың да асыл міндеті. Ұстаз ретінде әр оқушының ықыласын арттырып, еңбекке баулып, білім алуға деген құштарлығын оятуымыз керек. Оны осы мақалада көргендеріңіздей ағылшын тілі пәнінде де үнемі қолдануға болады. Ыбырай Алтынсариннің қазақ даласы аумалы-төкпелі кезеңдерге тап болғанда ештеңеден қаймықтастан қазақ балалары оқысын, білімге көздері ашылсын деп жасаған еңбегі әр қазақ баласының жадынан ұмытылмауы тиіс. Ол үшін әр баланың жүрегіне ұялар шығармаларын үнемі мысал етіп айтып отыру біздерге міндет іспеттес. Қазақ баласы оқыса, қазақ баласы дамыса, қазақ баласы білімге ұмтылса болашағымыз жарқын болмақ!

УДК 372.881.111.1

Мукатова А.Т.

учитель английского языка, учитель-исследователь КГУ «Общеобразовательная школа №1 города Ерейментау»,
Ақмолинская область,
г. Ерейментау, Казахстан

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ TBL-ACTIVITIES НА УРОКАХ АНГЛИЙСКОГО ЯЗЫКА

Түйін. Бұл мақалада тапсырмаға негізделген оқыту (орыс тілінде «тапсырмаларға негізделген оқыту», немесе «коммуникативті тапсырмалар әдісі») шығады – бұл ағылшын тілін оқытудың коммуникативті әдістерінің бірі. Бұл әдіс сабақты бірқатар іс-шаралар ретінде қарастыруға болады деп болжайды. Тапсырмаға негізделген оқыту әдісінің негізгі идеясы – оқушыны коммуникативті жағдайға қойып, одан коммуникативті тапсырманы немесе тапсырманы орындауды сұрау. Бұл мақаланың мақсаты – орта мектепте тапсырмаға негізделген әдісті қолдануға мүмкіндік бар ма деп шешу. Мақалада осы әдістің артықшылықтары мен кемшіліктері де көрсетілген.

Түйін сөздер: Тапсырмаларға негізделген оқыту, тапсырма циклі, коммуникативті құзыреттілік, шынайы материалдар

Abstract. This article discusses “Task-based learning” – one of the communicative methods of teaching English. This method assumes that the lesson can be thought of as a series of activities. The main idea of the Task-based learning method is to place the student in a communicative situation and ask him to complete a communicative task. The purpose of this article is to determine the usage of this method in secondary schools. The article also reflects the advantages and disadvantages of this method.

Keywords: Task based learning, the Task Cycle, communicative competence, authentic materials

Английский язык играет важную роль в повседневной жизни казахстанцев на протяжении многих лет из-за его влияния на образование, карьеру и экономику. Владение английским языком побуждает учащихся комфортно общаться с иностранцами, понимать различия в культуре и сохранять позитивное отношение к использованию английского языка.

Меняется среда обучения и преподавания. Проблемы в преподавании и изучении английского языка как иностранного касаются как учителей, так и учащихся. С точки зрения учителя английского это тоже меня беспокоит. И мы всегда задумываемся о том, чтобы немного отойти от традиционных способов проведения занятий.

Эта статья посвящена одному из таких подходов – TBL. Это практический подход к процессу обучения, предполагающий использование различных заданий и задач, позволяющих учащимся свободно мыслить и повышать свою компетентность.

Актуальность статьи основана на исследовательской перспективе, согласно которой TBL предлагает несколько преимуществ, помогая учащимся развивать когнитивные процессы, творческое мышление и навыки решения проблем. Учащиеся имеют возможность коммуникативно использовать язык, когда их учителя ставят перед ними различные задачи. И вопрос в том целесообразно ли использовать это обучение в наших школах, потому что, как молодым, так и опытным учителя, нужны новые идеи в преподавании и обучении. Поэтому эта тема, сегодня очень актуальна.

Task-based learning было впервые разработано Н. Прабху в Бангладоре, на юге Индии. Прабху считал, что студенты могут учиться более эффективно, если их ум сосредоточен на задаче, а не на языке, который они используют. TBL изучали также такие исследователи, как Лонг, Брин, Дж. & Д. Уиллис, Д. Нунан.

Во-первых, надо разобраться с термином «task», который является центральной частью урока TBL, предлагая студентам определенную проблему или процедуру, которые должны быть успешно выполнены для достижения общей цели, поэтому, прежде чем изучать сущность TBL, следует лучше определить термин «task». Собственно «task» должна иметь следующие особенности:

1. «Task» должно быть целенаправленным и включает в себя основной упор на смысл.
2. «Task» должен включать какой-то пробел.
3. «Task» включает в себя реальные процессы использования языка.
4. Участники выбирают лингвистические ресурсы, необходимые для выполнения задания.
5. «Task» должен иметь четко определенный коммуникативный результат.

Определение, данное Нунаном: «Task» - классная работа, которая вовлекает учащихся в понимание, манипулирование, деятельность или взаимодействие»

Стадии урока по данной методике можно представить схематично

3 Stages (phases) of TBL

1. Pre-Task
 - Preparation
 - A mini-task
2. Task – during the “main” task
 - Outcome is principal focus
 - Language-learning Objective
3. Post-Task
 - Language-learning support

Рисунок 1. 3 стадии по методике TBL

То есть урок состоит из следующих этапов:

Pre-task. Учитель представляет студенту языковую единицу в контексте, чтобы студент запомнил ее значение с помощью текста, гипотетической ситуации или диалога.

Допустим, студенты получают задание заказать столик в ресторане. Для начала преподаватель может помочь студентам и показать видео, где решается подобная

коммуникативная ситуация. Также можно Аутентичные печатные материалы обсудить слова и структуры, которые будут полезны для выполнения задания.

Цель стадии – подготовить студентов ментально и лингвистически к выполнению задания.

Task preparation Студенты получают четкие инструкции, которым они будут следовать при выполнении задания.

Duringtask. Студенты выполняют задание, используя имеющиеся знания. Дополнительно обращу внимание – в большей мере студенты сами выбирают лексику и грамматические структуры; этап pre-task здесь все-таки вспомогательный и студентам не обязательно использовать заданные учителем конструкции. Речь студентов должна быть спонтанной, а цель – выполнить задание, а не добиться 100% грамотности речи.

Post-task. Обратная связь от учителя. В конце урока выделите несколько минут на обсуждение сильных и слабых языковых структур. Уточните, какие структуры оказались наиболее и наименее удачными.

Что касается типов заданий, классификация с шестью основными типами заданий будет наиболее продуктивной.

- 1 Listing or brainstorming
- 2 Problem-solving
- 3 Ordering and sorting
- 4 Comparing
- 5 Sharing personal experiences and storytelling
- 6 Matching

1 Листинг или мозговой штурм. Учащиеся могут перечислить людей, вещи, места, дела, которые нужно сделать при определенных обстоятельствах и т. Д. Пример: Работайте в небольших группах и составьте список из пяти мест, которые люди должны посетить в вашей стране. Определите причину включения каждого места.

2 Заказ и сортировка. Учащиеся могут классифицировать, ранжировать или последовательно. Пример: посмотрите список написанных ими мест и оцените их от самых популярных до наименее популярных. Будьте готовы обосновать свой ответ.

Соответствие. Они могут соответствовать подписям. Тексты, записанные отрывки к изображениям, заголовки к более длинным текстам. Пример: прочтите тексты, описывающие разные места, и сопоставьте их с картинками. Затем расскажите партнеру, как вы это сделали.

3 Сравнение. Эти типы заданий могут быть основаны на двух похожих изображениях или текстах, или учащиеся могут сравнивать свою работу с работой другого учащегося или группы. Пример: сравните список мест, который вы создали, со списком другой группы, объясните им, почему вы выбрали эти места. Можете ли вы найти общее место? Объединяйте списки, но сохраняйте их до пяти мест.

4 Решение проблем. При разработке задач такого типа мы должны учитывать конкретный контекст и подробно рассказывать учащимся о проблеме, чтобы гарантировать значимое взаимодействие. Иногда учащиеся склонны соглашаться с первым решением, которое приходит им в голову, и обсуждение не проходит.

5 Обмен личным опытом и пересказ. Эти задания очень хорошо мотивируют студентов, поскольку они дают им возможность поделиться своими личными мыслями.

В принципе все эти типы заданий используются нами на каких-то этапах урока, в парах или группах. И еще мы применяем такие виды деятельности, предложенные J & D. Willis: компьютерные игры, языковые игры, пропущенная стенограмма и так называемые «unpacking and repacking a sentence». В рамках программы общеобразовательной школы можно использовать такие виды техник по TBL как перифраза или объединение предложений, диктоглоссы (грамматические диктанты)

Инструкции по перифразе: Перепишите предложения, так чтобы оно перекликало значения первого

There isn't any food left.

Abu----- Answer: Abu has eaten it all.

Инструкции по объединению предложений: объедините предложения в одно

I have a cat. My cat is black. She has white paws. My cat has green eyes.

Answer: I have a black cat with white paws and green eyes.

Также при использовании TBL-подхода широко используется аутентичный материал:

1. Живое прослушивание и просмотр материалов – телевизионных рекламных роликов, викторин, мультфильмов, новостных клипов, комедийных шоу, фильмов, мыльных опер, профессиональных аудиозаписей коротких рассказов и романов, радиорекламы, песен, документальных фильмов и рекламных презентаций.

2. Настоящие визуальные материалы – слайды, фотографии, картины, детские рисунки, фигурные рисунки, бессловесные уличные знаки, силуэты, картинки из журналов, чернильные пятна, открытки с картинками, иллюстрированные книги без слов, марки и рентгеновские снимки.

3. Аутентичные печатные материалы – газетные статьи, реклама фильмов, астрологические колонки, спортивные репортажи, колонки некрологов, колонки с советами, тексты песен, меню ресторанов, уличные указатели, коробки с хлопьями, фантики, брошюры с туристической информацией, каталоги университетов, телефонные справочники., карты, телегиды, комиксы, поздравительные открытки, купоны на продукты, значки с сообщениями и расписания автобусов.

4. Реалии (объекты реального мира). Используемые в классах – монеты и валюта, сложенная бумага, настенные часы, телефоны, маски Хэллоуина, куклы и марионетки, и это лишь некоторые из них. (Реалии часто используются для очень наглядной иллюстрации моментов или для ролевых игр.

Что можно сказать о преимуществах TBL.

В отличие от PPP, ученики могут свободно выбирать лексику, которую они будут использовать. На всех этапах они фокусируются на отработке всех языковых ресурсов, а не только новых.

Естественный контекст образуется из языкового опыта учеников, который является личным и релевантным для них. В случае с PPP необходимо создавать контекст, чтобы отработать новую лексику, что в свою очередь может звучать неестественно.

Провоцирует естественное использование языка, спонтанную речь и дает студенту реалистичные сценарии, в которых можно использовать свои знания.

Усиливает мотивацию – коммуникативное задание дает ученику реальная потребность в коммуникации, что максимально аккумулирует знания.

Ученики получают более разнообразный языковой опыт при TBL подходе.

Также при TBL подходе меняется роль учителя, а учащиеся становятся более самостоятельными. Центрирует урок на учениках и дает им независимость на уроке – ученики сами выбирают лексику и структуры, которые помогают достичь цели. Роль преподавателя – быть гидом во время выполнения задания, что позволяет ученикам чувствовать себя независимо.

Несмотря на то, что TBLT может способствовать осмысленному обучению, в определенных школьных условиях все же могут быть некоторые ограничения или проблемы, такие как перечисленные ниже:

1. Большой класс
2. Тесные классы
3. Отсутствие соответствующих ресурсов:

Ресурсы здесь могут относиться к времени, месту, технологическим инструментам, дополнительным материалам для TBL и так далее. Например, в некоторых школах, расположенных в сельской местности нашего района, в классе может не быть Интернета. Поэтому учителя должны учитывать эти ограничения при разработке уроков, основанных на задачах.

4. Учителя с ограниченным знанием языка, учителя должны быть хорошо подготовлены

5. Кроме того эта методика предполагает, что у студентов уже есть определенный запас грамматики и лексики по теме, поэтому здесь важно понимать, насколько ваши студенты уже готовы использовать язык осознанно и выполнять с его помощью задания. Рекомендуется внедрять методику с уровня Pre-Intermediate.

Подводя итоги можно сказать, что внешне этот подход напоминает проектную методику, однако задачи, которые решаются при этом, значительно проще – например, организация детского праздника, радио выступления, презентации и т.п. Основным положением этого подхода является: обучение может быть более эффективным, если в процессе обучения основной акцент делается не на языковых средствах, необходимых для решения поставленной задачи, а на самом задании. И даже если грамматические упражнения не относятся к, TBL-activities, TBL не означает «забыть грамматику»

Но все таки, на мой взгляд, методика TBL в условиях средней школы скорее подходит как вспомогательная, чем ведущая на уроках. Или же она может компенсировать недостатки других методов.

Список литературы:

1. Нунан, Д. (1989). Конструирование заданий для коммуникативного класса. Кембридж: Издательство Кембриджского университета.
2. Бернардо, С. А. (2006). Использование аутентичных материалов в обучении чтению.
3. Уиллис, Дж. (1996). Структура для обучения, основанного на задачах. Харлоу: Лонгман
4. Прабху Н.С. Педагогика второго языка. - Oxford: Oxford University Press, 1987. - 153 с.
5. Интернет ресурсы

УДК 372.881.1

Мухамеджанова М.А.

преподаватель предметов "Профессиональный казахский язык", "Профессиональный русский язык",
ГККП «Костанайский высший медицинский колледж»,
Костанайская область,
г. Костанай, Казахстан

ПРИМЕНЕНИЕ ЭЛЕКТРОННЫХ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ РЕСУРСОВ В УЧЕБНОМ ПРОЦЕССЕ

Түйін. Қазіргі кезде оқу үрдісінде электронды оқыту/ оқу ресурстарын қолдану мәселесіне ерекше назар аударылуда. Оқу үрдісінде электронды оқыту ресурстарын қолдануын ескере отырып, мақала авторы заманауи ақпараттық технологияларды да атап өтеді. Автор өз тәжірбиесінде, сабақта қалай, қандай ресурстарды пайдаланатынын қарастырған.

Түйін сөздер: ақпараттық, электронды, мультимедиялық, компьютер, ресурстар, интернет.

Аннотация. В настоящее время использование электронных образовательных ресурсов в учебном процессе является одной из важнейших стратегий обучения и образования в целом. Учитывая принципы применения электронных образовательных ресурсов в учебном процессе, автор останавливается на использовании и характеристике применения современных технических средств обучения, делает акцент на часто используемые элементы информационно-коммуникативных технологий в учебном процессе, отмечает какие ресурсы использует на своих занятиях.

Ключевые слова: информационный, электронный, мультимедийный, компьютер, ресурсы, интернет.

Abstract: Nowadays the use of electronic educational resources in the educational process is one of the most crucial strategies for teaching and general education. Taking into account the principles of the use of electronic educational resources in the teaching process, the author dwells on the use and characteristics of the use of modern technical training tools, focuses on the frequently used elements of information and communication technologies in the educational process, notes what resources he uses in his classes.

Keywords: informational, electronic, multimedia, computer, resources, Internet.

Использование информационных и коммуникационных технологий (ИКТ) в образовательном процессе колледжа является актуальной проблемой современного среднего профессионального технического образования. Сегодня необходимо, чтобы каждый преподаватель мог подготовить и провести учебное занятие с использованием ИКТ, так как преподавателю представилась возможность сделать занятие более ярким и увлекательным.

Использование ИКТ в образовательном процессе колледжа изменяет роль студента на занятии - из пассивного слушателя он делается активным участником процесса обучения. В этом случае отношения между студентом и преподавателем изменяются в сторону партнерских, а студент из объекта педагогического воздействия превращается в субъект учебной деятельности.

В связи с этим возникает проблема увеличения интенсивности занятия, его насыщенности, и подбору информации.

Внедрение ИКТ в учебный процесс имеет два основных направления:

Первое – компьютер включается в обучающий процесс в качестве «поддерживающего» средства в рамках традиционных методов системы обучения.

Второе – он представляет собой, собственно, технологизацию обучающего процесса в самом широком смысле - разработку и внедрение компьютерно-информационных моделей обучения, объединяющих человека и машину.

Применение современных технических средств обучения позволяет добиться желаемого результата – делает обучение ярким, запоминающимся, интересным для студента, формирует эмоционально положительное отношение к изучаемым дисциплинам.

В данное время меняются *цели и задачи*, стоящие перед современным образованием. Происходит смещение усилий с усвоения знаний на формирование компетентностей, акцент переносится на личностно-ориентированное обучение. Качество подготовки студентов определяется содержанием образования, технологиями проведения занятий, его организационной и практической направленностью, его атмосферой, поэтому необходимо применение новых педагогических технологий в образовательном процессе.

Направления использования ИКТ.

При изучении общегуманитарных дисциплин, а в частности профессионального казахского и русского языков, выделяю несколько основных направлений, где оправдано использование компьютера:

- *наглядное представление о возможности использования информационных технологий;*

- *система тестового контроля при проверке знаний студентов, позволяющая студенту самостоятельно контролировать свои знания.*

В своей деятельности использую такие формы ЭОР/электронных образовательных ресурсов:

1. *Использование готовых электронных продуктов*

2. *Использование мультимедийных презентаций*

3. *Использование разработанных электронных учебников, пособий и рекомендаций.*

На занятиях по предмету "Профессиональный казахский язык и управление информацией"/"Профессиональный русский язык и управление информацией"/ у студентов формируется коммуникативные навыки, которые в дальнейшем они могут применить в практической деятельности. Развитие речевой деятельности студентов требует применения новых технологий.

Поэтому необходим поиск эффективных путей обучения государственному и русскому языку, основанных на инновационных технологиях. Новая технология – это методическая система, предназначенная для формирования и развития знаний и умений студентов.

Наиболее часто используемые мною элементы ИКТ в учебном процессе:

– *электронные учебники и пособия, демонстрируемые с помощью компьютера и мультимедийного проектора;*

- интерактивные доски;
- электронные энциклопедии и справочники;
- программы тестирования;
- образовательные ресурсы Интернета;
- DVD и CD диски с картинками и иллюстрациями;
- видео и аудиотехника.

К примеру, при подготовке к уроку по казахскому языку по теме «Витамины» для реализации лексической темы, мною были представлены презентации, видео, слайды. Данный вид учебной деятельности позволяет развивать у студента логическое мышление. В процессе демонстрации презентации студенты приобретают опыт публичных выступлений, что является неотъемлемой частью в практической деятельности.

Презентации позволяют преподавателю иллюстрировать свой рассказ. Эффективность работы со слайдами, картинками и другими демонстрационными материалами будет намного выше, если дополнять их показом схем, таблиц. После таких занятий изученный материал остаётся у студентов в памяти, как яркий образ, и помогает преподавателю стимулировать познавательную активность студента.

Современное обучение языку – это активное использование современных, интерактивных методов и технологий в обучении. Конечно, на первый план в обсуждении сегодняшней темы выдвигаются профессиональное мастерство преподавателя, его методика обучения и используемые педагогические технологии, которые в конечном результате повышают мотивацию обучения и интерес студентов к предмету, к колледжу и т.д.

Одним из путей повышения уровня продуктивного владения иноязычной речью является использование на уроках казахского и русского языка информационных технологий. Мультимедийные средства нацелены на создание условий для формирования и развития коммуникативных умений и языковых навыков обучающихся. Они позволяют перейти от репродуктивных форм учебной деятельности к самостоятельным, творческим видам работы, переносят акцент на формирование коммуникативной культуры студентов и развитие умений работы с различными типами информации и ее источников. Новейшие мультимедийные технологии помогают быстро и эффективно освоить восприятие устной речи, поставить правильное произношение и обучить беглому говорению.

Интерактивные программы и игры помогают создать реальные ситуации общения, снять психологические барьеры и повысить интерес к предмету.

Электронные учебники.

Достоинствами электронных учебников являются: во-первых, их мобильность, во-вторых, доступность связи с развитием компьютерных сетей, в-третьих, адекватность уровню развития современных научных знаний. С другой стороны, создание электронных учебников способствует также решению и такой проблемы, как постоянное обновление информационного материала. В них также может содержаться большое количество упражнений и примеров, подробно иллюстрироваться в динамике различные виды информации. Кроме того, при помощи электронных учебников осуществляется контроль знаний – компьютерное тестирование.

Используя информационные ресурсы сети Интернет, можно, интегрируя их в учебный процесс, более эффективно решать целый ряд дидактических задач на уроках казахского и русского языка:

- а) формировать навыки и умения чтения, непосредственно используя материалы сети разной степени сложности;
- б) совершенствовать умения монологического и диалогического высказывания на основе проблемного обсуждения представленных либо преподавателем или кем-то из студентов материалов сети;
- г) совершенствовать умения письменной речи, индивидуально или письменно составляя ответы партнерам, участвуя в подготовке рефератов, сочинений, других

эпистолярных продуктов совместной деятельности партнеров. Сочетание различных видов работы на уроке с использованием информационных технологий может решить проблему развития мотивации студентов. Преподавателю при наличии новейших технических средств легче осуществить весь учебный процесс и решить извечную проблему «слабый – сильный» студент.

К информационным инструментам, применяемым в своей работе, я отношу в первую очередь электронные тренажеры/учебники/, интерактивные обучающие программы, где обучающийся может самостоятельно ознакомиться с разделом, а затем проверить себя сам. Также к информационным инструментам относится компьютерное тестирование. Компьютер помогает осуществить всесторонний (текущий, промежуточный, итоговый) контроль учебного процесса. Компьютер - помощник в отработке практических умений учащихся, в организации и проведении опроса и контроля студентов, в редактировании текстов и исправлении ошибок в творческих работах учащихся

Одной из наиболее удачных форм подготовки и представления учебного материала к занятиям можно назвать создание мультимедийных презентаций. Мультимедийные презентации – это удобный и эффективный способ представления информации с помощью компьютерных программ. Он сочетает в себе динамику, звук и изображение, т.е. факторы, которые наиболее долго удерживают внимание. Одновременное воздействие на два важных органа восприятия (слух и зрение) позволяют достичь гораздо большего эффекта. Презентация даёт возможность преподавателю самостоятельно скомпоновать учебный материал исходя из особенностей студентов, темы, предмета, что позволяет построить урок так, чтобы добиться максимального учебного эффекта. При разработке презентаций учитывается, что она:

Быстро и доходчиво изображает вещи, которые невозможно передать словами;

Вызывает интерес и делает разнообразным процесс передачи информации;

Усиливает воздействие выступления.

Я убеждена, что задача любого преподавателя – сделать каждое занятие привлекательным и по-настоящему современным. Поэтому в целях достижения нового качества подготовки студентов по казахскому и русскому языку активно внедряю в учебный процесс современные проектные и информационные технологии.

Презентации позволяют преподавателю иллюстрировать свой рассказ. Одним из достоинств применения мультимедиа в обучении является повышения качества обучения за счёт новизны деятельности, интереса к работе с компьютером. Создание мультимедийных презентаций как педагогам, так и студентом, выполнение творческих и научно-исследовательских работ, а так же проектная деятельность студентов с использованием информационно-коммуникационных технологий способствуют обучению сотрудничества, групповой работе, формированию и развитию аналитических навыков студентов, повышению информационной грамотности.

А теперь мне бы хотелось остановиться на тех ресурсах, которые я чаще всего используются на своих уроках русского языка.

Чаще всего я использую презентации. Использовать их можно и при объяснении нового материала, и при закреплении знаний, и при выполнении творческих заданий и физминуток. В презентацию можно вставить всё, что только возможно: и рисунки, и схемы, и тесты, и видео, и ссылку на другой ЭОР. По сравнению с другими ресурсами презентацию можно считать универсальным.

Анимации и иллюстрации я, например, использую при объяснении нового материала: эти ресурсы наглядно демонстрируют учебный материал, позволяют наблюдать различные явления языка. Также эти ресурсы можно использовать для организации творческой работы (составить рассказ на основе картинки, например). На уроках обобщения и повторения целесообразно использовать интерактивные таблицы, схемы; они помогают систематизировать изученный материал. Впрочем, можно их использовать и при объяснении

нового материала. С помощью таблиц студенты учатся анализировать языковые явления, делать выводы и обобщения, схематично представлять языковой материал. Таблицы помогают вспомнить орфограмму или пунктограмму. В отличие от печатных, электронные таблицы обладают повышенной наглядностью. Одну и ту же таблицу можно использовать в течение всего периода изучения какой-либо темы, так как таблицы бывают многоуровневые, содержащие полную информацию по какому-либо разделу (например, «Местоимения» или «Имя существительное»).

В последнее время наблюдается массовое внедрение Интернета в учебный процесс. Увеличивается число информационных ресурсов по всем предметам. Интернет действительно становится доступным для использования в образовательном процессе. Например, при изучении многих тем по профессиональному русскому языку /«Народная медицина», "Новые технологии в медицине" и т.д. студенты, пользуясь Интернетом нашли много дополнительной, интересной информации. Так же с помощью Интернета мы смогли просмотреть и видеоролики о наномедицине и новых достижениях в медицине. Здесь были задействованы все студенты группы. Появление Интернета и наличие в нем текстовой и иной информации позволяет студентам пользоваться готовой шпаргалкой для выступления на занятиях. Студенты самостоятельно готовят доклады, рефераты, составляют проекты.

Современное образование не должно отставать от требований времени, а значит, современный преподаватель должен использовать ИКТ в своей деятельности, т.к. главная наша задача – воспитать новое поколение грамотных, думающих, умеющих самостоятельно получать знания специалистов.

В заключение можно сделать следующий вывод: применение компьютеров на занятиях казахского и русского языков является одним из средств повышения интереса к обучению. Это вызывает личную заинтересованность при изучении данных дисциплин и является важным фактором успешности в обучении на любом этапе.

Подводя итог, можно сказать, что ЭОР можно использовать на всех этапах занятия и при любой организации учебного процесса. При этом изменяется не только содержание учебного процесса, но и содержание деятельности преподавателя: преподаватель перестает быть просто "репродуктором" знаний, а становится разработчиком новых технологий обучения, что, конечно же, повышает его творческую активность, но и требует высокого уровня методической подготовленности.

Но компьютер никогда не заменит преподавателя, он только эффективный помощник, позволяющий повысить качество обучения и эффективность контроля. Конечно, нельзя утверждать, что использование ИКТ поможет решению всех проблем в обучении языку, но с уверенностью можно сказать, что сегодня интерес к изучению языков возрастает.

Список литературы:

1. Осин А.В. Электронные образовательные ресурсы нового поколения: Аналитическая записка. - М.: ИИТО ЮНЕСКО, 2011. - 12 с.
2. Гура В.В. Теоретические основы педагогического проектирования личностно-ориентированных электронных образовательных ресурсов и сред. - Ростов н/Д: Изд-во ЮФУ, 2007. - 320 с.
3. Осин А.В. Электронные образовательные ресурсы нового поколения в вопросах и ответах. - М.: Агентство "Социальный проект", 2007. - 32 с.
4. Малышкина Н.А. Использование ЦОР на уроках русского языка // (С) Вопросы Интернет-образования, 2011.
5. Новые педагогические и информационные технологии в системе образования / Под ред. Е.С. Полат. – М.: Изд. центр «Академия», 2003.

Мұхтарова Ш.Е.

Ж. Досмұхамедов атындағы жоғары педагогикалық колледжі,
Батыс Қазақстан облысы,
Орал қ., Қазақстан

РУХАНИ-АДАМГЕРШІЛІК ТӘРБИЕ МӘСЕЛЕРІ

Түйін. Мақалада рухани-адамгершілік тәрбиесінің ұстанымдары, міндеттері, құндылықтары, мораль, мұғалімнің адамгершілігі мен этикасы туралы ойлар және тәрбие үдерісіндегі әдістерден үлгілер берілген.

Аннотация. В статье представлены принципы, цели, ценности духовно-нравственного воспитания, представления о морали, нравственности и этике учителя и примеры методов в образовательном процессе.

Abstract. The article presents the principles, objectives, values of spiritual and moral education, ideas about morality, morality and ethics of the teacher and examples of methods in the educational process.

Түйін сөздер: Рухани-адамгершілік тәрбие, адам капиталын даярлау, адамгершілік сапалары, құндылықтары, этика

Қай заманда, қай қоғамда болмасын адамзат алдында тұрған мақсаттардың ең бастысы – өзінің ісін, өмірін жалғастыратын салауатты, саналы ұрпақ тәрбиелеу, сол қоғамды алға апаратын адам капиталын даярлау. Бұл мақсатты жүзеге асыруда негізгі күш қоғамның білім беру жүйесіне түседі, білім беру орындары мен мұғалімдер, тәрбиешілер, ата-аналар алдында қиын да жауапты міндет тұр. Ұрпақ тәрбиесі – келешек қоғам тәрбиесі. Сол келешек қоғам иелерін рухани- адамгершілігі, ақыл-парасаты мол, мәдени ғылыми өрісі озық етіп тәрбиелеу – біздің де қоғам алдындағы борышымыз.

Адамгершілік тәрбиесі жан-жақты тәрбиенің аса маңызды бөлігі болуымен қатар, ол адамгершілік-қоғамдық дамудың жемісі, әрі қоғам өміріндегі өзгерістерге байланысты дамып жетіліп отыратын маңызды құбылыс. Адамгершілік тәрбиесінің өзекті міндеті – өзі өмір сүріп отырған кезеңдегі қоғамның алдында тұрған мақсат мүддесіне сай адамгершілік қасиеттердің тұтастығын тәрбиелеу.

Адамгершілік тәрбиесі күрделі де қайшылыққа толы процесс. Сондықтан, адамгершілікке баулу дегеніміз – ол адамдардың үлкен бе, кіші ме, әрбір істеген ісін, сөйлеген сөзін, өзгелермен қарым-қатынасын ақылға салып, ар-ұят таразысынан өткізіп, біліммен ұштастырып, ең әділ, ең дұрыс жолын таңдап ала білуі.

Руханилықтың негізінде адамның мінез-құлқы қалыптасады, ар-ұят, өзін-өзі бағалау және адамгершілік сапалары дамиды. Мұның өзі мейірімділікке, ізгілікке шақырады. Рухани- адамгершілік тәрбие – бұл дұрыс дағдылар мен өзін-өзі ұстау дағдыларының нормалары, ұйымдағы қарым-қатынас мәдениетінің тұрақтылығын қалыптастырады. Жеке адамның адамгершілік санасының дәрежесі оның мінез-құлқы мен іс әрекетін анықтайды. Рухани-адамгершілік тәрбиесінде алдымен баланы тек жақсылыққа-қайырымдылық, мейірімділік, ізгілікке тәрбиелеп, соны мақсат тұтса, ұстаздың, ата-ананың да болашағы зор болмақ.

Қоғамдағы адамдар өз өмірлерін моральдық немесе этикалық оқшауланумен өткізбейді, олар белгілі бір рухани-адамгершілік дәстүрлер аясында өседі. Рухани-адамгершілік дәстүрлер қоғам азаматтары белгілі бір моральдық және азаматтық құндылықтарға ие болып, белгілі бір ізгіліктерді көрсеткен жағдайда ғана өркендей алады.

Қазіргі дәуірде технологиялар қоғамға барлық салаларда әсер етеді, сонымен қатар қоғам да ғылым мен технологияға ықпал етеді. Ғылым мен техниканың қарқынды дамуы және қоғамның күрделене түсуі де адамгершіліктің, құндылықтар, этика мен олардың қоғамға пайдасының маңыздылығына негіз болады. Адамгершілік көріністері

адамгершілік мінез-құлық әрекеттері арқылы анықталады, ал этика адамның сол мінез-құлқына теориялық, жүйелік және ұтымды көріністерін сипаттайды.

Құндылықтар сенім мен көзқарасқа байланысты қалыптасады және адамның мінез-құлқын басқарады. Адамгершілік, құндылықтар мен этика қоғамға, руханият пен мәдениетке қатты негізделеді (Біріккен Ұлттар Ұйымының Білім және ғылым жөніндегі ұйымы, 1991).

Этиканың үш мағынасы бар. Біріншіден, этика әдетте адамгершіліктің синонимі ретінде қабылданады, әр парасатты адам ұстанатын және бір-біріне қатысты ұстануы талап етілетін әмбебап құндылықтар мен мінез-құлық стандарттары. Екіншіден, этика - бұл адамзаттың құндылықтары мен стандарттарының қайнар көздерін зерттейтін және оларды адамның жеке және әлеуметтік жағдайы теориялары шеңберінде табуға тырысатын философияның қалыптасқан саласы. Үшіншіден, кәсіби этика, және ол әмбебап емес және этикалық теория емес; жалпы кәсіппен айналысатындар ұстанатын арнайы жүріс-тұрыс ережелерін білдіреді. Кәсіби этика – бұл кәсіп тұжырымдамасының ажырамас бөлігі. Рухани-адамгершілік құндылықтар мен этикаға байланысты түсінбеушілік пен қате түсініктердің кең ауқымы қалыптасқан (Черчилль, 1982).

Адамгершілік тәрбиесінің мақсаты тұлғаның басқа тұлғалармен қарым-қатынас жасап, өз сезімдерімен бөлісуі, өзінің жеке міндеттері мен іс-әрекеттеріне жауапкершілігін қалыптастыруы. Мұғалімнің адамгершілігі дегеніміз екі жақты құбылыс. Біріншіден, мұғалім адамгершілік құндылықтарды кәсіби мінез-құлық арқылы танытатын тұлға екіншіден, студенттерге сол негізгі құндылықтарды және принциптерді үйрететін, оларды күнделікті іс-әрекеті мен шынай өмірінде көрсетіп отыратын тәрбиеші. Этика жауапкершілік, сенім және сенімділік қасиеттерімен тығыз байланысты. Этика әрқашан әділ, шыншыл, ашық және қоғамдағы басқалардың құқықтары мен жеке өміріне құрметпен қарауы керек.

Қоғамда көптеген құндылықтар жиынтығы бар. Мораль, құндылықтар мен этика әрқашан қоғаммен байланысты және өзара байланысты және саясаттың үнемі ықпалында болатын қоғамдық мәдениетке қосылады. 19 ғасырдан бастап ғылым мен технологиялық жедел жетістіктер болды; жаһандану қоғамға, ғылыми білім мен оқыту практикасына қатты әсер етуде. XIX ғасырға дейін ғылыми тәжірибелер ғылыми білімнің философиялық және метафизикалық аспектілерін бағалаумен бірге адамгершілік және діни құндылықтарға негізделді. Ол кезде қоғамдық іс-шаралар ғылыми тәжірибелермен бірге қолдау тауып отырды. Жағымды жағы ғылымның мораль мен жоғары құндылықтарды тәрбиелеумен қатар жеке адамгершілік және рухани эволюцияға әсер ететіндей жұмыс жасауына мүмкіндік беруінде болды. Бірақ бұл жүйемен салыстырғанда қазіргі жүйе ғылыми практиканы қолдай бермейді және айтарлықтай нашарлаған. Қазіргі идеологияны қолданып жүрген ғылым жеке адамның ішкі адамгершілік және рухани өрістеуі мен орындалуына қарсы әрекет етеді деп тұжырымдалды (Витц, 1996).

Мұндай қарама-қарсы идеология адамның өмір мен ізгіліктің сұлулығын бағалауын шектеуі мүмкін. Осылайша, адамгершілік пен құндылықтарды қолдайтын дені сау денде дұрыс ақыл-ойдың дұрыс бағдары мен негіздері бола алмайды.

350 жылдан астам уақыт бойына білім беру жеке адамдарға пайда әкелетін және қоғамға қызмет ететін жолға бағытталған (Хурд, 2000). Соңғы 4-5 жылдықта ғылыми білім мен ғылыми тәжірибенің бейнесі айтарлықтай өзгерді. 1980-1990 жылдар аралығында өмірлік оқу бағдарламасын құруға негіз бола алатын ғылыми-технологиялық сауаттылыққа байланысты әлеуметтік және жоғары деңгейлі ойлау қабілеттерін анықтауға көп күш жұмсалды. Қазіргі оқу бағдарламасы студенттерге адамның әл-ауқатына әсер ететін өзгерістерді жеңуге көмектеседі (Хурд, 1998), сондай-ақ мораль, құндылықтар мен этикаға тәрбиелейді.

Қазіргі кезде мұғалімдер соңғы бірнеше онжылдықта жүргізілген түрлі білім беру реформалары мен айтарлықтай зерттеулерге қарамастан үлкен мәселелерге тап болды. Ең

маңызды және алаңдатарлық мәселе студенттердің ынтасы мен ғылымға деген қызығушылығының төмендеуі, әсіресе нақты ғылымдарға қатысты (Баттерхэм, 2000; Чодхури, 2013, 2014; Киемер, Грешнер, Пехмер & Зайдель, 2015; Титлер, 2007). Соңғы жылдары студенттердің STEM (жаратылыстану, технология, инженерия және математика) пәндеріне деген қызығушылығы орта білім беру кезінде айтарлықтай төмендеді (Киемер және басқалар, 2015). Сонымен қатар, жаһанданған әлемдегі тез дамып келе жатқан технологиялық жетістіктер мен әлеуметтік өмірдегі күрделі мәселелер мораль, құндылықтар мен этикаға баса назар аударуды, оларды жетілдірілген оқу бағдарламасы мен оқыту практикасы арқылы ұсынуды қиындата түсуі мүмкін.

Құндылықтар мен этиканы студенттерге тікелей үйретуге болмайды (Біріккен Ұлттар Ұйымының Білім және ғылым жөніндегі ұйымы, 1991), өйткені кейбір студенттер сезімтал болып, әр түрлі әрекет етеді. Адамгершілік пен құндылықтарды рөлдік ойын, драматургия, имитация, білім беру ойындары, пікірталастар, жобалар, топтық жұмыс, тәрбиелік сапарлар, сұхбаттасулар, миға шабуыл сияқты көптеген оқыту әдістері арқылы тәрбиелеуге болады; өлеңдер, әңгімелер, әндер, фотосуреттер, плакаттар мен ұрандарды қолдана отырып, ресурстарды пайдалануға да болады. Оқытудың басқа әдістері жобалық бағалауды, топтық жұмысты бағалауды, бақылау техникасын, сұхбаттасуды, тестілеуге дейінгі, тесттен кейінгі, жазбаларды және аудиовизуалды бағалауды қамтиды.

Соңғы кезде құндылықтарды қалыптастыру үдерісінде рөлдік ойындар, симуляция, имитация, жобалар кеңінен қолданылуда. Болашақ мұғалімдер бойында жаһандық мәселерді түсінетін, сыни ойлай алатын, топта жұмыс жасайтын, өз ойын қорғай алатын фасилитаторлар болуы керек. “MUN” немесе «Біріккен Ұлттар Ұйымы Моделі» жобасы осындай әдістердің бірі. Жобаның паспорты жасалып, тәрбие үдерісінде қолданыла бастады. Жоспар бойынша бірнеше әзірлік сабақтарынан кейін “College MUN Conference” ұйымдастырылды, конференция тақырыбы “COVID 2019” болды. Онлайн конференцияға 15 елден делегаттар қатысты, олар алдын-ала берілген тақырып бойынша зерттеп, MUN сессиясында сөйлейтін сөздерін әзірледі. Конференция онлайн режимінде, zoom форматында өткізілді. Конференцияға студенттердің қызығушылығы жоғары болды, әр елдің атынан сөйлеген студент сол елдегі пандемиялық жағдай жөнінде нақты, пайдалы ақпаратты ағылшын тілінде жеткізе білді, топтарға бөлініп өз ойларын талқылап, шешімдерін қабылдады. Бұл жоба студенттерге ізденуге, өз ойын жеткізе білуге, талқылауға, сыни ойлауға, топта жұмыс жасауға мүмкіндік береді, жаһандық проблемаларға өз ойларын қалыптастыруға ықпал етеді.

Тәрбие сағаттарында жиі қолданылатын әдістерімнің бірі «миға шабуыл» әдісі, бұл әдіс бойынша «Күннің цитатасы» тақырыбында цитаталар беріліп, осы цитаталар туралы ойлар айтылады немесе эссе жазылады. Цитаталар қысқа да болса нұсқа, олардың танымдық, рухани құндылықтары жоғары.

Әдебиеттер тізімі:

1. Campbell, E. (2003). *The ethical teacher*. Maidenhead, UK: Open University Press/McGraw-Hill.
2. Batterham, R. (2000). *The chance to change: Final report*. Department of Industry, Science and Resources
3. Chowning J. T. (2005). How to have a success full science and ethics discussion. *The Science Teacher*, 72 (9)
4. Churchill L. R. (1982). *The teaching of ethics and moral values in teaching: Some contemporary confusions*.

Невпряга Г.А.

преподаватель, Костанайский колледж автомобильного транспорта,
Костанайская область,
г. Костанай, Казахстан

СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ ВОСПИТАТЕЛЬНОЙ РАБОТЫ В КОСТАНАЙСКОМ КОЛЛЕДЖЕ АВТОМОБИЛЬНОГО ТРАНСПОРТА В УСЛОВИЯХ ДИСТАНЦИОННОГО ОБУЧЕНИЯ

Түйін. Бұл мақалада автор қашықтықтан оқыту кезеңінде тәрбие жұмысын жетілдіру қажеттілігіне назар аударады. Болашақ жоғары білікті маманның тұлғасын қалыптастыру және қалыптастыру бойынша жұмыстың негізгі бағыттарын егжей-тегжейлі көрсетеді. Педагогикалық ұжымның осы бағыттағы жұмысының кейбір қорытындыларын шығарады.

Аннотация. В данной статье автор обращает внимание на необходимость совершенствования воспитательной работы в период дистанционного обучения. Подробно освещает основные направления в работе по формированию и становлению личности будущего высококвалифицированного специалиста. Подводит некоторые итоги работы педагогического коллектива в данном направлении.

Abstract. In this article, the author draws attention to the need to improve educational work during distance learning. It covers in detail the main directions in the work on the formation and formation of the personality of the future highly qualified specialist. Summarizes some of the results of the work of the teaching staff in this direction.

Ключевые слова: воспитательная работа, дистанционное обучение, студент, онлайн-мероприятие.

С древнейших времен воспитание является важнейшей функцией общества. Без передачи общественно-исторического опыта от одного поколения другому, без вовлечения молодежи в социальные и производственные отношения невозможно развитие общества, сохранение и обогащение его культуры, существование человеческой цивилизации.

Воспитательная работа в Костанайском колледже автомобильного транспорта рассматривается как одно из важных направлений деятельности учебного заведения по формированию и становлению личности будущего высококвалифицированного специалиста и интегрируется во все сферы деятельности.

Цель воспитательной работы колледжа: Разностороннее развитие личности обучающегося как гражданина республики Казахстан, обладающего глубокими профессиональными знаниями и навыками; культурного и социально-активного, с уважением относящегося к духовным ценностям и традициям, моральным устоям и нравственным ориентирам общества.

Исходя из разработанной и принятой в колледже Модели личности выпускника, задача каждого члена педагогического коллектива заключается в том, чтобы способствовать формированию конкурентоспособной личности, востребованной на рынке труда, социально адаптированной, творческой, способной к постоянному самообразованию и самосовершенствованию.

В колледже разработан план воспитательной работы, который включает в себя восемь основных направлений.

1. Воспитание нового казахстанского патриотизма и гражданственности, правовое воспитание. Это направление является одним из сложных. К большому сожалению, и патриотизм, и гражданственность сегодня не в приоритете для многих молодых людей. В нашем обществе произошла серьезная деформация **такого качества, как любовь к Родине, к своему народу.** Но, каждый из нас прекрасно понимает, что патриотами не рождаются, ими становятся. И Лидер нации в своей программной статье «Рухани жанғыру» – взгляд в будущее, напоминает, что «Особое отношение к родной земле, ее культуре, обычаям, традициям – это важнейшая черта патриотизма.» – Н. Назарбаев [1]

В данном направлении проводится многообразных мероприятий. Это пост в инстаграм «Моя малая Родина»; квест «Костанай – мой город»; заседание круглого стола с представителями правоохранительных органов; комплекс мероприятий ко дню памяти жертв политических репрессий и встреча с воинами афганцами; посещение музеев; тематические классные часы «Портрет лидера на фоне эпохи», «Слава, тебе, победитель солдат»; поздравительная программа к празднику Наурыз мейрамы; мероприятия по предупреждению дорожно-транспортного травматизма; полюбившийся всем конкурс «Жігіт сұлтаны».

Прижилась у нас акция «Приведи друга в колледж». В нынешнем учебном году, благодаря только этой акции, наше студенческое сообщество пополнилось на 250 человек.

2. Духовно-нравственное воспитание. Данное направление заставляет нас обратить серьезное внимание на истоки наши, на наше старшее поколение, которое обладает богатейшим опытом в формировании и сохранении морали, нравственности и духовности. Студентам интересны и бесконечно важны встречи с ветеранами труда, людьми очень интересными, умудренными опытом, могущими понять, дать дельный совет. Но, порой очень одинокими и нуждающимися, чаще даже не в материальной помощи, а в простом общении, желании поделиться своими знаниями с молодым поколением. Такие встречи с ветеранами труда у нас проводятся систематически. Это поздравления на день пожилого человека, посещение ветеранов труда и оказание им помощи в уборке жилья, приобретении медикаментов и продуктов, приглашение на классные часы, родительские собрания.

Продолжает работу клуб волонтеров. Участник клуба, Тюрин Никита, в областном конкурсе «Лучший волонтер – 2020» в номинации «Лучший волонтер в направлении ЧС (поиск без вести пропавших, работа в пандемию) занял 1 место.

Рис. 1. Лучший волонтер – 2020

С целью пропаганды ценностей независимого Казахстана и достижений обучающихся, студенты приняли участие в областном онлайн-челлендже, посвященном Дню Независимости Республики Казахстан.

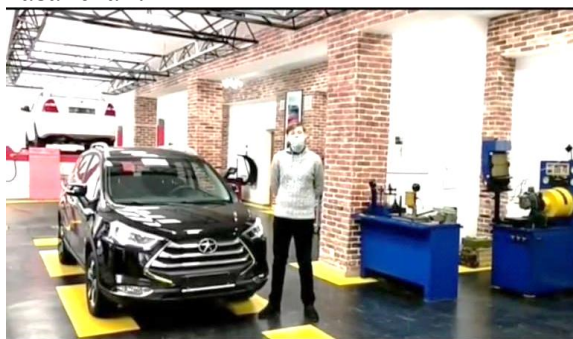

Рис.2. Участник онлайн-челленджа, посвященного Дню Независимости РК

Традиционно проводится посвящение первокурсников в студенты, конкурс эссе «Простые истории человеческой дружбы», мероприятия ко дню толерантности», посещение музеев.

3. Национальное воспитание. Проживать в многонациональном государстве и легко, и сложно одновременно. Чтобы минимизировать эти сложности, мы ставим перед собой

важную задачу не только самому уважительно относиться к национальным традициям, обычаям, языку, но и научить этому других. В рамках национального воспитания проведено интересное мероприятие ко Дню языка «Язык – живая душа народа». В колледже работает разговорный клуб по развитию государственного языка для студентов в малых группах. Были проведены такие мероприятия, как олимпиада для студентов первых курсов по казахскому языку и литературе; викторина «Интересный мир казахского языка»; конкурс исполнителей «Жас канат»; конкурс плакатов «Тәуелсіздік Қазақстан»; конкурс сочинений «Молодая Родина - процветающее государство»; онлайн экскурсия в музей Ы. Алтынсарина; мероприятие «Наурызым – асыл айым»; конкурс плакатов «Наурыз тойы»; игра по станциям «Язык – живая душа народа»; «Абай – челлендж – поэтическая эстафета». Кроме того, в рамках перехода на латинскую графику в колледже проводятся общенародный республиканский и областной диктанты для преподавателей и студентов; в библиотеке оформлен стенд «Переход на латинскую графику».

4. Семейное воспитание предполагает тесную связь с родителями. Все начинается с семьи: уважение к старшим, порядочность, дисциплина, ответственность. Ко Дню семьи, в рамках мероприятия «Бакытты отбасы», был проведен конкурс семейных фотографий, на которых отражены индивидуальные семейные праздники, традиции, особенности отдыха и будней семьи студента. Студенты подготовили электронные газеты «Генеалогическое древо моей семьи». В колледже регулярно проводятся родительские собрания, с переходом на дистанционное обучение родительские собрания проводятся онлайн. Но это не делает их серыми и неинтересными. Скорее наоборот. Явка на такие собрания лучше: не нужно тратить время на то, чтобы добраться из поселка в город, на собрании часто присутствует вся семья. Родители активны, советуют, спорят, задают много вопросов. Работает клуб общения родителей. Проводится регулярное анкетирование родителей и студентов по вопросам дистанционного обучения.

5. Трудовое, экономическое и экологическое воспитание.

В рамках трудового воспитания в колледже особое внимание уделяется движению WorldSkills – самому масштабному соревнованию профессионального мастерства среди студентов колледжей, способствующему профессиональной ориентации молодежи и внедрению в систему отечественного образования лучших международных практик. 10 наших студентов стали победителями регионального конкурса. Среди них бывший выпускник ККАТ, а сегодня инженер-программист, Степанюк А., который принял участие в международном чемпионате Eurasia Skills по компетенции «Сетевое и системное администрирование» и занял 2 место.

С целью повышения уровня экономической грамотности регулярно проводятся встречи студентов с представителями банков и пенсионного фонда. Так, с целью поддержки и развития предпринимательской инициативы молодого поколения студенты нашего колледжа в декабре 2020 года приняли участие в республиканском онлайн-гранд турнире «Я предприниматель», представив бизнес-проекты по различным направлениям. Их работы заслуженно вошли в 10-ку лучших и получили 3 призовое место. Также студенты ККАТ приняли участие в областном конкурсе стартап-проектов, который проводился на базе Костанайского высшего экономического колледжа, где были отмечены грамотами и призами.

В рамках экологического воспитания проводятся экологические субботники «Чистый город-мой город».

6. Интеллектуальное воспитание, воспитание информационной культуры. В колледже функционирует 10 цикловых комиссий, которые ежегодно в рамках своих декад организуют различные мероприятия. В ходе каждой декады проводится до 20 открытых онлайн-уроков и внеклассных мероприятий: это олимпиады, конференции, круглые столы, конкурсы, викторины. Все мероприятия проходят в форме видеоконференций.

В колледже успешно работает дебатный клуб в рамках которого проводятся Дебатные турниры «Вперед, знатоки!».

Ведется серьезная научно-исследовательская работа. В текущем году под руководством 29 педагогов работают 40 студентов, которые в течение года активно участвуют в областных научно-практических конференциях. Так, в феврале 2020 года на базе колледжа КИНЭУ в XII научно-практической конференции «Жас ғалым -2020» 10 педагогов и 17 студентов приняли активное участие. Две научные работы заняли 3 место и несколько работ получили номинации такие как «Прикладное значение» и «Исследовательский подход».

7. Поликультурное и художественно-эстетическое воспитание нацелено на проявление творчества, сплочения и инициативы. Интересно прошла фотовыставка «Мир в объективе» среди студентов колледжа, запланирована поздравительная программа к Международному женскому Дню. Завершит учебный год, ставшее прекрасной традицией, торжественное вручение дипломов выпускникам колледжа по отделениям.

8. Физическое воспитание, здоровый образ жизни. Большая спортивно-массовая и туристическая работа воплощается в таких акциях как «Я выбираю жизнь!» и «Мы против СПИДа», в челлендже по пропаганде ЗОЖ, проведении тематических классных часов.

Команда преподавателей физической культуры под руководством Ромащенко Н.Ф. применяет самые новые технологии и прилагает максимум усилий, чтобы занятия были интересными и полезными даже в условиях дистанционного обучения. Так, весной был проведен первый онлайн-турнир по шахматам среди студентов колледжей Костанайской области, осенью в областных соревнованиях по национальной игре «тоғызқумалақ» и шахматам студенты нашего колледжа были призерами, заняв 1 и 2 общекомандные места. Вместе с онлайн-уроками, на регулярной основе были организованы спортивные викторины по различным видам спорта.

Рис. 3. Победители шахматного онлайн-турнира

Весь педагогический коллектив задействован в воспитательном процессе. Присутствует интеграция воспитательной работы во всех направлениях деятельности учебного заведения.

2021 год, по инициативе Туркменистана, ООН провозгласила Международным годом мира и доверия. Масштабно, глобально. Но, нужно помнить, что и мир, и доверие начинаются с малого: с семьи, с группы в колледже, с поселка, где родился, с города, куда приехал учиться. «От малой родины начинается любовь к большой родине – своей родной стране (к Казахстану).» – Н.Назарбаев [2]

Список литературы:

1. Назарбаев Н. А. «Взгляд в будущее: модернизация общественного сознания». Доступно на: https://www.akorda.kz/ru/events/akorda_news/press_conferences/statya-glavy-gosudarstva-vzglyad-v-budushchee-modernizaciya-obshchestvennogo-soznaniya;
2. Приказ Министра образования и науки Республики Казахстан от 6 апреля 2020 года № 130 «Об утверждении Перечня документов, обязательных для ведения педагогами организаций среднего, технического и профессионального, послесреднего образования, и их формы».

Нұржанова Г.Қ.

казак тілі мен әдебиеті пәні оқытушысы, Қостанай автомобиль көлігі колледжі,
Қостанай облысы,
Қостанай қ., Қазақстан

ТҰЛҒАНЫ РУХАНИ-АДАМГЕРШІЛІККЕ ТӘРБИЕЛЕУ – ҚОҒАМ БАЙЛЫҒЫ

Аннотация. В данной статье рассматриваются пути духовно-нравственного воспитания личности и расценивается как богатства общества.

Ключевые слова: воспитания, личность, чувства патриотизма, духовно-нравственных ценностей, духовного богатства, общества.

Abstract. This article examines ways of spiritual and moral education of the personality and regards as the wealth of society

Keywords: education, personality, feelings of patriotism, spiritual and moral values, the spiritual wealth of society.

Білім берудің қай түрі болмасын – тәрбие.

Л.Н. Толстой

Тәрбие – жеке тұлғаны мақсатты қалыптастыру кезеңі .В.Г. Белинский: «Тәрбие – ұлы іс, тәрбие арқылы адам тағдыры шешіледі» десе, Д.И. Менделеев: «Тәрбиесіз білім – есуастың қолындағы қылыштай» деген болатын. Тәрбиенің маңыздылығы сондай, біздің болашақ ұрпағымыз тәрбиеден ғана рухани байлық алып, тәрбие арқылы ғана Адам болып қалыптасады. Оған көптеген мысалдар келтіруге болады. Қазір ортамызда «Қиын балалар», жасөспірімдер, ата-анасы көңіл бөлмейтіндер, түрлі тағдырға душар болған жастарымыз көп. Біздің мақсатымыз – осы жастарды мүмкіндігінше жан-жақты тәрбиелеу.

М.М. Пришвиннің сөзін келтірсек, «Студент – жастарымыз дұрыс тәрбиеге наннан да артық душар». Егер жабайы аңдар адамға мейірімділік көрсетсе, адамдар неге бірін-бірі тәрбиелемеске? Жаңа білім парадигмасы бірінші орынға баланың білімін, білігі мен дағдысы емес, оның тұлғасын, білім алу арқылы дамуын қойып отыр.

Я.А. Коменский «Тәрбиені мойындамау – адамдардың, жанұяның, мемлекеттік және бүкіл әлемнің құруы» деген болатын. [2]. Ендеше, тәрбие – ауадай қажет. Студент жастарды гуманистік рухта тәрбиелеу алдымызға мынадай міндеттер қойды:

- студент жастарды оқыған шығармалардың басты кейіпкерлерінің іс-әрекеттерінің жағымды жақтарына көңіл аударып, талдауға, түйін жасауға үйрету;
- оқылған мәтіндерден кейіпкерлерге берілген авторлық көңіл-күйді табу;
- студенттің сана-сезім, ақыл-ой қызметінің дамуына, қалыптасуына ықпал жасай отырып, шығармашылық қабілетін ашу, қозғау салу;
- студенттердің сабақтар бойынша алған білім, білік, дағдыларын одан әрі дамытып, тереңдету, өздігінен жұмыс істеу қабілетін ашу;
- студенттерді сөйлету арқылы кейіпкерлердің іс-әрекетін салыстыру, қорытындылау, бағалауға үйрету;
- студенттің өзін-өзі тануына, өзіндік менін оятуға бағдар беру.

Тұлғаны рухани-адамгершілікке тәрбиелеудің маңызы зор екенін осыдан көруге болады.

Рухани бай адам – ең алдымен әділ, шыншыл, мейірімді, кешірімді, қанағатшыл, ақылды болады. Гуманист болу деген не? Ол қайырымдылықтан тұрады. Ал қайырымдылық қандай қасиет? «Мен өмірде неге қол жеткізіуім керек?» – деген сұраққа жауап берместен бұрын, «Мен қандай болуға тиіспін?». «Адам болу деген не?» – тәрізді сұрақтарға ойлануымыз керек. Мысалы, теректің «жақсы» өсіп-дамуына құнарлы топырақ, ауа-райының қолайлы болуы, т.б. жағдайлар әсер етеді. Ал өсімдіктің өсуіне кедергі келтіретін «жаман» жағдайларға: құрғақшылық, өсімдікті бүлдіретін зиянкестер, дауылдар жататыны белгілі. Дәл осы тәрізді адам үшін де жақсы мен жамандық алмасып келіп тұрады. Жақсы жағдайда адам бойындағы адамшылық қасиеттер өніп, адамның Адам болып қалыптасуына

көмектеседі. Жақсылыққа қайшы жамандық бар. Адам бойындағы жақсылық пен жамандық тек сыртқы жағдайлардың әсерінен ғана болып қоймайды, олар адамның ішкі жан дүниесінен де орын алады. Адамгершілік дегеніміз айналамызға қайырымдылық нұрын шашудан тұрады екен.

«Күллі адам баласын қор қылатын үш нәрсе бар: Әуелі – надандық, екіншісі – еріншектік, үшіншісі – залымдық», – деп білемін дейді 38-ші қара сөзінде ұлы Абай.

Адамгершілік тәлімі жүрекке жан шуағын орнатып, бұрыннан бойымызда бар жақсы қасиеттерді дамытады. Жаман әдет пен теріс қылықтан тазарып, жаны таза, көңілі ақ, рухани сезімдерге бай адам болып қалыптасу – өзекті мәселе. Білім берудің негізгі мазмұны жеке тұлғаның дамуы болып табылады.

Адамның адам болуға лайықты және өмір сүре білуіне керекті басты қажеттіліктері:

- Денсаулық қажеттілігі;
- Өзін өзі қорғай алу және қауіпсіздік қажеттілігі;
- Ұжымда өзгелердің құрметіне ие болу және әлеуметтік ортада болу қажеттілігі;
- Өмірдің мәнін түсіну қажеттілігі;
- Өз мүмкіндігін іске асыра білу және өзіндік келбеті болу қажеттілігі;
- Даму үшін шығармашылық қажеттілігі;
- Атқарған ісінен қанағат сезімін алу, ішкі талпынысын іске асыру, көңіл-күйін

көтеріңкі ұстау қажеттілігі.

Қажеттілік тұлғаның қызығушылығынан пайда болады. Жүйелей келе, қажеттіліктерді тұлғаның дамуын басқаратын бағдарлама деп санауға болады. Студент қажеттілікті қанағаттандыру арқылы өзінің «меніне» қадам басады, алдына қойған мақсатына жетеді, яғни тұлға болып қалыптасады. Рухани дүниесі бай, қажеттіліктері мен қызығушылықтары, талғамы, ой-өрісі кең адамдарды толық қалыптасқан, мінезі тұрақты адам дейміз. [4] Мінездің тұрақтылығы адамның рухани-адамгершілік түсініктерінен туындайды. Ендеше, студенттерді рухани-адамгершілік тәрбиесі арқылы толыққанды жетілген азамат етіп тәрбиелеу – қоғамымыздың басты мақсаты.

Рухани-адамгершілік тәрбиесі жан-жақты тәрбиенің аса маңызды бөлігі болуымен қатар, ол адамгершілік-қоғамдық дамудың жемісі, әрі қоғам өміріндегі өзгерістерге байланысты дамып жетіліп отыратын маңызды құбылыс. Рухани-адамгершілік тәрбиесі күрделі де қайшылыққа толы процесс. Сондықтан, адамгершілікке баулу дегеніміз – ол адамдардың үлкен бе, кіші ме, әрбір істеген ісін, сөйлеген сөзін, өзгелермен қарым-қатынасын ақылға салып, ар-ұят таразысынан өткізіп, біліммен ұштастырып, ең әділ, ең дұрыс жолын таңдап ала білуі.

Рухани-адамгершілік тәрбиесінің өзекті міндеті – өзі өмір сүріп отырған кезеңдегі қоғамның алдында тұрған мақсат мүддесіне сай адамгершілік қасиеттердің тұтастығын тәрбиелеу. Заманауи білім берудің өзекті мәселесі де осы жас ұрпаққа – адамгершілік рухани тәрбие беру. Құнды қасиеттерге ие болу, рухани бай адамды қалыптастыру оның туған кезінен басталуы керек. Халықта «Ағаш түзу өсу үшін оған көшет кезінде көмектесуге болады, ал үлкен ағаш болғанда оны түзете алмайсың» деп бекер айтылмаған. Сондықтан баланың бойына жастайынан ізгілік, мейірімділік, қайырымдылық, яғни адамгершілік құнды қасиеттерді сіңіріп, өз-өзіне сенімділікті тәрбиелеуде отбасы мен оқытушылар шешуші роль атқарады.

Рухани-адамгершілік тәрбие – екі жақты процесс. Бір жағынан ол үлкендердің, ата-аналардың, педагогтардың жас ұрпаққа белсенді ықпалын, екінші жағынан – жас ұрпақтың белсенділігін қамтитын қылықтарынан, сезімдері мен қарым қатынастарынан көрінеді. Сондықтан белгілі бір мазмұнды іске асыра, адамгершілік ықпалдың әр түрлі әдістерін пайдалана отырып, педагог істелген жұмыстардың нәтижелерін, жас ұрпақ жетістіктерін зер салып талдау керек.

Адамгершілікке, еңбекке тәрбиелеу күнделікті өмірде, сабақты оқыту ұйымдастыру процесінде, ойын және оқу-тәрбие ісінде жоспарлы түрде іске асады. Оқытушылардың жеке тұлғалармен қоғамдық өмірдің құбылыстарымен танысу кезінде, олардың шығармаларымен,

туындыларымен танысу негізінде іске асады. Мұндай мақсатқа бағытталған педагогтық жұмыс еңбек сүйгіштікке, ізгілікке, ұжымдық пен патриотизм бастамасына тәрбиелеуге, көп дүниені өз қолымен жасай алуды және жасалған дүниеге қуана білуді дамытуға, үлкендер еңбегінің нәтижесін бағалауға тәрбиелеуге мүмкіндік жасайды.

Тұлға бойындағы мейірімділік, шыншылдық, адалдық сияқты рухани адамгершілік қасиеттерді қалыптастыра отырып жұмыстану, өзін-өзі басқаруына, жеке тұлға ретінде қалыптасуына көңіл бөлу, өз ортасында еркін сөйлеп, өз ойын еркін айта алатын бәсекеге қабілетті, дарынды студенттерді тәрбиелеу мақсатында Қостанай автомобиль көлігі колледжі әр түрлі сыныптан тыс іс-шараларды жиі ұйымдастырады. Мәселен, жыл сайын өткізілетін қарттар күніне орай «Қарттар-асыл қазына» тақырыбындағы іс-шарада колледж студенттері қарттар үйіне барып өз көмектерін көрсетеді. Колледждегі волонтер топтары да қарттарымыздың керекті дәрі-дәрмектерін алуға, жеке отбасылық жағдайларына байланысты қажетті жұмыстарға, (мысалы, өз тобымнан Д-17 тобынан Кильевич Дмитрий мен Швидкий Никита, Балайдаров Арыстан, т.б) жыл бойы үздіксіз көмектесіп отырады. «Өзгені ойлаған-адамдықтың белгісі» – демекші қаладағы жалғыз басты қарияларға да көмек беруде жақсы жолға қойылған. Сонымен бірге жыл сайын «Барлық құрмет үлкендерге» атты мерекелік концерттен басқа, автобуста орын беріп, қала көшелерінде декұрмет ізеттерін көрсетіп отырады. Бірінші курс тобы студенттерімен өткізілетін «Жақсылық – жан азығы», «Кішіпейілділік – көңіл кеңдігі» атты іс-шараларында рухани-адамгершілік білім тұлғаның, студенттің бойына өзінің жарқын болашағына деген сенімділігін ұялатады. «Салауатты өмір – көтеріңкі көңіл» атты іс-шара (балалар үйіне, мүмкіндіктері шектеулі жандарға көмек) да жыл сайын өткізіледі. Бұндай қайырымдылық шараның берері мол, өйткені ол студенттерді адамгершілікке, қайырымдылыққа, кішіпейілділікке баулыса, тіл апталығы мен отбасы күніне арналған іс-шаралар өз ана тілінің қадір-қасиетін түсіне білумен қатар отбасы құндылықтарын сақтауға, ұлттық салт-дәстүрдің орынды көрсетілуі, студенттердің қызығушылығын арттыра түседі. (Студенттер өз отбастары туралы шағын бейнефильм түсіріп, эссе және фотоколлаждар жасайды.)

Рухани-адамгершілік тәрбиесі жастардың қоғамға, отбасына, білімге, Отанға, жер бетіндегі бейбітшілікке қатынасын қалыптастырады. Осы заманғы адамгершілік тәрбиесі жекелеген бағыттарға емес, адамгершілік құндылықтарға негізделеді. Колледжде көп жылдар бойы ұстаздық еткен оқытушылармен бірге жүргізілетін отырыстар мен қала мақтаншы атанған ұлы адамдармен өткізілетін жиі кездесулерде – ең әуелі адамгершілігімен, парасатының биіктігімен көрікті екеніне көз жеткізеді.

Рухани-адамгершілік тәрбие – бұл дұрыс дағдылар мен өзін-өзі ұстау дағдыларының нормалары, ұйымдағы қарым-қатынас мәдениетінің тұрақтылығын қалыптастырады. Жеке адамның адамгершілік санасының дәрежесі оның мінез-құлқы мен іс әрекетін анықтайды.

Рухани-адамгершілік тәрбиесінде алдымен баланы тек жақсылыққа – қайырымдылық, мейірімділік, ізгілікке тәрбиелеп, соны мақсат тұтса, ұстаздың, ата-ананың да болашағы зор болмақ. «Мен үш қасиеттімді мақтан тұтам», – депті Ақан сері. Олар: жалған айтпадым, жақсылықты сатпадым һәм ешкімнен ештеңені қызғанбадым. Олай болса, жеке тұлғаны қалыптастыруда, олардың жан дүниесіне сезіммен қарап, әрбір іс-әрекетіне мақсат қоюға, жоспарлауға, оны орындауға, өзіне-өзі талап қоя білуге тәрбиелеу – адамгершілік тәрбиенің басты мақсаты. Мақсатқа жету үшін сан алуан кедергілер болуы мүмкін. Ондай қасиеттерді бала бойына жас кезінен бастап қалыптастыру жеке тұлғаны қалыптастырудың негізін қалайды. «Еліміздің күші – патшада, сәбидің күші – жылауында» демекші, біздің күшіміз, қорғанышымыз, сеніміміз – адамгершілігімізде болуы керек. Ол үшін Ақанның осы үш қасиетін бала бойына дарыта білсек-ұлы жеңіс болары анық.

Жалпы рухани-адамгершілік тақырыбы – мәңгілік. Ол ешқашан ескірмек емес. Әрбір жеке тұлғаның қоғамның сан салалы еңбек майданында өзінің игерген кәсібін, мамандығына сәйкес еңбек етіп, өзін еркін сезінуі отандық білім беру жүйесімен байланысты екені анық. Көп жағдайда сапалы білім алып, дәстүрлі ұлттық тәрбие көрген азаматтардың өз Отанын саналы түрде сүйіп, өз елінің бай да даңқты тарихына, оның жарқын болашағына

сеніммен карап, оған өзінің де қатысы бар екенін мақтанышпен сезіне алатынын қазіргі заманның алдыңғы қатарлы өркениетті мемлекеттерінің іс тәжірибесі, өнегелі дәстүрі көрсетіп отыр. Сол себептен еліміздің бүгінгі күрделі мәселелері де, жарқын келешегі де оның өркендеп дамуына қажетті сапалы білім алып, ұлттық дәстүрлі тәлім-тәрбие көрген жас маман-кадрларға байланысты екенін қазақ қоғамы терең пайымдай бастады. Мәселен, білім беру орталығы жеке тұлғаның қалыптасатын жері екені баршаға аян. Ол – жас ұрпаққа білім бұлағынан нәр алып, базалық білім жинақтауды негіздеп қана қоймай, одан әрі білім алуына бағыт-бағдар береді, рухани дамуының негізін қалайды, өз Отанына деген сүйіспеншілік сана-сезімін оятады. Демек, жас ұрпақтың ел-жұртына деген сана-сезімін қалыптастырудың бір жолы – білім беру мен тәрбие ісін бір-бірімен ұштастыра жүргізуде жатыр. Ұлтымыздың тілі мен таным түсінігін, тұрмыс-тіршілігін, әдет-ғұрпын, салт-дәстүрлерін, мәдени-әдеби рухани құндылықтарын насихаттап, солар арқылы жас ұрпақты тәрбиелеуде қазақ тілі мен әдебиеті пәні орасан зор қызмет атқарады. Әлбетте, жас ұрпаққа түрлі деңгейлік білім беру мен тәрбиелеуде қазақ тілі мен әдебиеті пәнімен қатар тарих, философия, педагогика, психология, мәдениеттану, саясаттану, әлеуметтану секілді т.б. пәндердің де маңызы ерекше. Дегенмен тіл мен әдебиет пәні басқа пәндерден гөрі жас ұрпақтың таным-түсінігін кеңейтуде орны ерекше. Өйткені ол жас ұрпаққа көркем эстетикалық тұрғыдан тереңірек әсер етіп, олардың отаншылдық сана-сезімдерін ұлттық рухани құндылықтар негізінде қалыптастырады. Мәселен, атамекенге деген сезім көркем әдебиеттің түрлі жанларында көркем бейнелер, көркем суреттеулер арқылы беріліп, жас ұрпақтың көркем-эстетикалық талғамын, ой-өрісін кеңейтеді. Мысалы, қазақ халқының эпостық жырларындағы батырлар бейнесі, олардың ел-жұрт үшін жан қиярлық ерліктері суреттеліп дәріптелуі атамекеніне деген сүйіспеншілік сана-сезімі оянып, қалыптасып, өркендеп өсіп келе жатқан ұрпақтың намысын жігерлендіріп, ерлік іс-әрекеттерге жетелейтіні сөзсіз. Сондықтан да жастар бойындағы адамгершілік сезімін қалыптастыруда аңыз-әңгімелер, дастандар мен жырлар, мақал-мәтелдері, қазақ ақын-жазушылары романдары мен повестерінің, өлеңдері мен поэмаларының т.б. берері мол. Мәселен, «Отан – оттан да ыстық», «Береке басы – бірлік», «Ер туған жеріне, ит тойған жеріне үйір», «Көппен көрген ұлы той», «Бірліксіз тірлік болмас», «Ынтымақ болған жерде ырыс болады», «Елінді құрметтеу – өзінді сыйлау деген сөз» деген сияқты т.б. көптеген мақал-мәтел, нақыл, қанатты сөздер жас ұрпақты туған жер, атамекен, қоршаған ортаны сүюге тәрбиелейді. Жас ұрпақты отаншылдыққа, адамгершілікке тәрбиелеуде заманауи технологияларға негізделген білім берудің жаңа әдіс-тәсілдерін (бейнефильм көрсету) қазақ тіл мен әдебиет сабақтарында пайдалану студенттердің әлемдік бәсекеге қабілетті маман, ізгілік пен адамгершілік қасиеттерді бойына жинаған өзіне сенімді тұлға ретінде қалыптастыруда мәні зор. Бұл технология өскелең ұрпақты оқыту мен дамыту сапасын арттыруға үлкен мүмкіндік беріп қана қоймай, адамгершілігі мол, рухани жандүниесі таза, имандылығы жоғары, ізгілікке жаны құштар кемел азамат етіп тәрбиелеуде де үлкен рөл атқарады.

Қай заманда болмасын, жас ұрпақтың өнеге тұтар өзіндік ұлттық тәлім-тәрбиесі, үлгі алатыны тарихи жеке тұлғалар екені белгілі. Әл-Фараби, Ж. Баласағұн, М. Қашқари секілді ғұламалар еңбектерінің кеменгерлік сөздерінің жас ұрпақ тұлғасын қалыптастыруда мәні ерекше. Қазақ халқының ұлы, ағартушысы Ыбырай Алтынсарин өзінің еңбектерін ана тілінде жазып, «бала тәрбиесі оның табиғи ортасы мен халқының салт-дәстүрі рухында тағлым болса, оның сана-сезімінің дамып, жетілуі-де ұлты мен халқына қызмет ететін көкірегі ояу, тұлға болып өседі» деп ой түйіндеген. Еңбекті сүю, үлкенді құрметтеу, мейрімділікке, кішіпейілдікке сияқты қасиеттерді жастарға түсінікті болатындай еңбектері арқылы жеткізе білді. Қазақ ағартушылығында, қазақ халқының мәдениеті тарихында орасан үлкен орын алатын ұлы, ақын ойшыл Абай Құнанбаевтың эстетикалық және этикалық мәселелер жөніндегі ой-пікірлері сол кездегі қоғамдық ойдың үлкен белесі болып табылады. Абай шығармашылығының негізгі өзегі – адамның адамгершілік, ар-ұяты, ақылдығы болып келеді.

Ұлттық тәлім-тәрбиеге көп көңіл бөлген педагог-ақын М. Жұмабаевтың артына қалдырған тәлім-тәрбиелік мұраларының негізгі тақырыптарның бірі де – бала тәрбиесі

мен тұлға мәселесі. Адам тұлға, кісі болуы үшін өзін сүйю, жақындарын сүйюмен шектелмей, жалпы адамзатты сүйюі шарт. Таза жүректі, халқын сүйген, ел мұқтажын ойлайтын, әділет пен адалдықты жақтаған адам ғана тұлға бола алады. Тұлға-сан қырлы, мазмұны да, табиғаты да күрделі, құпиясы мол әлеуметтік ұғым.

Көрнекті педагог В. Сухомлинский «Егер балаға қуаныш пен бақыт бере білсек, ол бала солай бола алады», – дейді. Демек, жасұрпаққа жан-жақты терең білім беріп, оның жүрегіне адамгершіліктің асыл қасиеттерін үздіксіз ұялата білсек, ертеңгі азамат жеке тұлғаның өзіндік көзқарасының қалыптасуына, айналасымен санасуына ықпал етері сөзсіз.

Қай заманда болмасын оқытушы алдында тұратын ұлы мұрат-міндеттерінің ең бастысы – өзінің ісін, өмірін жалғастыратын салауатты, адамгершілігі мол саналы ұрпақ тәрбиелеу.

Ұрпақ тәрбиесі – келешек қоғам тәрбиесі. Сол келешек қоғам иелерін жан-жақты жетілген, ақыл-парасаты мол, мәдени-ғылыми өрісі озық етіп тәрбиелеу – біздің борышымыз, өйткені рухани- адамгершіліктің асыл қасиеттерін игерген тұлға – қоғам байлығы.

Болашақта ел тұтқасын ұстар азаматтардың өнегелі тәрбиесі – бүгінгі күн тәртібінде тұрған маңызды мәселенің бірі. Олардың отансүйгіштік сезімін, білім мен біліктілігін, дағдысы мен шеберлігін, асқақ адамшылық және адамгершілік қадір-қасиеттерін, жаңа дүниетанымдық көзқарастарын, салауаттылық дағдыларын, ұнамды мінез-құлық нормаларын рухани-адамгершілік құндылықтар арқылы қалыптастыру – үлкен қажеттілік екендігін еліміздің тұңғыш президенті Нұрсұлтан Назарбаев үнемі еске салады.

Қай заманда болмасын, сол қоғамға сай азаматты тәрбиелеудің бірден-бір жолы жас ұрпақтың рухани байлығын арттыру. Қазақстан Республикасы жалпы білім беру тұжырымдамасында жеке тұлғаның рухани және күш-қуат мүмкіндіктерін ашу, рухани-адамгершілікті қалыптастыру, әрбір адамды дамыту үшін жағдайлар жасау міндетінің ерекше аталуы біз көтерген мәселенің қоғам талабынан туындап отырғандығын дәлелдейді.

Рухани-адамгершілік тәрбиесі қоғамның барлық сатысында зерттеу нысаны болып отырғаны баршаға белгілі. Рухани-адамгершілік құндылықтар мәні, тәрбиелік маңызы туралы қазақ ғұламаларының, қоғам қайраткерлері мен ағартушы-педагогтарының ой-пікірлері мен көзқарастары бар. Бүгінгі таңда сұраныс қоғамдағы ізгілікке, руханилыққа бет бұрғызып, оқу-тәрбие жұмысын рухани-адамгершілік тәрбие негізінде ұйымдастырып, жас ұрпақтың рухани-адамгершілік құндылықтарын қалыптастыру қажеттілігін айқындап отыр.

Рухани-адамгершілік тәрбие – өзіндік сананы дамытуға жағдай жасауды, жеке тұлғаның әдеп ұстанымын, оның қоғам өмірінің нормалары мен дәстүрлерімен келістірілетін моральдік қасиеттерін және бағдарларын қалыптастыруды болжайды.

Студенттерді рухани-адамгершілікке тәрбиелеу, білім беру болашағына жол сілтеу кезек күттірмес мәселе. Баланың сезіміне әсер ету арқылы ішкі-жан дүниесін ояту нәтижесінде оның рухани-адамгершілік қасиеттері қалыптасады. Рухани-адамгершілікке тәрбиелеу – жас ұрпақтың бойына өмірдің мәні, сүйіспеншілік, бақыт, сыйластық, татулық, бірлік, төзімділік сынды құндылықтарды дарыту арқылы адамның қоғамда өз орнын табуына, қабілет-дарынының ашыла түсуіне, ақыл-парасатын дамытуына, яғни сәнді де мәнді өмір сүруіне қызмет етеді.

Қай заманда болмасын оқытушы алдында тұратын ұлы мұрат-міндеттерінің ең бастысы – өзінің ісін, өмірін жалғастыратын салауатты, адамгершілігі мол саналы ұрпақ тәрбиелеу.

Ұрпақ тәрбиесі – келешек қоғам тәрбиесі. Сол келешек қоғам иелерін жан-жақты жетілген, ақыл-парасаты мол, мәдени – ғылыми өрісі озық етіп тәрбиелеу – біздің борышымыз, өйткені рухани- адамгершіліктің асыл қасиеттерін игерген тұлға – қоғам байлығы.

«Адам бойында жақсы қасиеттер көп болса, оған бақ та, бақыт та қонады» деген сөзге сүйене отырып, жас ұрпақтың жүрегіне адамгершіліктің асыл қасиеттерін үздіксіз ұялата білсек, ертеңгі азамат жеке тұлғаның өзіндік көзқарасының қалыптасуына, айналасымен санасуына ықпал етері сөзсіз. Бойында жақсы қасиеттері мол, жүрегінде адамгершіліктің асыл қасиеттері бар тұлға – біздің қоғамымыздың сарқылмас байлығы бола бермек.

Әдебиеттер тізімі:

1. Қазақстан Республикасы үздіксіз білім беру жүйесіндегі тәрбие тұжырымдамасы. – Алматы.
2. Әмірәлиев Ш. «Рухани байлық-өмірден». – Қазақстан мектебі, №11-12.1992 ж.
3. Буева Л.П. Духовность, художественное творчество, нравственность// Вопросы философии. –1996. – №2. – с.
4. Қожахметова К.Ж. Проект Концепции Духовно-нравственного воспитания школьников (педагогический и этнопедагогический аспекты). –Алматы, 2002.19 с.
5. Балтабаев М.Х. Үздіксіз білім беру жүйесінде оқушыларға рухани-өнегелі тәрбие берудің Концепциясы. –Алматы, 2002, -27 б.
6. Ұзақбаева С.А. Халықпедагогикасынегізіндеруханилыққатәрбиеелеу. –Алматы,-2003. -17 б.
7. Айтбаева А.Б. Адами құндылықтарды қалыптастырудағы діннің ролі.
8. «Әлеуметтік және экономикалық дамудағы діннің ролі» халық. ғылыми-практикалық конф. материалдары// Ғылыми-педагогикалық жинақ. –Алматы, 2009, 283-285 бб.
9. Айтбаева А.Б. Этномәдени құндылықтар – отбасы тәрбиесінің негізі. Жаһандану дәуіріндегі Қазақстанда білім беруді басқарудың проблемалары // Ғылыми-педагогикалық жинақ. –Алматы. 2010, №2.

ӘОЖ 37.03 : 372.881.111.1 : 371.33

Оспанова Ш.С.¹, Сабырова А.Б.², Ташенова А.К.³

¹ағылшын тілі мұғалімі, білім магистрі, Әл-Фараби атындағы ІТ лицей,
Көкшетау қ., Қазақстан

²ағылшын тілі пәнінің оқытушысы, педагогика ғылымдарының магистрі,

³ағылшын тілі пәнінің оқытушысы, заң ғылымдарының магистрі,
Ж.Мусин атындағы Көкшетау жоғары қазақ педагогикалық колледжі,
Көкшетау қ., Қазақстан

АҒЫЛШЫН ТІЛІ САБАҚТАРЫНДА ОЙЫН ТЕХНОЛОГИЯСЫ АРҚЫЛЫ РУХАНИ-АДАМГЕРШІЛІК ТҰЛҒАНЫ ҚАЛЫПТАСТЫРУ

Түйін. Бұл мақалада ойын технологиясын қолдана отырып, ағылшын тілі сабақтарында рухани-адамгершілік тұлғаны қалыптастырудың мәселелері қарастырылады. "Рөлдік ойын" ұғымы, оның функциялары мен қазіргі білім беру стандарттарының талаптарына сәйкес мектеп оқушыларын тәрбиелеу мен оқытудың байланысы талқыланады. Оқушыларға шет тілін оқытуда қолдануға болатын ойындардың қысқаша жіктелуі ұсынылады. Ойын әдістемелеріне біріктірілген әдістер оқушылардың лексикалық және грамматикалық материалдарды, оқытылатын тіл елдерінің мәдени құндылықтарын игеруге деген ынтасын арттырады, сонымен қатар коммуникативті, жалпы мәдени және ақпараттық күзінеттіліктерді қалыптастыруға ықпал етеді. Мақалада оқу процесін сәтті ұйымдастырудың критерийлері ұсынылған, ондағы міндеттердің бірі шығармашылық атмосфераны құру және ойынның барлық қатысушыларын тілдік контекстке тарту болып табылады. Шет тілінде сөйлеу негізінсіз адам өзін әлемдік лингвистикалық кеңістік аясында жүзеге асыра алмайды, яғни, білім алушыларды рухани-адамгершілік тәрбиелеу процесінде шет тілінің ерекше маңыздылығы атап өтілген.

Аннотация. В данной статье рассматриваются вопросы, связанные с формированием духовно-нравственной личности на уроках английского языка с использованием игровой технологии. Рассматривалось понятие «ролевая игра», её функции и взаимосвязь с воспитанием и обучением школьников в соответствии с требованиями современных образовательных стандартов; предлагается краткая классификация игр, которые могут быть использованы при обучении школьников иностранному языку; приемы, которые интегрируются в игровые методики, тем самым повышая мотивацию обучающихся к освоению лексико-грамматического материала, культурных ценностей стран изучаемого языка, а также способствующих формированию коммуникативной, общекультурной и информационной компетенций. В статье предлагаются критерии для успешной организации учебно-воспитательного процесса, в котором одной из задач является создание творческой атмосферы и вовлечение всех участников игры в языковой контекст. Подчеркивается

особая значимость иностранного языка в процессе духовно-нравственного воспитания обучающихся, поскольку без основ иноязычной речи человек не может себя реализовать в рамках мирового лингвистического пространства.

Abstract. This article discusses issues related to the formation of a spiritual and moral personality in English lessons using game technology. The concept of «role-playing game», its functions and correlation with the education and training of pupils in accordance with the requirements of modern educational standards are considered; a brief classification of games that can be used in teaching students a foreign language is proposed; techniques that are integrated into game techniques, thereby increasing the motivation of students to master the lexical and grammatical material, cultural values of the countries of the studied language, as well as contributing to the formation of communicative, general cultural and information competencies. The article proposes criteria for the successful organization of the educational process, in which one of the tasks is to create a creative atmosphere and involve all participants in the game in the language context. The special importance of a foreign language in the process of spiritual and moral education of students is emphasized, since without the basics of foreign language speech, a person cannot realize himself within the framework of the world linguistic space.

Түйін сөздер: ойын технологиясы, мотивация, рухани-адамгершілік тәрбие, оқытудың заманауи әдісі, рөлдік ойын.

Әлемдік қауымдастықтың заманауи даму кезеңінде адамзат факторын жандандыру әлемдік прогрестің бір шарты ретінде талап етіледі. Бүгінгі білім берудің мақсаты – дүниетанымы кең, интеллектісі дамыған, білім деңгейі жоғары индивид қана емес, сонымен қатар, көп жағдайда қоғамның болашағы зияткерлік, саяси, мәдени деңгейінің дамуымен байланысты рухани тұлғаны қалыптастыру [1].

Білім беру – оқыту мен тәрбиенің тығыз байланысы. Бұл үрдіс ең алдымен жеке тұлғаға бағытталып, мынандай міндеттерді орындайды: оқушының рухани-адамгершілік, интеллектуалдық-танымдық, психологиялық, шығармашылық іскерлік сапаларын, өз бетінше оқу әрекетін, коммуникативтілігін, әлеуметтенуге бейімділігін, эстетикалық, экологиялық, этикалық, дене мәдениетін қалыптастыру. Бүгінгі таңда қоғам дамуының жаңа кезеңі басталды. Бұл қоғам менталитетінің өзгеруімен және жас ұрпақтың құндылық бағдарларымен байланысты.

Толыққанды және мәдени тұлға болу үшін білім алушылар мыңдаған жылдар бойы ата-бабалары жинаған рухани-адамгершілік құндылықтарды игеруі керек. Әлемдік мәдени кеңістікке кіретін қоғам мәдениетаралық коммуникация құралдарын іс жүзінде білуі және тиімді қолдануы тиіс. Жоғарыда айтылғандардың негізінде халықаралық кеңістікке қатысушылар үшін шет тілдерін білу үлкен рөл атқарады деп қорытынды жасауға болады. Сондықтан рухани-адамгершілік тәрбие өз нанымдарын әлеуметтік мораль компоненттерімен, жалпы қабылданған моральдық нормалармен салыстыруға көмектесетін сыни ойлау дағдылары қалыптасқан шет тілі сабақтарында белсенді түрде қалыптасады.

Шет тілін оқыту мен оқып үйренудің маңыздылығы және тәрбиелілік мүмкіндіктерін анықтауда тұңғыш Елбасы Н.Ә. Назарбаевтың Қазақстан халқына жолдауындағы «Тілдердің үштұғырлығы» мәдени жобасы басшылыққа алынды. Шет тілін оқытудың жетекші мақсаты коммуникативтік, білім беру, тәрбиелік және дамыту қызметтерін жүзеге асыру. Оқушылардың туған елді тануға, қазақстандық патриоттық сезімін қалыптастыруға бағытталған: эмоционалдық-мотивациялық, мазмұндық және іс-әрекеттік компоненттер, сонымен қатар олардың қалыптасуының өлшемдері мен көрсеткіштері, өздерінің жиынтықтарымен қосылып ағылшын тілін оқыту арқылы мектеп оқушыларының елжандылығын қалыптастырудың құрылымдық-деңгейлік моделін құрайды.

Мектептегі шет тілі – оқу процесінің ажырамас бөлігі болып табылады. Шет тілі моральдық жауапты тұлғаны қалыптастыру және тәрбиелеу құралы, қарым-қатынас, таным, басқа мәдениет фактілерін түсіну және түсіндіру, өз мәдениетін түсіну және онымен басқа тілдік қауымдастықтардың өкілдерін таныстыру құралы ретінде әрекет етеді. Гуманистік дүниетанымды қалыптастыру, басқа мәдениет өкілдерін құрметтеу, патриотизм; құндылық бағдарлары, адамгершілік және эстетикалық көзқарастар жүйесін қалыптастыру; қарым-қатынас, сезім, мінез-құлық мәдениетін тәрбиелеу, өзін-өзі тәрбиелеу қажеттілігі - шет тілін

оқыту мақсаттарының негізі деп айта аламыз. Мектептегі шет тілін де, басқа пәндерді де оқыту процесінің құрамдас бөліктерінің бірі жалпыадамзаттық және ұлттық құндылықтармен таныстыруға, эстетикалық және этикалық мәдениетті қалыптастыруға, өзін-өзі тану және өзін-өзі реттеу мәдениетін тәрбиелеуге, өзін-өзі дамыту, психологиялық мәдениетке қажеттілікті қалыптастыруға бағытталған рухани-адамгершілік тәрбиесі болып табылады.

Адамгершілік, өз кезегінде, қоғамдық пікірдің, дәстүрлердің, әдеттердің, білім беру жүйесінің және жеке нанымдардың күшімен қолдау тапқан және қолдаған адамдардың мінез-құлқының тарихи қалыптасқан принциптерінің, нормалары мен ережелерінің жиынтығын білдіреді [2]. Адамгершілік тәрбие процесінің өзі - бұл адамгершілік көзқарастардың, нанымдардың, құндылық бағдарларының қалыптасуына, парыздың, ар-ожданнның, әділеттіліктің, құрмет пен сүйіспеншіліктің мотивтерімен адамгершілік таңдау жағдайларында басшылыққа алу қабілетін қалыптастыруға ықпал ететін мақсатты, бай және ұйымдасқан педагогикалық процесс [3].

Ағылшын тілі сабағында оқушыларға елжандылық, рухани-адамгершілік және көркем-эстетикалық тәрбие беру оқытудың дидактикалық принциптерін бұзбастан тіл материалының мазмұнын ұтымды түрде қолдану арқылы жүзеге асады.

Шеттілдік білім беруді жаңарту және дамыту келесідей мәселелерге бағытталуы мүмкін:

– үлкен тұлғалық-дамытушы басымдылыққа ие мәдениетаралық парадигма аясында шетел тіліне үйретуге;

– шеттілдік мәдениетаралық қарым-қатынас жағдайында туған елін және оның мәдениетін, сондай-ақ тілін үйреніп жатқан елдің мәдениетін таныстыра алу біліктерін дамытуға;

– оқушыларды шетел тілін меңгеру саласында өзін-өзі бақылау және өзін-өзі бағалау негіздерімен таныстыруға;

– тілді үйрету және ұлттық мәдениетпен және тілін үйреніп отырған елдің мәдениетін үйрету процесінде өзіндік білім алу потенциалын, интеллектуалдық және шығармашылық қабілеттерін дамытуға [4].

Ағылшын тілі сабақтарында толеранттылық, қайырымдылық, ұлттық мәдениет мәселелері талқыланады, отбасылық құндылықтар, ерік-жігер қасиеттері, ар-ождан туралы әңгімелер өткізіледі. Осылайша, диалог барысында сабақта қойылған мақсаттарға қол жеткізуге болады. Коммуникативті оқыту еңбекқорлықты, табандылықты, белсенділікті, тәуелсіздікті тәрбиелейді және қалыптастырады, қиялды, ойлауды және есте сақтауды дамытатыны сөзсіз.

Сабақ барысында топтық және ұжымдық жұмыс формалары білім берудің ықпал ететін ажырамас бөлігі болып табылады. Мұндай іс-әрекетте оқушылар тапсырманы орындауда жауапты болуға, бір-бірін бақылауға, өзара көмек көрсетуге үйренеді. Оқушыларда ұжымшылдық сезімін дамытады [5]. Жұптық және топтық жұмыс білім алушыларға белсенді өзара бірлесе жұмыс атқаруға, өзара пікір алмасуға, бағалауға және өз көзқарасын қалыптастыруға көмектеседі.

Оқыту мен тәрбиелеудің тағы бір тиімді әдісі-ойын технологиясы. Г.К. Селевко ойындарды келесідей жіктейді:

- іскерлік ойындар;
- ұйымдастырушылық-әрекеттік;
- рөлдік ойындар;
- инновациялық ойындар;
- дидактикалық ойындар [6].

Ағылшын тілі сабақтарында рөлдік ойын жиі қолданылады, бұл ұжымдық өзара әрекеттесу әдісі болып табылады. Сонымен, рөлдік ойын-бұл әдейі ұйымдастырылған өмірлік жағдай арқылы эмпирикалық жолмен үйренуге мүмкіндік беретін интерактивті әдіс. Рөлдік ойын - бұл оқу және ойын тәжірибесі. Білім алушылар үшін бұл шығармашылық, ал

мұғалім үшін шет тілі сабағында қойылған мақсаттар мен міндеттерге қол жеткізудің бірегей мүмкіндігі: жаңа лексикалық бірліктерді игеру, диалогтік сөйлеу дағдыларын дамыту, монологиялық мәлімдемелерді дамыту, этикет ережелерін үйрету, рухани-адамгершілік және толерантты тұлғаны тәрбиелеу және т. б.

Ойын технологиясын ұтымды іске асыру үшін қойылатын талаптар бар. Ең алдымен, рөлдік ойын қызықты және шынайы қарым-қатынас жағдаятына мүмкіндігінше жақын болуы, білім алушыларды шығармашылық тапсырманы сәтті орындауға ынталандыру керек. Мұғалім ойынды сауатты ұйымдастырып, формасы мен мазмұнын бүкіл сынып немесе топ осы ұсынысты қабылдайтындай етіп ойластыруы керек. Әр қатысушыға ережелерді жеткізу өте маңызды, олардың орындалуы қиялдағы жағдайды түсінуге, ұжыммен үйлесімді қарым-қатынас жасауға және ойыннан ләззат алуға, талаптарды сәтті орындаудан қуаныш алуға үйретеді. Ойынның атмосферасына ерекше назар аудару керек. Ол әсерлі және шығармашылық болуы керек. Оқушы өзін қаншалықты жайлы сезінсе, соғұрлым белсенді болады, сондықтан вербальды қарым-қатынаста ол өзін әртүрлі әлеуметтік рөлдердесәтті сынап көре алады: берілген рөлге орай жауапкершілікті алады: ересек адам ретінде өзіне отбасының белгілі бір мүшесінің, қандай да бір мамандық иесінің міндеттерін жүктеу, ертегі/мультфильм кейіпкері болу немесе этнографиялық рөлді таңдау [7].

Тілдік материалды игеру тұрғысынан ойын барлық оқушыларды қатыстырып, белгілі бір тақырып бойынша барлық лексика мен грамматиканы меңгеруіне мүмкіндік жасауы керек.

Сабақта мұғалім оқушыларға білім берумен қатар, оларды тәрбиелеу міндетін қояды, сондықтан көптеген рөлдік ойындар жеке тұлғаның рухани-адамгершілік қалыптасуына бағытталған. Сюжеттік-рөлдік ойын білім алушыда келесі қасиеттерді қалыптастыруға көмектеседі: жауапкершілік, тәртіптілік, серіктесіне көмек пен қолдау көрсетуге дайын болу, әр түрлі іс-шараларға қатыса білу, өз көзқарасын сауатты және жанжалсыз қорғауға, жағдаяттарға сыни тұрғыдан қарауға және ең оңтайлы шешім қабылдауға қабілеттілік.

Рөлдік ойын бірнеше функцияларды орындайды: оқыту (сөйлеу дағдыларын дамыту), тәрбиелеу (оқушыға адамгершілік қасиеттерді сіңіру), ынталандыру (оқушыларды шет тілінде қарым-қатынасқа итермелейді), компенсаторлық (оқушыларда қарым-қатынасқа деген қажеттілікті жүзеге асыру мүмкіндігі бар). Мұғалімнің де белгілі бір рөлге ие болу мүмкіндігі бар. Ол сценарийші (жетекші), қатысушы немесе бақылаушы бола алады.

Рухани-адамгершілік тәрбие жобалық ойын технологиялары арқылы да сәтті жүзеге асырылады. Бүгінгі күні жаңа стандарттар білім алушылардың үлкен дербестігі мен белсенділігін талап етеді. Оқушылар шығармашылық тапсырмаларды, әсіресе іздеу әрекеттерін өте жақсы көреді. Осылайша, оқушылар ақпаратпен жұмыс істеуді үйренеді – оны табу, дұрыс өңдеу, үлкен көлемнен ең маңызды нәрсені таңдау және материалды құрылымдау.

Рухани-адамгершілік тәрбиеге баса назар аудара отырып, мұғалім сыныпта ойын технологиясын «My family», «Friendship», «Traditions and customs», «Values», «Professions», «Helping other people», «Learning about the fauna of Kazakhstan» сынды тақырыптарда тиімді қолдана алады. Тақырыптар бойынша құндылықтарды талдау, талқылауарқылы сыныпта жағымды психологиялық ахуал жасайды. Оқушылар өзара сұрақтар қоюы міндетті шарт болып табылады. Бұл әр оқушыны баурап алу, белсенділігін арттыру өз ұстанымын дәлелдеуге үйрету үшін қажет. Осылайша, ойын технологиясы жобалық қызметте сәтті бола алады, яғни, оқушылардың ынтасы мен пәнге деген қызығушылығын арттырады.

Аталмыш технологияны қолдану тәжірибесі көрсеткендей, бүгінде қоғамға әртүрлі мәдениеттердің моральдық-этикалық нормаларын білетін, өзге ұлттардың дәстүрлерін құрметтейтін толерантты тұлға қажет. Білім алушыларды тәрбиелеу процесінде шет тілі ерекше орын алады, өйткені бұл тек мектеп пәні ғана емес, сонымен қатар халықаралық диалог құралы. Барлық жастағы оқушылар ойын іс-әрекетін ұнатады және өзін-өзі көрсетуге, даралыққа, көшбасшылыққа ұмтылады. Бұл ағылшын тілі сабағында достық және шығармашылық атмосфера құруға және оқу материалын тиімді игеруге мүмкіндік беретін тиімді технология.

Әдебиеттер тізімі:

1. Ы.Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясы. Мектептегі оқыту процесінің тәрбиелік бағыттылығын дамыту. Әдістемелік құрал. – Астана:, 2013. – 81б.
2. Степаненков, Н.К. Педагогика: учеб. пособие / Н.К. Степаненков. – 2-е изд., испр. и дополн. – Минск: Изд. Скакун В.М., 2001. – 448 с.
3. Царик, И.А. Нравственно-правовое воспитание подростков / И.А. Царик, А.В. Торхова, Н.Ю. Клышевич; под общ. ред. И.А. Царик. – Минск: НИО, 2000. – 120 с.
4. Мүтәлі Ә.Қ. Шет тілін оқыту үдерісінде оқушыларды елжандылыққа тәрбиелеу./Ә.Қ.Мүтәлі.//Түркістан. //kk.convdocs.org/docs/index-11.htmlk. –2008.
5. Братусь Б.Г. Духовные аспекты теории личности. М.: Просвещение, 1997. – 144 с.
6. Селевко Г.К. Энциклопедия образовательных технологий. Том 1 / Г.К. Селевко. – М.: Народное образование – Москва, 2005. – С. 129-135.
7. Демидова И.Н. Интернет-журнал «Мир науки» / World of Science. Pedagogy and psychology. 2018.

УДК 784.03

Пуныкаева И.К.

преподаватель, Магнитогорский педагогический колледж,
Челябинская область,
г. Магнитогорск, Россия

ВОЗМОЖНОСТИ ДУХОВНО-ПРАВСТВЕННОГО И ЭСТЕТИЧЕСКОГО ВОСПИТАНИЯ НА УРОКАХ ОСНОВНОГО ИНСТРУМЕНТА

Түйін. Бұл зерттеу тақырыбы пианино әдебиетін түсіну мен зерделеу оқушылардың рухани-адамгершілік қасиеттері мен эстетикалық мұраттарын қалыптастыруда маңызды рөл атқаратын негізгі құрал сабақтарында педагогикалық процестің мақсатты және негізделген құрылысын қарастырады. Бұдан шығатыны, музыкалық өнер арқылы бізді қоршаған әлем туралы білім адамдар арасындағы шынайы мәдени қарым-қатынастарды орнатуға, күнделікті өмірді сұлулық заңдары бойынша реттеуге ықпал етеді.

Аннотация. Данная тема исследования предусматривает целенаправленное и обоснованное построение педагогического процесса на уроках основного инструмента, где понимание и изучение фортепианной литературы играет важнейшую роль в формировании духовно-нравственных качеств и эстетических идеалов учащихся. Отсюда следует, что познание окружающего мира через музыкальное искусство способствует установлению истинно культурных отношений между людьми, устройению повседневной жизни по законам красоты.

Abstract. This research topic provides for a purposeful and grounded construction of the pedagogical process in the lessons of the main instrument, where understanding and study of piano literature plays an important role in the formation of spiritual and moral qualities and aesthetic ideals of students. It follows that the knowledge of the world around us through musical art contributes to the establishment of truly cultural relations between people, the arrangement of everyday life according to the laws of beauty.

Ключевые слова: нравственные ориентиры, творческий отклик, педагогика сотрудничества, роль педагога, ценность музыкального образования, модель эстетической культуры обучающегося.

В наши дни актуализировалась проблема нравственного воспитания подрастающего поколения средствами музыкального искусства с целью развития внутренних качеств личности, формирования потребностей в познании прекрасного и повышения нравственной культуры.

Усиление интереса и внимания к этой проблеме свидетельствует о расширении сфер влияния нравственности. Сегодня нравственность становится неотъемлемой частью любой сферы жизни, выступая одним из критериев ее внутреннего содержания. К сожалению, порой забываются истинные духовно-нравственные ценности. Радует то, что проблема духовно-нравственного воспитания привлекла и привлекает пристальное внимание

современных учёных, так как, по сути, речь идёт о настоящем и завтрашнем дне России, ценностных ориентациях нашего общества, а по большому счёту о национальной безопасности страны.

В концепции духовно-нравственного развития и воспитания говорится, что воспитание и развитие должны быть интегрированы в основные виды деятельности учащегося: урочную и внеурочную. А интегрированы они могут быть только посредством актуализации и синтеза личностных предметных и общечеловеческих ценностей. Причем базовые ценности должны пронизывать все учебное содержание, всю многоплановую деятельность учащегося.

Мы своей работе исходим из тезиса, что духовно-нравственные смыслы присутствуют во всех предметных областях. Поэтому каждый предмет обладает уникальным и незаменимым духовно-нравственным потенциалом.

Уроки основного инструмента открывают неограниченные возможности для реализации этого потенциала. Задача педагога – собрать эти смыслы в единое целое и направить на развитие духовного мира учащегося. Таким образом, у каждого педагога есть возможность сознательно, осмысленно и ненавязчиво заниматься духовно-нравственным воспитанием и развитием учащегося на близком ему предметном материале. Долгое время задачи эстетического воспитания детей ограничивались поверхностным ознакомлением учащегося с музыкальным искусством. Но главная ценность музыкального искусства заключается в способности быть личностно-формирующим фактором в жизни каждого человека.

В современной педагогике появилось убеждение, что нравственность воздействует на личность, на все стороны жизни человека. Поэтому необходимо повышать ее интеллектуальную, деятельностьную и нравственную активность.

Грамотно, целенаправленно подобранный репертуар на уроках основного инструмента развивает способность учащегося воспринимать прекрасное, раскрывает перед ним возвышенный образ мыслей, мир высоких чувств, одухотворяет его. Работа над раскрытием содержания музыкального произведения, трактовкой, интерпретацией ведет ученика к эстетическому освоению мира, постижению его с точки зрения целостности, гармонии и полноты, способствуя гармоничному развитию интеллектуальной, нравственной, эмоциональной и волевой сфер личности.

В духовно-нравственном воспитании ученика велика роль педагога. Его знания, опыт и творческий потенциал должны совершенствоваться и находиться в постоянном движении. Сила личного примера и желание открыть свой мир для ученика заставляют педагога задуматься, насколько его мир нравственно чист и духовно возвышен, а значит интересен другим людям. Социальная наполненность общения, рождаемая самой музыкой позволяет через совместные переживания понять внутренний мир друг друга и откликнуться на него.

Раскрытие художественного содержания музыкального произведения через отражение внутреннего состояния композитора, переживание изображаемого явления воздействует на чувства и эмоции учащегося и способны разбудить самые теплые душевные струны и проникнуть в отдаленные уголки души.

Совместная творческая работа, в которой отражается впечатление от увиденного, услышанного, прочувствованного, позволяет, как будто остановить, увековечить это впечатление, взглянуть в себя, в окружающий мир.

Девизом преподавателя в классе основного инструмента должны звучать слова замечательного пианиста и прекраснейшего педагога Г.Г. Нейгауза: «Достигнуть успехов в работе над художественным образом в классе основного инструмента можно лишь непрерывно развивая ученика музыкально, интеллектуально, артистически, а, следовательно, пианистически. Педагогика, ставящая перед собой такие цели, перестает быть только педагогикой, но становится воспитанием».

Соприкасаясь с прекрасным миром музыкального искусства, учащиеся обретают способность самостоятельно мыслить, чувствовать, сопереживать. У них развиваются интеллектуальные способности и закладываются нравственные ориентиры.

Высокохудожественные произведения педагогического репертуара формируют нравственно-эстетическую культуру учащегося и являются средством всестороннего и целостного роста личности, способствуют совершенствованию нравственных идеалов, воспитанию эстетического отношения к окружающей действительности и развитию внутреннего духовного мира.

Опыт показывает, что знания, не усвоенные личностью, не пережитые, не пропущенные через внутренний духовный мир учащегося, часто оседают мертвым грузом в его памяти. Как сделать так, чтобы полученные культурные знания стали для учащегося ценностным внутренним приобретением?

В первую очередь, педагог должен заботиться не о количестве знаний, получаемых учащимся, а о том ценностном смысле, который через них открывается. Всякое культурное впечатление непременно требует осмысления, иначе оно может затеряться в памяти учащегося, утратить его значение. Важен отклик – и отклик творческий.

В современной педагогике ученые единодушно говорят о необходимости изучения воспитанности личности, измерения ее уровня. Л.П. Печко дает обобщенную модель эстетической культуры учащегося. Эта модель включает следующие компоненты:

- развитость основных форм эстетического сознания (чувств, вкусов, идеалов, потребностей);
- общая образованность в сфере культуры, понимание нормативности и уникальности при оценке эстетических объектов;
- степень освоения адекватных эстетических действий творческого диалогического характера, освоения предметно-эстетической деятельности.

Специалист в области общей педагогики, теории воспитания педагогических проблем в области культуры личности М.А. Верб так представляет свою концепцию нравственно-духовной культуры учащегося. Она состоит из 8 основных показателей:

- 1) понимание сущности прекрасного, искусства, художественного творчества;
- 2) знание главных фактов истории Отечества и зарубежного искусства;
- 3) информированность о заметных явлениях современной художественной культуры;
- 4) эмоциональная отзывчивость к различным сторонам жизни, искусства;
- 5) умение адекватно оценивать художественное произведение в единстве содержания и формы;
- 6) умение отличить истинную красоту от мнимой в искусстве, поведении, быту;
- 7) наличие разносторонних эстетических интересов и потребностей, в том числе индивидуальных предпочтений;
- 8) развитость тех или иных художественных способностей, участие в художественно-творческой деятельности.

В ходе исследования автором были выявлены 4 уровня сформированности у учащегося эстетической культуры: **высокий, уровень выше среднего, средний и низкий**. Уровни сформированности эстетической культуры учащегося являются типичными и позволяют говорить об определенных тенденциях ее развития. Эти тенденции проявляются в последовательном переходе учащегося от более низкого к более высокому уровню. Как показала опытно-экспериментальная практика планомерной систематической работы по формированию эстетического воспитания позволяет постоянно повышать уровень сформированности эстетической культуры учащегося.

В заключение можно еще раз подчеркнуть, что музыкальное искусство играет важнейшую роль в формировании нравственных качеств, эстетических идеалов учащегося. Оно несет в себе огромный познавательный заряд, тем самым способствуя развитию чувств, эмоций, сознания, помогая формированию гуманистических взглядов и убеждений. Нравственная и эстетическая культура являются главными составляющими духовности личности. Отсюда следует, что познание окружающего мира через культуру и музыкальное искусство способствует установлению истинно культурных отношений между людьми, устроению повседневной жизни по законам красоты. Понимание и изучение культуры,

искусства и музыкального наследия – это путь воспитания нравственной, интеллектуальной, гармоничной и гуманной личности, которая во всех сложных жизненных ситуациях сможет повести себя достойно, в нужное время проявить милосердие и человечность, свойственные только личности, истинно образованной, просвещенной и духовно-наполненной.

Список литературы:

1. Алиев, Ю.Б. Настоящая книга школьного учителя-музыканта. М., 2000.
2. Болдырев, Н.И. Нравственное воспитание. М., 1989.
3. Васильева, Н.В. Формирование музыкально-исполнительской компетентности будущего учителя музыки [Текст]: автореф. дис.канд.пед.наук /Н.В.Васильева. – Магнитогорск, 2007.
4. Верб, М.А. Эстетическая культура личности школьника как педагогическая проблема [Текст]: дис.доктора пед.наук / М.А.Верб. – СПб, 1997.
5. Клепиков, В.Н. Духовно-нравственные смыслы в современном образовании / В.Н.Клепиков / Школьные технологии. – 2013. - №4.

УДК 372.881.111.1

Рядинская А.И.

магистр гуманитарных наук, ЧУ «Колледж предпринимательства КИНЭУ»,
Костанайская область,
г. Костанай, Казахстан

СИСТЕМА РАБОТЫ ПО ФОРМИРОВАНИЮ ЛИНГВОКУЛЬТУРОЛОГИЧЕСКОЙ КОМПЕТЕНЦИИ

Аннотация. Данная статья рассматривает особенности формирования лингвокультурологической компетенции среди учащихся 5-9 классов общеобразовательных школ. Понятие компетенции является актуальным в различных сферах современной профессиональной деятельности. В статье изучается необходимость формирования лингвокультурологической компетенции среди учащихся школ, так как изучение иностранного языка невозможно в отрыве от формирования культурных ценностей. Автором рассмотрены понятия компетенции и лингвокультурологической компетенции. Проанализированы свойства лингвокультурологической компетенции. Выявлены особенности технологии диалога культуры, актуализирована необходимость ее применения для формирования лингвокультурологической компетенции. Осуществлен системный анализ учебников для 5-9 классов на предмет отражения лингвокультурологических тем. Описаны способы реализации лингвокультурологической компетенции в учебном процессе. Статья может быть использована студентами педагогических колледжей и вузов, учителям школ.

Abstract. This article describes the features of development of the linguocultural competence among middle students of secondary schools. The concept of competence is relevant in various areas of contemporary and professional activity. The article studies needs of development of the linguocultural competence among students, because learning of a foreign language is impossible in isolation from development of cultural values. The author researches the concepts of competence and linguocultural competences. The properties of linguocultural competence are analyzed. The features of the technology of the dialogue of culture are revealed, needs for its application of development of the linguocultural competence is updated. A systematic analysis of textbooks for students is carried out for the reflection of linguocultural topics. The ways of realization of linguocultural competence in the educational process are described. The article can be used by students of pedagogical colleges and universities, school teachers.

Ключевые слова: культура, компетенция, компетентность, лингвокультурология, лингвокультурологическая компетенция.

В современном мире личность находится в процессе постоянного саморазвития и самообразования, а получаемые знания должны быть полезными и практическими, что приводит нас к проблеме компетентности. Понятие «компетенции» является значимым не только в педагогике, но и в методике преподавания. Вопрос образовательной парадигмы в

обучении иностранному языку актуален, формирование готовности к ведению диалога культур является столь же приоритетным, как и развитие исключительно коммуникативных умений. Поэтому возрастает актуальность таких понятий, как «компетенция» и «компетентность». Компетенция в переводе с латинского *competentia* означает «круг вопросов». Таким образом, компетенция представляет собой совокупность вопросов, в которых личность хорошо ориентируется и обладает теоретическими знаниями, а также практическим опытом. Г.М. Коджаспирова и А.Ю. Коджаспиров приводят следующее определение: «Компетенция (от лат. *Competere*) – добиваться, соответствовать, подходить) – 1. совокупность полномочий (прав и обязанностей) государственных органов или должностных лиц, определяющих границы правомочий в процессе осуществления ими своих функций; 2. круг вопросов, в которых данное лицо обладает познаниями, опытом» [1, с.133]. Второй пункт данного определения представляет базовое понятие. Компетентность представляет собой уровень образованности личности, которая владеет достаточным запасом теоретических и практических знаний, позволяющих ее принимать ответственные решения в области профессиональных знаний, это профессиональная квалификация личности, обладающей специальными знаниями, умениями и навыками, позволяющей ей выбирать наиболее эффективные способы решения профессиональных проблем и осуществлять профессиональную деятельность с нацеленностью на высокий результат. Итак, компетентность представляет собой степень развития умений, навыков, а также уровень теоретической подготовки. Согласно определению А.В. Хуторского компетентность представляет собой способность владеть определенной компетенцией, которая позволяет заниматься определенной деятельностью [2, с.2].

Каждая личность принадлежит к определенному обществу, имеющему собственную культуру. Межкультурные взаимодействия между разными нациями способствуют взаимному усвоению различных культур. Политические, экономические, научные контакты между представителями разных стран актуализируют проблему успешной межкультурной коммуникации. Обозначенные культурные взаимодействия способствовали тому, что на стыке лингвистики и культуроведения в 1970 годы сформировалась научная дисциплина, получившая название лингвокультурология. Термин предложен В.В. Воробьевым. Эта комплексная научная дисциплина изучает взаимосвязь и взаимовлияние культуры и языка. Ее предметом является материальная и духовная культура носителя языка. Предметом исследования данной дисциплины являются речевое поведение носителя языка, речевой этикет, взаимодействие языка и культуры и текст как единица культуры. Результатом исследований в области данной дисциплины является формирование социокультурной компетенции, которая включает культурные знания о стране изучаемого языка (религии, традициях, национальных обычаях, искусстве), способность извлекать из единиц языка необходимую культурную информацию и пользоваться ею в различных коммуникативных ситуациях. В настоящее время в этой связи чаще стали употреблять термин лингвокультурологическая компетенция, показателем владения которой является правильность речи не только с учетом владения языковой системой изучаемого языка, но и с точки зрения его культурного контекста на основе сравнения разных культур.

По мнению В.В. Воробьева, лингвокультурологическая компетенция – это «знания идеальным говорящим-слушающим всей системы культурных ценностей, выраженных в языке» [3, с.74-75]. Лингвокультурологическая компетенция позволяет не только изучать иностранный язык в области грамматики, лексики, морфологии и синтаксиса, но и значительно повысить качество подготовки обучающихся, расширить их кругозор.

Формированию лингвокультурологической компетенции способствуют занятия, связанные со страноведческими аспектами, на которых учащиеся работают универсальными и национально-специфическими концептами, изучают тексты по истории, культуре, литературе, художественному искусству англоязычных стран, а также изучают и используют в речи культурно маркированную лексику. Основными источниками

семантизации новых слов являются аутентичные и переводные толковые словари, а также исторически значимые трактаты, учебники, хрестоматии, методические рекомендации, географические и политические карты, поскольку лингвистическое изучение культурных концептов должно быть дополнено данными других дисциплин – культурологии, философии, истории, краеведения, психологии, этнографии.

О.И. Халупо отмечает, что лингвокультурологическая компетенция интересует ученых в нескольких аспектах. Первый аспект связан с тем, что лингвокультурная компетенция представляет собой набор базовых характеристик, которые включают знания личности о культуре и культурных ценностях. Второй аспект связан с тем, что лингвокультурологическая компетенция отражает уровень владения личностью ценностными характеристиками лингвистического и культурного комплекса. Также под лингвокультурологической компетенцией понимаются знания, культурные нормы и ценности, которые актуализируются личностью в процессе ее жизнедеятельности и коммуникации. [4, с.125]. Таким образом, лингвокультурологическая компетенция позволяет правильно использовать элементарные культурные концепты, в которых представлены особенности культуры социума так как каждая культура имеет ряд особенностей, которые выражены в виде концептов. Данные особенности делают культуру уникальной и отражают ее специфику.

Л.А. Коняева в статье приводит определение лингвокультурологической компетенции, в котором она понимается как способность учащегося к межкультурной коммуникации путем иностранного языка на базе оригинальных текстов, из которых учащийся почерпнул культурологическую информацию, то есть такую информацию, которая объясняет особенности уклада жизни общества, этикетные нормы бытового и делового общения, особенности ментальности носителей изучаемого языка [5, с. 277-278]. Для формирования лингвокультурологической компетенции недостаточно обладать развитыми языковыми навыками (чтение, письмо, говорение, аудирование), важно продемонстрировать способность к межкультурному пониманию особенностей менталитета носителей страны изучаемого языка. Ряд ученых следуют концепции языковой личности, выделенной Ю.Н.Карауловым. Так, Н.Л. Мишатина, исследуя способы формирования новой языковой личности, называет ведущей в ее формировании роль лингвокультурологической компетенции так как она отвечает за формирование культурных концептов в мировоззрении учащегося. Мы полагаем, что следует рассматривать лингвокультурологическую компетенцию как ключевую компетенцию для построения языковой личности, так как формирование новой личности не представляется возможным без формирования системы культурных ценностей.

Лингвокультурологическая компетенция учащихся активно развивается при применении технологии диалога культур. Процесс общения в данном случае должен учитывать тот факт, что за каждой личностью стоит индивидуальная культура, сложившаяся на основе общей культуры общества. Влияние родной культуры на личность, участвующую в межкультурном диалоге, достаточно сильно, однако на нее также оказывает влияние культура изучаемого языка. Целью применения данной технологии на уроке является расширение кругозора учащихся через изучение лингвокультурологических знаний о стране иностранного языка, науке, особенностях культуры, бытовых реалиях, литературе, художественном искусстве. Создание ситуации использования технологии диалога культур на уроке В. В. Сериков реализует через следующие этапы. Первым этапом является диагностика готовности учащихся к диалогическому общению. Следующий этап – это поиск опорных мотивов, которые волнуют учащихся диалога, ими могут выступать интересы учащихся (кино, музыка, фильма). После этого учителю необходимо продумать, каким образом материал может быть реализован в задачи урока. Кроме того, необходимо продумать несколько вариантов сюжетных линий в диалоге. Следующий этап – это выбор способов взаимодействия учащихся в диалоге. Последний этап – выявление зон, где учащиеся могут импровизировать, как в положительном смысле, так и в отрицательном.

Это следует делать для того, чтобы на уроке не возникло возможности для проявления не толерантного отношения к родной или иностранной культуре [6]. Учащиеся должны понимать, что в центре внимания на уроке может находиться не только культура преобладающего населения, но и культура меньшинства, культура различных групп населения. Важно делать это для того, чтобы сформировать у учащихся представление о том, что культурное разнообразие представляет собой норму на современном этапе развития человеческой культуры. В свою очередь, это будет способствовать пониманию того факта, что толерантное отношение должно быть сформировано не только к культуре стран изучаемого языка, а ко всем мировым культурам, так как формирование лингвокультурологической компетенции предполагает формирование уважительного отношения и восприятия различных культурных ценностей. Технология соответствует критерию системности.

Для подробного рассмотрения особенностей формирования лингвокультурологической компетенции на разных этапах изучения английского языка в школе необходимо изучить особенности преподавания английского языка в Казахстане. Казахстанская система образования на современном этапе развития переживает ряд изменений. Это обусловлено происходящими в нашей стране общественными, политическими, экономическими изменениями, которые оказывают влияние на направления языковой государственной образовательной политики. Трехязычное образование представляет собой совокупность условий для одновременного овладения казахстанскими школьниками тремя целевыми языками: казахским, русским и английским, для которых определены основные подходы. Первый из них – уровневое обучение целевым языкам, разработанное на основе системы уровней владения иностранным языком CEFR. Один из основных методологических подходов в эффективном обучении трем языкам – коммуникативный подход как альтернатива подходам, основанным на грамматико-переводных методах. Кроме того, очень важно использовать в обучении межкультурно-коммуникативный подход. Он подразумевает, что при обучении языкам внимание уделяется на развитие тех качеств личности, которые востребованы для межкультурной коммуникации. Языковая ситуация советского Казахстана исторически обусловила русско-казахский билингвизм, но современная языковая ситуация осложнена еще и тем, что ситуация в современном мире обуславливает изучение английского языка, требует его изучения в объеме, необходимом для интеграции в мировую экономику и политику.

Типовая учебная программа по учебному предмету «Английский язык» для 5-9 классов уровня основного среднего образования по обновленному содержанию определяет значимость изучения английского языка тем, что он является языком коммуникации, науки, бизнеса, туризма и спорта. Знание английского языка необходимо учащимся для того, чтобы чувствовать себя уверенно за рубежом, в процессе межкультурной коммуникации с носителями изучаемого языка, для правильной интерпретации различных аутентичных английских текстов (художественных произведений, публицистических жанров, научных текстов, деловых документов). Успешное формирование лингвокультурологической компетенции играет важную роль для правильного межкультурного восприятия особенностей менталитета носителей иностранного языка, без влияния сложившихся в обществе стереотипов. Таким образом, мы можем заметить, что формирование лингвокультурологической компетенции школьников играет важную роль при получении образования за рубежом, позволяет правильно интерпретировать информацию зарубежных СМИ, позволяет правильно анализировать аутентичные литературные тексты. Учебная программа по учебному предмету «Английский язык» для 5-9 классов направлена на развитие языковых навыков обучающихся на уровне B1 по завершении основной школы, что предполагает сформированность лингвокультурологической компетенции к окончанию средней школы. На уроке учащиеся должны выполнять разнообразные задания, которые способствуют развитию навыков анализа, синтеза, оценивания и креативного мышления школьников, выполнять работу на

уроке с привлечением широкого спектра устных и письменных источников. В программе также отмечены особенности развития видов деятельности на иностранном языке: цели обучения прописаны по каждому языковому навыку (аудирование, говорение, чтение, письмо). Следует отметить, что развитие лингвокультурологической компетенции происходит системным образом (реализация принципа системности обучения) через все виды речевой деятельности учащихся. «По разделу «Содержание» обучающийся развивает навыки для успешного их применения в разных учебных предметах: использует навыки говорения и аудирования для решения проблемных задач; выстраивает понятную и четкую информацию, развивает межкультурное понимание через чтение и обсуждение» [7, с.2]. Межкультурное понимание входит в содержание лингвокультурологической компетенции учащихся.

Единый языковой стандарт обучения трем языкам отмечает особенности усвоения социокультурного компонента через коммуникативное обучение: «Коммуникативное обучение основывается на том, что «язык является взаимодействием; это межличностная деятельность, и она имеет четкую связь с обществом. В этом свете изучение языков должно обращать внимание на использование (функцию) языка в контексте, как в языковом (то, что произнесено до и после), так и в социальном, или ситуационном (кто и что говорит, каковы социальные роли, в какой ситуации)». Таким образом, в данном методе ученик овладевает не только знаниями о языке, но и усваивает социокультурный компонент: образцы поведения в обществе, нормы и знания о культуре страны изучаемого языка, что позволяет ему адекватно взаимодействовать с носителями в ситуациях реального общения» [8, с.11]. Мы согласны с эффективностью данного подхода, так как он способствует использованию языка для различных целей, удовлетворяет такие функции языка как коммуникативная, информативная, способствует развитию навыков чтения и пониманию аутентичных текстов, участию в диалоге даже при ограниченном лексическом запасе учащегося и базовой грамматике.

Изучив типовую учебную программу по учебному предмету «Английский язык» для 5-9 классов уровня основного среднего образования по обновленному содержанию, мы можем сделать выводы о том, что на ступени среднего образования на уроках английского языка обсуждаются такие лингвокультурологические темы, как типы жилья, спорт, кино, литература, музыка, история. Изучаемые темы соответствуют интересам подростков, их личностным особенностям. Типовая учебная программа обозначает предметное содержание устной и письменной речи учащихся, учащиеся должны использовать языковые навыки для взаимного сотрудничества в команде, использовать навыки аудирования и говорения для успешной обратной связи на уроке, учащиеся должны учиться уважительному и толерантному отношению к различным точкам зрения на актуальные проблемы, учиться выделять персональные цели обучения, организовывать работу в группах, вырабатывать умение аргументировать собственную точку зрения в устной и письменной речи, учиться адекватно воспринимать критику и анализировать замечания, использовать устную и письменную речь для выражения собственных чувств, мыслей и переживаний, развивать межкультурное понимание в рамках чтения иноязычных текстов.

Для разработки уроков и факультативных заданий по английскому языку, способствующих формированию лингвокультурологической компетенции следует основываться на речевой деятельности, социокультурном, коммуникативном и лингвокультурологическом подходе, а также на личностно-ориентированном подходе. Личностно-ориентированный подход – это методологическая ориентация в педагогической деятельности, которая может быть использована при обучении различным учебным предметам. Личностно-ориентированный подход обеспечивает и поддерживает процессы самопознания и самореализации ребенка, направлен на удовлетворение его интересов, способствует развитию уникальных личностных качеств. Личностно-ориентированный подход способствует формированию разносторонней личности, которая находится в центре

учебного процесса. Кроме того, следует опираться на ряд педагогических критериев. Первый критерий – критерий пользы, при подготовке планов для уроков мы должны ориентироваться на него, так как учащиеся должны получать пользу от внедрения методов, применяемых нами для формирования лингвокультурологической компетенции. Критерий соответствия психологическим и возрастным особенностям школьников также должен учитываться, потому что нами должны использоваться материалы и методы, которые не должны снизить мотивацию к изучению иностранного языка. Деятельностный критерий, ограничивает возможность преподнести знания в готовом виде, увеличивает любознательность детей, способствует практическому применению полученных знаний на уроке и в жизни. Критерий развивающего характера обучения, применение которого способствует всестороннему просвещению учащихся в различных вопросах. Критерий культуросообразности, при котором конечным результатом процессом обучения станет личности, способная не только сохранить и передать ценности культуры, но и творец новых собственных идей, которые будут способствовать улучшению жизни общества.

При подготовке уроков нами должны учитываться современные педагогических технологии, применяемые на занятиях английским языком, поэтому этапы урока должны включать информационно-коммуникативные технологии, новые методы и приемы обучения для обеспечения высоких результатов и для создания благоприятных психолого-педагогических условий на уроке, благоприятного психологического климата, для активизации личностных способностей учащегося.

Мы также обратили внимание на следующие педагогические условия, способствующие формированию лингвокультурологической компетенции на уроке: 1) на уроке должна быть создана атмосфера, близкая к ситуации реального общения в стране изучаемого языка; 2) обеспечение условий для групповой работы всех учащихся во время урока; 3) поддержка интересов учащихся; 4) создание благоприятного психологического климата для эффективной работы на уроке; 5) создание комфортных условий для развития высокой мотивации для изучения английского языка; 6) учет психолого-возрастных особенностей учащихся.

Нам следует учитывать следующие частно-методические принципы, способствующие развитию не только лингвокультурологической компетенции, но и комплексу языковых компетенций в целом: 1) принцип коммуникативного взаимодействия; 2) принцип автономности; 3) принцип учета особенностей первого языка. Такой подход позволит ученикам найти общие и различные черты в культуре родного языка и иностранного, это способствует формированию толерантного отношения к чужой культуре. В соответствии со всеми вышеизложенными пунктами, нами была разработаны планы уроков и воспитательных мероприятий, способствующих формированию лингвокультурологической компетенции учащихся.

В ходе анализа мы выяснили, какие темы предлагают учебно-методические комплексы для 5-9 классов, каким лингвокультурологическим материалом они снабжены, также выявили наиболее частотные темы среди проанализированных. Наиболее частотными темами мы считаем те темы, которые представлены во всех учебно-методических комплексах с 5 по 9 класс, либо в двух учебно-методических комплексах. В ходе анализа мы также определили наиболее частотные темы, которые представлены в учебниках 5-9 классов в соответствии с учебным материалом, зафиксированным в типовой учебной программе и учебным материалом, представленным в учебно-методических комплексах (Таблица 1.).

Таблица 1

Частотные лингвокультурологические темы, изучаемые в параллели 5-9 классов

Сквозная тема модуля	В каких классах обозначена	Лексическое содержание	Использование грамматических категорий
Здоровье	6 класс – Our health 7 класс – Healthy habits 8 класс – Sport, health and Exercise, 9 класс – Exercise and Sport	Болезни, здоровые привычки, правильное питание, спорт, физические упражнения, спортивные травмы, национальные игры	6 класс – модальные глаголы, исчисляемые и неисчисляемые существительные, 7 класс – модальные глаголы, условные предложения нулевого, первого и второго типов, 8 класс – настоящее продолжено время, условные предложения, 9 класс – особенности косвенной речи
Каникулы и путешествия	5 класс – Holidays, 6 класс – Travel and Holidays, 7 класс – Holidays and Travel 8 класс – Travel and Transport, 9 класс – Travel and Tourism	Времена года, погода, сувениры, туристические аттракционы, путешествия, виды транспорта,	5 класс – настоящее простое и настоящее продолженное время, 6 класс – простое будущее время, сравнение простого будущего времени с настоящим продолженным, 7 класс – настоящее совершенное время, сравнение настоящего совершенного времени с простым прошедшим, 8 класс – модальные глаголы, способы формирования отрицательных прилагательных, 9 класс – наречия, место наречий в предложении, отглагольные прилагательные
Искусство	5 класс – Creativity, 6 класс – drama and comedy	Мифические существа, типы литературных произведений, фильмы, музыкальные инструменты	5 класс – простое прошедшее время, правильные и неправильные глаголы, 6 класс – прошедшее продолженное время, сравнение прошедшего продолженного времени с прошедшим простым временем
Литература	5,6,7,8,9 класс – Reading for pleasure	Лексика адаптированных текстов литературных произведений – сказок, фэнтези, научной фантастики, детективов	5 класс – прилагательные, слова-маркеры (союзы и, но, потому что) 6 класс и 7 класс – не выделены отдельным классом 8 класс – использование наречий меры, 9 класс – придаточные цели, придаточные уступки
Глобальные проблемы	8 класс – Our world, 9 класс – Charities and conflict	Глобальные катастрофы, эпидемии, социальные проблемы	8 класс – инфинитивы, отглагольные существительные 9 класс – условные предложения разных типов, придаточные причины

Нами было выявлено, что наиболее частотными темами являются темы, связанные с темой здоровья, путешествий, глобальных проблем общества, искусства и литературы. Все учебные модули, проанализированных учебников за 5-9 класс, снабжены лингвокультурологическим материалом в большей или меньшей степени, однако представленные в таблице модули прослеживаются во всех учебно-методических комплексах.

Как можно заметить, в 5-9 классах тема литературы также реализуется в модуле Reading for pleasure, а проведенный анализ данных учебных модулей позволил нам выявить, что адаптированные литературные тексты, взятые для чтения в данных модулях соответствуют психолого-возрастным особенностям учащихся 5-9 классов. Адаптированные литературные тексты жанров легенд, фэнтези и фантастики соответствуют интересам подростков, которые зачастую начинают обращаться к фантастической литературе после компьютерных игр или просмотров фильмов. Через изучение модуля «Reading for pleasure» формируется лингвокультурологическая компетенция учащихся, так как они получают новые знания о литературных произведениях, жизни писателей и поэтов, литературоведческими особенностями жанров. Модуль «Reading for pleasure» в 8 классе предполагает изучение научной фантастики, приключенческого романа, народных легенд. Представленные жанры соответствуют интересам учащихся, мысли которых сосредоточены на устройстве мира, его противоречиях и проблемах. Научная фантастика позволяет размышлять о возможностях будущего, а жанр приключения способствует развитию творческих способностей учащегося, позволяет ему отойти от существующих проблем, способствует развитию кругозора и мыслительных способностей. Таким образом, представленные жанры оказывают влияние не только на формирование лингвокультурологической компетенции учащихся, но и способствуют общему развитию аналитических навыков и формированию кругозора учащихся. Модуль «Reading for pleasure» в 9 классе продолжает изучение фэнтези, фантастики, народных легенд. Учащиеся продолжают знакомиться с произведениями представленных жанров. Упор на жанры фэнтези и фантастики обусловлен интересами подростков. Школьник склонен к рефлексии, его интересуют необычные события, яркий вымысел, духовно-нравственные коллизии, развивающиеся в экстремальных условиях, проблема выбора и самосовершенствования человека на фоне глобальных проблем, широко представленных в фэнтезийных произведениях. Произведения фэнтези, наполненные приключениями, чудесами, не чуждые острым нравственно-этическим коллизиям, соответствуют читательским предпочтениям школьников любого возраста, так как ученики 5-7 классов найдут в них сказочную реальность, смелых героев, с которых можно брать пример, а ученики 8-9 классов встретят в них нравственные проблемы.

Таким образом, работа по формированию лингвокультурологической компетенции учащихся 5-9 классов представляет собой систему по изучению лингвокультурологических концептов, усвоению их через различные источники (тексты, аудио, видео), понимание и использование лингвокультурологических единиц в устной и письменной речи. Для работы по формированию лингвокультурологической компетенции подростков следует использовать адаптированные материалы, которые соответствуют возрастным и личностным интересам учащихся 5-9 классов. Лингвокультурологические словари способствуют пониманию и восприятию лингвокультурологических концептов. Работа по формированию лингвокультурологической компетенции представляет собой систему усвоения лингвокультурологических концептов через различные формы работы, как на уроке, так и через факультативную форму. В сравнении с 5-7 классами, материал в 8-9 классах усложняется, так как учащихся больше волнуют актуальные общественные проблемы, такие как проблема сохранения окружающей среды, благотворительность, защита бездомных животных. Работа по усвоению лингвокультурологических концептов может вестись как с использованием адаптированных, так и аутентичных материалов.

Список литературы:

1. Коджаспирова Г.М. Словарь по педагогике. [Текст]: словарь/ Коджаспирова Г.М., Коджаспиров А.Ю. - М.: ИКЦ «Март», Ростов-на-Дону: ИКЦ «Март». - 2005. - 448 с.
2. Хуторской, А. В. Ключевые компетенции как компонент личностно ориентированного образования [Текст] / А. В. Хуторской // Народное образование. - 2003. - № 2. - С. 58–64.
3. Воробьев В.В. Лингвокультурология: (Теория и методы) [Текст]: монография/ В.В.Воробьев. - М.: Изд-во Росс.ун-та Дружбы народов, 1997. - 331 с.
4. Халупо О.И. Базовые единицы лингвокультурной компетенции носителя языка [Текст] / О.И.Халупо // Язык и культура. - 2012. - №2 (18) – С.123-131.
5. Коняева Л.А. Формирование лингвокультурологической компетенции студентов на основе компетентного подхода [Текст] / Л.А.Коняева// Вестник КемГУ. - 2012. - №3. – С. 277-280
6. Сериков В. В. Личностный подход в образовании: концепция и технология [Текст]: монография - Волгоград: Перемена, 1994. - 152с.
7. Типовая учебная программа по учебному предмету «Английский язык» для 5-9 классов уровня основного среднего образования по обновленному содержанию /электронный ресурс// URL: <https://nao.kz/loader/fromorg/2/25>
8. Единый языковой стандарт обучения трем языкам [Текст]: государственный стандарт – Астана: Министерство образования и науки Республики Казахстан Национальная академия образования им.И.Алтынсарина. – 2017. – 93 с.

УДК 37.022

Сагитова А.Т.

методист, преподаватель специальных экономических дисциплин,
ЧУ Западно-Казахстанский академический колледж «АТиСО»,
Западно-Казахстанская область,
г. Уральск, Казахстан

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ SMART – ТЕХНОЛОГИИ В УЧЕБНО-ВОСПИТАТЕЛЬНОМ ПРОЦЕССЕ»

Түйін. Бұл мақалада білім берудің тұрақты өсуі жағдайы ретінде, оқу үрдісіндегі Smart - технологияларды қолданудың әдістері туралы көрсетілген. Білім беру процесінде Smart – технологиялардың қолданылуы арқылы қоғамның қажеттілігіндегі өзгерістер туралы қарастырылады.

Түйін сөздері: Smart – технологиялар, білім беру әдістері, Smart – білім берудің концепциялары.

Аннотация. Данная статья раскрывает использование Smart-технологий в учебном процессе, как условие постоянного роста обновления знаний. Рассматриваются изменения потребностей общества с применением Smart-технологий в образовательном процессе.

Ключевые слова: Smart технологии, технологии образования, концепции Smart-образования.

Abstract. This article reveals the use of Smart - technologies in the educational process, as a condition for the constant growth of knowledge renewal. The changes in the needs of society with the use of Smart technologies in the educational process are considered.

Key words: Smart technologies, education technologies, Smart education concepts.

Реформирование современного образования предъявляет новые требования к педагогическим кадрам. Свободно и активно мыслящий, прогнозирующий результаты своей деятельности и соответственно моделирующий воспитательно-образовательный процесс педагог является гарантом решения поставленных задач. Сегодня повысился спрос на высококвалифицированную, творчески работающую, социально-активную и конкурентоспособную личность педагога, способную воспитать социализированную личность в быстроменяющемся мире. От уровня профессионализма педагогов, их способности к непрерывному образованию напрямую зависят результаты социально-экономического и духовного развития общества. Качество педагогических кадров – самый

важный компонент образовательной системы потому, что реализация всех остальных компонентов напрямую зависит от тех человеческих ресурсов, которыми обеспечена та или иная образовательная система. Именно на педагогов возложена функция реализации образовательных программ нового поколения на основе передовых педагогических технологий, им определена миссия подготовки подрастающего поколения к жизни в будущем и воспитания человека с современным мышлением, способного успешно самореализовать себя в жизни.

Smart education является концепцией, которая предполагает комплексную модернизацию всех образовательных процессов, а также методов и технологий, используемых в этих процессах. Концепция Smart в образовательном разрезе влечет за собой появление таких технологий, как умная доска, умные экраны, доступ в Интернет из любой точки. Каждая из этих технологий позволяет по-новому построить процесс разработки контента, его доставки и актуализации. На современном этапе развития ИКТ все чаще возникают потребности, которые не могут удовлетворить не только классические образовательные технологии, но и технологии электронного обучения (e-learning). В настоящее время происходит переход от e-learning к Smart (англ. – умный, сообразительный, энергичный) e-learning и Smart Education (умное образование). Концепция Smart-образования – гибкость, предполагающая наличие большого количества источников, максимальное разнообразие мультимедиа, способность быстро и просто настраивается под уровень и потребности слушателя. Для развития образования уже недостаточно влияния человеческого капитала. Необходимо изменять саму образовательную среду, не просто наращивать объёмы образования трудовых ресурсов, должно качественно измениться само содержание образования, его методы, инструменты и среды, необходим переход к SMART-образованию. Необходимо развивать такие компетенции, как аналитические, навыки решения комплексных проблем, инновационность – способность к развитию новых идей и их внедрению, навыки межкультурных коммуникаций.

Концепция SMART в образовании возникла вслед за проникновением в нашу жизнь разнообразных умных устройств, облегчающих процесс профессиональной деятельности и личной жизни (смартфон, умный дом, смарткар – интеллектуальный автомобиль, смартборд – интерактивная интеллектуальная электронная доска, SMART-система самодиагностики жесткого диска компьютера). SMART подразумевает повышение уровня интеллектуальности устройств, формирующих окружающую среду для того или иного вида деятельности. Перенос данной концепции на образование находится в начальной стадии, термины и основные понятия проходят процесс формирования. Скорость возникновения новых технологий в последнее десятилетие значительно выросла, каждый год производители предлагают новые устройства для профессиональной деятельности и коммуникаций. Новые интеллектуальные SMART-технологии требуют изменения платформ, используемых для передачи знаний и широкого использования SMART-устройств. Профессиональное образование должно стать одной из самых быстро обновляемых отраслей как с точки зрения содержания, так и с точки зрения технологий и методов обучения. Скорость обновления знаний и технологий должна рассматриваться как критерий качества системы образования. Уже становится нормой проведение учебных занятий с использованием мультимедийных презентаций, сделанных в таких программных пакетах, как Microsoft Power Point или Macromedia Flash. Однако, наряду с привычными презентационными технологиями (Microsoft Power Point, Macromedia Flash), в сферу образования проникают новые, так называемые, интерактивные технологии, которые позволяют уйти от презентации в виде слайд-шоу.

Складываются условия для организации учебного процесса, который ориентируется на использование новых методов и организационных форм, включая:

- индивидуальную и групповую работу с цифровыми образовательными ресурсами (в том числе самоконтроль и отработку навыков);

- систематическую работу учащихся в малых группах и взаимную оценку ими работы друг друга;
- обучение в профильных сетевых сообществах (интернет-обучение, сетевые проекты и т.п.);
- использование сетевых социальных сервисов для общения, совместную работу над текстами (в широком смысле слова) и ведение совместных архивов;
- подготовку и ведение личных портфелей учебных достижений.

Проектирование «умной» или Smart -среды рассматривается мной не как самоцель, а как средство, механизм решения основной задачи массовой школы – создание условий для равного доступа различных групп участников образовательного процесса к широкому спектру образовательных услуг, к совершенствованию управленческого механизма и, как результат, повышение качества образования.

УДК 00

Салькенова М. К.,

преподаватель информатики, Костанайский педагогический колледж,
Костанайская область,
г. Костанай, Казахстан

IT-КОМПЕТЕНТНОСТЬ ПРЕПОДАВАТЕЛЕЙ

Түйін. Бұл мақалада оқу процесінде қолдануға болатын және оқытушылардың IT-құзыреттілігін арттырудың негізгі аспектілері болып табылатын заманауи ақпараттық технологиялар қамтылған. Бұлты технологиялар мен жеке сайтты қолдану үшін интерактивті оқыту әдістері мен негіздеделерінің мысалдары келтірілген.

Аннотация. В данной работе освещены современные информационные технологии, которые можно применять в учебном процессе и являющиеся основными аспектами в повышении IT-компетентности преподавателей. Приведены примеры интерактивных методов обучения и обоснования для применения облачных технологий и персонального сайта.

Abstract. This paper highlights modern information technologies that can be used in the educational process and are the main aspects in improving the IT competence of teachers. Examples of interactive training methods and justification for the use of cloud technologies and a personal website are given.

Ключевые слова: IT-компетентность, информационные технологии, облачные технологии, образовательный процесс

В век информационных технологий сложно найти человека, который бы не пользовался компьютером или электронными гаджетами. Отношение к ним разнятся, но нельзя не признать, что использование современных технологий выводит многие сферы жизни на новый уровень.

Одной из главной деятельности человека является образование: мы с самого детства познаем окружающий мир и каждый день делаем для себя какие-то открытия. На сегодняшний день многие посвящают обучению много времени, занимаясь саморазвитием и пробуя себя в различных областях.

Одной из самых прогрессивных профессий всегда являлась стезя педагога, ведь, прежде чем научить кого-то своим знаниям, им самим необходимо основательно изучить и вникнуть в материал. А для того, чтобы передать свои знания и навыки обучающимся, всегда находят новые способы и индивидуальный подход к каждому своему ученику.

IT-компетентность – это не только умение пользоваться компьютером или телефоном, но и владение на хорошем уровне электронными гаджетами, быть уверенным пользователем программ, с которыми каждый день доводится работать и постоянное совершенствование навыков.

Для того, чтобы подготовиться к уроку, часто прибегают к помощи поиска в сети Интернет, ведь там есть как лекционные, так и практические материалы, которые можно

использовать как основу для своих занятий, внося нужные изменения в задания в зависимости от темы.

Умение правильно пользоваться поиском значительно сократит время на подготовку. Так допустим, приведу несколько примеров, которые знают немногие:

1. Если нужно найти точные фразы, то необходимо заключить текст в кавычки. К примеру, «Ғылым таппай мақтанба».

2. В мире множество вещей, которые имеют одинаковое название, но разное по сути значения и для того, чтобы исключить лишние сайты или понятия в поиске, после запроса напишите слова, которые не должны встречаться в выдаче, и перед каждым из ненужных запросов поставьте знак минус. (например, ручка -канцелярская)

3. Можно задавать конкретные форматы файлов, которые необходимо получить, чтобы потом не пришлось конвертировать из одного формата в другой.

4. На тот случай, если вы не определились с конкретным ключевым словом для поиска, поможет оператор «*». Например, фраза «лучшая программа * видео» подберет страницы, которые рассказывают о лучших программах для оформления, просмотра, редактирования фотографий.

Так же очень большое внимание стоит выделить владению педагогами офисных приложений, в которых они работают ежедневно, будь то составление учебно-методического материала или составление отчетной документации, которая порой бывает требует не только занесения каких-то данных, но подсчет и анализ результатов. По своему опыту могу сказать, что в этом деле хорошо выручает владение навыками работы в Excel. Ведь легче один раз правильно забить формулу и использовать её для множества данных, чем обрабатывать это множество раз по отдельности и вручную. Сюда же можно отнести умение составлять таблицы, диаграммы и конечно же оформление презентаций, на которое может быть потрачено колоссальное время, если не знать определенных команд или если у человека нет техники набора текста.

В связи с развитием различных сервисов от компании Google работа с офисными приложениями перешла на другой уровень: с помощью размещения файла на «облаке» и предоставления общего доступа для других пользователей, реализуется возможность совместного редактирования файла (таблицы, презентации, текстового документа), что позволяет более продуктивно работать как с коллегами, так и со студентами по заполнению документа.

Так же за счет того, что файл находится в облачном пространстве и напрямую связан с Интернетом, то вставка различного рода мультимедиа файлов производится намного удобнее и быстрее, без дополнительного окна браузера. Ещё одним плюсом облачных технологий является мобильность и удобное хранение файлов: можно работать над одним и тем же документом как из дома, так и на работе без отправки его на почту и повторным скачиванием, что сокращает время и дисковое пространство вашего компьютера.

В нынешнее время очень актуально педагогам иметь персональный сайт. На таком информационном портале можно создать полезные как для преподавателя, так и для обучающихся разделы:

– «Теоретический материал», «Практические занятия»: в этих разделах можно выкладывать учебные материалы, планы уроков для самостоятельной подготовки обучающихся, которые по каким-либо обстоятельствам пропустили занятия.

– «Тесты»: создать базу тестов для оценки качества знаний по пройденному разделу;

– «Портфолио»: создать галерею своих работ, а также сюда можно включить дипломы, благодарственные письма от конкурсов, конференций и другое.

– «Обратная связь»: не обязательный раздел, но иногда позволит получать более объективные отзывы и оценки о работе.

Конечно же, среди педагогов мало веб-разработчиков и создать такой сайт-портфолио самостоятельно очень сложно, но для этого существует множество конструкторов. Есть приложения по созданию сайтов, а также можно воспользоваться сервисами некоторых

бесплатных сайтов, где в онлайн режиме можно создать странички с нужной вам конструкцией страниц (формы, тесты, страницы для наполнения контентом). Так же удобно использовать сайт в качестве хранилища своего портфолио, которое позже можно использовать для повышения категории.

Одно из приложений, которое позволяет сделать свой сайт является TurboSite (Рис.1)

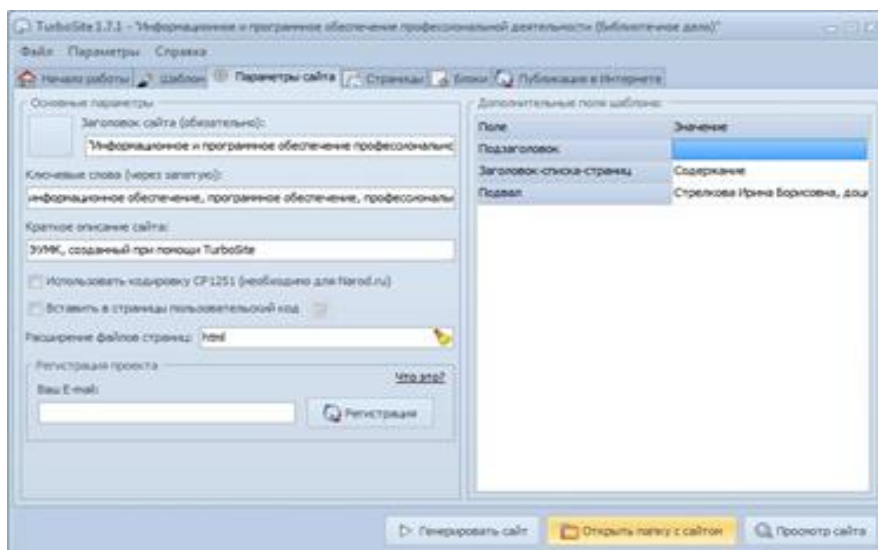

Рис.1 – Интерфейс программы TurboSite со вкладками

Шаг за шагом переключаясь по вкладкам можно определить дизайн своего информационного портала, добавить разделы со ссылками на документы, вставить медиа-файлы, составить тестовые задания и многое другое. Данный сервис можно использовать также для создания электронных учебных пособий, так как программа работает автономно, без Интернета, а каждый пункт меню сайта может являться разделом учебного комплекса.

Интерактивные методы обучения позволяют более наглядно провести урок, повысить интерес к предмету и вовлеченность обучающихся в учебный процесс. Так же студенты могут сами оценить себя посредством тестов, викторин, обучающих игр, где показывается результат прохождения и оценка, а также есть возможность оценить работу преподавателя или дать обратную связь во время рефлексии, которую также можно осуществить с помощью цифровых гаджетов.

Подводя итог, можно сказать ИТ-компетентность преподавателей, это не просто веяние современного образования, но и основная необходимость для преподавателей. С помощью информационных технологий можно воплотить в реальность множество идей, больше раскрыть потенциал обучающихся и свой, но для этого необходимо систематически повышать уровень профессиональной компетенции, интересоваться новинками в сфере ИТ.

Список литературы:

1. Гусев, В.С., "Яндекс. Эффективный поиск" - Москва, Санкт - Петербург, Киев.: Диалектика, 2010г.
2. Базовая ИКТ компетенция как основа Интернет-образования учителя: Тезисы доклада А.А. Елизарова на конференции RELARN-2004 июнь 2004 г. - Ассоциация RELARN . - Режим доступа: http://www.relarn.ru/conf/conf2004/section3/3_11.html
3. «Облачные технологии» в образовательном процессе Т.М. Коробова. Режим доступа: <http://saratov.ito.edu.ru/2013/section/207/92664>
4. Б.Б. Ярмахов, Л.Рождественская «Google Apps для образования», СПб Питер, 2015 г.
5. Михеева Е.В. Информационные технологии в профессиональной деятельности.-М.: Академия, 2014
6. 2. Методическое пособие в вопросах и ответах URL: <http://nt2.shu.ru:9500/eu.html>

Саулина Н. В.

КГКП Рудненский музыкальный колледж,
Костанайская область,
г. Рудный, Казахстан.

СИСТЕМА ТВОРЧЕСКИХ ЗАДАНИЙ, КАК СРЕДСТВО ИНТЕГРАЦИИ ПРЕДМЕТОВ И МОТИВАЦИИ ОБУЧЕНИЯ ДИСЦИПЛИНАМ МУЗЫКАЛЬНО- ТЕОРЕТИЧЕСКОГО ЦИКЛА

Түйін. Мақалада Н.В. Саулинаның музыка колледжінде музыка жазуға арналған тапсырмалардың авторлық жүйесі ұсынылған. Жүйе музыкалық-теориялық циклдің барлық пәндері бойынша шашыраңқы музыка жазуға арналған жаттығулар мен тапсырмалар кешені болып табылады. Бұл жүйені теориялық және орындаушылық бөлімдер үшін де қолдануға болады. Мақалада осы жүйенің пайда болу себептері және оның кейбір мүмкіндіктері көрсетілген.

Аннотация. В статье представлена авторская система заданий по сочинению музыки в музыкальном колледже Саулиной Н.В. Система представляет собой комплекс упражнений и заданий по сочинению музыки, рассредоточенный по всем предметам музыкально-теоретического цикла. Применение этой системы возможно как для теоретических, так и для исполнительских отделений. В статье изложены причины появления данной системы и некоторые ее возможности.

Abstract: The article outlines an original system of composition exercises by N.V.Saulina for composing music at the music college. The system consists of a series of exercises and music composition tasks applied across all music theory disciplines. The system can be applied in both theoretical and performance faculties. The article outlines the reasons for the system's development and a number of its features.

Ключевые слова: методика преподавания музыкально-теоретических дисциплин, творческие задания, задания по сочинению музыки, сочинение музыки в музыкальном колледже.

Творческая жизнь музыканта постоянно ставит перед ним массу «композиторских» задач. Это касается и педагогов, и исполнителей: от элементарного аккомпанемента на уроках сольфеджио и специальности, сочинения упражнений, подголосков, до различных переложений, сочинения детских инструктивных пьес и даже мюзиклов (можно назвать это прикладным сочинительством). Кроме того, мы все знаем и понимаем, что сочинение музыки, есть фактор развития творческого мышления.

И еще один важный момент, заставляющий обратиться к теме сочинения музыки: с некоторых пор в музыкальном образовании теоретические основы стали «заслонять» саму суть предметов. Ведь все теоретические дисциплины нацелены на то, чтобы объяснить «как сделана» музыка, но, при этом, попытки «сделать» музыку обычно редки. В этом смысле, в нашем музыкальном образовании постепенно теряется связь теории с практикой. И если такие предметы как «гармония» и «полифония», еще сохраняют свой изначальный сочинительский смысл, то, например, предмет «музыкальная форма» постепенно превратился из практического в исключительно теоретический «анализ музыкальных произведений».

Хочу обратить внимание на то, что современные программы по теоретическим предметам создавались на основе старых программ – программ из другой эпохи. Ведь старые программы опирались на целую сеть общего и начального музыкального образования, включающую детский сад, детскую музыкальную школу и музыкальные студии, кружки самодетельные оркестры, хоры, ансамбли. То есть старые программы опирались на другую музыкальную подготовку учащихся.

Что мы имеем сейчас? Если раньше почти все учащиеся, до поступления и во время учёбы в колледже, подбирали по слуху, «снимали» записи любимых ансамблей на слух, некоторые делали аранжировки для игры в любительских ансамблях, нередко сочиняли, самостоятельно применяя теоретические знания и навыки на практике. Сегодня музыкантский уровень абитуриентов так низок, что многие из них не умеют ни подобрать, ни сочинить даже простейшую мелодию. Наблюдается полный отрыв теории от практики.

Конечно, на то есть объективные причины:

- никто не поёт дома, либо поют «под караоке» и поэтому, даже, если ребёнок учится в музыкальной школе, он не подбирает на слух мелодии и аккомпанементы к ним.

- в интернете доступны любые ноты.

- почти отсутствует «звучащая классика» по радио, TV, классические произведения звучат мало, т.о. не формируются интонационные, ладовые и гармонические клише.

Т.о. главное препятствие – отсутствие стимулов для развития навыков аккомпанирования, записи музыки, импровизации и сочинения. Соответственно, мы эти стимулы должны создать.

Именно для этого была создана программа или система творческих заданий на занятиях музыкально-теоретического цикла. Система включает в себя различные задания на сочинение музыки, которые легко «монтируются» в календарные планы разных предметов (чаще всего в виде домашнего задания).

Система не имеет обязательно-принудительного значения, как обычные программы, а действует, как бы «накладываясь» на основные предметы. Таким образом, каждый предмет получает возможности для практического творческого освоения теоретического материала. Задания продуманно распределены по календарным планам, основываясь на принципах постепенного усложнения и дополнения.

При необходимости, уровень сложности и объем заданий можно варьировать. Данная программа составлена для теоретического отделения, однако она легко приспосабливается к условиям исполнительских отделений, достаточно только пересмотреть сложность заданий по гармонии (убрать задания 4 курса) и включить творческие задания на сочинение различных видов имитаций и простых конечных канонов по предмету «анализ музыкальных произведений».

Интегрирующая способность системы бесспорна, она базируется на охвате большинства теоретических предметов и использовании «сквозных» навыков (импровизацию и сочинение мелодии, работу в различных жанрах и жанровые трансформации, работу с фактурой, сочинение простых форм и вариаций, освоение полифонических приемов). Собственно эти «сквозные» навыки и являются главным результатом работы системы. Кроме того, в процессе обучения, у студентов накапливается целое «портфолио» эскизов и сборник готовых сочинений, которые они могут использовать при поступлении в ВУЗ или в педагогической работе.

Если у обычных предметов есть зачеты и экзамены, то стимулирующим фактором в области композиции является творческий конкурс – конкурс сочинений, который обычно проводится в конце года и включает любые законченные произведения учащихся в собственном исполнении. На конкурс обязательно предоставляются ноты. Таким образом, система обучения сочинению серьезно помогает не только в познании, но и в создании особенной атмосферы творчества и причастности к великому искусству.

Подчеркну, что обучение сочинению музыки в колледже не ставит цель подготовить композиторов, а направлено на музыкально-творческое развитие и осмысленное познание теории музыки во взаимосвязи с реальной практической деятельностью. Кроме того, занятия композицией имеют явные мотивационные преимущества перед другими видами заданий:

- во-первых, сам факт сочинительства приближает учащихся к высшей касте – касте творцов, ученики начинают уважать себя, с интересом относиться к теоретическим дисциплинам;

- во-вторых, постепенность и методичность творческих заданий дает учащимся ощущение, что сочинять легко, что для них это возможно;

- в-третьих, знания теории перестают быть оторванными, проще осваиваются, становятся необходимыми не только для образования, а просто для жизни. Например, научившись сочинять вариации, можно легко сочинить шуточный номер для капустника, можно поразить друзей «кавером» новой песни или песней собственного сочинения. Это умение тоже значительно прибавляет самоуважения;

- в-четвертых, сам процесс запоминания не занимает времени вообще, зачем заучивать то, что ты уже сочинил, ведь главное не запомнить, а понять, как это делается. Здесь процесс заучивания заменяется процессом сочинения;

в-пятых, проходит страх неумения, неумения записать нотами целую композицию или просто мелодию, страх с чего-то начать творческую работу – ведь ученики уже много раз это делали, им знаком алгоритм творчества (заметьте, у каждого – свой);

И, наконец, люди, сделавшие что-то свое, творцы, очень мобильны в жизни. Ученики, научившиеся навыкам сочинения, обычно быстрее приобретают уверенность в себе, в своей профессии, легко решают творческие задачи в разных областях жизни.

Большинство заданий, использованных в программе, широко известны, они заимствованы автором из множества изданий, посвященных обучению сочинению и импровизации, гармонии, сольфеджио. Суть авторских нововведений заключена лишь в составлении единой концепции и последовательности упражнений, в их продуманном распределении по предметам и курсам, с учетом равномерности учебной нагрузки и подготовленности учащихся.

Система успешно опробована преподавателями теоретического отделения музыкального колледжа г. Рудный.

Программа заданий по композиции на дисциплинах спецкурса по специальности
«Теория музыки»

№	Название предмета	Виды заданий	курс
1	Сольфеджио	Сочинение мелодии в разных ладах, 4-8тт. Сочинение аккомпанемента к мелодиям в натуральных ладах (фактурные рисунки: бурдоны, пульсации). Контурное двухголосие: к данной мелодии импровизировать мелодизированный бас (Ладухин №№ 11-56). Сочинение мелодии на основе данной гармонии (4-5 аккордов). Сочинение мелодии в жанрах: полька, песня, менуэт, мазурка, вальс, полонез, различные марши, танго, романс. (по образцу).	1
		Сочинение мелодии в разных ладах 8-16тт. Сочинение аккомпанемента к своим мелодиям в натуральных ладах (фактурные рисунки: бурдоны, пульсации). Контурное двухголосие: к данной мелодии сочинить и записать мелодизированный бас (Ладухин №№ 11-56). Сочинение мелодии на основе данной гармонии (период). Сочинение мелодий в жанрах: полька, песня, менуэт, мазурка, вальс, полонез, различные марши, танго, романс (без образца)	2
		Подбор аккомпанемента в различных фактурных рисунках (по образцу). Сочинение гомофонно-гармонических эскизов в жанрах (по образцу).	3
		Подбор аккомпанемента в различных фактурных рисунках. Сочинение гомофонно-гармонических эскизов в разных жанрах.	4
2	Гармония	Сочинение мелодии на основе данной гармонии (4-5 аккордов). Сочинение и импровизация прелюдии в различных фактурных модификациях по образцу.	1
		Фактурная обработка цифровок по образцу. Сочинение мелодии на основе данной гармонии (несколько оборотов). Сочинение эскизов в жанрах: полька, песня, менуэт, мазурка, вальс, полонез, различные марши, танго, романс (по образцу, на заданную гармонию, или гармонический оборот, либо продолжить предложенное начало).	2

		Сочинение мелодии на основе данной гармонии Сочинение и импровизация прелюдий в различных фактурных модификациях по образцу. Сочинение периодов в различных жанрах. Решение задач на мелодию в различных жанрах.	3
		Освоение техники гармонического варьирования. Решение задач на мелодию в различных жанрах. Сочинение и импровизация периодов в различных жанрах. Сочинение эскизов в стиле венских классиков (ГП, СП, ПП, ЗП) Составление простейших форм из собственных периодов. Для одаренных студентов – сочинение эскизов в различных авторских стилях; сочинение эскизов в стилистике музыки 20 века; сочинение простой трехчастной формы и экспозиции сонаты; сочинение романса.	4
3	Композиция	Сочинение мелодии Сочинение аккомпанемента к мелодии (трехстрочно и двухстрочно). Работа над освоением фактурно-гармонических приёмов – классические формы. Работа над освоением фактурно-гармонических приёмов 20 века. Сочинение изобразительных эскизов в сонорной технике. Составление простых форм из сочиненных ранее эскизов: периода, 2х и 3х частной формы, куплетного рондо. Освоение свободного сочинения в жанрах	2
4	Анализ музыкальных произведений	Методы варьирования темы: Сочинение мелодических вариаций (мелодическая фигурация, гармоническая фигурация в мелодии, регистровое варьирование), вариантов и жанровых трансформаций мелодии. Сочинение различных видов периода. Сочинение вариаций на basso ostinato (фактурно-гармонические преобразования). Для одаренных студентов – сочинение простых форм, цикла вариаций	3
5	Полифония	Сочинение вокальной миниатюры для ансамбля, со словами, в строгом стиле, с применением контрапунктической и имитационной техники. Составление малых полифонических форм в строгом стиле. Обработки русских народных песен в подголосочной технике.	3
		Сочинение инструментальной двухголосной прелюдии в свободном стиле, с применением имитации и контрапункта. Сочинение трех- пяти трехголосных фуг. Сочинение полифонических вариаций на basso ostinato.	4

Незаметно, по крупицам, у учащихся складывается уверенность в собственных композиторских возможностях, становится ощутимой связь между предметами, основанная на постижении музыкальной технологии с точки зрения сочинителя. Ученик узнает особенности творческого процесса композитора, выходит за рамки вербальной трактовки музыкального текста, начинает понимать «как это сделано». «Разбросанные» по разным предметам сведения «срастаются» в целую картину. В современных условиях такая подготовка расширяет возможности реализации учеников в профессии.

Сетаева Ж.Ж.

учитель истории и обществознания, КГУ «Общеобразовательная школа №1 город Ерейментау»,
Акмолинская область,
г. Ерейментау, Казахстан

ДУХОВНО-ПРАВСТВЕННОЕ ВОСПИТАНИЕ ЛИЧНОСТИ НА УРОКАХ ИСТОРИИ

Түйін. Мақала қазіргі кездегі өзекті мәселе, яғни – тарих сабақтарындағы рухани-адамгершілік тәрбиесіне арналған. Бұл мәселе жақсы зерттелген, бірақ көптеген мұғалімдер өз әріптесінің тәжірибесіне қызығушылық танытады. Білім ала отырып, адам көптеген жаңа нәрселерді біле бастайды немесе ұмытылған ескілікті есіне алады. Жас мұғалімдердің әр буыны рухани-адамгершілік тәрбиесінің принциптерін зерттей отырып, алдыңғы буынның тәжірибесіне уақыттың өзгеріске ұшырауына байланысты жүгінеді. Әлеуметтік өзгеріс – бұл адам қызметінің барлық салаларын басқаратын заңдылық. Сондықтан, бұл мақала менің уақытымдағы өзгерістерді ескере отырып, мұғалімдік тәжірибемдегі сәтсіздіктер мен жетістіктер туралы жазылған.

Зерттеудің мақсаты – тарих сабақтарында рухани-адамгершілік білім беру мәселелерін зерттеу; «Қазақстан тарихы» пәнінің рухани тұлға қалыптастыру қабілеті бар пән ретінде анықтау.

Мақаланың жаңашылдығы қазіргі заманғы әлеуметтік процестердің Қазақстан тарихын оқыту әдістемесіне әсерін зерттеуде оқу материалын игеру әдістерін көрсететіндігінде.

Нәтижесінде рухани-адамгершілік білім беру екі жақты емес, көпқырлы процесс екендігі анықталды, оның қатысушылары дәстүр бойынша мұғалім мен тәрбиеленуші ғана емес, сонымен бірге ата-ана, еліктеу субъектісі, қоғам болып табылады.

Аннотация. Статья посвящена актуальной на сегодняшний момент проблеме – духовно-нравственное воспитание на уроках истории. Данная проблема хорошо изучена, но многим преподавателям интересен опыт работы своего коллеги. Просвещаясь, человек узнаёт много нового или вспоминает хорошо забытое старое. Каждое поколение молодых учителей обращается к опыту предыдущего поколения, изучая принципы духовно-нравственного воспитания с учётом их времени. Общественное изменение – это закономерность, которой подвластны все сферы деятельности человека. Поэтому данная статья написана с учётом изменений в моё время, на развалинах неудач и вершин успехов моего педагогического опыта.

Целью исследования считается изучения вопросов духовно-нравственного воспитания на уроках истории; определения учебного предмета «история Казахстана» как предмета, который обладает возможностью для формирования духовного человека.

Новизна статьи заключается в том, что в ней показаны методы усвоения учебного материала в изучении влияния современных общественных процессов на методы преподавания истории Казахстана.

В результате определено, что духовно-нравственное воспитание – это не двухсторонний, а многогранный процесс, участниками которого по традиции выступают не только учитель и воспитанник, но и родитель, субъект для подражания, общество.

Abstract. The article is devoted to the actual problem now – spiritual and moral education for a history lesson. This problem is well studied, but many teachers are interested in the experience of their colleague. While enlightened, a person learns many new things or remembers well-forgotten old things. Each generation of young teachers refers to the experience of the previous generation studying the principles of spiritual and moral education, taking into account their time. Social change is a pattern that affects all spheres of human activity. Therefore, this article is written taking into account changes in my time, on the failure of and peaks of success of my teaching experience.

The purpose of the study is to study the issues of spiritual and moral education in history lessons; to determine the subject "history of Kazakhstan" as a subject that has the opportunity to form a spiritual person. The novelty of the article lies in the fact that it shows the methods of assimilation of educational material in the study of the influence of modern social processes on the methods of teaching the history of Kazakhstan.

As a result, it is determined that spiritual and moral education is not a two-sided, but a multi-faceted process, the participants of which, according to tradition, are not only the teacher and the pupil, but also the parent, as a subject for imitation, society.

Ключевые слова: духовное воспитание, нравственное воспитание, проблема, закономерность, предмет, история, методы преподавания, многогранный процесс

Издrevле школа выступает не только как институт передачи знаний, но и местом воспитания детей, передачи опыта предков подрастающему поколению. Государственная учебная программа ставит перед каждым предметом определённые задачи с целью обучения и воспитания детей.

В условиях меняющейся картины мира, трансформируется и определённая категория ценностей. Но существует система нравов и морали, которые не могут быть подвержены изменениям: уважение к старшим, благодарность за переданный жизненный опыт, ответственность за молодое поколение, любовь к Родине и т.д.

На сегодняшний день политика нашего государства направлена на сохранение политической и культурной целостности. Учитывая многонациональный, многоконфессиональный состав населения республики, я считаю, что данная стратегия актуальна в условиях мировой глобализации и интеграции. Поэтому, велением современного времени, когда государство может лишиться своей идентичности, глава государства поставил задачу духовного возрождения нации. Люди, любящие свою Родину, все деяния направляют на процветание государства и народа. В связи с этим, перед казахстанским обществом поставлена важная цель – воспитание духовно-нравственной личности, которая обладает высокой степенью осознания себя гражданином Республики Казахстан.

Так как задача сохранения суверенности и целостности государства стоит перед подрастающим поколением, поэтому особую актуальность приобретает вопрос о духовно-нравственном воспитании казахстанской молодёжи.

Сегодня перед учебным предметом «история Казахстана» поставлено много задач. Данный предмет обладает всеми возможностями для формирования нравственных ценностей у человека.

Для моего исследования интересны следующие определения:

1. Воспитание – это процесс принятия человеком важных правил и идей (ценностей), которые определяют поведение человека в обществе на разных уровнях его развития. В педагогическом смысле воспитание – целенаправленный процесс, осознаваемый и педагогом, и учащимися.

2. Духовно-нравственное воспитание – педагогически организованный процесс усвоения и принятия обучающимся базовых национальных ценностей, освоение системы общечеловеческих ценностей и культурных, духовных и нравственных ценностей многонационального Казахстана.

3. Духовно-нравственное развитие – осуществляемое в процессе социализации последовательное расширение и укрепление ценностно-смысловой сферы личности, формирование способности человека оценивать и сознательно выстраивать на основе традиционных моральных норм и нравственных идеалов отношения к себе, другим людям, обществу, государству, Родине, миру в целом.

Изучив определения стало ясно, что нравственность требует постоянного внимания со стороны общества, поэтому в таких условиях школа считается институтом нравственного становления личности.

Ещё в 1864 году великий учитель XIX века И. Алтынсарин писал: «Стараюсь всеми силами, чтобы подействовать ещё на их нравственность, чтобы они впоследствии не были взяточниками». Не зря современники называют И. Алтынсарина «проводником чистых истин нравственности общечеловеческой...». Его опыт организации учебно-воспитательного процесса переняли многие учителя прошедшего столетия, создав прочный фундамент для создания национальной педагогики. Говоря об этом, можно сделать вывод, что роль учителя в становлении нравственности ребёнка велика. Вся его деятельность направлена на формирование у учащихся духовных ценностей. На уроках истории ученику становится понятным его роли и как гражданина, и как патриота. Знакомясь со страницами прошлого своей страны, подрастающее поколение понимает какой ценой далось обретение государственности для нашей страны и как важно сохранить независимость для последующих поколений.

Уроки истории позволяют развивать способность у учащихся видеть и понимать окружающий мир, осознавать свою роль и предназначение, свою гражданскую позицию. Исторический материал на уроке должен осмысливаться учениками разумом и сердцем. Но как показывает практика, с каждым годом всё меньше детей думающих, мыслящих, умеющих давать оценку происходящим вокруг событиям. Во все времена человек мог встретить жестокость и насилие, что, безусловно, в какой-то мере влияло на его жизненные принципы. Всё чаще возникают противоречия в методах нравственного воспитания молодёжи, что порождает такие проблемы как безразличие к получению новых знаний, социальная пассивность, гражданская безответственность, скептицизм. Кто если не учитель истории, имеющий возможность влияния на духовный и нравственный рост человека, должен уделить этой проблеме особое внимание в своей деятельности. Для решения проблем, возникающих в процессе нравственного воспитания детей, появляется необходимость в комплексе дидактических мер, для пробуждения интереса к учебному процессу. Возникает вопрос, какие факторы могут влиять на уровень мотивации ученика?

При изучении этого вопроса, казалось, список возможных факторов бесконечен – личная и семейная ситуация, экономическое состояние, возраст, пол, религия и т.д. Как и говорилось ранее в статье, духовно-нравственное воспитание – это многогранный процесс, участниками которого считаются не только люди, но ценностные ориентиры, этические нормы и компетенции, культурные и экономические аспекты, социальный опыт.

Опираясь на мнения учёных (Г.М.Андреевой, У.Бронфенбреннера, П.Массена, М.С.Яницкого) в качестве факторов, влияющих на нравственное воспитание в процессе учебно-воспитательного процесса можно выделить:

1. Психологические особенности. Замкнутые ученики труднее осваивают учебный материал. По мнению многих педагогов-психологов, замкнутые дети медленнее прогрессируют. Особые проблемы у них возникают с развитием устной и письменной речи, что воспрепятствует усвоению учебного материала. К замкнутым ученикам нужен особый педагогический подход.

Говоря о моральном становлении личности Ж. Пиаже выделяет две основные стадии морального развития: стадия «нравственного реализма», на которой нормы поведения воспринимаются детьми, как нечто обязательное, не имеющее исключений, критерием его нравственной оценки поступка являются его последствия, и стадия «нравственного релятивизма», характеризующаяся пониманием относительности моральных норм, критерием нравственной оценки на этой стадии выступают намерения человека.

2. Социальный статус. Существует ряд доказательств, что ученики, имеющие более низкий социальный статус, медленнее прогрессируют. С учениками, осознающими свой низкий социальный статус, проблема стоит намного острее. В данном случае нужна совместная деятельность педагога и психолога (с целью коррекции поведения).

В моей педагогической практике есть несколько случаев работы на уроке с учениками из малообеспеченных семей, учеников, прибывших из детских домов. Изначально ясно любому учителю, что к таким детям нужно особое отношение. У таких детей сильно обострено чувство гордости, и любое проявление к жалости к ним может повлечь за собой к проблеме, обозначенной в пункте первом моего списка. Естественно, они оказались в списке неуспевающих по моему предмету. Я начала работу над «проблемой» с малого – каждодневные беседы. Мы говорили обо всём, но только не о их положении; начала давать им различные поручения, а в дальнейшем привлекать их к различным мероприятиям по предмету. Но этими действиями я только разбила первый барьер между ними и остальными учениками – ребята перестали ощущать социальные различия между собой. Эти ребята не стали отличниками по моему предмету, но научились высказывать свою точку зрения, не боясь порицания и насмешек.

3. Уровень преподавателя. К сожалению, встречаются случаи профессиональной некомпетентности учителей, что ведёт в нарушение учебного-воспитательного процесса. В.Г. Суходольский отмечает, что профессиональная компетентность педагога это –

«способность к эффективному выполнению профессиональной деятельности, определяемой требованиями должности, базирующейся на фундаментальном научном образовании и эмоционально-ценностном отношении к педагогической деятельности. Она предполагает владение профессионально значимыми установками и личностными качествами, теоретическими знаниями, профессиональными умениями и навыками».

4. Родительская общественность. Мнение родителя – это решающий фактор в стимулировании своего дитя к обретению новых знаний, нового опыта. С началом изменений в системе образования, должна измениться модель взаимодействия между школой и родителями. В новых условиях они должны выступать партнёрами, а не замкнутыми звеньями учебно-воспитательного процесса как было в прошлом. Не секрет, что на сегодняшний момент существуют проблемы между учительской и родительской общественностями. Противоречия усилились осложнившейся эпидемиологической ситуацией в стране и переходом на совершенно новый метод преподавания в новых условиях. По мнению Джереми Хармера, ожидания родителей важны в успеваемости ребёнка, их мотивации и успехов в учёбе, поэтому важно наладить партнёрские отношения между родителем и учителем.

Учитывая вышеперечисленные умозаключения, учителю необходимо найти методы обучения, пробуждающие интерес к изучению учебного материала. Школьные уроки истории побуждают подрастающего человека мыслить, быть душевно причастным к великим деяниям народа. На уроках применяются различные формы работы с детьми.

Изучение исторических источников и их анализ позволяет ученикам сформировать и высказать собственное мнение по конкретному событию. Например, отрывок из труда А.И.Левшина «Описание киргиз-казацких, или, киргиз-кайсацких, орд и степей» о посольстве А.Тевкелева, процессе принесения клятвы на подданство царской короне Абулхаир хана и некоторых старшин Младшего жуза, у ребят возникло двоякое мнение касательно чистых намерений хана по отношению к своему народу.

Под руководством учителя, с использованием инструкций к заданиям, ученик понимает причинно-следственные связи между личностью и событием, возможно даже испытать ответственность за действия той или иной исторической личности.

Использование отрывков из художественных фильмов или художественной литературы позволяет воздействовать на эмоциональный фон ребят – вызвать сочувствие, сострадание, несправедливость, радость.

При изучении феодальных войн в Европе в 6 классе мною были использованы фрагменты исторического фильма «Жанна Д'Арк», что позволило погрузиться в атмосферу того времени. Или исследуя проблемы степи в начале XX века помогали кадры из художественного фильма «Амангельды». В этом фильме показаны сложные социальные процессы, происходившие в казахской степи, противоречивые отношения между царским правительством и степняками.

Отрывки из кинофильма «Царство небесное» позволили донести до учеников ценность г. Иерусалима как для мусульман, так и для христиан. Некоторым ребятам стала интересна книга «Ричард Львиное сердце».

В ходе исследования обширного курса по Великой Отечественной войне в ход идёт весь арсенал приёмов и методов на уроке, которые позволят ребятам усвоить много нового материала. Одним из моих методов для побуждения учеников к исследовательской деятельности чтение стихотворения М. Джалиля «Варварство». После его прочтения ребятам становится интересна судьба детей и женщин в годы войны. Учениками были написаны доклады и рефераты на темы детских и женских концентрационных лагерей, детей полка и партизанских отрядов сопротивления.

Особое внимание я уделяю изучению роли исторического деятеля в том или ином историческом событии. Давать объективную оценку деятельности исторической личности получается не у всех учеников. В некоторых моментах возникают трудности и у учителя. Поэтому в данном случае оптимальным вариантом считается работать по определённому

шаблону – так ученикам легче понимать какой результат от них ждёт учитель. Мною был составлен план нравственной характеристики личности, то есть при работе по нему учитываются особенности морального облика деятеля.

Нравственная характеристика исторической личности.

1. Краткая биография исторической личности (годы жизни, место рождения, вид службы, которую несёт данная историческая личность).

2. Какую миссию возложила на себя личность?

3. В какой исторический период развивает деятельность личность?

4. Какие человеческие качества позволили историческому деятелю совершить те или иные действия?

5. Как эти действия повлияли на развитие государства, общества?

6. Какие поступки исторической личности вызывают у тебя отрицательные эмоции?

7. Какие поступки исторической личности вызывают у тебя положительные эмоции?

Пример. Нравственная характеристика Ф.И. Голощёкина.

1. Филипп Исаевич Голощёкин (настоящее имя Фая Ицикович Голощёкин), 1876-1941 годы. Революционер, большевистский и советский деятель. Нам интересен в годы работы Первым секретарём Казкрайкома – 1925-1933 годы. По образованию зубной техник. Революционную деятельность начал в 1903 году и зарекомендовал себя преданным сторонником большевистских идей. Один из организаторов расстрела царской семьи в подвале дома Ипатьева в Екатеринбурге в ночь с 16 на 17 июля 1918 года и уничтожения тел убитых.

2. По проведению большевистских мероприятий, направленных на распространение идей социализма. На мой взгляд, он не брезговал методами проведения в жизнь большевистских доктрин.

3. В 1903-1939 годы. в период политического, экономического, социального, культурного преобразования России и национальных окраин некогда входивших в состав Российской империи.

4. Его коллега Яков Свердлов так описывает Ф.И. Голощёкина в начале его карьеры: «К вам на Урал поехал т. Филипп... Человек... очень энергичный, с правильной линией». И так он его описывает на закате его политической деятельности: «Он стал форменным неврастеником и становится мизантропом. При хорошем отношении к людям вообще, к абстрактным людям, он безобразно придирчив к конкретному человеку, с которым приходится соприкасаться. В результате – контры со всеми... Он портится, создает сам себе невыносимые условия существования. Скверно, что у него почти нет личных связей...».

Историк революции В.Л. Бурцев, знавший Голощёкина, сказал о нём: «Это типичный ленинец. Это человек, которого кровь не остановит. Это черта особенно заметна в его натуре: палач, жестокий, с некоторыми элементами дегенерации. В партийном быту он отличался высокомерием, был демагогом, циником. Казахам он вообще за людей не считал. Не успел Голощёкин появиться в Казахстане, как заявил, что советской власти тут нет и надо устроить «Малый Октябрь». Из всего вышеописанного следует, что этот человек отличался крайней жестокостью и нетерпимостью по отношению к людям в целом. По отношению к своим «братьям по цеху» проявлял нетерпимость и неуважение. На мой взгляд, люди подобного типа стремясь к власти могут пожертвовать всем и будут сходиться с ума, пытаются удержать её в своих руках.

5. Его политика «Малого Октября» привела к началу массовых репрессий на территории Казахстана. Проведённые под его контролем политики коллективизации и раскулачивания привели к гибели около 2 млн. местного населения. Свою вину перед казахским народом никогда не испутил.

6. Люди подобного рода могут вызвать только жалость. За своё никчёмное существование он не принёс пользы для своего народа, а лишь стал началом великой катастрофы, унёсшей жизни миллионов ни в чём неповинных людей.

7. В данном пункте мне нечего написать.

В данном примере нравственной характеристики личности собраны воедино ответы всех учащихся 8 класса. Я лишь обобщила их ответы.

Продолжая говорить об исторических личностях, я так же пользуюсь приёмом «Исторический покер». Данный приём особо актуален при повторении учебного материала с участием большого количества исторических личностей. Принцип работы:

1. Составляется список исторических личностей и по четыре события (количество так же можно регулировать самим), связанных с каждой личностью. Количество деятелей можете выбрать на своё усмотрение, но чем больше, тем лучше.

2. На класс с численностью 20 человек нужно подготовить 20 карточек с изображением исторических личностей и 60 карточек с историческими событиями (по принципу 3 события на личность).

3. Поделите класс на две группы по 10 человек. Каждому ученику даётся исходная карта с исторической личностью. На середину стола кладётся колода карт с событиями. Учитель выполняет роль раздатчика карт, можно выбрать из числа учеников.

4. Для начала определяется победитель внутри группы. Победителем считается тот ученик, собравший 3 карты с событиями, относящимися к выбранной им личности. События должны быть выбраны правильно. Победитель между группами определяется по наименьшему количеству неосвоенных карт.

Такой приём можно использовать как на уроке, так и на внеклассном мероприятии.

Метод кьюбинга остаётся моим приоритетным методом работы с учениками 7-11 классов. Суть заключается в том, что ученику заранее даётся информация по конкретной личности. Ученик подробно исследует биографию личности, вплоть до исторических источников. Следующим шагом считается вживание в роль выбранной личности. Ярким примером может считаться работа «Один день из жизни узника».

Есть и отрицательные аспекты в работе по данному методу – продолжительность работы, иногда результат не соответствует ожидаемому итогу.

Урок истории невозможен без иллюстраций. Иногда картина может «сказать» и «объяснить» больше, чем научный текст. Готовясь к урокам, я каждый раз задаюсь вопросом «Чему я хочу научить детей?», но следом возникает следующий вопрос «Как научить детей думать?»

В данном случае я выбрала для себя действенный метод работы с иллюстрациями. Правильно организованная работа по картинам может развить у детей навыки мыслить за рамками возможного, но в условиях конкретного исторического периода. По меткому выражению В.Н. Бернадского картина представляется собой «параграф учебника, написанный кистью».

Методисты И.В.Гиттис, Н.В.Андреевская, А.А. Вагин определили различные временные методические моменты в использовании картины на уроках. Она может стать отправным моментом урока, его завязкой, тогда все изучение нового материала строится вокруг нее. Для иллюстрации и детализации объяснения картина может быть включена в процесс изучения нового материала по ходу изложения. Тогда она может быть одномоментно продемонстрирована и вновь убрана. Также картина может служить средством обобщения и закрепления материала, она демонстрируется в конце урока или при закреплении новых знаний.

Для работы по иллюстрациям на уроке истории я выбрала для себя опыт методиста В.Г. Карцова «Последовательность работы по картине на уроке». Он выделяет следующие фазы работы по картине:

1. учитель открывает или вывешивает картину в тот момент, когда по ходу объяснения подходит к описанию изображенной на ней;

2. дает учащимся некоторое время для восприятия в целом только что появившегося перед ними изображения;

3. начиная рассказ, указывает место и время действия;

4. дав общее описание обстановки, фона, на котором развернулось действие,

останавливается на главном;

5. выявляет детали и частности;

6. в заключение делает общий вывод, указывает существенные признаки явления.

Для примера может быть представлена работа по картине И.Лопеса «Сдача оброка феодалу».

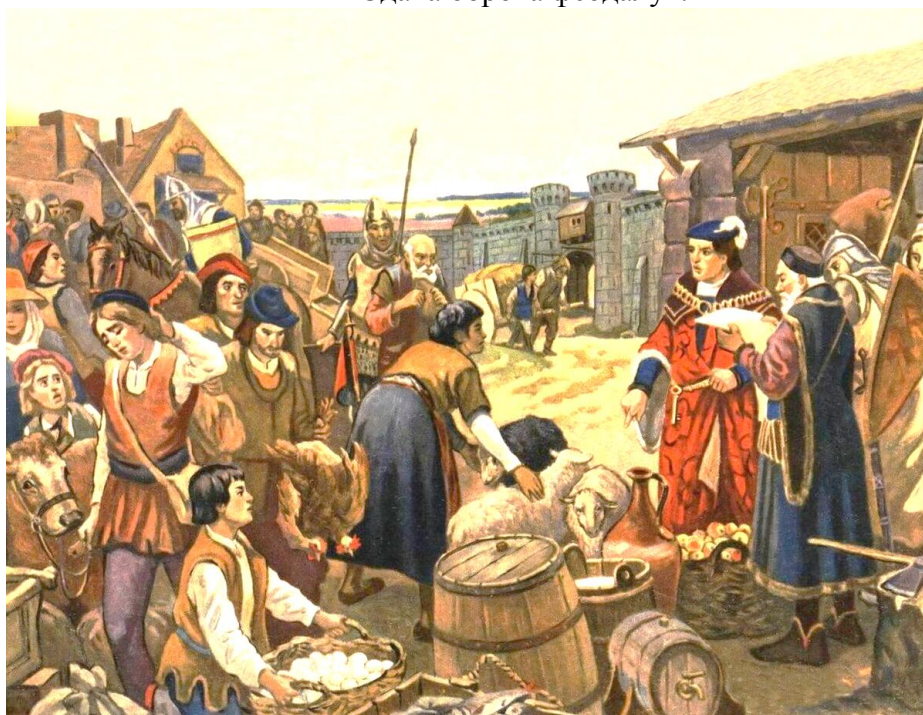

Рис.1. И.Лопес «Сдача оброка феодалу»

Вопросы учителя, примерные ответы учащихся:

1. Какой вид повинности крестьян изображен на картине? (крестьяне сдают оброк феодалу);

2. Где крестьяне сдают оброк? (на господском дворе);

3. Как вы думаете, кто эти богато одетые люди, стоящие справа?

("Это феодал со своим помощником," - отвечают одни. Другие: "Это управляющий феодала и приказчик." (второй ответ правильный).

4. Опишите внешность крестьян, сдающих оброк. (ученики описывают внешность старика и его жены, а также группу людей, сдающих в складчину корову);

5. Почему на картине много людей с оружием, кто они и что им здесь надо? (Крестьяне сдают последние и скудные запасы. Чтобы крестьяне не протестовали, управляющий в разных концах двора расставил пеших и конных воинов, которые готовы проучить непокорных).

Так историческая картина стала источником знаний учащихся об оброке.

И напоследок, в условиях современной трансформации образования – переход на дистанционный формат обучения в условиях сложной эпидемиологической ситуации в стране – возникает потребность в освоении цифровых образовательных программ для синхронного и асинхронного взаимодействия с воспитанниками. При этом нужно не забывать одну из основных миссий предмета «история Казахстана» – воспитание духовно-нравственной личности.

Перечислю платформы для цифрового обучения, которые просты в использовании, но при этом многофункциональны:

1. Spiral – позволяет учителям создавать бесплатные виртуальные классы, для организации различных видов учебной деятельности в синхронном и асинхронном режиме.

2. Tiny Tap – платформа, которая позволяет легко создавать интерактивные упражнения и дидактические игры.

3. AXMA Story Maker – специальная платформа для разработки интерактивных историй и текстовых игр, интерактивной литературы.

4. Renderforest – позволяет создавать интерактивные презентации, видео для удержания внимания учеников на онлайн занятиях.

Методы преподавания истории из моего личного опыта возможно для кого-то покажется обыденностью, но не исключено, что найдётся коллега, которому будут по вкусу мои «кинструменты воздействия на умы воспитанников». Главное, чтобы коллега не забывал главную задачу исторического образования – вырастить гражданина, человека, умеющего мыслить, чувствовать, действовать, т.е. личность духовную. В процессе воспитания духовности у детей главную роль (после родителей) играет личность учителя, а потому и учитель должен быть высоконравственным и духовным человеком, верящим в своего ученика и любящим его, всей своей жизнью подтверждающим действие нравственных законов Любви, Добра, Милосердия.

Список литературы:

1. Закон «Об образовании» РК от 27 июля 2007 года.
2. Международный научный журнал «Молодой учёный», Татарстан, г.Казань, № 26 (130), 2016 год.
3. Хармер Джереми. Практика преподавания английского языка. – Нью-Йорк: Лонгман, 1991.- 38 с.
4. Абдулаев Э.Н. Наглядность и проблемный подход в обучении истории //Преподавание истории в школе. - 2008. - №1. – с.23-26.
5. З.Е. Кабульдинов, Ж.Н. Калиев, А.Т.Бейсембаева. История Казахстана (XVIII-XIX вв.). 8(7) класс. – «Атамұра». – 2018.
6. К.С.Ускембаев, З.Г.Сактаганова, Л.И.Зуева. История Казахстана (1900-1945 гг.). 8-9 класс. – «Мектеп». – 2019.
7. <https://ru.wikipedia.org/>

УДК-37.037.1

Сулейменова Қ.Қ.

оқытушы, «Лисаков техникалық колледжі» КМҚК,
Қостанай облысы,
Лисаков қ., Қазақстан

БІЛІМ АЛУШЫЛАРДЫҢ БОЙЫНДА РУХАНИ-АДАМГЕРШІЛІК ҚАСИЕТТЕРДІҢ ҚАЛЫПТАСУЫНДА ҚАЗАҚ ТІЛІ МЕН ӘДЕБИЕТТІҢ ЫҚПАЛЫ

Аннотация. В статье рассказывается о формировании духовно-нравственных основ в развитии молодого поколения. Приоритетным направлением педагогической деятельности на современном этапе является формирование духовно-нравственных основ личности и общества через духовные и культурные ценности и традиции. Одним из наиболее наглядных пособий воспитания, способом которого являются образцы литературы, художественные произведения. В этой связи произведения, как средство воспитания, имеют огромное значение. Произведения учат человека быть духовно развитым, верить в будущее и быть сознательным. В данной статье автор отмечает, что духовно-нравственное воспитание должно играть решающую роль во всей жизни человеческого общества.

Abstract. The article tells about the formation of spiritual and moral foundations in the development of the younger generation. The priority direction of pedagogical activity at the present stage is the formation of the spiritual and moral foundations of the individual and society through spiritual and cultural values and traditions. One of the most visual aids of education, the way of which are samples of literature, works of art. In this regard, works as a means of education are of great importance. The works teach a person to be spiritually developed, believe in the future and be conscious. In this article, the author notes that spiritual and moral education should play a decisive role in the entire life of human society.

XXI ғасырдың басында қазіргі әлемде және Қазақстанда жаһандық әлеуметтік өзгерістер болды, олар адамның зияткерлік, рухани, эмоционалды және физикалық күйзелісін тудыратын көптеген мәселелерді тудырды. Бұқаралық ақпарат құралдарының күшті әсерінің, байланыстардың кеңеюінің арқасында адам өзі өзгерткен және өзі өзгерген әлемді жаңаша қабылдайды, түсінеді, ашады. Мұның бәрі адам өмірінің әртүрлі деңгейлерінде – физиологиялық, психологиялық, әлеуметтік менталитетті қайта құруда, мақсаттарды, құндылықтарды өзгертуде, адамдардың бағдарлануында көрінеді. Адамның қоршаған шындықты қалай қабылдайтыны, өмірде өзі үшін қандай орынды таңдағаны, өмірге үмітпен қарайтыны немесе қараңғы түсте бәрін көретіні туралы мәселе бұрыннан бүгінгі күнге дейін ғалымдарды алаңдатты.

Колледжге келген студент үшін жаңалықтар, қиындықтар мен проблемаларға толы жаңа өмір басталады. Оған жаңа әлемде ыңғайлы орын табуға қалай көмектесуге болады? Жастық шақтың жарқын өмір кезеңі ретінде есте қалуын қалай жасауға болады?

Бүгінгі таңда мәңгілік асыл қасиеттер туралы айтып, білім алушыларға берік, шынайы құндылықтарды беру керек, ата-бабаларымыздың бай мәдени және тарихи мұрамен таныстыру қажет, соның нәтижесінде ғана «тұлға – азамат – маман» үлгісі қалыптасады.

Әр дәуірде тәрбиенің өзіндік тәсілдері мен әдістері болды, сол уақытқа тән құндылықтар мен белгілі бір үлгілер ерекшеленді. Қазіргі уақытта да бұл мәселе өзектілігін жоғалтқан жоқ. Білім алушыға көбірек еркіндік беріледі. Ең бастысы оның табиғи қабілеттерін дамыту болып саналады. Білім алушы тек оқуы керек, оған үй міндеттері сияқты талаптар қойылмайды. Нәтижесінде жастар өсіп, жауапкершілікті өз бойына алуға тырыспайды. Олар компьютер, теледидар, есірткі арқылы шындықтан аулақ болуға тырысады. Қоғамның рухани-адамгершілік негіздері және оның құндылықтары бұзылады. Жастар теледидар, компьютер, еркін баспасөз арқылы әсер ететін үлкен ақпарат ағынынан қорғалмаған. Қоғамда заттар мен ақшаға табыну басым болды. Білім алушылар ынтасыз оқиды. Сондықтан, бүгінгі күні өскелең ұрпақтың рухани-адамгершілік жаңғыру мәселесі өзекті болып отыр.

Рухани-адамгершілік даму мен Қазақстан азаматының жеке басын тәрбиелеу тұжырымдамасына сәйкес, негізгі құндылықтар белгіленеді. Олар: адам, отбасы, Отан, көпұлтты, дін, Еңбек, өнер, ғылым, табиғат.

Рухани-адамгершілік тәрбие – белгілі бір мақсатқа қол жеткізе білетін, мақсатты жүйелі, ұлттық көзқарасты, сенімді, парасатты, мінез-құлықтағы адами тәртіп пен рухани дағдыны қалыптастыратын жалпы азаматтық тәрбиенің құрамдас бөлігі. Рухани-адамгершілік тәрбие – бұл дұрыс дағдылар мен өзін-өзі ұстау дағдыларының нормалары, ұйымдағы қарым-қатынас мәдениетінің тұрақтылығын қалыптастырады. Жеке адамның адамгершілік санасының дәрежесі оның мінез-құлқы мен іс-әрекетін анықтайды. Адамгершіліктің негізі мінез-құлық нормалары мен ережелерінен тұрады. Адамгершілік тәрбиенің бүкіл жүйесі гуманистік мазмұнға толы, рухани негізде жеке адамның жан-жақты дамып жетілуіне бағытталған [2].

Әл-Фараби «Тәрбиелеу дегеніміз – адамның бойына білімге негізделген этикалық құндылықтар мен өнер қуатын дарыту», - дейді. Демек, шәкіртке жан-жақты терең білім беріп, оның жүрегіне адамгершіліктің асыл қасиеттерін үздіксіз ұялата білсек, ертеңгі азамат жеке тұлғаның өзіндік көзқарасының қалыптасуына, айналасымен санасуына ықпал етергі сөзсіз.

Бүгінгі таңда өскелең ұрпақты тәрбиелеу мәселесі біздің қоғам алдында өте өткір тұр. Көптеген жасөспірімдер шынайы жалпыадамзаттық құндылықтар жүйесінен алыстау сезімін дамытады. Бұл жағдайдың себептерінің бірі, менің ойымша, интернеттен, теледидардан және т.б. жасөспірімге өздігінен құйылатын төмен деңгейдегі қуатты

ақпарат ағынының теріс әсері, сондықтан тіл мен әдебиет мұғалімінің басты міндеті – әр сабағын адамгершілік сабағына айналдыру.

Қазақтың ең үздік жазушылары адамның ең маңызды, ең басты сұрақтарын қойды: ақиқат деген не? кім? мен солай өмір сүремін бе? бұл әлемге не үшін келдім? Яғни, біздің әдебиетіміз кез-келген ойлаушы жасөспірім өзіне қоятын сұрақтарды көтереді. Тіл мен әдебиет оқытушының міндеті – білім алушыларға осындай сұрақтар туралы ойлау қажеттілігін қалыптастыру, жазушылардың шығармалары рухани-адамгершілік тәртіптің көптеген мәселелерін түсінуге көмекші бола алады деген ойды білім алушылардың санасына жеткізу.

Әдебиеттің әр сабағын адамгершілік сабағына қалай айналдыруға болады?

Оқу жылының басында әдебиет сабағында мен білім алушылардан сабақтар мен сабақтан тыс іс-шаралардың дәстүрлі емес түрлері қандай, қайсысына қатысқысы келетіні туралы сұраймын. Олардың әртүрлі, тіпті күтпеген ұсыныстарын қабылдаймын және қарастырамын. Осылайша, оқу жылына шығармашылық қызметтің бірлескен жоспары туындайды, ал білім алушыларым дәстүрлі емес сабақтардың, жобалардың және сыныптан тыс іс-шаралардың ұйымдастырушылары мен қатысушылары болады, бұл оларға адамгершілік дамуға, өзін-өзі шығармашылық қалпыда жүзеге асыруға мүмкіндік береді.

Әдебиет пен тіл олардың бойында белгілі бір білімді, дағдыларды қалыптастырып қана қоймайды, сонымен қатар олардың адамгершілік қалыптасуына, моральдық, этикалық өмір принциптерін алуға көмектеседі.

Адамгершілік құндылықтарды қалыптастыратын барлық қызмет келесі бағыттарға сәйкес құрылады:

–білім алушылардың оқу құзыреттілігін қалыптастыру шарты ретінде стандартты емес тіл мен әдебиет сабақтарын және сыныптан тыс іс-шараларын өткізу;

–колледж бен қалалық кітапханалардың ынтымақтастығы;

–тіл мен әдебиетті тереңдетіп оқуға арналған колледж және қала деңгейіндегі түрлі шығармашылық іс-шараларға қатысу.

Бүгінгі таңда білім беру үлкен қиындыққа тап болды – білім алушыларды әдебиетке тарту, қызықтыру мәселесі. Жасөспірімдер кітаптың таңқаларлық әлемімен байланыс сезімін жоғалтты.

Іс-шараларға қатысу («Мен Отанымды мақтан тұтамын», «Ардагерге хат» т.с.с. шығармалар конкурсы, «Абай оқулары», «Кітаптар көрмесі», мерекелерге арналған сынып сағаттары және т.б.) білім алушылардың шығармашылық ерекшеліктерін, олардың әртістігін анықтап қана қоймай, іске, жауапкершілікке, азаматтық ұстанымға адал көзқарасты тәрбиелеуге мүмкіндік береді.

Жастардың адамгершілік тәрбиесінде жетістікке жетуге колледж, қала деңгейдегі кітапханалармен тығыз қарым-қатынасқа негізделген жұмыс жүйесі көмектеседі. Кітапханада өз сезімдерін, көңіл-күйлерін еркін білдіруге және өзін-өзі ашуға көмектесетін арнайы әдеби кеңістігі қалыптасады.

Филологиялық пәндер циклдік әдістемелік апталығында өткізілетін викториналар, «Ең ақылды», «Полиглот», «Тапқыр» ойындары білім алушылардың сабақта алған білімдерін бекітуге, негізгі және пәндік құзыреттіліктерін дамытуға мүмкіндік береді. Олар үшін ақындық марафондар мен ақындық рингтер де қызықты өтеді. Мұндай шығармашылық іс-шаралар бейнелі сөйлеуді дамытуға, сөздік қорын толықтыруға, сөзді тыңдауға, оны түсінуге үйретеді.

Жаңа технологияны меңгеру оқытушының өзін-өзі дамытып, оқу-тәрбие үрдісін тиімді ұйымдастыруға көмектеседі, білім алушыны өзіндік жұмыс атқаруына және ең басты мәселе – білім сапасын арттыруға көмектеседі. Қазіргі оқыту барысында оқытушы қолданып жүрген көптеген технологиялар жеке тұлғаның жетілуіне, оқытудың тиімділігінің негізін құруға бағытталған.

Сабақтарымда қолданыс тапқан жаңа инновациялық технологиялар мыналар:

Проблемалық оқыту технологиясы;
Сын тұрғысынан ойлау технологиясы;
Ақпараттық-коммуникациялық технологиясы [3].

Оқытудың замануи білім беру технологиялары материалды түсінуге шығармашылық, инновациялық тәсілді қалыптастыруға көмектеседі, ойлаудың дербестігін дамытады, оқытушыға білімнің тереңдігі мен беріктігін пысықтауға, іскерліктер мен дағдыларды бекітуге мүмкіндік береді. Білім алушылардың ерекшеліктерін анықтайды, олардың жеке қасиеттерін дамытуға және көрсетуге, даралығын қалыптастыруға, өз мүмкіндіктерін адамгершілік және шығармашылық тұрғыдан жүзеге асыруға ықпал етеді. Олар өз сөзіне деген жауапкершілік сезімін, тілдің сұлулығына сезімталдықты дамытады, адамның жеке мүмкіндіктерін түсінуге және іске асыруға мүмкіндік беретін үздіксіз рухани-адамгершілік жетілуге деген ішкі қажеттілігін қалыптастыруға көмектеседі.

Өз сабақтарымда мен проблемалық оқытуға көп көңіл бөлемін. Бұл өте тартымды, өйткені сабақ барысында білім алушылар білімді емес, белгілі бір жүйеде таңдаған мәселелерді шешумен айналысады. Білім алушылар қойылған мәселені шешу үшін қажетті ақпаратты материалдан өз бетінше іздейтіндей етіп ұйымдастырамын. Олар берілген материалды салыстырады және талдайды, өздеріне не белгілі екені тағы нені табу керектігін анықтап, қорытынды жасайды. Проблемалық оқытудың негізі – өткір, проблемалық мәселені табу мүмкіндігі, сабақта проблемалық жағдай туғызу және оны шешу жолдарын ұйымдастыру. Мысалы:

1. Сабақтың басында мен проблемалық жағдай туғызамын.
2. Оларды қайшылыққа әкеліп, осы мәселені шешудің жолдарын табуды ұсынамын.
3. Шешімін іздеуді және анықталған қарама-қайшылықтардың болжамын түсіндіруді ұйымдастырамын.
4. Білім алушыларды жағдайды салыстыруға, қорытынды жасауға, оқиғаларды салыстыруға шақырамын (мысалы, әртүрлі кейіпкерлерді салыстыру).
5. Осы мәселені шешудің құралдарын іздеуді ұйымдастырамын.
6. Мәселеге қатысты әртүрлі көзқарастарды ұсынамын (мысалы, сыншылардың басты кейіпкерлердің бейнелеріне, автордың философиялық тұжырымдамасына қарама-қарсы көзқарастары).
7. Нәтижелерді талдаймыз, сабақ барысында алған білімдерді қолдана отырып, қорытынды жасаймыз.

Проблемалық мәселелерді талқылау кезінде әртүрлі, көбінесе қарама-қарсы пікірлер айтылады. Бұл өте маңызды, өйткені білім алушылардың не ойлайтынын, алаңдайтынын, өз көзқарастарын қорғайтынын көрсетеді [4].

Маңызды рухани-адамгершілік қасиеттер тіл мен әдебиет сабақтарында пікірталас тақырыбына айналады: адамның асыл қасиеттері, ата-аналар мен балалардың қарым-қатынасы, кішіге қамқоршы болу т.с.с. Проблемалық оқыту технологиясы оқу процесін жандандыруға мүмкіндік береді, білім алушылардың адамгершілік тәрбиесін қалыптастыруға ықпал етеді, тақырыптың мәнін түсінуге, көркем шығарманың негізгі ойын, мәселесін анықтауға үйретеді.

Педагог үшін сын тұрғысынан ойлау технологиясы тартымды, өйткені оның әртүрлі ерекше әдістері көп. Ақпаратты игеріп қана қоймай, оны сыни тұрғыдан бағалау, түсіну, қолдану қажет. Білім алушылар оқытушыны тыңдап, немқұрайды отырмайды, сабақтың басты кейіпкерлеріне айналады, ойланып, естеріне түсіреді, бір-бірімен ой бөліседі, оқиды, жазады, оқығандарын талқылайды.

Сабақтасын тұрғысынан ойлау технологиясының келесі әдістерін сәтті қолданамын:

- негізгі ойдың, ұғымдардың, атаулардың «қоржыны»;
- миға шабуыл;
- топтық пікірталас;
- кластерлер;

- синквейн;
- Венн диаграммасы;
- шатастырылған логикалық тізбектер;
- дұрыс-жалған мәлімдемелер;
- үй тапсырмасының дәстүрлі емес түрлері (тақырып бойынша шағын жоба құру, сөзжұмбақ құру және т.б.).

Қазіргі уақытта қандай сабақты алсақ та ақпараттық және коммуникациялық технологияларын пайдаланбай елестету мүмкін емес. Ақпараттық-коммуникациялық технологияларды студенттер толық меңгеріп пайдаланса, үлкен жетістік. Әр оқытушы сабақтан кейін білім алушылар алған білімімен ғана емес, сонымен бірге көңілді күйде шыққанын армандайды. Бұл жерде осы технология маңызды орын алады.

Ақпараттық-коммуникациялық технологияларды, біріншіден, жаңа материалды түсіндіру кезінде: білімді нақты ұсыну (демо-энциклопедиялық бағдарламалар, презентация бағдарламалары, интерактивті такта). Екіншіден, өткен материалды бекіту кезеңінде (тренажер-бағдарламалар). Үшіншіден, өткенді бақылау және тексеру кезінде (тестілеу мен бақылауға арналған бағдарламалар). Төртіншіден, білім алушылардың өзіндік жұмысы кезінде (репетитор-бағдарламалар, электронды энциклопедиялар, дамытушы бағдарламалар).

Осылайша, тіл мен әдебиет сабақтарында АКТ-ны қолдану оқытудың тиімділігін едәуір арттырып қана қоймайды, сонымен қатар сабақта өнімді орта құруға, білім алушыларды сабаққа ынталандыруға көмектеседі.

Осы инновациялық технологиялар негізінде оқытушы мен білім алушы мынадай нәтижеге қол жеткізеді:

- үрлі әдіс-тәсілдерді пайдалану сабақтың мәнін терең ашуға көмектеседі;
- білім алушылардың барлығын сабаққа қатыстыруға мүмкіндік туады;
- әрбір білім алушының деңгейі анықталады;
- білім алушыларды түгел бағалауға болады;
- білім алушылардың жеке тұлғалық сипатын дамытуға, шығармашылығын шыңдауға, өзіне деген кәсіби сенімін қалыптастырады.

Қорыта айтқанда, біз тәрбиелеп отырған жеке тұлға білімді, білікті, іскер, еңбекқор, рухани жетілген, ұлттық болмысы шыңдалған, білімнің әлемдік кеңістігіне шыға алатындай әрі мейірімді болуы тиіс.

Әрине, жастардың тәрбиесіндегі қазақ тілі мен әдебиет сабақтарының әсері мол. Білім алушыларды тіл мен әдебиет білімдерімен және дағдылармен қаруландыруға, қоршаған орта, қазіргі әлем жағдайларына бейімдеуге ғана емес, сонымен қатар осы әлемдегі мінез-құлық мәдениетін тәрбиелеуге, сондай-ақ рухани-адамгершілік, патриоттық тәрбиені жүзеге асыруға мүмкіндіктер береді.

«Тәрбиені қай сабақта, қай кезде жүргізу керек» – деген мәселе көптеген педагогтерді толғандырады. Бұл мәселені зерттеушілердің көпшілігі және практик-педагогтер моральдық тәрбие гуманитарлық пәндерде жүзеге асырылады деп санайды. Сондай-ақ, отбасы адамгершілік тәрбиемен айналысуы керек деген пікір бар. Мен рухани-адамгершілік тәрбие әр сабақта, әр үзілісте, әр сабақтан тыс іс-шараларда жүзеге асырылады деген пікірді ұстанамын. Кез-келген оқиға, кез-келген жағдай білім алушыларға адамгершілік сабағын беруге себеп болуы мүмкін.

Әдебиеттер тізімі:

1. Абай. Энциклопедия - Алматы: «Атамұра», 1995ж.
2. Қазақ тілінің түсіндірме сөздігі.- Алматы, 2009 ж.
3. К.Ж. Бұзаубақова, Жаңа педагогикалық технология - Тараз, ТарМУ, 2003ж.
4. Қ. Өстеміров, А.Айтбаева, Қазіргі білім беру технологиялары, Алматы, 2006ж.

Сұлтанбеков О.У.

Түркістан облысының әдістемелік орталық әдіскері,
Түркістан облысы,
Түркістан қ., Қазақстан

МӘДЕНИЕТТЕР ДИАЛОГЫНЫҢ АЯСЫНДА ТҮЛҒАНЫ ҚАЛЫПТАСТЫРУ МӘСЕЛЕЛЕРІ

Аннотация. В статье рассматривается проблемы формирования личности студентов в контексте диалога культур как носителей гуманизма и нравственности. Человечество развивается по пути расширения взаимосвязи и взаимозависимости различных стран, народов и их культур. Этот процесс охватил различные сферы общественной жизни всех стран мира. Сегодня невозможно найти этнические общности, которые не испытали бы на себе воздействие со стороны культур других народов. Это выражается в росте культурных обменов и прямых контактов между государственными институтами, социальными группами, общественными движениями и отдельными индивидами разных стран и культур. Этот процесс затрагивает и отдельные индивидуумы. Наш мир на сегодняшний день пестрит разными локальными конфликтами, что можно охарактеризовать как конфликт между разными культурами. Поэтому проблема воспитания личности, впитавшая в себе принципы гуманизма и высокой нравственности обретает острую актуальность.

Abstract. The article deals with the problems of forming the personality of students in the context of the dialogue of cultures as carriers of humanism and morality. Humanity is developing along the path of expanding the interconnectedness and interdependence of various countries, peoples and their cultures. This process has covered various spheres of public life in all countries of the world. Today, it is impossible to find ethnic communities that have not been influenced by the cultures of other peoples. This is reflected in the growth of cultural exchanges and direct contacts between State institutions, social groups, social movements and individuals of different countries and cultures. This process also affects individuals. Our world today is full of different local conflicts, which can be described as a conflict between different cultures. Therefore, the problem of personal education, which has absorbed the principles of humanism and high morality, becomes acute.

«Мәдениеттер диалогы» ұғымы қазіргі кезде және білімнің әртүрлі салаларында танымал деп айтуға болады – философияда, мәдениеттануда, өнертануда, педагогикада. Бұл ұғым қазіргі кезде білім беруді дамыту тұжырымдамасында, оқу жоспарлары мен бағдарламаларында көрініс табады, студенттерге және педагогикалық кадрлардың біліктілігін арттыру тыңдаушыларына арналған дәріс курстарында айтылады.

Мәдениеттер диалогы болуы үшін кемінде екі мәдениеттің сұхбаты болуы қажет. Мәдениеттер диалогының прагматикалық мақсаты да бар, ол – этносаралық қатынастарда толеранттылықты қалыптастыру. Бұл мәселені шешудің пайдалылығы талассыз қабылданатын шарт, себебі көп ұлтты қоғамдарда ұлтаралық қатынастар қазіргі таңда күрделі мәселе болып саналады. Алайда, бұл мәселенің шешімі нақты этникалық мәдениеттерді, олардың алуан түрлілігі мен тарихын, осы мәдениеттердің аймақтық және әлеуметтік нұсқаларын білмей, сондай-ақ этникалық мәдениеттердің қазіргі жағдайы туралы нақты және жан-жақты білімдерсіз мүмкін емес. Білім беру жүйесінде мұндай ақпарат өте кем және бұл сипаттағы материалдарды оқу процесіне енгізу кезегін күтіп тұрған мәселе.

Мәдениеттер диалогы мәдениетті зерттеу ісінің маңызды категориясы болып саналады, өйткені мәдениеттер диалогының негізгі қағидасы – барлық ұлттық мәдениеттер бір-бірімен теңдігі. Сонымен қатар, белгілі бір мәдениетке негізделген дүниетаным жүйесі де қатар тұрған балама ретінде өмір сүруге құқылы. Демек, басқаша ойлау түрлері және басқа да құндылықтық тұрғылар тең деп танылады. Осыған байланысты мәдениеттер диалогында позициялар мен көзқарастардың бір-бірін өзара құрметтеуі бірінші орынға шығады.

Қазіргі уақытта білім беру процесіндегі мәдениеттер диалогының тұжырымдамасы тартымды тақырып ретінде көрінеді, бұл тұжырымдаманы студенттерге жеткізу үшін мәдениеттану, этнография, этноциология немесе этнодемография сияқты ғылымдардың

этникалық мәдениет туралы материалдарымен студенттердің жанжақты тұлға болып қалыптасуы үшін қолдану қажет.

Мәдениеттер диалогының мақсаты мәдениеттердің жақындасуы, олардың бір-бірін өзара байытуы, сонымен қатар мәдени көкжиектерді кеңейту, әмбебап құндылықтарды дамыту және рухани тұрғыда тәжірибе алмасу. Диалогта болу тұтас мәдениеттердің ғана белгісі емес, сонымен қатар сұхбаттасу қабілеті жекелеген адамның да маңызды сипаттарының бірі болып табылады, өйткені, сұхбаттасу барысында ғана жаңа идеялар пайда болады, басқа адамдарды, олардың құндылықтар жүйесін, дүниеге көзқарастарын түсінуге мүмкіндік бар.

Мәдениетаралық контекстегі диалог түрлі мәдениеттер өкілдерінің арасында пікір алмасуға ықпал етеді, соның нәтижесінде өзара түсіністік, өзара құрмет пен толеранттылықтың қалыптасуына ықпал етеді.

Мәдениеттер диалогының бұл ерекшеліктерін студентті тәрбиелеу барысында ескеру қажет. Себебі тұлғаның бұл контексте қалыптасуына оның өзінің мәдениетімен қатар зерделенудегі басқа елдің мәдениеті де үлкен рөл атқарады. Мәдениеттер диалогы контекстінде басқа мәдениетті тану үшін студенттер туған мәдениетін тануға қажет құралдарға сүйенеді, сондай-ақ зерттелетін мәдениетке қатысты оқу процесінде қалыптасқан білімге және басқа мәдениетті тану процесінде алынған білімге сүйене отырып өз мәдениеті туралы да жаңаша ойлай бастайды.

Мәдениеттер диалогының мәнін түсінбестен, осы ұғымның кеңдігі мен тереңдігін ашпай, жаһандану аясында тұлғаның қалыптасуына бөгет жасайтын кейбір факторларды білу қажет: 1. бөтенді қабылдамау адамның табиғи қасиеті, керісінше, биологиялық тұрғыдан алғанда адамға жатсыну, бөтеннен қорқу тән; 2. студенттерде басқа елдер туралы ақпараттардың аздығы; 3. мәдениеттердің ұқсастығы мен айырмашылығын анықтайтын салыстырмалы тәсілдің жеткіліксіздігі.

Осы аталған факторлар мәдениеттер диалогына бөгет жасайды, демек тұлғаның бойындағы осы кедергілердің күшін әлсірету немесе жою үшін келесі мәселелерді шешіп алу керек және оларды студенттерге жеткізу керек.

Мәдениеттер диалогының мәселесі - бұл кем дегенде үш сұрақтың жиынтығы: өзара түсіністік, менталитет, мәдениет пен тілдің қарым-қатынасы.

Тек басқа мәдениеттің құндылықтарын санамен қабылдау және түсіну өзара түсіністікті қамтамасыз етеді. Өзгелердің де құндылықтарын мойындауға негізделген өзара түсіністік және басқалардың да құндылықтар жасауға мүмкіндіктері, құқықтары бар екенін мойындау және осы құндылықтарды құрметтеу тұлғаны қалыптастыруда үлкен маңызға ие.

Өзара түсіністік әрдайым үйлесімге, ынтымақтастыққа әкеледі, бұл тек келесі жағдайларда ғана мүмкін болады: а) ортақ мәселе екі сұхбаттасушы үшін де маңызды болуы керек; ә) эмоционалдық байланыстардың бірлігі (мыс., бір құбылысқа қатысты қуануы немесе мұңаюы және т.б.); б) әртүрлі мәдениет өкілдері, мысалы, екеуі де жағдайды қабылдады, түсінді, мәдени құбылыстың мағынасын ұғынудағы кедергілерді жеңе білді. Осы аталған шарттар бар жерде өзара түсіністік бар деп айтуға болады.

Менталитет бұл әлеуметтік немесе этникалық топқа, ұлтқа, халыққа тән ақыл-ой, эмоциялық, мәдени ерекшеліктердің, құндылық бағдарлар мен көзқарастардың жиынтығы.

Менталитеттің негізінде білім жатыр. Білу үшін тұлғаға не қажет: қабылдау, талдау, өзінікімен салыстыру, бағалау, өзіндегі білім жүйесіне қосу және осыларға сәйкес әрекет ету.

Ары қарай, басқа халықтың мәдениетіне деген эмоционалды қатынасты да ескеру қажет. Адам оған қандай қатынаста болуы мүмкін: сақтық, шыдамдылық, бейтараптық, ақпарат ретінде қабылдау, жай назар аудару, қызығушылық таныту, эмоциямен қабылдау, зейін қойып қарау, көбірек білуге деген ұмтылыс ретінде және т.б түрлерде көрінуі мүмкін. Тұлғаның бойында аталған эмоциялар деңгейінің бірі жоғары немесе бірі төмен болуына байланысты бөгде мәдениет құбылыстары оның жеке өмірінде орын алатын маңызды немесе қажетсіз факт ретінде көрінеді.

Мәдениет адамға тіл арқылы беріледі, осы жағдай оны барлық басқа тіршілік иелерінен ерекшелейді. Тілдің арқасында мәдениет білімнің жинақталуы және аккумуляциясы ретінде көрінеді, сонысымен тіл арқылы өткен кезден болашаққа беріледі. Сондықтан адамның жануарлардан айырмашылығы әр келесі ұрпақта өзінің дамуын қайта бастамайды. Егер оның дағдылары мен білімдері болмаса, оның мінез-құлқы, тәртібі инстинкттермен реттеліп, өзі іс жүзінде басқа жануарлардың ортасынан ерекшеленбес еді. Тіл мәдениеттің нәтижесі сонымен қатар оның маңызды құрамдас бөлігі және оның өмір сүру шарты деп айтуға болады.

Бұл дегеніміз мәдени әлем мен материалды әлем арасында тіл мен мәдениеттің тасымалдаушысы адамның бар екендігін білдіреді. Ол материалды дүниені сезім органдары арқылы түсінеді және қабылдайды, осы негізде дүние туралы өз түсініктерін жасайды. Олар, өз кезегінде, басқа адамдарға беруге мүмкін болатын рационалды ұғымдарда, тұжырымдамаларда, пайымдауларда мағыналананды. Бұл жерден көретініміз, мәдениет және тіл барлық уақытта бірлікте болады.

Қазіргі кезде республикамызда білім берудің жаңа үлгісі қалыптасты. Білім берудің бұл парадигмасында бірінші орынға баланың білімі, білігі мен дағдысы емес, оның тұлғасы, өзіндік ойлау және білім алу арқылы дамуы шықты.

Оқыту ісінің заманауи әдістері бойынша сабақ өткізу барысында келесідей талаптарға назар аударып соларды сақтау керек: дидактикалық, дамытушылық, тәрбиелік, гигиеналық және ұйымдастырушылық.

«Мәдениеттер диалогы» секциясының тақырыптары бойынша проблемалық оқыту әдісін қолдануды дұрыс көремін, себебі, тақырыптар негізінен философиялық, мәдениеттанулық жалпы гуманитарлық сипатта болғандықтан студенттің әдебиетпен жұмыс істеуін, терең ойлануын және өз бетімен көп ізденуді керек етеді. Студент өз бетімен әдебиетпен жұмыс істеп білім алу процесінде, оқытушыға тәуелсіз түрде, жұмысын дербес түрде басқаруға мүмкіндік алады. Бұл бағытта жұмыс істеу барысында студенттің танымдық және шығармашылық іздену икемділіктері дамиды.

Сабақты оқыту кезінде алға қоятын мақсаттар:

- мәдениеттерсұхбаты туралы ойтолғау барысында студентке әрбір жеке тұлға пікірінің маңызды екендігіне көз жеткізу;

- бұл бағыттағы барлық ақпараттың жан-жақты ой елегінен өткізіп қабылдау керектігін түсіндіру;

- мәдени құндылықтар туралы білім жеке тұлға емес, топтық, ұжымдық сұхбаттасулар немесе талқылаулар түрінде тез игерілетіндігін айту;

- мәдениеттер диалогы туралы білім алуда студенттерде қоғамның даму туралы да білімдерін жетілдіру.

Әдебиеттер тізімі:

1. Өстеміров К. Қазіргі педагогикалық технологиялар мен оқыту құралдары. – Алматы, 2007.
2. Ф. Б. Бөрібекова, Н. Ж. Жанатбекова. Қазіргі заманғы педагогикалық технологиялар: Оқулық. – Алматы, 2014.
3. Журавлева Е.А. Межкультурный диалог как фактор развития единого гуманитарного пространства / Толерантность и культура межнационального общения, – Краснодар: Просвещение-Юг, 2009.
4. Вольнец А. Г. Школа диалога культур: вокруг оснований [Электронный ресурс]. URL. <http://www.culturedialogue.org> (дата обращения 22.09.2013)
5. Ярославцева Ю. В. Диалог культур как средство развития социокультурной компетенции учащихся /Сибирский педагогический журнал № 2/2014, Новосибирск

Султанова Г.Е.

Костанайский педагогический колледж,
Костанайская область,
г. Костанай, Казахстан

ФОРМИРОВАНИЕ ДУХОВНО-НРАВСТВЕННЫХ ЦЕННОСТЕЙ НА УРОКАХ ОСНОВ ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ

Түйін. Бұл жұмыста тиімді әдістер мен тәсілдердің қысқаша сипаттамасы, сонымен қатар «Кәсіпкерлік негіздері» сабақтарында оқушылардың рухани-адамгершілік тәрбиесі бойынша жұмысымда қолданатын қызмет түрлерінің сипаттамасы берілген.

Аннотация. В данной работе представлено краткое описание эффективных методов и приемов, а также характеристику видов деятельности, которые применяю в своей работе по духовно-нравственному воспитанию обучающихся на уроках «Основы предпринимательской деятельности»

Abstract: This work provides a brief description of effective methods and techniques, as well as a description of the types of activities that I use in my work on the spiritual and moral education of students in the lessons "Fundamentals of Entrepreneurship"

Ключевые слова. конкурентоспособность, прагматизм, предпринимательство, ценность, сдержанность, удовлетворенность, успешность

«...Три качества – обширные знания, привычка мыслить и благородство чувств – необходимы для того, чтобы человек был образованным в полном смысле слова».

Н.Г. Чернышевский

С момента, когда я впервые как педагог переступила порог школы, прошло более тридцати лет. С тех пор наша страна прошла несколько исторических периодов от перестройки и развала Советского союза до Независимости государства. Претерпело несколько реформ и казахстанское образование. Система образования как часть общественного пространства «встроена во время страны», и неминуемо отражает эпоху, выявляя новые общественные тенденции и идеологические доминанты.

Не так давно Казахстан перешел на следующий этап развития. В апреле 2017 года первый Президент Казахстана Нурсултан Назарбаев выступил с программной статьей «Взгляд в будущее: модернизация общественного сознания». В этой работе Лидер Нации выделил основные направления модернизации сознания общества и каждого казахстанца: конкурентоспособность; прагматизм; сохранение национальной идентичности; культ знания; эволюционное развитие страны и открытость сознания [1]. В программе «Рухани жанғыру» обозначена основная цель нации на новый исторический период: сохранить и приумножить духовные и культурные ценности, войти в 30 развитых государств мира. Бизнесмены как участники экономических отношений играют ведущую роль в этом процессе. В их силах сделать Казахстан и казахстанские товары конкурентоспособными на международном рынке, строить отношения с партнерами и потребителями на основе справедливости и прагматизма, отбирать лучшие инновационные способы и механизмы ведения бизнеса, не теряя при этом национальной идентичности, привнести новые знания и технологии в бизнес-процессе, помочь стране развиваться эволюционно и открыто.

С целью обеспечения практической подготовки студентов в усвоении основ предпринимательской деятельности, её содержания, решения проблемы самоопределения и самоутверждения личности молодого человека, созданию условий для реализации его потенциала по инициативе Национальной палаты предпринимателей Республики Казахстан «Атамекен» с 2018 года в колледжах страны был введен факультативный курс «Основы предпринимательской деятельности». Изучение курса даст возможность обучающимся ознакомиться с основными теоретическими аспектами ведения предпринимательской деятельности, овладеть первичными практическими навыками для создания собственного бизнеса. Способствование духовному становлению личности, формированию нравственных позиций является одной из приоритетных задач курса.

В основе курса лежит практико-ориентированный подход, который подразумевает самостоятельную работу студентов над собственными стартап проектами на протяжении всего изучения курса. Также в программе используется метод кейсов, который наглядно демонстрирует применение полученных знаний на примерах действующих казахстанских и международных компаний, а также принцип геймификации, позволяющий студентам закреплять полученные знания в процессе участия в бизнес-играх.

С учетом особенностей содержания учебного материала реализацию задачи духовно-нравственного воспитания на своих уроках осуществляю посредством четырех факторов:

- через содержание образования;
- через методы и формы обучения;
- через использование случайно возникших и специально созданных воспитывающих ситуаций;
- через личности известных предпринимателей.

Работа по духовно-нравственному воспитанию в процессе изучения дисциплины будет эффективной, если она проводится на различных этапах урока: в процессе овладения теорией предмета, при решении ситуационных задач, в ходе выполнения домашних заданий, при проведении гостевых лекций, подготовке к творческим конкурсам.

Каждый урок должен начинаться интригой. Стихи, афоризм, письмо, высказывание, страница газеты – всё может стать интригой. Интрига – это первое умственное действие, к которому приглашает студентов преподаватель, заложивший в проект урока систему обучения анализу и синтезу, наблюдению и творчеству в работе над духовными и нравственными проблемами современности. Например, изучение самой первой темы курса «Предпринимательское мышление» мы начали стихами Абая Кунанбаева:

Без знаний нос не задирай.
Найди себя, потом играй.
Не надо смеха через край.
Пуста веселость эта.
Пяти вещей ты избегай,
К пяти вещам стремленье знай,
Раз хочешь выйти в люди.
Все сбудется в твоей,
Когда так жить полюбишь.
Узнай же, что бахвальство, ложь,
Лень, сплетни, деньги на кутеж-
Твои враги повсюду.
Мысль, труд, стремлений высота,
Довольство малым, доброта:
Пять дел в которых чудо.

Студентам было предложено высказать свое мнение о таком качестве предпринимателя как «прагматизм». В ходе обсуждения были выделены следующие основные принципы прагматизма: сдержанность, удовлетворенность и простота, экономичность и рациональное использование.

В начале учебной работы по усвоению нового материала можно использовать упражнение «Ожидание», когда студентам предлагается высказаться о своих ожиданиях по учебной теме. Можно предложить, например, следующий вопросный ряд:

- На какие вопросы вы хотели бы ответить, изучая тему?
- Какие первоначальные знания и представления по теме вы имеете?
- Как вы думаете, какие сложности при изучении данного вопроса могут возникнуть?
- Для чего в дальнейшем вам могут пригодиться знания по данной теме?
- Хотели бы вы объединиться в группы, изучая данную тему?

Данное упражнение способствует повышению интереса к предмету, реальной оценке обучающимися своих возможностей, снижению психологического напряжения на занятиях,

установлению доверительных отношений между преподавателем и студентами, повышение качества знаний.

Особую роль играют обсуждения притч во время урока, так как в них передаются нравственные идеалы и показываются образцы поведения. Притча всегда сопровождается моралью, но эта мораль, как правило, не исчерпывает всей полноты ее смысла, а лишь акцентирует внимание на ее определенных аспектах. Создателей притчи интересует не характер конкретного героя, а определенный набор нравственных качеств человека, выявляемых ситуацией. Образы и ситуации в притчах следует рассматривать как «игру символов». Человек всегда учится сам и каждый делает выводы самостоятельно (часто – совершенно разные на основе одной и той же истории). Притча предполагает диалог, беседу со слушателем или читателем, и её основное действие разворачивается тогда, когда история рассказана и человек начинает её осмысление. Они являются одним из древнейших способов передачи мысли и обучения молодежи.

Рассмотрим в качестве примера анализ притчи о человеке, построившем дом, использованной при изучении темы «Ответственность предпринимателя».

«Жил-был один человек. Он строил себе дом. Он хотел, чтобы дом стал самым удобным, самым теплым, самым красивым в мире.

Основательно принялся строить свой дом человек. Он с любовью выбирал камни и обтесывал их. Строительство шло долго, но постепенно появлялся на свет один из самых красивых домов, которые когда-то существовали в мире.

К человеку приходили и просили о помощи другие люди, так как весь мир был объят пламенем. Люди страдали и умирали. Всем приходившим человек отказывал в защите и заботе, потому что интересовался только домом, а не миром вокруг...

Когда он построил, наконец, свой замечательный дом, то не смог найти планету, где можно было бы жить».

Для анализа притчи был предложен следующий план: а) символы притчи; б) ценности, которые утверждает притча; в) основная мысль.

Примерные вопросы студентам:

– Чего хотел человек, когда мечтал о своем доме? Есть ли что-нибудь плохое в том, о чем он мечтал? Какие чувства он у вас вызывает? (Нарисовать на доске лестницу и человека на верхней ступеньке).

– Как строил свой дом человек? Что означают выражения: «основательно принялся строить», «с любовью выбирал и обтесывал», «постепенно появился»?

– Это была трудная работа? Почему же она не утомляет человека? Почему он не бросает эту трудную работу? (У человека цель – построить дом *самый...*, *самый...*, *самый... Лучший в мире...* Человек на ступеньке ниже).

– Что происходило вокруг человека и его красивого дома? В чем нуждались окружающие люди?

– Как ведет себя человек? Почему он отказывает другим в защите и заботе? (Человек на ступеньке ниже).

– Можем ли мы по-прежнему восхищаться человеком?

– Какие чувства он у вас вызывает? (Человек на ступеньке еще ниже).

– Как вы думаете, почему человеку, построившему дом, нет места не только на Земле, но и во всей Вселенной? За что он так страшно наказан?

– Почему человек, задумавший хорошее дело, оказался в таком ужасном положении? Справедливо ли такое наказание? Какие чувства у вас вызывает этот человек?

– Охарактеризуйте следующие качества человека: «равнодушие», «бессердечие». Как вы их понимаете?

– Что необычного в этом коротком повествовании? Только ли о человеке и строительстве дома оно рассказывает?

– Что такое ДОМ в жизни каждого человека?

– Чего же не хватило человеку, о чем он забыл, строя свой дом? (Человек на последней ступеньке – внизу).

В ходе обсуждения студентами были выделены **символы и значения, используемые в притче** (*Дом* – семья, жизнь, опора, защита... *Камни* – правила, законы... *Пламя* – войны, беды, несчастья...), общечеловеческие **ценности** (дом, семья, милосердие, отзывчивость, помощь ближнему, превосходство мира духовного над материальным...) и **основная мысль** – человек, который живет только для себя, остается одиноким в этом мире... [2]

В педагогической психологии рассматриваются пути решения проблемы перевода знаний на личностно-смысловой уровень. Обучающиеся непроизвольно запоминают яркие, эмоциональные для них случаи или детали. Учёные даже говорят о существовании особого вида «*эмоционального познания*». Поэтому использование в ходе урока аудиовизуальных компонентов способствует решению духовно-нравственных воспитательных и образовательных задач своими специфическими средствами. На своих уроках использую такие аудиовизуальные компоненты как: иллюстрации, музыку, киноматериалы и видеоматериалы. Данные средства обучения включают в работу зрение, слух обучающихся, что, в свою очередь, расширяет спектр эмоций, чувств, приводит к более глубокому восприятию содержания. Ситуация «эмоционального познания» может быть создана в начале урока, неся в себе ценностную установку, в конце урока, в середине, являясь своеобразным дидактическим центром, она может пронизывать содержание теоретического материала и исследовательской деятельности обучающихся, содержание всего урока.

Чтобы сегодняшних студентов удивить, заинтересовать и увлечь своим предметом, нужны нетрадиционные подходы. В педагогической деятельности мной используется технология развития критического мышления, проблемная, проектно- исследовательская, кейс технологии на основе личностно- ориентированного подхода. Связующим звеном всего вышеперечисленного становится игровая деятельность, которая позволяет наиболее успешно реализовать цель – заинтересовать и увлечь. Игры, моделирующие деловую среду, помогают студентам практиковать навыки управления предприятием и видеть результаты своей деятельности так, как будто это происходит в реальной ситуации. При проведении деловых игр происходит приближение обучения к реальной действительности, требуя от студентов взаимодействия, творчества и инициативы. Игровое сопровождение изучения материала позволяет поддерживать постоянный высокий интерес у студентов к содержанию учебного предмета, активизирует их самостоятельную деятельность, помогает формировать и закреплять практические навыки. Широкое применение мною в практике преподавания экономики деловых игр направлено на решение комплексных задач усвоения нового, закрепления материала, развития творческих способностей, формирования общеучебных умений, дают возможность студентам понять и изучить учебный материал с различных позиций. Кроме того, с помощью деловых игр можно тренировать такие важные качества, как коммуникативность, лидерские качества, умение ориентироваться в сложной, быстро меняющейся ситуации. Это позволяет в свою очередь не просто получать и накапливать знания, а приобретать умения наиболее успешно использовать всё то, что накоплено: знания, особенности характера, личностные качества. То есть способствует воспитанию успешного человека. Ну и, конечно же, студенты должны видеть примеры успешных людей, в частности бизнесменов. С этой целью организовываю встречи, круглые столы и мастер классы с привлечением как успешных уже состоявшихся, так и начинающих предпринимателей. Такие встречи помогают студентам поверить в свои силы, учат преодолевать трудности, строить траекторию своего профессионального и карьерного развития. Для меня важно показать своим студентам на примере реальных людей, живущих рядом с ними, возможные пути их самореализации не только в своей профессии, но и в предпринимательской деятельности.

Наше государство открывает перед современной молодежью большие возможности, успешно использовать которые можно уже со студенческой скамьи. Чтобы быть в курсе современных тенденций, я сама стараюсь не упускать возможности посещать бизнес-тренинги и семинары, участвовать в бизнес ярмарках и выставках. Приобщаю к этому и

своих студентов. Убеждаю, что человек, который хочет добиться успеха в жизни, должен находиться в состоянии постоянного поиска. Недавно на сайте Atameken Academy был запущен Фондом "Халык" первый казахстанский бизнес-инкубатор OZGERIS для школьников и студентов колледжей. OZGERIS это образовательный проект, его цель – обучение на основе практического опыта тому, что предпринимательские навыки имеют важнейшее значение для достижения успеха в жизни. Участники инкубатора имеют возможность испытать на себе развитие предпринимательских проектов под руководством предпринимателей страны, выступающих в качестве менторов. Восемь студентов нашего колледжа подали заявки на участие в проекте.

Реализация задачи духовно-нравственного воспитания на порядок сложнее и ответственнее, чем передача предметных знаний и возможна при особом состоянии души преподавателя, определяющемся ясностью его духовного зрения. По словам К.Д. Ушинского настоящего учителя и учеников роднит «особенная теплота и задушевность отношений», основой которой являются духовные качества личности педагога: вера, любовь, честность, открытость, мудрость, красота души. И не важно, какой предмет он ведёт, главное, какие условия создает педагог на своих уроках для гармоничного развития личности.

Список литературы:

1. Программная статья Главы государства «Взгляд в будущее: модернизация общественного сознания», 12 апреля 2017 года
2. Лукашенко Ж.В. Формирование духовно-нравственных ценностей у школьников на уроках и во внеурочной деятельности (из опыта работы учителя). – Смоленск, 2013., с 41-52

ӘОЖ 37.026.9

Тайкенова А.У.

тарих пәнінің оқытушысы, Қостанай автомобиль көлігі колледжі,
Қостанай облысы,
Қостанай қ., Қазақстан

ЖЕКЕ ТҮЛҒАНЫҢ РУХАНИ-АДАМГЕРШІЛІК ҚАСИЕТТЕРІН ҚАЛЫПТАСТЫРУ

Түйін. Мақала қазіргі әлем талаптарына сәйкес адамгершілігі мол, рухы мықты, бәсекеге қабілетті тұлғаны тәрбиелеу мәселесіне арналған, жан-жақты тұлғаны дамытуға бағытталған іс-шаралар мен ұсыныстар келтірілген.

Түйін сөздер: рухани-адамгершілік тәрбие, білім, бәсекеге қабілеттілік, проблемалық оқыту технологиясы.

Аннотация. Статя посвящена вопросу формирования духовно-нравственных, конкурентоспособных качеств личности в соответствии с требованиями современного мира, рассматриваются мероприятия и приведены рекомендации, направленные на всестороннее развитие личности.

Ключевые слова: духовно-нравственное воспитание, образование, конкурентоспособность, технология проблемного обучения.

Abstract. The article is devoted to the formation of spiritual and moral, competitive qualities of the individual in accordance with the requirements of the modern world, considers measures and provides recommendations aimed at the comprehensive development of the individual.

Keywords: spiritual and moral education, education, competitiveness, technology of problem-based learning.

«...жаңа жағдайларға байланысты бәрімізді алаңдататын мәселе – білімді, кәсіби даярлығы бар адам тәрбиелеу ғана емес, қоғамдық өмірдің барлық саласында ұлттық және дүниежүзілік құндылықтарды қабылдауға қабілетті, рухани және адамгершілік мүмкіндігі мол тұлға қалыптастыру болып табылады».

Н. Назарбаев.

Жаңа кезеңдегі білім берудің өзекті мәселесі – өскелең ұрпаққа адамгершілік-рухани тәрбие беру. Рухани-адамгершілік тәрбие – бұл дұрыс дағдылар мен өзін-өзі ұстау дағдыларының нормалары, ұйымдағы қарым-қатынас мәдениетінің тұрақтылығын қалыптастырады. Жеке адамның адамгершілік санасының дәрежесі оның мінез-құлқы мен іс әрекетін анықтайды.

Жасөспірімдерді адамгершілікке тәрбиелеуде оларды өмірде кездесетін түрлі жағымсыз жағдаяттардан сақтау мәселесі ескерілуі қажет. Өкінішке орай кейбір ата-аналар күнделікті тірлік қамымен балалардың рухани қажеттіліктерін ескермей, екінші орынға ысырып жатады. Аға буынның міндеті – белсенді азаматтық ұстанымы бар, жауапкершілігі мол, отансүйгіш, иманды және бәсекеге қабілетті көшбасшы тұлға тәрбиелеу.

Сондықтан, жас өрендерге жақсы мен жаманды айыра білуді үйретіп, салауатты өмір салтын насихаттау керек, өзін-өзі жетілдіруге деген ынтасын ояту қажет, сондай-ақ, өзіне шешім қабылдатып, мақсатын айқындап, оны іске асыруға көмектескен жөн. Бұл ретте, ұстаздар қауымы ата-аналарды оқу-тәрбие үрдісіне қатыстыру, олармен тығыз байланыс орнатуы тиіс.

Білім алушылардың оқу процесінен тыс уақытын адамгершілік асыл қасиеттерді игеруіне ықпал ететіндей бағытта ұйымдастыру қажет, бұл ретте, оқытушы тапқырлық танытқаны жөн. Мұндай іс-шаралар оқушыларға қызықты және оның жалғасын асыға күтетіндей дәрежеде өткізілуі керек. Оқу процесінен тыс пікірталастар ұйымдастыру, білім алушыларды мұражайға, театрға немесе классикалық музыка концертіне апару, театрландырылған қойылымдар – рухани-адамгершілік тәрбие берудегі таптырмас құралдар.

Театрландырылған қойылымдар жасөспірімдердің эстетикалық талғамын, қиялын, тілін дамытуда, олардың өмірге деген көркемдік көзқарастарын қалыптастыруда ерекше рөл атқарады. Олар рөлдерді сомдай отырып, кейіпкерлердің іс-әрекеттері мен мінез-құлықтарын келтіреді және ойын арқылы тілдерін дамыта отырып, адамгершілік жақсы қасиеттері қалыптасады. Мұндай іс-шаралар білімпаздардың шығармашылық, тамаша ойларға жетелейді. *Жағымды ойлар* – жақсылықтың бастауы. Өз тәжірибемде театрландырылған қойылымды студенттерге қазақ тілін меңгерту үшін қолданамын. Қазіргі таңда оқу орындарында көп *тілді меңгертуге аса* назар аударылуда. Алайда, мемлекеттік тілді дамыту, оның қолдану аясын одан әрі кеңейту және мәртебесін көтеру мәселесін қолға алып, қазақ тілін меңгертуге бағытталған іс-шараларды ұйымдастыру жұмысын күн тәртібіне қою керек. Ел Президенті Қасым-Жомарт Кемелұлы Тоқаев «Тәуелсіздік бәрінен қымбат» мақаласында «Мемлекеттік тілді білу – Қазақстанның әрбір азаматының парызы», – деп атап көрсеткен. «Өзге тілдің бәрін біл, өз тіліңді құрметте» деген ұлағатты сөз бекер айтылмаған. Кейбір азаматтардың тілді шұбарлап, қазақ тілінің қолданылу өрісін тарылтатыны көңілге қаяу түсіреді, алдағы уақытта әдебиеттану мәселелері көтеріліп, әлемнің озық туындылары мемлекеттік тілге аударылатыны *жарқын болашаққа тағы бір қадам деп білемін*. Елбасымыз Нұрсұлтан Назарбаевтың «Өзінің биік, таза, рухани қасиетімен кітап – мәдениет пен руханиятты қорғауда теңдесі жоқ құрал» деген сөзі бар, әдебиетімізді жаңғыртып, тілімізді меңгерсек еңсесі биік, *парасатты ел боламыз*. Мемлекеттік тілді білу – мақсат, перзенттік парыз, Отан-анаға деген құрмет.

Мемлекеттік тілді меңгерту үшін:

1. Тілдік орта қалыптастыруды (соңғы курста білім алушы студенттерді Оңтүстік Қазақстанға тәжірибеге жіберу);

2. Қазақ тілінде бейнематериалдар шығарып, қазақ *тілін меңгертуге арналған лайфхактарды насихаттауды;*

3. *Қазақ тілінде* субтитрлері бар фильмдер мен мультфильмдерді көрсетіп, насихаттауды;

4. Білім алушыларды қазақ тіліндегі театрландырылған қойылымдарға (рөлдік ойындарға) тартуды ұсынамын.

Театрландырылған қойылым:

Ыбырай Алтынсарин (студент):

«Кел, балалар, оқылық,
Оқығанды көңілге
Ықыласпен тоқылық...

Армысындар, шырақтарым! Мен өз ісімнің 100 жылдан астам уақыттан кейін жалғасын тауып отырғанына ризамын. Білімдерін шыңдауға асық сіздердей азаматтарды көргеніме өте қуаныштымын. Ілім - жанып тұрған шырақ. Мемлекеттік тілді меңгерген әрбір азамат Ұлы дала елінің тарихын, мұрасын, тұрмысы мен салт-дәстүрлерін терең танып, Отанының өркендеуіне мол үлес қосады деген сенімдемін».

1-студент:

«Армысыз, Ыбырай аға, Сізді көргенімізге өте қуаныштымыз, Сіздің еңбек жолыңыз біз үшін үлгі-өнеге.

2-студент:

«Өнер-білім бар жұрттар
Тастан сарай салғызды;
Айшылық алыс жерлерден,
Көзінді ашып-жұмғанша,

Жылдам хабар алғызды...», – деген өлеңіңізден адамзаттың көркі-білім, мәдениет екендігін ұғындық.

Ыбырай Алтынсарин (студент):

«Жарайсындар, қарақтарым! Жоғары ізгілік мұраттардың ең құндысы-руханилық. Өзін-өзі жетілдіретін тұлға үнемі ізгілік ұстанымдарын шыңдауға ұмтылады.

Рухани тәрбие арқылы ізгілік ұстанымдарды тұлға бойына сіңіріп, жеке тұлғаның ақыл-ойы мен іс-әрекеттерін жүрек арқылы ізгілік мұраттарға бағыттап, өмір даналығын түсінуге рухани көзқарас қалыптастырамыз. Өскелең ұрпақ бойына жалпыадамзаттық құндылықтарды (руханилық, адамгершілік, қайырымдылық) сіңіру-тәрбиенің басты мақсаттарының бірі.

Жан-жақты дамыған жеке тұлғаның маңызды көрсеткіштерінің бірі – жоғары деңгейдегі ойлау әрекеттері. Оқу шығармашылық сипатқа ие болса, онда оқу дамытуға бағытталады. Дамыта оқыту барысында оқытушы білім алушының ойлау әрекеттерінің даму заңдылықтарын біле отырып арнайы педагогикалық әдістер арқылы оқушылардың ойлау және танымдық әрекеттерін қалыптастыруға бағытталған мақсатты жұмыстарды жүзеге асырса, мұндай оқыту проблемалық оқыту деп аталады. Проблемалық оқыту мақсаты – оқушыларды өздігінен жаңалық ашып, шешім қабылдауға бағыттау. Сабақ барысында оқушылар өздері тұжырымдар ұсынып, оған дәлелдемелер келтіріп, өз пікірін жүйелі, нақты жеткізуге үйренеді. Оқушының дұрыс ойлау әрекеті жетекші орында. Дұрыс ойлау арқылы оқушы өзінің оқудың қай сатысында тұрғанын бағалай алады.

Проблемалық жағдаят – белгілі бір қызықтыратын мәселе туралы кедергіге тап болған кезде оны түсіндіре алмау, оны шешуде өзіне кейде белгісіз әдістермен, өзі білетін білімді қолдану арқылы шешу. Педагогикалық жағдаяттар үйренетін объектінің мәнін ашып, оқушы әрекетін белсендіретін түрде ұйымдастырылады. Мысалы:

Оқытушы:

Адамгершілік бастауы неде?

1-студент: Адамгершілік бастауы – рухани тәрбие.

2-студент: Адамгершілік амандасудан басталады.

3-студент: Адамгершіліктің бастауы – имандылық, ізеттілік пен сыпайылық, қайырымдылық, әдептілік.

Оқытушы:

Жол бойында қарт кісіні көрсеңіздер не істейсіздер?

1-студент: Жолды кесіп өтуге көмектесемін.

2-студент: Такси шақырып, қажет жеріне жеткізіп саламын.

Оқытушы:

Автобуста, қоғамдық орындарда мүмкіндігі шектеулі жандарды көрсеніздер не істейсіздер?

1-студент: Орын беремін.

2-студент: Мүмкіндігі шектеулі жандарға арналған орынды көрсетемін, қажет болған жағдайда көмектесемін.

Адамгершілік тақырыбы – мәңгілік. Өскелең ұрпақтың бойына адамгершілік қасиеттерді сіңіру – ата-ана мен ұстаздардың басты міндеті. Шәкіртке жан-жақты терең білім беріп, оның жүрегіне адамгершіліктің асыл қасиеттерін ұялата білсек, ертеңгі азамат жеке тұлғаның өзіндік көзқарасының қалыптасуына, айналасымен санасуына ықпал етері сөзсіз. Біздің міндетіміз – бүгінгі жаңа қоғам мүддесіне лайықты, жан-жақты жетілген, рухы мықты парасатты тұлға тәрбиелеп өсіру. Рухани-адамгершілік тәрбие беру арқылы өскелең ұрпақтың бойына сүйіспеншілік, сыйластық, кішіпейілділік, төзімділік, қайырымдылық сынды құндылықтарды дарытамыз, тұлғаның қоғамда өз орнын табуына, қабілет-дарынының ашыла түсуіне, ақыл-парасатының дамуына, яғни сәнді де мәнді өмір сүруіне қызмет етеміз.

Оқыту барысында оқу процесінен тыс іс-шараларды ұйымдастыру, проблемалық оқыту технологиясын пайдалану тиімді, біріншіден, оқытушы ұтады, яғни ол сабақты тиімді ұйымдастыруға көмектеседі, білім алушының пәнге деген қызығушылығы артады, екіншіден, білім алушы ұтады, себебі оның тақырып бойынша танымы кеңейеді. Білім беру әдістемесіне тың өзгерістер енгізілсе, білім сапасы да арта түседі.

Әдебиеттер тізімі:

1. Трубецкая О.К. Балалардың рухани-адамгершілік құндылықтарын қалай жетілдіруге болады // Сынып жетекшінің анықтамалығы №12, 2012 ж.
2. «Бастауыш мектеп» – №2, 2006 ж. //Баланы тәрбиелеудің басты қағидалары, 30-31 б.
3. Білім. Таным. Тәрбие. Республикалық ғылыми-әдістемелік журнал. №1, 2016 ж.
4. <https://qazaqstan.tv/news/135530/>
5. <https://tilalemi.kz/article/487>
6. <https://bilimsite.kz/adistemelik/592-adamgershilik-ruhani-tarbienin-manyzdylygy.html>

УДК 372.41

Тарбака Ж.

Қараөткел ауылы №2 орта мектебі,
Ақмола облысы,
Целиноград ауданы, Қазақстан

**РУХАНИ-АДАМГЕРШІЛІК ТӘРБИЕСІНІҢ ТҰЛҒАНЫ ҚАЛЫПТАСТЫРУДАҒЫ
МАҢЫЗЫ**

Аннотация. Адам бойында адамгершілік құндылықтар болмаса, олардың орнын ешқандай терең білім толтыра алмайтынын өмірдің өзі дәлелдеп көрсетуде. Жас ұрпаққа ғылыми білім берумен қатар оларды адамгершілік-рухани жағынан нағыз адам етіп қалыптастыру – қазіргі ұстаздар алдындағы келелі мәселелердің бірі болмақ. Осыған орай өзіміздің көп жылғы тәжірибеде алдыма келген шәкірттерімізмен қатар ата-аналарымызмен де ұлттық құндылықтар мен мақсатқа бағытталған жұмыстар жүйелі жүргізіп отырамын. Ал бұл мақсаттар инновация мен көшбасшылықты енгізу үшін талап етілетін дағдыларды дамыту, мектеп мән мәтіні арқылы ұлттық сананы қалыптастырып, жүзеге асыруды сонымен қатар тәжірибемен өзара байланысуды көздейді. Сондықтан да бастауыш сынып ұстаздарының басты мақсаты – рухани-азаматтық құндылықтарды жеке тұлға бойына дарыта отырып, оның жүрек түкпіріндегі рухани қазынасын жарыққа шығару болмақ.

Аннотация. Сама жизнь доказывает, что никакие глубокие знания не могут заменить нравственных ценностей, их место особо важно в жизни каждого человека. Передача научных знаний подрастающему поколению, формирование их в нравственно-духовном плане, как настоящих людей – это одна из проблем современных педагогов. В связи с этим, на своем многолетнем опыте, наряду со

своими учениками и родителями, систематически провожу работу, направленную на достижение национальных ценностей и целей. А эти цели направлены на развитие навыков, необходимых для внедрения инноваций и лидерства, формирования и реализации национального сознания через школьный контекст, а также на взаимодействие с практикой. Поэтому главной целью учителей начальных классов является воспитание духовно-гражданских ценностей в духе личности и их духовного достояния.

Abstract. Life itself proves that no deep knowledge can replace moral values, their place is especially important in the life of every person. The transfer of scientific knowledge to the younger generation, the formation of them in moral and spiritual terms, as real people-this is one of the problems of modern teachers. In this regard, on my long-term experience, along with my students and parents, I systematically carry out work aimed at achieving national values and goals. And these goals are aimed at developing the skills necessary for innovation and leadership, the formation and implementation of national consciousness through the school context, as well as interaction with practice. Therefore, the main goal of primary school teachers is to educate spiritual and civic values in the spirit of the individual and their spiritual heritage.

Жақсы мінез бен ақыл күші біріксе – бұлар адамгершілік қасиеттер.

Бібырай Алтынсарин

Рухани-адамгершілік тұлғаны қалыптастыру бойынша тәуелсіз мемлекетімізде білімнің маңыздылығы жоғары бағаланып, оған барынша жан-жақты қолдау көрсетілуде. Өскелең елдің айбынды болашағы жас ұрпақтың сыни тұрғыдан ойлау қабілетін, белсенділігін арттыру, оқу-білімге деген құштарлығын ояту, бала бойына рухани-адамгершілік құндылықтарды дамытып отыру бүгінде әр ұстаздың басты міндеті болуы тиіс. Адам бойында адамгершілік құндылықтар болмаса, олардың орнын ешқандай терең білім толтыра алмайтынын өмірдің өзі дәлелдеп көрсетуде. Жас ұрпаққа ғылыми білім берумен қатар оларды адамгершілік-рухани жағынан нағыз адам етіп қалыптастыру – қазіргі ұстаздар алдындағы келелі мәселелердің бірі болмақ. Осыған орай өзімнің көп жылғы тәжірибеде алдыма келген шәкірттеріммен қатар ата-аналарыммен де ұлттық құндылықтар мен мақсатқа бағытталған жұмыстар жүйелі жүргізіп отырамын. Ал бұл мақсаттар инновация мен көшбасшылықты енгізу үшін талап етілетін дағдыларды дамыту, мектеп мән мәтіні арқылы ұлттық сананы қалыптастырып, жүзеге асыруды сонымен қатар тәжірибемен өзара байланысуды көздейді. Сондықтан да бастауыш сынып ұстаздарының басты мақсаты – рухани-азаматтық құндылықтарды жеке тұлға бойына дарыта отырып, оның жүрек түкпіріндегі рухани қазынасын жарыққа шығару болмақ.

Рухани-адамгершілік тәрбиесі негізінде оқушылардың оқу материалын меңгеруі тек таным аясын дамытып қана қоймайды, сол сияқты ұйымшылдық, дербестік, шыдамдылық, іскерлік, еңбексүйгіштік, тәртіптілік сияқты тұлғалық қасиеттері мен сапаларын қалыптастырады.

Оқу мен тәрбие егіз ұғым, бір-бірінен бөліп алуға болмайды. Жаңартылған білім мазмұны бойынша оқушыны тәрбиелеуді қысқа мерзімді сабақ жоспарындағы «Мәңгілік ел» идеясы құндылықтарын пән мазмұнымен үйлестіре жоспардың әрбір кезеңіне кіріктіру қажет. Ұлттық тәрбиенің көздері – ауыз әдебиеті, ұлттық әдебиет, әдет-ғұрып, салт-дәстүр, ұлағатты қағидалар, шешендік сөздер, өнеге өсиеті бар мақал-мәтелдер және туған топырағымызда дүниеге келген ойшыл ғұламаларымыздың еңбектеріндегі тәрбие қағидалары арқылы әрбір сыныптың қазақ тілі, ана тілі, математика, дүниетану, бейнелеу өнері, дене шынықтыру және тағы басқа сабақтарында кеңінен қолданудың маңызы зор. Мысалы: математика сабағында ақыл-ой қабілетін дамытатын ойындармен, дүниетану сабағында табиғи денелерді қолдануды және хайуанаттар дүниесін елестететін, ән-күй сабағында түрлі әуендермен, дене шынықтыру сабақтарында ұлттық ойындармен, ал еңбекке баулуда нақышты ою-өрнектермен және т.б. танысады. Осылайша мектеп қабырғасында тұлға бойындағы адами ізгілік қасиеттер, ой-танымдары мен әлеуметтік қатынас дағдыларының іргесі беки түсетіні анық.

Білім беруге деген жаңа көзқарас тұрғысынан оның сапасы да жаңаша пайымдалуда. Бұл негізінен білімнің төрт сипатын біртұтас қарастыра отырып, оның ішінде білімнің

құндылық ретіндегі және білімнің нәтиже ретіндегі қырларына аса мән берумен байланысты. Осыған орай білім жүйесінің соңғы нәтижесі оқушының жеке пәндер бойынша алған білім, білік, дағдылары емес, оларды пайдалану арқылы қалыптасып дамытылатын өмірлік дағдылар, құзырлықтар болып табылады.

Қорыта келгенде, кез келген елдің бірлігі мен өркендеуі ұлттық тәрбие мен рухани құндылықтарды сақтағанда ғана мығым болмақ. Баланың бойына мейірімділік, адамгершілік, әдептілік сынды қасиеттерді сіңіріп, туымызды желбірететін, ұлан-байтақ жерімізді қорғайтын патриотты тәрбиелеу біздің міндетіміз болып табылады. Әрине, бұл – Елбасының «Болашаққа бағдар: рухани жаңғыру» бағдарламасы аясында жүзеге асырылып жатқан ізгілікті іс-әрекеттің орындалуына және біліктілікті арттыру қызметі арқылы барынша үлес қосу. Сана сезімі биік, дүниетанымы мол, парасаттың, мәдениеттің, салт-дәстүрдің құндылығын түсінген жас ұрпаққа бұл мақалада ұлттың алдағы кезеңдегі жүріп өтер бағыт жолы айқындалып көрсетілген.

Рухани мәселе адамның санасын күрт өзгерту, сайып келгенде, қоғам жаңғыруының ең күрделі, ең қиын саласы болып табылмақ. Бала бойына адамгершілік тәрбиесін сіңіру мақсатында жалпы педагогтардың іс-тәжірибесінде қолданылып жүрген әдіс-тәсілдердің барлығы осының айқын дәлелі. Өздеріңізге белгілі қазіргі жаһандану үрдісінде елімізде бәсекеге қабілетті ұрпақ тәрбиелеу басты назарда болып отыр.

Ал адамның жан қазынасын, адамгершілік болмысын қалыптастыруда кей адамдардың түрлі жағдайлармен бір-бірін түсінбеуі де сіз бен бізді толғанырады. Өйткені біз сол қоғамның ішіндеміз, яғни оның мүшесіміз. Иә, бұның бәрі шындық десек артық болмас. Бәсекеге қабілетті ұрпақты жан-жақты қылып тәрбиелеу үшін алдымен жан қазынасының негіздерінің бірі, сенімділік пен шындықтың бастауына үңілу керек сияқты.

Оқыту, білім беру, тәрбиелеу – баланың ішкі жан – дүниесінің біртіндеп дамуына әсер ететін, түрткі болатын, жағдай жасайтын, оларды іске асыратын сыртқы факторлар екені анық. Еліміздің ертеңі, ұлтымыздың болашағы – бүгінгі мектеп қабырғасында отырған бүлдіршіндер екені мәлім. Олардың қамын ойлау баршамыздың парызымыз. Кез- келген мектептің мақсаты мен мұраты өркениетті елдердің қатарынан көріну, жер мен жер байлықтарын ысырапқа салмай игере білетін ұрпақ тәрбиелеу. Ол үшін бүгінгі жас ұрпаққа сапалы білім мен саналы тәрбие бере отырып, елдің өткенін, ұлттың тарихын, мәдениетін, салт-дәстүрін, табиғат ерекшеліктерін етене таныстыру қажет.

«Тәрбиесіз берілген білім адамзаттың қас жауы, келешекте оның өміріне апат әкеледі, адамға ең бірінші керегі тәрбие» – деп Әл-Фараби айтқандай, педагогика ғылымының зерттейтін негізгі мәселелерінің бірі- тәрбие.

Ұрпаққа берілетін ең өзекті идеясына халықтың адами қасиеттері тұғыр болуы тиіс. Қай халық болсын өзіне ғана дараланып тұратын ерекшелігінің бірі-тәрбие.

Тәрбие – мәңгілік және адамзаттық... Бұл ерекшеліктер ғасырдан ғасырға, ұрпақтан ұрпаққа мирасқа қалып отырады. Осы заманғы адамгершілік тәрбиесі жекелеген бағыттарға емес, адамгершілік құндылықтарға негізделеді. Адам – ең әуелі адамгершілігімен, парасатының биіктігімен көрікті.

Мәдениеті жоғары адам айналасындағылармен қарапайым қарым-қатынаста болады. Жаңа кезеңдегі білім берудің өзекті мәселесі жас ұрпаққа – адамгершілік – рухани тәрбие беру. Құнды қасиеттерге ие болу, рухани бай адамды қалыптастыру оның туған кезінен басталуы керек. Халықта «Ағаш түзу өсу үшін оған көшет кезінде көмектесуге болады, ал үлкен ағаш болғанда оны түзете алмайсың» деп бекер айтылмаған. Сондықтан баланың бойына жастайынан ізгілік, мейірімділік, қайырымдылық, яғни адамгершілік құнды қасиеттерді сіңіріп, өз – өзіне сенімділікті тәрбиелеуде отбасы мен педагогтар шешуші рөл атқарады. Рухани – адамгершілік тәрбие – екі жақты процесс. Бір жағынан ол үлкендердің, ата-аналардың, педагогтардың балаларға белсенді ықпалын, екінші жағынан – тәрбиеленушілердің белсенділігін қамтитын қылықтарынан, сезімдері мен қарым-қатынастарынан көрінеді.

Адамгершілік – бұл рухани тәрбие. Адамгершілік – адам бойындағы ең асыл қасиет және адамзат баласының ең жоғарғы мақсатына бағытталады. Бұл қасиет адамды мейірімділікке, отанын, елін, отбасын сүйуге үйретеді. Егер адамда адамгершілік қасиет болмаса, ол адам өз-өзін сыйламайды.

Рухани-адамгершілік тәрбиесі – өзіндік сананы дамытуға жағдай жасауды, жеке тұлғаның әдеп ұстанымын, оның қоғам өмірінің нормалары мен дәстүрлерімен келістірілетін моральдік қасиеттерін және бағдарларын қалыптастыруды болжайды. Оқушыларды рухани – адамгершілікке тәрбиелеу, болашағына жол сілтеу – бүгінгі қажетті, кезек күттірмес мәселе. Негізгі міндет – балалардың жақсы әдет, мінез-құлқын қалыптастыру. Баланың сезіміне әсер ету арқылы ішкі жан дүниесін ояту нәтижесінде оның рухани-адамгершілік қасиеттері қалыптасады. Рухани-адамгершілік құндылықтармен білім жүйесін дамытып қалыптастыру жаңа қоғамның дамуындағы мәні зор, маңызды бағыт. Рухани-адамгершілікке тәрбиелеу білім берумен ғана шектелмейді. Адамгершілік тақырыбы – мәңгілік. Жас ұрпақтың бойына адамгершілік қасиеттерді сіңіру ата-ана мен ұстаздардың басты міндеті. Адамгершілік әр адамға тән асыл қасиеттер. Адамгершіліктің қайнар бұлағы – халқында, отбасында, олардың өнерлерінде, әдет-ғұрпында. Әр адам адамгершілікті күнделікті тұрмыс-тіршілігінен, өзін қоршаған табиғаттан бойына сіңіреді.

Көрнекті педагог В. Сухомлинский «Егер балаға қуаныш пен бақыт бере білсек, ол бала солай бола алады», – дейді. Демек, шәкіртке жан-жақты терең білім беріп, оның жүрегіне адамгершіліктің асыл қасиеттерін үздіксіз ұялата білсек, ертеңгі азамат жеке тұлғаның өзіндік көзқарасының қалыптасуына, айналасымен санасуына ықпал етері сөзсіз.

Рухани адамгершілік білім беру – жас ұрпақтың бойына өмірдің мәні, сүйіспеншілік, бақыт, сыйластық, татулық, бірлік, төзімділік сынды құндылықтарды дарыту арқылы адамның қоғамда өз орнын табуына, қабілет – дарынының ашыла түсуіне, ақыл-парасатын дамытуына яғни сәнді де мәнді өмір сүруіне қызмет етеді.

Адамгершілік тәрбиесі оқушыларды адамгершілік ұғымы, принциптері, мінез-құлық нормалары жайындағы біліммен кемелдендіреді. Оқушылар оларды оқып үйренумен шектелмей, оқу, тәрбие, еңбек процесінде іске асырғанда адамгершілік олардың сеніміне айналады. Адамгершілік қатынастар моральдық нормалармен өлшенеді. Моральдың негізгі міндеті – адамның мінез-құлқын тәрбиелеу, осы арқылы олардың бойында әдеп сақтау қатынастарын қалыптастыру, адам мен қоғам арасындағы қатынасты реттеу.

Адамгершілік тәрбиесі оқушылардың моральдық сенімдерін, жағымды мінез-құлық дағдылары мен әдеттерін қалыптастырады. Әл-Фараби “Адам өз өмірінің қожасы, сондықтан өз бағытын өзі жасауы керек. Ол не нерсеге де ұқыптылықпен қарап, жиған-тергенін орынсыз шашпай, кез келген адамға сырын ашпай, өзінің мақсат мүдделері жөнінде достарымен ғана бөлісіп отыруы керек. Осылайша өмір сүрген адамның ғана ар-ожданы таза болады” деген

Бүгінгі таңдағы Қазақстан жайында оқушылардың рухани азаматтық сезімін қалыптастырудың, адамгершілікке негізделген ұлтаралық береке, бірлікті, ынтымақтастықты, бейбітшілікті нығайтудың маңызы зор. Осыған байланысты оқу-тәрбие үрдісінде оқушыларды отансүйгіштікке, ерлікке, адалдыққа, елін, жерін қорғауға, шыншылдыққа тәрбиелеу қажет. Қазіргі жағдайда рухани-азаматтық тәрбиенің өлшемдік көрсеткіштері:

- Өзін-өзі мемлекеттің азаматы ретінде сезінуі;
- Отанына деген сүйіспеншілік сезімінің болуы;
- Мемлекеттік рәміздер мен халықтың дәстүрлерін білу;
- Халықтың өткен тарихын білудің қажеттілігі;
- Қазақ халқының әдет-ғұрыптарын сақтау, мәдениеті мен дәстүрлерін зерделеу қажеттілігі болып табылады.

Тәрбиенің жалпы негізі рухани-азаматтық құндылықтары болуы керек.

Рухани-азаматтық құндылықтар үлкен мен кішінің арасындағы шынайы қарым-қатынас кезінде бала бойына дариды.

Ал мұғалімнің басты мақсаты – өзіндік рухани азаматтық құндылықтарын оқушы бойына дарыта отырып оның жүрек түкпіріндегі рухани қазынасын жарыққа шығару, әрбір баланы жеке тұлға ретінде жетілдіру үшін оның бойындағы бар құндылықтарды дамыту. Мектептегі, сабақтан тыс уақыттағы біздің ісімізді жалғастыратын жеке тұлға болып табылатын оқушыларды рухани-адамгершілікке, азаматтық жүйеге тоғыстыру.

Мектеп қабырғасында жақсы тәрбиеленген, саналы білім алған шәкірт өмірде өз орнын табады.

Ол үшін ең әуелі ұрпағымызды бала кезінен-ақ ұлттық тәлім-тәрбиеге, рухани-адамгершілік әдетке, азаматтық мәдениетке баулу керек Сонда жас ұрпақ елі үшін елең қағар азамат, имандылық қасиеттерді жақсы білетін азамат болып қалыптасады.

Адамгершіліктің негізі мінез-құлық нормалары ережелерінен тұрады.

Олар адамдардың іс-қылықтарынан, мінез-құлықтарынан көрінеді, моральдық өзара қарым-қатынастарды басқарады. Отанға деген сүйіспеншілік, қоғам игілігі үшін адам еңбек ету, өзара көмек, сондай-ақ қоғамға тән адамгершіліктің өзге де формалары, бұл-сананың, сезімдердің, мінез- құлық пен өзара қарым-қатынастың бөлінбес элементтері, олардың негізінде қоғамымыздың қоғамдық-экономикалық құндылықтары жатады

Баланың өмірге белсенді көзқарасының бағыты үлкендер арқылы тәрбиеленеді. Тәрбиелеу, білім беру жұмысының мазмұны мен формалары балалардың мүмкіндігін ескеру арқылы нақтыланады.

Адамгершілікке, еңбекке тәрбиелеу күнделікті өмірде, үлкендердің қолдан келетін жұмысты ұйымдастыру процесінде, ойын және оқу ісінде жоспарлы түрде іске асады.

Рухани-адамгершілік тәрбиесі – бұл дұрыс дағдылар мен өзін-өзі ұстау дағдыларының нормалары, ұйымдағы қарым-қатынас мәдениетінің тұрақтылығын қалыптастырады. Жеке адамның адамгершілік санасының дәрежесі оның мінез-құлқы мен іс әрекетін анықтайды. Сананың қалыптасуы – ол баланың мектепке бармастан бұрын, қоғам туралы алғашқы ұғымдарының қалыптасуына, жақын адамдардың өзара қатынасынан басталады. Баланы жақсы адамгершілік қасиеттерге, мәдениетке тәрбиелеуде тәрбиелі адаммен жолдас болудың әсері күшті екенін халқымыз ежелден бағалай білген. «Жақсымен жолдас болсаң – жетерсің мұратқа, жаманмен жолдас болсаң – қаларсың ұятқа...»

«Жаман дос, жолдасын қалдырар жауға» – деген мақалдардан көруге болады. Мақал-мәтелдер, жұмбақ, айтыс, өлеңдер адамгершілік тәрбиенің арқауы. Үлкенді сыйлау адамгершіліктің бір негізі. Адамзаттық құндылықтар бала бойына іс-әрекет барысында, әр түрлі ойындар, хикаялар, ертегілер, қойылымдар арқылы беріледі.

Адамгершілік-адамның рухани байлығы, болашақ ұрпақты ізгілік бесігіне бөлейтін руханият дәуіріне жаңа қадам болып табылады. Адамгершілік тәрбиенің нәтижесі адамдық тәрбие болып табылады.

Ол тұлғаның қоғамдық бағалы қасиеттерімен сапалары, қарым-қатынастарында қалыптасады. Адамгершілік қоғамдық сананың ең басты белгілерінің бірі болғандықтан, адамдардың мінез-құлқы, іс-әрекеті, қарым-қатынасы, көзқарасымен сипатталады.

Адамгершілік тақырыбы – мәңгілік. Ол ешқашан ескірмек емес. Адамгершілік әр адамға тән асыл қасиеттер. Адамгершіліктің қайнар бұлағы – халқында, отбасында, олардың өнерлерінде, әдет-ғұрпында. Әр адам адамгершілікті күнделікті тұрмыс-тіршілігінен, өзін қоршаған табиғаттан бойына сіңіреді. Қай заманда болмасын адамзат алдында тұратын ұлы мұрат-міндеттерінің ең бастысы – өзінің ісін, өмірін жалғастыратын салауатты, саналы ұрпақ тәрбиелеу.

Ұрпақ тәрбиесі – келешек қоғам тәрбиесі. Сол келешек қоғам иелерін жан-жақты жетілген, ақыл-парасаты мол, мәдени-ғылыми өрісі озық етіп тәрбиелеу – біздің қоғам алдындағы борышымыз. Қазір қоғам жан-жақты үйлесімді жетілген жаңа ұрпақты – жаңа адамды тәрбиелеуді талап етеді. Қоғам талабы – заман талабы. Өйткені «Әр адам – өз заманының баласы». Сол себепті адамды заман билейді, заманына сай заңы туындайды.

Адамгершілік тәрбиенің, адам бойында осы жақсы қасиеттердің болуы, жанұяға, өскен ортасына байланысты. Бала ісінің дұрыс екенін қоштап, оң бағыт беріп, теріс жерін дереу

жөндеп, демеп жіберу ата-ана мен тәрбиешіге жүктелер міндет. “Адам бойында жақсы қасиеттер көп болса, оған бақ та, бақытта қонады” деген сөзге сүйенсек, жағымсыз қылық-қасиеттер болса одан арылту қажет. Көптеген қайырымды істер жасап, жақсы мінез-құлықтарды өн бойыңа жинап, ақылдылық танытсаң, міне адамшылдық болғаны.

Қорыта келгенде, уақыт талабынан туындап, білім беру жүйесінде болып жатқан өзгерістер баланы тәрбиелеуде осы заманның талабына сай үйлесімді деңгейді қайта құруды міндеттейді. Тәрбие мен оқу егіз дегендей «Тәрбие бар жерде ғана сапалы білім саналы ұрпақ болады» деген дана халқымыздың мақал сөзі де айқын.

Әдебиеттер тізімі:

1. Білім. Таным. Тәрбие. Республикалық ғылыми-әдістемелік журнал. №1, 2016 жыл.
2. «Қазақстан кәсіпкері» журнал №10, 2010 ж.
3. Мемлекет басшысының «Болашаққа бағдар: рухани жаңғыру» атты мақаласы. 12.04.2017ж.
4. /bilimainasy.kz/13-02-07-2/

УДК 372.881.111.1

Таскенова А.Б.

тілдер кафедрасының оқытушысы, педагогикалық ғылымдар магистрі,
Қостанай педагогикалық колледжі,
Қостанай к., Қазақстан

ЖАҢАРТЫЛҒАН БІЛІМ БЕРУДЕ ПЕДАГОГТЕРГЕ ҚОЙЫЛАТЫН НЕГІЗГІ КӘСІБИ ТАЛАПТАР

Түйін. Қазіргі таңда білім беру жүйесінде заман талаптарына сай білім беру технологияларын жетілдіру үшін педагог мамандар оқытудың әлемдік жетістіктерін, ең тиімді әдіс-тәсілдерін зерттеп, тәжірибе жүзінде сынап, оны практикамызға енгізіп, жұмыс істеп келеміз. Оқытудың бірнеше әдісін салыстыра қарастыру арқылы әр оқытушының өзінің мүмкіндігі мен бейімділігіне қарай білім берудің жаңа технологияларын таңдап, сұрыптап, қолданып отырады.

Аннотация. Сегодня в целях совершенствования современных образовательных технологий в системе образования учителя работают над изучением мировых достижений, наиболее эффективными методиками обучения, апробируют их на практике, применяют на практике. Сравнивая несколько методов обучения, каждый учитель выбирает, выбирает и использует новые образовательные технологии в соответствии со своими способностями и предпочтениями.

Abstract. Nowadays, in order to improve modern educational technologies in the education system, we are working to study the world achievements of teaching professionals, the most effective methods of teaching, test them in practice, put them into practice. By comparing several teaching methods, each teacher selects, selects and uses new educational technologies according to their abilities and preferences.

Түйін сөзер: технологиялар, құзыреттілік, білім беру компоненттері, коммуникативтік, кәсіби маман, сарапшы, дамытушылық, тәуелсіз, тұлғалық, шеберлік.

Бүгінгі орта білім берудің оқу бағдарламалары баланы жеке тұлға ретінде қалыптастыруға, оның жеке қабілеттерін, оқу әрекетіндегі ыңғайы мен икемділігін, материалды кеңінен меңгеру үшін оқудың, жазудың, тілдік қатынастың, шығармашылық тұрғыда өзін-өзі көрсетудің, мінез-құлық мәдениетінің берік дағдыларын дамытуға бағытталған. Бұған қоса жаңартылған бағдарламада дағды мен құзырет беру компоненттері және тәрбие беру жұмыстары күшейтілген. Бұл, біріншіден, білім беруді заман талабына сай жаңа мазмұнда ұйымдастыру мәселесімен тікелей байланысты. Екіншіден, білім беруді жаңарту оқушылардың білімін ғана емес, оларды қолдану дағдыларын, атап айтқанда, функционалдық дағдыларын немесе құзіреттілігін қалыптастырумен байланысты. Орта білім беруде оқушылардың оқу жетістіктерін бағалау үшін оқытушы жаттығулар немесе тапсырмалар орындатқан жағдайда немесе түрлі мәтіндер оқытқанда, оларды өмірмен байланыстыра отырып, оқушылардың оқуға деген сауатын қалыптастыруға жақсы көңіл

бөлген жөн. Үшіншіден, білім беруді жаңарту Елбасы жолдауындағы «Мәңгілік Ел» идеясына сәйкес оқу-тәрбие үрдісін оқушылардың патриотизмін, мораль мен адамгершілік нормаларын, ұлтаралық келісім мен төзімділігін, физикалық және рухани дамуын, заңды құрметтеуін қалыптастыру. Төртіншіден, білім беруді жаңарту оқу-тәрбие процесіне заманауи әдістемелер мен технологияларды қамтамасыз ету және оқытушылардың өмір бойы жаңа әдістемелер мен технологияларды оқыту барысында үздіксіз пайдалануы.

Білім беруді түрлендіруде, білім процесін реформалауда зерттеуші оқытушы мен көшбасшы оқытушы жаңа формация оқытушысы ретінде орталық тұлға болып табылады. Нәтижеге бағытталған білім беру жүйесіндегі педагогтің кәсіби құзыреттілігінің теориялық негізін айқындау үшін, терминнің анықтамасына тоқталсақ. Психологиялық-педагогикалық әдебиеттердегі ғалымдардың зерттеулеріне қарағанда кәсіби шеберліктің қалыптасуы мен даму үдерісінде екі ұғым: құзыреттілік және құзырет ұғымдары пайдаланылып келеді. Біріншісі, С. Ожегов сөздігі бойынша, белгілі бір кәсіби қызметке байланысты, «қандай да болсын мәселеден хабардарлық, беделділік», ал екіншісі, «қандай да бір істі жүргізетін жеке адамның, мекеменің мәселелерді шешуге, іс-әрекет етуге, бір нәрсені істеуге құқықтылық шеңбері» деп көрсетілген. Методикалық терминдер сөздігінде «Құзыреттілік – қандай да бір оқу пәнін оқыту үдерісінде қалыптасатын білім, білік, дағдылар жиынтығы, сонымен қатар, қандай да бір қызметті орындай алу қабілеттілігі», – делінген. Дұрыс ұйымдастырылған әдістемелік пен оның кәсіби дамуға бағытталған жұмыстары ғана жаңашылдық кепілі болады. Сол себепті, мұғалімдерді кәсіби біліктілігін арттыруда педагогтардың өздеріне бағытталған іс-әрекеттерін жаңаша ұйымдастыру өте маңызды.

Жаңартылған білім беру мазмұнының мақсаты мен міндеттеріне тоқталатын болсақ, бала тұлғасының дамуы мен өзіндік дамуы үшін барлық білім беру субъектілерінің мәнділігін ескеруге мүмкіндік беретін тұрғыда қарастырылады. Оның ішіне: тұлғалық, азаматтық, коммуникативтік, әлеуметтік, технологиялық және басқарушылық компоненттері кіреді.

Сарапшы рөліндегі педагог – баланың даму мәселесі бойынша кәсіби талаптарды игерген маман болуы керек. Сол себепті кәсіпқой маман дегеніміз өз пәнін жетік біліп қана қоймай, әрбір қатынасушының педагогикалық үдерістегі орнын білуі керек. Оқушылардың оқу-тәрбие жұмысын ұйымдастыра алуға қабілетті болып, оның нәтижелерін алдын-ала болжамдап көре білуі тиіс, болуы мүмкін ауытқушылық-тарды дер кезінде түзете алуы, яғни құзыретті тұлға болуы керектігіне назар аударылады. Оқушы мен оқытушының субъектілік қарым-қатынас жағдайын жүзеге асыратын ұйымдастырушылық-педагогикалық шарттары:

- баланың белсенділігін, өзіндік қажеттілігі мен қызығушылығын

ынталандыратын, тұлғалық мәні мен өмірлік, практикалық бағдарын қамтамасыз ететін және негізгі құзыреттіліктерін қалыптастыратын жағдайларды жүзеге асыратын дамытушылық ортаны құру;

- тәуелсіз тұрғыда іс-әрекет түрі мен мазмұнын, жұмыс істеу орны мен әріптесін таңдауға, нәтижені алып қолданудың іс-әрекеті мен тәсілін бағалауға, тұлғанаң рухани-адамгершілік саласы мен қоғамдық маңызды бағдарын қалыптастыруға құқылы болуы;

- баланың өзіндік іс-әрекет жоспарының мақсатын, мазмұнын, тәсілдерін, формасын, орнын таңдауға және сол іс-әрекеттегі нәтижесін, әріптесін, тұлғалық жетістігін, перспективасын, рефлексиясын бағалауға мүмкіндік беретін білім беру үдерісін ұйымдастыру.

Қорытындылай келе, педагогтың іс-әрекетінің нәтижесін зерттеулер мен зерделеуге сүйене отырып, бүгінгі оқытушы оқу процесін тиімді ұйымдастыра білетін, кәсіби құзыреттіліктерді білім оядарында пайдаланатын маман иесі болуы керек, Яғни, оқытушы теорияны жақсы меңгерген, ұдайы ізденіп, өзінің пәндік, психологиялық, педагогикалық және әдістемелік білімін, мәдениет дәрежесін үнемі арттырып отыруы, коммуникативті қарым-қатынасқа түсе алатын, қоғамдық ортада өзін ұстай алатын, өз мамандығын жақсы көретін, біліктілігі жоғары, кәсіби шеберлігін ұдайы ғылымға негіздей отырып дамытатын болуы шартты.

Әдебиеттер тізімі:

1. ҚР Үкіметінің 2016 жылғы 13 мамырдағы №292 қаулысымен бекітілген Орта білім берудің мемлекеттік жалпыға міндетті стандарты. - Астана, 2016 г.
2. Асомолов А.Г. Движущие силы и условия развития личности / Психология личности -2 с. 1999 г.
3. Нестеров В.В. Педагогическая компетентность. Учеб.пособие. - Екатеринбург, 23-188 с.

УДК 372.881.1

Тастенова Р.М.

учитель английского языка, средняя школа имени Досова,
Ақмолинская область,
с. Катарколь, Казахстан

ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ ТЕХНОЛОГИИ ДЛЯ РАЗВИТИЯ МЕЖКУЛЬТУРНОЙ КОМПЕТЕНЦИИ НА УРОКЕ АНГЛИЙСКОГО ЯЗЫКА

Түйін. Бұл мақалада мен «мәдениетаралық құзыреттілік», «ойын оқыту технологиялары», «педагогикалық технология» сияқты ұғымдардың мағынасын қарастырамын, мысал ретінде мәдениетаралық құзыреттілікті дамытудың дәстүрлі тәсілдері мен инновациялық педагогикалық технологияларын келтіремін. Мәдениетаралық құзыреттілікті тиімді қалыптастыру әдістерінің бірі ретінде жалпы білім беру деңгейінде ағылшын тілі сабағында қолданылатын ойын және жобалық оқыту технологиялары қарастырылады.

Аннотация. В данной статье я буду рассматривать смысл таких понятий как «межкультурная компетенция», «игровые технологии обучения», «педагогическая технология», приведу в качестве примера традиционные подходы и инновационные педагогические технологии для развития межкультурной компетенции. В качестве одного из методов эффективного формирования межкультурной компетенции рассматриваются технологии игрового и проектного обучения, используемые на уроках английского языка на ступени начального общего образования.

Abstract. In this article, I am going to consider the meaning of such concepts as “intercultural competence”, “game learning technologies”, “pedagogical technology”. Examples will be given for traditional approaches and innovative pedagogical technologies for the development of intercultural competence. As one of the methods for the effective formation of intercultural competence the technologies of game and project learning used in English lessons at the level of primary general education are considered.

Ключевые слова: межкультурная компетенция, педагогическая технология, технологии игрового обучения, технология проектного обучения, изучению иностранного языка, ученики.

Мы живем в XXI веке, в мире где происходят значительные изменения, с расширением международных контактов, развитием общества и образования, также происходят изменения с процессами глобализации и интеграции, которые сталкивают людей с необходимостью общения с представителями других культур. В соответствии с требованиями государственного образовательного стандарта среднего общего образования обучающийся по окончании учебного заведения должен уметь общаться на иностранном языке, это означает, обучающийся должен владеть определенным набором знаний, умений и навыков. Среди всех межкультурная компетенция отвечает за овладение информацией, связанной с культурными особенностями страны, как своей так и страны изучаемого языка. Под межкультурной компетенцией понимается умение применять межкультурные знания в процессе общения в условиях диалога культур. Под межкультурной компетенцией понимается совокупность знаний, умений и способностей, способствующих успешному взаимодействию представителей разных культур.

При этом, мы учителя английского языка в общеобразовательных школах замечаем, есть наблюдения что ученики, имея определенный словарный запас и умения использовать базовую грамматику английского языка на практике, преодолевая языковой барьер автоматический отвечая заученные реплики друг другу не всегда понимают о чем говорят. Находясь в диалоге, употребляют фразы, необходимые реплики для обмена информацией, но взаимопонимание в результате не достигают.

В наше время нужны новые знания, методы преподавания, формы чтобы завлечь, заинтересовать ученика, чтобы уроки проходили интересно. Английский язык открывает перед учащимися перспективу знакомства с культурой, традициями англо-говорящих стран, создает предпосылки бережного отношения к культуре своего народа, лучше узнать свой язык, сравнить его с английским языком, это будет способствовать взаимопониманию, контакту, общению между людьми и странами.

Чтобы мотивировать учащихся к дальнейшему овладению языком, для успешного развития межкультурной компетенции на уроках иностранного языка мы учителя используем различные педагогические технологии. Например: технологии игрового обучения, здоровьесберегающие технологии – физкультминутки, технологии коммуникативного обучения – знакомство школьников с миром зарубежных сверстников, с достопримечательностями Лондона, праздниками и традициями Великобритании, технология «Диалог культур». На своих уроках я стараюсь использовать метод сотрудничества, интегрирование с другими учебными предметами: английским и казахский язык, английский и география. Стараюсь создать благоприятную психологическую атмосферу.

Прежде чем приступить к анализу наиболее эффективных технологий развития межкультурной компетенции, рассмотрим понятия «педагогическая технология». По мнению М.В.Кларина «педагогическая технология означает системную совокупность и порядок функционирования всех личностных инструментальных и методологических средств,используемых для достижения педагогических целей».

Любая педагогическая технология имеет:

- четкую и логически обоснованную систему предписаний этапов и целей обучения
- характеристику способов взаимодействия и деятельности участников образовательного процесса
- возможность переноса на новые условия
- наличие системы диагностики, которая обеспечивает достижение поставленных целей.

После изучения различных технологий можно сказать что на уроках иностранного языка в начальной школе для развития межкультурной компетенции наиболее эффективным будет использование следующих технологий: технологий игрового и технологии проектного обучения.

По мнению психологов Выготский Р., Жуковская И., технология игрового обучения является наиболее эффективной для развития межкультурной компетенции, так как игровые приемы обеспечивают высокую степень проявления обучающимся познавательной самостоятельности. Также стоит отметить, что во время игры происходит переход обучающегося в атмосферу изучаемого языка, обучаемый становится на позицию субъекта деятельности и общения. Язык это часть культуры любого народа мира. Поэтому обучать английскому языку нужно с помощью изучением культурных особенностей англоязычных стран. Подтверждается эффективность формирования межкультурной компетенции с помощью игровых технологий.

Есть некоторые игровые формы которые можно использовать на уроках иностранного языка в начальной школе: имитационные игры, в ходе которых обучающиеся могут оценить свою способность к работе в команде, могут показать лидерские, деловые качества; ролевые игры, в ходе которых участники входят в роль в тех или иных персонажей, что способствуют ученикам формировать умения смотреть на мир глазами другого человека; деловые игры, в процессе игры, где дети могут раскрыть свои потенциал, презентовать себя, научиться занимать активную жизненную позицию, определиться с выбором будущей профессии.

Рассмотрим игру “Bang, bang!” на уроке иностранного языка в начальных классах. Цель данной игры является в том, чтобы активировать знания учеников о культуре страны изучаемого языка и помочь развитию скорости реакции и мышления учеников. Смысл игры “Bang, bang!” заключается в том что, в начале урока учитель делит класс на две команды ковбоев, после чего по одному игроку из каждой команды выходят,эти игроки складывают пальцы в виде пистолета. Учитель зачитывает вопросы о культурных особенностях страны изучаемого языка из заранее пройденных тем. Тот из игроков, который первый отвечает на вопрос правильно, говорит своему сопернику: “Bang, bang!” “пораженный” участник

присаивается на корточки, а победитель продолжает состязаться с новым противником. Выигрывает тот ковбой, который правильно ответит на большее число вопросов.

Технология проектного обучения также является эффективной при развитии межкультурной компетенции на уроках английского языка, так как ее цель состоит в том, чтобы каждый ребенок в классе имел возможность проявить себя, а именно мог продемонстрировать творческие способности, используя при этом приобретенные знания в лексике, грамматике, уметь выражать свое мнение, аргументировать его, а также прислушиваться к мнению других людей. Учитель в данном случае играет роль помощника, он действует на определение проблемы, на решение которой будет направлен проект, помогает при освоении новых видов деятельности, разработке алгоритма действия и определении конечного результата, который может быть представлен как рисунок, аппликация, стенгазета, плакат, буклет, концерт, спектакль, игра, викторина, интервью и т.д. Для примера использования проекта «Прогноз погоды на выходные». Эта работа проводится после того как дети изучают слова на тему погода. В начале урока, учителю необходимо создать проблемную ситуацию, например детям можно сказать что герой урока хочет пойти на прогулку в горы в выходные дни, но не знает какая будет погода. А задача детей состоит в том чтобы, обсудить, где они могут узнать, какой будет погода на выходных в стране, в которой живет главный герой. После обсуждения, учитель предлагает обучающимся разделиться на группы для того, чтобы поработать с разными адаптированными для детей младшего школьного возраста источниками информации. Потом дети оформляют результаты своих исследований в виде схем или сводных таблиц, а затем составляют прогноз погоды на выходные на изучаемом языке. Когда работа над проектом считается законченной, ученики защищают его, после чего сравнивают полученные результаты, делают выводы и проводят взаимную оценку работ.

Итак, подводя итоги можно сказать, что термин “межкультурная компетенция” не имеет четкого определения, но большинство ученых подразумевает под ним совокупность знаний, умений и способностей, которые обеспечивают успешное взаимодействие между представителями различных культур. В связи с тем что, высокий уровень овладения межкультурной компетенцией позволяет обучающимся быстрее приспосабливаться к жизни в современном обществе, которое сталкивает людей с необходимостью сотрудничества с представителями разных культур, следует начинать ее формирование на начальном этапе обучения иностранному языку. Применение на уроках иностранного языка игровых и проектных технологий обучения, по нашему мнению, является наиболее эффективным при развитии межкультурной компетенции, так как технологии игрового обучения обеспечивают высокую степень проявления обучающимся познавательной самостоятельности, а также позволяет им перейти с позиций объекта обучения на позицию субъекта деятельности и общения. Технология проектного обучения, в свою очередь дает школьникам возможность продемонстрировать творческие способности, научиться выражать свое мнение, аргументировать его, а также прислушиваться к мнению других людей.

Использование педагогических технологий способствует расширению знаний обучающихся о культуре, страницах истории, традициях родной страны, представлений о достижениях собственной и иноязычной культур в развитии общечеловеческой культуры, включению учеников в диалог культур, способствует повышению мотивации изучения английского языка.

Список литературы:

1. Сафанова В.В. Изучение языков международного общения в контексте диалога культур и цивилизаций. Воронеж, 1996.237 с
2. Рогова Г.В. Методика обучения английскому языку на начальном этапе в средней школе. Просвещение 2000, 232 стр.
3. Супрунова Л.Л., Тарасова О.А. Педагогические технологий в инновационном образовании. 2011 интернет ресурсы. (google, yandex)

Ташенова А.К.¹, Сабырова А.Б.², Оспанова Ш.С.³

³ағылшын тілі пәнінің оқытушысы, заң ғылымдарының магистрі,
²ағылшын тілі пәнінің оқытушысы, педагогика ғылымдарының магистрі,
Ж.Мусин атындағы Көкшетау жоғары қазақ педагогикалық колледжі,
Көкшетау қ., Қазақстан

³ағылшын тілі мұғалімі, білім магистрі, Әл-Фараби атындағы ІТ лицей,
Көкшетау қ., Қазақстан

АҒЫЛШЫН ТІЛІ САБАҚТАРЫНДА ЗАМАНАУИ АҚПАРАТТЫҚ- КОММУНИКАЦИЯЛЫҚ ТЕХНОЛОГИЯЛАРДЫ ҚОЛДАНУ АРҚЫЛЫ БІЛІМ АЛУШЫЛАРДЫҢ РУХАНИ-АДАМГЕРШІЛІК ТҰРҒЫДАН ТӘРБИЕЛЕНУІ

Түйін. Берілген мақалада білім алушының бойында білім беру үдерісінің аясында рухани-адамгершілік тәрбиені қалыптастырудың жолдары сипатталған. Соның бірі, ағылшын тілі сабақтарында заманауиақпараттық-коммуникациялық технологияларды қолдана отырып білім алушыларды тәрбиелеу. Мақалада ағылшын тілі сабақтарында білім алушыларды рухани-адамгершілік тұрғыдан тәрбиелеуде заманауи ақпараттық-коммуникациялық технологиялардың үлесі туралы баяндалған. Аталған мақалада рухани-адамгершілік білім берудің мақсат-міндеттері анықталып, ақпараттық-коммуникациялық технологиялардың сабақта табысты іске асырудың мүмкіншіліктері туралы айтылған.

Аннотация. В данной статье описаны пути формирования духовно-нравственного воспитания обучающихся в образовательном процессе. Один из них – обучение учащихся с использованием современных информационных и коммуникационных технологий на уроках английского языка. В статье раскрывается роль современных информационно-коммуникационных технологий в духовно-нравственном воспитании школьников на уроках английского языка. В данной статье определены цели и задачи духовно-нравственного воспитания, а также обсуждаются возможности успешной реализации информационных и коммуникационных технологий на уроках.

Abstract. The given article describes the ways of formation of spiritual and moral education of learners in the educational process. One of them is teaching learners using modern information and communication technologies in English lessons. The article reveals the role of modern information and communication technologies in the spiritual and moral education of schoolchildren in English lessons. This article defines the goals and objectives of spiritual and moral education, and also discusses the possibilities for the successful implementation of information and communication technologies in the

Түйін сөздер: ақпараттық-коммуникациялық технологиялар, рухани-адамгершілік тәрбие, шетелдік мәдениет, батыстық құндылықтар

Білім беруді модернизациялау жағдайында мәдениетке қатынас барысында тек өзіне ғана емес, басқа адамдарға, оның ішінде басқа ұлттарға деген ізгілік қатынасқа негізделген оқушылардың жеке басын рухани-адамгершілікке тәрбиелеу мәселесі ерекше маңызға ие болады. Рухани-адамгершілік құндылықтардың қалыптасуы адамның бүкіл өмірінде дамиды, бірақ ең сезімтал кезең – баланың бастауыш сыныптан негізгі кезеңге өтуі. Себебі дәл осы 11-12 жаста олардың жедел түрде жетілуі жүреді. Осы жаста балалар жақсы жаққа бағытталады, жағымды мінез-құлық үлгілеріне сәйкес болуға, өздеріне ұнайтын бейнеге еліктеуге тырысады. Сондықтан дәстүрлі мәдени мінез-құлық үлгілерін балалар оңай қабылдайды. Бұл жастағы бала өзінің мүмкіндіктерін біледі, талаптарға бағынуға дайын, басқа көзқарасты қабылдауға қабілетті. Сонымен бірге «бұл жастың рухани-адамгершілік құндылықтарды иемденуге деген сезімталдығы 5-сынып оқушыларының психикалық құбылыстардың озбырлығы, танымдық процестердің спецификалық сипаты, іс-әрекеттің ішкі жоспары, жетістікке жетудің саналы мақсаты және мінез-құлықты ерікті түрде реттеу сияқты жас ерекшеліктеріне байланысты; тәжірибені жалпылау, рефлексия, адамгершілік сезімдерін интенсивті қалыптастыру, үлкендерге деген шексіз сенім, өзін-өзі бағалау, құзыреттілік сезімі, танымдық қажеттіліктің үстемдігі, өзіндік сана-сезімін дамыта отырып, ойын мен еңбекті ажырата білу, еңбекті тәуелсіз, жауапты қызметке бөлу қабілеті»[3, 59 б.].

Біздің ойымызша, қазіргі заманғы ақпараттық-коммуникациялық технологиялар (АКТ) оқушылардың жеке басын рухани-адамгершілікке тәрбиелеуге едәуір үлес қосады. Олардың талассыз артықшылығы мыналарға байланысты:

- біріншіден, оларды қолданудың өзектілігі қоғамның технократизациясының күшеюімен байланысты;

- екіншіден, АКТ-ны білім беру үдерісінде қолданудың шексіз болғаны соншалық, бар педагогикалық зерттеулерде оқытудың жаңа әдістері, формалары мен құралдарын талдауға уақыт жоқ;

- үшіншіден, ең бастысы, білім беру процесінде заманауи АКТ-ны қолдану студенттердің оқу пәндеріне деген қызығушылығын едәуір арттырады, оларды игеруді тиімдірек етеді, ал мазмұны жағынан толығырақ етеді. Нәтижесінде, білім алушының ішкі әлемін рухани-адамгершілік құндылық мазмұнымен толтыруға жағдай туғызатын білім кеңістігін тұтас ұйымдастыру міндеті туындайды.

Ақпараттық-коммуникациялық технологиялар арқылы адамды рухани-адамгершілікке тәрбиелеу келесі міндеттерді шешуі керек:

- ✓ олардың ұлттық мәдениеті арқылы әртүрлі мәдениеттермен таныстыру, шетелдік мәдениетке баулу;

- ✓ мектеп оқушыларының этикалық, жалпыадамзаттық құндылықтарды игеруін қамтамасыз ету.

- ✓ өзін-өзі тану және өзін-өзі таныту, өзін-өзі тану, рухани-адамгершілік бағдарларға көзқарас үшін жағдайлар жасау. Бұл міндеттерге жету үшін ағылшын тілі сабағында сәтті қол жеткізуге болады [8].

Рухани-адамгершілік білім беру – бұл мектеп өмірінің бүкіл тәсілі, ең алдымен, бұл білім беру процесінің барлық қатысушыларымен: әріптестерімен, студенттерімен, олардың ата-аналарымен, әлеуметтік серіктестерімен және қоғамдық мекемелермен ынтымақтастық және өзара әрекеттесу арқылы оқушының жеке басын қалыптастыруға бағытталған педагогикалық ұжым. Шетел тілі мұғалімдері үшін бұл жаңа қалыптасып жатқан мәдениетаралық білім кеңістігіндегі әртүрлі мәдениеттер өкілдерімен өзара әрекеттесу және Интернеттегі ағылшын тілінің алатын орны ерекше [1, 14 б.]. Халықтың мәдениеті, құндылық басымдықтары тіл арқылы беріледі. Батыстық құндылықтар, олар көптеген жолдар бойынша бағыттаушы болды, бірімнді оң мағынасын жоғалтты. Мұғалімнен әлемде және елде болып жатқан өзгерістерді сыни тұрғыдан түсініп, олардың педагогикалық әрекеттеріндегі жауапкершілік пен дербестік талап етіледі. Сабақтың мазмұны көбіне мұғалімнің таңдауына байланысты. Техниканың алтын ережесі – тепе-теңдік. Тілдік құзыреттілікті қалыптастыруға деген шамадан тыс ынта-ықылас көбіне оқытудың мазмұндық негізін сыни тұрғыдан түсінбеуге әкеледі, осыдан туындаған мағыналар еленбейді. Заманауи АКТ-ны қолданған кезде мұғалім оқушының тұлғалық маңызды құзыреттіліктерімен қалыптасатын кері байланысты болжауы керек. Білімді неғұрлым жоғары стандарт деңгейінде меңгеру адамның сыртқы келбетін қалыптастыруға кепілдік бермейді, ал рухани-адамгершілік мәселелер материалдары студенттің іс-әрекетінің эмоционалды-сенсорлық саласының дамуына және оның рухани өсуіне түрткі бола алады. Атап айтқанда, заманауи АКТ-ны қолдану, мысалы: 3-өлшемді технологиялар, флэш-технологиялар, чат, электрондық пошта, телекоммуникациялық форум және т.б., кейбір мамандар ынтымақтастық құралы ретінде қарастырады. Осыған байланысты Интернет-ресурстар ажырамас рөл атқарады. Мультимедиялық оқыту құралдарын пайдалану стратегиясы үнемі өзгеріп отырады, бұл шетелдік тәжірибеде танылған бағдарламалардың қысқартуларында көрінеді. Олардың кейбіреулері: СВТ – компьютерлік оқыту; CALL – компьютерлік тілді оқыту (компьютерді пайдаланып ағылшын тілін оқыту); TELL – технологияны кеңейтілген тілдік оқыту (ағылшын тілін оқытудағы түрлі технологиялар). [9, 10, 26, 95 б.].

Интернеттің арқасында, сыныпта болған кезде, сіз Британ мұражайы, ТАТЕ галереясы, Конгресс кітапханасы бойынша виртуалды турларға бара аласыз; Шекспир театрындағы

қойылымдарды көру және т.б. Сонымен бірге студенттер өздеріне ұсынылған ақпаратты пассивті түрде қабылдамайды, бірақ презентация мен жобаны дайындау үшін электронды материалдарды жинау, өңдеу және жүйелеу процесіне белсенді қатысады. Бұл жұмыс жолдастық сезімді тәрбиелейді, топта жұмыс істеу қабілетін дамытады, сонымен қатар студенттерде төзімділікті тәрбиелейді, бір-біріне және басқа мәдениеттер өкілдеріне деген құрмет көрінісі [2]. Шығармашылық жұмысты құру және одан кейін қорғау кезінде әр оқушы белгілі бір дәрежеде табандылық, ойлау батылдығы, шығармашылық және табысқа жетуге деген ұмтылыс сияқты тұлғалық қасиеттерді көрсетеді. АКТ құралдары ақпаратты жедел өңдеуге мүмкіндік береді, өзін-өзі бақылау және түзету білім беру қызметінің нәтижелерін көрсете отырып, кері байланыс негізінде жүзеге асырылады. Мәселе рухани-адамгершілік білім мазмұнының сабақтастығын орта деңгейде және одан әрі білім берудің жоғарғы сатысында сақтау болып табылады. Дәл осы ағылшын тілі сабағында мұғалім әр түрлі жағдайда бір-бірін тыңдау, төзімділік және бір-біріне төзімділік қабілеттерін үйретеді: сөйлеу мәртебесі әртүрлі оқушыларға арналған жобаларда бірлесіп жұмыс жасау кезінде, рөлдік ойындарда, оқушылар әлеуметтік рөлдердің тұтас спектрін ойнау үдерістерінде [4].

Ағылшын тілі сабағында оқылатын материалдың мазмұны рухани-адамгершілік тақырыптарға бай. Мысалы, сіз бағдарламалық материалға келесі тақырыптарды енгізе аласыз: «Шетел мәдениеттерінің мерекелері», «Әдептілік», «Табиғат», «Дін». Бұл тақырыпты жобалар жасау үшін де қолдануға болады. Мектеп оқушылары жалпы адамзаттық құндылықтардың мазмұнымен танысады: адам, Отан, сенім, білім, шығармашылық, ізеттілік, ар-намыс, гуманизм, маңызды этикалық және адамгершілік қатынастар – жанды тәрбиелеу, жанды қайта түлету, адам болу және т.с.с. бейбітшілік және сол арқылы қоршаған әлемнің өзгеруіне ықпал етеді. Оқушылар: «ұлт», «мәдениеттер диалогы», «мәдениетаралық коммуникация», «жаһандық ауыл», «толеранттылық» және т.б. сияқты ұғымдармен таныса алады. Интернетті пайдалана отырып, студенттер есептер жазу үшін ақпарат іздей алады. немесе тақырыптағы хабарламалар: «Әр түрлі ұлт өкілдері арасында мінез-құлықта айырмашылықтар бар ма? Не?», «Адамдар үшін өз мәдениеті мен тілін есте сақтау маңызды ма? Неліктен?» «Интернеттің жағымды және жағымсыз жақтары қандай?» және т.б. Біздің байқауымызша, «мәдениетаралық қарым-қатынас», «мәдени шок» сияқты құбылыстар, түрлі лингвомәдени бірліктер мен қазақ және ағылшын тілдерінде ұсынылған ұлттық ерекшеліктер мектеп оқушылары арасында үлкен қызығушылық тудырады. Жоғарыда ұсынылған тақырып мектеп оқушыларының мультимедиямен және интернет-ресурстар каталогымен жұмыс жасауын, АКТ мүмкіндіктерін кеңінен қолдана отырып жобалар жасауды, студенттердің атынан презентациялар, басылымдар мен веб-парақтар құруды, білім берудің өзіндік ізденістерінің нәтижелерін ұсынуды қарастырады [5]. Студенттер әр түрлі ақпараттық-коммуникациялық технологияларды күнделікті оқуда қолдануды үйренеді. Ағылшын тілін үйрену аясында мектеп оқушылары АҚШ пен Ұлыбританиядағы оқушылармен онлайн-хат алмасу жүргізе алады. Интернеттегі қарым-қатынасқа қатысу арқылы, мысалы, Skype бағдарламасын ана тілінде сөйлейтіндермен қолдана отырып, студенттерге аударма тілінің елінің өкілімен байланыс орнатудың ерекше мүмкіндігі туады, оны жаһандық ойлау мен қарым-қатынас мәдениетін қалыптастыруға көмектесетін мәдениеттердің нақты диалогы деп атауға болады. Скайпты байланыс құралы ретінде пайдалану студенттерге күнделікті өмірде ағылшын тілін қолдануға мүмкіндік береді және тиімді қарым-қатынасты қамтамасыз етеді [7]. Ағылшын тілі сабағында Skype коммуникациялық бағдарламасын және басқа коммуникациялық бағдарламаларды пайдаланудың нақты мүмкіндіктері мен жағымды жақтары бар, өйткені:

- Бұл ана тілінде сөйлейтіндермен және басқа мәдениеттердің өкілдерімен сөйлесу мүмкіндігі, бұл сөзсіз, балаларға ағылшын тілін одан әрі үйренуге үлкен түрткі болады.

- Бұл сөйлеу мен жазуға, оқуға, тыңдауға және айтуға машықтанудың жақсы мүмкіндігі.

- Қарым-қатынас пен қарым-қатынас әдеттегі сабаққа қарағанда формальды емес.

- Skype сияқты коммуникациялық бағдарламаларды пайдалану кезінде сіз қалаусыз қонақтарды балалардың чатына қосудан аулақ бола аласыз, бұл қоғамдық чаттарда жасалуы қиын.

- оқушылар жылдам дамып келе жатқан ақпараттық қоғамда болашақта өздеріне пайдалы болуы мүмкін желілік дағдыларды алады [6, 16 б.].

Заманауи ақпараттық-коммуникациялық технологияларды пайдалану білім беру үдерісінің күшеюіне ықпал ететіні, студенттердің жеке қасиеттерін ашуға және дамытуға ықпал ететіні сөзсіз, бірақ ежелгі римдіктер «Aurea mediocritas!» деп айтқандай, біз алтын орта ережесін ұстануымыз керек – дәстүрлі және белсенді оқыту формалары мен әдістерінің үйлесімі ғана ақпараттық-коммуникациялық технологияларды қолдану арқылы жетістікке жетуге ықпал етеді.

Әдебиеттер тізімі:

1. Арапова Е.М. Нравственное воспитание на уроках иностранного языка / фестиваль педагогических идей «Открытый урок» – Москва, 2012.
2. Беляева Л.А., Иванова Н.В. Презентация PowerPoint и ее возможности при обучении иностранным языкам, ИЯШ №4, 2013.
3. Власова Т.И. Духовно-ориентированная парадигма воспитания в отечественной педагогике // Педагогика – 2012. № 10 – Б. 36-42.
4. Грушевицкая Т.Г., Попков В.Д., Садохин А.П. Основы межкультурной коммуникации: Учебник для вузов / Под ред. А.П. Садохина. – М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2013. – 320 б.
5. Кузовлев В.П. Методическая характеристика как средство индивидуализации процесса обучения иноязычному общению // ИЯШ. – 2012. №1. – Б. 31-38
6. Павлова Е.А. Приобщение школьников к духовным ценностям в процессе нравственного воспитания на уроках иностранного языка // Образование – 2013. – №11.
7. Пассов Е.И. Урок иностранного языка / Настольная книга преподавателя иностранного языка / М. – Глосса-пресс Феникс – 2011.
8. Федеральная программа развития образования от 15.05.2000 г. №1418, // Вестник образования. – 2000. – №12.
9. Царенкова Ю.В. Патриотическое воспитание на уроках иностранного языка / Фестиваль педагогических идей «Открытый урок» / Самара, 2014.
10. Щербаков Б.Ю. Парадигмы современного образования: человек и культура. – М.: Логос, 2013. – 220 б.

УДК 377:37.091.31.811.161.1

Ткаченко Т.Е.

преподаватель кафедры филологии, Костанайский педагогический колледж,
г. Костанай, Казахстан

ПУТИ ИНТЕГРАЦИИ НРАВСТВЕННО-ДУХОВНОГО ОБРАЗОВАНИЯ «САМОПОЗНАНИЕ» С ПРЕДМЕТОМ «СОВРЕМЕННЫЙ РУССКИЙ ЯЗЫК И МЕТОДИКА ОБУЧЕНИЯ РУССКОМУ ЯЗЫКУ, КАЛЛИГРАФИЯ»

Түйін. Бұл мақалада оқытушының "Өзін-өзі тану" рухани-адамгершілік білім беру бағдарламасын басқа пәндермен интеграциялау пилоттық жобасына қатысу тәжірибесі ұсынылған. "Қазіргі орыс тілі және орыс тілін оқыту әдістемесі, каллиграфия" арнайы пәні бойынша сабақтар мысалында сыртқы және ішкі интеграция тәсілдері көрсетілген, олар білім алушыларға оқу материалын жалпыадамзаттық құндылықтар призмасы және жеке қасиеттердің дамуы арқылы түсінікті түрде түсіндіруге мүмкіндік берді.

Түйін сөздер: интеграция, адамгершілік-рухани білім, өзін-өзі тану, жалпыадамзаттық құндылықтар, Ақиқат, Махаббат, Әділ мінез-құлық, Ішкі тыныштық, Зорлық-зомбылықсыздық, жеке қасиеттер, пилоттық жоба, білім берудің жаңартылған мазмұны.

Аннотация. В данной статье представлен опыт участия преподавателя в пилотном проекте интеграции программы духовно-нравственного образования «Самопознание» с другими предметами. На примере занятий по специальной дисциплине «Современный русский язык и

методика обучения русскому языку, каллиграфия» показаны приёмы внешней и внутренней интеграции, которые позволили в доступной форме объяснить обучающимся учебный материал через призму общечеловеческих ценностей и развитие качеств личности.

Ключевые слова: интеграция, нравственно-духовное образование, самопознание, общечеловеческие ценности, Истина, Любовь, Праведное поведение, Внутренний покой, Ненасилие, качества личности, пилотный проект, обновлённое содержание образования.

Abstract. The article presents the experience of teacher's participation in the pilot project of integration of the moral and spiritual education "self-cognition" program with other subjects. Techniques of external and internal integration allowing to explain the teaching material to students in an accessible form through the prism of universal values and the human qualities development are shown in classes in the special discipline "Modern Russian language and methodology of teaching Russian language, calligraphy".

Keywords: integration, moral and spiritual education, self-cognition, universal values, truth, love, righteous behavior, inner peace, nonviolence, human qualities, a pilot project, updated content of education.

*Тому, кто не постиг науки добра,
всякая наука приносит лишь вред.*

М. Монтень

Костанайский педагогический колледж в течение трёх лет, с 2017 по 2020 год, находился в пилотном проекте интеграции программы духовно-нравственного образования «Самопознание» с другими предметами. Интеграция – это слово, образованное от латинских слов *integratio*, что обозначает «восстановление, восполнение» и *integer* – «целый». Основная цель интеграции – соединение частей в одно целое. Это продуманно выстроенный процесс обучения и воспитания, который способствует переосмыслению общей структуры организации обучения, подготовки обучающихся к процессу восприятия, понимания и осмысления информации, формирования у обучающихся понятий и представлений о взаимодействии всех процессов в мире как едином целом.

Как преподаватель специальной дисциплины «Современный русский язык и методика обучения русскому языку, каллиграфия» решила принять участие в проекте и попробовать свои силы. Чтобы более точно понимать суть интеграции моего предмета с самопознанием, я прошла 72-часовые очные курсы на тему «Научно-методологические основы преподавания предмета «Самопознание», организованные на базе нашего колледжа в 2018 году Национальным научно-практическим, образовательным и оздоровительным центром «Бэбек».

Интегрированные занятия по предмету «Современный русский язык и методика обучения русскому языку, каллиграфия» с самопознанием ориентированы на раскрытие предметной темы через организацию доброжелательного климата в студенческом коллективе, психологическую установку на уважение к окружающим и друг другу, на эмоциональное тепло и взаимопонимание, при котором никто не будет обижен и обделён вниманием. Методические приёмы, используемые на этих занятиях, направлены на совместный поиск путей предотвращения конфликтов и определение достойных способов выхода из создавшихся конфликтных ситуаций.

На первичном этапе проекта мною были разработаны конспекты занятий с ДНО: «Методические приемы обучения каллиграфическим навыкам письма и объяснение способов написания», «Чтение как предмет в начальной школе», «Понятие о диалогической и монологической речи» и другие. При разработке интегрированного занятия придерживалась структурных компонентов урока самопознания:

- позитивный настрой на уроке (формы, техники);
- цитата урока – позитивное высказывание;
- рассказывание историй и беседа;
- творческая деятельность (групповая, индивидуальная);
- подарок учителя;
- рефлексия;
- пение хором и музыка.

План занятия _____,
интегрированного с предметом «Самопознание»
Учебное заведение _____ Дата _____ Педагог _____ Группа _____ Кол-во уч-ся _____
Тема _____ Ценность _____ Качества _____

Цель урока: Задачи урока: 1. 2. 3.	Ресурсы: (материалы, источники)
Ход урока: Внешняя интеграция (использование методических приемов урока самопознания)	Примечания
Внутренняя интеграция (интеграция общечеловеческих ценностей в содержание урока)	
Домашнее задание Заключительная минута урока	

А также следовала методическим рекомендациям по планированию интегрированного урока:

- Выявление общечеловеческой ценности: Истина, Любовь, Праведное поведение, Внутренний покой, Ненасилие. В человеке они проявляются как качества личности.

- Цель интегрированного урока отражает предметную область.

- Задачи интегрированного урока:

- обучающая – по предмету;

- развивающая - по предмету;

- воспитательная – отражаются качества, соответствующие выбранной общечеловеческой ценности.

Все проведенные занятия вызвали интерес у обучающихся, активизировали их познавательную деятельность. Различные формы практического включения студентов в упражнения, игры, творчество, эксперимент приобщали их к нормам воспитанности, формированию эмоционально-мотивационных установок по отношению к себе, окружающим, сверстникам и взрослым людям, развитию коммуникативных и социальных навыков, умений и опыта общения, необходимых для правильного поведения в обществе и личностного развития.

В ходе проектной работы для себя я определила наиболее приемлемые пути интеграции самопознания в предмет «Современный русский язык и методика обучения русскому языку, каллиграфия»:

- вдохновляющие примеры из жизни великих людей;

- примеры из истории развития науки, искусства;

- знакомство с открытиями современной науки;

- выявление общечеловеческих ценностей в содержании учебного предмета.

В логике современного обновленного содержания образования актуальность интеграции программы духовно-нравственного образования «Самопознание» с другими предметами очевидна. Это предметное единение отражает новую парадигму образования, утверждает приоритет духовного начала, и это позволяет раскрыть целостный контекст всех учебных дисциплин, в том числе и предмета «Современный русский язык и методика обучения русскому языку, каллиграфия».

Интеграция интеллектуального и нравственно-духовного образования «Самопознание» в школе, в колледже способствует развитию у обучающихся следующих важных качеств:

- умение оценивать любую жизненную ситуацию и научную проблему с позиции духовного уровня «Все взаимосвязано, все это Я»;

- знания о сущности вечных нравственно-духовных ценностей и осознание своих метапотребностей в них;
- умение видеть аксиологический характер науки и внутреннее единство всех видов знаний;
- умение интегрировать общечеловеческие ценности в проектную научно-исследовательскую деятельность;
- пробуждение внутренних сил саморазвития, способность к интуитивному постижению;
- социальная активность и готовность к бескорыстному служению обществу;
- осознание взаимосвязанности личности, общества и природы;
- развитие позитивного мышления;
- умение видеть различия между вечными и временными ценностями;
- умение руководствоваться голосом совести в поступках;
- благородство мыслей, речи, поведения, правдивости;
- умение брать ответственность и выполнять свой долг перед собой, родителями, государством, человечеством;
- знание и осмысление мирового культурного наследия, выход в пространство духовной сферы для поиска вечных смыслов и идей;
- способность бескорыстно любить, сострадать, чувствовать сердцем другого человека;
- вера в себя, терпение, концентрация, самодисциплина, умение не отождествлять себя с негативными эмоциями, наблюдать за ними и держать под контролем;
- переживание моментов внутренней гармонии, единства, светлого чувства всеобъемлющей любви.

Интеграция нравственно-духовного образования «Самопознание» в предметы – это, прежде всего, оживление школьного знания, выявления его нравственно-духовной сущности, это целостное знание, синтез всех предметов на основе вечных общечеловеческих ценностей и видения единства в многообразии. Вечные общечеловеческие ценности должны стать фокусной точкой образования. Реальность сегодняшнего дня диктует необходимость поиска способов раскрыть и взрастить в душах детей потребность в вечных общечеловеческих ценностях, возвращать в себе человека с хорошим характером, с чистой совестью, человека с нравственными качествами. Истина, Любовь, Праведное поведение, Внутренний покой и Ненасилие – это ценности, которые в конечном итоге приведут к достижению цели всей педагогической деятельности школы – воспитанию Человека.

Список литературы:

1. Назарбаева Сара Алпыскызы. «Путь к себе» – //Алматы: Атамур, 2000.
2. Государственный общеобязательный стандарт среднего образования Республики Казахстан по предмету «Самопознание». // ННПООЦ «Бөбек» - 2010. – С. 7-8.
3. Амонашвили Ш.А. «Без сердца что поймем?», //Издательский Дом Шалвы Амонашвили» - 2004. С 18, 57.
4. Амонашвили Ш.А. Размышления о гуманной педагогике, Москва-1996
5. Мукажанова Р.А., Омарова Г.А., Мұратханова Р.Руководство для учителя «Общечеловеческие ценности на уроке» Базовый уровень. - // ННПООЦ «Бөбек». - 2015.
6. «Самопознание» и другие возможности интеграции содержания и методов Учебно-методическое пособие для учителей.- //Алматы, ННПООЦ «Бөбек». - 2013.
7. Я – Человек пособие для занятий по духовно-нравственному развитию личности, составитель А.К.Даутова. - // Алматы. -2000

Туякова Г.К.

бастауыш сынып мұғалімі, "Мортық а. №34 негізгі мектебі" КММ,
Ақмола облысы,
Целиноград ауданы, Қазақстан

ҚАШЫҚТЫҚТАН ОҚИТУ БАРЫСЫНДА МӘТІНМЕН ЖҰМЫС ЖҮРГІЗУДЕГІ ДИАГРАММАЛАРДЫ ҚОЛДАНУДЫҢ ЕҢ БАСТЫ ҚАҒИДАТТАРЫ ҚАНДАЙ?

Аннотация. Основное содержание данной работы заключается в том, какова эффективность и ход выполнения заданий по работе с текстом, проводимых в ходе ежедневных занятий по казахскому языку и литературному чтению в ходе дистанционного обучения. Школьный учитель в своей практике отличается способностью успешно применять новые стратегии, предложенные в рамках обновленной программы. Максимально, аргументированно, аргументированно представили свои задания по тексту, проведенному с учащимися. Излагает трудности, с которыми сталкиваются задачи и методы, использованные на своих уроках, показывает пути решения. Отмечает эффективность принципов заинтересованности, мотивации учащихся к работе с текстом, обучения в группах, индивидуальных формах работы и от простого к сложному. Мы видим, что использование диаграмм, в том числе стратегий «диаграмма Венна» и «диаграмма значимости», в процессе выявления опорных слов и нахождения важной информации в заданном тексте, осуществляется на ежедневном уроке. Об эффективности ИКТ при использовании диаграмм. В связи с темами, изложенными в разделах учебника, подчеркивается сложность работы с текстом в связи с передачей текстов терминами естественно-математического направления. В том числе, само использование диаграмм в усвоении текста ученику доказывает, что это работа, направленная на достижение истинного результата, с умными целями.

Annotation. The main content of this work is what is the effectiveness and progress of tasks on working with the text, conducted during daily classes in the Kazakh language and literary reading during distance learning. The school teacher in his practice is distinguished by the ability to successfully apply new strategies proposed in the framework of the updated program. As much as possible, argumentatively, argumentatively presented their tasks according to the text spent with students. Sets out the difficulties faced by the tasks and methods used in their lessons, shows ways to solve them. Notes the effectiveness of the principles of interest, motivation of students to work with the text, learning in groups, individual forms of work and from simple to complex. We see that the use of diagrams, including the "Venn diagram" and "significance diagram" strategies, in the process of identifying reference words and finding important information in a given text, is carried out in a daily lesson. On the effectiveness of ICT when using charts. In connection with the topics presented in the sections of the textbook, the complexity of working with the text is emphasized in connection with the transfer of texts in terms of natural and mathematical direction. In particular, the very use of diagrams in the assimilation of the text to the student proves that this is a work

Түйін сөздер: мәтін, қашықтықтан оқыту, диаграмма, қазақ тілі, әдебиеттік оқу, тапсырмалар, әдістеме, тиімді тәсілдер.

Қазақ тілін және әдебиеттік оқу пәнін оқыту басты қағидалар мен тұжырымдарға негізделген. Тілдік ерекшелікті ескере отырып, бұл күнде озат әдіс-тәсілдерді күнделікті мұғалімнің тәжірибесіне енгізу жұмыстары тиімді ұйымдастырылып отыр. Осы орайда, айтылым, жазылым, тыңдалым дағдылары қатар жүргізілетін «Мәтінмен жұмыс» тапсырмасының күрделі екенін мойындаймыз. Себебі, оқушыны функционалдық сауаттылыққа жаттықтыратын бірден бір әдіс осы мәтінмен жұмыс жүргізу арқылы беріледі. Мәтінмен жұмыс бірнеше кезеңмен жүргізіліп, ұйымдастырылады. Сабақта жүргізілетін бірнеше жұмыстардың жиынтығын да мәтінмен жұмыс қамтиды.

Сабақ үстінде оқушының жүйелі жұмыс істеуіне мүмкіндік жасау, сабақтың тақырыбына сай нақты міндет қою – мұғалімнің шеберлігі. Өйткені оқушыларды терең әрі жүйелі біліммен қаруландыру, олардың шығармашылық қабілетін, қызығушылық талғамын дамыту, өз бетінше білім алуына дағдыландыру сияқты жұмыстар сабақ барысында қалыптасады. Бұл әрбір мұғалімге ой салып, жаңаша жұмыс істеуге, жаңа ізденістерге

жетелейді. Әрбір мұғалімнің негізгі алға қойған міндеті – оқушылардың ой-өрісін кеңейту, жан-жақты дамыған жеке тұлғаны қалыптастыру.

Мәтінді оқып, оны өз бетінше меңгеруі әдіс-тәсілдердің тиімділігіне байланысты. Орыс мектебінде оқытылатын қазақ тілі пәнінің мақсаты – оқушыларға қазақ тілін меңгерту, ойлау қабілеті мен сауаттылығын арттыру, қазақ тілінде сөйлеп, жаза білетін дәрежеге жеткізу, ұлттық құндылықтарды қалыптастыру.

Сабақ өткізу, оқыту барысында өткізілетін ең негізгі жұмыс түрлерінің бірі – сабақта мәтінмен жұмысты ұтымды ұйымдастыру. Көбінесе мәтіннен оқушылар алғашқы ақпаратты ғана алып жүр. Тиімдісі қосымша материалмен танысуы. Бірақ та оқушылар оқу үшін қосымша материалдардың болмауынан, мұндай мүмкіндікке қолдары жетпей қалуы мүмкін. Ол үшін өз тәжірибемде оқушыларға бір нәрсені оқуға берердің алдында оқылған мәтін негізінде құрылған жаттығуларды орындауды тапсырамын. Мысалы, өз бетімен оқу, жұптаса оқу, топта немесе сынып бойынша төменде берілген сұрақты талдау.

Сұрақ қойғанда жабық сұрақтардан гөрі ашық сұрақтардың қойылғаны тиімді.

Бастауыш сыныпта:

- Әңгіме кім жайлы болды;
- Кім не істеді;
- Мәтіндегі кейіпкерлер мен заттар қандай екен;
- Кейіпкерлер жайлы пікірлерің қандай;
- Сендер нені өзгертер едіңдер;
- Басқа оқушылар үшін олардан сұрақтар дайындауын сұрау.

Тапсырманы орындаудың алдында оқушылардың мәтінді кем дегенде екі рет оқып шығуын талап етемін. Бірінші оқығанда жалпы идеяны тауып, анықтап, бөлімде қандай мәселенің көтерілгенін білу үшін олар мәтінді тез оқып шығуы мүмкін, ал екінші рет мұқият оқиды. Алған мәліметті талқылаудың алдында қайтадан ойланады. Мәтінмен жұмыс сабақта өтілетін әр түрлі жұмыстардың жиынтығынан құралады

Менің оқушыларым үшін мәтін қиын болса, мен не істеймін?

Өз тәжірибемде шешімін былай таптым:

1. Мәтінді оқу: дауыстап оқу – оқушының сөйлеу элементтерін меңгергендерін байқауға болады, тағы да бір тиімділігі оқушылар бірінің қатесін бірі естіп түзетіп отырады; іштей оқу – бұл жұмыстың мақсаты оқушылардың шапшаң оқу дәрежесін анықтау.

Мәтінді қарап шығып, таныс емес сөздер мен сөз тіркестерін табу сұралады. Содан соң сол сөздердің мәнін көршісінен сұрасын. Әлі де анықталмаса сынып бойынша талқылауға болады.

Мұғалімнің жұмысының нәтижелі болуымен қатар, мемлекеттік стандарттың орындалуы барысында, басты көзделетін мақсат, оқушының мемлекеттік тілде еркін сөйлеп, жаза алатын тұлға қалыптастыру. Қазақ тілінде еркін сөйлеу мен жазу әрекеттері, мәтінмен жұмыс арқылы қалыптасатыны даусыз.

Осы орайда өз іс тәжірибемде маған ең күрделі болған әдісте мәтінмен жұмыс жасау болды. Елімізге танымал озат тәжірибелі әдіскерлердің тиімді деп ұсынған әдістерін әлі күнге қолданып келемін. Дегенмен соңғы екі жыл көлемінде, жаңартылған білім мазмұны аясында ұсынылған бірнеше диаграммаларды мәтінмен жұмыс жасауда сәтті қолданып, өзіндік нәтижесін көріп отырмын. Былтырғы оқу жылындағы қашықтықтан оқыту барысында осы тәсілді сәтті қолдана білдім. Қазіргі кезде оқушылардың кітап оқымауы, тіл байлықтарының шектеулі болуы, мәтінмен жұмыс оның ішінде оқығанын түсінбеуі, ойын жүйелі жеткізе алмауы үлкен мәселе. Сондықтан оқушының өз бетімен мәтін алды жұмысты жүргізуге жана сөздердің аудармасын білуге қосымша сөздік кітаптар немесе ғаламтор көмегі, болмаса, алдын ала үй тапсырмасына келер сабақтың жаңа сөздерінің мағынасын біліп келу мәселелері қамтылады. Қазіргі таңда әр бір жаңа тақырыпқа міндетті бір мәтін беріледі, бірақ, оқулықтағы тақырыптар, қоғамдық сұранысты қанағаттандыратындай тақырыптармен берілгендіктен, қоғамдық гуманитарлық ғана емес, жаратылыстану-математикалық бағыттың тақырыптары бойынша берілген мәтіндер күрделі екені даусыз.

Терминдермен берілген кейбір мәтіндерге мәтін алды жұмысты жүргізе отырып, мәтіннің негізгі мәнін оқушымен түсініп, ары қарай тапсырмалар жүргізу уақыт жағынан да кедергілерге ұшыратады. Сондықтан, аудиторияның бастауыш сынып екендігін есепке ала отырып, берілген мәтіннен тірек сөздер мен негізгі ақпаратты анықтау мақсатында диаграммаларды қолдануды жөн санадым.

Мысалға, қазақ тілі және әдебиеттік оқу пәндерінің оқулығының 2 сынып III бөлім «Менің мектебім» бойынша 5-6 сабақ, тақырыбы: Мен мектебіммен сыныпта бойынша берілген күрделі мәтінге ең алдымен мәтін алды жұмыс бойынша, мәнерлеп оқу, сөздікпен жұмыс тапсырмаларынан кейін, «Маңыздылық диаграммасын» қолдандым. Оқушылар диаграмманы қолдану барысында, терминмен берілген маңызды ақпараттың ең басты кілт сөзін табады, ең маңызды 2-3 сөйлем жазады. Оқушыға көп нәрсе үйретем деп, бос қалудан гөрі, аздан, ең маңызды ақпаратты беруді жөн санайтын мен үшін бұл диаграмманы қолдану, ең қолайлы стратегиялар қатарында болып тұр. Оқушыларым да бұл диаграммаларды қолданып, жаттыққандықтан, мұғалімнің бағыттауымен, өз беттерімен жүргізіп орындай алады. Оқулықтағы бөлім бойынша берілген тақырыптар бір-бірімен тығыз байланысты болғандықтан, өткен тақырыптың мәтінімен маңызды ақпараттарды анықтағанымызды еске түсіру және бүгінгі мәтінмен салыстыра қарау үшін міндетті түрде «ВЕНН» диаграммасын қолданамын. Төмендегі суреттер соның дәлелі.

Сурет 1 маңыздылық диаграммасы

Диаграммаларды қолдану арқылы берілген мәтіннен оқушылардан күтілетін нәтижелер:

- ✓ Негізгі тірек сөздерді анықтау;
- ✓ Негізгі екі сөйлемді табу;
- ✓ Мәтіннің негізгі идеясын ашатын 3 сөйлем жазу.

Сурет 2 оқушының жұмысы

қолданылып жүрген «маңыздылық диаграммасында» жоғарыда аталған нәтижеге үнемі қол жеткізумен келеміз. Себебі, негізгі тірек сөздер ретінде өте жақсы, жақсы, орташа деңгейдің барлық оқушылары мәтінде көбірек қайталанған сөздерді жазады. Бұл әрине оқушының логикасы арқылы тапсырманы орындауы болғанымен, ек-үш сабақтан кейін тапсырманың жеңіл екенін түсініп, құлшыныстары мен қызығушылықтарын оята білді.

оқушының алдымен сабаққа зейінін аудару, қызығушылықты ояту, мен үшін ең үлкен әрі басты мәселе, осы орайда оқушыларымның мәтінмен жұмыс кезінде диаграммаларды сәтті қолдана білулері менің таңдаған әдісімнің дұрыс әрі қажеттілік екенін көрсете білді. Екінші кезеңде екі мәтінді салыстыру үшін, «Венн диаграммасын» қолайлылығы оқушы үшін;

- берілген ақпараттарды салыстыру мақсатында;
- ақпараттардың ең маңыздысын атай білу, табу;
- бір-бірімен салыстыру, жұпта, топта мәліметтерді салыстыру;
- рефлексияда қолдану.

Жоғарыда атап өткен мәліметтердің барлығы менің іс тәжірибемнен өтіп, ұстаздық сараланған негізгі ойларым. Барша әріптестеріме, әсіресе өзге ұлт өкілдері топтары үшін мәтінмен жұмыс барысында

- уақытты тиімді пайдалану;
- негізгі ойды анықтау;
- ең қажет ақпаратты беру;
- оқушыны жинақылыққа үйрету;

• оқушы жұмысын тиянақтау, қорыту үшін диаграммаларды қолданудың маңызы ерекше. Ендеше сізде өз тәжірибеңізде байқап көріп, нәтижеге бағытталған іс-әрекеттің жағымды қорытындысын көресіз деген ойдамын.

Сурет 3. Қашықтықтан оқыту барысынан суреттер

Әдебиеттер тізімі:

1. «Қазақ тіл» оқулық «Көкжиек-Горизонт» баспасы 2018 жыл
2. «Әдебиеттік оқу» оқулық «Көкжиек-Горизонт» баспасы 2017 жыл
3. <http://zkoipk.kz/smartconf2019/5-section/5097-conf.html>

УДК 37.022

Увалеева Д.Т.

Костанайский высший экономический колледж Казпотребсоюза,
Костанайская область,
г. Костанай, Казахстан

ДИДАКТИКА И АДАПТИВНОЕ ДИСТАНЦИОННОЕ ОБУЧЕНИЕ: ЭЛЕМЕНТЫ ИННОВАЦИОННОЙ ТЕХНОЛОГИИ ПРЕПОДАВАНИЯ

Түйін. Білім беру процестерінің қашықтықтан оқыту технологиясы оқытушы мен оқушының арасындағы ерекше қарым - қатынасын анықтайтын шешуші іс-әрекеті болып табылады. Қашықтықтан оқытуды жүзеге асыруда оқушы мен оқытушының өзара әрекеттесу мәселесі оқу процесін модельдеудің ерекше тәсілдерін қажет етеді.

Аннотация. В статье рассматриваются особенности развития дидактики, в условиях адаптивного и дистанционного обучения. Обосновывается роль и место инновационных технологий передачи знаний и опыта.

Abstract. The pedagogical interaction, as a special type of relationship between the teacher and the student, it is decisive in distance technologies of educational processes. In the implementation of distance learning, the issue of interaction between the student and the teacher requires special approaches to modeling the learning process.

Ключевые слова: дидактика, дистанционное обучение, электронное обучение, адаптивное обучение, информатизация, инновация.

Современный уровень развития производительных сил, определяется информатизацией всех областей деятельности человека. Процесс информатизации отражается во всё возрастающей доле овеществленных знаний и опыта в результатах труда. Труд, по своей природе, есть осознанная деятельность, полезная для общества. Осознанная деятельность обеспечивает овеществление знаний и опыта в результатах деятельности.

Трудовое воспитание является важным элементом духовно-нравственного воспитания подрастающего поколения.

Ключевым моментом трудовой деятельности является овеществление знаний и опыта, что предполагает наличие процесса их передачи. Трудовой процесс за счёт последовательного исключения рутинной, монотонной работы становится творческим и

познавательным, что требует многократного увеличения объёмов приобретенного опыта и знаний. Последнее требует совершенствования технологий обучения не только в сфере образования, но и в области непосредственной производственной, творческой деятельности, в которой определяющую роль играет наука, как отрасль деятельности по получению новых знаний и опыта. Важной составляющей этого становится приспособительный, адаптивный подход к процессу обучения. Особенностью современных производственной, творческой и обучающей деятельности является распределение в пространстве как орудий труда, оборудования и обучающих средств, так и субъектов процесса производства и обучения. Последнее реализуется в различных формах дистанционного обучения. Применение сложных моделей процесса обучения в условиях информатизации образования требует уточнения дидактических подходов и рассмотрения эволюции собственно системы обучения, как процесса передачи знаний и опыта. Рассматривая современные достижения в области исследования психики человека, как психологических основ обучения, следует обратить внимание на сам процесс теоретического осмысления. Процесс обучения можно разделить на две группы: передача знаний, которая включает в себя опытную деятельность, подтверждающую истинность этих знаний, а также созидательную деятельность, как опытную деятельность в процессах творчества и производства. При передаче знаний передаются навыки и методы самого процесса познания и собственно знания, а также приёмы их овеществления в результатах труда, как созидательной деятельности. Созидательную деятельность можно отнести к процессам обучения, что предполагает соединение научной деятельности и научения, как получения знаний, трудовой деятельности и познания.

Важной особенностью познания является единство интуитивно-образного восприятия мира, которое начинается с ощущений, с формально-аналитическим, которое заканчивается суждением с последующим опытным действием. Применение различных форм, методов и способов обучения направлено на совершенствование процесса обучения, как процесса передачи знаний. Важным моментом передачи знаний является самообучение обучающихся, в том числе и как адаптивное обучение, которое можно реализовать без использования или с минимальным использованием технических средств.

При этом выделяются мыслительные операции, в частности: анализ, абстрагирование, идеализация, сопоставление, синтез. По первому в большинстве случаев нельзя произвести такое разделение. Тем не менее, между ними существует неразрывная связь и взаимодействие. Используя положения гипотезы, «по которой мышление и всё функционирование нервной системы может быть представлено с позиций информационных взаимодействий и информационных процессов», для решения задач адаптивного дистанционного обучения можно говорить о построении модели, реализованной в человеко-машинной среде и распределенной в ней. В указанной среде предусматриваются конструирование возможных путей процесса обучения, его адаптация, исходя из полученных результатов, что само по себе является интеллектуальной деятельностью, системой коллективного интеллекта. Встраивание адаптивного тестирования в автоматизированные системы дистанционного обучения обеспечивает эффективное применение электронного обучения в дополнительном профессиональном образовании, а также для повышения квалификации работников различных областей деятельности.

Педагогическое взаимодействие, как особый тип отношения преподавателя и обучаемого, является определяющим в дистанционных технологиях образовательных процессов. Дистанционные обучающие системы в этом случае расширяют возможности взаимодействия за счёт наличия коммуникационных, программных средств и технологий интеллектуальной деятельности, автоматизирующих диалог и в некоторых случаях, проявляя свойство третьей стороны в качестве третьего партнёра, как на стороне обучаемого, так и на стороне обучающего. В таких системах меняется традиционная роль преподавателя, которая дополняется «организаторами коммуникации, отраслевыми и технологическими экспертами, руководителями проектной работы». С другой стороны, внедрение образовательных

дистанционных технологий значительно сокращает прямое взаимодействие партнеров, субъектов процесса обучения. Определяющим в процессе обучения человека в настоящее время является наличие технической среды представленной в виде совокупности средств обработки информации и коммуникации, а также программного обеспечения и его разработчиков, с одной стороны, и преподавателя или множества преподавателей с другой. В данном случае мы имеем ролевое распределение при моделировании процесса обучения. Информационные воздействия на уровне интуитивно-образного восприятия за счёт воздействия технических и иных средств через чувственное восприятие в настоящее время находится на начальной стадии развития. Здесь основная роль остаётся за преподавателем. Что касается рутинной работы, связанной с рефлексивными навыками, которые могут быть получены в результате длительного тренинга, то здесь определяющим является применение программно-технических средств. Их сочетание с новыми формами и методами обучения, обеспечивающих на их основе оптимизацию и интенсификацию, повышает качество овладения профессиональной подготовки и является основой понятия «компьютерной инноватики»

В реализации дистанционного обучения вопрос взаимодействия обучаемого и обучающего требует особых подходов моделирования процесса обучения. И здесь необходимо выполнить анализ особенностей подходов интуитивно-образного и формально-аналитического восприятий мира. Дистанционная форма обучения, объединяя профессиональные и культурологические составляющие, за счёт использования программно-технических средств информационных технологий создаёт глобальную среду познания и является результатом глобальных процессов в целом.

Дистанционному обучению присущи следующие формы:

Чат- занятия. Все обучающиеся имеют одновременный доступ к чату. Таким образом, обучаемый и обучающий находясь в разных точках, могут общаться как в реальности: педагог может вести урок для неограниченного числа учеников, задавать вопросы, отвечать на вопросы, дискутировать, проводить контрольные и лабораторные работы, игры.

Тестирование. Предполагается, что у каждого обучающегося есть допуск к электронной платформе колледжа, где он может проходить тестирование, отвечать на вопросы форума, задавать вопросы педагогу.

Форум или видеоконференция. Педагогом выносятся ряд вопросов для обсуждения, обучающиеся отвечают на данные вопросы. При этом могут дополнять друг друга.

Электронная рассылка. Данная форма позволяет рассылать студентам методические материалы, необходимые для обучения (видео-аудио-лекции)

Данные формы при условии, что студентом выполняются все задания, позволяют приобрести знания, сформировать багаж теоретических и практических навыков.

Учебные занятия, как правило, проводятся в виде консультаций, семинаров, практических занятий, лабораторных работ, контрольных и самостоятельных работ,

Практические занятия по решению задач.

Для самоконтроля в своей практике использую тесты, которые не просто констатируют правильность ответа, но и дают подробные разъяснения, если выбран неверный ответ; в этом случае тесты выполняют не только контролирующую, но и обучающую функцию. Для ответа на возникающие вопросы проводятся консультации преподавателя.

На втором этапе выполняются контрольные работы, позволяющие проверить навыки решения конкретных задач. Выполнение таких контрольных заданий может проводиться как в off-line, так и on-line режимах в зависимости от содержания, объема и степени значимости контрольного задания. После каждого контрольного задания целесообразно провести консультацию с использованием сетевых средств по анализу наиболее типичных ошибок и выработке совместных рекомендаций по методике решения задач.

Лабораторные работы позволяют объединить теоретико-методологические знания и практические навыки учащихся в процессе научно-исследовательской деятельности.

Список литературы:

1. Машкина В. А., Романов О. Т., Машкин М. Н. Развитие дидактики в условиях адаптивного дистанционного обучения // Педагогика. 2014. № 10. С. 17–26.
2. Машкина В.А., Романов О.Т., Машкин М.Н. Новое в дидактике: информационно-коммуникационные процессы адаптивного дистанционного обучения и идеи Я.А. Коменского. М., Деп. ВИНТИ, 29.04.2014, 2014., 59 с.
3. Артемов А.Д., Максимова Е.В.; Щербак В.В., Машкин М.Н., Романов О.Т. К вопросу выбора технических средств 2016. № 3. С. 64–73.
4. Минькович Т.В. Моделирование как универсальный способ осуществления деятельности. Педагогика. 2013. №10. С.34–42.
5. Романов О. Т., Машкин М. Н. Модели и алгоритмы автоматизированных систем обработки информации и управления. – М.: Изд-во МАИ, 2010. – 159 с.
6. Ключев А.В., Романов О.Т., Машкин М.Н. Подсистема адаптивного тестирования в автоматизированной системе дистанционного обучения. М., Деп. ВИНТИ, 10.02.2014, 2014. – 29 с.
7. Аркусова И.В. Преподаватель и компьютер: сотрудничество или соперничество (конкуренция)? Педагогика. 2013. №2. С. 17–25.

ӘОЖ 372.851

Утегенова А.Т.

педагогика ғылымдарының магистрі, математика оқытушысы, Ж.Досмухамедов атындағы жоғары педагогикалық колледж,
Батыс Қазақстан облысы,
Орал қ., Қазақстан

МАТЕМАТИКА РУХАНИ-АДАМГЕРШІЛІК ЗАҢДАРЫ ТУРАЛЫ ҒЫЛЫМ РЕТІНДЕ

Аннотация. В обучении математике отражены методы духовного-нравственного развития обучающихся. На каких этапах урока осуществляется развитие духовно-нравственных ценностей? Как её реализовать на практике? Данная статья посвящена этим вопросам.

Abstract. In teaching mathematics the methods of spiritual and moral development of students are reflected. At what stages of the lesson is the development of spiritual and moral values carried out? How to implement it in practice? This article is dedicated to these questions.

Түйін сөздер: математика, адамгершілік, рухани-адамгершілік тәрбие, руханилық, шығармашылық тапсырма, қара сөздер.

«Адам ата-анадан туғанда есті болмайды, естіп, көріп, ұстап, татып ескерсе, дүниедегі жақсы, жаманды таниды, сондайдан білгені, көргені көп болған адам білімді, тәрбиелі болады», – деп Абайдың оң тоғызыншы қара сөзінде айтылғандай, оқу процесі кезінде адамгершілікке тәрбиелеу мақсаты күні бүгінге дейін күн тәртібінен түскен емес. Сол адамгершілік тәрбиені беруде мұғалім бала бағбаны болса, адамгершілік дәнін қалай сеуіп, одан қалай өніп алып келеміз? Математиканың тәрбиелік функциясы қандай?

Мұғалімнің тәрбие үдерісіндегі алатын орны бүкіл тәрбие ісін өз қолына алуында емес, тәрбиелеуде елеулі жетістіктерге жетуде оның ұйымдастырушылық, бағыттаушылық күшінде және шығармашылығында. Математиканың тәрбиелік функциясы оның мазмұнына байланысты емес, өмірлік тәжірибені кеңейтетін, оқушылардың дүниетанымы мен сенімдерін қалыптастыратын осы мазмұнға байланысты кең материалды қолдану арқылы жүзеге асырылады. Математиканың өзі дәл ғылым, оны меңгеру үшін еңбектену, іздену керек. Математикалық тұжырымдар айқын және нақты дәлелденеді, анықтамаларда артық сөз болмайды. Кез келген математикалық ұғым, математикалық тұжырым тұрақты, өзгермейді. Сонымен математика мазмұнының өзі адамды шыншылдыққа, дәлдікке, еңбекқорлыққа, төзімділікке тәрбиелейді. Геометриялық фигуралар, математикадағы

симметрия, теореманың дәлелдеу жолының дәлдігі, дұрыстығы, әсемдігі, айқындығы оқушыларға эстетикалық тәрбие береді.

Мен математика сабақтарында білім алушыларды рухани-адамгершілік тәрбиесін дамытуды мына кезеңдерде жүзеге асырамын:

1) Сабаққа қызығушылығын ояту мақсатында сергіту сәттерінде, математика тарихынан ой шертуде.

2) Шығармашылық тапсырмаларды қолдануда.

3) Тақырыптарды оқып үйретудегі тапсырмаларды орындауда.

Сергіту сәті кезеңінде тәрбиелік мазмұны бар жаттығулар, ғалымдардың ой пікірлерімен бөліскен тиімді. Мысалға сабақтардың бірінде білім алушылармен төмендегідей тәрбиелік әңгімемен бөліскен болатынымын:

Математика және физика факультетінің бір профессоры бір күні студенттеріне өмірлік бір сабақ үйрету ниетімен тақтаға үлкен 1 санын жазады да, студенттеріне қарап «Бұл адамгершілігіңіз. Өмірлеріңізде болуы керек ең маңызды қасиет», - деп түсіндіреді. Сосын 1-дің қасына 0 санын жазады да: «Ал бұл болса жетістіктеріңіз. Бойыңыздағы адамгершілікке табыс қосылса адам 1-ден 10 бола қалады. Тағы бір 0 – тәжірибеңіз. Тәжірибесі болса адам 10 емес, енді 100 болады» деп кезек-кезек 0-дерді қоса береді: зеректік, тәртіптілік, сүйіспеншілік... Қосылып тұрған әрбір 0 саны адамды 10 есе байытатынын түсіндіреді ұстаз. Бір кезде профессор сандар тізбегінің ең басында тұрған 1 санын өшіреді. Сонда тақтада тек 0 саны қалады. Профессор студенттеріне былай дейді: «Адамгершілігіңіз жоқ болса, қалғанның бәрі түк те тұрмайды».

Білім алушыларға сабақ бастамас бұрын математика тарихынан мысал келтіріп кетуге болады. Математиканың шығу тарихы, ұлы математик ғалымдардың өмірбаяны оқушылардың математика ғылымына, математика ғалымдарына сүйіспеншілігін, патриоттық сезімін оятады. Математикадан алғашқы оқулықтар жазған ғұлама ғалым Әл-Хорезми, ұлы ғалымдар Омар Хайям, Әл-Фараби, Н.И. Лобачевский және т.б., қазіргі кездегі белгілі математик ғалымдар М. Өтелбаев, Қ. Қасымов, Б. Блиев, Ө. Сұлтанғазиндердің өмірбаяндарымен таныстырып отыру қажет. Яғни, жетістікке және де ғылыми жаңалықтарға жеткен ғалымдардың бойында көбінесе белгілі моральдық нормаларды сақтаған, адамгершілік қасиеттері жақсы дамығанын атап көрсетіледі. Мысалға: орыс халқының данқты қызы Софья Ковалевская (1850-1891) өмірі, оның рухани адамгершілік келбеті, ғылымға деген адалдық жас ұрпақ үшін керемет үлгі болып табылады. Ол әрі математик, әрі жазушы болған. Достарының бірінде жазған хатында:

«.....Ақын жанды болмаған адам математикте бола алмайды...Менің ойымша ақын жұрттың көре алмайтынын білуі керек, тереңде жатқан нәрсені өзгелерден гөрі бұрынырақ және айқынырақ көре білуі керек. Менің математикалық қабілетім артық па? Өз басым бұл мәселені өмір бойы шеше алмай келемін.... Егер екі жолдың біреуінде ғана еңбек етсем, мен мүмкін, үлкен – үлкен табыстарға жетер едім, бірақ мен осы екеуінің қай – қайсынан болса да қол үзіп кете алмаймын».

М.В. Ломоносовтың математика қосқан үлесін ғана емес, қиындыққа толы өмірі туралы, оның бойындағы ерікті қасиеттерді қалыптастыру тұрғысынан баяндау керемет үлгі болар еді. Ақын математиктер ерте замандарда да болған. Мәселен, Хорезми мен Фарабидан, Ибн Сина мен Бирунидан қалған өлеңдер де бар. Ұлы ғалымдардың тек қана «математикалық емес» қызметтерін баяндау арқылы біз білім алушылардың назарын жалпы адамзаттық құндылықтары мен мәдениетке аударта аламыз.

Математика да, көркем әдебиет секілді адамның ой өрісіне, ақыл күшіне, ұшқыр қиялына сүйенеді. Мәселен, математикада есеп шығаруда қиық пирамидаға іштей сызылатын шарды зерттеп немесе соған байланысты есеп шығарып отырса, қиық пирамида төбелерінің, жақтарының, қырларының қалай орналасатындығын, шардың қалай тұратындығын, т.с.с. сызбаларын сызбай тұрып, алдына елестете ала білуі керек. Содан кейін ғана тиісті амалдарды қолданып, ретімен орындайды. Яғни ой талдауына, логикаға сүйенеді [1].

Мен негізгі мектептің математика мұғалімдерін дайындайтын топқа алгебра және сандар теориясынан, есептерді шешудің әдістемелік негіздері пәндерінен сабақ берудемін. Сондықтан, әрбір тақырыпты өткізуде, білім алушылардың болашақ мұғалім екенін ескере отырып, ой өрісіне, талдауына түрткі болар тапсырмаларды тәрбиемен ұштастыра отырып, оқыту әдістемесінде қарастыруым керек.

Мысалға:

Білім алушылармен 5 сынып математикасындағы «жұп және тақ сандар» тақырыбының оқытылуын қарастырдық. Жұп сандар деп екіге қалдықсыз бөлінетін сандарды, ал тақ сандар деп екіге қалдықпен бөлінетін сандарды айтады. Жұп және тақ сандар тақырыбын оқыту барысында Абайдың үшінші қара сөзінен мысал келтіріп кетуге болады.

Абай үшінші қара сөзінде «Бұрын қазақ жайын білген адамдар айтыпты: «Би екеу болса, дау төртеу болады» деп. Оның мәнісі – тақ болмаса, жұп билер таласып, дау көбейте береді дегенмен айтылған сөз. Өйтіп би көбейткенше, әрбір болыс елден толымды – білімді үш-ақ кісі билікке жыл кесілмей сайланса, олар түссе, жаманшылығы әшкерер білінгендікпенен түссе, әйтпесе түспесе [2]. Яғни, үшінші қара сөздегі тақ сандар мен жұп сандар арасындағы байланысты атап кетсек, оның мәнісі тақ болмаса, жұп билер таласып, дау көбейте береді дегенмен айтылған сөз.

Ұлағатты ұлттық ұғымдарды математикамен байланыстырып, сабақта қолдануға болады.

Б е с а с ы л, б е с д ұ ш п а н.

Бес нәрседен қашық бол,

Бес нәрсеге асық бол,

Адам болам десеңіз...

Өсек, өтірік, мақтаншак,

Еріншек, бекер мал шашпақ

Бес дұшпаның білсеңіз.

Талап, еңбек, терең ой,

Қанағат, рахым ойлап қой

Бес асыл іс көнсеңіз. (Абай)

Осындай көптеген ұлтымыздың ұлағатты ұғымдарын есептің мазмұнына енгізсе, не санға байланысты келтіріп отырса, оқушы әр сөздің мағынасын ұғынып, келешекте үлгі тұтады.

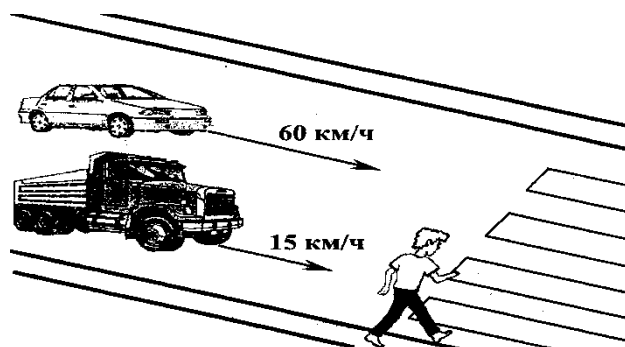
4-8 сыныптар аралығында математика сабағында натурал сандармен жұмыс істегенде «Қасиетті сандар», «Жеті қазына», «Қырық бір құмалақ», 3 және 7 санына байланысты халықтық ұғымдарды қолдануға болады [3].

6 сыныптағы «қарама-қарсы сандар» тақырыбының оқытылуын студенттермен қарастырдым. Қарама қарсы сандар дегеніміз бір- бірінен тек таңбаларымен ажыратылатын сандар. Қандай да бір ғана санға бір ғана қарама-қарсы сан бар. Осыны әріппен белгілесек, – а саны а санына қарама-қарсы сан. Математикадағы қарама-қарсы сандар сияқты адам бойында да жақсы қасиеттерімен бірге оған қарама-қарсы теріс қасиеттері болатынын білеміз.

Абайдың жиырма сегізінші қара сөзінде: «Ей, мұсылмандар! Біреу бай болса, біреу кедей болса, біреу ауру, біреу сау болса, біреу есті, біреу есер болса, біреудің көңілі жақсылыққа мейілді, біреудің көңілі жаманшылыққа мейілді – бұлар неліктен десе біреу, сіздер айтасыздар: құдай тағаланың жаратуынан яки бұйрығынша болған іс деп». Осы қара сөздегі қасиеттердің қайсы оң немесе теріс? Өз бойымыздағы жақсы қасиеттерімізді бөлісе отырып, мына өз бойындағы теріс қасиеттерінен өңсіз, әлсіз болып тұрған ағашымызды жандандырайық. Ол үшін білім алушылар жақсы мінездеме жазылған парақшаларды жапырақтарға жабыстырады [4].

Тапсырма:

«Жаяу жүргіншілер өткелі бойымен қозғала бастаған бесінші сынып оқушысы үшін қай көлік қауіпті?»

Сурет 1. Жаяу жүргіншілер жолы.

Бұл тапсырма арқылы білім алушылар математика мен физика заңдарының іс жүзінде қолданылу барысын, яғни бағалауға және денсаулығына жағымсыз салдардан аулақ болуына қалай «көмектесетінін» көреді.

«Жай бөлшектер» тақырыбындағы сабақта төмендегідей тапсырманы беруге болады: Жай бөлшектерді **өсу ретімен** орналастырсаң, **бөлшек** туралы жазған **ғалымның атын** білесің.

«Адам деген бөлшек. Оның алымы – басқалармен салыстырғанда – адамның жақсы жағы; бөлімі адамның өзін-өзі бағалауы. Өз алымын – өзінің жақсы жағын арттыру адамның еркінде емес, бірақ әрбір адам өзінің бөлімін – өзі туралы пікірін кеміте алады, сөйтіп осы кеміту арқылы кемелділікке жақындай түседі»

Толстой Л.Н.

$\frac{1}{12}$	$\frac{3}{4}$	$\frac{1}{4}$	$\frac{2}{3}$	$\frac{5}{12}$	$\frac{7}{12}$	$\frac{1}{2}$
Т	Й	О	О	Л	Т	С

«Дене бетінің ауданы» тақырыбындағы сабақта «Сфералық сегменттің бетінің ауданын анықтау формуласын алу үшін сабақты былайша бастауға болады: «1961 жылы 12 сәуірде Кеңес үкіметінде бортында адам бар әлемдегі алғашқы ғарыш кемесі «Восток» ғарышқа ұшырылды. Ұшқыш-ғарышкер – КСРО азаматы, ұшқыш, майор Гагарин Юрий Алексеевич болды». Оқушылар бұл оқиғадан хабардар, бірақ олар бұл жағдай бүкіл әлемде қандай қуаныш тудырғанын білмейді. Бұл таңғалуды мәнерлі оқу арқылы жеткізуге болады. Енді оқушылар Ю.А. Гагаринның геометрия сабағына, атап айтқанда «Шар беті және оның бөліктері» тақырыбына қандай қатысы бар? Дөп ойлауы мүмкін. Олардың ойларын «Ю.А. Гагарин ғарышта Жер бетінің қандай бөлігін көрді? деген сұрақпен бөлуге болады. Оқушылардың математикалық білімдері жеткіліксіз болса да, бұл сұрақ оларды қызықтырады. Әрі қарай, сфералық сегменттің беткі ауданын есептеуге болатын формуланы шығарумен айналысамыз. Оқушыларды Ю.А. Гагарин ғарышта болған уақытта көрген Жер бетінің ауданын табуға шақыру арқылы қызықтыруға болады Гагарин сабақтың басты кейіпкеріне айналды. Оларды шешіп, қажетті формулаларды ала отырып, оқушылар қызықты зерттеу процесіне түседі [5].

Аталған тапсырмаларды мен өз тәжірибемде, студенттерім практикаға барған кездерінде қолданып жүр және осы тапсырмаларды әріптестіме де пайдалануға ұсынамын.

Әрбір сабақта білім алушыларға тек білім беріп қана қоймай, олардың қалыптасып келе жатқан ой санасының жоғары рухта байыта білуге, ойы алғыр, қиялы ұшқыр білім алушы тәрбиелей білуге ерекше мән беруіміз керек. Бұл міндетті жүзеге асыру үшін мұғалім ең алдымен өз пәнін, өзі сабақ беретін ғылымды, оның негізін, қазіргі жағдайдағы күйі мен дамуындағы басты кезеңдерін, басқа ғылыммен байланысын, өмірдегі орнын жетік меңгеруі керек.

Әдебиеттер тізімі:

1. М.Ө.Искаков, С.Н.Назаров. Математика мен математиктер жайлы әңгімелер. - «Мектеп баспасы». -2000
2. Абай Құнанбаев. Қара сөздер. – Алматы: Өнер. -2010
3. Оспанбекова Г.К. Математиканы оқытуда білім алушыларды рухани – адамгершілік дамыту мен тәрбиелеу әдістері. Баяндама тезисі. //Абайдың рухани – адамгершілік мұрасы білім алушыларға патриоттық және азаматтық тәрбие берудің негізі ретінде. Алматы, 2020. Б.301-305
4. Амирова К.Ж. Математика сабағында білім беру үрдісін ұйымдастыру. Баяндама тезисі. // Жаңартылған білім беру мазмұны: негізгі аспектілері мен перспективасы» I Республикалық ғылыми практикалық конференция. –Казтипограф-2019. Б.6-10
5. Шаяхметова Б.К. Математиканы оқытуда практикалық мазмұны бар тапсырмаларды қолдану. //«ИННОВАЦИЯЛЫҚ ТЕХНОЛОГИЯЛАРДЫ БІЛІМ БЕРУ ҮРДІСІНЕ ЕНДІРУ – САПАЛЫ БІЛІМ НЕГІЗІ» республикалық ғылыми-әдістемелік конференция.- Талдықорған, 2020. Б.417-420

УДК 377.5

Ұлыбаева А.О

«Өзін-өзі тану» пәнінің мұғалімі, «Георгиевка орта мектебі» КММ,
Шығыс Қазақстан облысы,
Қалбатау а., Қазақстан

ОҚУШЫЛАРДЫҢ ШЫҒАРМАШЫЛЫҚ ҚАБІЛЕТІН ДАМУДЫҢ ТЕХНОЛОГИЯЛАРЫ МЕН ШАРТТАРЫ

Түйін. Ертеңіне лайық ұрпақ тәрбиелемеген елдің келешегі жоқ десек, сол ұрпақты тәрбиелеудегі ұстаз еңбегі – ұлы еңбек. «Ұстазын сыйламаған елдің ұрпағы азады», — дейді халық даналығы. Осыған байланысты шығармашылық, ізденіс деген әр ұстаздың алдында тұрған үлкен міндет деп ойлаймын. Мектеп оқушыларының шығармашылыққа қызығуын қалыптастыру өте маңызды, күрделі және көп салалы дей келе, бұл мақалада оқушылардың бойынан шығармашылыққа деген қызығушылықты арттырудағы технологиялар туралы баяндалған.

Аннотация. Если говорить о том, что страна, не воспитавшая достойное поколение, не имеет будущего, то труд учителя в воспитании этого поколения – это великий труд. "Поколение страны, которое не уважало своего учителя, страдало", – гласит народная мудрость. В связи с этим считаю, что творчество, поиск-это большая задача, стоящая перед каждым учителем. Формирование интереса школьников к творчеству очень важно, сложное и многопрофильное, в данной статье рассказывается о технологиях повышения интереса учащихся к творчеству.

Annotation. If we say that a country that has not brought up a decent generation has no future, then the work of a teacher in educating this generation is a great work. "The generation of the country that did not respect its teacher suffered," says popular wisdom. In this regard, I believe that creativity, search-this is a big task facing every teacher. The formation of students' interest in creativity is very important, complex and multidisciplinary. This article describes the technologies for increasing students' interest in creativity.

Түйін сөздер: Шығармашылық қабілетті дамыту жолдары мен технологиялары, оқушылардың қызығушылықтарын арттыру әдістері.

Оқушының шығармашылық қабілеттерін дамытудың жолдарын, құралдарын анықтау психология мен педагогика ғылымдарында өте ертеден зерттеліп келеді. Шығармашылық әлемдік мәдениеттің барлық дәуіріндегі ойшылдардың назарында болғандығын «шығармашылық теориясын» жасауға деген көптеген ізденістердің болғандығынан байқауға болады. Сондықтан шығармашылық педагогикасының негізгі мақсаты – бүгінгі күн талаптарынан туындаған, озық қоғамға лайықты жаңа сана, рухани сапа қалыптастыру және дамытуда тың жолдар мен соны шешімдер іздестіру болып табылады. «Шығармашылық» сөзінің төркіні этимологиясы «шығару», «ойлап табу» дегенге келіп саяды. Демек жаңа нәрсе

ойлап табу, сол арқылы жетістікке қол жеткізу деп түсіну керек. Философиялық сөздікте «шығармашылық қайталанбайтын тарихи-қоғамдық мәні бар, жоғары сападағы жаңалық ашатын іс-әрекет», – деп түсіндіріледі. Ал көрнекті психолог Л.С. Выготский «шығармашылық деп жаңалық ашатын әрекетті атаған». «Шығармашылық әрекет дегеніміз – адамның қандай бір жасаған жаңалығы, яғни қандай да бір зат немесе танымал сананың немесе сезімнің құрылымы» деп жазады В.С. Выготский.

Қазақстан Республикасының Білім туралы Заңында «Педагог қызметкерлер оқушылардың мемлекеттік білім беру стандартында көздеген деңгейден төмен емес білім алуын қамтамасыз етуге **жеке шығармашылық қабілеттерін дамуы үшін жағдай жасауға міндетті**» делінген. Мектепте алған білім баланың шығармашылық әлеуетін дамытуға мүмкіндік беріп оны өнімді, шығармашыл, өзіндік ойлауға үйретуі тиіс. Баланың қабілеттерін дамыту мәселесі өзінің тамырын адамзат тарихының тереңінен алады. Ежелгі грек ғалымы және философы Сократ өз оқушысының дамуына үнемі қамқорлық жасап отырған. Бүкіл бір халықтың ұстазы ұлы Абай өзінің қара сөзінде бала өмірге келгендегі қабілеттері әрі қарай дамытуды, шындауға қажет ететінін, сонда ғана олар пайдаға асатынын жазған. Ал, назардан тыс қалған қабілеттер бара-бара жойылып, жоқ болатынын айтқан.

Сонымен қатар, сабақ беру процесінде оқушыларды шығармашылық жұмысқа баулудың маңызы зор. Жазба жұмыстары олардың танымдық белсенділіктерін, ойлау жүйесін арттыруға көмектеседі. Жазба жұмыстарынан әр баланың өзіндік көзқарасын, эстетикалық және адамгершілік танымы, эмоциясы, пікірі, талдау, қорытындылау, салыстыра білу және одан қорытынды жасау қасиеттері байқалып тұруы қажет деп ойлаймын, – деп жазған болатын.

Оқушы шығармашылығы практикалық әрекеттер, ізденімпаздық арқылы дамиды. Шығармашылыққа үйрететін сабақтар – жаңа технологияларды қолдану болып табылады. Мұндай сабақтарда оқушыға ерекше ахуал, мұғалім мен оқушы арасында ынтымақтастық қатынас сақталады. Мұғалім бақылаушы емес, бағалаушы емес, танымдық іс-әрекетін ұйымдастыратын шығармашылық істердің ұйытқысы. Тек осындай оқыту ғана оқушы интеллектісінің көзін ашып, шығармашылығын дамытады. Менің ойымша, әрбір педагог сабақтан тыс уақытта оқушылардың шығармашылығын дамытатын әр түрлі кездесулер, іс-шаралар ұйымдастыру қажет. Іс-шара барысында, әрбір балаға өзіндік ойын, көзқарасын білдіруге мүмкіндік беру керек. Осындай жұмыстарды үнемі жүргізу оқушыларды шығармашылыққа баулуға, шәкірт бойындағы қабілет көзін ашып, тілін байытуға, қиялын ұштауға, өз бетінше ізденуге зор әсерін тигізеді.

Уақыт талабына сай оқушылардың шығармашылық қабілетін дамыту үшін, оқытуды жаңа ақпараттық технологиясын пайдаланған жөн. Шығармашылыққа үйрету үшін мынандай жағдайларды ескерген жөн. Мұғалім оқушылардың оқуға ынтасын оятып, олардың қабілетінің дамуына жол ашу, алғашқы уақыттан бастап-ақ әрбір оқушының жеке ерекшеліктерін, ынтасы мен бейімділігін, оқу мен еңбекке ұқыптылығын ескере отырып, жұмыс істеу бағытын, жоспарларын жасау керек. Шығармашылық сипаттағы сабақтар түрлерін жүйелі ұйымдастыру арқылы оқушылардың танымдық белсенділігі қалыптасып, ұстазы берген ақпаратты, іс-әрекет тәсілдерімен бағалау өлшемдерін қамтитын қоғамдық және ұжымдық тәжірибе тағылымдарын игеріп қана қоймай, оқушы барлық іс-әрекетте шығармашылық бағыт ұстанады, қабілет білігін ұштай түседі.

Оқушылардың шығармашылық қабілеттері ашылу үшін белсенді формалар мен әдістерді қолдану керек: әңгімелесу, пікірталас, ойындар, тартыстар, жорықтар мен сайыстар, сұхбат, байқаулар, олимпиадалар, бақылаулар, шығармашылық еңбек, жобалар, дербес сабақтар. Оқушылардың қабілеттеріне қарай әрбір баланың ойын оятып, ойландыруға, талдау жасауға, салыстыруға жетелейтін жеке шығармашылық тапсырма береміз. Осындай әдістерді жиі пайдалану оқушылардың шығармашылыққа баулуына, шәкірт бойындағы талант көзін ашуға, тілін байытып, қиялын ұштаумен өз бетінше ізденуге зор әсерін тигізеді. Ұстаз еңбегі – оқушы білімімен өлшенеді десек, ұстаз еңбегінің күрделілігі – әрбір баланың бойындағы қабілетті дамыту арқылы өмірді, әлемді танып білуге қоғам алдындағы жауапкершілік қасиеттерін сездіре білуінде жатыр.

Оқушылардың қызығушылығын арттырып отыру үшін ұстазы сабақ үстінде, сабақтан тыс уақыттарда әр түрлі әдіс-тәсілдерді қолданып отыруы тиіс. Олар мынадай: Тақырыпты терең ұғындыру, түсіндіру; сабақта немесе сабақтан тыс уақыттарда әр түрлі тақырыптарда пікірталас тудырып отыру; логикалық ойлауын жетілдіретін тапсырмалар беру; ойларынан тест тапсырмаларын құрап келу, есеп құрау, ертегі құрау, ертегілерді сахналау, шағын мәтіндер құрау, өлең жолдарын құрау; қиялдау арқылы сурет салғызу; ана тілі сабақтарында мінездеме беру; авторлар туралы толық мағлұмат жинау, реферат жазу; әр түрлі тақырыпта сайыс, пікірталас өткізіп, алған әсерлеріне шығармалар жазу; сабақ үстінде қосымша тапсырмалар беріп, орындауын қадағалау.

Осындай әдіс-тәсілдерді үнемі жүргізу оқушыларды шығармашылыққа баулуға, шәкірт бойындағы қабілет көзін ашып, тілін байытуға, қиялын ұштауға, өз бетінше ізденуге зор әсерін тигізеді. Бала бойындағы қабілетті ашу – оқушыны шығармашылық бағытта дамуына жете мән беруі болып табылады.

Бала мен мұғалім арасындағы қарым-қатынастағы сезім байланысын орнатып, үйлесімділікке қол жеткізуге Ш. Амонашвалидің мұғалімдерге берген кеңесін де басшылыққа алуға болады. Ол: «Педагогикалық процесте баламен тіл таба білу, яғни балаға өз ойын, талғамын, көңіліндегісін айтуға мұрсат беру тәрбиешіден көп шеберлікті талап етеді. Осынау қарым-қатынаста бала жанының қозғалысы ұстаз жанының қозғалысымен үйлесім тапқан кезде бала өз бойындағы табиғи дарынын ашады, ал мұғалім өзінің шығармашылық жігер қуатының жемісін көруге мүмкіндік алады. Басқаша айтқанда, бала шығармашылығы мұғалім шығармашылығымен ұштасып кетеді. Мұндай жағдайда рухани тұтастық пайда болады» – дейді.

Шығармашылықпен айналысқан оқушының ойы жүйрік, тұғыры биік азамат болып қалыптасады. Ана тілімен қатар қазақ тілі сабағы да сөзбен жүргізілетін жұмыс сөздерді байланыстырып сөйлеуге, әңгіме айтуға, шығарма жазуға көмектеседі. Сөздік жұмысы оқушыны бір жағынан ойлауға жетелесе, екінші жағынан қызығушылығын оятып, шығармашылық қабілетін арттыруға, белсенділікке ынталандырады. Мектеп табалдырығын аттағаннан бастап барлық оқу материалдарын игеруге мұғалім бар күш жігерін салады. Оқушылардың есепті басқа амалмен шығаруға, материалды өз бетінше баяндауға, және т.б. жұмыстарды жасауда мұғалім қолдау беріп, ерік берсе, ол оқушылардың шығармашылық қабілеттерін дамытуда оқудың ықпалын күшейтеді. Оқу бағдарламасының материалдарын дұрыс меңгере алмаған оқушы нашар баға алатыны белгі. Ондай оқушыларды кемітпей, олардың қажетті деңгейінде білім алуына мұғалім өз немесе жалпы педагогика практикасындағы әдіс-тәсілдерді қолданады. Мектепте сынып оқушыларын ғылыми сфераға кірістіру, баланың ойлауын, сөйлеуін, қиялын өзгертеді. Әр жас кезеңіне белгілі бір жетекші әрекет тән болғанына қармастан осы жаста басқа әрекет жоқ деуге болмайды.

Оқушылар оқу әрекетінде дағдылар мен іскерліктерін қалыптастырады. Осы периодтағы оқушылардың ойлауы дамиды да бұл оның ары қарай ғылыми білімдерге, ғылыми дамуына, теориялық ойлауына жол салады. Осының бәрі оқушының бойындағы шығармашылық қабілетін қалыптастырып, дамытуға ықпал етіп, күнделікті өмірге үйренуі, оқудағы өз бетімен болжам жасаулары сияқты қасиеттерін жинақтайды.

Зерттеушілер оқушылардың алдында тұрған қиындықтар қатарын атап көрсетеді. Бұл қиындықтар өмір режимін, мұғалім мен оқушы арасындағы қарым-қатынасқа байланысты туатынын айтады.

Сонымен, қабілетін қалыптастыруда, олардың жас ерекшеліктерін ескермеуіміз қажет. Сонымен қатар, оқушылардың шығармашылық қабілетін қалыптастырып дамытуда, олардың психикалық, физикалық мүмкіндіктерін елеп ескеруіміз қажет. Сөз жоқ, кейбір оқушыларға шығармашылық пәндер ұнаса, енді біріне ұнамайды. Сондықтан, сабақтың қызығушылығын арттырып отырудың маңызы зор. Мұғалім баланы дамытудағы ең басты тұлға екенін білеміз, өйткені алғаш мектеп табалдырығын аттаған баланың, жанұядан, құрбы-құрдастарынан басқа басты тұлға, үнемі оқушымен бірге болатын мұғалім оқушысына сызып, жазып, сурет салдырып қана қоймай, оқытады, тәрбиелейді. Мұғалім оқушы бойында «шырақ» жағады.

Сол «шырақты» сөндірмес үшін, оны үнемі дамытып отырады. Мысалы, математикада әр түрлі амалдармен есеп шығару және құрастыру, ана тілі пәнінен мәтінге ат қою, шығарма жаздырту, суреттеу және т.б. мұғалімнің басшылығымен жүзеге асады. Сондықтан, оқушылардың шығармашылық қабілетін қалыптастырғанда, сабақты қызықты, дәстүрлі оқытудан тыс әдістерді пайдаланып оқытқанды тағы да мұғалім басшылыққа алады. Мұғалімнің жасаған өзгерістері мен әдістеріне өз бетімен жұмыс, ойындар арқылы оқыту, конкурстар, жарыстар арқылы оқыту т.с.с. жатқызуға болады.

«Мұғалімнің–адамтанушы», «Мұғалім-психолог» деп босқа айтылмайды, өйткені, оқушының психикасын танып-білу арқылы, оның шығармашылық қабілетін қалыптастырып, дамытуға көмектеседі. Әр оқушының бір нәрсеге немесе бірнеше нәрсеге қабілеті болады. Сол қабілеттерді уақытында тауып, дамытуда мұғалім басты рөл атқарады.

Оқушының шығармашылық іс-әрекетінің қалыптасуының негізгі кезеңдері:

1. Айқын және дұрыс қойылған мақсат.
2. Қосымша мәліметтер іздеу, күш салу.
3. Уақытша мәселені қозғамау.
4. Интуицияны ояту.
5. Нәтижені жан-жақты тексеру.

Оқушылардың шығармашылық қабілетін дамыту кезінде оған кері әсер ететін кедергілердің де бар екенін әр уақытта есімізде ұстаймыз.

Ондай кедергілер:

1. Оқушының әлеуметтік жағдайының болмауы.
2. Психологиялық жағынан ойлау, қиялдың төмен болуы. Өз күшін есенбеуі, жалқаулығы.

3. Денсаулығының нашарлығы.

Сондықтан мұғалім өз пәнін үйрету барысында әр оқушыны зерттеп, олардың өміріндегі осындай кемшіліктері болса, оны алдын-ала анықтау керек. Қорыта келгенде, әр баланың шығармашылық қабілетін арттыруға арналған жұмыстар оның ойлау мүмкіндігінің ең жоғары деңгейіне дейін жету керек. Күн өткен сайын ол деңгей биіктей береді де, жүйелі, жұмыс нәтижесінде оның дамуы жоғары дәрежеге жетеді.

Шығармашыл бала өзінің құрбыларына қарағанда көптеген көзге түсетін қасиеттермен ерекшеленеді. Сол қасиеттердің ең негізгілерін атап өтейік:

1. *Білімпаздық – білгіштік - танымдық қажеттілік.*

Бұл ұғымбарлық балаларға тән, мейлі ол шығармашыл болсын, болмасын, әр бала білімқұмар, көпжаңалықты қажет еткіш болады. (Л.И.Божович, Л.А.Венгер, А.Л.Запорожец, Н.С.Лейтес)

2. *Мәселеге аса сезімталдық*

Ешкім көрмеген, байқамаған жерде мәселені табу – шынайы дарынға ғана тән аса маңызды қасиет. (Д.Гилфорд, В.Лоуэнфелд, А.Н.Лук, А.М.Матюшкин, К.Осборн)

Шығармашыл балаға тән қасиеттердің ішінде ең маңызды орын алатын осы қасиет. Платонның айтуы бойынша таным – жай нәрсеге таңқалудан басталады. Шығармашылыққа бала дұрыс бағытталған педагогикалық жұмыс барысында үйренеді.

3. *Дивергентті түрдегі тапсырмаларға бейімділік*

Дивергентті түрдегі тапсырмалар дегеніміз – бағыттылығы бойынша жан-жақты, шығармашылық тапсырмалар. Бұл тапсырмалардың ерекшелігі мұнда дұрыс жауаптар көп. Сол жауаптардың ішінен ең ыңғайлысын, дұрысын табу керек. Шығармашыл бала басқа тапсырмалардан гөрі дивергентті тапсырмаларды шешкенді ұнатады

4. *Ойлаудың оригиналдылығы*

Бәріне белгілі, қоғамда қабылданған идеялардан ерекше, жаңа идеяларды ойлап табу қабілеті – ойлау оригиналдылығы деп аталады. Бұл қабілет баланың қарым-қатынасына, тәртібінде, ойлауында, барлық дерлік әрекетінде байқалады. Оригиналдылық бала салған суреттерде, жазған шығармаларда және де барлық балалық әрекеттерінде байқалады.

5. Ойлау иілгіштігі

Шешім қабылдауды тез және оңай орындай алу қабілеті, ассоциативтік байланыстарды орната алу дегеніміз – ойлау иілгіштігі деп аталады. Ой иілгіштігінің жоғары деңгейі – сирек кездесетін құбылыс, сондықтан ол өте дарынды балаларға ғана тән. Ойлау иілгіштігі баланың тәжірибесіне байланысты (білім, дағды, іскерлік көлеміне және т.б.), барлық толығымен өмір тәжірибесімен анықталмайды.

6. Ақыл-ой нәтижелілігі

Бұл сапаны өте көп мөлшердегі идеаларды өңдеуге қабілет деп таниды. Дарындылықтың жарқын көрінісі болып табылады. Ойлар көп болған сайын оларды таңдауға, дамытуға, терең зерттеуге деген мүмкіншіліктер де көп болады, бұл дарындылықта шығармашылықтың дамуына ықпал болады.

7. Болжам жасауға қабілеттілік

Шығармашыл балалар өзінің құрдастарына қарағанда болжам жасауға қабілетті болып келеді. Болжам жасауға қабілеттілік барлық балаларға тән. Бірақ шығармашыл балаларда бұл қабілет жарқын көрінеді, олардың болжам жасауы тапсырмаларды шеш убарысында ғана емес, сонымен қатар өмірлік шынай жағдайларда да көрінеді

8. Қызығушылықтар және бейімділік

Шығармашыл балалардың қызығушылықтары мен бейімділіктері де басқа балаларға қарағанда ерекше. Мұндай балалардың қызығушылығы кең болғандықтан оның қабілетін қандай сала болса да әрқашан дамытып, қолдап отыру қажет. Сондықтан да балаларды шығармашылыққа тәрбиелеу мақсатында мұғалімнің сабақтағы әдіс-тәсілдері ерекше маңызды.

Қорыта келгенде, оқушыларды шығармашылыққа үйрету әр мұғалімнің шеберлігіне, іскерлігіне, тапқырлығына байланысты жүзеге асады. Шығармашылыққа үйретем деп балаларды шамадан тыс жүктеу де дұрыс емес. Әр баланың өз ерекшелігін, қабылдауын, тіпті көңіл-күйін де ескеріп отыру қажет. Шығармашылық жұмысқа әсіресе бала қиялының орны ерекше. Бұл жөнінде М. Жұмабаевтың айтқан тамаша пікір бар: «Баланың атаға тартуы рас болса, сиқырлы даланың баласы – қазақ баласы қиял құмар болуға тиісті» Сондықтан да қиял-құмар балалардың қиялын ұштау, дамыту біздің ұстаздардың қолында екені белгілі.

Оқушы бойында шығармашылықты дамытуда үздіксіз құлшыныс, оқуға, білім алуға деген ұмтылыс ұдайы өшпей, күннен-күнге дами түсуі қажет. Сонда ғана оқушы бойында білім нұры тасып, сыныптан-сыныпқа көшкен сайын оқушының ішкі дүниесі, сыртқы ортамен байланысы дамып, оқушы дүниетанымы арта түсері анық.

Әдебиеттер тізімі:

1. Алтынсарин Ы. Тағлымы. - Алматы.: 1991
2. Ананьев Б.Г. Формирование одаренности. Склонности и способности - Ленинград.:1972.-268 б.
3. Бабанский Ю. Педагогика. - Москва: 1978,-317 б.
4. Вготский Л.С. Воображение и творчество в детском возрасте. - Москва.:1991. - 90 б.
5. Ильина Т. Педагогика.- Алматы.: 1977.-484 б.
6. Кабанова М. Психология развития знаний и навыков у школьника.- Москва.:1982. -3 65 б
7. Ұстаздық шығармашылық Б.А. Тұрғынбаева Алматы, 2007 ж
8. Қоянбаев Ж.К. Педагогика. - Алматы.: 2001.-384б
9. Мухина И.С.// Возрастная психология- Москва.:1998.-454 б
10. Петровский В.Д. Общая психология. - Москва: 1977. - 477 б
11. Шығармашылық қабілеттер және дамыта оқыту Б.А. Тұрғынбаева Алматы, 1999 ж.
12. Щадринов В.Д, Психология деятельности и способности человека. - Москва.:1996.-318 б.
13. Харламов И.Т Педагогика. - Алматы.:1996. - 414 б.
14. Бастауыш білім журналы № , 2004 ж.
15. Бастауыш сыныпта оқыту журналы № 1, 2, 2008 ж.
16. Мен және бәрі, бәрі, бәрі Алматы, «Аруна», 2006 ж.
17. Әрекеттегі RWCT философиясы мен әдістері, Алматы, 2004 ж.

18. Бастауышмектеп журналы, № 1, 2006 ж.
19. Оқушыларғатілдіменгертужолдары Алматы «Ана тілі», 1997 ж.
20. Шешендіксөздер С. Негимов Алматы, «Ана тілі» 1997 ж.

ӘОЖ 372.881.111.1

Хамзина А.Т.
ағылшын тілі пәні мұғалімі, №9 мектеп-гимназиясы,
Ақмола облысы,
Щучинск к., Қазақстан

АҒЫЛШЫН ТІЛІ САБАҒЫНДА ОҚУШЫЛАРДЫҢ РУХАНИ-АДАМГЕРШІЛІК ҚҰНДЫЛЫҚТАРЫН ҚАЛЫПТАСТЫРУ

Түйін. Бұл мақалада қоғамға сай азаматты тәрбиелеудің бірден-бір жолы – адамның рухани-адамгершілік құндылығына анықтама беріледі. Рухани-адамгершілігі дамыған тұлғаны тәрбиелеу үдерісінде ағылшын тілі сабағында ойын технологияларын, топтық және жұптық жұмыстар, ақпараттық-коммуникациялық технологияларды қолдануға байланысты мәселелер талданған. Ойын түрлері қазіргі заманғы білім беру стандарттарының талаптарына сәйкес мектеп оқушыларын тәрбиелеу мен оқытумен байланысы қарастырылған. Сонымен қатар, оқушылардың жас ерекшеліктеріне қарай бастауыш сыныптан, жоғарғы буынға дейін ағылшын тілі пәнінің тақырыптары тереңірек, ауқымды және күрделене түсетіні аталады. Толеранттылық, заманауи отбасы, қайырымдылық, материализм және ұлттық мәдениеттің проблемалары анықталады, мектепте ағылшын тілі сабағында оқушының адамгершілік тәрбиесіне ықпал ететін әдістер мен тәсілдер анықталған. Сонымен қатар оқушылардың лексикалық-грамматикалық материалды, моральдық-этикалық нормалар мен мақсатты елдерінің мәдени құндылықтарын игеруге деген ынтасын арттыратын, сонымен қатар коммуникативті, жалпы мәдени және ақпараттық құзыреттіліктердің қалыптасуына ықпал ететін әдістер ұсынылған. Оқушыларға рухани-адамгершілік білім беру үдерісінде шет тілінің ерекше маңыздылығы атап көрсетілген, өйткені шет тілінің негізінсіз адам өзін әлемдік лингвистикалық кеңістік шеңберінде жүзеге асыра алмайды. Автор өзінің «SMART» серіктестігі жобасы аясында өткізілген кіріктірілген ашық сабағын үлгі ретінде мақалаға енгізген.

Түйін сөздер: шет тілі, рухани-адамгершілік тәрбиесі, қарым-қатынас, коммуникативті құзыреттілік, өз елінің және оқылатын тілдің мәдениеті.

Аннотация. В данной статье дается определение духовно-нравственным ценностям человека, как единственный способ воспитать гражданина в соответствии с обществом. Анализируются вопросы, связанные с использованием игровых технологий, групповой и парной работы, информационно-коммуникационных технологий на уроках английского языка в процессе воспитания духовно-нравственно развитого человека. Виды игр рассматриваются в связи с обучением школьников в соответствии с требованиями современных образовательных стандартов. Также отмечается, что в зависимости от возраста учеников темы английского языка становятся сложнее. Обозначены проблемы толерантности, современной семьи, благотворительности, материализма и национальной культуры, выявлены методы и приемы, содействующие нравственному воспитанию учащегося на уроке английского языка. Также существуют методы, повышающие мотивацию студентов к изучению лексического и грамматического материала, морально-этических норм и культурных ценностей целевой страны, а также способствующие формированию коммуникативных, общекультурных и информационных компетенций. Подчеркивается особая важность иностранного языка в процессе духовно-нравственного воспитания учащихся, ведь без основы иностранного языка человек не может реализовать себя в мировом языковом пространстве. Автор включил в статью в качестве примера интегрированный открытый урок, проводимый в рамках нового проекта «SMART».

Ключевые слова: иностранный язык, духовно-нравственное воспитание, общение, коммуникативная компетентность, культура страны изучаемого языка.

Abstract. This article provides a definition of a person's spiritual and moral values as the only way to educate a citizen in accordance with society. The article analyzes issues related to the use of gaming technologies, group and pair work, information and communication technologies in English lessons in the process of educating a spiritually and morally developed person. The types of games are considered in connection with teaching students in accordance with the requirements of modern educational standards. It is also noted that,

depending on the age of the students, English topics become more complex. The problems of tolerance, modern family, charity, materialism and national culture are identified, methods and techniques are identified that contribute to the moral education of a student in an English lesson. There are also methods that increase the motivation of students to study lexical and grammatical material, moral and ethical norms and cultural values of the target country, as well as contribute to the formation of communicative, general cultural and information competencies. The special importance of a foreign language in the process of spiritual and moral education of students is emphasized, because without the basis of a foreign language, a person cannot realize himself in the world linguistic space. The author included in the article as an example an integrated open lesson conducted within the framework of the new project "SMART".

Keywords: foreign language, spiritual and moral education, communication, communicative competence, culture of the country of the target language.

«Болашақта ел тұтқасын ұстар азаматтардың өнегелі тәрбиесі – бүгінгі күн тәртібінде тұрған маңызды мәселенің бірі. Олардың отансүйгіштік сезімін, білім мен біліктілігін, дағдысы мен шеберлігін, асқақ адамшылық және адамгершілік қадір-қасиеттерін, жаңа дүниетанымдық көзқарастарын, салауаттылық дағдыларын, ұнамды мінез-құлық нормаларын рухани-адамгершілік құндылықтар арқылы қалыптастыру – үлкен» деп атап көрсеткен тұңғыш президентіміз Нұрсұлтан Назарбаев «Қазақстан – 2030» жолдауында.

Қай заманда болмасын, сол қоғамға сай азаматты тәрбиелеудің бірден-бір жолы адамның рухани байлығын арттыру. Қазақстан Республикасы жалпы білім беру тұжырымдамасында жеке адамның рухани және күш-қуат мүмкіндіктерін ашу, рухани-адамгершілікті қалыптастыру, әрбір адамды дамыту үшін жағдайлар жасау міндетінің ерекше аталуы біз көтерген мәселенің қоғам талабынан туындап отырғандығын дәлелдейді. Оның үстіне қоғамдағы рухани құндылықтардың табиғаты, мәні және атқаратын қызметтері туралы жан-жақты зерттеулердің адамгершілік пен руханилық мәселелерімен тікелей байланысты қарастырылып, осы кезге дейін күн тәртібінен түспеуі біздің мәселеміздің өзектілігін арттыра түседі. Өйткені, оқушылардың рухани-адамгершілік құндылықтарын қалыптастыру мәселелері көптеген ғылыми зерттеулерге арқау болған.

Адамгершілік – адам бойындағы ең асыл қасиет және адамзат баласының ең жоғарғы мақсатына бағытталады. Бұл қасиет адамды мейірімділікке, Отанын, елін, отбасын сүйуге үйретеді. Рухани тәрбие – өзіндік сананы дамытуға жағдай жасауды, жеке тұлғаның әдеп ұстанымын, оның қоғам өмірінің нормалары мен дәстүрлерімен келістірілетін моральдік қасиеттерін және бағдарларын қалыптастыруды болжайды.

Оқушыларды рухани-адамгершілікке тәрбиелеу, болашағына жол сілтеу кезек күттірмес мәселе. Негізгі міндет – балалардың жақсы әдет, мінез-құлқын қалыптастыру. Баланың сезіміне әсер ету арқылы ішкі жан дүниесін ояту нәтижесінде оның рухани-адамгершілік қасиеттері қалыптасады.

«Адамгершілікке тәрбиелеу құралы – еңбек пен ата-ана үлгісі» – деп Ы.Алтынсарин атамыз айтқандай, құнды қасиеттерге ие болу, рухани бай адамды қалыптастыру баланың туғанынан басталуы керек. Халықта «Ағаш түзу өсу үшін оған көшет кезінде көмектесуге болады, ал, үлкен ағаш болғанда оны түзете алмайсың» деп бекер айтылмаған. Сондықтан, баланың бойына жастайынан ізгілік, мейірімділік, қайырымдылық, яғни адамгершілік құнды қасиеттерді сіңіріп, өзіне сенімділікті тәрбиелеуде отбасы мен педагогтар шешуші роль атқарады. Осы мақсатта мектептегі балаларды адамгершілік сана-сезімін оятып, жағымды мінез-құлқын қалыптастыруда көптеген оқу пәндерінің ішінде шет тілі пәні ерекше орын алады. Оның өзіндік ерекшелігі – оқу барысында оқушылардың шет тілін қарым-қатынас құралы, жаңа және пайдалы ақпарат алу құралы ретінде пайдалану дағдылары қалыптасады. Өзге елдің өмірін, әдет-ғұрыптарын, дәстүрлерін және ең алдымен тілін зерттеуде оқушылардың азаматтық, патриоттық, адамгершілік қасиеттері оянады.

Алайда, оқушылардың дүние тануын кеңейтетін, ойлау қабілетін дамытатын тартымды да, қызықты сабақты қалай ұйымдастыруға болады? – деген сұрақ туындайды. Оның бірден-бір жауабы – сабақты жүйелі түрде түрлендіріп әр-түрлі әдіс-тәсілдерді қолдану. Оқушылардың шет тілінде сөйлеуін, шет тілінде оқуға деген ынтасын арттырып,

белсенділігін көтеретін – **ойын**. Ойын балалар үшін әр уақытта ойын болғандықтан, ойын элементтері бар сабақ оларды қызықтырады. Ал мұғалім үшін ойын – дидактикалық әдіс, оқыту, білім беру. Ойын оқушылардың белсенділігін арттырады, мұғалім мен оқушының арасындағы психологиялық кедергіні бұзып, теңдік сезіледі. Ұялшақ, жасқаншақ оқушылар ойын барысында белсенді серік болуға мүмкіндік алады. Баланың ойынға белсенді түрде қатысуы оның ұжымдағы басқада әрекеттерін айқындайды. Ойын арқылы оқушы неге үйренеді?

- Қисынды ой қабілетін дамытады
- Өздігінен жұмыс істеуге үйренеді
- Сөздік қоры байиды, тілі дамиды
- Зейіні қалыптасады
- Байқампаздығы артады
- Өзара сыйластыққа үйретеді
- Ойынның ережесін бұзбау, яғни, тәртіптілікке баулиды.
- Бір – біріне деген оқушы сенімі артады достыққа, ынтымақтастыққа баулиды
- Сабаққа қызығушылығы артады.

Ағылшын тілі сабағында ойнатылатын ойындардың сан алуан түрлері бар. Олар: үстел үсті ойындары, дидактикалық ойындар, қозғалыс ойындары, іскерлік ойындар, интеллектуалдық ойындар. Сабақтағы ойынның орны, оған бөлінетін уақыт мөлшері оқушылардың білімінің деңгейімен, оқу материалының жеңіл не қиындығымен, сабақтың мақсаты мен мүмкіндігімен т.б байланысты. Менің сабақ барысында пайдаланатын бір ойын түрін үлгі ретінде алып отырмын: «Interviewing an interesting person». Бір оқушы танымал атақты адамның (саясат қайраткері, әнші, актер, спортшы, т.б) ролін ойнайды. Сыныптастары әртүрлі сұрақтар қоя отырып, оның кім екендігін табуы тиіс. Сұрақтар былай болуы мүмкін: What's your hobby? What kind of meal/ sport/clothes/ do you like? Are you a man or a woman? Are you married or a single? т.б. Мұғалім әр сабағында ойын түрлерін орнымен қолданып, оны қызықты ету арқылы олардың білімге ынта-ықыласын, пәнге деген сүйіспеншілігін қалыптастырады.

Бастауыш және орта буын оқулықтарында кездесетін «About myself», «My family», «My house», «My pets», «Holidays», «My country» тақырыптары өзіне, жақындары мен үй жануарларына қамқор болу, ата-анасына деген сүйіспеншілік, достық, еңбексүйгіштік, үлкендерге көмектесу, тәртіптілік, жанашырлық, елге деген сүйіспеншілік, туған жердің мерекелері мен дәстүрлерін білу, сондай-ақ алғыс айту сияқты қасиеттерді қалыптастырады.

7-11 сыныптардың ағылшын тіліндегі тақырыптары тереңірек, ауқымды және күрделене түседі: «School life», «Friendship», «Unforgettable places», «Traditions and customs», «Sport in our life», «Art», «Future professions», «Youth», «Countries and nationalities» and etc. Бұл күрделі және адамгершілікке бағытталған тақырыптар барысында оқушылардың адамгершілік, өзге ұлтқа деген құрмет, жеке сезімдері қалыптасады.

Ағылшын тілі сабағында оқушының рухани-адамгершілік тәрбиесіне ықпал ететін әдістер мен тәсілдерге **топтық жұмысты** ажыратуға болады. Топтық жұмыс жасау, шет тілі мұғаліміне сабақта “тілдік орта” құруға ықпал етеді, яғни шет тілінде сөйлеуге оқушыларды біршама жақындатады. Ынтымақтастық оқытудың түрлі нұсқалары бар. Олардың бірі Student Team Learning (STL, топпен оқыту) болып табылады. Джон Хопкинс университетінің ғалымдары осы жұмыс түрін зерттеумен айналысқан. STL тәсілінің мәні топтық мақсат құру. Ол барлық қатысушылар арасындағы өзара байланыспен аркашан ұштасып, топтың әрбір мүшесінің өзіндік жұмысын көздейді. Топтың жетістігіне ерекше назар аударылады. Оқушылар бірге оқып, ізденеді. STL мынадай 3 ұстанымдармен қиысады:

- «марапаттаулар»;
- әр оқушының дара(дербес) жауапкершілігі;
- әрбір оқушының жетістікке жетуге теңдей мүмкіндіктері бар;

Сыныптағы оқушыларды топтық жұмысқа үйрету үшін, жұмысты тиімді және бірге жасаудың «құпиясын» ашатын ескертпелер беру қажет.

Мысалы:

Есте сақтаңыз: топтық жұмыс – жарыс емес, бір-біріне көмек беру мен бір-бірін қолдауға негізделген, білімге деген ұмтылыс,

Болуыңыз қажет:

- Сыпайы;
- Мейірімді;
- Ұйымшыл;
- Тәртіпті;
- Әдепті және сыныптастар жаңсақтығына сабырлы болыңыз;

Болмауыңыз қажет:

- Ұрыспаңыз;
- Бір-біріңіздің сөзіңізді бөлмеңіз;
- Жолдастарыңыздың қателеріне қуанбаңыз;
- Уақытынан бұрын «дұрыс жауаптарына» қарамаңыз;
- Бір-біріңізбен даусыңызды көтеріп сөйлеспеңіз (сыныпта жалғыз емессіз)

Осы ескертпелерді ескеріп, топтық жұмысты тиімді пайдаланған кезде, оқушылардың бір-бірімен сөйлесу, жоғары сенім арту, өзара әсер, қолдау, оқушылардың қорларды тиімді пайдалануы, өзара көмек сияқты қарым-қатынас қалыптасады.

XXI ғасырда жаңа белсенді педагогикалық оқыту құралын пайдалану, оқушыларды ынталандыратын технологияларды қолдану заман талабына айналды. Қазіргі балалардың жастайынан компьютерге деген құштарлығын ескерсек, **ақпараттық-коммуникациялық технологияларды** оқу үдерісінде қолдану қуатты құрал болып есептеледі. Өкінішке орай, біз мектеп оқушыларын республикамыздан тыс жерлерге экскурсияға апара алмаймыз және белгілі бір театрлар мен мұражайларға бара алмаймыз, бірақ қазіргі заманғы ақпараттық-коммуникациялық технологиялардың арқасында бұл мүмкін болды. Интернеттің арқасында біз сабақ үстінде Британ мұражайына, Эрмитаж мұражайына және Тейт галереясына виртуалды экскурсия жасап; Үлкен театр мен Шекспир театрындағы қойылымдарды және т.б.тамашалап, оқушылардың ой-өрістерін кеңейте аламыз. Сонымен қатар оқушылар өздеріне компьютерді қолдану арқылы ұсынылған тапсырмаларды пассивті түрде қабылдамайды, презентациялар, жобаларды дайындау үшін электронды материалдарды жинау, өңдеу және жүйелеу процесіне белсенді қатысады. Сонымен, 5-сынып оқушылары «I like my school», «My pets», «Traditions in my family», «Let's travel together» тақырыптарында презентациялар жасайды. 10-сынып оқушылары «Fast food», «Teenagers in Great Britain», «School uniform» тақырыптары бойынша тиісті презентациялар әзірледі. 8-сынып оқушылары «How to break the ice», «Tasty traditions», «New images for you» тақырыптарында өз жобаларын қорғады. Ағылшын тілі сабағында қолданылған ақпараттық коммуникативті технологиялар оқушыларды шығармашылыққа, өз бетімен іс-әрекет етуге, пәнге деген қызығушылығын арттыруға, мектепте алған білімін күнделікті өмірде жасқанбай қолдануға септігін тигізеді.

Мектебімізде 2018-2019 оқу жылынан бері «SMART» серіктестігі жобасы іске асырылуда. Бұл жобаның мақсаты бастауыш, орта және жоғары буын арасындағы ынтымақтастықты арттыру, үш буын мұғалімдері бірлесіп оқушылардың білім сапасын арттыру. Осы «SMART» серіктестігі жобасының аясында бастауыш, дене шынықтыру және ағылшын тілі пәні мұғалімдері бірігіп, «Smart 8» серіктестігін құрып, жұмыс жасаудамыз. Үлгі ретінде ағылшын тілі пәні бойынша, «Holidays» тақырыбында 5-сыныппен өткізілген кіріктірілген ашық сабағымыздың жоспарын ұсынбақпын. Бұл сабақтың мақсаты ағылшын елінің Жаңа жыл мерекесі мен өз еліміздің Наурыз мерекесін салыстырмалы түрде өткізілу дәстүрін көрсету, өзге елдің салт-дәстүрлерін құрметтеуге, өзіміздің салт-дәстүрлерімізді қадірлеп, сақтауға тәрбиелеу. Кіріктірілген сабақ болғандықтан бастауыш сынып мұғалімі өзінің актерлік шеберлігін танытып, Санта Клаус кейпінде келіп, оқушыларды ағылшын елінің мерекесімен таныстырды. Дене шынықтыру пәні мұғалімі қазақтың ұлттық ойындарын еске түсіріп, оқушылармен «аударыспақ» ойынын ойнады. Жоғарыда аталған әдіс-тәсілдердің барлығы сабақта тиімді қолданып, сабақ ойдағыдай өтті.

Lesson plan

Unit of a long term plan: Holidays	School: School-gymnasium №9
Date: 10 th of December	Teacher name: A.T.Khamzina
CLASS: 5	Number present: absent:
Lesson title	Holidays
Learning objectives(s) that this lesson is contributing to (link to the Subject programme)	L8 understand supported including some extended talk on an increasing range of general and curricular topics S5 give an opinion at sentences level on a limited range of general and curricular topics UE6 use preposition basic personal and demonstrative pronouns have to on a limited range of familiar general and curricular topics US5 use question including tag questions to seek agreement and clarify meaning on a limited range of familiar general and curricular topics
Level of thinking skills	Medium Order Thinking Skill
Lesson objectives	All learners will be able to: ❖ Listen to the text about holidays and answer the questions ❖ Make sentences in a right order Most learners will be able to: ❖ Make up sentences about holidays speak your opinions Some learners will be able to: ❖ Write many information about holiday
Assessment criteria	Understanding how can use Present Simple in their writing works
Values links	To be organized, patient and respect culture
Cross-curricular links	Primary classes, PE

Plan

Planned timings	Planned activities (replace the notes below with your planned activities)	Resources
Start 6 minutes	<p>Greeting: Teacher and learners stand in a semicircle. T- Good afternoon, Children!</p> <p>Warm up. Миға шабуыл. Ok. Listen to the poem and say what season it is about.</p> <p>Today you will have unreal lesson. You will work in two groups. On your desks you see sheets of papers, your task is to assemble the puzzles from these pieces and you know the names of your groups. 1st group “Christmas” 2nd group “Nauryz” How do you think what about we will talk today? What will be the theme of our lesson? So, let us guess. You must solve puzzle Look at these symbols. Each symbol has its own letter. You should put the letters in right order. So, today's our new theme is about holidays, they are Christmas in Great Britain and Nauryz in Kazakhstan.</p>	<p>Pictures holiday slides</p> <p>Presentation about holiday</p> <p>Who is quicker Answer the question</p>
Middle 5 minutes	<p>1. Watching video What about these videos? What did you see?</p> <p>2. New words:</p>	<p style="text-align: center;">A.T.Khamzina</p> <p>https://www.dailymotion.com/video</p> <p>https://www.youtube.com/watch?v=ZP1baaHjP3c</p>

2-3 minutes	<p>Ind. Task-1. Read the texts</p> <p style="text-align: center;">Christmas</p> <p>Christmas is celebrated on the 25th of December. On this day people celebrate the birth of Jesus Christ. It is the most colourful and merry holiday. People decorate cities, towns and their houses with coloured lights and large Christmas trees. Over the end of the bed children hang stockings. Children believe Father Christmas (Santa Claus) will come and fill them with presents. On Christmas many people go to the church. After that they have a holiday dinner. Christmas meal is really traditional – roast turkey, roast potatoes, Christmas pudding, pies, tea with cakes.</p> <p style="text-align: center;">Nauryz</p> <p>Nauryz is Kazakh traditional holiday. It is Kazakh New Year. It is celebrated on the 22nd of Nauryz. People clean their houses, yards and plant trees before Nauryz. They prepare traditional Kazakh food, such as Nauryz kozhe, boursak, beshbarmak, etc. On this day people play traditional Kazakh games. They are asyk atu, at zharys, kyz kuu, etc.</p>	Slide 5
5-7 minutes	<p>Task 2: Correct the sentences</p> <ol style="list-style-type: none"> December 30th is Christmas. _____ Children hang their boots over the bed. _____ Nauryz is Kazakh traditional game. _____ A lot of people celebrate Christmas at a concert. _____ Asyk atu, at zharys, kyz kuu are the British food. _____ <p>The sound of bells</p> <p>Santa Claus- Hello children! How are you? I'm glad to see you. And you?</p> <p>Santa has brought some tasks:</p>	S.D.Muhamedjanova Colored balls with questions on the Christmas tree http://download-sounds.ru/jingle-bells/ J.D.Kojabai
7-8 minutes	<p>Task 3</p> <p>Answer the questions:</p> <ol style="list-style-type: none"> When is Christmas? What do children do before Christmas? Why do children hang stockings over the bed? Who is Santa Claus? What do people do before Christmas? 	Revision of prepositions and words
2 min	<p>Warming – up Jingle bells</p> <p>Knocking of stick Kydyr Ata is coming</p> <p>- Ырыс оң болсын! Ақ мол болсын! Қайда барсаң бол болсын! Армысыңдар құрметті оқушылар, қонақтар! ...</p>	Work with poster

5min	Task 4 Make a diagram. 1st group – about Christmas 2nd group – about Nauryz	
2min	Kazakh traditional game Conclusion Make cards for your friends and write your wishes.	
2min	Descriptors: A learner: <ul style="list-style-type: none"> • Reads all the words • Makes right order 	
End 2 minutes	Evaluation tree <div style="display: flex; flex-direction: column; align-items: center; margin-top: 10px;"> <div style="border: 1px solid black; padding: 5px; margin-bottom: 10px; display: flex; align-items: center;"> - very good </div> <div style="border: 1px solid black; padding: 5px; margin-bottom: 10px; display: flex; align-items: center;"> - so-so </div> <div style="border: 1px solid black; padding: 5px; display: flex; align-items: center;"> - bad </div> </div> <p>Home task is. ... Goodbye!</p>	

Қорыта келгенде, ағылшын тілі сабағында түрлі әдіс-тәсілдерді тиімді қолдану арқылы біз өз пікірін айта алатын, оны дәлелдей білетін, өмірге деген өзіндік көзқарасы қалыптасқан, үнемі ізденіс үстінде болатын, қоғам дамуына үлес қоса алатын, көкірегі ояу, ізденімпаз, өзіндік шығармашылық жұмыспен айналыса алатын, жан-жақты жетілген, рухани-адамгершілігі мол жас ұрпақ дайындай аламыз.

Әдебиеттер тізімі:

1. Назарбаев Н.Ә. Қазақстан – 2030 «Барлық қазақстандықтардың өсіп-өркендеуі және әлауқатының артуы» атты Қазақстан халқына жолдауы. – Алматы, 1997 ж.
2. Өтебаева Ә.Т. Рухани-адамгершілік тәрбие берудің қазіргі кездегі маңызы // Білім. 2007
3. Мектептегі шетел тілі. Республикалық әдістемелік журнал. №6.2011, Кулмырзаева, А.Х. Ағылшын тілі сабағында ойын элементтерін пайдаланудың тиімділігі /А.Х. Кулмырзаева
4. Павлова Е.А. Приобщение школьников к духовным ценностям в процессе нравственного воспитания на уроках иностранного языка // Образование – 2013. – №11.
5. «Сыныпта ағылшын тілі сабағындағы топтық және жұптық жұмыстар» курстық жұмыс. п.ғ.к. профессор, Ж.М. Байгожина. Павлодар мемлекеттік педагогикалық институты.
6. <https://core.ac.uk/download/pdf/49212656.pdf>

СЕКЦИЯ II

УДК 377

Абдиханова К.О.

психология және жекеленген әдістеме пәндерінің оқытушысы,
Қостанай педагогикалық колледжі,
Қостанай облысы,
Қостанай қаласы, Қазақстан

БОЛАШАҚ КӘСІБИ МАМАНДАР ДАЯРЛАУДАҒЫ ЖАҒЫМДЫ АХУАЛ ТҮРТКІ ТУҒЫЗУ ҚҰРАЛЫ ӨЗІН-ӨЗІ ТАНУ ПӘНІМЕН КІРІКТІРІЛГЕН САБАҚТАР РЕТІНДЕ

Түйін. Мақалада болашақ мамандарды даярлауда өзін-өзі тану пәнімен кіріктірілген сабақтар өткізу, жалпыадамзаттық тұлғалық дамудағы ықпалы туралы жазылған.

Түйін сөздер: адамзаттық құндылықтар, рухани білім, өзін-өзі тану, кіріктірілген сабақ, кіріктірілген, білімді ізгілендіру, болашақ кәсіби маман.

Abstract. The article regards one of the most effective ways of personal development is the conduct of integrated lessons on the subject of self-cognition in professional training of future specialists.

Keywords: human values, spiritual knowledge, self-knowledge, integrated lessons, integrated, humanization of knowledge, future professional

«Ізгілік ғылымын түсінбегендерге кез-келген ғылым әрдайым зиян келтіреді»

М.Монтень

Еліміз өркениетті елдер қатарына қосыламыз деп қарыштап қадам басып жатқан тұста, білім жүйесіне де тың өзгерістер енуде. Қазақстан Республикасының «Білім беру туралы» Заңында: «Білім беру жүйесінің басты мақсаты – ұлттық және жалпыадамзаттық мәдени құндылықтар негізінде жеке тұлғаның қалыптасуына қажетті жағдай жасау» делінген. [1, 5]

Қазақстанның әлемдегі барынша дамыған және бәсекеге қабілетті елдердің қатарына кіру стратегиясының шешуші басымдықтарының бірі – осы заманғы білім мен озық ғылымды дамыту болып табылады. Білім беруді дамыту векторы адам мен адамзаттың толыққанды өмір сүруінің басты шарты ретінде алынған руханилықпен анықталатын өмір сапасын қамтамасыз етуге бағытталған. Бұл мәселені шешудегі бүгінгі күні оқытушының басты мақсаты – өзіндік рухани-адамгершілік құндылықтарын білім алушының бойына дарыта отырып, оның жүрек түкпіріндегі рухани қазынасын жарыққа шығару, әрбір білімгерді жеке тұлға ретінде жетілдіру үшін оның бойындағы бар құндылықтарын дамыту. Осыған орай, білім беру ұйымдарында өзін-өзі тану пәнін оқытудың маңызды мәселелерінің бірі ретінде пәнді интерграциялаудың тәрбиелік мәнін ашып көрсетудің жолдарын қарастыру болып табылады. [1, 2]

Барлық пәндерді мәңгілік бүкіл адамзаттық құндылықтар негізінде алуан түрлі құбылыстарды бірлікте қарастыра отырып, тұтастай білім беруде жалпы адамзаттық құндылықтардың негізгі түп қазық болуы, яғни берілетін білім біртұтас, жүйелі болуы көзделеді.

Колледжде психология пәнін оқыту үдерісін интеграциялау тек жағымды және ізгі әдістерді қолдану көзделеді. Өзін-өзі тану сабақтарындағы жағымды ойлау, жағымды күйге келу әдісін қолдану арқылы: тәртіп, өзін-өзі қадағалау, денсаулық, зейін қою, ақылдың байсалдылығы, ес, интуиция, басқаларға деген сүйспеншілік, ішкі тыныштық орнатуға баса назар аудару қажет. Бүгінгі қоғамда білім беруде сыртқы білім: интеллектуалды, сыртқы дүниені зерттейді, кітаби білімге негізделген, қалауларды оятады, дүниеде күн көру үшін қажет деп есептейді, интеллектіні дамытады, ақыл мен тәнге қарасты мәселелерді шешіп, мұндағы білім берудің мақсаты ақпарат берумен шектеледі. [3, 51]

Ал рухани білім берудің яғни, ішкі білімнің маңыздылығы: ішкі рухани-адамгершілік қасиеттерді ашады, адамның, студенттің ішкі дүниесін зерттейді, өмірлік тәжірибеге негізделеді, әрбір адамның жүрегінде жасырынған жалпыадамзаттық құндылықтарды

айқындайды, білім беруді өмірлік мақсаттармен байланысты қарастырады, интуицияны дамытады және ақылмен ойлап, жүрекке жүгінетіндіктен тәрбиелік ықпалы күшті және өмірлік дағды қалыптастыруда маңызды болмақ. Осыған орай, өзін-өзі тану пәнінің мазмұны жалпыадамзаттық құндылықтар негізінде интеграциялануы білім беру мен тәрбиені біртұтас, әр тарауы, әр тақырыбы бойынша болашақ ұрпақтың бойында рухани адамгершілік қайнарын сіңіріп, мінез-құлқын тәрбиелеуге, жалпыадамзаттық құндылықтарды, ұлттық құндылықтармен ұштастыра отырып, адамгершілік қағидалары мен мұраттарды ғұмыр бойы басшылыққа алатын болашақ педагогтің тұлғасын қалыптастыруға бағытталған мазмұн ұсынылғандығымен құнды. [6, 10]

Интеграция (лат. *integratio* – қалпына келтіру, толықтыру, *integer* – тұтас, бүтін) – экон. субъектілерді біріктіру, олардың арасындағы байланыстарды дамытып, өзара ынтымақты іс-қимылды тереңдету Илья Романович. Гальперин

Наталья Фёдоровна Виноградова «оқу іс-әрекетін жетілдіру үдерісін аяқтау, әр түрлі мұғалімдер стилі мен пәндік оқытуға біртіндеп бейімдеу, интеграцияланған курстар есебінен білім беруді жалғастыру қажет деп» түсінік береді.

Өзін-өзі тану пәні мен басқа пәндермен интеграциясы – ықпалдастық, кіріктіру, біріктіру, шоғырландыру, деген мағынаны білдіреді. [5, 8]

Кіріктірілу – бұл бір оқу материалының әр түрлі саладағы жалпы білімдермен тоғысуы, бір-бірімен етене араласып кетуі. Кіріктірілген сабақтар студенттерге әлем туралы, заттар мен құбылыстардың өзара байланыстары туралы біртұтас мағлұмат береді, олар құрылысы бойынша белгілі қалыпқа сыймайды, сондай-ақ, оқу сағаттарын барынша үнемді пайдалануға мүмкіндік береді. Осы тектес сабақтарда студенттердің бейнелі ой-өрісі дамып, шығармашылық мүмкіндіктері ашылады. Кіріктірілген сабақтардың құрылымы нақтылығымен, сыйымдылығымен, орамдылығымен, сабақтың әр сатысындағы оқу материалының логикалық өзара келісімімен, материалдың зор ақпараттық мүмкіндігімен ерекшеленеді.

Сондықтан өзін-өзі тану пәні мен өзге оқу пәндерінің инновациялық әдіс-тәсілдер арқылы өзара сабақтасып, ықпалдасуын қажет етеді. Оқу пәндерінің өзара ықпалдасуы пәнаралық байланысты дамытуды ғана емес, ол сонымен қатар әр пәннің өзіндік мақсаты мен міндетінің айқындала, толығы түсуін де қамтамасыз етеді. Сол себепті үздіксіз білім беру жүйесін тұтас қамтитын және болашақ 12 жылдық білім беру жүйесіне негізгі пәндердің бірі ретінде ендірілгелі отырған «Өзін-өзі тану» мен басқа да пәндерді ықпалдастыру кіріктіруді тиімді деп санауға болады. Қазіргі кезде көп айтылып жүрген интеграция, яғни салалас пәндердің өзара ықпалдасуы, кіріктірілуі олардың мазмұндық, құрылымдық, ғылыми-теориялық, лингво-семантикалық және жалпыпедагогикалық аспектілерінің кірігуімен ерекшеленеді.

Кіріктірілген пәндердің өзара байланысын төмендегідей белгілеріне қарай сипаттауға болады:

- ықпалдасу негізділігінің пәндік мазмұнға, оқыту нысаны мен әдістеріне сәйкестігі;
- білім мазмұнын сұрыптауда білім, білік дағдыларының құндылықты бағдарлы мәнділігін сақтау ұстанымының ескерілуі; студенттердың компетенттілігін, тұлғалық дамуын қамтамасыз ететін жаңа технологиялық әдіс-тәсілдердің жиынтығы болуы қажет. Қай пән болмасын кіріктірілген сипатта қызмет ете алатындықтан «Өзін-өзі тану» рухани-адамгершілік білім беру бағдарламасын өзге пәндермен ықпалдастыруда пәнаралық, пәнішілік байланыстар мен студенттің іс-әрекеттік қызметін арттыруға баса назар аударылады. [6, 12] Бейсенбаева Аида Аршабекқызы оқу-тәрбие үдерісінде пәнаралық байланыстың, жаһандық білім беру кеңістігіндегі ғылым мен практика интеграциясының негізі мәселелерін қарастырады. Ғалымның пікірінше: «Білімді ізгілендіру – ұлттық және әлемдік мәдениетке, рухани құндылықтарға мән беру, тұлғаның рухани мәдениетін қалыптастыруда кез келген халықтың төл мәдениетін, ұлттық және жалпыадамзаттық мәдениет құндылықтарын түсінудегі оқу пәндері рөлінің өсуін қамтамасыз ету т.б. «Өзін-өзі тану» рухани-адамгершілік білім беру мен мектептегі басқа пәндерді интеграциялаудың

дүниетанымдық негіздері әлемді және адамды тұтас түсінумен анықталады. Олар тек биологиялық және әлеуметтік табиғатқа ие емес, сонымен бірге жоғары рухани негізде түсіндіріледі. Ол қоршаған ортада өмір, қозғалыс, даму, тәртіп, үйлесім ретінде көрініс береді; ал адамның санасында мәңгілік жалпыадамзаттық құндылықтар ретінде көрінеді.

Интеграциялау үдерісі өзара байланыстылық және өзара толықтыру негізінде жүйенің бұрын ажырап кеткен бөлшектері мен элементтерін біртұтас жүйеге біріктіру болып табылады. «Өзін-өзі тану» рухани-адамгершілік білімнің басқа пәндермен интеграциясы – ол, ең алдымен мектептегі білімді жандандыру, оның рухани-адамгершілік болмысын жарыққа шығару, ол – біртұтас білім, барлық пәндерді мәңгілік жалпыадамзаттық құндылықтар негізінде жинақтау және саналуандылықтың біртұтастығын көре білу. Мәңгілік құндылықтар білім берудің ошағына айналуы керек, басқаша айтқанда, біз оқытатынымыздың барлығының біртұтас екендігін көрсетуіміз керек. Өзін-өзі тану – біртұтастықты, адами және руханилықты қамтамасыз ететін метапән болып табылады. [5, 10]

Интеграциялаудың 2 түрі: сыртқы интеграция – өзін-өзі тану пәнінің әдістемелік тәсілдерін қолдану болса, ал ішкі интеграция – ұлы ғалымдардың өмірінен және ғылымның даму тарихынан шабыттандыратын мысалдар келтіру, қазіргі ғылымның жаңалықтарымен таныстыру, әр оқу пәнінің мазмұнынан жалпыадамзаттық құндылықтарды анықтау арқылы оқу пәндерінің құндылықтық әлеуетін күшейту. Яғни сабақтан студент терең оймен шығып, өзіне қажетті білімді алумен қатар санасының бір деңгейлері оянып, мейірімділік, қанағат, қарапайымдылық, жанашырлық сияқты адами қасиеттердің өзінде бар екендігіне көзі жетіп, оны әрі қарай дамытуға талпынуы қажет. Интеграциялаудың қарапайым мысалдары: А.И. Гончаренко «Жүрек кеңістігі жоғарғы сананың негізі ретінде» еңбегінен: «...Бізде екі тәндік байланыс бар: жүйке және жүрек, екі сана: біріншісі – жүректің санасы, екіншісі – мидың санасы. [4, 7] «Өзін-өзі тану» білімін басқа пәндермен кіріктіру – бұл білімді жандандыру, рухани-адамгершілікті бойға дарыту, жалпы адамгершілік қасиеттер негізінде барлық пәндердің жиынтығы. Басқа сөзбен айтқанда, біз нені үйретеміз, соның бәрі білімнің түп қазығы бола отырып, өмірлік құндылыққа айналуы тиіс. Мұғалім өз пәні арқылы студенттерді қалай рухтандырады? Мұғалім немен шабыттанады? Бұл сұраққа жауап беруде мен рухани-адамгершілік құндылықтарды пәнмен кіріктіру мысалдарымен бөліскім келеді, яғни психология сабағында қалай жүзеге асырамын?

Ықпалдастыру жолдары:

1. Ғылымдардың даму тарихы мен ұлы ғалымдардың өмірінен шабыттандыратын мысалдар келтіру;

2. Қазіргі ғылыми жаңалықтармен таныстыру;

3. Әрбір оқу пәндерінің мазмұнынан жалпы адамзаттық құндылықтарды анықтау.

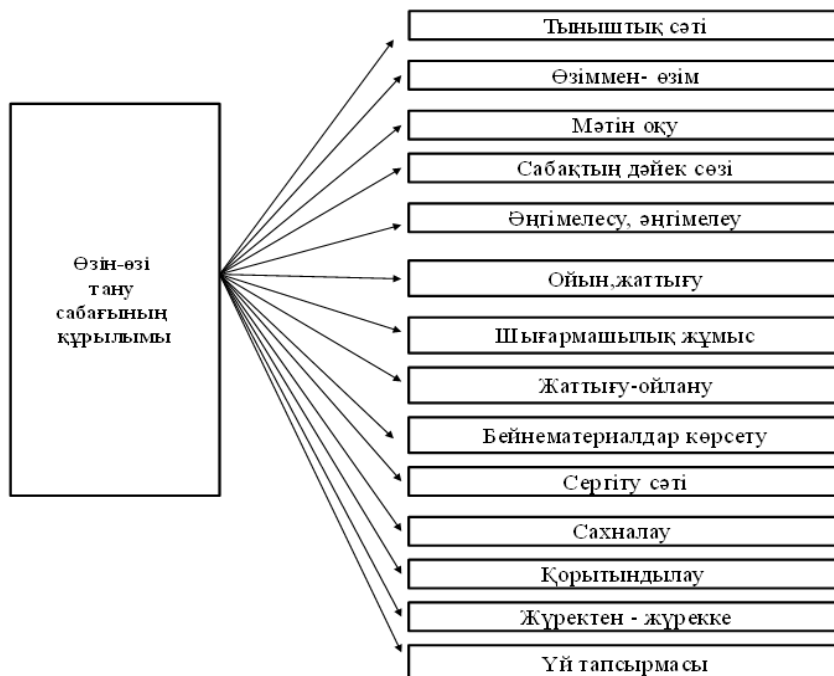
Өзін өзі тану рухани адамгершілік білім беруді ықпалдастыру ең алдымен беріліп отыран білімді жандандыру, яғни оның рухани адамгершілік мәнін айқындап беру.

Бұл психология пәнінде мәңгілік бүкіл адамзаттық құндылықтар негізінде және алуан түрлі құбылыстарды бірлікте қарастыра отырып, тұтастай білім беру болып табылады.

Білім беруде жалпы адамзаттық құндылықтар негізгі түп қазық болуы керек яғни балаларға берілетін білім біртұтас, жүйелі болуы тиіс.

Өзін-өзі тануды оқыту үрдісінде, күнделікті тәжірибеде қолданылып жүрген тиімді әдістемелік тәсілдерге тоқтала кетсем: «Босаңсу» – сабақтың бас кезінде қолданылатын әдістемелік тәсіл. Мұғалім балалармен бірге, барлығы бір-бірімен еркін қарым-қатынас жасайтын шеңбер жасайды, әр түрлі ән айтып, өлең оқиды. «Босаңсудың» педагогикалық мәні – әрбір бала өзіне таныс үлкен достық шеңберіне қабылданғанын сезінеді, өзіне сенімі артып және өзгелердің де сеніміне ие болады. [6, 13] «Өзіммен-өзім» – бұл тәсіл баланың өзін және өзінің жүрегін тыңдай білуіне септігін тигізеді. Ол баланың сезімі мен эмоциясын, жалпы рефлексияға қабілеттерінің дамуын ынталандырады. Осы тәсіл балаларға жайлы әсер етеді, олардың қиялын дамытады, топтағы мінез-құлыққа жағымды ықпал етеді және әдетте, материалды жаңадан түсіну барысында пайдаланылады. Осы мақсаттарды жүзеге асыру барысында мұғалімнің сөзімен қатар, сондай-ақ аудиоқатарлар (классикалық музыка, табиғат

дыбыстары және т.б.) қолданылады. «Жағдаяттар кезінде ойлану» – балалардың нақты өмірлік жағдаяттарды бағалай білу қабілеттерін дамытуға, өзінің ойы мен ісіне, әрекеттеріне жауапкершілігін қалыптастыруға ықпал ететін әдістемелік тәсіл. Жағдаяттарды талқылай балалардың ойлауға бейімділіктерін, өзін және өзгелерді бағалауға икемділіктерін, қоршаған әлеммен жағымды өзара әрекеттестікті құра білу іскерліктерін қалыптастыруға мүмкіндік береді.

Сурет 1. Өзін өзі тану сабағының құрылымы

«Бейнематериалдар көру (фильмнен, мультфильмнен, үзінділер және т.б.)» – оқу ақпараттарын жеткілікті көрнекілік нысанда ұсынуға мүмкіндік беретін әдістемелік тәсіл. Айқын көркем бейнелер балалардың өтілген материалдардың мазмұнын қабылдауы мен меңгеруін күшейтеді. «Сергіту сәті» – шаршағанды ұмыттыруға, жалығуды болдырмауға, денеге түскен күшті төмендетуге қажетті өзін-өзі тану сабақтарының компоненті. Сергіту жаттығулары бір әрекеттен басқа әрекетке ауысуға бағытталған қысқа ойындар түрінде жүргізіледі. Осы тәсілді қолдану топта жақсы көңіл-күй тудырады, ұқыптылықты, реакция жылдамдығын дамытады, ұжымға топтасуға ықпал етеді. «Жүректен-жүрекке» шеңбері – әдетте, оқу сабағын аяқтайтын, бір-бірімен пікір алмасу, бір-біріне тілек айтуды қарастыратын және педагогтың әрбір баланың эмоционалдық жай-күйін, олардың сабақ тақырыбын түсіну дәрежесін анықтауына мүмкіндік туғызатын әдістемелік тәсіл. [3, 51] Ойымды қорытындылай келе, білім беру ұйымдарында барлық пәндерді оқытуды олардың мазмұнын рухани тәрбиемен сабақтастыра, интеграциялап оқытудың маңызы зор екендігіне көз жеткіздік. Бұл пәнді оқу арқылы адам өзінің мінез-құлқы мен қоршаған ортаға қарым-қатынасын жақсы жаққа қарай өзгерте алады. Сол арқылы өзгені де өз арнасына тарта алады. Әлемде болып жатқан барлық жақсылыққа жаршы бола алады. Ал ол жақсылықты жасаған адам қалған мың адамға үлгі болады. Өзін-өзі тану жаратылыстану және гуманитарлық бағыттағы барлық пәндермен тығыз байланысты интеграциялап өткізудің тәрбиелік, тағылымдық маңызы зор. Білім беру ұйымдарында өзін-өзі тану пәнін интеграциялау арқылы ақиқатқа жетуде риясыз сүйіспеншілікпен қызмет етуге, дұрыс іс-әрекет жасауға баса назар аударатын болса жас ұрпаққа тағылымды тәрбие, үлгілі өнеге беруге болатыны, өзін-өзі тәрбиелей отырып жүрегінде ішкі тыныштық орнату арқылы ешкімге, ешқашанда қиянат жасамауға үйрету басты ұстаным болып қалады. [6, 4]

Әдебиеттер тізімі:

1. Қазақстан Республикасының бірінші Президенті – Н.Ә. Назарбаевтың Қазақстан халқына жолдауы: «Нұрлы жол – болашаққа бастар жол». – Астана.
2. Дәдебаев Ж.М. Әуезов. – Алматы,
3. Тарихи тұлғалар / Құрастырушы: Тоғысбаев Б., Сужикова А. – Алматы: Алматы кітап, 2009.
4. Мукажанова Р.А, Омарова Г.А. Мектепте «өзін-өзі тану» пәнін оқыту әдістемесі: мұғалімдерге арналған оқу-әдістемелік құрал. – Алматы: ННПООЦ «Бөбек», 2013.
5. «Өзін-өзі тану: махаббат пен шығармашылық педагогикасы». Халықаралық педагогикалық оқулар материалдары. Алматы, 2012.
6. Мукажанова Р.А, Омарова Г.А. «Өзін-өзі тану» және басқа оқу пәндері. Мазмұны мен әдістерін біріктіру мүмкіндіктері: мұғалімдерге арналған оқу-әдістемелік құрал – Алматы: ННПООЦ «Бөбек», 2013.

УДК 37.034

Абдраимова А.Б.¹, Ахметова А.С.²

¹п.ғ.к., «Өзін-өзі тану» РАББ тренері, «Өрлеу» БАҰО АҚ филиалы «Ақмола облысы бойынша ПҚ БАИ» Ақмола облысы, Көкшетау қ., Қазақстан.

²«Өзін-өзі тану» пәнінің мұғалімі, Зеленобор мектеп-гимназиясы, Ақмола облысы, Бурабай ауданы, Қазақстан

ӨЗІН-ӨЗІ ТАНУ ПӘНІН ОҚЫТУ ҮДЕРІСІНДЕ ЖАЛПЫАДАМЗАТТЫҚ ҚҰНДЫЛЫҚТАРДЫ ТӘРБИЕЛЕУ

Түйін. Мақалада адам өміріндегі ең басты жалпыадамзаттық құндылықтарды (ақиқат, сүйіспеншілік, дұрыс әрекет, ішкі тыныштық, қиянат жасамау) оқушылардың бойына сіңірудің маңызды үлгісі болатын мұғалім бойындағы рухани адамгершілік қасиеттерді дамыта білуі туралы жазылған.

Түйін сөздер: адами құндылықтар, рухани білім, өзін-өзі тану, кіріктірілген сабақтар, интеграцияланған, білімді ізгілендіру, болашақ маман

Abstract. The article describes how a teacher can develop spiritual and moral qualities, which are an important example of the assimilation of the most important universal values in human life (truth, love, right action, inner peace, non-violence).

Keywords: human values, spiritual knowledge, self-knowledge, integrated lessons, integrated, humanization of knowledge, future professional

«Адам-ол әлем тәрізді, сол әлемді тани білігің келсе әуелі өзінен баста»

Абай Құнанбаев

Адамгершілікті дамыту, тәрбиелеу, адамды жетілдіру мәселелері әр уақытта қоғамды толғандырып отырды. Бүгінде бүкіл әлем жалпы адамзаттық құндылықтарды дамытудың жаңа білім беру бағдарламаларын іздеу үстінде. Бала тәрбиесіне әсер ете алатын мұғалімнен басқа кім, бұл проблеманы олардың қызметінде басты рөлге айналдыруы керек. Міне, сондықтан да мұғалімнің мақсаты баланы адамгершілік пен этика қағидаларымен таныстыру, адамгершілік идеялар мен құндылықтар тұжырымдамаларын қалыптастыру болып табылады.

«Өзін-өзі тану» – бұл баға жетпес рухани қазынаға ие, оны танып білу әр адамды рухани-адамгершілікке, бақытты және қуанышты, мейірімді және дана ететін ерекше пән. Бағдарлама балалардың жеке ерекшеліктерін ескере отырып, адамгершілік және рухани қасиеттерін дамытуға негізделген. Балалар – бұл біздің болашағымыз. Біз барлығымыз және әрқайсымыз ұлдарымыз бен қыздарымыздың қандай таңдау жасайтынына – олар жақсылық жолына түсе ме, адамдарға пайда әкеледі ме, әлсіздерге көмектеседі ме, сыртқы әлеммен үйлесімді өмір құрып және жасап сүреді ме, немесе олар жойылу жолына түсуін

қадағалауымыз керек. Дұрыс таңдау жасау үшін оларға өзін-өзі тану сабақтары көмектеседі. Өйткені, ол сабақтарда біз оларға тәрбиенің маңызды факторы болып табылатын жалпыадамзаттық құндылықтар туралы айтамыз. Алдымен сұраққа жауап берейік, құндылық деген не? Барлық балалар бұл сөздің мағынасын түсінеді ме? Құнды жеке тұлға үшін жағымды мәні бар объектілер, құбылыстар, қасиеттер, шарттар деп айту әдетке айналған. Т. И. Петракованың құндылықтарының жіктелуі бар: табиғи, жүре пайда болған және абсолюттік.

Табиғи құндылықтар – бұл құндылықтар, жанның табиғи күштері мен қабілеттері, яғни ақыл, сезім және ерік.

Жүре пайда болған құндылықтар – бұл интеллектуалды және адамгершілік дамудың адам бойына сіңірген құндылықтары, мысалы: сыпайылық, құрмет, жауапкершілік, жомарттық және т.б. Жүре пайда болған құндылықтар өмір бойы өзгереді.

Абсолюттік жалпыадамзаттық құндылықтар – бұл уақыт өте келе өзгермейтін және шектеулі адамдар үшін маңызды емес, бірақ бүкіл адамзат үшін маңызды нәрсе. Бұл абсолюттік құндылықтар жалпыадамзаттық құндылықтар деп те аталады.[1]

Жалпыадамзаттық құндылықтарды адамның құрылымымен байланыстыра отырып, келесі деңгейлерге бөлінеді:

Физикалық деңгей

Эмоционалды деңгей

Ақыл-ой деңгейі

Ажырату деңгейі

Рухани деңгей

Шындық – өзгеріссіз қалады, негізгі өмірлік ұстаным: бүкіл жаратылысқа енетін рухани принцип, бүкіл ғаламға тән. Ол уақыттың өзгеруіне ұшырамайды – өткен, қазіргі және болашақ.

Әділ мінез-құлық дегеніміз – ар-ожданның ішкі дауысына сәйкес әрекет ететін, міндет пен міндеттілікке сәйкес келетін мінез-құлық.

Махаббат – бұл риясыз және сөзсіз сүйіспеншілік; бұл өмірді жасайтын және қолдайтын қуат.

Ішкі тыныштық-бұл ақылдың керемет тыныштығы, адамның терең табиғаты.

Зорлық-зомбылық ешкімге зиян тигізбейді, оймен де, сөзбен де, іспен де.

Шындық, менің ойымша, өзін-өзі танудағы ең қиын ұғымдардың бірі. Шындық біз үшін әдеттегі процестер мен заттар да жатыр. "Шындық" ұғымы адамның өз тағдырын білуі, өзін-өзі жетілдіруге деген ұмтылысы тұрғысынан қарастырылады. Қоршаған әлемді біле отырып, адам үнемі шындықты іздейді. Бірақ шындықты білу үшін не қажет? Менің ойымша, бұл ең алдымен адамның рухани сұлулығына арналған, өйткені шындықты біле отырып, біз өзімізде келесі қасиеттерді дамытамыз: тек жақсы және қажет нәрсені айту; адамда тек жақсылықты көру, қарапайымдылық, оптимизм, өзіне адал болу, өзіне сену, жауапкершілік, адалдық және т.б.

Махаббат – бұл көптеген нәрселерге қолданылатын жан-жақты ұғым. Туғаннан бастап адам біреуді жақсы көреді.

Риясыз махаббат – бұл жақындарға деген қамқорлық пен сүйіспеншіліктен, қоршаған әлемге, жануарларға және өзіне деген сүйіспеншіліктен тұратын мозаика. Мұндай сезімдер жойылуға емес, қоршаған шындықты жасауға әкеледі. Қабылдау арқылы сіз өзіңіздің армандаған өміріңізді жасай аласыз және өмір сүре аласыз. Өз жаныңның әр талшығымен осы әлемді сүюді үйренуге ұмтылмай, шың бақытты болу мүмкін емес. Өміріңіздің әр күнін қолданыңыз және осы әлемді сүюді үйреніңіз, сонда ол сізге жауап береді.

Өзімшілдік махаббат-егер адам басқа адамды, Құдайды, әулиені немесе басқа біреуді жақсы көретін болса, өзара жауапты махаббатты күтеді. Махаббаттың бұл ең көп таралған түрі, шын мәнінде, біреуге немесе басқа нәрсеге емес, өзіне деген сүйіспеншілікті білдіреді. Өзімшіл махаббат уақыт өте келе тез жоғалады. Өзара сүйіспеншілік – адамгершіліктің өлшемі, адам бақытының шарты, рухани сұлулықтың көрсеткіші.

Әділ мінез-құлық дегеніміз – іс-әрекетте көрсетілген шындықты білу. Әділ мінез-құлықтың негізі өзіне де, басқа адамдарға да, табиғатқа да зиян келтірмеу принципі болып табылады. Ол үшін табиғат, мораль және мемлекет заңдарын білу және құрметтеу, сондай-ақ ата-аналарға, қоғамға және т.б. қатысты өз міндеттерін орындау қажет. Сіздің іс-әрекеттеріңізді талдап, оларды жасаған кезде ар-ұждан үніне жүгіну қажет. Сыртқы әлемде тыныштық табудан маңызды ештеңе жоқ. Тыныштық өзі – күш. Ішкі тыныштық кезінде адам сыртқы әлемге қуаныш пен қызығушылықпен кіре алады. Кішкене тыныштық болса да, сіз сыртқы әлемді басқара аласыз. Қайда жүрсеңіз де, сіз өзіңіздің тыныштығыңызды өзіңіз жасайсыз. Егер сіз адамдарға ішкі тыныштық бере алмасаңыз, өйткені сізде ондай тыныштық жоқ болса, сіз тек алаңдаушылық пен агрессивтілікті білдіресіз. Күш қолданбау зиян тигізбеуді ғана емес, басқалардың азаптарын жеңілдету үшін шаралар қабылдауды білдіреді.

Өзіне күш қолданбау.

Өзіне күш қолданбау – бұл сезімге қарсы зорлық емес:

Өтірік айту, дөрекілік – тілге қатысты зорлық-зомбылық;

Жаман сөйлеуді тыңдау – құлаққа қиянат жасау;

Әр нәрседен жаман көру – көзге зорлық;

Жағымсыз иістерді жұту – мұрынға қарсы зорлық-зомбылық;

Жаман істер жасау – денеге зорлық көрсету.

Сондай-ақ, нәзік зорлық-зомбылық бар. Мысалы, біз баланың өз жолымен жүруіне жол бермейтін кезде. Әр адам жеке тұлға болып туады. Әр бала – тұқым. Ал тұқым қазірдің өзінде қандай ағаш болатыны туралы ақпарат алып жүр. Біз не істесек те, егер алма тұқымы болса, одан шие өсіре алмаймыз. Сіз көп энергия жұмсай аласыз, бірақ одан ештеңе шықпайды. Оның табиғаттын өзгертудің шамадан тыс әрекеттері арқылы сіз тұқымды жай ғана жойып жібере аласыз. Содан кейін жеміс бермейтін, өмірден ләззат алмайтын түсініксіз және анық емес нәрсе өседі.

Ата-аналар қандай да бір себептермен баланың тағдырын өзгерту олардың қолында екеніне сенімді. Баланы күн сайын 4 сағат скрипкада ойнау арқылы музыкант болуға мәжбүрлей алады. Суретшіден- оқуына ақша төлеу арқылы заңгер шығаруға.

Сондай-ақ, көптеген аналар үшін бұл қыздың тағдырын ең қорқынышты болжау деп айтуға болады. Егер қыз тек әйел мен ана болу үшін туылса. Бұның несі қайғылы? Егер біз балаларды жеке тұлға ретінде өз сабақтарымыз бен әлеуетімізбен қабылдайтын болсақ, бұл мүмкін емес. Бірақ біз көбінесе балаларымыздың қызығын көргіміз келеді. Біз олармен мақтанғымыз келеді. Мереке күндері олар ең әдемі болып, ең ұзын өлеңдерді оқығандарын қалаймыз. Біздің балаларымыз өсіп, ең беделді мамандық иелері болғанын. Біздің мерейтойымызда (60 жас) – барлық әдемі киінген балаларды, немерелерді қатарға тұрғызып, олармен мақтанғымыз келеді. Біз бұл баланы біз жасадық деп ойлағанды ұнатамыз. Бірақ бұл мүлдем олай емес. Бала ананың құрсағында өскенде, оған Құдай көмектеседі. Егер біз, әйелдер, жасушалардың қай уақытта бөлінетінін, жүректің соғуын және шаштың өсуін бақылайтын болсақ, адамзат жойылып кетер еді. Балалар біздің меншігіміз емес және олар бізге ләззат алу үшін келмейді. Біздің мақсат – бағбан болу. Уақытында суару, тыңайту, арамшөптен арылту. Кейде, егер өскін қисық кеткен болса, оны кесіп тастау. Бірақ балада талантты көргенде, біз оны дамытуға көмектеспейміз. Егер көркемдік таланты бар балаға бояулар мен қылқаламдарды сатып алмаса, оны үйірмелерге апармаса және жетістіктері үшін мақтамаса – ол ешқашан суретші бола алмайды. Көбінесе біз қазіргі балалар оқығысы келмейді деп шағымданамыз. Бірақ біз сонымен бірге барлық балалар қызығушылық танытатынын, жаңа нәрселерді үйренуге, айналасындағы әлемді зерттеуге ұмтылатындығын білеміз. Неліктен оқығысы келетін балалар мектепте оқығысы келмейді? Бұл сұраққа ұлы гуманист Шалва Александрович Амонашвили қарапайым жауап берді: «Балалар білімге құштар, бірақ олар тірі білімге құштар». «Білім беру арқылы біз қоғамда адамгершілік-рухани құндылықтарды жандандырғымыз келеді, сондықтан әр адам өзінің туа біткен қабілеттерін толық жүзеге асыра алады және сол арқылы біздің мемлекетке ғана емес, сонымен бірге жер бетіндегі барлық адамдарға да пайда әкеледі». [2]

Өзін-өзі тану сабақтарында оқушылар өздерінің ішкі әлеміне талдау жасайды және өз іс-әрекеттеріне баға береді, өздерінің «мен» шегінен шығу жолдарын іздейді, өз ойларын, сөздері мен іс-әрекеттерін түсінеді, зерттейді, талдайды. Сонымен қатар, олар өздерінің он қасиеттерін жақсартады және жағымсыздарды жеңеді. Сондай-ақ оқушылар өз тұлғаларына шығармашылықпен қарайды: бұл сабақтар өзін-өзі дамыту және өзін-өзі жүзеге асыру мақсатында өзі туралы сенімді білім алуға бағытталған. Сайып келгенде, оқушылар жақсылық, сұлулық, бостандық, өмірдің мәні, шындық, адамның өзін-өзі бағалауы, лайықты өмір салты, жалпы адамгершілік сияқты жоғары адами құндылықтардың толық анықтамаларын алады. Мұның бәрі өзін-өзі тану сабақтарында жалпыадамзаттық құндылықтарды тәрбиелеуге қол жеткізуге көмектеседі. Өзін-өзі танудың негізгі идеясы: «Әлемге ашық болыңыз, сонда әлем Сіз үшін ашылады». Өзін-өзі тану – өзгерудің кілті. «Өзін-өзі тану» пәнінің негізін құрайтын руханилық үш негізгі өлшемнің-зияткерлік, этикалық және эстетикалық бірлікте көрінеді.

«Өзін-өзі тану» сабақтарының ерекшелігі-сабақтарда мұғалім мен оқушы арасында ашық диалог жүргізіледі, әлеуметтік-рөлдік ойындар мен тренингтерде адами қарым-қатынастар әлемі зерттеледі, өмірлік бақылаулармен алмасу жүреді, Отанға, қоғамға қызмет ету дағдылары дамиды.

Біз, ата-аналар мен мұғалімдер, білікті бағбандар, қамқор және дана, бағыттаушы болуымыз керек, сонымен қатар балаларымыздың ішкі әлеуетін көрсетуге және ашуға жеткілікті орын беруіміз керек. Ежелгі қытай мақалы бар: «Егер сіз бір жылға алға қарасаңыз – тұқым отырғызыңыз. Егер сіз 10 жылға алға қарасаңыз – ағаш отырғызыңыз. Егер өмір бойы алға қарасаңыз – жастарды дамытыңыз». [3]

Қорытындылай келе, И.Канттың әйгілі сөзін келтіргім келеді: «Екі нәрсе әрқашан жанды жаңа және одан сайын күшейетін тосынсый мен қорқынышқа толтырады, біз олар туралы неғұрлым жиі және ұзақ ойланатын болсақ – бұл менің үстімдегі жұлдызды аспан және мендегі моральдық заң».

Әдебиеттер тізімі:

1. Жалпыадамзаттық құндылықтар (5-11 сынып). Мұғалімдерге арналған әдістемелік құрал. /ӘкімбаеваЖ.Ж., Хожамуратова С.Г./– Алматы, «Бөбек» ҰҒПББСО, 2014.
2. Роль учителя в программе нравственно-духовного образования «Самопознание», Алматы, 2013.
3. Халықаралық педагогикалық оқулар материалдары. «Өзін-өзі тану: Махаббат пен шығармашылық педагогикасы». - Алматы, 2012.

УДК 37.035.6

Абжанова А.К.

мектепке дейінгі тәрбие кафедрасының оқытушысы, Қостанай педагогикалық колледжі,
Қостанай облысы,
Қостанай қаласы, Қазақстан

ҰРПАҚ ТӘРБИЕСІНДЕГІ РУХАНИ-АДАМГЕРШІЛІК МӘСЕЛЕЛЕРІ

Түйін. Бұл мақалада өскелең ұрпаққа рухани-адамгершілік тәрбие беру мәселелері қарастырылады. Тәуелсіз еліміз үшін болашақ ұрпағымыздың рухани бай, өз елінің салт-дәстүрлерімен кеңнен сусындаған тұлға болып тәрбиеленуінде, рухани-адамгершілік мәселелерінің маңыздылығы жөнінде айтылған.

Түйін сөздер: рухани құндылықтар, жеке тұлға, мәдениет, салт-дәстүр.

Аннотация. В данной статье освещаются вопросы духовно-нравственного воспитания подрастающего поколения. Для независимой страны важно, чтобы наше будущее поколение воспитывалось духовно богатое, обогащенное традициями и обычаями своей страны, заботилось о важности духовно- нравственных вопросов.

Ключевые слова: духовные ценности, личность, культура, традиции.

Abstract. This article highlights the issues of spiritual and moral education of the younger generation. For an independent country, it is important that our future generation is brought up spiritually rich. For an independent country, it is important that our future generation is brought up spiritually rich, enriched by the traditions and customs of their country, and cares about the importance of spiritual and moral issues.

Keywords: spiritual values, personality, culture, traditions.

Адамгершілікке тәрбиелеу құралы – еңбек пен ата-ана үлгісі.

Бібырай Алтынсарин

Тәуелсіз Қазақстан үшін жалпы адамзаттық мәселе, рухани бай тұлғаны қалыптастыру мәселесі өзекті сипатқа ие болып отыр. Жас ұрпақтың бойына адамгершілік-рухани қайнарын сіңіріп, мінез-құлқын тәрбиелеу үшін, жалпы адамзаттық құндылықтарды, адамгершілік ұстанымдарды, әділдік пен өзара көмекті ғұмыр бойы мұрат тұтуға бет бұруы қажет. Қазіргі қарыштап дамыған елде, ең алдымен, ұрпақ тәрбиесіне аса мән беріліп отырғаны белгілі. Себебі ұлттың бүгіні де, болашағы да өскелең ұрпаққа байланысты. Осы тұста барлық білім ошақтарының алдына қоятын басты мәселелерінің бірі – **өркениетті, азаматтық-адамгершілік** қасиеті мол, сондай-ақ ұлттық құндылығын жоғалтпаған, бәсекеге түсе алатын биік, өрелі, терең білімді ұрпақ тәрбиелеу.

Тәрбие – қоғамдық үздіксіз үрдіс, қоғам мен жеке тұлғаның қарым-қатынасындағы басты жүйе. Оның негізі өлшемі өмірге қажетті тұлғаның жеке қасиеттерін қалыптастыру. **Рухани-адамгершілік тәрбие** қоғам өмірінің нормаларымен және дәстүрлерімен келісілген тұлғаның өзіндік санасын дамыту, этикалық ұстанымдары мен оның моральдық қасиеттерін және мақсатын қалыптастыру үшін жағдай туғызуды көздейді. «Адамгершілік» – адам бойындағы «ізгілік», «сыйластық», «инабаттылық», «кісілік» сөздерімен мәндес. Халықтық педагогикада адамның жағымды мінез-құлықтарын осы ұғымдардан таратады. Мінез-құлық пен қарым-қатынастағы келесі әрекеттерді атап өтуге болады: адамды сыйлау, ар-ұятын сақтау, мейірімділік таныту, кішіпейілділік көрсету т.б. Халықта «Ағаш түзу өсу үшін оған көшет кезінде көмектесуге болады, ал үлкен ағаш болғанда оны түзете алмайсың» деп бекер айтылмаған. Сондықтан баланың бойына жастайынан ізгілік, мейірімділік, қайырымдылық, яғни адамгершілік құнды қасиеттерді сіңіріп, өз-өзіне сенімділікті тәрбиелеуде отбасы мен педагогтар шешуші роль атқарады. Рухани-адамгершілік тәрбие – екі жақты процесс. Бір жағынан ол үлкендердің, ата-аналардың, педагогтардың балаларға белсенді ықпалын, екінші жағынан – тәрбиеленушілердің белсенділігін қамтитын қылықтарынан, сезімдері мен қарым-қатынастарынан көрінеді. Сондықтан белгілі бір мазмұнды іске асыра, адамгершілік ықпалдың әр түрлі әдістерін пайдалана отырып, педагог істелген жұмыстардың нәтижелерін, тәрбиелеушілерінің жетіктіктерін зер салып талдау керек. Адамгершіліктің негізі мінез-құлық нормалары мен ережелерінен тұрады. Баланың өмірге белсенді көзқарасының бағыты үлкендер арқылы тәрбиеленеді. Тәрбиелеу, білім беру жұмысының мазмұны мен формалары балалардың мүмкіндігін ескеру арқылы нақтыланады.

Әр баланың жеке басы – оның моральдық дамуы үшін қамқорлық жасау – бүгінгі күннің және алдағы күндердің талабы, оған педагогтың күнделікті көңіл бөлуі талап етіледі.

Тәрбиенің негізгі міндеті – қоғамның қажетті талаптарын әрбір баланың бойында борыш, намыс, ар-ождан, қадір-қасиет сынды биік адамгершілік қасиеттерді қалыптастыру.

Қазіргі таңда елімізде болып жатқан әлеуметтік, экономикалық, саяси, мәдени жаңалықтарға байланысты оқу үрдісін ұлттық сипатта ұйымдастыру – **заман талабы**. Әр халықтың өзіне тән дәстүрі, оның білім беру мәдениеті осы оқу-тәрбие үрдісіне тікелей байланысты. Қазақ халқы – өзінің бай тарихи мұрасын, өнері мен тілін, салт-дәстүрін, әдеп-ғұрпын, рухани-адамгершілік тағылымдарын ұрпағына мұра етіп қалдырған. Сондықтан оқу – **тәрбие үрдісінде қолданылатын әдіс-тәсілдер**, деректер ұлттық психология ерекшеліктерін ескеру қажет.

Халқымыздың ғасырлар бойы ұлан-байтақ жерін сыртқы жаулардан қорғауда ерлігімен көріне білген батырлары мен қолбасшыларын, халқының сөзін сөйлеп, ел қамын ойлаған шешен – даналарын мақтан еткен. Отанымызды қорғау, шежіреге толы тарихын білу, тілі мен дәстүрін сақтау, зерттеу – азаматтық борышымыз. Сондықтан бар халық

мақсаты өзінің өскелең ұрпағына тәрбие беруде күнделікті тұрмыс кәсібін ұлттық арнада ұйымдастырып, рухани- адамгершілік тағылымымен ұштастыра білген.

Рухани-адамгершілік тәрбие – белгілі бір мақсатқа қол жеткізе білетін мақсатты, жүйелі, ұлттық көзқарасты, сенімді, парасатты, мінез-құлықтағы адами тәртіп пен рухани дағдыны қалыптастыратын жалпы азаматтық тәрбиенің құрамдас бөлігі. Адамгершілік тәрбиенің бүкіл жүйесі гуманистік мазмұнға толы, рухани негізде жеке адамның жан-жақты дамып жетілуіне бағытталған.

Адамгершілік тәрбие мәселесі негізінен ұлттық құндылықтарға сүйене отырып, тәрбие берудің әдістемелік жолдарына негізделеді.

- **Ұлттық дәстүрлер арқылы оқу-тәрбие** үрдісінде адамның рухани мәдениетін қалыптастыру.
- **Ұлттық дәстүрлер** арқылы адамның психологиялық ерекшеліктерін зерттеп, дамыту.
- **Салт-дәстүрлер** негізінде, ұлттық психологиялық ерекшеліктерді ескере отырып, рухани-адамгершілік құндылықтарды тәрбиелеу.

Ізгілік отбасынан бастау алады, оған ата-ананың берген тәрбиесі, тұрмысы ықпал етеді. Халықтық мақал «Ұяда не көрсең, ұшқанда соны ілерсің» адамгершілік тәрбиенің негізгі отбасында қалыптасатынын көрсетуде. Халық, жанұя құндылықтарын ауызша халық шығармашылығы арқылы тапсырады, мысалы, аңыз ертегілерді, ырымдарды, салттарды қолданады, дін арқылы, әртүрлі қоғамдық ұйымдар арқылы т.б. Халық ауыз әдебиеті адамгершілік-эстетикалық тәрбие беруде баланың ой-өрісін дамытады. Олардың тіл байлығы және шексіз шешендік мүмкіндіктерін арттырады.

Атақты педагог В.А. Сухомлинский; «Бала кезде үш жастан он екі жасқа дейінгі аралықта әр адам өзінің рухани дамуына қажетті нәрсенің бәрін де ертегіден алады. Тәрбиенің негізгі мақсаты – дені сау, ұлттық сана сезімі оянған, рухани ойлау дәрежесі биік, мәдениетті, парасатты, ар-ожданы мол, еңбекқор, іскер, бойында басқа да игі қасиеттер қалыптасқан ұрпақ тәрбиелеу. Ертегінің рухани тәрбиелік мәні зор. Ол балаға рухани ляззат беріп, қиялға қанат бітіретін, жасбаланың рухының өсіп жетілуіне қажетті нәрсенің мол қоры бар рухани азық деп атап көрсеткен. Руханилық жеке тұлғаның негізгі сапалық көрсеткіші. Руханилықтың негізінде адамның мінез-құлқы қалыптасады, ар-ұят, өзін-зі бағалау және адамгершілік сапалары дамиды. Мұның өзі мейірімділікке, ізгілікке шақырады. Рухани-адамгершілік тәрбие – бұл дұрыс дағдылар мен өзін-өзі ұстау дағдыларының нормалары, ұйымдағы қарым-қатынас мәдениетінің тұрақтылығын қалыптастырады. Жеке адамның адамгершілік санасының дәрежесі оның мінез-құлқы мен іс әрекетін анықтайды. Сананың қалыптасуы – ол баланың мектепке бармастан бұрын, қоғам туралы алғашқы ұғымдарының қалыптасуына, жақын адамдардың өзара қатынасынан басталады. Баланы жақсы адамгершілік қасиеттерге, мәдениетке тәрбиелеуде тәрбиелі адаммен жолдас болудың әсері күшті екенін халқымыз ежелден бағалай білген. Мәселен: «Жақсымен жолдас болсаң – жетерсің мұратқа, жаманмен жолдас болсаң – қаларсың ұятқа...», «Жаман дос, жолдасын қалдырар жауға».

«Жақсы сөз – жарым ырыс», – деп адам қасиетін білдірсе,

Ұлық болсаң – кішік бол, – деп кішіпейілділікті,

Әдепті бала – арлы бала,

Әдепсіз бала – сорлы бала, – деп көрегендікті,

Шешеннің тілі ортақ,

Шебердің қолы ортақ, – деп адам бойындағы өнер жалпы халықтың қазынасы екендігін уағыздайды. Мақал бойындағы тапқырлық пен өткірлік, дәлдік қазақтың тәлім-тәрбиелік құралы ғана емес – дауға да тоқтам салған қаруы болған. Балалардың мінез-құлқы, бойындағы шынайы қасиеттері туралы берілген жаңылтпаштар, жұмбақтар да баланың зерделеуге қабілетін жетілдіреді.

Елімізде рухани-адамгершілік тәрбиені жетілдіру мемлекеттік міндет деңгейінде көтеріліп отыр. 2002 жылы еліміздің бірінші ханымы Сара Назарбаева өсіп келе жатқан ұрпақты адамгершілік-рухани тұрғыда дамыту бойынша «Өзін-өзі тану» атты кең ауқымды

білім беру бағдарламасын ұсынды. Автордың ойынша, даналықтың шыңы, ол – махаббат, ал бақыт құпиясы, ол – адамның өзін-өзі тануы, бақыт пен өмірлік табысқа жетуі үшін шексіз мүмкіндіктерін аша алуы. Әрбір балаға жеке тұлға ретінде қарап, оның өзіне тән санасы, еркі, өзіндік әрекет жасай алатын ортасы бар екенін ескере отырып, балалардың білімге, ғылымға деген ынтасын арттыру, олардың ақыл-ой қабілетін, диалектикалық дүниетанымын, өмірлік мақсат-мүддесін айқындауға, жеке басының қасиеттерін дамытып оны қоғам талабына сай іске асыруға көмектесу оның өміріндегі үздіксіз оқу-тәрбие процесінің ғана жемісі болып табылады.

Жас ұрпаққа тәрбие мен білім беруде уақыт талабына сай болу С.А. Назарбаеваның «Өзін-өзі тану» атты білім жобасының негізінде оқу жоспарына жаңа пәннің енгізілуінің қажеттілігін айқын аңғартып отыр.

ҚР Білім және ғылым министрлігімен «Өзін-өзі тану» пәнін 2010-2011 оқу жылынан бастап балабақшалар, жалпы білім беру мекемелері және жоғары оқу орындарының бағдарламаларына енгізуге шешім қабылданды. Бағдарламаның негізі – балалардың жеке дара ерекшеліктерін ескерумен қатар олардың адамгершілік және рухани сапаларын дамыту өзіндегі қасиеттің шығармашылық және танымдық белсенділігін ынталандыруға, балаларға мейірімділік, адалдық, шыншылдық, сұлулық, рахымдылық мінез-құлық дұрыстығы арқылы үйлесімді жан-жақты дамыған адам қалыптастыруға бағытталған.

Өзін-өзі тану – нағыз адам болудың сыры мен қырын үйрететін пән. Нағыз адам болу – Отан алдындағы борышыңды өтеу, адами қарым-қатынасың, қоршаған ортамен үйлесімділігі. Пәннің мақсаты – білім алушының өзін дұрыс түсінуіне, дарындылығы мен қабілеттерін дамытуға, өмірдің мәнін ұғынуға және өмірден өз орнын таба білуге көмектесу. Өзін-өзі тану адамның бойында өзін сыйлай білуін, ойын еркін жеткізуін, өмірдің қиын жағдайында дұрыс жол табуға, жеке шешім қабылдауға және өз тағдырына жауапкершілікпен қарауға үйретеді.

Жасөсірімдерді адамгершілікке тәрбиелеуде өмірде кездесетін түрлі жағымсыз жағдаяттардан сақтану мәселесі де ескерілуі қажет. Көбіне көптеген отбасыларда күнделікті тірлік қамымен балалардың рухани қажеттіліктері ескерілмей, екінші орынға жылжиды. Бала дұрыс, адамгершілік іс- әрекеттерді, салауатты өмір салтын, жақсы мен жаманды айыра білу, өзін-өзі жетілдіруге деген ынтасын қалыптастыруы керек, қажет кезде өз бетімен шешім қабылдап, дұрыс таңдау жасауы үшін кішкентайынан өз дегенін іске асыруға баулу керек. Ал бұл дағдылардың барлығы жанұяда қалыптасады. Балаларды адамгершілікке тәрбиелеуде ата- ананы оқу-тәрбие үрдісіне қатыстыру, олармен тығыз байланыс орнату мәселесі негізгі мәселе болуы тиіс. В.А. Сухомлинский: «Егер баланы тәрбиелеген дәрежеге жеткізудің сәті түссе, адамгершілік тәрбие жеке адамды жетілдіруге тиімді ықпал жасайды» дей отырып, «Егер біз балаға қуаныш пен бақыт бере алсақ, ол бала дәл сондай бола алады», – деген болатын. Рухани дүниесі бай, қажеттіліктері мен қызығушылықтары, талғамы, ой-өрісі кең адамдарды толық қалыптасқан, мінезі тұрақты адам дейміз. Мінездің тұрақтылығы адамның рухани-адамгершілік түсініктерінен туындайды.

Рухани-адамгершілік тәрбиесінде алдымен баланы тек жақсылыққа – қайырымдылық, мейірімділік, ізгілікке тәрбиелеп, соны мақсат тұтса, ұстаздың, ата-ананың да болашағы зор болмақ. «Мен үш қасиеттімді мақтан тұтам», – депті Ақан сері.

Олар: жалған айтпадым, жақсылықты сатпадым һәм ешкімнен ештеңені қызғанбадым.

Бұл үш қасиет әркімнің өз құдайы. «Өз құдайынан айырылған адам бос кеуде, өлгенмен тең» деген екен. Шындығында бұл ақиқат. Олай болса, жеке тұлғаны қалыптастыруда, олардың жан дүниесіне сезіммен қарап, әрбір іс-әрекетіне мақсат қоюға, жоспарлауға, оны орындауға, өзіне-өзі талап қоя білуге тәрбиелеу – адамгершілік тәрбиенің басты мақсаты. Мақсатқа жету үшін сан алуан кедергілер болуы мүмкін. Ондай қасиеттерді бала бойына жас кезінен бастап қалыптастыру жеке тұлғаны қалыптастырудың негізін қалайды.

«Еліміздің күші – патшада, сәбидің күші – жылауында» демекші, біздің күшіміз, қорғанышымыз, сеніміміз – адамгершілігімізде болуы керек. Ол үшін Ақанның осы үш қасиетін бала бойына дарыта білсек-ұлы жеңіс болары анық.

Түйіндей келе, адамгершілік тәрбиесі – бұл адамның туғаннан басталатын және өмір бойы жалғасатын, адамдардың мінез- құлық нормаларын игеруіне бағытталған үздіксіз үрдіс. Оның мазмұны балалардың жеке тұлғалық қасиеттерінің қалыптасу шеңберінде дамиды. Сондықтан оқу-тәрбие жұмысын ұйымдастыруда балалардың жеке тұлғалық ерекшеліктерін ескеру маңызды орын алмақ.

Әдебиеттер тізімі:

1. С.Ф.Тәжібаева Мектепте тәрбие жұмысын ұйымдастыру технологиясы. Оқу құралы. Алматы, Білім, 2008.
2. Л. Омарова Адамгершілік тәрбиені қалыптастыру мәселелері // Бастауыш мектеп №2, 2004
3. Бала тәрбиесі №2 2006 ж , № 4, 2008 ж.
4. «Өзіндік таным» №2 2007 № 5-6 2006 ж.
5. Бастауыш мектепте оқыту № 4, 2007 ж.
6. Аймауытов Ж. Тәрбиеге жетекші Орынбор, 1924.
7. Сатыбаев С Халық әдебиетінің тарихы негіздері – Алматы: 1992.
8. Баймұратова Б. Отбасындағы баланы мектепке дайындау – Алматы: Шартарап, – 2000 ж.

УДК 373.31

Алиева А.У.

учитель начальных классов, КГУ «Кийминская средняя школа им. К.Ш. Ускенбаева»,
Акмолинская область,
с. Кийма, Казахстан

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ИКТ В ПРОЦЕССЕ ФОРМИРОВАНИЯ ДУХОВНО-НРАВСТВЕННОГО ВОСПИТАНИЯ МЛАДШИХ ШКОЛЬНИКОВ

Түйін. ХХІ ғасыр – компьютерлік технологиялар ғасыры. Қазіргі бала электрондық мәдениет әлемінде өмір сүреді. Мұғалімнің рөлі де өзгеруде – ол ақпараттық ағымның үйлестірушісі болуы керек. Рухани-адамгершілік тәрбиесі баланың Отанға, қоғамға, ұжымға, адамдарға, еңбекке, оның міндеттері мен өзіне деген қарым-қатынасын қалыптастыруды, сәйкесінше қасиеттерді: патриотизм, толеранттылық, жолдастық, шындыққа деген белсенді қатынас, адамдарға деген терең құрмет сезімдерін дамытуды болжайды. Сондықтан мұғалім баламен бір тілде сөйлесу үшін заманауи әдістер мен жаңа білім беру технологияларын жетік білуі қажет.

Түйін сөздер: рухани-адамгершілік білім, ақпараттық технологиялар, мұғалім, кіші оқушылар, жақсылық, зұлымдық, адамгершілік, іс.

Аннотация. ХХІ век – век компьютерных технологий. Современный ребёнок живёт в мире электронной культуры. Меняется и роль учителя – он должен стать координатором информационного потока. Духовно-нравственное воспитание предполагает становление отношений ребенка к Родине, обществу, коллективу, людям, к труду, своим обязанностям и к самому себе и, соответственно, развитие качеств: патриотизма, толерантности, товарищества, активное отношение к действительности, глубокое уважение к людям. Следовательно, учителю необходимо владеть современными методиками и новыми образовательными технологиями, чтобы общаться на одном языке с ребёнком.

Ключевые слова: духовно-нравственное воспитание, информационные технологии, учитель, младшие школьники, добро, зло, мораль, поступок.

Abstract. XXI century is the century of computer technologies. The modern child lives in the world of electronic culture. The role of the teacher is also changing – he must become the coordinator of the information flow. Spiritual and moral education presupposes the formation of a child's relationship to the Motherland, society, collective, people, to work, his duties and to himself, and, accordingly, the development of qualities: patriotism, tolerance, comradeship, an active attitude towards reality, deep respect for people.

Therefore, the teacher needs to be proficient in modern methods and new educational technologies in order to communicate in the same language with the child.

Keywords: spiritual and moral education, information technology, teacher, junior schoolchildren, good, evil, morality, deed.

Гуманиста должен воспитывать гуманист. И прежде чем вырастить такого ученика, нужно взрастить такого учителя. Эта мысль хорошо прослеживается в педагогическом наследии выдающихся казахских просветителей Ы. Алтынсарина и А.Кунанбаева.

Они считали, что овладение духовной культурой улучшает нравы людей, зрело чувствующих смысл жизни, верных своему слову, честных. Они глубоко верили, что молодежь, «получив более или менее основательное знание и проникнутая известным направлением, могла бы повлиять на окружающий народ свежими и здоровыми мыслями».

По мнению Ы. Алтынсарина и А. Кунанбаева, именно благодаря обучению и воспитанию, вырабатываются у человека интеллектуальные, нравственные, волевые и другие качества.

*Лишь знанием жив человек,
Лишь знанием движется век.
Лишь знание – светоч сердец.*

Учитель... его миссия в судьбе ребёнка одна из ценнейших, тем более на начальном этапе. Дети этого возраста впитывают каждое слово учителя, стараются во всем брать с него пример. Духовно-нравственное воспитание является педагогической основой общего образования, необходимой для развития национального самосознания школьников и формирования их как свободных и ответственных граждан Казахстана. Опираясь на многовековые культурно-исторические традиции Казахстана и творческий потенциал каждого ребенка, оно позволит решить одну из самых актуальных задач современной общеобразовательной школы – научить различать добро и зло, оценивать, что такое хорошо и что такое плохо.

В своей работе важнейшее место я отвожу именно духовно-нравственному воспитанию обучающихся. По мнению психологов, возраст младших школьников характеризуется повышенной восприимчивостью внешних влияний, верой в истинность всего, непосредственностью в поведении. Эти особенности являются залогом эффективности воспитательной работы с младшими школьниками. Именно в этом возрасте возникают

большие возможности для систематического и последовательного духовно-нравственного воспитания детей. Бурное развитие новых информационных технологий и внедрение их в нашей стране наложили отпечаток на развитие личности современного ребёнка. Сегодня в традиционную схему «учитель – ученик – учебник» вводится новое звено – компьютер, а в школьное сознание – компьютерное обучение. Одной из основных частей информатизации образования является использование информационных технологий в образовательных дисциплинах. (Рис.1).

Рис. 1

Сделать учебный процесс более эффективным, познавательным, продуктивным и интересным помогают возможности ИКТ.

При использовании ИКТ в духовно-нравственном воспитании детей ставлю перед собой задачи:

- формирование первоначальных представлений о духовно-нравственных ценностях (честь, семья, любовь, добро, совесть, верность), ознакомление с ними на основе противопоставления позитивного и негативного поведения людей.

- воспитание положительного отношения к духовно-нравственным ценностям и желания поступать в соответствии с ними;
- формирование нравственных умений и привычек (справедливо оценить свои поступки и поступки людей, быть послушными, вежливыми, приветливыми со всеми, доброжелательными). Этому способствует просмотр на уроках фрагментов видеофильмов, мультфильмов с первоначально поставленным перед детьми вопросом.

По возможности ставлю для себя одной из целей и задач урока: введение детей в проблему; воспитание этических норм поведения, чувства добра и сострадания, любви и милосердия, мотивируя младших школьников на нравственные поступки и деяния. Довольно часто на уроках разных учебных предметов рассматриваются такие понятия, как «добро», «зло», «мораль», «поступок».

Использование ИКТ в учебном процессе позволяет повысить культуру ребёнка по отношению к окружающему миру и усилить образовательные эффекты. На уроке успешно раскрывается и используется воспитательный и развивающий потенциал, как предмета, так и у учащихся формируется гуманистическое мировоззрение: активная жизненная позиция, высокий уровень нравственной воспитанности, появляются такие качества, как ответственность, чувство долга (Рис. 2).

Рис. 2

На таких уроках ученики способны осознать человека как носителя огромных познавательных и творческих возможностей, как преобразователя собственной личности и окружающего мира, как хранителя природы и жизни на Земле. Так, у ребят воспитывается ответственность за развитие собственной личности, формируется установка на непрерывное самообразование. Благодаря презентациям, дети, которые обычно не отличаются высокой активностью на уроках, стали активно высказывать свое мнение, рассуждать. Экран притягивает внимание, которого мы порой не можем добиться при фронтальной работе с классом. Ребёнок становится ищущим, жаждущим знаний, неутомимым, творческим, настойчивым и трудолюбивым. Более подробно хочется остановиться на уроке литературного чтения в начальной школе.

Уроки литературного чтения будут неинтересны и скучны, если учитель не будет включать в их содержание - аудио средства. Чтобы научить детей слушать, можно предлагать

записи образцового чтения небольших по объёму литературных произведений. Это обучает выразительному чтению, умению прочувствовать настроение, определить характер героев. Активно проходит работа с фразеологизмами, скороговорками, загадками, пословицами. **Сказки** очень важны в жизни ребенка: сказки понятны детям, развивают воображение и интуицию.

В сказках дети могут прочитать о добре и зле, о правде и лжи, о любви и ненависти. Сказки несут информацию о том, что хорошо и что плохо, а также играют немалую роль в речевом развитии ребенка. Глубокое изучение темы достигается не только фронтальной работой, но и в индивидуальной работе каждого учащегося с интерактивным продуктом. В данном случае компьютер является информационно-обучающим пособием. Дети с интересом принимают участие в поиске информации и подготовке сообщений, рефератов, докладов, буклетов, книжек-малышек, что также способствует воспитанию духовно-нравственной личности человека.

Рис. 3

Ни для кого не секрет, что круг чтения современных детей ограничивается школьной программой, поэтому задача учителя - заинтересовать ребёнка книгой, представить доступный круг чтения во всём его многообразии и привлекательности. Многие детские произведения экранизированы, это даёт возможность использовать фрагменты фильмов на уроках литературного чтения.

В учебниках по литературному чтению практически нет информации о писателях. Поэтому, готовясь к уроку, я собираю информацию о писателе в Интернете: факты биографии, портреты, фотографии. Составляю презентации к урокам, иногда вставляя в них документальные фильмы или аудиозапись с голосом писателя. А рассказ об интересных фактах биографии писателя служит стимулом к чтению его книг. Дети эмоционально воспринимают музыку на слух, активно участвуют в коллективной беседе, высказывают свою точку зрения и эмоциональное отношение к увиденному и услышанному, сравнивают произведения живописи, музыки и литературы. После таких уроков детям самим хочется, как можно подробнее рассказать об авторе изучаемого произведения, что способствует самостоятельному изучению материала. При помощи ИКТ можно проводить настоящие виртуальные путешествия, что немаловажно в наших условиях удаленности от культурных центров. Организовать выставку книг. Но, конечно же, нельзя забывать и о самих книгах. Ведь младшему школьнику необходима наглядность при изучении новых явлений. Кроме того, на уроках закрепления часто использую работу с кроссвордами, это может быть индивидуальное задание для ученика или коллективная работа. Такая работа стимулирует учащихся внимательно прочитывать текст и вызывает эмоциональный подъем.

Так, работая над внеклассным мероприятием «Моя малая Родина», родители с учащимися собрали материал, создали презентацию о нашем городе, его улицах. Работая над данной темой, учащиеся учились искать необходимую информацию, работать в группах, прислушиваться к мнению одноклассников, отстаивать свою точку зрения, привлекать к решению проблемы своих родителей. Уроки с использованием информационных технологий не только расширяют и закрепляют полученные знания, но и в значительной степени повышают творческий и интеллектуальный потенциал учащихся, развивают духовную направленность.

Поскольку фантазия и желание проявить себя у младшего школьника велики, стоит учить его как можно чаще излагать собственные мысли, в том числе и с помощью информационных технологий. Я уверена, что использование информационных технологий может преобразовать преподавание традиционных учебных предметов, рационализировав детский труд, оптимизировав процессы понимания и запоминания учебного материала, а главное, подняв на неизменно более высокий уровень интерес детей к учебе, к умению учиться и, конечно же, к желанию учиться.

В заключении хочется сказать, что систематическая, целенаправленная работа по духовно-нравственному воспитанию при помощи ИКТ, в тесном сотрудничестве с семьей учащегося, поможет воспитать человека, для которого нормы, правила и требования общественной морали будут выступать как его собственные взгляды, убеждения, как глубоко осмысленные и привычные формы поведения, приобретённые в силу внутреннего познания самого себя., что учащимся необходимо объяснять не только законы науки, но и показывать, что прогресс цивилизации не есть созидание и наращивание материального блага, а постепенное разделение противоположных нравственных начал – добра и зла. Эти принципы выполняют задачу вырастить молодое поколение добрым, честным и трудолюбивым.

Список литературы:

1. Послание Первого президента народу Казахстана от 11 ноября 2014 г. «Нұрлы жол — болашаққа бастар жол».
2. Интернет–ресурсы:
http://rc-dd.kz/sites/rc-dd.kz/uploads/docs/metodicheskie_razrabotki/mangilik_el_rus.pdf
https://old.kspi.kz/files/articles/alt_cht_2011-3-153-156.pdf

3. Государственная программа развития образования и науки Республики Казахстан на 2016-2019 годы (Указ Президента Республики Казахстан от 1 марта 2016 года № 205).
4. Методический материал по разъяснению Патриотического Акта «Мәңгілік Ел».
5. Наумова Т.В., Казакова В.В. О возможностях формирования духовно-нравственной культуры личности младшего школьника посредством информационно-коммуникационных технологий // Современные наукоемкие технологии. – 2015. – № 12-1. – С. 122-125.
6. Артюхова И.С. Ценности и воспитание // И. С. Артюхова.- Педагогика, 2002, № 4;
7. Братусь Б.С. Психологические аспекты нравственного развития личности / Братусь Б. С. – М., 2005.

УДК 373.24

Артюшина Л.И.¹, Лойко В.А.²

¹ преподаватель кафедры дошкольного воспитания, Костанайский педагогический колледж, г. Костанай, Казахстан

² преподаватель кафедры дошкольного воспитания, Костанайский педагогический колледж, г. Костанай, Казахстан

ФОРМИРОВАНИЕ НРАВСТВЕННО-ЭКОНОМИЧЕСКИХ ПРЕДСТАВЛЕНИЙ У ДЕТЕЙ ДОШКОЛЬНОГО ВОЗРАСТА В ПРОЦЕССЕ ИГРОВОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ

Түйін. Мақалада сюжеттік-рөлдік ойындар арқылы мектеп жасына дейінгі балалардың экономикалық идеяларын қалыптастыру мәселелері қарастырылған. Ойындарды ұйымдастырудың модельдері ұсынылған, ойын сюжетінің даму кезеңдері және оның мектеп жасына дейінгі балаларды адамгершілікке тәрбиелеудегі рөлі сипатталған.

Түйін сөздер: құндылықтар, адамгершілік-экономикалық көріністер, ойын, технологиялық карталар, ойын модельдері

Аннотация. В статье рассматриваются проблемы формирования экономических представлений у детей дошкольного возраста средствами сюжетно-ролевой игры. Представлены модели организации игр, описаны этапы развития сюжета игры и её роль в нравственном воспитании дошкольников.

Ключевые слова: ценности, нравственно-экономические представления, игра, технологические карты, модели игр.

Abstract. the article deals with problems of developing an economic concept among pre-school children through role-play situations. Play models, stages of the game story and its role in the moral education of pre-schoolers are presented.

Keywords: values, moral and economic concepts, game, technological maps, game models.

В современных условиях рыночной экономики одной из актуальных проблем является становления ценностной ориентации подрастающего поколения, поиск путей, методов воспитания у детей нравственно-духовного, ценностного отношения к рукотворному миру, формированию нравственно-экономических, предпринимательских качеств личности. Это объясняется тем, что в современном Казахстане происходит переоценка общественных и личностных ценностей, меняются подходы к их формированию.

Существует множество определений понятия «ценность», но все их характеризуют следующие признаки:

- Общественный идеал, отражающий атрибуты должного (общечеловеческие и конкретно-исторические);
- Ценности – категория междисциплинарная: социологи считают её категорией социологической, философы – философской категорией;
- Ценности – стержневая основа личности, которая обеспечивает её устойчивость и является ведущим фактором развития;

Среди ценностей особое значение приобретают общечеловеческие ценности – это те ценности, которые позволяют носителям разных национальных культур, разных религий и идеологий найти «общий язык», те ценности, которые позволяют людям вне зависимости от

их происхождения и их самоидентификации с той или иной культурой ставить общие цели и обеспечивать их совместное достижение, решать национальные проблемы таким образом, чтобы это решение было оптимальным для всех.

Проблемы формирования ценностей в области экономики связаны с проблемой нравственности, т.к. синтез материального и духовного формирует ценности экономической системы и образа жизни современного общества, в котором этика и экономика не отделяются и не противопоставляются понятиям добра и пользы.

Под нравственно-экономическими ценностями мы понимаем внутренние духовные качества личности, связанные с этическими нормами, правилами поведения в экономической деятельности, выражающимися в способности участвовать в экономических отношениях, ориентируясь на общепринятые моральные нормы с целью достижения успеха. [1]

Формирование нравственно-экономических качеств в дошкольном детстве всегда было связано, с разработкой проблемы трудового воспитания. Неслучайно, анализируя проблему экономического воспитания, параллельно возникает проблема трудового – как ведущего средства других сторон воспитания, в том числе экономического.

По мнению Абая Кунанбаева, труд на благо людей, на благо общества является не только основой зажиточности, но и духовной культуры. Призывая людей к прогрессу, указывая молодежи путь к знаниям и наукам, Абай основу для решения всех этих вопросов видел в труде, приветствовал трудолюбие, бережливость, экономию в хозяйстве Он считал вопросы трудового воспитания основным стержнем всякого воспитания вообще.[2]

Нетипичный смысл человеческого счастья Ы. Алтынсарин видит в честном труде: «Счастлив тот, кто может сказать себе, что я живу своим личным честным трудом». В своих статьях и рассказах, вошедших в состав хрестоматии для детей, Ы. Алтынсарин ставит целью формирование таких качеств, как трудолюбие, стремление доводить начатое дело до конца, бережливость, экономность, рациональность, деловитость. [3]

Эти качества актуальны сегодня и являются одним из важнейших условий становления ценностных ориентаций ребёнка, начал его экономической социализации, оказывающей огромное влияние на складывающиеся отношения ребенка к материальным и духовным ценностям и в целом на становления личности ребенка. В процессе своего развития и целенаправленного воспитания ребенок с помощью взрослого знакомится с требованиями, нормами и правилами поведения, принятыми в обществе. В процессе получения первоначальных знаний у него формируются представления, которые носят уже системный и обобщенный характер. На основе знаний и представлений у ребенка формируется отношение к тому или иному требованию, нравственной норме, качеству, которое влечет за собой появление внутреннего мотива обладания и необходимости. Благодаря этому ребенок старшего дошкольного возраста уже способен ставить перед собой элементарные нравственные цели и задачи, вырабатывать и принимать решения, выраженные в его действиях и поступках. С процессом развития самостоятельности как личностного качества ребенка старшего дошкольного возраста, начинает формироваться его нравственная сфера.

Исследования показывают, что у детей дошкольного возраста появляются зачатки дедуктивного мышления, адаптации к социальной реальности, умение решать задачи в умственном плане, появляются мотивы рассудочного характера, дети начинают осознавать и оценивать такие экономические понятия, как «выгодно-невыгодно», «дорого-дешево», «честно-нечестно». В то же время могут проявляться и такие качества, как лицемерие, хитрость, обман, выгадывание. Всё это свидетельствует о том, что старший дошкольный возраст является благоприятным для развития предпосылок нравственно-экономических ценностей, формирования нравственно-экономических качеств. [4]

Предпосылки экономического воспитания могут формироваться в различных видах деятельности. Остановимся подробнее на проявлении ценностного отношения к нравственно-экономическим и предпринимательским качествам в процессе игровой деятельности, т.к. игра, как феномен культуры обучает, развивает, воспитывает,

социализирует, демонстрирует относительность социальных статусов и понятий. Игры дают возможность моделировать реальные общественные отношения, в том числе нравственные и экономические.

Обновленный Государственный стандарт по дошкольному воспитанию, утвержденный в мае 2020 года, подчёркивает, что в основе образовательной деятельности дошкольной организации должна стоять игра, как ведущий вид деятельности.

В дошкольном возрасте игра является тем видом деятельности, в котором формируется личность, обогащается ее внутреннее содержание. Основное значение игры, связанной с деятельностью воображения, состоит в том, что у ребенка развиваются потребность в преобразовании окружающей действительности, способность к созиданию нового. Он соединяет в сюжете игры реальные и вымышленные явления, наделяет новыми свойствами и функциями знакомые предметы. Взяв какую-то роль (врача, артиста цирка, шофера), ребенок не просто примеряет к себе профессию и особенности чужой личности: он входит в нее, вживается, проникая в ее чувства и настроения, обогащая и углубляя тем самым собственную личность.[5]

С помощью различных видов игр, основанных на целенаправленном развитии, обогащении интеллекта, передаче важных сведений, информации педагог развивает такие качества, как самостоятельность, находчивость, собственное мнение и оригинальное решение поставленной задачи.

Как показывают наблюдения за игрой старших дошкольников, часто дети включаются в игру, сюжетом которой является экономическая жизнь (дом, магазин, пиццерия, банк, строительство и др.), но с трудом разворачивают сюжет игры, неточно выполняют роли, игровые действия, связанные с пониманием её смысла, мотивов, норм отношений, существующих между взрослыми. Лишь проведенная педагогом работа по ознакомлению детей с доступными видами труда, терминами экономического содержания позволяет понять значение выполняемых ими действий.

Для того, чтобы вовлекать детей в игру, играть с ними вместе, воспитатель должен сам научиться свободно развертывать сюжет того или иного строения в «живом» процессе игры, отталкиваясь от тематики, привлекающей детей. От искусства взрослого вовремя принять предложения детей в процессе игры, продолжить по смыслу игровое действие ребенка, ввести нового персонажа (и, соответственно, игровую роль), достроить, развернуть предложенное ребенком событие зависит привлекательность совместной деятельности с взрослым для детей и успешность формирующих воздействий. Воспитатель должен свободно оперировать элементами игровых сюжетов – событиями, персонажами (ролями), их действиями, уметь с детьми каждого возраста развертывать сюжеты.

Сделать игру средством воспитания, значит повлиять на ее содержание, научить детей способам полноценного общения. Поэтому мы, осуществляя подготовку педагогов для дошкольных организаций, большое внимание уделяем методике организации и проведения сюжетно-ролевых игр, в том числе и с экономическим содержанием. С этой целью нами разработано методическое пособие «Учимся, играя» для студентов и педагогов дошкольных организаций, которое содержит комплекс игровых занятий, таких как: «Что нельзя купить?», «Копим и сберегаем», «Супермаркет», «Занять и одолжить», «Сделал дело – гуляй смело» и др., а также модели сюжетно-ролевых игр современной тематики в соответствии с требованиями Типовой программы РК по дошкольному воспитанию и обучению. Пособие успешно апробировано в детских садах №27, №69, №8 города Костаная.

Каждая модель игры, представленная в пособии, содержит: название игры, подготовительный этап – обогащающий содержания сюжетных игр на основе впечатлений о жизни, технологическую карту с описанием действий воспитателя и деятельности детей.

Например:

1. Сюжетно-ролевая игра «Банк»

2. Подготовительный этап: (перед ознакомлением с новой игрой с детьми обязательно проводится предварительная работа)

- экскурсии в ближайшие магазины, сбербанки, пункты обмена валюты, на почту,
- чтение художественной литературы, способствующей воспитанию уважения к труду, бережливости, расчётливости, предприимчивости («Морозко», «Каша из топора», «Дядя Фёдор, пёс и кот» и др.)
- просмотр мультипликационных фильмов, видеофильмов («Лето в Простоквашино», «Дядюшка Скрудж», «Вини Пух и все-все-все» и др.)
- анализ пословиц и поговорок
- этические беседы на темы полезности, необходимости, преимущество владения предпринимательскими качествами
- игры-путешествия в прошлое предметов, в ходе которых детям рассказывают о многообразии творческой деятельности человека, бережливого и экономного использования продуктов труда (происхождение лампочек, карандаша, бумаги).

3. Технологическая карта сюжетно-ролевой игры.

Цель:

Выбирать роль и действовать в соответствии с ней, формировать навыки сотрудничества. Отражать в игре явления социальной действительности, переносить в игру увиденное детьми в процессе наблюдений, экскурсий, общения со взрослыми. Закреплять правила поведения в общественных местах, формировать навыки речевого этикета.

Ситуация	Атрибуты	Действия воспитателей	Деятельность детей
Посещение банка, выбор необходимых услуг. Работа кассы, пункта обмена валют. Оформление документов, приём коммунальных платежей. Работа с пластиковыми картами, банкоматами. Консультации с директором банка. Оформление кредита, ипотеки. Приезд инкассаторов	Бланки; касса, сберегательные книжки, компьютер, пластиковые карточки, деньги разных стран, аппарат для работы с пластиковыми карточками. Банкоматы. Машины-инкассаторов. Сумки для инкассаторов. Камуфляжные принадлежности Рекламные щиты.	В роли директора организует работу банка, распределяет роли (кадры), следит за персоналом, направляет на правильное выполнение работы; консультирует посетителей, учит пользоваться валютой, устраняет конфликты, заказывает необходимое оборудование. Контролирует работу всех подразделений, учит свободно развёртывать сюжет.	Посетители: выбирают необходимую услугу, консультируются с директором банка; производят платежи по карте или же наличными, обменивают валюту, оформляют кредит Кассир: берёт у клиента банковскую карту, отсчитывает, сколько выдать денег, выдаёт деньги, принимает деньги у инкассаторов Инкассаторы-привозят деньги, проверяют сумки. Менеджер: предлагает взять у банка деньги взаймы для покупки товаров в магазине Оператор: оформляет кредит на покупку товара в магазине, на туристическое путешествие.

Согласно предложенным технологическим картам, учим студентов организовывать и проводить игровую деятельность в дошкольных организациях в период практики, а также самостоятельно разрабатывать модели, для возникших по инициативе детей, новых игровых сюжетов. Реализация моделей происходит поэтапно.

На первом этапе игра носит сюжетно-дидактический характер, ведущая роль принадлежит воспитателю. Он направляет и развивает сюжет, обращает внимание на смену

ролей, выполнение действий экономического характера каждым ребёнком. На взаимоотношения детей в игре.

На втором этапе сюжетно-дидактическая игра перерастает в сюжетно-ролевую которая организуется воспитателем, но участвует он в игре на второстепенных ролях. На данном этапе можно наблюдать проявление субъект-объектного и субъект-субъектного взаимодействия.

Третий этап игры характеризуется возникновением самостоятельных сюжетно-ролевых игр по инициативе детей. В игре происходит моделирование настоящей житейской ситуации: изготовление и реализация готовой продукции, осуществляется купля и продажа товаров. Примерив на себя какую-либо роль, ребенок вживается в нее, проникается чувствами и настроением, тем самым обогащая собственную личность. На третьем этапе воспитатель – активный наблюдатель и лишь в отдельных случаях включается в игру, взяв на себя роль консультанта. Он подводит детей к пониманию того, что предпринимательство – это способность людей организовывать коммерческие предприятия, рационально соединяя труд и капитал в процессе производства нужных обществу товаров или оказания услуг, получение на этой основе дохода. Соединение игровой и реальной деятельности очень результативно для усвоения детьми дошкольного возраста трудных экономических представлений и общечеловеческих ценностей.

Правильная организация и руководство сюжетно-ролевыми играми с экономическими содержанием формирует определённый предпринимательский менталитет, который заключается в учёте экономических интересов друг друга, в умении общаться с другими, убеждать друг друга в правоте своих слов, в принятии решения после тщательного продумывания ситуаций, в частности, в уважении законов. Воспитатель знакомит детей с правилами совместной работы, которые заключаются в общительности, дружелюбии, желании понимать друг друга, склонности к юмору, а также с правилами хорошего тона: никогда никуда не опаздывать, не перебивать говорящего, не вступать в чужой спор, не обещать невыполнимого.

Таким образом, организуя сюжетно-ролевые игры на основе заранее разработанных моделей, воспитатель знакомит детей с миром экономики как с одной из неотъемлемых сторон социальной жизни. Кроме того, правильно организованное экономическое воспитание способствует нравственному развитию ребенка, позволяет ему, будущему гражданину, адаптироваться в обществе с рыночной экономикой и понять, что личное благополучие, материальная успешность должны носить нравственно-экономический, ценностно-смысловой характер, как для самого человека, так и для общества в целом.

Список литературы:

1. Галкина, Л.Н. Формирование элементарных экономических знаний у детей старшего дошкольного возраста: дис. ... канд. пед. наук / Л.Н. Галкина, Челябинск, 1999. – 226 с
2. Абай Кунанбаев. Избранное (серия «Мудрость веков»), Москва, Русский раритет, 2006.
3. А.С.Ситдыков Педагогические идеи и просветительская деятельность И.Алтынсарина Алма-Ата, 1978
4. Дошкольникам об экономике: пособие для педагогов учреждений, обеспечивающих получение дошкольного образования [Текст] / Е.Н. Табих. – Минск: Высшая школа, 2010. – 45 с
5. Государственный общеобязательный стандарт образования РК Дошкольное воспитание и обучение, май, 2020 года
6. Кнышова Л.В. Экономика для малышей или как Миша стал бизнесменом – М., 2000г.

Ахметжанова Д.К.

Қостанай политехникалық жоғары колледжінің қоғамдық пәндер оқытушысы,
Қостанай облысы,
Қостанай қаласы, Қазақстан

АБАЙДЫҢ ҚАРА СӨЗДЕРІНДЕГІ АДАМГЕРШІЛІК ТӘРБИЕСІ

Түйін. Бұл мақалада қазақтың ұлы ақыны Абай Құнанбайұлының өлеңдері мен тағылым сөздері халықты тәрбиелейді, адамгершілікке шақырады делінген. Абайдың ғибратты сөздерінің кім-кім үшін де тәрбиелік мәні зор. Алайда, бұл білім іздеп жүрген жастар үшін ерекше құнды.

Түйін сөздер: адамгершілік, қара сөз, тәрбие, өлең, құндылық, рухани, ақыл, қайрат, білім, ғылым.

Аннотация. В этой статье говорится, что стихи и слова назидания великого казахского поэта Абая Кунанбайулы воспитывают народ, призывают к нравственности. Слова назидания Абая имеют большое воспитательное значение для кого бы то ни было. Тем не менее, это особенно ценно для молодежи, стремящейся к знаниям.

Ключевые слова: мораль, слово назидание, воспитание, стихотворение, ценность, духовность, ум, ободрение, образование, наука.

Abstract. This article shows that the poems and words of edification of the great Kazakh poet Abay Kunanbaiuly educate the people, call for morality. The words of Abay's edification have great educational significance for anyone. Nevertheless, this is especially valuable for young people seeking knowledge.

Keywords: morality, the word edification, upbringing, poem, value, spirituality, mind, encouragement, education, science.

Адамгершілік пен имандылыққа, ізгілік пен еркіндікке негізделген жан-жақты дамыған жеке тұлға қалыптастыру қажеттілігін өмірдің өзі туғызып отыр. «Тәрбие, кең мағынасымен алғанда, қандай да болса бір жан иесіне тиісті азық беріп, сол жан иесінің дұрыс өсуіне көмек көрсету деген сөз».

Жаңа кезеңдегі білім берудің өзекті мәселесі жас ұрпаққа – адамгершілік рухани тәрбие беру. Құнды қасиеттерге ие болу, рухани бай адамды қалыптастыру оның туған кезіннен бастау керек.

Қазақ халқының рухани-адамгершілік тәрбиесінің басқа халықтарға ұқсамайтын өзіне тән мән – мазмұны, ерекшеліктері бар. Ұлағатты ата-бабаларымыз ғасырлар бойы ұрпағын бар жақсы қасиеттерге баулып, оның әдепті, ар-ұятты, мейірімді, адамгершілігі мол болуын тілеп отырған. Рухани байлығымыз ұлтымыздың әдет-салты, мәдениеті, әдебиеті, өнері, тарихында жатыр. Адамгершілік-рухани тәрбие мәселесі қазақ ағартушыларының шығармашылығында терең орын алған. Қазақ ағартушылары – Шоқан Уәлиханов, Ыбырай Алтынсарин, Абай Құнанбаев өздерінің саяси-қоғамдық, ғылыми және әдебиет еңбектерінде қазақ халқының адамгершілік, рухани тәрбиесіне аса қатты көңіл бөлді. Адам тіршілігінің саналылығының белгісі – оның өзегелерге деген адамгершілікпен қарым-қатынасы.

Адамгершілік дегеніміз – адамдардың гуманизм принциптерін бейнелейтін моральдық қасиет. Ол адалдық, шыншылдық, әдептілік, жанашырлық пен сенім сияқты қасиеттерді қамтиды.

«Адам ата-анадан туғанда есті болмайды, естіп көріп, ұстап, татып ескерсе, дүниедегі жақсы, жаманды таниды, сондайдан білгені, көргені көп болған адам білімді, тәрбиелі болады», деп, Абай айтқандай, оқу процесі кезінде адамгершілікке тәрбиелеу мақсаты әр уақытта күні бүгінге дейін күн тәртібінен түскен емес. Сол адамгершілік тәрбиені беруде мұғалім бала жанының бағбаны болса, сол адамгершіліктің дәнін қалай сеуіп, одан қандай өнім алып келеміз?

Қазіргі жағдайда тәрбиенің жалпы негізі адамгершілік құндылықтар болуы керек. Адамгершілік құндылықтар үлкен мен кішінің арасындағы шынайы қарым – қатынас кезінде бала бойына дариды. Ал оқытушының басты мақсаты - өзіндік адамгершілік құндылықтарын білім алушы бойына дарыта отырып, оның жүрек түкпіріндегі рухани қазынасын жарыққа шығару, әрбір баланы жеке тұлға ретінде жетілдіру үшін оның

бойындағы бар құндылықтарды дамыту. Сабақтан тыс уақыттағы біздің ісімізді жалғастыратын жеке тұлға болып табылатын білім алушыларды адамгершілікке, гуманистік жүйеге тоғыстыру. Оқу орнында жақсы тәрбиеленген, саналы білім алған шәкірт өмірде өз орнын табады. Ол үшін ең әуелі ұрпағымызды бала кезінен-ақ, ұлттық тәлім-тәрбиеге, адамгершілік әдетке, рухани мәдениетке баулу керек. Сонда жас ұрпақ елі үшін елең қағар азамат, имандылық қасиеттерді жақсы білетін азамат болып қалыптасады.

Адамгершілік тақырыбы – мәңгілік. Ол ешқашан ескірмек емес. Жас ұрпақтың бойына адамгершілік қасиеттерді сіңіруі ата-ана мен ұстаздардың басты міндеті. Адамгершілік әр адамға тән асыл қасиеттер. Адамгершіліктің қайнар бұлағы – халқында, отбасында, олардың өнерлерінде, әдет-ғұрпында. Әр адам адамгершілікті күнделікті тұрмыс-тіршілігінен, өзін қоршаған табиғаттан бойына сіңірді.

«Адамзат баласының алдында үш айғақты зор міндет тұр: бірі – бейбітшілікті, екіншісі – руханиятты, үшіншісі – табиғатты қорғау һәм сақтап қалу. Бұлардың қай-қайсысы да біздің тіршілігіміздің басты бағдары. Бір-бірін толықтыратын ұғымдар. Мұның ішінде, әсіресе «руханият» ең маңыздысы. Себебі, адам баласы рухани азықсыз өмір сүре алмайды. Жалпы, әлемдегі кез-келген халықты алып қарасақ та ең алдымен тәлім-тәрбиеге, білімге, адамгершілікке үндейді, болашақ ұрпақтың өн бойына рухани азық сіңіруге тырысады. Өйткені тәлім-тәрбиенің, адамгершілік қасиеттердің адам өмірінде алар орны ерекше. Атақты ғұлама ғалым, әлемнің екінші ұстазы Әл Фарабидің де «Тәрбиесіз берілген білім – адамзаттың қас жауы» деген аталы сөзі бар. Осыдан-ақ тәрбиенің адам өміріндегі маңызын көруге болады. Осы тұрғыдан келгенде қазақ халқының ұлы ақыны Абай Құнанбайұлының өлеңдері мен қара сөздері халыққа ерекше тәрбие береді, адамгершілікке үндейді. Оңайдан қиынға қарай, жақыннан жыраққа қарай, қызықты, күлкілі жайдан үлкен толғаулы қорытындыға қарай біртіндеп жетектейді. Мұның барлығы адамзатты адамгершілікке жетелеу мақсатында еді. Енді ақынның бірнеше қара сөздеріне көңіл аударып көрелік. Абайдың қара сөздерінің кім үшін болса да, тәрбиелік мәні зор. Әйтсе де білімге ұмтылушы жастар үшін айрықша құнды. Өйткені ғылым да, өнер де жастар үшін. Адамның қолын бақытқа жеткізетін ілім – білімді игеру де жастардың ғана қолынан келетін іс. Қартайған адам қанша ұмтылса да, өндірісі аз болмақ. Сондықтан білімге ұмтылған жастар ұлы ақынның бұл айтқандарын берік есте сақтауы қажет.

Абайдың «Алтыншы», «Сегізінші», «Он бірінші» сөздері жоғарғы ілім – білімге ұмтылуға бөгет жасайтын надандық, мақтаншақтық мінездерді шектеуге арналады. «Бірлік, тірлік» деген сөз ұғымдарының мәнін аша келіп, «Алтыншы сөзінде» Абай: «Бірлік – ақылға бірлік, малға бірлік емес», – десе, сол әңгімесінің екінші жерінде: «Ырыс – алды тірлік» дейді. Жанын қорғалап жаудан қашып, қорқақ атанып, еңбек қылудан, қызмет қылудан қашып, еріншек атанып, ез атанып, дүниеде әлгі айтылған ырысқа дұшпан болады...

«Кеселді жалқау, қылжақ бас,

Әзір тамақ, әзір ас,

Сыртың пысық, ішің нас,

Артын ойлап ұялмас, – болып жүріп, тірімін деме, онан да Алла жіберген ақ бұйрықты өлімнің өзі артық», – дейді. Ұлы ақын осы пікірін өзінің «Үшінші», «Он бірінші» сөздерінде де толықтырып, ұштай түседі. Мал үшін ар-намысын сату, бірінің үстінен бірі арыз беріп жала жабу, ауызбіршіліктің болмауы тәрізді мінездердің бәрі де надандықтан, мәдениетсіздіктен, жалқаулықтан, еңбексіздіктен келіп туатынын дәлелдей келе, ақын өзінің оқырмандарын бұл мінездерден қашық болуға тәрбиелейді. Бұл әңгімелердің идеялық мазмұны да, келешек ұрпақ үшін құндылығы да осында.

Абайдың «Он жетінші сөзі» қайрат, ақыл, жүрек, ғылымға арналады. Алдыңғы үшеуі адам үшін өздерінің атқаратын жұмыстарын айта келіп, әр қайсысы өзін бірінші орынға қойып таласады да, ғылымға төрелікке жүгінеді. Ғылым үшеуінің де жақсылы, жаманды қасиеттерін дәл сипаттап, әділ сынайды. Жеке-жеке үшеуінде де кемшілік бар. «...Осы үшеуің басыңды қос, оның ішінде жүрекке билет», – деп үкім шығарады. «Егер үшеуің ала болсаң, мен жүректі жақтаймын», – дейді оларға ғылым. Демек Абай жүректі, яғни адам –

адамды сүю, адам үшін қызмет етуді бірінші орынға қояды. Бірақ ғылым бойынша да, Абайша да ең идеал нәрсе – осы үшеуінің бірлігі. «Осы үшеуі ақыл, қайрат, жүрек бір кісиде менің айтқанымдай табылса, табанының топырағын көзге сүртерлік қасиетті адам сол», – дейді.

Тап осы тәрізді, тағы бір үлкен адамгершілік мәселесін қозғайтын шығармасы – «Отыз алтыншы сөзі». Қара сөз ұят туралы. Өз кезегінде ұяттан, ардан безгендерді сынап келіп, ұят және оның түрлерін сөз етеді. Ұяттың бір түрі – адамның балалық дәуірінде болатын табиғи құбылыста, екіншісі – жасықтық, ынжықтықпен байланысты. «Ұялмас нәрседен ұялған ұялу – ақымақтық, жамандық», – дей келіп, шын мәніндегі ұят қандай болу керек деген сұраққа жауап береді.

«Ұят деген – адамның өз бойындағы адамшылығы, иттігіңді ішіңнен өз мойныңа салып, сөгіп, қылған қылмысының аты. Ол уақытта тілге сөз де түспейді, көңілге ой да түспейді. Көздің жасын, мұрынның суын сүртіп алуға да қолың тимейді, бір ит боласың. Көзің кісі бетіне қарамақ түгіл, еш нәрсені көрмейді. Мұндайлыққа жетіп ұялған адамға өкпесі бар адам кешпесе, яки оның үстіне тағы аямай өртендіріп сөз айтқан кісінің өзінің де адамшылығы жоқ десе болар», – дейді.

«Ұят кімде болса, иман сонда» деген қазақтың мақалынан да ұятқа үлкен мән бергенін көреміз. Сондықтан да ұлы ақынымыз Абай да бұл мәселеге аса көңіл бөліп, өскелең ұрпақтың ар-ұяттарын таза сақтауын арман еткен. Бұл қара сөздің бүгінгі таңда да тәрбиелік мәні зор.

Отыз екінші сөзі отыз бірінші сөздің жалғасы іспеттес. Ақын шын мерейленіп, ықылас-жігермен ізденген адам ғана ғылымға жетеді, оның түпкі рахатына кезігеді дейді. Бастапқы тұста білім-ғылым ісіне қадам басу үшін талаптың керегін, оның біраз шарттары барын еске салады. Білім-ғылымға құштарлық арман-аңсарлармен шектелмейді. Оның үстіне біліп-көріп, көңілге тоқығанның мәні зор. Мақсат айқын, бағыт белгілі болу керектігі көрсетіледі. Әр ілімі үлгі етіледі. Ғылымды, ақылды сақтайтұғын – мінез жөнінде мынандай байыпты байламдар жасалады: «Ғылымды, ақылды сақтайтұғын мінез деген сауыты бар. Сол мінез бұзылмасын! Көрсен қызарлықпен, жеңілдікпен, я біреудің орынсыз сөзіне, я бір кез келген қызыққа шайқалып қала берсең, мінездің беріктігі бұзылады. Онан соң оқып үйреніп те пайда жоқ. Қоярға орны жоқ болған соң, оларды қайда сақтайсың? Қылам дегенін қыларлық, тұрам дегенінде тұрарлық мінезде азғырылмайтын ақылды, арды сақтарлық беріктігі, қайраты бар болсын? Бұл бір ақыл үшін, ар үшін болсын!»

Отыз екінші сөзінде Абай атамыз білім-ғылым үйренбекке талап қылушыларға әуелі білмек керек, талаптың өзінің біраз шарттары бар, оларды білмек керек, білмей іздегенмен табылмас дейді.

Әуелі – білім-ғылым табылса, ондай-мұндай іске жаратар едім деп, дүниенің бір қызықты нәрсесіне керек болар еді деп іздемекке керек. Оның үшін білім-ғылымның өзіне ғана құмар, ынтық болып, бір ғана білмектіктің өзін дәулет білсең және әр білмегенінді білген уақытта көңілде бір рахат болады. Сол рахат білгенінді берік ұстап, білмегенінді тағы да сондай білсем екен деп үміттенген құмар, махаббат пайда болады. Сонда әрбір естігенінді, көргенінді көңілің жақсы ұғып, анық өз суретімен ішке жайғастырып алады.

Ғылымды үйренгенде, ақиқат мақсатпен білмек үшін үйренбек керек. Бахасқа бола үйренбе, азырақ бахас көңіліңді пысықтандырмақ үшін залал да емес, көбірек бахас адамды түземек түгіл, бұзады.

Ақын жастар тәрбиесінің сан қырына, оның өзекті салаларына баса назар аударды, жас ұрпаққа үміт артты, олардың жүрек сезімін оятып, өзінің көкейкесті мақсат-мұраттарына жұмылдыруға ұмтылды. Жастардың еңбек етіп, ғылым мен білімге ден қоюы, алда тұрған мақсаттарына жету жолында табандылық көрсетуі қажеттігі сияқты асыл қасиеттерді уағыздау – Абайдың бүкіл ақындық қызметінің негізгі де үзілмейтін идеялық- тақырыптық желілерінің бірі.

«Адамның білімі, өнері – адамшылықтың таразысы» деп санаған Абай білімді барлық атақ, құрмет пен бедел, байлықтан жоғары қояды. Ақын адамның ең қымбат кезі – жастық

шақты оқуға, ғылымға жұмсауды еске салады. Ойын-сауықты кейін қоя тұрып, алдымен ғылым жолында еңбек ет, ізден, білімдіден үйрен, үлгі ал, солардай болуға тырыс дей келе: «Дүние де өзі, малда өзі, Ғылымға көңіл бөлсеңіз...», – деген тұжырым ұсынады.

Адам өмірде тек түзу жолмен жүру керек дейді. Ұрлық, алдау, арбауға үйренген адамға одан шығу қиын. Адам баласы тек білім, оқу, іздену, ғылым арқылы өз ісін алға қарай жалғастыра алады. Абай қарасөздері – оның ақындық мұралығына қосылған бағалы қазына. Ұлы ойшыл қарасөздерінде «артқа лаң болмай» алға ілгері басуды арман етті. Қазақтардың тарихи бетін дұрыс жолға бұрды. Ол өмірдегі құбылыстарды жіті қабылдап, өмірдің мерездеріне жирене карады, оқырманын солардан безіндірді. Ұлы ойшылдың ғақлиясын, ақыл кеңестер деп ұғынған жөн. Абай қарасөздеріндегі құдіретті болашақ жас жеткіншектерге өзіміздің санамызға ұялатып, әрі оны өмірлеріміздің ұстанымымызға айналдыра білсек, кәделі іс оның тындырған болар едік деп ойлаймын.

Жеке тұлғаның рухани адамгершілігін дамыта оқыту дегеніміз-тәрбие мен оқытудың бірлігін сақтай отырып, сабақты шәкірт жанының ішкі қуатының оянуына ықпал жасайтындай етіп ұйымдастыру, оқу процесінде әрбір оқушының бойындағы жалпыадамзаттық құндылықтарды қарым-қатынасқа түсіру арқылы дамыту және оларды білім дағдылары негізінде қалыптастыру.

Қазіргі қоғамымызда болашақ ұрпақты тәрбиелеуде әр ұстаз өз шеберлігін оқу-тәрбие үрдісінде жаңа педагогикалық технологияны жетік меңгерумен қатар шығармашылықпен жұмыс жүргізуге тиіс. Жас шыбық иілуге қандай икемді болса, жасөспірім де тәрбиені қабылдауға солай бейім. Ел болашағы – жасөспірімдердің саналы да өнегелі тәрбиесіне тікелей байланысты. Осы қағиданы, ережелерді жүзеге асырғанда біз болашағымызға зор сеніммен қараймыз.

Қорытындылай келе, біз ұлы ақынымыз Абай Құнанбайұлының дәуірінде айтып кеткен қара сөздерінің әлі күнге дейін өз өмірімізге қажеттілігін ұғындық. Ұлы ақынның тәрбие беретін әр сөзін ыждағаттылықпен ұғынып, жастарымыздың бойына сіңіру біздің міндетіміз. Болашақ ұрпағымыздың білімді, тәрбиелі болуына көп үлесін қосатын ақынның мұраларын әр сабақ барысында қолдануымыз қажет. Оның адамгершілікке баулыған, тәрбиеге негізделген қара сөздері арқылы рухани азық алдық, адамдық сипатта бой түзеуге тырысып келеміз.

Біз осы қара сөздердің мәнісін түсініп, оны тура мағынасында тани білуіміз керек. Егер де ұлы ақынның «Қара сөздері» әрбір қазақтың төрінен орын алса, егеменді еліміздің ертеңгі болашағы әлдеқайда сапалы азамат болып қалыптасатындығына сенім мол. Ақын мұрасы – халықтың сарқылмас асыл қазынасы. Әр қазақта тәлім алар ғибратты сөздер көп болғай...

Әдебиеттер тізімі:

1. Абай. Энциклопедия. – Алматы: «Атамұра», 1995 ж.
2. Абай Шығармаларының екі томдық толық жинағы. Өлеңдер мен аудармалар, поэмалар, қара сөздер. – Алматы: «Жазушы», 1995 ж.
3. Әуезов М. Жиырма томдық шығармалар жинағы. Мақалалар, зерттеулер. – Алматы: «Жазушы», 1998 ж.
4. Тәжібаев Т. Абайдың философиялық, психологиялық, педагогикалық көзқарастары. – Алматы, 2009 ж.
5. Абай Қара сөз. – Алматы: «Жазушы», 2005 ж.

Ахметова Х.Н.

заместитель директора по воспитательной работе,
Высший колледж лесного хозяйства, экологии и туризма,
Акмолинская область,
г. Щучинск, Казахстан

ОСНОВНЫЕ ПРИНЦИПЫ И МЕТОДЫ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ПО ФОРМИРОВАНИЮ У ОБУЧАЮЩИХСЯ ОСНОВ ДУХОВНОСТИ, НРАВСТВЕННОСТИ, ПОДГОТОВКЕ ИХ К СЕМЕЙНОЙ ЖИЗНИ, ОХРАНЕ РЕПРОДУКТИВНОГО ЗДОРОВЬЯ

Аннотация. В данной статье рассматриваются принципы и методы, используемые в работе с несовершеннолетними студентами колледжа по охране их репродуктивного здоровья и репродуктивных прав, а также факторы, влияющие на здоровье молодого человека.

Ключевые слова: духовность, нравственность, репродуктивное здоровье, репродуктивные права.

Abstract: this article discusses the principles and methods used in working with underage college students to protect their reproductive health and reproductive rights, as well as factors affecting the health of a young person.

Keywords: spirituality, morality, reproductive health, reproductive rights.

Одной из актуальных проблем любого государства является охрана репродуктивного здоровья для воспроизводства здорового поколения, которая должна обеспечиваться на протяжении всей жизни каждого человека. Актуальность проблемы охраны репродуктивного здоровья молодёжи определяется кризисной демографической ситуацией в РК, снижение репродуктивного потенциала молодых женщин, наличием неблагоприятного медико-биологического фона: высокого уровня первичной заболеваемости и хронической патологии, увеличение частоты нарушений репродуктивной системы. В стратегии «Казахстан-2030» одним из направлений национальной безопасности обозначена сильная демографическая политика страны. По словам экс-президента страны Н. Назарбаева безучастное отношение к вопросам рождаемости может привести к ситуации «демографического креста», когда численность населения снижается уже не только из-за процессов внешней миграции, но и естественным образом. В послании «Казахстан-2050» важнейшей частью социальной политики была объявлена защита материнства и детства, а также стимулирование рождаемости и поддержки многодетности. Однако уровень рождаемости напрямую зависит от отношения к женщине, девушке, девочке. На примере несовершеннолетних мам особенно видно, что в нашей стране для этой категории населения делается крайне мало. Необходимы образовательные программы, направленные на предотвращение подростковой беременности, аборт, отказов от новорожденных несовершеннолетними матерями. По данным Министерства здравоохранения и социального развития РК, в 2014 году, из общего числа всех родов – 400047; 5693 (1,4%) родов приходилось на возрастную группу 15-18 лет. По сравнению с 2013 г – 389150 родов и 3676 (0,9%) родов приходилось на возрастную группу 15-18 лет. Таким образом, в 2014 году на 2017 родов среди юных беременных больше по сравнению с 2013 годом. В 2014 году зарегистрировано 1585 абортов среди несовершеннолетних девушек, что на 518 (на 24,6%) абортов меньше, чем в 2013 году (2103 аборта). Из числа всех абортов (83709), удельный вес среди возрастной группы от 15-18 лет составляет – 1,9% (2013 г. – 2,5%). Остаются актуальными и другие аспекты репродуктивного здоровья подрастающего поколения. По результатам ежегодного профилактического осмотра детей в 2013 г. в Казахстане было осмотрено 620467 подростков в возрасте от 15 до 17 лет, из них впервые выявлено 19% (118491) больных, впервые взято на диспансерный учет 7.3% (45320) больных подростка. Почти 25% девушек в возрасте до 18 лет имеют гинекологические заболевания, из них 76% составляют нарушения овариального-менструального цикла, 22% воспалительные болезни половых органов (в т.ч. вызванные ИППП). По данным 5-го Национального социологического исследования Национального Центра формирования здорового образа жизни, распространенность поведенческих факторов

риска среди подростков остается тревожной (табакокурение – 6,7%, употребление алкоголя – 6,4%, энергетические напитки – 24,2%).

Одним из факторов риска являются также ранние половые контакты. Результаты исследования по опросу среди подростков вызывают тревогу. По данным Национального аналитического исследования состояния репродуктивного здоровья подростков и молодых людей 15-19 лет, уровня их осведомленности и навыков безопасного поведения, проведенного ЮНФПА в 2012 год 64,6% всей молодежи вступают в половой контакт в школьном возрасте, до достижения возраста совершеннолетия, при этом: 13,6% молодёжи получили свой первый сексуальный опыт до 15 лет; в 15 лет – 27,2%; в 16 лет – около 30%; в 17 лет – 19%. Около 40% подростков с опытом половой жизни имели 2-х и более половых партнеров, только 25% подростков, имевших 2-х и более половых партнеров, использовали презерватив; 12,4% девушек, имели незащищенные половые контакты; среди девушек-подростков в возрасте 15-19 лет, вступавших в половые контакты, каждая пятая девушка (21,3%) сообщила, что у нее наступала беременность; наибольший процент забеременевших девушек оказался среди лиц в возрасте 19 лет (28%), среди лиц 16 и 17 лет – 21% и 23% соответственно. Не снижается количество ранних браков. По последним данным Министерства юстиции от 15 октября 2015 года за 10 мес. 2015 года по республике было заключено 835 ранних браков. Изучение ситуации показывает устойчивую проблему ранних и принудительных браков, особенно в южных и западных областях Казахстана. В г. Алматы только за 10 мес. 2014 года было зарегистрировано более 600 ранних браков. Реальную статистику по принудительным ранним и родственным бракам выявить сложно, так как явление носит скрытый характер – сами жертвы несовершеннолетние и не могут обратиться за помощью без родственников, которые в свою очередь предпочитают не обращаться в правоохранительные органы. Подавляющая часть ранних браков не фиксируется в органах ЗАГС – в связи с тем, что законодательство РК запрещает регистрацию брака с несовершеннолетними, но сожительство/брак не откладывается. Нет данных и по количеству совершенных религиозных брачных обрядов «неке» с несовершеннолетними, хотя есть распоряжение ДУМК о запрете обряда без официального свидетельства о браке и обязательном согласии родителей или опекунов. По данным опроса, проведенного среди старшеклассниц, более 70 % считает единственным способом прерывания беременности это аборт, а не отказ от ранних половых связей или, в крайнем случае, применение контрацептивов. Ранние половые связи приводят не только к нежелательной беременности, но и к риску заразиться инфекциями передающимися половым путём. Одной из актуальных проблем является бесплодие. Частота бесплодных браков в нашей стране колеблется от 12 до 15 процентов, из них 30 процентам пар уже ничем нельзя помочь, кроме как, к примеру, прибегнуть к услугам суррогатного материнства или пройти процедуру ЭКО. Между тем, несмотря на то, что в целом в Казахстане стали реже делать аборты, согласно последнему отчету о состоянии сексуального и репродуктивного здоровья подростков и молодежи в стране уровень доступа к услугам охраны репродуктивного здоровья среди них остается неудовлетворительным. Несовершеннолетние граждане (не достигшие 18-ти летнего возраста, т.е. не являющиеся дееспособными) не могут самостоятельно воспользоваться всеми правами по охране собственного репродуктивного здоровья (например, доступ к услугам по охране СРЗ, получение достоверной и полной информации о состоянии своего репродуктивного здоровья, использование и свободный выбор методов контрацепции и т.д.). Согласие на медицинское вмешательство дается их родителями или законными представителями, что ввиду специфических особенностей возраста приводит к существенному ограничению доступа подростков к репродуктивным услугам. Поэтому, подростки чаще всего не обращаются за специализированной помощью к медицинским работникам, а также указывают на низкую степень доверия к врачам и недостаточный уровень конфиденциальности. Раннее начало сексуальной жизни подростков происходит в условиях низкой контрацептивной культуры, что ведет к таким негативным последствиям, как: аборты, раннее материнство, стимулированные ранние браки, отказ от ребенка,

повышение риска материнской и детской смертности. Обеспечение полового и репродуктивного здоровья молодых людей имеет большое социальное и экономическое значение, поскольку ВИЧ-инфекция, другие ИППП, нежелательная беременность и опасные для здоровья аборт становятся тяжким бременем для семьи и общества, хотя такое бремя можно облегчить или вовсе не допустить. Обсудив понятие «здоровье» и актуальность проблем связанных с репродуктивным здоровьем, переходим к следующей теме. Понятие «репродуктивное здоровье» происходит от слова «репродукция» (лат. слово reproduction означает воспроизводство, то есть данная природой возможность иметь детей). Репродуктивное здоровье - это не только отсутствие болезней, это состояние полного физического, психического и социального благополучия во всех вопросах, касающихся репродуктивной системы, ее функций и процессов, включая воспроизводство потомства и гармонию в семье. Существование любого вида живых существ возможно только через воспроизводство и смену поколений. Человек не является исключением. История человечества представляет собой непрерывную смену поколений. Однако, если у всех живых видов воспроизводство и смена поколений происходят на основе биологических программ и зависят от внешних условий, то человек, наделённый разумом, может влиять на реализацию биологических программ, т. е. управлять системой воспроизводства, обеспечивая не только рождение, но и необходимое воспитание потомства с учётом социальных запросов общества. Мужчины и женщины имеют равное право быть проинформированными по этому вопросу и иметь доступ к безопасным, эффективным, позвольительным с экономической точки зрения и приемлемым по их выбору методам регулирования рождаемости, наряду с доступом к услугам здравоохранения для обеспечения безопасного течения беременности и родов. Репродуктивный период – возраст от 15 до 49 лет, когда возможно рождение детей с точки зрения физиологических возможностей организма. Но рождение здорового ребенка, безусловно, во многом зависит от социально-экономических условий, психологической зрелости, материальных возможностей. По определению ВОЗ, сексуальное здоровье – это часть репродуктивного здоровья, которая включает здоровое сексуальное развитие, ответственное отношение и сексуальное поведение, свободу от заболеваний, неработоспособности, насилия и других вредных привычек. Другими словами, это состояние физического, эмоционального, умственного и социального благополучия, связанного с сексуальностью. Сексуальное здоровье требует позитивного и уважительного отношения к сексуальности и половым отношениям, а также наличие возможности безопасно вести половую жизнь, свободную от принуждения, дискриминации и насилия. Достижение и поддержание сексуального здоровья неразрывно связано с уважением, защитой и соблюдением присущих людям «сексуальных прав» Сексуальное здоровье – один из пяти приоритетных аспектов глобальной Стратегии ВОЗ в области репродуктивного здоровья, которая была принята сессией Всемирной ассамблеи здравоохранения ВОЗ в 2004 г.

Согласно определению ВОЗ репродуктивные права – это право мужчин и женщин на получение информации и на доступ к безопасным, эффективным, недорогим и доступным способам регулирования рождаемости, в соответствии с их выбором, а также право на доступ к услугам здравоохранения, которые могут обеспечить для женщин безопасные беременность и роды, а также создать для супружеских пар наилучшие возможности для того, чтобы иметь здорового ребенка.

Также ключевыми правами являются:

- основное право всех супружеских пар и отдельных лиц свободно принимать ответственное решение относительно количества своих детей и интервалов между их рождением, располагать для этого необходимой информацией, образовательной подготовкой и средствами;
- право на достижение максимально высокого уровня сексуального и репродуктивного здоровья;
- право принимать решения в отношении воспроизводства потомства без какой-бы то ни было дискриминации, принуждения и насилия.

В законодательной практике Республики Казахстан действует норма, согласно которой в отношении несовершеннолетних согласие на медицинское вмешательство дают их законные представители, то есть принцип добровольного согласия на медицинское вмешательство распространяется прежде всего на родителей (Кодекс Республики Казахстан «О здоровье народа и системе здравоохранения»). Самостоятельно без родителей или опекунов девочкам предоставлено право обращаться к врачу только с 18 лет. Сложившаяся практика несколько затрудняет доступ молодых людей к услугам охраны сексуального и репродуктивного здоровья и снижает эффективность услуг клиник, дружественных молодежи. В таблице можно увидеть основные правоустанавливающие документы в отношении подростков.

16 июня 2004 г. принят Закон Республики Казахстан «О репродуктивных правах граждан и гарантиях их осуществления». Настоящий Закон регулирует общественные отношения в области охраны репродуктивного здоровья граждан, а также устанавливает гарантии государства и основные принципы государственной политики в области репродуктивных прав граждан. В Законе четко прописаны права несовершеннолетних. Согласно статье 11 Право несовершеннолетних на охрану репродуктивного здоровья: Несовершеннолетние имеют право на охрану репродуктивного здоровья, а также нравственно-половое воспитание и образование. Половое образование несовершеннолетних осуществляется лицами, имеющими специальную подготовку, в организациях образования по специально разработанным программам с учетом пола, возраста, особенностей психофизического развития несовершеннолетних и мнения родителей. Разработка образовательных программ по нравственно-половому образованию и воспитанию, охране репродуктивного здоровья несовершеннолетних, подготовка их к семейной жизни обеспечиваются центральным исполнительным органом в области образования совместно с уполномоченным органом в области здравоохранения. Охрана репродуктивного и сексуального здоровья и, в частности, оказание услуг по планированию семьи и предоставление соответствующей информации, не только считается основным средством укрепления здоровья мужчин, женщин и детей, но также относится к разряду фундаментальных прав человека. Каждый человек имеет право на доступ, право на выбор и право на пользование достижениями научного прогресса в области планирования семьи и строится на основе принципа уважения прав человека, с учетом конкретных потребностей данного человека в услугах по охране сексуального и репродуктивного здоровья, включая выбор и использование того или иного метода контрацепции. Предоставление медицинских услуг в строгом соответствии с правами человека вообще и его репродуктивными правами, в частности, является одной из основных составляющих их высокого качества. Разработка международных норм, регламентирующих медицинские критерии приемлемости и практические рекомендации по применению средств контрацепции, является лишь одним из путей улучшения качества обслуживания в области охраны репродуктивного здоровья.

Репродуктивные права включают в себя:

- Право на репродуктивный выбор.
- Право на получение информации о репродуктивном здоровье и планировании семьи.
- Право на получение услуг, направленных на улучшение и сохранение репродуктивного здоровья и планирование семьи.
- Право несовершеннолетних и малолетних на сохранение репродуктивного здоровья.
- Право на материнство.
- Право на отцовство.
- Право на профилактику и лечение бесплодия.
- Право на конфиденциальность информации о реализации репродуктивных прав.
- Право на искусственное оплодотворение и имплантацию эмбриона.
- Право на использование достижений научного прогресса.
- Право на защиту репродуктивных прав.
- Право на использование контрацепции.
- Право женщины на искусственное прерывание нежелательной беременности.

Актуальной проблемой любой страны является защита репродуктивного здоровья как фактора непрерывного роста поколения. Поддержание здоровья заключается в том, чтобы оставаться сексуально здоровым и делать все возможное для того, чтобы поддерживать свое тело в хорошей форме. Для этого важно знать, как выглядят твои половые органы в здоровом состоянии, и в случае болезни заметить разницу и обратиться к врачу. Контроль за здоровьем репродуктивной системы человека необходимо начинать с детства. В Казахстане рекомендуется, чтобы подростки обращались в медицинские учреждения с момента начала полового созревания: девочки – начало менструации, мальчики – начало выделения семени, т.е. с возраста 11-12 лет. К тому же, всем молодым девушкам, начавшим жить половой жизнью до 18 лет и/или достигшим 18-летнего возраста, необходимо регулярно проходить гинекологические обследования, включая: мазок из шейки матки, осмотр груди и/или анализы на наличие инфекций передаваемых половым путем. Контрольные медицинские осмотры необходимо проходить в поликлинике или женской консультации по месту жительства, в молодежном центре здоровья, студенческой поликлинике, каждые полгода, а если сексуально активны, то гораздо чаще. Что же касается мужского здоровья, то тут все гораздо сложнее. Молодые люди очень капризны в вопросах собственного здоровья, они не готовы признаться даже самому себе, что есть какие-то проблемы в организме, не говоря уже о том, чтобы рассказать о них врачу. Наиболее распространенными причинами снижения репродуктивного потенциала мужчины являются наличие заболеваний, передаваемых половым путем, болезни, перенесенные в детстве, а также инфекционные процессы мочеполовой системы. Также влияют низкая физическая активность, пассивный отдых, стрессовое состояние, нерациональное и некачественное питание, вредные привычки и хроническая усталость. Для примера можно привести некоторые данные: у мужчин, злоупотребляющих алкоголем, на 80 процентов ухудшается качество спермы. Пиво – самый любимый мужской напиток – является и самым вредным напитком для мужского организма, так как оно содержит эстрогены – женские половые гормоны, которые подавляют мужской гормон тестостерон и вызывают каскад отрицательных реакций в половой системе мужчины. Одним из неблагоприятных факторов, влияющих на репродуктивную функцию, является перегрев наружных половых органов. С этим связывают возникновение достаточно распространенного мужского заболевания водянка яичка (варикоцеле), при котором в мошонке расширяются вены. Заболевание может совсем не беспокоить, но впоследствии оно способно стать одной из основных причин бездетности. Молодым людям, начавшим жить половой жизнью до 18 лет и/или достигшим 18-летнего возраста, необходимо регулярно проходить осмотр у врача общей практики или уролога, включая осмотр яичек и анализы на наличие ИППП. Проводить контрольные медицинские осмотры мальчиков желательно в 7 и 14 лет с целью выявления различных патологий, которые влекут в зрелом возрасте бесплодие, импотенцию, психические расстройства. Сексуально-активным парням желательно ходить на медицинские осмотры не реже 1 раза в 6 месяцев. Подростки от 14 до 20 лет имеют возможность обратиться в поликлинику по месту жительства, кожвендиспансер, студенческую поликлинику или МЦЗ. Также очень важно самим проводить осмотр груди (девушкам) или яичек (парням) на наличие опухолей, болевых точек и/или выделений. Если у вас появились вышеназванные симптомы, нужно немедленно обратиться к медработнику. Если рак груди у молодых женщин встречается не так часто, то большинство случаев рака яичек у мужчин происходит в возрасте от 15 до 40 лет.

Здоровье является важной медицинской и социальной категорией, которая связана с развитием человеческих ресурсов в государстве. В число основных составляющих здоровья входит и репродуктивное здоровье. Для избежания проблем с репродуктивной функцией необходим целый комплекс мер, таких, как подготовка девочек-подростков к будущему материнству (нравственно-половое воспитание в семье), здоровый образ жизни и полноценное питание, проведение профилактических мер, своевременное диагностирование и лечение заболеваний, передающихся половым путем; регулярные осмотры у врачей, специалистов в области репродукции и сдача необходимых анализов в лабораторных

условиях; использование безопасных и эффективных методов контрацепции (профилактика абортов); тщательный подход к планированию беременности; прием витаминных комплексов для поддержания в здоровом состоянии репродуктивных органов мужчин и женщин; соблюдение личной гигиены.

Факторы, влияющие на здоровье человека

Сфера влияния факторов	Факторы, укрепляющие здоровье	Факторы, ухудшающие здоровье
Генетические	Здоровая наследственность. Отсутствие морфофункциональных предпосылок возникновения заболевания.	Наследственные заболевания, нарушения. Наследственная предрасположенность к заболеваниям.
Состояние окружающей среды	Хорошие бытовые и производственные условия, благоприятные климатические и природные условия, экологически благоприятная среда обитания.	Вредные условия быта и производства, неблагоприятные климатические и природные условия, нарушение экологической обстановки.
Медицинское обеспечение	Медицинский скрининг (обследование), высокий уровень профилактических мероприятий, своевременная и полноценная медицинская помощь.	Отсутствие постоянного медицинского контроля за динамикой здоровья, низкий уровень первичной профилактики, некачественное медицинское обслуживание.
Условия и образ жизни	Рациональная организация жизнедеятельности: оседлый образ жизни, адекватная двигательная активность, социальный образ жизни.	Отсутствие рационального режима жизнедеятельности, миграционные процессы, гипо- или гипердинамия.

На каждом этапе становления личности подростка одну из важных сфер его жизни играет формирование у него основ духовности, нравственности, а также подготовка его к семейной жизни и охране репродуктивного здоровья. Далее мы остановимся на основных принципах и методах деятельности по формированию у несовершеннолетних обучающихся колледжа этих основ.

Основные принципы обучения по охране репродуктивного здоровья:

Принцип научности – факты, события, процессы, излагаемые результаты и выводы в процессе обучения должны быть доказаны и обоснованы с научной точки зрения.

Принцип взаимосвязи – тесная взаимосвязь человека с окружающей средой, обуславливающая применение полученных знаний и навыков в конкретных жизненных ситуациях.

Принцип последовательности, систематичности – преподавание ведется в определенном порядке, системе, построено в строгой логической последовательности.

Принцип интереса – пробуждение чувства искренней заинтересованности в овладении знаниями, умениями и навыками по репродуктивного здоровья.

Принцип непрерывности и преемственности – организация обучения на основе учета психолого-возрастных особенностей и уровня подготовленности на каждой ступени образования непрерывно «по спирали».

Принцип доступности – планирование содержания и объема информации, объяснение материала на доступном и понятном языке.

Принцип наглядности – привлечение всех имеющихся у человека органов чувств к восприятию учебного материала.

Принцип региональности – учет традиций, обычаев, менталитета и условий проживания в определенном регионе.

Принцип активности обучаемых – стимулирование учителем познавательной деятельности учащихся.

Принцип прочности усвоения знаний – достигается при условии познавательной активности обучаемых, систематическом повторении материала, обеспечении систематического контроля результатов обучения.

Все эти принципы должны реализовываться в комплексе, в тесной взаимосвязи друг с другом, образуя целостную систему.

Методы работы с учащимися:

✓ **Внушение** – подростки внушаемы, они верят взрослым: родителям, преподавателям, сверстникам. Внушением можно приостановить опасные действия подростка и стимулировать правильные действия.

✓ **Убеждение** – это доказательство истинности чего-либо; на подростков наиболее эффективно воздействует предметно-словесное убеждение, образное отражение реальности.

✓ **Пример** – воспитательное значение примера состоит в том, что он быстро запоминается; психологическая основа примера – подражание: подростки видят, как поступают взрослые, и они поступают так же (пример действует на подростка намного сильнее, чем слово).

✓ **Упражнение** – без упражнения нельзя сформировать у подростка заданный тип поведения; суть упражнения в многократном выполнении требуемых действий.

✓ **Поощрение** – Это положительная оценка безопасного поведения подростков в различных жизненных ситуациях (поощрение основано на положительных эмоциях, поэтому повышает ответственность и укрепляет дисциплинированность. В этом методе используется прием опоры на положительное в личности подростка).

Положительным результатом внедрения форм и методов по формированию у подростков основ духовности, нравственности, подготовка их к семейной жизни, охране репродуктивного здоровья в образовательную систему стало возросшее взаимодействие подростков друг с другом, возможность управлять собой в окружающей среде, чувствовать себя свободно, выражать свое мнение, укреплять уверенность в себе.

Благодаря организации встреч со специалистами по психологическим и физиологическим изменениям в период полового созревания студенты получают подробную информацию о пубертатном периоде, его особенностях, сформированности культуры личностного нравственного общения и навыки ответственного поведения. Они научились соблюдать правила личной гигиены, распорядка дня, появилось чувство самооценки, умение принимать решения, ответственно относиться к своему здоровью.

В результате тренингов, акций и встреч, организованных к 1 декабря - Всемирному дню борьбы со СПИДом, возросла осведомленность о профилактике СПИДа, его передаче и защите. Мероприятия по профилактике вредных привычек помогают сформировать у студентов понимание о вреде табака и алкоголя на репродуктивную систему, формирование негативного отношения к вредным привычкам, умение их бросать.

Таким образом, мы воспитываем и обучаем здоровое поколение, которое необходимо нашему Независимому Государству!

Список литературы:

1. Стратегия гендерного равенства в Республике Казахстан на 2006-2016 годы (утверждена Указом Президента Республики Казахстан от 29 ноября 2005 года N 1677).
2. Агеев В.С. Психологические и социальные функции полоролевых стереотипов // Вопросы психологии. - 1987.- № 2. - с. 152- 157.
3. Адлер, А. Воспитание детей. Взаимодействие полов: (пер. с англ.) - Ростов-на-Дону: Феникс, 1998. - 86 с.

4. Воронина, О.А. Гендер // Словарь гендерных терминов / под ред. А. А. Денисовой. -М.: Просвещение, 2002. - с. 174.
5. Дорожкина Л. Формирование основ гендерной культуры у педагогов и учащихся. Методические рекомендации, Алматы, 2015.
6. Дорожкина Л., Сауранбаева М. Методическое пособие для преподавателей по введению усиленного компонента по охране репродуктивного здоровья в предмет «Валеология», Алматы, 2014.

УДК 371.4

Байгентов Б.Б.

магистр педагогики, преподаватель общественных дисциплин,
Костанайский политехнический высший колледж,
г. Костанай, Казахстан

ПАТРИОТИЧЕСКОЕ ВОСПИТАНИЕ СТУДЕНТОВ В СОВРЕМЕННОМ ПОЛИКУЛЬТУРНОМ ОБЩЕСТВЕ

Аннотация. Статья рассматривает вопросы формирования казахстанского патриотизма среди подрастающего поколения. Проблема патриотизма будет волновать ученых всегда, пока существует общество, государство и народ. Важной задачей патриотического воспитания в условиях поликультурного общества проявляется в ценностном отношении к своим корням, является одним из условий дальнейшего развития и процветания современного Казахстана.

Ключевые слова: казахстанский патриотизм, отечество, гармонизация общества, интернационализм, патриотическое воспитание, демократическое общество, межнациональное согласие, культурная идентификация

Abstract. The article examines the formation of Kazakhstani patriotism among the younger generation. The problem of patriotism will always excite scientists as long as society, state and people exist. An important task of patriotic education in a multicultural society is manifested in the value attitude towards their roots, is one of the conditions for the further development and prosperity of modern Kazakhstan.

Keywords: Kazakhstani patriotism, fatherland, harmonization of society, internationalism, patriotic education, democratic society, interethnic harmony, cultural identification

Формирование патриотизма и ценностного отношения к своим корням является одним из условий дальнейшего развития и процветания современного Казахстана, фундаментом её общественного прогресса. Актуальность работы по патриотическому воспитанию студентов в условиях развития гражданского общества в современном Казахстане, преодоления межэтнической и межконфессиональной нетерпимости, сохранения и укрепления единства казахстанской нации ни у кого не вызывает сомнения.

Важнейшей задачей патриотического воспитания в условиях поликультурного общества становится сообщение молодежи определенного круга систематизированных знаний о народах и государствах мира, об их взаимоотношениях, о взаимозависимости и неделимости мира.

При организации воспитательного процесса следует исходить из того, что народы стремятся не только к взаимосближению, но и к сохранению собственной социокультурной идентичности. Интерес молодежи к культуре других народов связано с познанием культуры и среды обитания других наций, их психологических особенностей. Для этого необходима развернутая и разнообразная (телевизионная, литературная, музейная) пропаганда знаний о прогрессивных исторических традициях, особенностях культуры разных народов, особенно соседних.

Многообразие культурных проявлений способствует проявлению у студентов различных наций и народностей взаимного интереса, что подтверждает приоритет культурологического подхода к патриотическому воспитанию.

Актуальность данного вопроса отражена в современных документах, посвящённых проблемам образования. Это, прежде всего, «Стратегия «Казахстан-2050». В данном

документе говорится о том, что «приоритетной задачей Республики Казахстан в сфере воспитания молодежи является развитие высоконравственной личности, новый казахстанский патриотизм – основа успеха нашего многонационального и многоконфессионального общества.

Программа «Рухани жаңғыру» нацелена на совершенствование системы патриотического воспитания, формирование у граждан Республики Казахстан высокого патриотического сознания, верности Отечеству, готовности к выполнению конституционных обязанностей.

Вопросы патриотического воспитания также нашли своё отражение в трудах отечественных педагогов И. Алтынсарина, А. Кунанбаева, А. Байтурсынова и др. В настоящее время данным вопросам воспитания подрастающего поколения уделяет большое внимание каждый педагог.

Патриотизм выступает в качестве основы для сохранения единства и стабильного развития многонационального Казахстана в современных условиях его развития. Следует всячески препятствовать распространению агрессивных идей национализма на всей территории современного Казахстана и в этом деле далеко не последняя роль принадлежит отечественной школе.

И. Алтынсарин стремился воспитать у подрастающего поколения чувство любви к родине. Он гордился тем лучшим, что заложено в молодежи от природы и воспето народом. Человек обязан быть полезным народу, поэтому Алтынсарин в ряде произведений воспекает ещё одну идею народной педагогики – величие труда. «Главными средствами нравственного воспитания является труд и пример родителей», – утверждал Алтынсарин. [3, с.48]

Обобщая мнения учёных можно сделать вывод, что воспитание это процесс развития нравственных чувств ребёнка, формирование норм и правил его поведения в обществе. Среди концептов, формирующих картину мира современного человека, особое место отводится понятию патриотизма.

С.И. Ферхо депутат Мажилиса Парламента Республики Казахстан пятого созыва член Комитета по социально-культурному развитию: патриотизм как феномен представляет собой особо значимую духовную ценность, являющуюся основой единения, гармонизации общества, сохранения его самобытности и своеобразия в многоликом человеческом сообществе. Патриотизм – это и любовь к своей стране, и огромное уважение к ее истории и культуре, и вера в собственные силы и силы общества. В конечном счете, это высокое чувство сопричастности к истории и ответственность за будущее страны. Такой подход позволяет сегодня по-новому оценить роль патриотизма, как консолидирующего начала в сложных, противоречивых и неоднозначных процессах, вызванных, с одной стороны, продолжающейся модернизацией всей системы общественных отношений в нашей стране, с другой стороны, глобальным финансовым кризисом, ставшим серьезным вызовом всему мировому сообществу. Нельзя не учитывать и тот факт, что становление суверенного Казахстана сопровождалось структурными изменениями во всех сферах жизнедеятельности общества – экономике, политике, социальной и духовной сферах. Они не могли не вызвать изменения в сознании людей, выразившиеся в утрате старых ценностей и установок, т.е. в кризисе мировоззрения. В результате в какой-то момент патриотическое сознание в обществе приобрело неустойчивый, аморфный и неопределенный характер.

Если рассматривать патриотизм через понятие «отношение», можно выделить несколько направлений: отношение к природе родного края, родной страны; отношение к людям, которые живут в родной стране; отношение к моральным ценностям, традициям, обычаям, культуре; отношение к государственному устройству.

Анализируя данные, мы пришли к выводу, что патриотизм является одним из нравственных качеств личности и включает:

- содержательный компонент, подразумевающий овладение детьми объёмом представлений и понятий об окружающем мире: культуре традициях семьи, народа; природе

родного края, социальном устройстве общества, жизни народа, истории страны, выработку правильных взглядов на факты общественной жизни страны;

- эмоционально-побудительный, включает в себя переживание личностью положительного эмоционального отношения к постигаемым знаниям, окружающему миру, любви к родной семье, посёлку, краю, стране, гордости за трудовые и боевые успехи народа, уважения к историческому прошлому своей Родины, восхищения народным творчеством, природе родного края, проявление интереса к этим сведениям, потребности расширить свой кругозор, стремления участвовать в общественно полезном труде;

- деятельный компонент заключается в реализации эмоционально прочувствованных и осознанных знаний в деятельности, таких как: проявление заботы о близких, оказание помощи окружающим людям, готовность выполнить задание взрослого, бережное отношение к природе, вещам, общественному имуществу, умение отразить полученные знания в творческой деятельности; наличие комплекса нравственно-волевых качеств, развитие которых обеспечивает действенное отношение к окружающему.

Анализ мнений педагогов, психологов убеждает нас в том, что на личностном уровне патриотизм это важнейшая устойчивая характеристика человека, выражающаяся в его нравственных ценностях, нормах поведения, основанных на его мировоззрении.

Патриотическое воспитание направлено на формирование и развитие личности, обладающей качествами гражданина – патриота Родины, способной успешно выполнять гражданские обязанности.

Сегодня патриотическое воспитание – это комплексная система, включающая в себя большое количество направлений и сфер деятельности. В нем содержатся не только социальный, но и духовно-нравственный, культурно-исторический, военно-исторический, идеологический компоненты.

Ключевыми целями данной системы считаются становление у подрастающего поколения гражданственности и патриотизма как наиглавнейших духовно-нравственных и общественных ценностей, составление у молодежи мастерски важных свойств, умений и готовности к их функциональному проявлению во всевозможных сферах жизни общества. Воспитание должно подготовить человека к одной из главной роли в жизни – к роли гражданина, которая предусматривает выполнение гражданских обязанностей – чувства долга перед страной, обществом, родителями, чувство национальной гордости и патриотизма, уважение Конституции государства, государственной символики, ответственность за судьбу страны, бережное отношение к национальным и природным богатствам государства. Ситуация развития современного общества на данный момент создаёт хорошие предпосылки для формирования активной гражданской позиции молодого поколения.

Патриотизм – это чувство, понятное и присущее каждому разумному человеку. Патриотизм наших студентов наглядно проявляется в коллективных настроениях (общий настрой группы на уроках, во внеклассных мероприятиях, в общественной и спортивной жизни колледжа), в родственных чувствах к своей семье: маме, папе, бабушке, дедушке, ближним и дальним родственникам, в оценках к образу их жизни, к истории, к культуре, к государству, к системе основополагающих ценностей

Безусловно, воспитание личности – патриота в студенческий период осуществляется в течение всего учебно-воспитательного процесса: и во время учебной деятельности (в рамках изучения дисциплин) и во внеклассной деятельности.

Естественно, при планировании мероприятий по патриотическому воспитанию возникают трудности. В частности, до сих пор в организациях образования недостаточно качественных, эффективных по содержанию материалов по культуре мышления и толерантности, мало книг для подростков, способных пробудить в их сознании чувство патриотизма, любви к своей Родине, вызвать стремление принести пользу Отечеству. [4, с. 111]

Одной из эффективных форм методической работы являются открытые внеклассные мероприятия, которые позволяют осуществить поиск и апробацию новых форм воспитательной работы, направленных на формирование патриотизма. Проекты к Дням

воинской славы, исследовательские рефераты, творческие работы, презентации – вот далеко не полный перечень форм патриотической работы, которые можно использовать со студентами.

Творческие проекты – вот, пожалуй, главный элемент, который мне хочется выделить в проводимой воспитательной работе. В основе метода проектов лежит развитие познавательных навыков студентов, умений самостоятельно конструировать свои знания, умений ориентироваться в информационном пространстве, развитие критического мышления.

Работая в тесном сотрудничестве с преподавателями истории, литературы, обществознания, экологии и биологии, с преподавателями спецдисциплин по той или иной профессии, которую получают студенты нашего колледжа, мы приходим к идеям создания совместных проектов. Предметники отвечают за содержательную составляющую проекта, информатики за поиск и обработку информации, а также за должный уровень оформления результатов работы. Так появляются творческие проекты, посвященные различным страницам в истории нашей страны, и в истории родного края, например, исследовательская работа, посвященная известным жителям Кустанайщины.

Воспитание патриотических чувств студентов происходит через приобщение к культурным и историческим ценностям, процессам сохранения природы, охраны исторических памятников, народных ремесел, фольклора, через различные формы вовлечения студенческой молодежи в различного рода творческую деятельность: научные и экспериментальные исследования, художественная самодеятельность, праздники, спортивные игры, соревнования, фестивали и конкурсы. [10, с. 69]

Принципиально новые условия социальной жизни выдвигают дополнительные требования к подготовке на всех уровнях профессионального образования. Образование является ценностью, целью, средством и результатом истинно человеческой жизни, главным инструментом преемственности поколений. Будущее цивилизации всё больше связывается с внутренним преобразованием самого человека. [6, с.84]

В решении проблемы формирования патриотизма будущего специалиста значительную роль играет среда образовательного учреждения, где значительное место отводится патриотическому воспитанию с высоким содержанием. [2, с.144]

Патриотизм как фактор, консолидирует общество в целом, формирует в личности студента социально-значимую направленность, помогает четко определить жизненные ориентации.

Главным содержанием воспитательной работы следует считать проведение государственной политики по формированию у студентов качеств патриота, личной ответственности за соблюдение требований Конституции Республики Казахстан и законов.

Патриотическое воспитание нельзя рассматривать в отрыве от учебного процесса. Именно совместная работа преподавателей и студентов является основой патриотического воспитания.

Нельзя изолировать патриотическое воспитание от процесса профессиональной подготовки. Профессиональное обучение и патриотическое воспитание должны слиться в органический процесс формирования личности студента.

Задача концепции патриотического воспитания студентов – обозначить критерии и ориентиры воспитательного процесса в плане патриотического воспитания в образовательном учреждении, предложить цели, принципы и направления патриотического воспитания будущего специалиста с профессиональным образованием.

Формирование компонентов содержания патриотического воспитания студентов возможно через воспитание патриотических чувств, взглядов и убеждений, создании патриотического характера.

Цель и задачи патриотического воспитания студентов должны быть реализованы на основе совокупности общепедагогических и специфических принципов организации воспитательного процесса в учебном заведении, который должен быть органично встроен в учебный процесс.

К общепедагогическим принципам, составляющим основу патриотического воспитания студентов можно отнести следующие принципы:

- принцип гуманистической направленности воспитания;
- принцип научности;
- принцип ориентированности на формирование единства знаний, умений и навыков;
- принцип созидательности;
- принцип системности;
- принцип наглядности;
- принцип преемственности;
- принцип неразрывности теории и практики.

К специфическим принципам, которые отражают особенности патриотического воспитания студентов в колледже будем относить:

- принцип народности;
- принцип интегративности;
- принцип вариативности;
- принцип гибкости.

Общепедагогические принципы характерны для всех форм воспитания и обучения, наибольший интерес представляет развитие и использования в воспитательном процессе специфических принципов.

Принцип народности в патриотическом воспитании студентов предполагает использование в воспитательном процессе знакомство с народными традициями, обычаями, историй родного края.

Принцип интегративности может быть реализован в нескольких аспектах:

- содержательном;
- структурном;
- организационном.

В содержательном плане данный принцип реализуется в единстве теоретических, методологических и прикладных аспектов процесса воспитания и его интеграции с другими направлениями воспитательной работы.

Структурный аспект отражает интеграцию процессов обучения, воспитания и развития в общем педагогическом процессе.

В организационном плане данный принцип предполагает использования оптимального сочетания различных форм и методов педагогических взаимодействий.

Принцип гибкости подразумевает своевременное реагирование на изменение социально-педагогической ситуации.

Принцип вариативности в патриотическом воспитании заключается в использовании разнообразных форм и методов педагогических воздействий с учетом индивидуальных особенностей студентов.

Патриотическое воспитание студентов на современном этапе образовательного процесса предполагает воспитание патриотических чувств, которые опираются на эмоциональные переживания и чувства молодежи. Данного результата можно достигнуть, активно используя в процессе патриотического воспитания просмотр фильмов на патриотическую тематику, беседы с ветеранами ВОВ, афганской войны.

Так, к одному из направлений данной работы относятся беседы и воспоминания участников Великой Отечественной войны и войны в Афганистане о военных событиях тех лет. Как правило, персональное общение и близкий контакт с непосредственными участниками военных событий и боевых действий, оказывает сильное эмоциональное влияние и отклик в душах студентов.

Следует отметить, что содержание патриотического воспитания студентов находится в прямой зависимости от природы самой характеристики патриотизма. На личностном уровне патриотизм выступает как важнейшая устойчивая интегративная характеристика человека:

во-первых, по своему основному сущностному проявлению патриотизм – это любовь к Родине, верность своему Отечеству;

во-вторых, патриотизм находит выражение в таких сущностных понятиях, как знание истории Родины, культуры, традиций и обычаев своего народа, уважительное отношение к ним; уважение к другим народам, нетерпимость к расовой и национальной неприязни; личностная активность в укреплении могущества Родины, готовность к защите Отечества.

Кроме того, патриотизм выступает социально-нравственным императивом, обуславливающим ценностное отношение человека к Отечеству, побуждающим его к патриотически направленной деятельности, характеризующим целостность его мировоззрения, духовность, нравственные идеалы, нормы поведения.

На макроуровне патриотизм представляет собой особенную, значимую часть общественного сознания, которая проявляется в коллективных настроениях, чувствах, оценках в отношении к истории Родины, культуре, традициям и обычаям народа, системе основополагающих ценностей.

Таким образом, подводя итог, можно сделать следующий вывод: патриотическое воспитание студентов в условиях поликультурной образовательной среды можно понимать как деятельность по формированию любви к Родине, изучению культуры, традиций и обычаев своего народа, развитию патриотического сознания и поведения в узком смысле, в широком смысле как целостный процесс духовно-нравственного и социального развития человека, его мировоззрения, духовности, нравственных идеалов, норм поведения в основе приоритетного формирования патриотических качеств.

Все, что исследовано в данной статье отражено в учебно-воспитательной работе нашего колледжа.

Учебно-воспитательная работа в Костанайском политехническом высшем колледже проводится в соответствии с Концептуальными основами воспитания в условиях реализации программы «Рухани жанғыру», утвержденных приказом Министра образования и науки РК от 15.04.2019 года № 145, а также в соответствии с целевыми индикаторами, обозначенными в ГПРОН на 2020- 2025 годы, проекта «JASTAR KZ».

Целью учебно-воспитательной работы колледжа является содействие развитию образованной, духовно-нравственной личности, способной к самовыражению, к проявлению и развитию своих способностей, формирование профессионально значимых компетенций.

В частности для формирования патриотизма в условия поликультурного общества в Костанайском политехническом высшем колледже функционирует кружок краеведения «Тарих беттері», при музее истории.

В целях реализации государственной молодежной политики Республики Казахстан, повышения роли молодежи в общественной жизни в 2012 году в колледже создан Комитет по делам молодежи – флагман общественной студенческой жизни.

Молодежное движение колледжа направлено на формирование единого идеологического пространства посредством создания системы взаимодействия стейкхолдеров и студентов колледжа.

Военно-патриотическое воспитание студентов в колледже обеспечено также занятиями студентов в кружке «ЖАС ҰЛАН», основной целью которого является формирование гражданственности и патриотизма, создание оптимальных условий для интеллектуального, физического и нравственного развития студентов.

Патриотическое воспитание подрастающего поколения на сегодняшний день представляется актуальной проблемой. Поскольку очевидно, что подрастающему молодому человеку нужна опора, стержень, духовно-нравственный ориентир, который будет для него неким маяком в его жизни, который позволить ему не сбиться с пути. Патриотическое воспитание – это неотъемлемая составляющая гармонично развитой личности подростка.

В современном мире существует множество трактовок сущности понятия патриотизм, что объясняется связью данного с конкретной социокультурной ситуаций, а также политическими течениями, сформированными в определенный отрезок истории.

В различные исторические эпохи, в зависимости от социально-экономических условий жизни общества и господствующей в нем идеологии перед воспитателями ставились

различные задачи, так как воспитание является главным механизмом взаимодействия между поколениями, обеспечивающим интеграцию подрастающих поколений в жизнь социума, становление их активными действующими лицами конкретного исторического процесса.

Патриотическое воспитание студентов может интерпретироваться в узком смысле как деятельность по формированию любви к Родине, изучению культуры, традиций и обычаев своего народа, развитию патриотического сознания и поведения, в широком смысле как целостный процесс духовно-нравственного и социального развития человека, его мировоззрения, духовности, нравственных идеалов, норм поведения на базе приоритетного формирования патриотических качеств. В современных условиях усиление патриотического воспитания студентов выступает важным условием повышения качества образования.

Список литературы:

1. Программа «Рухани жаңғыру», утвержденных приказом Министра образования и науки РК от 15.04.2019 года № 145;
2. Абсаттаров Р. Б. Национальные процессы: особенности и проблемы.// Алматы: «Ғылым», 2008. - с. 144.;
3. Баймурзаева В. Х. Общеказахстанские ценности в условиях политической социализации // Поиск. Серия гуманитарных наук. - Алматы, 2006. - № 4. – с.48.;
4. Сейсен Н. Б. К вопросу о патриотическом воспитании казахстанцев // «Europeanscience» №2 (12),- с. 111, 2016 г.;
5. Конституция Республики Казахстан. - Алмата: Елорда, 2008;
6. Назарбаев Н.А. Идейная консолидация общества - как условие прогресса Казахстана // Стратегия независимости. // Алматы, 2007. - с. 84;
7. Бабанский, Ю. К. Избранные педагогические труды // Ю. К. Бабанский. – М. : Педагогика, 2003;
8. Балл Г. А. Понятие адаптации и её значения для психологии личности // Г. А. Балл // Вопросы психологии. –2004. – № 1. – с. 119;
9. Послание Президента Республики Казахстан - Лидера Нации Н.А. Назарбаева Народу Казахстана «Стратегия «Казахстан-2050»: Новый политический курс состоявшегося государства», //Астана, 14 декабря 2012 года;
10. Абдығалиев Б. Новые приоритеты национальной политики Казахстана // Свободное общество. - Астана - Март. - №1 (1). - с. 69;
11. Доступно на:...www.parlam.kz >// С.И. Ферхо, патриотическое воспитание (2013 г.)

УДК 37.025

Батгалова Л.К.

КГП на ПХВ «Аксукий колледж черной металлургии»,
Павлодарская область,
г. Аксу, Казахстан

НРАВСТВЕННОЕ И ДУХОВНОЕ ВОСПИТАНИЕ ЧЕЛОВЕКА ПО САМОПОЗНАНИЮ

Түйін. Қазақстан Республикасы Президентінің адами капиталдың сапасын анықтау туралы жолдауы. Рухани өнегелі ұрпақ тәрбиелеу. Әлемді тани білетін және өз болашағын құра алатын жауапты азаматтың тренингі.

Түйін сөздер: жолдау, патриотизм, адамгершілік, өзектілік, тәрбиелеу, білім, Отан, өзін-өзі тану, рухани-адамгершілікке тәрбиелеу.

Аннотация. Послание Президента Республики Казахстан определит качественный рост человеческого капитала. Воспитание духовно-нравственного поколения. Подготовка ответственного гражданина, который сам сможет познать мир и строить своё будущее.

Ключевые слова: послание, патриотизм, мораль, актуальность, воспитание, образование, Родина, самопознание, духовно-нравственное воспитание.

«Именно через образование мы хотим возродить в нашем обществе нравственно-духовные ценности, чтобы каждый человек мог в полной мере реализовать заложенные в нем от рождения способности и тем самым принести пользу не только нашему государству, но и всем людям на земле»

Назарбаева Сара Алпысовна

В Послании Президента Республики Казахстан в числе приоритетных задач определен вопрос качественного роста человеческого капитала в стране. «Патриотизм, нормы морали и нравственности, межнациональное согласие и толерантность, физическое и духовное развитие, законопослушание. Эти ценности должны прививаться во всех учебных заведениях, независимо от формы собственности» – призывает Н.А. Назарбаев нас, казахстанцев.

Актуальность.

Во все века люди высоко ценили духовно-нравственную воспитанность. Глубокие социально-экономические преобразования, происходящие в современном обществе, заставляют нас размышлять о будущем Казахстана, о его молодежи. В настоящее время смяты нравственные ориентиры, подрастающее поколение можно обвинять в бездуховности, безверии, агрессивности, поэтому необходимо, чтобы образовательный процесс был направлен на формирование духовности и нравственности личности.

Цель: содействие эффективной социализации детей в процессе воспитания и обучения.

Задачи:

- приобщение учащихся к миру, человечеству;
- приобщение учащихся к этнокультурным ценностям;
- воспитание нравственно-духовных ценностей, этического и эстетического понятия.

Что же такое духовно-нравственное воспитание?

Духовно-нравственное воспитание – один из аспектов воспитания, направленный на усвоение подрастающими поколениями и претворение в практическое действие и поведение высших духовных ценностей. (Применительно к духовно-нравственному воспитанию выделяют следующие высшие духовные ценности: индивидуально-личностные (жизнь человека, права ребёнка, честь, достоинство); семейные (отчий дом, родители, семейный лад, родословная семьи, её традиции); национальные (образ жизни, поведения, общения; Родина, святыни страны, национальная геральдика, родной язык, родная земля, народная культура, единство нации); общечеловеческие (биосфера как среда обитания человека, экологическая культура, мировая наука и культура, мир на Земле и так далее).

В числе важнейших проблем воспитания серьёзную тревогу вызывают вопросы духовного и нравственного воспитания молодёжи, это затрагивает как судьбы самих молодых людей, так и судьбу страны. Все чаще наблюдаем такие явления как терроризм, рост самоубийств, загрязнение окружающей среды, и т.д. Серьёзное влияние на формирование ценностных ориентаций молодёжи оказывают СМИ, особенно интернет. К сожалению, идет снижение нравственных качеств личности. Именно об этом говорит автор проекта нравственно-духовного образования «самопознание» С.А. Назарбаева: «на рубеже веков мы почему-то вдруг решили, что главная цель воспитания – научить ребенка нажимать кнопки компьютера и сносно болтать по-английски. И вот уже готов человек новой формации! А то, что это дитя не умеет отличать добро от зла, понять и разделить боль ближнего, нас, в общем-то, не волнует... мне хочется, чтобы дети с малых лет освоили искусство быть всегда здоровыми и счастливыми, чтобы учились и росли, обретая мудрость жизни и счастье в служении человечеству, чтобы осознавали, кто они есть, для чего живут и к чему должны стремиться. Познать себя – должен каждый» (С.А. Назарбаева).

Практическим решением этой задачи стала реализация проекта нравственно-духовного образования «Самопознание», автором которого является Первая леди Республики Казахстан Сара Алпыскызы.

В Конвенции о правах ребенка обозначено «право на полноценное нравственное развитие».

Перед общеобразовательной школой ставится задача подготовки ответственного гражданина, способного самостоятельно оценивать происходящее и строить свою деятельность в соответствии с интересами окружающих его людей. Решение этой задачи связано с формированием устойчивых духовно-нравственных свойств личности школьника.

«Самопознание» – это уникальный предмет, обладающий бесценными духовными сокровищами, приобщение к которым делают каждого человека духовным и нравственным, счастливым и радостным, добрым и мудрым. В основе программы – развитие нравственных и духовных качеств детей с учетом их индивидуальных особенностей. Подобного проекта нет в мировой практике. Он направлен на обучение детей ценностям, формирование навыков конструктивного общения, самораскрытие личностного потенциала, на поиск себя в многогранном мире человеческих взаимоотношений, на позитивное выстраивание личной судьбы. Основу авторской идеи проекта «Самопознание» автор видит в том, чтобы любить и быть любимым. Быть самим собой. Развивать свои собственные возможности, таланты, различать что такое «хорошо» и что такое «плохо». Учить ответственности за свои слова и поступки. Жить в гармонии с собой и окружающим миром, по совести, не предавая своего я. Созидать, творить на благо общества, постоянно самосовершенствоваться.

Духовно-нравственное воспитание на уроках самопознания осуществляется через игру, анализ ситуаций взятых из жизни, самовыражения через проявления своих творческих способностей, извлечение морали из изречений великих ученых, философов, писателей, учитель ведет диалог с учащимся, в котором он познает себя, познает мир. На уроках самопознания мы предоставляем возможность учащемуся посмотреть на себя со стороны как на совершенно постороннего человека. В других обычно очень ясно видны недостатки и слабости их и несоответствие слов с делами. Увидеть все это в себе очень полезно для познания самого себя. Самопознание человека включает не только изучение человеческой природы в других людях, но и в равной степени в себе. В других нам неприятны и даже отталкивающие некоторые свойства или особенности поведения. В себе они кажутся приемлемыми и простительными. И только отойдя от себя и смотря на себя со стороны, можно определить и увидеть недопустимость тех или иных свойств характера или поведения.

Главная идея самопознания звучит так: «Откройте миру, и мир откроется для вас». Духовность, составляющая основы предмета «Самопознание», выражается в единстве трех основных измерений – интеллектуальном, этическом и эстетическом. Уроки опираются на лучшие образцы духовного наследия человечества. С целью нравственного и духовного воспитания учащиеся проводят анализ своего внутреннего мира и дают оценку собственной деятельности, ищут выходы за пределы собственного «я», осмысливают, изучают, анализируют свои мысли, слова и поступки. Вместе с тем они совершенствуют свои положительные качества и преодолевают отрицательные. Также учащиеся творчески подходят к своей личности: эти уроки ориентированы на получение достоверных знаний о самом себе в целях дальнейшего саморазвития и самореализации. В конечном итоге ученики получают такие человеческие ценности, как добро, красота, свобода, смысл жизни, истина, самоценность человека, достойный образ жизни, нравственность в целом.

Особенностью духовно-нравственного воспитания на уроках «Самопознания» является то, что на занятиях ведется откровенный диалог с учителем, в социально-ролевых играх и тренингах исследуется мир человеческих взаимоотношений, происходит обмен жизненными наблюдениями, развиваются навыки практического служения Родине, обществу.

На уроках используем формы и методы как: «Круг радости» – это обязательный методический прием, которые создает доброжелательную атмосферу. Педагогический смысл этого приема заключается в том, чтобы каждый ребенок чувствовал себя принятым в коллектив, где он пользуется доверием и доверяет другим.

«Наедине с собой» – методический приём, направленный на развитие саморефлексии ребенка. Помогает учащимся распознать, почувствовать воздействие на свой организм, как на физическое тело, внешних факторов, и на основе этого влияния учиться понимать свое состояние, ощущение, чувство, впечатления.

«Помечтаю» – методический прием, направлен на эффективное формирование эмоций, чувств, под музыку или в полной тишине.

«Разминка» – методически существенный компонент занятий по самопознанию, необходим для снятия психологической нагрузки, усталости и снижения утомляемости.

«Почитаем» – один из важных приемов и этапов речевой деятельности. Здесь ребята учатся слушать и слышать, чувствовать и переживать.

«Беседа» – дидактический прием, позволяющий легче усваивать содержание темы.

«Инсценирование» – театрализованное представление литературных произведений. Формирует оценочные суждения.

«Творческая работа» – важная часть групповой деятельности. Включает ролевые игры, коллажи, упражнения, рисования.

Так же на уроках «Самопознания» учащиеся ведут портфолио, что помогает учащемуся провести самоанализ, разобраться в самом себе, раскрыть свое «Я». А учитель в свою очередь имеет возможность увидеть духовно-нравственный рост ребенка. Одним из методов приобщения учащихся к духовно-нравственной культуре является проведение уроков, посвященных национальным праздникам, Великой Отечественной войне.

Сара Алпысовна Назарбаева считает, что самопознание нужно преподавать с самого детства – языком любви, рассказывая притчи, поучительные истории. Такие уроки-игры, как показывает практика, очень нравятся нашим детям и крайне важны для их родителей. С самого детства учащимся нужно прививать чувство уважения к старшим, сверстникам и т.д.

В своей практике провожу уроки, используя тренинговые формы, уроки-презентации, где учащиеся проявляют свои театральные способности. Это дает мне возможность приобщить ребят к природе, искусству, раскрыть ораторские и организаторские способности. Большую роль в воспитании нравственных качеств играют чтение и разбор статей, рассказов, стихотворений, сказок, помогает детям понять и оценить нравственные поступки людей.

Во время любого урока, большое внимание уделяю общению детей, учу их слушать друг друга, не мешать другим, участвовать в общей работе. На уроках ребята придумывают примеры, задачи, составляют предложения, тексты, задают друг другу различные вопросы. Сидящие за одной партой, проводят взаимную проверку ответов, полученные в решении примеров, задач, правильности записанных словарных слов, выученных наизусть стихотворений.

Часто даю детям такие задания, при выполнении которых надо обязательно обратиться к товарищу.

Урок, на котором дети испытывают удовлетворение и радость от успешно выполненной общей работы, который заставляет самостоятельно мыслить и вызывает совместные переживания учащихся, способствует их нравственному воспитанию. Знание уровня нравственной воспитанности учащихся помогает учителю правильно определить воспитательные задачи, которые отражают конкретные результаты нравственного формирования личности школьника. «Самопознание», безусловно, поможет каждому казахстанскому школьнику освоить четкие ценностные ориентиры и широкий диапазон поведенческих стратегий для определения и реализации успешной жизненной и образовательной траектории.

В заключение хочу привести слова С.А. Назарбаевой: «Дети, их настоящее и будущее – это наша общая забота. Мы все и каждый из нас в отдельности несем ответственность за то, какой выбор сделают наши сыновья и дочери – пойдут ли они дорогою добра, будут ли они приносить пользу людям, помогать слабым, жить в гармонии с окружающим миром, созидать и творить, или же встанут на путь разрушения. Правильный выбор помогут им сделать уроки самопознания, уроки Любви».

Список литературы:

1. <http://www.akorda.kz> Официальный сайт Президента Республики Казахстан. Послание Президента Республики Казахстан Н.А. Назарбаева народу Казахстана. 27.01.2012 г.

2. Государственный общеобязательный стандарт среднего образования Республики Казахстан по предмету «Самопознание». ГОСО РК 2.004.043.-2010».
3. Бабанский Ю.К. Педагогика. Курс лекций. – М.: Просвещение, 1983.
4. Рубинштейн С.Л. Основы общей психологии. Том 2, - 69 с.
5. Сухомлинский В.А. Избранные педагогические сочинения -М: 1980, т.2.
6. <http://bobek.kz> Национальный научно-практический, образовательный и оздоровительный центр «Бөбек»
7. Методическое пособие по предмету «Самопознание».

УДК 37.02

Бегалина М.Ш.

преподаватель информатики, Костанайский колледж автомобильного транспорта,
Костанайская область,
г. Костанай, Казахстан

РАЗВИТИЕ ДУХОВНО-НРАВСТВЕННЫХ ЦЕННОСТЕЙ У СТУДЕНТОВ 1 КУРСА В КОЛЛЕДЖЕ

Түйін. Мақалада 1 курс студенттерінің рухани-адамгершілік құндылықтарын дамыту және қалыптастыру, куратордың топпен жұмыс істеу әдістері мен формалары қарастырылған.

Түйін сөздер: студенттің жеке басы, рухани-адамгершілік тәрбие, құндылықтар, адамгершілік, әдістер, формалар, куратор.

Аннотация. В статье рассматривается развитие и формирование духовно-нравственных ценностей студентов 1 курса, освещены методы и формы работы куратора с группой.

Ключевые слова: личность студента, духовно-нравственное воспитание, ценности, нравственность, методы, формы, куратор.

Abstract. The article deals with the development and formation of spiritual and moral values of 1st-year students, highlights the methods and forms of work of the curator with the group.

Keywords: student's personality, spiritual and moral education, values, morality, methods, forms, curator.

На сегодняшний день в нашей стране выстроена целостная система воспитания, ориентированная на современные потребности общества и государства в целом. Именно поэтому развитие воспитания в системе образования Республики Казахстан в последние годы по праву стало одним из самых приоритетных направлений.

Программа «Рухани жаңғыру» ориентирована на возрождение духовных ценностей казахстанцев с учетом всех современных рисков и вызовов глобализации, призвана повысить конкурентоспособность Казахстана в мире, сохранить национальную идентичность, популяризовать культ знания и открытость сознания граждан. Эти качества должны стать основными ориентирами современного казахстанца.

Проблемы развития воспитания, заслуживают особого внимания, так как речь идет о завтрашнем дне Казахстана, ценностных ориентирах нашего общества о национальной безопасности страны, корни которой кроются в воспитании, творческом развитии, гражданском становлении подрастающего поколения.

Сегодня главной целью образования становится формирование профессионально и социально компетентной личности, способной к творчеству и самоопределению в условиях меняющегося мира, обладающей развитым чувством ответственности и стремлением к созиданию. Профессиональные знания, умения и навыки сами по себе являются лишь инструментом, способным принести обществу и человечеству в целом как пользу, так и вред в зависимости от того, каковы нравственные качества профессионала.

Куратор студенческой группы, является связующим звеном между группой и «внешним миром» учебного заведения. Именно куратор группы позволяет решать многие задачи, оказывать студентам помощь в учебе и других возникающих проблемах, передавать

жизненный опыт, знания, традиции, оказывать определенное воздействие на их мировоззрение и поведение.

Воспитание студента – это разносторонний процесс, на этом этапе процесс первичной социализации заканчивается, перед колледжем стоят три трудные задачи: во-первых, подготовить студента к работе, во-вторых, к созданию семьи, в-третьих, к общественной жизни, к выполнению гражданских обязанностей.

Фундаментальными характеристиками личности студента являются духовность и нравственность, именно они определяют поступки и деятельность студента в социуме. Духовно-нравственное воспитание личности студента колледжа представляет собой процесс организованного, целенаправленного внешнего, и внутреннего воздействия педагога на духовно-нравственную сферу личности. Носителями этих ценностей являются многонациональный народ Казахстана, государство, семья, культурно-территориальные сообщества, образование, социум, традиционная культура, мировое сообщество.

Современный студент колледжа – это, в первую очередь, молодой человек, который имеет все возможности к дальнейшему развитию. Ушинский К.Д. называл студенческий возраст «самым решительным», потому что этот период, определяет будущее человека, является очень активным временем интенсивной работы над собой, и для этого нужно чтобы куратор направил деятельность студента-первокурсника на как можно более быструю адаптацию к самостоятельной работе, развитию духовно-нравственных ценностей.

Воспитание духовно-нравственной культуры студентов 1 курса составляет значимую часть учебно-воспитательного процесса в колледже, направлено на формирование морального сознания и развития нравственных чувств. Важным условием духовно-нравственного воспитания является общий нравственный «климат» в группе, стиль отношений между куратором и студентами, взаимоотношения самих студентов друг к другу. Необходимо вызвать у студентов своеобразное дружеское участие, сострадание, научить их делиться сомнениями, радостями, горем, привить чувство коллективизма, обучить умению ориентироваться в окружающей обстановке. Полноправным членом коллектива студент ощутит себя только тогда, когда в группе создана обстановка взаимной заботливости и внимания, доброжелательности и требовательности. При таком подходе развивается личностный потенциал каждого, преодолевается неуверенность слабых, не замечаются их недостатки.

Воспитание духовно-нравственной культуры студентов возможно только в том случае, если студент будет видеть перед собой достойный образ куратора, преподавателя, который может стать для него примером и которому он захочет подражать. Нравственность педагога, моральные нормы, которыми он руководствуется в своей профессиональной деятельности и жизни, его отношение к своему педагогическому труду, к студентам, коллегам – всё это имеет существенное значение для развития и воспитания духовно-нравственной культуры молодого поколения. Чтобы раскрыть в студентах моральные качества и достичь высокого уровня в самовоспитании помогла внеклассная работа с группой. С целью формирования нравственных представлений, следующих качеств: нравственных чувств (долга, веры, совести, ответственности, патриотизма, гражданственности); нравственного облика (милосердия, толерантности); нравственной позиции (способности к различению добра и зла, проявлению самоотверженной любви); нравственного поведения (готовности служению людям, своей Родине) для студентов 1 курса колледжа были проведены мероприятия: исторические ленты: походы воскресного дня к мавзолею педагога-просветителя Ы. Алтынсарына; день музея: квест «Костанай – мой город», студенты группы посетили Красную стену расстрела в г. Костанай, сделали фотографии, презентацию по данной теме; акция «Я выбираю жизнь», викторина «Моя семья»; «Слова назидания Абая – мудрость, ведущая сквозь века»; создание видеороликов к Дню Учителя и Дню пожилого человека; тематический час «Сквернословие и закон»; этическая беседа «16 ноября – международный день толерантности»; фестиваль творчества 1 курсов и многие другие мероприятия.

Методы духовно-нравственного воспитания – методы педагогического воздействия, с помощью которых осуществляется формирование личности студента в соответствии с целями и задачами нравственного воспитания. Для того чтобы духовно-нравственные ценности стали неотделимой частью личности студентов, нужно приобщение студентов к миру ценностей духовной культуры, с использованием методов и активных форм деятельности. В процессе формирования духовно-нравственных качеств могут использоваться следующие методы: метод убеждения, положительный пример, поощрение и наказание, приучение, упражнение, показ и воспроизведение воспитывающих ситуаций, внушение, этическая беседа; формы организации совместной деятельности куратора и студентов: тематические беседы, квесты на разную тематику; виртуальные экскурсии в музеи; праздничные развлечения, праздники; ярмарки; познавательные викторины; разыгрывания нравственно этических ситуаций; рассуждения, на диалоговой основе; художественно-продуктивная деятельность; творческая деятельность. На основе проведённой работы была разработана модель формирования духовно-нравственных ценностей личности студента 1 курса колледжа рисунок 2.

Рисунок 1. Модель формирования духовно-нравственной личности студента 1 курса.

Развитие личности происходит в организации разнообразной и интересной жизни колледжа, в работе объединений по интересам, в свободном общении, в личной жизни растущего человека. В каждом студенте колледжа хочется в будущем видеть высоконравственную личность, гражданина с большой буквы, человека.

Список литературы:

1. Анисимов С.Ф. Роль нравственного просвещения в духовном формировании личности. М., 2013.
2. Гончаров Н.Н. Педагогическая система К.Д. Ушинского. - М., 1974 г.
3. Петракова Т.И. Духовные основы нравственного воспитания – М. Импэто, 1997.
4. Байденко В.И. Болонский процесс: структурная реформа высшего образования Европы. М., 2002.

5. Богданова Р.У. Многовариантный институт кураторства в вузе. СПб., 2007.
6. Рахматуллина З.Я. Духовно-нравственное воспитание подрастающего поколения. Уфа, 2004.
7. Артюхова И.С. Ценности воспитания // Педагогика, 2015. № 4. с. 115-118
8. Павлов В.И. Формирование духовно-нравственной культуры учащейся молодёжи // Научно-теоретический журнал – 2010. - 100с.
9. Пифагоровы законы и нравственные правила. Афоризмы Эпиктета. – М., СПб. – 2000. – 125 с.
10. Концепция духовно-нравственного развития учащихся в системе непрерывного образования. Под ред. Балтабаева М.Х. – Алматы, 2002. – 27с.
11. Царапина Т.П. Эффективная организация кураторской деятельности: учебно-методическое пособие // Пермь, 2010. – 148 с.
12. Назарбаев Н.А., «Болашаққа бағдар: рухани жаңғыру». 2017.
13. Айтмурзаев Н.С., Рухани жаңғыру - пульс современного образования, 2018.

УДК 37.074

Бейсенова Х.Б.

казак тілі мен әдебиеті пәнінің оқытушысы, Қостанай жоғары политехникалық колледжі,
Қостанай облысы,
Қостанай қ., Қазақстан

ҰРПАҚ ТӘРБИЕСІ – ЕЛ ТӘРБИЕСІ

Аннотация. В статье рассматриваются вопросы развития национального самосознания и национального мышления учащихся через национальное воспитание. Национальное воспитание-цель нации. Будущее находится в руках молодежи страны, поэтому мы должны возродить наше национальное воспитание, воспитывать наших детей любить нацию, любить Родину. Единство страны будущее страны в руках нашей молодежи. Мы должны развивать наше национальное воспитание. Национальное воспитание-составная часть системы образования, основанная на воспитании молодежи-будущего специалиста с высоким национальным самосознанием. Его цель-воспитание национальной личности, сформированной национальным самосознанием, способной соединить между собой национальные ценности и общечеловеческие ценности, которые могут внести вклад в развитие национальных интересов. Статья была написана с целью привития любви к национальному воспитанию у нашей молодежи. Национальное воспитание-это основной путь к постепенному устранению и предотвращению многих проблем, которые сейчас возникают в стране: молодежь, не знающая родного языка, истории предков, национальных традиций, молодежь, подвергнутая насилию, и многое другое.

Ключевые слова: Родина, воспитание, нация, общество, семья, родители, долг, гражданин, труд.

Abstract. The article deals with the development of national identity and national thinking of students through national education. National education is the goal of the nation. The future is in the hands of the country's youth, so we must revive our national education, educate our children to love the nation, to love the Motherland. Unity of the country the future of the country is in the hands of our youth. We must develop our national education. National education is an integral part of the education system, based on the education of young people-a future specialist with a high national consciousness. Its goal is to educate the national personality, formed by national self-consciousness, able to combine national values and universal values that can contribute to the development of national interests. The article was written with the aim of instilling a love of national education in our youth. National education is the main way to gradually eliminate and prevent many problems that now arise in the country: young people who do not know their native language, ancestral history, national traditions, youth who have been subjected to violence, and much more.

Keywords: Motherland, upbringing, nation, society, family, parents, duty, ancestors, citizen, labor.

*Тұңғышыңды дұрыс үйретсең,
Соңғылары өздері үйренеді.*

Халық мақалы

Тәрбие – халықтың ғасырлар бойы жинақтап, іріктеп алған озық тәжірибесі мен ізгі қасиеттерін бойына сіңіру, өмірге деген көзқарасын және соған сай мінез-құлқын қалыптастыру.

Ұлттық тәрбие – біздің ұрпақтан-ұрпаққа жеткізетін асыл қазынамыз. Ұлттық тәрбие атауын алғаш әдеби-педагогикалық оқулықтарға енгізген Мағжан Жұмабаев болды. Ол педагогиканың ұлттық тәрбиеден бастау алатыны жайлы айтқан. «Педагогика» атты еңбегінде былай дейді: «Ұлт тәрбиесі баяғыдан бері сыналып, көп буын қолданып келе жатқан тақтақ жол болғандықтан, әрбір ұлттың баласы өз ұлтының арасында өз ұлты үшін қызмет ететін болғандықтан, әрбір тәрбиеші баланы сол ұлт тәрбиесімен тәрбие қылуға міндетті». Сондықтан келешек ұрпақты ұлттық, халықтық тұрғыдан тәрбиелеу қажет. Олай болса, басты мақсат – жас ұрпақты ұлттық игіліктер мен адамзаттық құндылықтар, рухани-мәдени мұралар сабақтастығын сақтай отырып тәрбиелеу.

Мағжан Жұмабаевтың педагогикасының мақсаты:

1. Ақыл тәрбиесі;
2. Құлық тәрбиесі;
3. Сұлулық тәрбиесі;
4. Дене тәрбиесі.

Ақыл тәрбиесі – түзу ойлайтын, дұрыс шешетін, дәл табатын болса. Құлық тәрбиесі – жамандықтан жаны жиреніп, жақсылықты жаны тілеп тұратын болса. Сұлулық тәрбиесі – сұлу сөз, сиқырлы үн, әдемі түрден ләззат алып, жан толқытатын болса. Дене тәрбиесі – ыстық – суық, аштық-жалаңаштық, тұрмыста жиі ұшырайтын.

Автор олардың бір-бірімен табиғи тамырластығын тәптіштеп түсіндіре келіп, былай дейді: “Егер де адам баласына осы төрт тәрбие дұрыс берілсе, оның тәрбиесі түгел болғаны. Бала берік денелі болса, дұрыс ойлайтын, дұрыс шешетін, дәл табатын ақылды болса, сұлу сөз, сиқырлы әуен, әдемі түрден ләззат алып, жан толқындырарлық болса, жамандықтан жаны жиреніп, жақсылықты жаны тілеп тұратын болса ғана адам баласының дұрыс тәрбие алып, шын адам болғандығы... Балам адам болсын деген ата-ана осы төрт тәрбиені дұрыс орындасын...” – деу арқылы М. Жұмабаев тәрбие мақсатын айқындап береді.

Қоғамның басты қажеттілігі – жас ұрпақты өз халқының тарихын, тегін, салт-дәстүрін, тілін, білімін меңгерген мәдениетті, адами қасиеті мол, шығармашыл тұлға етіп тәрбиелеу. Ал, ол ұлттық тәлім-тәрбиенің негізінде дамып қалыптасады.

Ұлттық тәрбие – біздің ұрпақтан-ұрпаққа жеткізетін асыл қазынамыз. Ұлттық тәрбие қазір елімізде орын алып отырған көптеген мәселелерді: ана тілін, ата тарихын, ұлттық салт-дәстүрін білмейтін жастар, тастанды жетім балалар, «қиын» балалар, қарттар үйлеріндегі әжелер мен аталар, нашақорлыққа салынған жастар, тағы басқаларды бірте-бірте жоюдың және олардың алдын алып, болдырмаудың негізгі жолы. Ұлттық тәрбие алған ұрпақ дені сау, білімді, ақылды, ұлтжанды, еңбекқор, сыпайы, кішіпейіл болып өседі. Сондықтан да ұлттық тәрбие – ел болашағы.

Қазақ халқының ұлттық тәрбиесі – әлемде теңдесі жоқ тәрбие. Ал, ұлттық тәрбиенің көздері фольклор, ауыз әдебиеті, ұлттық әдебиет, әдет-ғұрып, салт-дәстүр, ұлағатты қағидалар, шешендік сөздер, өнеге өсиеті бар мақал-мәтелдер, туған топырағымызда дүниеге келген ойшыл ғұламаларымыздың еңбектеріндегі тәрбие қағидалары болып табылады. Сонымен бірге отбасы тәрбиесінің ұлттық ерекшеліктері, туыстық қарым-қатынас, жеті ата туралы түсінік, перзенттік парыз бен қарыз, ұлттық намыс, ұлттық сана-сезім, ұлттық адамгершілік, отансүйгіштік, еңбексүйгіштік қасиеттері, ізгілік сынды тағы басқа сапалық белгілер ұлттық тәрбие-нің негізгі көрінісі болады.

Ұлттық тәрбие – ұлттық сана-сезімі жоғары болашақ маман жастарды тәрбиелеуге негізделген білім беру жүйесінің құрамдас бөлігі. Оның мақсаты – ұлттық сана-сезімі қалыптасқан, ұлттық мүдденің өркендеуіне үлес қоса алатын ұлттық құндылықтар мен жалпыадамзаттық құндылықтарды өзара ұштастыра алатын ұлтжанды тұлғаны тәрбиелеу. Ал міндеті – мәдени-әлеуметтік өзгер-мелі жағдайдағы ұлттық тәрбиенің діңгегі – ана тілі болып қалатынын негіз-деу, қазақ тілі мен тарихын, мәдениеті мен ділін, салт-дәстүрі мен дінін құрметтеуде жастардың ұлттық интеллектуалдық мінез-құлқын қалыптастыру, бүгінгі

қазақ елінің индустриалдық-инновациялық жүйе-сінің дамуын қамтамасыз ететін парасатты, ұлттық сипаттағы белсенді іс-әрекетке тәрбиелеу, білім және мәдени-рухани тұрғыда басқа өрке-ниеттермен бәсекеге қабілетті болуын қамтамасыз ету, қоғам мен адам, адам мен табиғат қарым-қатынасының өркениеттілік сана-сезімін ұлттық рухта қалыптастыру. Тәрбиенің басты нысаны – елдік сананы қалыптас-ты-рып, ұлттық рух пен ұлттық патрио-тизмді негіздеу, ұлтсыздықпен күресу болса керек.

Әрбір ата-ана өз перзетінің әдепті, саналы, иманды да ибалы, Отанының сүйікті және кішпейіл азаматы болып жетілуін қалайды. Сыйластық, түсіністік, үлкен жауапкершілік сезімдері бар отбасы – бақытты отбасы. Бақытты отбасында ғана ата-ана және олардың өзара қатынасы мазмұнды, берілген тәрбие сенімді және негізді. Бала тәрбиесінің алғашқы алтын қазығы – туған ұясы, өз отының басындағы тәрбиесі, тілі. Қазақтың: «Баланың бас ұстазы – ата-ана», «Балапан ұяда не көрсе, ұшқанда соны іледі» – дегендей, есі кіріп, тілі шыға бастасыменәк баланы байсалды, ұғымпаз, тілалғыш етіп баулыған жөн. Қай халық болмасын үмітін ең алдымен ұрпағымен байланыстырады. Міне, сондықтан да: «Ана – үйдің берекесі, Бала үйдің – мерекесі. Бұтағымен ағаш сымбатты, Ұрпағымен адам қымбатты. Бала болсаң балғындай бол. Айналаңа қорғандай бол» – деген қағиданы берік ұстаған ата-бабаларымыз өз ұрпағын адам – деген атаққа лайық етіп өсіруді мақсат еткен.

Ата-ана тәрбие беруде ата-бабамыздың салт-санасы, әдет-ғұрпында жүргізілген үлгі-өнегесінің мәнісі зор. Отбасы тәрбиесінде әкенің де, ананың да орны бөлек. Әке мен ана баланың алғашқы ұстазы. Адамзат баласы ананың мейірлі мейріне қанып, әке өсиеттерін тыңдап өссе ғана тәрбиелі отбасынан шыққаны көпке таңылады. Ата-ананың үйіндегі әрекеті балаларының көз алдында өтеді, сондықтан жақсы, жаман әдетіміздің бала тәрбиесіне ықпалы зор. Әрбір ата-ана – өзінің баласын Отанға пайдалы, өзіне мейрімді, еңбекқор, адамгершілігі мол адам етіп тәрбиелеуге халық алдында да, мемлекет алдында да жауапты. Бірде-бір ата-ананың бала тәрбиесіне немқұрайды қарауға еркі жоқ. «Баланы жастан» – деген халық даналығын ұмытуға ешкімнің хақысы жоқ. Сондықтан, «бала жас, әлі ешнәрсені білмейді, өсе келер бәрі түсінеді», – деп қарау – барып тұрған қателік. Бала тәрбиесі – әр сағат, әр күн сайын тынымсыз жүргізіле беретін аса жауапты, күрделі процесс. Тәрбие отбасынан басталады, оны қоғамдық тәрбиенің қандай саласы болса да алмастыра алмайды.

Отбасы – ең үлкен, мықты тәрбие ошағы, шағын мемлекет. Отбасының негізі баланы өмірге келтіру ғана емес, оны мәдени- әлеуметтік ортаның құндылығын қабылдану, ұрпақтың, ата-бабалардың, ұлылардың ақыл-кеңес тәжірибиесін бойына сіңіру, қоршаған орта, адамзатқа, өз қоғамына пайдалы етіп тәрбиелеу. Үлкен ұрпақтың тәжірибиесі, өмірдегі беділі, ақыл-кеңестері, ата-ананың өз борышын мүлтіксіз орындауы, бір-бірін құрметтеуі – үлкен тәрбие мектебі. Бала дүниеге келгеннен бастап ата-ананың ықпалында болып, бағыт беруші тәрбие мектебінен нәр алады. Өз отбасында бала ата-ананың қамқорлығына, шексіз сүйіспеншілігіне бөленіп, әке мен ананың жақсылығы мен дәулетінің қызығын көріп қана қоймай, адамгершілік, әдеп-инабат тағылмдарының алуы, оларды меңгеріп іс- жүзінде қолданудың ынта мен ықылас, қайрат пен қажыр ететін жолынан өтуге тиіс. «Қатты тәртіп көрсе бала күнінде, Өнермен қуантады түбінде. Бала нені білсе жастан, ұядан – Өле-өлгенше соны таныр қиядан. Өнер – білім берем дасең басыннан, Бер оқуға балаларды жасынан, Жақсы-жаман болса, бала – соларда», – деп ХІ ғасырда Жүсіп Баласағұн айтқандай, ата-аналар балаларының жас ерекшеліктерін жас күнінен танып, соған қарай бағыт-бағдар тәрбие берудің маңызы ерекше.

Отбасынадағы тәрбиенің кереметі – баланы еңбекке баулу. Ол – адамдық кемелденудің негізі. Еңбек ете білмеген немесе оны жек көрген адамның отбасы берекелі болмайды. Өйткені, ежелгі Рим философы Гораций айтқандай: «Өмір еңбексіз ештеңе бермейді.» Сондықтан: отбасындағы да, қоғамдық ортадағы да тәрбиеде балаларды еңбек ете білуге, еңбексіз бос отыра алмайтындай сезімге тәрбиелеу басты нысана болуы тиіс. Сонда ғана отбасы мүшелелері арасындағы қарым-қатынаста әдеп-инибат, адалдық пен ақпейілдік үстем

бола алады. Барлық балаларға, соның ішінде ұл балаға оның қалыпты дамуына анасының да, әкесінің де, яғни екеуінің де маңызды да мәнді тәлім тәрбиесі қажет. Қай отбасында болмасын ана барлық балаларына үнемі жақын болып, өзінің аналық мейірімі мен махаббатына бөлейді. Ал ұл бала үшін әкесі жынысына байланысты жақын және олардың мінезі-құлықтары мен қарым-қатынасында көптеген ұқсастықтар анықталады, сондықтан да ұл баланың қабілеттілігі әкенің ықпалына байланысты деп айтып жататыны осыдан. Әке ұлына күшті жыныс өкілі ретінде үлгі болады. Әке қашанда баланы сөзбен емес, өзінің ісімен тәрбиелейді. Ер бала ең алдымен әкенің өнегесінен нағыз ер адам қандай болу керектігін қабылдайды. Сондықтан да әке ұлын батылдыққа, батырлыққа, ер жүректікке, адалдыққа, қайраттылыққа, ұлтжандылыққа, әйел баласына серілік қарым-қатынас танытуға, отағасы қандай болу керек екендігін өз тәжірибесі арқылы үйретіп, үй еңбегінің аса қиын соғатын істерді өз мойнына алуға талпынуға тәрбиелеуі керек. Ал ананың міндеті ұлының алдында барлық әйелге тән жақсы қасиеттерді көрсете отырып, өзінің шынайы және шексіз махаббатымен ұлынан да әйел баласы алдында сондай жауапты қасиеттерді көрсетуге шақырады және оның эмоционалды дамуына себепші болады. Ер баланың анасына деген қарым-қатынасы белгілі дәрежеде қыз балалармен жағымды қарым-қатынасты қалыптастыру мәнін игеруге мүмкіндік тудырады, адамдарға қамқорлық жасауға үйретеді, өзінің маңайындағыларға қажетті көмек жасауға ықпал етеді. Отбасында жеткіншек ер баланы тәрбиелеу – бұл қарапайым емес маңызды және жауапкершілікті талап ететін үлкен іс. Өйткені осы жастағы ер баланың бойынан шығармашылыққа, өзінің өмірден орнын іздеу сияқты талпыныстарын байқауға болады. Осы тұста ата-ана олардың жан дүниесін түсініп, дер кезінде бағытбағдар көрсетсетсе, бұл ата-ананың бала тәрбиесіндегі тапқырлығы болып саналады. Ер бала бойында болып жатқан кез келген өзгерістерді ескеріп, атаана баламен жүргізетін тәлімдік, тәрбиелік істерді олардың барлық қырынан зерттей, ішкі «Меніне» әсер ететіндей ешқандай іс-әрекетке бармай, жақын досындай ақыл-кеңес бере отырып жүргізуі қажет. Сонда ғана ата-анамен бала арасындағы қарым-қатынас оң нәтиже береді. Сондықтан да, әрдайым өзіндік педагогикалық білімді толықтырып отыру, басқа да ата-аналардың тәжірибелерінің жағымды жақтарын қолдану, мектеп пен мұғалімдермен бірігіп жұмыс істеуді қолға алу, ата-аналарға арналған өзіндік лекцияларды тыңдау, әдебиеттерді оқу керек. Бір сөзбен айтқанда, егер сіздің балаңыздың өмірде белгілі деңгейде жетістікке жетуін қаласаңыз, жеке тұлға ретінде, маман ретінде ашылуына еңбектендіре отырып, көмек беру қажет. Бұл ата-ана үшін, балалар үшін және қоғам үшін өте тиімді. Бүгінгі таңда ата-анасы қасында болса да қадірқасиетіне жете алмай, ұлдарымыз маскүнемдік пен нашакорлыққа бой алдырып, қыздарымыз темекі шегіп, жеңіл жүрістерге түсуі отбасындағы тәрбиенің дұрыс жолға қойылмауының айғағы. Шарифатта да алтын ұя – отбасы жоғары бағаланып, оны бала тәрбиелеп өсіруіне бірінші дәрежелі мән берілген. Өйткені: «Балалар – ата-аналар қолына берілген аяулы аманат.» Бұл ғажайып құдайшылдық анықтаманы жадыда ұстау былай тұрсын, әр үйдің мандайшасына іліп қою тұрарлық. Баланы өздігінен өмір сүруге мүлде қабілетсіз нәресте кезінен бастап бақытты балалы шақ, жеке шаңырақ көтергенге дейінгі жастық жолдары өтетін отбасын бақытты жағалауын бетке алып, өмір – айдынында жүзіп бара жатқан қайыққа тенесек, оның қос ескегі – әке мен ана дер едік.

Елбасымыз Нұрсұлтан Назарбаев «Қазақстан – 2050» Стратегиясы – қалыптасқан мемлекеттің жаңа саяси бағыты» атты Жолдауында «Елдік мұрат жолындағы ұлы ерлік әрқашан аталарымыздың бойынан табылған. Тәуелсіз елді өз қолымен құрған буын-нан басталған ұлы істерді кейінгі ұрпақтың лайықты жалғастыратынына сенемін», – деген болатын.

Ұлы тұлғалардың, халық ардақтыларының жүрегіне үніліп, ғибратқа толы ғұмырынан тағылым алу – бізге парыз. Сондықтан жас ұрпақты Ота-нын сүюге, ол үшін аянбай қызмет етуге, елжандылық пен ерлікке тәрбиелеу – біздің басты міндетіміз бол-мақ.

Сонымен, ұлттық тәрбие – ұлттық сана-сезімі жоғары болашақ маман жастарды тәрбиелеуге негізделген білім беру жүйесінің құрамдас бөлігі. Оның мақсаты – ұлттық сана-сезімі қа-лып-тасқан, ұлттық мүдденің өркендеуіне үлес қоса алатын ұлттық құндылықтар мен жалпыадамзаттық құндылықтарды өзара ұштастыра алатын ұлтжанды тұлғаны тәрбиелеу. Ал міндеті – мәдени-әлеуметтік өзгер-мелі жағдайдағы ұлттық тәрбиенің діңгегі – ана тілі болып қалатынын негіздеу, қазақ тілі мен тарихын, мәдениеті мен ділін, салт-дәстүрі мен дінін құрметтеуде жастардың ұлттық интеллектуалдық мінез-құлқын қалыптастыру, бүгінгі қазақ елінің индустриалдық-инновациялық жүйесінің дамуын қамтамасыз ететін парасатты, ұлттық сипаттағы белсенді іс-әрекетке тәрбиелеу, білім және мәдени-рухани тұрғыда басқа өрке-ниеттермен бәсекеге қабілетті болуын қамтамасыз ету, қоғам мен адам, адам мен табиғат қарым-қатынасының өркениеттілік сана-сезімін ұлттық рухта қалыптастыру. Тәрбиенің басты нысаны – елдік сананы қалыптас-ты-рып, ұлттық рух пен ұлттық патриотизмді негіздеу, ұлтсыздықпен күресу болса керек.

Ұлттық тәрбиені ұлттық идеологиядан бөліп қарауға болмайды. Екеуі бір-бірінен ажырамайтын, қоғам дамуындағы шешуші фактор болып есептелетін егіз ұғым. Ұлттық идеология осы ұлттың кемел келешегінің мақсат-мұратын, үлгі тұтар үрдістері мен ұстанымдарын, салт-дәстүрді, тамырлы тәрбие сабақтарын, халықтық қасиеттерді насихаттаудың алтын арқауы, бағыт-бағдар алар айнымас темірқазығы. Қазақтың тегінен дарыған, табиғатына тән, қанында бар қасиетті салтына салқындық таныту – ұлттық болмысқа қиянат. Өркен жайған өнегеден іргені аулақ салу - бабалардың әдібі мықты әдептілік мұрасын сақтауға деген самарқаулық, бағасын байыптай алмау. Жол-жөнекей барымызды жоғалтып алмай, бағалай білсек, жақсы-жаманды санамыздан өткізіп саралай білсек, атадан аманатқа қалған асыл мұраны кейінге жалғасақ, ұлтымыздың ұлық салтын, рухын көтерер ұстанымын сақтауда ұятқа қалмасақ қазақтық қалпымызға қаяу түспесі хақ. Қазақы тәрбиеге қатысты салт-дәстүріміздің сонау есте жоқ ескі заманнан бері ұлттық бедеріне дақ түсірмей ұрпақтың ой-санасын оятып, келешегін кемелдендіруге, адами болмысын әрлеуге, адамгершіліктің асыл қасиеттерін бойға дарытуға қызмет етіп келе жатқан рухани қазынамыз ұшан-теңіз.

Қорытындай келе, халқымыздың маңдайына біткен ұлттық құндылық-тарымызды, сонау өткен ғасырлардан өшпес мұра болып қалыптасып келе жатқан дархан халқымыздың таратқан үлгі-насихаты – асыл мұраларымызды студенттердің бойына сіңіріп, ұлттық мәдениетімізді сақтай білейік!

Әдебиеттер тізімі:

1. Жұмабаев М. Педагогика. – Алматы: Рауан, 1994.
2. М. Бағыбаева. М. Жұмабаев және ұлттық тәлім-тәрбие// Ұлағат.
3. С. Сеңкібаев. М. Жұмабаевтың тәрбиелік ілімі – ғасырлар тоғысында.
4. Пірәлиев С. Ұлттық тәрбие және жаһандану // «Егемен Қазақстан».
5. Қапалбеков Б. Ұлттан тілді алса... – Алматы, 2006. – 138 б.
6. Мырзахан А. Ел болудың жолы – ұлттық тәрбие // «Ана тілі», 20 қазан, 2011.
7. Ғаббасов С. «Халық педагогикасы». 1995 ж.
8. Оқушылардың ғылыми қоғамдарын ұйымдастыру және республикалық ғылыми жарыстарын өткізуге әдістемелік нұсқаулар. Астана 2007. Жалпыға міндетті стандарттары. Жалпы бастауыш білім. – Алматы, 2002.
9. В.П.Беспалько Слагаемые педагогической технологии. «Педагогика», 1989.
10. Көшімбетова С.А. Оқу-тәрбие үрдісінде оқытудың инновациялық әдіс тәсілдерін пайдалануда.

Бекахметова А.Т.

арнайы пәндер оқытушысы,
Жоғары орман шаруашылығы, экология және туризм колледжі,
Ақмола облысы,
Щучинск қаласы., Қазақстан

АҚПАРАТТЫҚ ТЕХНОЛОГИЯЛАРДЫ САБАҚТА ҚОЛДАНУ ТИІМДІЛІГІ

Түйін. Ақпараттық-телекоммуникациялар технологияларды қолданудың теориялық негіздерін меңгеру, оқыту үрдісі мен білім беруді басқаруға ақпараттық технологияларды енгізетін әдіскер-ұйымдастырушылар мен оқу үрдісінде пайдаланатын мамандарды дайындау.білім беру жүйесі, ақпараттандыру, телекоммуникация, технология, ақпарат.

Түйін сөздер: білім беру жүйесі, ақпараттандыру, телекоммуникация, технология, ақпарат.

Аннотация. Владение теоретическими основами применения информационно-телекоммуникационных технологий, подготовка методистов - организаторов и специалистов, внедряющих информационные технологии в учебный процесс и управление образованием.

Ключевые слова: система образования, информатизация, телекоммуникация, технология, информация.

Abstract. Knowledge of the theoretical foundations of the application of information and telecommunication technologies, training of methodologists-organizers and specialists who introduce information technologies into the educational process and education management.

Keywords: education system, informatization, telecommunications, technology, information.

Білім беру үрдісін ақпараттандыру-жаңа ақпараттың технологияларды пайдалану арқылы дамыта оқыту, дара тұлғаны бағыттап оқыту мақсаттарын жүзеге асыра отырып, оқу-тәрбие үрдісінің барлық деңгейлерінің тиімділігі мен сапасын арттыруды негіздейді.

Қазақстан Республикасының «Білім туралы» заңында: «Білім беру жүйесінің басты міндеті-ұлттық және азаматтық құндылықтар мен практика жетістіктері негізінде, жеке адамды қалыптастыруға және кәсіби шыңдауға бағытталған білім алу үшін қажетті жағдайлар жасау, оқытудың жаңа технологияларын енгізу, білім беруді ақпараттандыру, халықаралық ғаламдық коммуникациялық желіге шығу» – делінген.

Осыған орай бүгінгі ұстаздардың алдында студенттерге білім, білік дағдыларын игертіп қана қоймай, қабылдауын, ойлауын, қиялын, сезімдерін, яғни жан-жақты, азат, шығармашыл, өз бетімен, бәсекеге қабілетті жеке тұлғаны дамыту міндеттері тұр.

Қазіргі оқыту барысында қолданылып жүрген көптеген технологиялар жеке тұлғаның жетілуіне, оқытудың тиімділігінің негізін құруға бағытталған. Соның бірі-ақпараттық-коммуникациялық технологияларды пайдалану білім сапасын арттырудың тиімді жолы болып отыр.

Ақпараттық-коммуникациялық технология электрондық есептеуіш техникасымен жұмыс істеуге, оқу барысында компьютерді пайдалануға, модельдеуге, электрондық оқулықтарды, интерактивті тақтаны қолдануға, интернетте жұмыс істеуге, компьютерлік оқыту бағдарламаларына негізделген.

Жаңа коммуникациялық технологияларды пайдаланудың басты мақсаты – студенттердің оқу материалдарын толық меңгеруі үшін оқу материалдарының практикалық жағынан тиімді ұсынылуына мүмкіндік беру. Бұл мақсаттарға жету жолында электрондық оқулықтар, тексеру программалары, оқыту программалары сияқты программалық өнімдер қызмет етеді. Білім саласында компьютер оқу үшін оқу құралы, ал мұғалім үшін жұмысшы болып табылады.

Қазіргі таңда білім жүйесінің барлық саласы компьютерленген сондай-ақ, ақпараттандыру тәсілінің тиімді жетістіктерінің бірі-интерактивті тақтаның қолданылуы көп мүмкіндікке жол ашуда. Интерактивті тақта мүмкіндігін пайдалана отырып өткізген сабақтар мұғалімнің оқу процесінде уақытын үнемдей отырып, оқушыларға көптеген

ақпараттарды беруге көмектеседі. Интерактивті тақтаның керемет мүмкіндіктері оқушыларды таңғалдырады, шабыттандырады, қызықтырады. Оқушылар ойнап отырмыз деп ойлайды, шындығында олар қызығып, таңғалып, шабыттанып отырып білім алады деп ойлаймыз.

Соңғы кезде білім беруде АКТ пайдалану бағыттары табысты дамып келеді. Оқыту үрдісінде ақпараттық технологияның инновациялық құралдарын қолдануда оқытудың тек қана формасы мен әдісі өзгеріп қана қоймайды, сонымен бірге оқу үрдісін жаңаша басқару және қадағалау әдістерінің пайда болуына мүмкіндік туғызады.

И.В.Роберт ақпараттық технологиялар орталарын пайдаланудың келесі педагогикалық мақсаттарын анықтайды.

1. Ақпараттық технологияларды қолдану негізінде оқу-тәрбие үрдісінің барлық деңгейін жетілдіру:

- оқыту үрдісінің ықпалы мен сапасын арттыру;
- танымдық қызметінің екпінділігін арттыру.
- пәнаралық байланысты тереңдету.
- қажетті ақпаратты іздеуді оңтайландыру және көлемін ұлғайту.

2. Оқушы тұлғасын дамыту, ақпараттық қоғам шартында өмір сүруге даярлау:

- оялардың түрлі формаларын дамыту,
- коммуникативтік қабілеттерді дамыту,
- күрделі жағдайларда оңтайлы шешім немесе шешу нұсқаларын қабылдау дағдыларын қалыптастыру.

- компьютерлік графика, мультимедиа технологиясын пайдалану арқылы эстетикалық тәрбие беру.

- ақпараттық мәдениетті қалыптастыру, мәселені немесе жағдайды модельдеу біліктілігін дамыту, ақпаратты өңдей білу.

- эксперименталдық- зерттеушілік қызметті іске асыра білуді қалыптастыру.

3. Қоғамның әлеуметтік тапсырысын орындау:

- ақпараттық сауаты бар тұлғаны даярлау.
- компьютерлік орталарды пайдаланушыны даярлау.

Студенттердің пәнді жақсы игеруінің басты шарты оқытушының осы сабаққа деген қызығушылықты тудыра білуінен басталады. АКТ-педагогтың мүмкіндігін күшейтетін құрал, бірақ ол оқытушыны алмастыра алмайды. АКТ қолдану мақсаты – сабақты компьютермен сүйемелдеу ісін жүргізуге асыру, яғни:

- Компьютер арқылы оқу сапасының артуына ықпал жасау;
- Оқыту аймағының кеңеюіне байланысты студенттің білім деңгейінің қоғамның әлеуметтік талабына сай болуы,

- Компьютерлік технологияның бұрынғы дәстүрлі пәндерге енгізілуі, оның игеру мүмкіншіліктерін арттыру.

Компьютермен оқытудың өз мақсаты, мазмұны, формасы және ерекше өткізу тәсілі бар екені белгілі. Осындай сабақтар жасаудың мынадай негізгі кезеңдері болады:

- Оқыту мақсатын анықтау;
- Өтілетін тақырыптың, бөлімнің материалдарын талдау, керектілерін таңдап алу және оның жоспарын құрастыру.

- Сабақты жүргізудің бағдарламасын жасау.

- Оқу үрдісінде компьютерлік сүйемелдеуі бар сабақты кіргізу.

Компьютерлік тестілеуді енгізу арқылы студенттер жұмысының тиімділігі мен мазмұны туралы кері байланыс қамтамасыз етіледі. Компьютерлік жаппай бақылау жағдайында барлық оқушыларға сұрақтар немесе мазмұны бірдей тапсырмалар беріледі. Оларды орындау барысында оқушылардың арасында ынтымақтастық, жолдастық сезім пайда болады, бір-біріне сұрақтар қойып, жауаптарын толықтырады, орындалған жұмыстарды өзара тексеріп, іске асырады.

Оқыту үрдісінде АКТ қолдану оқушылардың өзін-өзі бақылауына өте үлкен мүмкіндік береді. Өзін-өзі бақылау олардың оқу бағдарлама материалы мен игерген іскерлігі мен дағдысының беріктігі толық ақпарат алуын қамтамасыз етеді.

Оқыту жағдайындағы ақпараттық технологиялардың орны: сабақ уақытына, сабаққа дайындалу уақытына, жобаны зерттеу қызметінде.

1. Сабақта АКТ қолдану моделі:

- компьютерлік презентациялар көрсету;
- жауаптарды таңдаумен тест жүргізу;
- электрондық оқулықтарды қолдану;

2. Сабақтан тыс жерде АКТ қолдану моделі;

- интернеттен және басқа ақпарат көздерінен ақпарат іздеу;
- қоршаған әлем туралы ақпаратты жазу және бекіту;
- презентацияларды қолдануымен сөз сөйлеуді дайындау және аз сөйлеу.

Ақпараттық технологияны барлық сабақтада қолдану тиімді.

Ақпараттық технологияны қолданып өткен сабақтың құрылымы:

- Айқындылық;
- Логикалық үйлесімділік;
- Ақпараттық сыйымдылық;

Ақпараттық технологияларды сабақта пайдаланудың негізгі мақсаты: Қазақстан Республикасында біртұтас білімдік ақпараттық ортаны құру, жаңа ақпараттық технологияны пайдалану Қазақстан Республикасындағы ақпараттық кеңістікті әлемдік білім беру кеңістігімен сабақтастыру болып табылады.

Көптеген жаңа технологиялармен қатар соңғы кездері информатика пәні сабақтарында ақпараттық технологиялар жиі қолданылуда. Осыған байланысты күнделікті сабаққа:

- мультимедия (видео, аудио қондырғылары мен теледидарды, электрондық оқулықтарды);

- компьютер (компьютерлік бағдарламалар, интерактивті тақта);

- интернет және т.б. көрнекі материалдарды пайдалану айтарлықтай нәтиже береді.

Мұндай қондырғылар студенттердің қызығушылығын арттырып, зейін қойып тыңдауға және алған мәліметтерді нақтылауға мүмкіндік береді. Студенттердің сабаққа деген қызығушылығын ояту оқытушының сабақ өткізу тәсіліне де байланысты. Қазіргі таңда оқудың интерактивті әдіс-тәсілдері өте көп. Педагогикалық ғалым мен озық тәжірибенің бүгінгі даму деңгейінде белгілі болған оқыту әдіс-тәсілдерінің бәрін де еркін игеріп, әрбір нақтылы жағдайларға орай ең тиімдісін таңдап алу және олардың бірнешеуінің жиынтығын түрлендіре тиімді, үйлесімді әрі шығармашылықпен қолдану-сабақтың сәтті өтуінің кепілі. Осы ретте мына мәселелерге баса назар аударғым келеді.

1. Оқытушы сәтсіз өткен сабақтарға өзіндік талдау жасап өз кемшілігін іздеуге әрекет жасау керек.

2. Білім мен тәрбие беруде жариялылық, педагогикалық, ынтымақтастық, ғылыми-әдістемелік, тың ізденістерге сүйене отырып жаңашылдыққа талпыну қажет.

3. Оқытушы күнделікті әр сабағына шығармашылықпен дайындалуы керек. Өйткені, сабақ-оқытушының өнері, шығармасы. Сондықтан әр сабақты тиімді ұйымдастыруда студентті жалықтырмайтын, қабілетін арттыратын жағдай туғызуға ықпал етүміз керек деп ойлаймын.

Сонымен қазіргі ақпараттану заманында оқытуды ақпараттық-коммуникативтік қамтамасыз етудің мәні зор екені даусыз. Сондықтан да мен сабақтарымда осы технология негіздерін қолданамын. Оның мүмкіншіліктері: Smart nation colledge платформасында сабақтың әдістемелік құрылымын сақтай отырып, студенттердің ғаламторға еркін кіріп, ақпаратпен қамтылу мүмкіндігі, сабақтың аудио-видео

технологиясымен жабдықталуы, ең бастысы, студенттердің сабаққа қызығушылығы артып, креативтік іс-әрекетпен айналысуға мүмкіндік ала алады.

Ақпараттық технологияның сабақ үрдісінде қолдану нәтижесі:

1. Ғылым негізін түсіну, ғылым жүйелігін жүзеге асырудың басты шарттарының бірі екендігіне көз жеткізді;

2. Дүниеге ғылыми, диалектикалық, материалистік көзқарасты қалыптастыру, оқу мазмұнының бір-бірімен тығыз байланыста болуын қамтамасыз етеді.

3. Студенттің жалпы ақыл-ой, дене қимылы, көңіл күйінің үйлесімді дамуына әсер етеді.

4. Қазіргі өндірістің ғылыми негізін меңгеру, техникалық процестер мен құрылымы, оның негізгі принциптерін түсіну жүзеге асады.

5. Тәрбиенің барлық түрлеріне әсер етеді және адамгершілік, саяси-идеялық, эстетикалық, еңбек тәрбиесінің бірлікте болуына бағытталады, студенттердің еңбегінің мазмұнынан байқалып, олардың алған білімінің жүйелеуіне негіз болады.

6. Оқу мерзімін тиімді пайдалануда артық қайталауды болдырмауға педагогикалық ықпал береді. Осының негізінде оқу тәрбиелік процесін беруді басқару жүйесі қалыптасады.

Ақпараттық технологияның мұғалім жұмысына ең тиімдісі – студенттердің білім олқылықтарына үнемі зерттеу жасап, түзету жұмыстарын жүргізуге пайдасы бар. Қазіргі заманның даму қарқыны мұғалімдер шығармашылығын жаңаша, ғылыми-зерттеу бағытында құруды талап етеді. Сондықтан, ХХІ ғасыр – информатика ғасыры, яғни ақпараттандыру технологиясы дамыған заманда мемлекетіміздің болашағы – жас ұрпаққа заман талабына сай білім беріп, жан-жақты дамуына ықпал ету мұғалімнен шығармашылық ізденісті, үлкен сұранысты талап етеді. Компьютер және ақпараттық технологиялар арқылы жасалып жатқан оқыту процесі оқушының жаңаша ойлау қабілетін қалыптастырып, оларды жүйелік байланыстар мен заңдылықтарды табуға итеріп, нәтижесінде – өздерінің кәсіби потенциалдарының қалыптасуына жол ашады. Бүгінгі таңдағы ақпараттық қоғам аймағындағы оқушылардың ойлау қабілетін қалыптастыратын және компьютерлік оқыту ісін дамытатын жалпы заңдылықтардан тарайтын педагогикалық технологиялардың тиімділігі жоғары деп есептейміз.

«Армансыз адам қанатсыз құспен тең» демекші, менің ұстаз ретінде де, еліміздің ұлтжанды азаматшасы ретінде де арманым еліміздің әрбір азаматы терең білімді, интеллектуалды, заманауи техникаларды еркін меңгере алатын, әрқайсысы еліміздің дамуына өз үлесін қоса алатын болса деймін. Ол үшін оларға білім беретін ұстаздар өз пәнін жетік меңгерген, теория мен практиканы оқушылар бойына сіңіре алатын шығармашыл, ізденімпаз, ең бастысы еңбекқор болуы қажет.

Әдебиеттер тізімі:

1. Аюбаева Т. Ақпараттық технологиялар оқыту үрдісінде. Қазақстан мектебі 2008, № 11,50 б.
2. Доллинер Л. Ақпараттық коммуникациялық оқыту технологияларының мәселелері және болашағы. «Информатика негіздері» ғылыми-әдістемелік журналы, 2008, №1,2-4 б.
3. Мейірманқұлова Т. Білім берудегі инновациялық технологиялар. Алматы, 2000 ж.
4. ҚР Білім туралы Заңы.
5. Интернет ресурстары.

Беркинбаева С.Ж.
бастауыш сынып мұғалімі, «Жаңаесіл а. №32 орта мектебі» КММ,
Ақмола облысы,
Целиноград ауданы, Қазақстан

БАСТАУЫШ СЫНЫП ОҚУШЫЛАРЫНА ҰЛТТЫҚ ҚҰНДЫЛЫҚТАРДЫ НАСИХАТТАУДЫҢ МАҢЫЗДЫЛЫҒЫ

Аннотация. В данной работе – основные национальные ценности являются основой духовно-нравственного развития и воспитания учащихся, т.е. школьной жизни, определяющей урочную, внеурочную и внешкольную деятельность учащихся. Проблема формирования основных национальных ценностей у младших школьников очень актуальна. Следует отметить, что особое внимание уделяется младшим школьникам, так как степень его решения на данном этапе определяет эффективность обучения на последующих этапах обучения. В этом возрасте процесс формирования этих ценностей не является постоянным, не всегда целенаправленным, поэтому педагогу необходимо формировать основные национальные ценности в различных видах деятельности. Формирование основных национальных ценностей у младших школьников должно способствовать.

Ключевые слова: национальные ценности, начальные классы, ученики, воспитание, школа, культура, традиции, духовность.

Abstract. In this paper, the main national values are the basis of spiritual and moral development and education of students, i.e. school life, which determines the regular, extracurricular and extracurricular activities of students. The problem of formation of basic national values in primary school children is very relevant. It should be noted that special attention is paid to younger students, since the degree of its solution at this stage determines the effectiveness of training at subsequent stages of training. At this age, the process of forming these values is not constant, not always purposeful, so the teacher needs to form the main national values in various activities. The formation of basic national values in primary school children should contribute to.

Keywords: national values, primary school, students, education, school, culture, traditions, spirituality.

Негізгі ұлттық құндылықтар рухани-адамгершілік даму мен тәрбиенің негізгі мазмұны болып табылады. Негізгі ұлттық құндылықтар – бұл Қазақстан көп ұлтты халқының мәдени, отбасылық, әлеуметтік-тарихи, діни дәстүрлерінде бар, ұрпақтан-ұрпаққа беріліп, қазіргі жағдайда елдің сәтті дамуын қамтамасыз ететін негізгі моральдық құндылықтар, басым моральдық көзқарастар. Ұлттық құндылықтардың дәстүрлі көздері адамдар үшін: еліміздің көпұлтты халқы, азаматтық қоғам, отбасы, Еңбек, өнер, ғылым, Дін, табиғат, адамзат. Негізгі ұлттық құндылықтар оқушылардың рухани-адамгершілік дамуы мен тәрбиесінің, яғни оқушылардың сабақ, сабақтан тыс және мектептен тыс іс-әрекеттерін анықтайтын мектеп өмірінің негізі болып табылады. Бастауыш сынып оқушылары арасында негізгі ұлттық құндылықтарды қалыптастыру мәселесі өте өзекті. Айта кету керек, жас бүлдіршіндерге ерекше назар аударылады, өйткені осы кезеңде оны шешу дәрежесі білім берудің келесі кезеңдеріндегі оқытудың тиімділігін анықтайды. Бұл жаста бұл құндылықтарды қалыптастыру процесі тұрақты емес, әрдайым мақсатты емес, сондықтан мұғалім әр түрлі қызмет түрлерінде негізгі ұлттық құндылықтарды қалыптастыруы керек. Бастауыш сынып оқушыларында негізгі ұлттық құндылықтардың қалыптасуы мыналарға ықпал етуі керек:

- бастауыш мектеп жасындағы балаларда қазақ халқының мәдениетінің тарихи жолы мен дамуы туралы, Қазақстан халықтары мен туған халқының рухани құндылықтары туралы, бірге тұратын халықтардың ұлттық мәдениеттерінің өзара әрекеттесуі мен өзара байытылуы туралы идеяларды қалыптастыру;

- бүлдіршіндерге бірыңғай мәдени кеңістікті қалыптастыру және игеру процесінде мәдениеттердің толеранттылығы мен диалогының құндылығын қабылдаумен ар-ождан және діни сенім бостандығы ұғымдарымен байланысты мәдени әртүрліліктің құндылығын игерумен байланысты идеялар мен ұлттық дәстүрлер, құзыреттер жүйесін қалыптастыру;

білім алушыларда этиканың негізгі ұғымдары туралы (өмірдің мәні мен құндылығы, ақиқат пен өтірік, жақсылық пен жамандық, адамгершілік таңдау, мейірімділік, әділдік, Арнамыс, махаббат және т. б.), мораль туралы, адамгершілік туралы құнды түсініктерді қалыптастыру;

- баланың өз халқының, бірге тұратын халықтардың және қазақтан басқа халықтарының дәстүрлеріне, мәдениеті мен тіліне құрметпен қарауды қалыптастыру

- баланың жеке даму жолын анықтау процесінде және әлеуметтік тәжірибеде белсенді өмірлік ұстаным құндылықтары мен жеке адамның өз халқы мен елінің дәстүрлеріндегі адамгершілік жауапкершілігі туралы идеяларға негізделген жан-жақты дүниетанымын қалыптастыру. Бұл жағдайда бастауыш сынып оқушыларына негізгі ұлттық құндылықтарды қалыптастыру бойынша тәрбие қызметінің келесі бағыттары тиімді болуы мүмкін:

- қазақ халқы мен басқа ұлттардың мәдениеті мен тарихы туралы білім беру ақпаратының көлемін арттыруға бағытталған арнайы жобалар мен бағдарламалар (мысалы, ұлттық мәдени орталықтардың-башқұрт, татар және орыс, балалар мен жастардың қоғамдық бірлестіктерінің, өлкетану клубтарының, тарихи-мәдени ұйымдардың жұмыс істеуі тұрғысынан), философиялық және этнографиялық бағыттағы көп мәдениетті білім беру ортасын құру;

- жалпы білім беру мекемелері білім алушыларының жалпы мәдениет деңгейін арттыруға бағытталған арнайы жобалар мен бағдарламалар (мысалы, адамгершілік сабақтарын, «ашық жүрек күндерін», сыныптарда тақырыптық кездесулерді және белгілі және табысты ғылымды (мысалы, әлеуметтанушыларды, психологтарды, педагогтарды, этнографтарды, философтарды және т. б.), мәдениетті (мысалы, суретшілерді (Нұр-Сұлтанға немесе республика қалаларында танымал), актерлерді, жазушыларды (Көкшетауда заманауи проза өте қарқынды дамуда, көптеген ақындар мен драматургтерді құруда), музыканттарды, журналистерді және т. б. шақырумен параллельдер), қоғамдық және діни қайраткерлердің, Денсаулық сақтау органдары қызметкерлерінің (емханалар дәрігерлері, психологтар) және құқық тәртібі (учаскелік инспекторлар, балалар полиция бөлмесінің өкілдері);

- қазақ халқының дәстүрлі мәдениетін және ұлттық мінез ерекшеліктерін зерттеуге бағытталған мамандандырылған жобалар мен бағдарламалар (Мерекелер-Наурыз, Домбыра күні және т. б. бұл жағдайда ерекше әлеует бар.);

- тұлғаның адамгершілік және рухани қалыптасу процесінде білім алушылардың құрдастарымен өзара әрекеттесу кеңістігін кеңейтуге бағытталған қызықты жобалар (елде (балаларға хат алмасу, Интернет арқылы достар іздеуді ұсынуға болады), әлемде, республикада). Сондай-ақ бастауыш сынып оқушыларында базалық ұлттық құндылықтарды қалыптастыру үшін сабақтан тыс іс-әрекеттің әлеуетін тиімді пайдалану, оның барысында сурет салу, модельдеу, аппликация, Музыка және т. б. бойынша арнайы сабақтар өткізілуі мүмкін. Бұл жағдайда шығармашылық қызметтің басты мәні. Бұл бастауыш сынып оқушылары арасында негізгі ұлттық құндылықтарды қалыптастыру құралы ретінде әрекет ету. Осылайша, бүгінгі таңда жағдай келесідей: негізгі құндылықтардың жаңа жүйесіне деген қажеттілік айқын көрінеді, өйткені балалардың құндылық бағдарларының бұрынғы жүйесі өзгерген тарихи шындықтың талаптарына сәйкес келмейді, өзіне тән функцияларды орындай алмайды, құндылықтар балалардың сеніміне айналмайды, соңғысы моральдық таңдауда оларға азырақ жүгінеді, яғни жеке адамдар осы моральдық құндылықтардан алыстайды, рухани цинизмді тудыратын, адамдардың өзара түсінушілігі мен интеграциясына нұқсан келтіретін құндылық вакуумы пайда болады.

Әдебиеттер тізімі:

1. Қ. Бөлеев. «Болашақ мұғалімдерді оқушыларға ұлттық тәрбие беруге кәсіби дайындау». – Алматы, 2004.
2. Д. Дьюи. «Демократия и образования». 2000.

Гареева Т.П.

учитель самопознания, ГУ «Гимназия имени А.М. Горького»,
Костанайская область,
г. Костанай, Казахстан

ОПЫТНО-ЭКСПЕРИМЕНТАЛЬНАЯ РАБОТА ПО СОВЕРШЕНСТВОВАНИЮ НАВЫКОВ ЗДОРОВОГО ОБРАЗА ЖИЗНИ СТАРШЕКЛАССНИКОВ НА ОСНОВЕ ИНТЕГРАЦИИ ОБЩЕЧЕЛОВЕЧЕСКИХ ЦЕННОСТЕЙ В ЦЕЛОСТНЫЙ ПЕДАГОГИЧЕСКИЙ ПРОЦЕСС ШКОЛЫ

Түйін. Мақала жалпыадамзаттық құндылықтарды білім беру кеңістігіне интеграциялау негізінде салауатты өмір салты дағдыларын жетілдірудің өзектілігін, іске асыру жолдары мен зерттеу нәтижелерін ашады, мұғалімдер мен сынып жетекшілеріне салауатты өмір салты дағдыларын жетілдіру бойынша әдістемелік ұсынымдар әзірленді.

Түйін сөздер: адамгершілік-рухани тәрбие, денсаулық, салауатты өмір салты, жалпыадамзаттық құндылықтар, интеграция, әділ мінез-құлық, СӨС дағдылары.

Аннотация. Статья раскрывает актуальность совершенствования навыков здорового образа жизни на основе интеграции общечеловеческих ценностей в образовательное пространство, пути реализации и итоги исследования, были разработаны методические рекомендации для учителей и классных руководителей по совершенствованию навыков здорового образа жизни.

Ключевые слова: нравственно-духовное воспитание, здоровье, здоровый образ жизни, общечеловеческие ценности, интеграция, Праведное поведение, навыки ЗОЖ.

Abstract. The article reveals the relevance of improving the skills of a healthy lifestyle based on the integration of universal values in the educational space, the ways of implementation and the results of the study, methodological recommendations were developed for teachers and classroom teachers to improve the skills of a healthy lifestyle.

Keywords: moral and spiritual education, health, healthy lifestyle, universal values, integration, Righteous behavior, healthy lifestyle skills.

Современные старшеклассники испытывают проблемы со здоровьем, стали чаще болеть, причин для этого много: большая учебная нагрузка, неправильное питание, нарушения режима дня, отсутствие физических упражнений, вредные привычки, т.е. несоблюдение здорового образа жизни. По данным Министерства здравоохранения РК, у 53,8 % казахстанских школьников выявлены различные патологии здоровья. [1]

Проблемы охраны и укрепления здоровья подрастающего поколения волнуют государство, общественные организации и общество в целом, так Первый Президент республики Н.А. Назарбаев в своем Послании выделил здоровье народа одним из главных приоритетов в стратегии развития нашей страны «...важно усилить воспитательный компонент процесса обучения. Патриотизм, нормы морали и нравственности, межнациональное согласие и толерантность, физическое и духовное развитие, законопослушание. Эти ценности должны прививаться во всех учебных заведениях, независимо от формы собственности. [2]

Реальная ситуация, сложившаяся в школе, свидетельствует, что лишь небольшая часть подростков, приверженцы правильного образа жизни, а многие из них не считают нужным занятия спортом, правильным питанием, соблюдением элементарной гигиены, четко планировать свой режим дня, уметь строить свои жизненные планы и реализовать их, лучше провести время в бездельи, в шумных и праздных компаниях, когда вредные привычки становятся нормой жизни, не задумываясь о том, что время быстротечно, что наши привычки становятся, в дальнейшем, чертой нашего характера, что важно жить в единстве мысли, слова и дела, руководствуясь голосом совести, общечеловеческими ценностями, но, к сожалению, происходит девальвации духовно-нравственных ценностей и, как следствие, «слабовольные люди пасуют перед трудностями, не проявляют решительности,

настойчивости, не умеют сдерживать себя, подавлять сиюминутные побуждения во имя более высоких, нравственно оправданных мотивов поведения и деятельности».[3]

Исследуя философскую, психолого-педагогическую, духовно-нравственную литературу, обобщив информационные источники, учебно-методическую документацию по данной проблеме, стало известно, что некоторые философы, психологи, педагоги уделяли внимание проблеме здорового образа жизни, но использовали разные подходы к ее изучению: так основные средства и способы сохранения и укрепления здоровья учеников исследованы: Ю.Л. Варшамовым, А.Г. Голевым, Е.Д. Марьясисом, В.П. Саломиним, А.А. Семеновым, Н.Х. Хакуновым, А.Г. Хрипковой, С.Н. Швердиным, Р.И. Айзман, В.И. Бондин, Г.К. Зайцев, В.В. Колбанов, Г.А. Кураев, Л.Г. Татарникова и др. Проблемы эколого-нравственного воспитания в школе рассмотрены: А.А. Колесником, З.Г. Нигматовым, Ф.Г. Сидтиловым. Школьные здоровьесберегающие технологии охарактеризованы в публикациях: В.Ф. Базарного, Л.А. Ждановой, Н.К. Ивановой, Т.В. Русовой. Отдельные аспекты этой проблемы исследовались: С.В. Березиным, Ю.Е. Клевцовой, Л.С. Колесовой, А.М. Куликовым, Л.В. Назаровой, К.С. Лисецким (профилактика наркомании, курения, алкоголизма, формирование навыков здорового образа жизни на уроках физкультуры и другие. [4]

Анализ теоретических источников позволяет сделать вывод о том, что вышеназванные ученые, не рассматривали совершенствование навыков здорового образа жизни старшеклассников на основе ценностного подхода, а только лишь с материалистических позиций. Соответственно, остался без должного внимания процесс совершенствования навыков ЗОЖ: неимение вредных привычек, здорового питания, занятия спортом, физической активностью, позитивным мышлением, ответственным отношением к своему здоровью и жизни как личностной ценности, в процессе интеграции общечеловеческих ценностей в педагогическом процессе.

Таким образом, мировоззренческие основы интеграции нравственно-духовного образования «Самопознание» и других школьных предметов состоят в целостном понимании мира и человека, как обладающих не только биологической и социальной, но и высшей духовной природой, которая в окружающем мире проявляется как жизнь, движение, развитие, порядок, гармония, в сознании человека проявляется как вечные общечеловеческие ценности» [5], благодаря которым происходят изменения самого человека, мировоззрения, окружающего мира, а также, отношение к здоровому образу жизни, для чего необходимо совершенствовать навыки рационального, здорового питания, занятия спортом, физической активностью, позитивным мышлением, ответственным отношением к своему здоровью и жизни как личностной ценности, в соблюдении норм ЗОЖ, а для этого необходимы такие нравственные качества личности как: сила воли, ответственность (дисциплина) и самоконтроль. Поэтому, проблема состоит из противоречия между объективной потребностью старшеклассников в здоровом образе жизни и недостаточным использованием потенциала нравственно-духовного образования в развитии навыков здорового образа жизни.

Важно отметить, что невозможно рассматривать понятия «здоровье» и «здоровый образ жизни» каждый по отдельности, так как они взаимосвязаны, дополняемы и происходят одно из другого. Поэтому, перед школой, семьей и обществом стоит задача обеспечения сохранности здоровья учащихся через систему духовно-нравственного воспитания, через изменение личности, пробуждение духовного начала, так как именно от этого зависит не только успешность обучения, но и дальнейшая счастливая жизнь человека, поэтому школа должна ориентировать и на передачу знаний, умений и навыков здорового образа жизни. Поэтому, было дано следующие рабочее определение здорового образа жизни:

Здоровый образ жизни (ЗОЖ) – это навыки образа и стиля жизни, направленные на сохранение духовного, физического здоровья и профилактику заболеваний, на основе единства мысли, слова и дела через практику общечеловеческой ценности Праведное поведение, проявляющиеся в ценностном отношении к своему здоровью, осознании своей духовной природы (автор).

Основной источник сохранения здоровья, навыков ЗОЖ – сам человек. Быть здоровым – значит целенаправленно работать над собой. Здоровье – это, прежде всего, титанический труд по самопреобразованию, саморазвитию, самосовершенствованию. Может быть поэтому многие, понимая важность заботы о сохранении здоровья, мало что предпринимают для этого, тем более, что многие внешне привлекательные поступки, со временем превращающиеся в привычки (курение, употребление алкоголя, наркотических веществ), от которых потом трудно отказаться, вредны для здоровья. С другой стороны, замечено, что люди, восстановившие свое здоровье путем невероятного волевого напряжения всех жизненных сил: физических, психических, моральных – затем на всю жизнь остаются яркими приверженцами и пропагандистами здорового образа и стиля жизни (Н. Амосов, В. Дикуль, П. Иванов, Ю. Власов и многие другие). И, наоборот, те, кто восстановил свое пошатнувшееся здоровье с помощью медицинских средств, не приложив для этого собственных значительных усилий, как правило, и после выздоровления продолжают придерживаться прежнего стиля жизни, а если и отказываются от него, то ненадолго.

На протяжении веков люди искали панацею от болезней и видели ее секреты то в специфике питания, то в закаливании, то в отдельных видах физических упражнений. А панацея эта, оказывается, рядом. Она кроется в здоровом образе жизни, именно сейчас закладывается фундамент пирамиды здоровья (физический уровень), к вершине самосовершенствования (духовный уровень), к которой человек поднимается всю жизнь, самое главное - следовать Праведному поведению, согласуя свои действия с Истиной. Поэтому, быть здоровым – естественное стремление человека. Здоровье означает не просто отсутствие болезней, но и физическое, психическое и социальное благополучие. От того, какой путь мы выберем – путь самосовершенствования, духовного роста или разрушения самого себя, зависит наше дальнейшее существование, т.е. куда повернуть ключ, к духовному росту – это путь к счастью, радости и любви или только лишь удовлетворение своих материальных потребностей – это путь разочарований, вечного страха, беспокойства.

Вместе с тем, необходимо обратить внимание и на тот факт, что условия развития современной жизни, поведение человека, создают нестабильность психологического, физического и духовно-нравственного воспитания, что приводит к тому, что некоторые люди остаются на промежуточной ступени развития, довольствуются малым, не стремятся к духовному росту личности и, конечно же, это «замирание» на физическом уровне, уровне бытового потребителя, где лишь приоритет биологических факторов, нет стремления к самосовершенствованию, самопознанию, самоактуализации, к постижению своего духовного начала. Поэтому так важно осознавать высшее предназначение человека, его духовную суть, и как следствие, заботу о своем здоровье, как прочного фундамента человеческой жизни, устремленной ввысь, на самоактуализацию, а не остановившийся в своем развитии, поэтому важно практиковать навыки здорового образа жизни, сделать их нормой, стилем жизни и если навыки здорового образа жизни, по укреплению здорового образа жизни, совершаются многократно и ежедневно, они закрепляются в привычках, привычки становятся нашим характером, таким образом, такие нравственные качества, как: дисциплина, ответственность, воля, самоконтроль – это основа успеха человеческой деятельности и здорового образа жизни. Так как у каждого человека есть долг и обязательства перед самим собой, своей семьей, обществом и страной, поэтому важно быть ответственным за свое здоровье, здоровье родных и близких. Поэтому так важно через общечеловеческие ценности пробуждать потребность души в духовных знаниях, где каждый человек должен осознавать истинный смысл своего существования, заключенный не в том, чтобы есть, а есть для того, чтобы жить, руководствоваться голосом совести, жить в единстве слова и дела, направлять свои помыслы на служение обществу, обретение высшего духовного «Я» и лишь тогда, можно его назвать Человеком. Образование, основанное на общечеловеческих ценностях, ставит человека на путь Истины, обретение самого себя, поиска своего истинного и праведного пути, проявляющийся в служении во благо человечества и только тогда, человек обретет мир и счастье в своем сердце.

Интеграция общечеловеческих ценностей и других учебных дисциплин дает возможность показать значимость единства духовно-нравственного и интеллектуального образования в совершенствовании характера, навыков и практики норм здорового образа жизни. Таким образом, например, воспитательный процесс и внеклассная работа в школе должны планироваться и строиться в тесной взаимосвязи духовного и светского направлений. Внеклассная работа должна являться целенаправленным и систематическим продолжением начатой на уроке работы по выявлению у учащихся общечеловеческих ценностей, что позволяет развивать у обучающихся такие нравственные качества, как силу воли, ответственность, самоконтроль. Поэтому, ведущим направлением в таком виде деятельности является духовно-нравственное воспитание. Обязательным требованием при планировании и составлении планов, программ воспитательной работы должна являться интеграция общечеловеческих ценностей в воспитательное пространство школы и соблюдение логической последовательности в воспитании, обучении и развитии личности школьника на основе общечеловеческих ценностей через практику Праведного поведения к нормам здорового образа жизни.

Развитие и воспитание личности учеников происходит в нескольких направлениях, таких как: урок, учебные предметы, внешкольная работа, внеклассная деятельность, семья и социальная среда, в которых и организуется учебно-воспитательный процесс. Для того чтобы достигнуть результата в деле воспитания нужно, чтобы все эти направления работали по общему плану учебно-воспитательной работы и решали задачу воспитания личности на основе общечеловеческих ценностей, в данном случае, направленной на совершенствование навыков здорового образа жизни и осознание старшеклассниками здоровья, саморазвития как важнейших жизненных ценностей, которые, сохраняясь и приумножаясь в здоровом образе жизни, обеспечивают личности полноценную самореализацию его духовного потенциала.

Анализ проблемы здорового образа жизни как интегративного качества личности старшеклассника, позволил разработать концептуальную модель: «Совершенствование навыков здорового образа жизни старшеклассников на основе интеграции общечеловеческих ценностей в целостный педагогический процесс школы», в которую интегрирован ценностный подход, теоретические знания о компонентах и факторах, влияющих на здоровье: значение физической активности, рационального питания, режима дня, позитивного мышления и т.д.) практические умения ведения здорового образа жизни. В данной концептуальной модели отмечалась взаимосвязь следующих компонентов: когнитивного, эмоционального и поведенческого.

С целью совершенствования навыков здорового образа жизни обучающихся, была апробирована программа совершенствования навыков здорового образа жизни старшеклассников на основе интеграции общечеловеческих ценностей в целостное педагогическое пространство школы. Программа состояла из системы уроков самопознания, на которых через разные формы работы отрабатывались навыки здорового образа жизни, осознание своей истинной духовной природы, позитивное мышление, использовались такие формы работы как: подарок учителя, духовно-нравственная беседа, творческая деятельность и др. Также были включены система интегрированных уроков в другие предметные области: французский язык : (круглый стол, дискуссия) «Здоровый образ жизни – правильное питание», биология: «Транспорт веществ» (неимение вредных привычек), урок физкультуры: «Лидерские добровольные роли» (идеалы конкретного человека тесно связаны с системой его ценностей и с ценностью здоровья, здорового образа жизни) и др., которые дали возможность углубить ценностный компонент. Проведена работа во внеучебной деятельности, которая способствовала позитивному отношению к практике здорового образа жизни и совершенствованию нравственных навыков таких как: сила воли, самоконтроль, ответственность (дисциплины), которые помогут в становлении характера. Предполагалась и осуществлена работа во внеурочной деятельности (создание вайнов, фотоколлажей, стихотворений, челленджей и др.) для усиления эффективности программы, также

использовались возможности дополнительного образования, кроме того, в этот процесс обязательно были включены родители, с целью духовного просвещения родителей, где были предложены такие формы работы, как: анкетирование, практикум о здоровом образе жизни, обмен опытом... С целью мотивации личного примера, мама ученика 11 класса, Должанская Л.А, показала на своем личном примере, видеоролик своей тренировки: «Спорт-это жизнь», для того чтобы привлечь к занятиям спорта, двигательной активности, соблюдению навыков ЗОЖ, позитивного мышления, в котором наглядно рассказали о силе воли, дисциплине и самоконтроле не только для учеников, но и родителей, так как именно, родители должны быть примером для своих детей. Также была вовлечена учительская общественность, с целью расширения опыта по совершенствованию навыков ЗОЖ и духовно-нравственного образования, так как необходимо практиковать самому то, чему учишь учеников. Хочется отметить, что учащиеся стали более осознаннее, изменилось отношение к здоровому образу жизни.

По результатам, реализованной программы, был проведен итоговый срез и сравнительный анализ результатов констатирующего и формирующего экспериментов, который показал (рисунок 1), что прослеживается положительная динамика в экспериментальной группе, а в контрольной группе произошли незначительные изменения, таким образом, подтверждается, выдвинутая нами гипотеза.

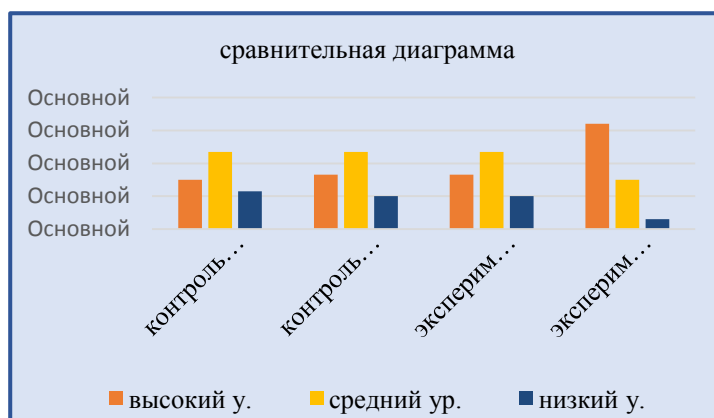

Рис. 1. Итоговый срез и сравнительный анализ результатов констатирующего и формирующего экспериментов.

Поэтому, приходим к выводу, что программа была эффективной, так как, если в процессе совершенствования навыков здорового образа жизни использовать интеграцию общечеловеческих ценностей в целостное педагогическое пространство школы, то эффективность данной работы повысится, так как прослеживается положительная динамика в совершенствовании навыков здорового образа жизни у старшеклассников и таких нравственных качеств как: сила воли, ответственность, самоконтроль.

На основе, проведенной опытно-экспериментальной работы были разработаны методические рекомендации для учителей и классных руководителей по совершенствованию навыков здорового образа жизни:

- ✓ При планировании урока самопознания рекомендовать проведение физкультурной паузы (упражнения, гимнастика для глаз, физминутка и др);
- ✓ При разработке интегрированных уроков использовать здоровьесберегающие технологии, а также создавать условия для выявления общечеловеческой ценности Праведное поведение и осознание духовной природы человека;
- ✓ Организовывать мини-выставки, стенды в классах, школах: «Как я практикую ЗОЖ», «Я и мое питание» и др, используя различные виды работ: коллажи, рисунки, плакаты, проекты, стихотворения и др.
- ✓ Использовать внеурочную деятельность через разнообразные формы, направленные на практику ОЦП Праведное поведение и, как следствие, профилактику вредных привычек и навыков ЗОЖ (круглый стол, диспут, посещение театра, концертных площадок и др);
- ✓ В воспитательных планах классных руководителей определить направления, связанные с поддержанием духовного и физического здоровья учащихся;
- ✓ В работе классных руководителей использовать различные формы проведения классных часов по совершенствованию навыков ЗОЖ (диспуты, викторины, совместные прогулки с учениками и родителями на природу, катание на лыжах др.);

- ✓ Проводить анкетирование на практику ЗОЖ;
- ✓ Использовать агитационные листовки с цитатами о ЗОЖ;
- ✓ Дополнить уголки классных руководителей разделом, посвященному практике ЗОЖ;
- ✓ Проводить с родителями практикумы, круглые столы о здоровом образе жизни, питании;
- ✓ Планировать общешкольные Дни здоровья и спортивные праздники, соревнования и другие формы работы;
- ✓ Проведение конкурсов видеороликов, вайнов о пропаганде здорового образа жизни, как условие личностного роста среди учащихся;
- ✓ Учителям, классным руководителям, родителям выполнять физические упражнения (гимнастика, каллиграфия, бодифлекс и др) с целью укрепления здоровья, развития позитивного мышления, личного примера;
- ✓ В дополнительном образовании использовать компонент навыков здорового образа жизни: занятия, пьесы, мини-спектакли, сценки и др.
- ✓ Активизация деятельности агитбригад как внеучебная деятельность, направленная на совершенствование навыков ЗОЖ и практику Праведного поведения;
- ✓ Провести семинары-практикумы для учителей школы, города, классных руководителей: «Здоровье – путь к успеху»;
- ✓ Шире агитировать опыт родителей, учителей, практикующих здоровый образ жизни.
- ✓ Учителям самопознания практиковать «делай то, чему учишь сам» – практика и личный пример здорового образа жизни, жить в единстве мысли, слова, дела, руководствуясь ценностью Праведное Поведение.

Список литературы:

1. Интернет-ресурс: «Современная школа и проблемы здоровья учащихся», (обзор литературы) <https://articlekz.com/article/12017>(от 12 сентября 2020 г.).
2. Назарбаев Н.А. Послание Президента Республики Казахстан народу Казахстана. – 2012. – 27 янв.
3. Выготский Л.С. «Волевые качества человека» Собр. соч. Т. 4.-М., 1983. - с. 225.
4. Формирование здорового образа жизни у старшеклассников. Бушуева В.О., 2002.
5. Мукажанова Р.А., Омарова Г.А. «Самопознание и другие учебные предметы: возможности интеграции содержания и методов». Алматы: ННПООЦ «Бобек».

УДК 37.01

Давлетова С.М.

учитель самопознания, СОШ №16,
Западно-Казахстанская область,
г. Уральск, Казахстан

ТЕАТРАЛЬНАЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ КАК ФОРМА НРАВСТВЕННО-ДУХОВНОГО ВОСПИТАНИЯ

Түйін. Технологияның қарқынды дамуы адами құндылықтарды ысырып жатқан заманда рухани-адамгершілік тәрбие қазіргі қоғамда басты мәселе болып отыр. 2010 жылы ҚР білім жүйесіне «Өзін-өзі тану» пәні енгізілді, сабақтың құрылымына аңыз, мысал, өсиет әңгімелерді мазмұндау кіреді. Сабағымда өсиет әңгімелерді қолдану аясы кеңейіп, мектептен тыс жұмысыма айналды, бұл «Өсиет әңгіме – рухани-адамгершілік тәрбие құралы» атты жобама негіз болды. Оқушылармен жұмыстану мектебімізде театрландырылған қойылымдардың басталуына түрткі болды, бұл баланың өзін, әлемді, мәдениетті, өнерді, тарихты, рухани және адамгершіліктің қайнар көзін тануына жол ашады. Театрландырылған қойылымдардың негізгі мақсаты – белсенді, дамыған жеке тұлғаны тәрбиелеу, бұл тікелей мектебіміздің миссиясымен байланысты. Мектептегі театрландырылған жұмыс рухани-адамгершілік тәрбие беруде, жалпыадамзаттық құндылықтар негізінде қоғамдық сананы жаңғыртуда әлеуметтік маңызды рөл атқарады.

Түйін сөздер: рухани-адамгершілік тәрбие, өзін-өзі тану, театрландырылған қойылым, жалпыадамзаттық құндылықтар

Аннотация. В наш век высоких технологий, дефицита человеческих ценностей, стал актуален вопрос о нравственно-духовном воспитании, являющимся одним из ключевых в современном обществе. В 2010 году в систему образования Республики Казахстан был внедрен учебный предмет «Самопознание», в структуру урока которого входит рассказывание историй, притч, легенд, басен. Горизонты использования притч на моих уроках расширились, перешли во внешкольную деятельность, что послужило основой проекта «Притча как способ нравственно-духовного воспитания». Работа с учениками над проектом положила начало театральной деятельности в нашей школе, которую рассматриваю как путь ребёнка к познанию себя, мира, культуры, искусства, истории, к нравственным и духовным истокам. Основным предназначением театрализации является воспитание творчески активной и гармонично развитой личности, что напрямую связано с миссией школы. Школьная театральная деятельность как одна из форм нравственно-духовного развития и воспитания является социально-значимой для модернизации общественного сознания на основе общечеловеческих ценностей.

Ключевые слова: нравственно-духовное воспитание, самопознание, театральная деятельность, общечеловеческие ценности.

Abstract. In our age of high technologies and lack of human values, the issue of moral and spiritual education has become relevant. Moral and spiritual education is one of the key in modern society. In 2010, the educational subject “Self-knowledge” was introduced into the education system of the Republic of Kazakhstan. The structure of this lesson includes telling stories, paroemia, legends, fables. The horizons of the use of parables in my lessons expanded and developed into extracurricular activities, which served as the basis for the project "Parable as a method of moral and spiritual education." This project work makes a start for theatrical activity in our school, which is considered as a child's path to knowledge of himself, the world, culture, art, history, moral and spiritual sources.

The main purpose of theatricalization is to educate a creatively active and harmoniously developed personality, which is directly related to the mission of the school. School theatrical activity as one of the forms of moral and spiritual development and education is socially significant for the modernization of social consciousness on the basis of universal values.

Keywords: Spiritual and moral education, self-knowledge, theatrical activity, universal human values.

*«Театр – и зрелище, и школа для народа,
Будить сердца людей – вот в чем его природа!»
Г. Тукай*

Возрождение духовной культуры является одной из главных тем в современном Казахстане. В условиях кризиса, отсутствия материальных средств многие просто не могут посещать театр, выезжать на концерты, экскурсии. Театрализованная деятельность в нашей школе способна развить нравственно-духовную Программу «Самопознание», реализовывать творческие возможности учащихся нашего микрорайона, повышать духовность, интеллектуальный уровень учеников, родителей и учителей школы.

Учитывая, что Самопознание является метапредметом, мной успешно проводится учебная и внеучебная деятельность. Вид творческой деятельности на уроках самопознания – инсценирование. Разыгрывание сценок, имитирующих какие-то ситуации, развивают у детей умение думать, учиться, понимать хорошие и плохие качества человека. Ученикам на занятиях нравится этот вид творческой деятельности. Благодаря этому, развивается чувство уверенности в себе, умение работать в малых группах, в команде. На первых этапах ученики получали рассказ с заданием: «Разыграть его по лицам». Учились изменять концовку рассказа, притчи, затем проигрывали свои идеи, объяснив, почему так сделали. По мере совершенствования мастерства, дети выполняли задание: «Разработать сюжет на определенную общечеловеческую ценность». Ученики творческой группы выбирали ценность, разрабатывали тему и сюжет, инсценировали, а класс отгадывал, какой смысл несет данная сцена?

Радуется, что инсценирование разворачивается и совершается по возрастным этапам, предполагает проблемную, тематическую интеграцию естественно-научных, гуманитарных и художественно-эстетических предметов. Театрализация может рассматриваться как

универсальный способ интеграции с историей, литературой, казахским, русским и иностранными языками, правоведением, музыкой, рисованием и другими предметами.

Целью театрализации является создание условий для нравственно-духовного развития личности средствами театрального искусства, которые помогут решить проблемы воспитания и досуга учащихся в школе. Формы и методы работы с детьми могут быть следующими: индивидуальная, малые группы, игровые и практические занятия – репетиции, ролевые игры, творческая мастерская, метод импровизации и многое другое.

В младшем школьном возрасте, когда ребенок еще не разделяет живое и неживое, одушевляя, «очеловечивая» вещи и явления действительности, сцена – важнейший способ осмысления мира, возможность обучения языкам культуры: речи, жесту, мимике, пластике, языку изобразительного искусства и музыки. Здесь можно сыграть все: одушевить стихии, представить мир животных и растений, сыграть азбуку и даже таблицу умножения, стать героем сказки, басни! Ярким примером служат постановки детских сказок и рассказов учащимися начальных классов (презентация). Для среднего возраста характерны развитие речи, аналитического мышления, интереса к «Мы» больше, чем к «Я». В старшем (юношеском) возрасте актуальны проблемы самосознания, вопросы отношений «Я и Мир», ценностных ориентиров. Здесь злободневны моральные темы (Добро и Зло, Любовь, Ненасилие и др.), темы гражданственности и правовой культуры, обращение к классическому и современному драматургическому материалу. Современные дети остро, по-взрослому, чувствуют экономические проблемы, переживают по поводу материального неравенства, различия возможностей. Театр как художественное явление, как творческий организм развивает позитивное мышление, является средой, которая создает условия для социализации личности.

Мне принадлежат идея и инициатива создания творческого ежегодного Смотра театрализованных притч, рассказов, басен, который проводится в нашей школе на протяжении пяти лет в Декаду самопознания. Охватывается большое количество учеников разных параллелей, смотр проводится в несколько дней. Причем, с каждым годом возрастает интерес детей и взрослых к театральному действу, его непосредственной подготовке! Дети и родители вместе готовят декорации, костюмы, репетируют роли и помогают в постановках. В подобном союзе семьи и школы наблюдается развитие положительных эмоций, позитивного мышления, мотивации к предмету «Самопознание». На выходе школа получает творческих и одухотворенных детей. Театральные умения и навыки они успешно реализуют и закрепляют в жизни, в практике общечеловеческих ценностей. Так, ученица Ахмирова Карина – член татарского этнокультурного центра, успешно выступает на сцене Дворца Ассамблеи народа Казахстана, ученик Соловьев Дмитрий – член ТЮЗа, выпускник школы – Недопекин Юрий является действующим артистом драмтеатра им А.Н.Островского г.Уральска. Ученики активно участвуют в театрализованном представлении ко Дню города, ко Дню А.С.Пушкина в зале областного исторического дома-музея, ко Дню города, Фестивале народов Казахстана, Конкурсе сказок, разыгранных на английском языке, Конкурсе военно-патриотических песен ко Дню Победы.

Внеучебная практика в комплексе с уроками самопознания дарят ученикам творческое вдохновение, желание творить! Мужичкова Дарья выступила с предложением: 1 Марта – ко Дню Благодарности провести Смотр параллелей классов, в праздничную программу которого обязательно включить разыгрывание сказки или мультфильма, несущего нравственные ценности. Например, в инсценировке «Винни-Пух и другие» показаны правила этикета, в сказке «Колобок» говорится о качестве – скромности, в пьесе «Рапунцель» раскрываются правила дружбы.

Воспитывая детей, учителю необходимо помнить о личном совершенствовании, профессионализме, умении быть примером. Я являюсь добровольным внештатным референтом по нравственно-духовным вопросам татарского этнокультурного центра при Ассамблеи народа Казахстана, участвую в вечерах-встречах гостей из Татарстана, Башкирии, России, на которых практикую театрализацию силами членов центра, с радостью и вдохновением выступаю в городском конкурсе стихотворений Мусы Джалиля, выступаю

постановщиком инсценирования на Дне учителя и других событиях. В этом контексте, моя театральная работа, как учителя самопознания, модератора Сетевого сообщества учителей самопознания «Болашак» г.Уральска выходит за рамки уроков, охватывает внеучебную деятельность в среде учеников, учителей, родителей и переходит в духовную, общественную жизнь города, развивает инновационные этнокультурные технологии через практику межнационального общения, через обмен культурной художественно-зрелищной информацией, способствует развитию Государственных программ «Самопознание», «Рухани жаңғыру», «Мәңгілік ел».

В перспективе запланированы мастер-классы артистов и работников городского драматического театра, преподавателей колледжа культуры, поставим премьерный спектакль на школьной сцене силами участников – учеников, учителей, родителей, организуем регулярные постановки на школьной сцене и сцене Дома престарелых.

Формой отслеживания нравственного воспитания может стать анкетирование. Мы провели анкетирование о выяснении необходимости создания школьного театра. Результаты анкетирования среди учеников нашей школы говорят о заинтересованности и очень радуют. Школьники указывают, как им нравится инсценировать притчи, рассказы, басни, сказки: стихотворные и прозаические, чувствовать артистами сцены, что развивает веру в свои творческие силы, кроме того, они стали делиться с родителями прочитанными или услышанными историями, а «домашние», семья совместно размышляют над их содержанием. К прежним качествам дружбы, помощи, добра, честности, прибавились Здоровье, Мир, Счастье людей! С взрослением, подростков интересуют житейские, исторические постановки, а старшеклассников – биографии великих людей!

Подводя итоги изучения различных теоретических подходов к школьной театрализации, изложенных в литературе, выделю основной признак: в нем заложен огромный нравственный потенциал, которого так не хватает сегодня! Таким образом, можно заключить следующее:

1. Театральная деятельность воспитывает духовно и нравственно (развивает знания, умения, навыки о национальных традициях, обычаях, культуре, языке, искусстве, толерантные отношения, казахстанский патриотизм, позитивное мышление, обогащает их).

2. Направляет в выборе правильных жизненных ориентиров, способствует воспитанию, формированию характера, возможности открыть перспективы, найти то, что вызывает восторг, желание, положительные эмоции и позитивное мышление.

3. Развивает творчество, воображение, самовыражение, самореализацию, самосовершенствование, коммуникативность, рефлекссию (сознание, мысли, раздумья над собственными поступками и др.)

4. Способствует преобразованию внутренней сущности на основе общечеловеческих ценностей.

5. Способствует умению формировать инновационный опыт, обобщать и передавать другим.

Хочется дать рекомендации: выбирая произведения для сцены, предпочтения отдавать тем из них, которые помогают связать нравственное воспитание с общественно-полезной деятельностью, с задачами государственного значения (мир, безопасность, ненасилие, согласие), учитывать нравственную, духовную глубину, целостность и содержание. В этом плане особую ценность представляют труды великих философов, мыслителей, ученых, мастеров слова – Сократа, Аль-Фараби, М. Монтеня, Яна Коменского, К. Ушинского, Л. Толстого, Абая, Шакарима, Я. Корчака, В.А. Сухомлинского, Ш. Амонашвили, В. Бак, И. Стульпинене.

Внедря обновленную Программу модернизации общественного сознания и введения интеграции, трехязычия, рекомендую учителям казахского, иностранного языка тесное сотрудничество с театральной деятельностью. С этим можно выступить на уроках, родительских собраниях, классных часах, семинарах, мастер-классах, в общественной жизни. Театральная деятельность благотворно влияет на повышение нравственной грамотности, содействует обогащению духовных знаний, формируя нравственно-духовное воспитание

личности как целевой ориентир общества, а также, служит способом развития важных общечеловеческих ценностей – Любви, Истины, Праведного поведения, Внутреннего покоя и Ненасилия.

Список литературы:

1. Даутова А.К. «Я – человек». Пособие для занятий по духовно-нравственному развитию личности. – Алматы: Дәуір – 2000.
2. Интернет-ресурсы: <http://www.притчи.ру>

УДК 37.012

Даутова М.А.

преподаватель самопознания, КГКП «Иртышский аграрно-технический колледж»,
Павлодарская область,
с. Иртышск, Казахстан

ИННОВАЦИОННЫЕ МЕТОДЫ ОБУЧЕНИЯ И ВОСПИТАНИЯ В ОБНОВЛЕННОМ ОБРАЗОВАНИИ

Түйін. Мақала қазіргі ұрпақты оқыту және тәрбиелеу тақырыбына арналған. Мақалада оқыту мен тәрбиелеудің кейбір әдістері қарастырылған. Мұғалімдер мен студенттердің ұрпақтарының алшақтығы, ұрпақты оқытудың күрделілігі туралы айтылады. Қазіргі заманғы білім беру технологияларына, оқыту әдістері мен принциптеріне баса назар аударылады.

Түйін сөздер: оқыту, тәрбиелеу, ұрпақ, оқытудың заманауи әдістері, жаңарту, жетілдіру, инновация, инновациялық үдеріс, жаңалық, білім берудегі инновация, психологиялық-педагогикалық қолдау

Аннотация. Статя посвящена теме обучения и воспитания современного поколения. В статье рассматриваются некоторые методы обучения и воспитания. Освещается проблема разрыва поколений педагогов и обучающихся, сложности обучения поколения. Акцентируется внимание на современных технологиях воспитания, методах и принципах обучения.

Ключевые слова: обучение, воспитание, поколение, современные методы обучения, обновление, улучшение, новшество, инновационный процесс, новизна, инновация в образовании, психолого-педагогическое сопровождение.

Abstract: the article is devoted to the topic of training and education of the modern generation. The article discusses some methods of teaching and upbringing. The problem of the generation gap between teachers and students, the complexity of teaching a generation is highlighted. Attention is focused on modern technologies of education, methods and principles of training.

Keywords: education, generation, modern teaching methods, renewal, improvement, innovation, innovation process, novelty, innovation in education, psychological and pedagogical support.

*«И воспитание, и образование нераздельны»
Нельзя воспитывать, не передавая знания;
всякое же знание действует воспитанию.»*

Л.Н.Толстой

Современное общество находится в состоянии непрерывного развития и изменения. Система образования в таком обществе также должна изменяться и совершенствоваться, чтобы соответствовать запросам со стороны общества и государства.

И одним из таких способов, способностью системы образования отвечать вызовам времени, являются инновации. Инновация – это способ обучения, который представляет собой новую систему нетрадиционных форм, методов и средств обучения, позволяющих существенно повысить эффективность и качество подготовки специалистов.

Необходимость усвоения студентами большого объёма информации и выработки практических навыков по её применению ведет к созданию педагогами новых способов подачи информации, новых технологий и способов обучения, заставляет искать творческие подходы к методикам обучения.

Исходя из степени активности студентов в учебном процессе, методы обучения

условно разделяют на две группы: традиционные и активные. Принципиальное отличие этих методов заключается в том, что при их применении студенты создают такие условия, при которых они не могут оставаться пассивными и имеют возможность для активного взаимодействия знаниями и опытом работы.

Из этого можно сделать вывод, что одним из источников инновационных методов обучения является применение именно активных форм работы со студентами, которые могут работать как в группе, так и индивидуально. Цель использования активных методов обучения учителем – создание у студентов устойчивой мотивации к обучению и познанию мира в целом. Возможность не только узнать, запомнить и воспроизводить информацию, но и применять её на практике позволяет студентам значительно повысить результативность в изучении предметов и развивает способности к обработке информации (классификация, обобщение, сходство и различие и т.д.)

Применяя новые педагогические методы на уроках, я убедилась, что процесс обучения можно рассматривать с новой точки зрения и осваивать психологические механизмы формирования личности, добиваясь более качественных результатов.

Для повышения эффективности образовательного процесса при проведении занятий, я использую следующие современные образовательные методы и технологии:

1. Технология проблемного обучения.

Актуальность проблемного обучения определяется развитием высокого уровня мотивации к учебной деятельности, активизации познавательных интересов студентов, что становится возможным при разрешении возникающих противоречий, создании проблемных ситуаций на парах. Преодолевая посильные трудности, студенты испытывают постоянную потребность в овладении новыми знаниями, новыми способами действий, умениями и навыками. Эффективность применения этой технологии подтверждается не только моими собственными наблюдениями, но и результатами анкетирования студентов, их родителей, динамикой повышения качества обучения.

Эта технология привлекла меня новыми возможностями построения любой пары, где студенты не остаются пассивными слушателями и исполнителями, а превращаются в активных исследователей учебных проблем. Учебная деятельность становится творческой. Студенты лучше усваивают не то, что получают в готовом виде и заучат наизусть, а то, что открыли сами и выразили по-своему.

2. Исследовательская работа.

Такой метод позволяет перевести студента из слушателя в активного участника процесса обучения. Исследовательское поведение – один из важнейших источников получения студентом представлений о мире. Исследовать, открыть, изучить – значит сделать шаг в неизведанное и непознанное. Студенты по природе своей исследователи и с большим интересом участвуют в различных исследовательских делах. Успех исследования во многом зависит от его организации. Очень важно научить студентов наблюдать, сравнивать, задавать вопросы и выработать желание найти ответы. А значит, нужно читать дополнительную литературу, учиться ставить эксперименты, обсуждать результаты, прислушиваться к чужому мнению. При проведении исследований студенты учатся мыслить, делать выводы.

3. Обучение в сотрудничестве (групповая работа).

Групповая работа играет положительную роль не только на первых этапах обучения, но и в последующей учебно-воспитательной работе. Методику групповой работы я стараюсь ввести уже с первых дней обучения. Это могут быть пары производственного обучения, где на первых этапах перед студентами не ставится сложных задач анализа и синтеза изучаемого материала. Пока еще студенты плохо знают друг друга, предлагаю им разделиться на группы по 5–6 человек по желанию. Даю задание выполнить работу самостоятельно каждому, а потом эту же работу, но уже всем вместе. И так как создаваемая группа является единым целым, то каждый студент должен быть задействован в работе. И потому метод такой работы предполагает распределить между студентами их обязанности. Главным в группе выбирается лидер. Этот студент должен уметь организовать работу, направлять ее в нужное русло. Генератор идей – тот, кто подает идею, выделяет главную мысль изучаемого материала.

Фиксатор – тот, кто записывает (желательно в схемах) все, что предполагает группа. Аналитик делает выводы, обобщает сказанное. Главная цель работы в группе – приблизиться к изучаемой проблеме вместе, независимо от назначенной роли.

Работа в группах очень интересна студентам, так как они ближе узнают друг друга, учатся общаться, учитывая интересы товарища. Учитель же, являясь наблюдателем, может для себя провести мини-мониторинг психических особенностей студента (умение общаться в микроколлективе, обобщать сказанное, выражать свое мнение, определить уровень работоспособности).

На таких парах ни один студент не остается в стороне. Даже студент с низким уровнем работоспособности, которые на парах предпочитают молчать, делают попытки включиться в работу группы. Нельзя думать, что эта работа дает результаты с первых пар. Для этого требуется серия таких уроков и кропотливый труд преподавателя.

4. Игровые технологии

Обучая посредством игры, мы учим не так, как нам, взрослым, удобно дать учебный материал, а как детям удобно и естественно его взять.

Игры позволяют осуществлять дифференцированный подход к учащимся, вовлекать каждого ученика в работу, учитывая его интерес, склонность, уровень подготовки по предмету. Упражнения игрового характера обогащают учащихся новыми впечатлениями, выполняют развивающую функцию, снимают утомляемость. Они могут быть разнообразными по своему назначению, содержанию, способам организации и проведения. С их помощью можно решать какую-либо одну задачу (совершенствовать вычислительные, грамматические навыки и т. д.) или же целый комплекс задач: формировать речевые умения, развивать наблюдательность, внимание, творческие способности и т. д.

Игровая деятельность используется мной в следующих случаях:

для освоения понятия, темы и даже раздела (урок-игра, урок – спектакль);

в качестве урока или его части. Это разнообразные игры – соревнования, эстафеты, в которых предлагается найти значение выражения, вставить нужный знак, придумать пример и т.д. Такие игры неоспоримы в оценке автоматизма навыков и умений.

Но включая в процесс обучения детей, игры и игровые моменты, учитель всегда должен помнить об их цели и назначении.

Использование информационных технологий на уроках в начальной школе является одним из самых современных средств развития личности младшего школьника, формирования его информационной культуры в соответствии с запросами современного общества. Применение учителями информационно-компьютерных технологий позволяет сформировать у младшего школьника умение работать с информацией, развивать у учащихся навыки исследовательской деятельности и коммуникативную компетентность, а также более активно вовлекать учащихся в учебный процесс. Применение ИКТ делает урок зрелищным, наглядным, работа с компьютером вызывает у детей повышенный интерес и усиливает мотивацию к обучению.

Все вышеизложенные методы, технологии, применяемые на уроках и внеурочное время, дают возможность ребёнку работать творчески, способствуют развитию любознательности, повышают активность, приносят радость, формируют у ребёнка желание учиться.

Список литературы:

1. Андреев О. Ролевая игра: как ее спланировать, организовать и подвести итоги /О. Андреева// Школьное планирование. – 2010. – №2. – С.107-114.
2. Виситова Л.С. Инновационные методы преподавания в начальной школе // Образование и воспитание. – 2016. – №1. – С. 16-19.
3. Золотухина А. Групповая работа как одна из форм деятельности учащихся на уроке /А. Золотухина // Математика. Газета изд. дома «Первое сентября». – 2010. – №4. – С. 3-5.
4. Садкина В.И. 101 педагогическая идея: как создать урок. – М. – 2014. – 87 с.
5. Турик Л.А., Осипова Н. А. «Педагогические технологии в теории и практике». 2009 г. УДК 37.017.7

Джумагазиева А. К.

магистр педагогических наук, преподаватель информатики Высшего педагогического колледжа
им. Ж. Досмухамедова,
Западно-Казахстанская область,
г. Уральск, Казахстан.

СЛОВА НАЗИДАНИЯ ВЕЛИКИХ ДЕЯТЕЛЕЙ КАЗАХСТАНА В ВОСПИТАТЕЛЬНОМ ПРОЦЕССЕ (Наследие Аль-Фараби)

Түйін. Бұл мақала қазіргі ұрпақты Ұлы ойшыл Әл-Фарабидің қара сөздерімен тәрбиелеу мәселесін қарастыруға көмектеседі. Басылым жақсылық пен жамандық, адалдық пен әділеттілік тақырыбын қозғайды. Адамның ақыл-ойының қалыптасуы мен дамуына, оның зияткерлік қабілеттеріне, қоғамның осы үдерісіндегі рөліне, билеушіге, мұғалімдердің – адам білімінің жоғары шындығына сәйкес білім беру және қалыптастыру функцияларын өзіне алатын қоғамның зияткерлік бөлігінің қогортына байланысты бірқатар мәселелерге ерекше назар аударылды.

Аннотация. Данная статья поможет рассмотреть проблему воспитания нынешнего поколения словами назидания великого мыслителя Аль-Фараби. В публикации затрагивается тема добра и зла, честности и справедливости. Особое внимание было обращено на ряд вопросов, связанных с формированием и культивированием интеллекта человека, его интеллектуальных способностей, роли в этом процессе общества, правителя, учителей – когорты интеллектуальной части общества, берущей на себя функции образования и формирования соответствующих высшей истине знаний человека.

Abstract. This article will help to consider the problem of educating the current generation with the words of edification of the great thinker Al-Farabi. The publication touches on the theme of good and evil, honesty and justice. Special attention was paid to a number of issues related to the formation and cultivation of human intelligence, its intellectual abilities, the role of society, the ruler, teachers in this process – a cohort of the intellectual part of society that takes on the functions of education and the formation of human knowledge corresponding to the highest truth.

Ключевые слова: Культурная связь, слова назидания, воспитание, добродетель, педагогическая концепция, нравственная установка, духовно-нравственный вызов современности, гуманизация общества, элементы добра и красоты, педагогические идеи.

*«Человеку нужно, во-первых, воспитание, а не знание,
так как знание, полученное без воспитания, – враг человека»*

Наследие Аль-Фараби позволяет нам осуществить культурную связь с народами Ближнего и Среднего Востока, Центральной Азии, Европы. Это – своеобразный символический мост, соединяющий разнообразные культуры, связующая нить, скрепляющая узы культурного взаимодействия и международных контактов Востока и Запада.

Благодаря глубоким философским изысканиям мыслителей прошлого, были выражены идеи, воспринятые современностью, о главенстве культуры.

На сегодняшней день в современном обществе, молодежь является самым ценным. Но мы с вами знаем, что не все молодые люди в мере своей образованности воспитаны. Иногда встречаешь человека видишь его достижения, полученные дипломы и награды, думаешь и восхищаешься, но оказывается человек очень груб, лицемерен и совсем нет манеры поведения и уважения к другому человеку. И слова великого и мудрого второго учителя Аль-Фараби подтверждение этому «Человеку нужно, во-первых, воспитание, а не знание, так как знание, полученное без воспитания, – враг человека».

Проблема воспитания выступала у Фараби как одна из самых важных и сложных частей его философской системы. Главная цель воспитания, согласно его концепции, – подвести человека к счастью через овладение им добродетелью, состоящей в совершении добрых дел. Но для совершения истинно добрых поступков необходимы знания, помогающие становлению нравственности.

В трактатах Фараби предлагаются конкретные методы воспитания добродетели средствами познания. Он подразделял их на «мягкие» и «жесткие». Если воспитуемые сами проявляют желание овладевать науками, стремление к труду и добрым поступкам, то в этом

случае уместны мягкие методы воспитания, помогающие усилению этих стремлений. Если же подопечные злобны, своевольны, ленивы, к ним возможно применение «жестких методов», т. е. принуждения. Вместе с тем использование таких методов должно определяться уровнем нравственности самого воспитателя. Воспитательная деятельность, таким образом, требует обширных знаний и высоких моральных качеств воспитателя в сочетании с наблюдением и опытом самих воспитуемых [1].

Для Аль-Фараби закономерно возникает ряд вопросов, связанных с формированием и культивированием интеллекта человека, его интеллектуальных способностей, роли в этом процессе общества, правителя, учителей – когорты интеллектуальной части общества, берущей на себя функции образования и формирования соответствующих высшей истине знаний человека.

Весь комплекс философских проблем - об обществе, о человеке, о познании человеком окружающей среды – оказывается органичной основой педагогической концепции мыслителя, основой его трактовки целей и задач воспитания.

Мощным средством формирования человека философ считает также воспитание и обучение, благодаря которым вырабатываются нравственные и интеллектуальные качества, необходимые для молодого человека. Так мыслитель из города Фараб пишет: «Воспитание – это способ наделения народов этическими добродетелями и искусствами, основанными на знании» [2, с. 320]. Помимо этого, философ убежден в том, что воспитательный процесс порождает разумность и подчеркивает особую роль законом в этом процессе: «У кого отсутствует воспитанность, тот находит приятными пороки, а обладающий воспитанностью находит приятными только блага. Закон – это путь к благам, и следовательно, законодателю следует приложить усилие в укреплении воспитания. Если привычки и характер человека не являются законными, прекрасными и удовлетворительными, то он всегда будет в состоянии низости, безобразности, он будет отступником всякий раз по мере того, как будет порицать закон» [1, с.165].

Аль-Фараби считал, что главным в построении добродетельного государства должно быть воспитание его граждан в «правильном» направлении и в «правильных» нравственных установках, которые могут быть получены лишь в результате «правильных» взглядов. Таким образом, знание в его понимании становилось путеводной звездой поступка, и действие, совершенное в соответствии с истинным знанием, – добродетельным поступком. Поэтому главным условием в достижении счастья человеком, а обществом – благополучия являлось формирование общества, обладающего истинным знанием, и воспитание граждан в стремлении к постижению высшей истины, где просвещение играло первостепенную роль. Интеллектуальное развитие выступает одним из главных условий совершенствования человека и общества, так как оно открывает и показывает человеку и обществу путь к достижению высшего счастья – обретению и слиянию души с Богом. Философия Аль-Фараби, таким образом, онтологически укоренила концепт образования в процессе воспитания граждан Добродетельного города и объявила обладание разумом и способность разумного постижения нравственной добродетелью.

Воспитание посредством изучения работ Аль-Фараби об интеллектуально-нравственном совершенствовании человека, безусловно, будет способствовать гуманизации общества.

«Жизнь Аль-Фараби – это пример жизни и стремления к знаниям, пониманию мира и пониманию смысла жизни. На размышлениях и духовных цитатах великого ученого и мудреца можно воспитывать человека как личность и укреплять истинные человеческие ценности. Мудрость великого учителя актуальна и имеет огромный смысл и сегодня. Трактаты ученого требуют определенного уровня понимания, внутренней подготовки и осознанности. И неслучайно один из передовых университетов Казахстана носит имя Аль-Фараби. Это очень символично, так как университет в своей деятельности уделяет внимание к проблемам познания, способствует развитию стремления раскрыть возможности и способности человека. Имя ученого накладывает определенный статус на университет, преподавателей и студентов – и поэтому университет был назначен главным исполнителем

реализации юбилейных мероприятий» – писала об этом директор кластерного бюро ЮНЕСКО по Казахстану, Кыргызстану, Таджикистану и Узбекистану Криста Пиккат.

Изучение трактатов Аль-Фараби показало, что идеал воспитания и образования, по мнению мыслителя, включает в себя овладение научными знаниями, нравственное и эстетическое совершенство не только обучаемого, но и самого учителя.

Каждый человек, как уже было сказано выше, согласно Аль-Фараби, обладает потенциальным разумом, наделен способностью мыслить и осуществлять интеллектуальную деятельность. Но, чтобы потенциальный разум актуализировался и стал благоприобретенным разумом, т. е. культивируемым посредством постоянной интеллектуальной работы с помощью образования, необходимы не только личностные усилия человека, но и участие государства в этом процессе.

Идеалы Аль-Фараби выражают общечеловеческое содержание стремления человека к совершенству, к достижению счастья и обретению смысла жизненных ориентиров. Обращение к его наследию является одним из эффективных способов в поиске ответов на духовно-нравственный вызов современности. Идеалы выдающегося мыслителя выражают единство Истины, Добра, Красоты, Справедливости, они показывают нашим современникам, каким должен быть человек и общество, в котором он живет, поэтому так высок интерес к его наследию на исторической родине. Жизнеутверждающий смысл философских идей аль-Фараби, надеемся, будет вдохновлять не одно поколение казахстанцев, для которых небезразлично духовное

Все общество Аль-Фараби делил на «великое», «среднее» и «малое». «Малое» общество (город) являлось первой ступенью совершенного общества. В описании «малого» общества Аль-Фараби предложил свою систему воспитания и образования, в основе которой должна лежать человеческое совершенство и достоинство. Целью воспитания является сохранение накопленных обществом добродетелей, элементов добра и красоты, которые открывают каждому дорогу к счастью. Поэтому Аль-Фараби видел в воспитании средство достижения этой гуманной социальной цели, имеющей большое значение для жизни общества, его развития, прогресса и процветания.

В трактате «Сущность «Законов» Платона» философ из города Фараб соглашается с мнением Платона о чувстве умеренности, которое необходимо для совершенствования личности: «Воспитанным людям, говорит Платон, необходимо заставить свои души пренебречь тем, что выходит за рамки умеренности, подобно постоянной радости, чрезмерному смеху, сильной печали, чрезмерной скорби. Если человек питает надежду на приобретение божественных добродетелей, то жизнь его будет наименее приятной, а образ жизни – наименее прекрасным. А прекрасный образ жизни бывает прекрасным и у народа, и у богов» [1, с.178–179]. Как отмечает философ, глава государства, или «идеальный» человек, в процессе воспитания и нравственного совершенствования должны знать и определять идеальную меру воздействия, которое не должно быть ни чрезмерным, ни недостаточным. Аль-Фараби дает определение нравственным категориям, тем самым характеризуя понятие «середина». Храбрость, он определяет, как середину между безрассудством и трусостью, щедрость как – между скупостью и расточительством. Умеренность в действиях, согласно Фараби, полезна для здоровья человека. Плохой же нрав есть не что иное, как болезнь души, которую можно устранить, как и болезнь тела. Избыток или недостаток в нравах доводить до умеренного состояния, кое есть добродетель, искусным приемом, убеждал Фараби, предлагая в качестве приема самоанализ и самодисциплину.

В процессе воспитания поведение и характер ребенка формируются в общении с другими детьми. Для аль-Фараби человек – существо, с одной стороны, коллективное, с другой – индивидуальное. Поэтому, считал мыслитель, поведение человека зависит как от политического устройства общества, так и от уровня знаний, которыми он владеет. Объясняя задачи воспитания, Аль-Фараби связывал их с возможностями самого ребенка. Мыслитель разделял три категории людей, которые формируются обществом. Это: «свободный человек», «животный тип», «прирожденный раб». Только «свободный человек», по мнению

Аль-Фараби, может научиться здраво, рассуждать и обладает способностями и решимостью добиться счастья.

Во второй главе – «Гуманистическое учение Аль-Фараби об обучении и воспитании» – отмечается, что основа гармонического развития личности, согласно его идеям, лежит в единстве интеллектуального и морального совершенства отдельного человека и общества в целом.

Аль-Фараби утверждал, что создание нового, идеального общества возможно только при воспитании гармонически развитого человека. Ребенок от рождения не наделен разумом. Разумным он становится только при условии правильного воспитания и образования. «Воспитание разумного человека происходит благодаря усилиям учителя в процессе воспитания ученика», Аль-Фараби связывал развитие разума с воздействием внешнего мира на чувства человека. При этом он отводил разуму решающую роль в формировании личности ребенка.

Практические рекомендации Аль-Фараби основаны на применении метода «положительного примера». Использование этого метода воспитания, как считает аль-Фараби, «даст нужный результат» только в том случае, если он подтверждается моральными качествами самого воспитателя.

В вопросах нравственного и эстетического воспитания Аль-Фараби основное внимание уделял роли учителя в формировании мировоззрения учеников. По мнению Аль-Фараби, человек после своего рождения наделен только врожденными предрасположенностями, которые можно легко развить, воспитать и направить в нужное русло. Что зависит, в первую очередь, от идеального справедливого правителя и мудрого учителя, обладающего целеустремленностью, трудолюбием, запасом знаний и культуры, хорошей подготовленностью, практическими навыками. Учитель может правильно ориентировать подрастающее поколение на знание законов общества и жизни, объясняя молодежи, что силой воли, настойчивостью и знаниями человек может преодолеть невзгоды и достичь желаемого результата.

Примечательно, что в отличие от существовавшей практики, основным характерным положением педагогических идей Аль-Фараби был отказ от всех видов физического наказания. Мыслитель предлагал не наказывать, а поощрять и вознаграждать детей. Методами исправления ребенка, по мнению Аль-Фараби, могут быть нравоучительные беседы и методы убеждения.

Изучение и создание поэтических произведений Аль-Фараби рекомендовал для формирования правильного произношения. Он обращал внимание на то, что при обучении детей следует тренировать их память путем повторения стихов, которые помимо памяти обогащают воображение учеников. Связывая теорию поэзии с логикой, мыслитель основной упор в своих выводах делал на логическом изложении поэтической мысли, а художественную сторону поэтики ставил в один ряд с софистикой. В этом заключалось одно из многих противоречий ученого в вопросе познаваемости мира, которое обусловлено социально-политической жизнью Арабского халифата. Поэзия в эту эпоху была лишь средством для того, чтобы достичь известности, стать богатым и заслужить благосклонность халифа. По мнению же Аль-Фараби, поэзия должна отражать действительность, социальные и политические противоречия в обществе.

Поэтому изучив несколько трактатов Аль-Фараби я выделила для себя и предлагаю Вам на пользования крылатые слова или цитаты, которые помогут нам при проведении воспитательных мероприятий и в воспитании молодежи. Используя их можно увидеть перемену в понимании и воспитании молодежи. И разьяснять слова и цитаты примерами для их восприятия.

Список литературы:

1. Абдильдин Ж. М., Бурабаев М.С. Аль-Фараби. Историко-философские трактаты. Перевод с арабского. Алма-Ата: Наука, 1985 г.
2. Аль-Фараби. Социально-этические трактаты. Аль-Фараби. Философские трактаты. Алма-Ата, 1970 г.

3. Хайруллаев М. Абу Наср аль-Фараби. М., 1982. Аль-Фараби. Книга указания пути к счастью. Хайдарабад, 1927 г.
4. Юсубов Ж. К., Джураева Н. А. Философия нравственного совершенствования Абу Насра аль-Фараби // Молодой ученый. – 2013. – №4. – С. 335-337. – URL <https://moluch.ru/archive/51/6487/> (дата обращения: 12.02.2020).
5. Солдаты Халифата: правда или вымысел.

УДК 541.18

Дмуховская Н.Г.

педагог-психолог, ГУО «Минский городской педагогический колледж»,
г. Минск, Республика Беларусь

ПСИХОЛОГИЧЕСКАЯ ПЛАТФОРМА «PROFSTART» КАК ОДИН ИЗ ЭФФЕКТИВНЫХ МЕТОДОВ РАБОТЫ В УЧРЕЖДЕНИИ СРЕДНЕГО СПЕЦИАЛЬНОГО ОБРАЗОВАНИЯ, ОБЕСПЕЧИВАЮЩИЙ БЕЗОПАСНЫЕ УСЛОВИЯ РАЗВИТИЯ ЛИЧНОСТИ

Түйін. «Минск қалалық педагогикалық колледжі» мемлекеттік білім беру мекемесіндегі педагог-психологтың жұмысының тиімді әдісі - болашақ мұғалімнің позитивті «Мен-тұжырымдамасын» қалыптастыруға және студенттердің колледжге ойдағыдай бейімделуіне және болашақтың маңызды қасиеттерін дамытуға бағытталған позитивті өмірлік құндылықтарды қалыптастыруға бағытталған «Профстарт» психологиялық алаңының жұмысы. мұғалім.

Түйін сөздер: психология, психологиялық платформа, эмоциялар, позитивті өзін-өзі тәрбиелеу.

Аннотация. Эффективным методом работы педагога-психолога в ГУО «Минский городской педагогический колледж» является работа психологической платформы «Profstart», которая направлена на формирование положительной «Я-концепции» будущего педагога и формирование позитивных жизненных ценностей для успешной адаптации учащихся к колледжу и развитию значимых качеств будущего педагога.

Ключевые слова: психология, психологическая платформа, эмоции, позитивное самовоспитание.

Abstract. An effective method of work of a teacher-psychologist at the State Educational Institution "Minsk City Pedagogical College" is the work of the psychological platform "Profstart", which is aimed at the formation of a positive "I-concept" of the future teacher and the formation of positive life values for the successful adaptation of students to college and the development of significant qualities of the future teacher.

Keywords: psychology, psychological platform, emotions, positive self-education.

Деятельность специалистов социально-педагогической и психологической службы содействует оптимизации образовательного процесса, успешной адаптации учащихся к колледжу и выбранной специальности, направлена на социально-педагогическую поддержку и оказание психологической помощи учащимся.

Работа педагога-психолога и педагога социального осуществляется по нескольким направлениям: диагностическая, информационно-просветительская, профилактическая, консультационная, коррекционно-развивающая, методическая и аналитическая деятельность.

В профессиональной деятельности педагоги стали чаще обращаться к современным образовательным технологиям, инновационным формам и методам обучения, что предполагает влияние педагога на деятельность каждого учащегося и вовлечение его в активную учебно-практическую деятельность.

В период поступления в колледж у учащихся происходит адаптация, смена окружения и деятельности, переориентация ценностей, освоение новых социальных ролей, учащиеся по-другому начинают воспринимать себя и окружающих. Результат положительной адаптации первокурсника к учебе в колледже является залогом дальнейшего развития как личности, так и будущего специалиста.

Одним из эффективных методов работы педагога-психолога в ГУО «Минский городской педагогический колледж» является работа психологической платформы «Profstart», которая направлена на:

- формирование положительной «Я-концепции» будущего педагога, объективное самовосприятие и способность к рефлексии: каждый человек при условии позитивного самовоспитания чувствует себя более удовлетворенным, у него повышается уверенность в себе, продуктивность и эффективность работы.

- формирование позитивных жизненных ценностей для успешной адаптации учащихся к колледжу и развитию значимых качеств будущего педагога. Потребность в определении личностных ценностей, приоритетов и смысла жизни возникает у каждого человека. Это одна из важнейших потребностей личности. В юности эта необходимость ощущается особенно остро.

Организация работы психологической платформы в профессиональной деятельности педагога-психолога способствует решению следующих задач:

- расширение знаний, представлений учащихся о себе;
- формирование уверенности в себе, ощущения значимости и ценности собственной личности;
- формирование стремления к самопознанию и саморазвитию;
- обеспечение позитивной социализации учащихся в колледже, семье и социальном окружении.

Работа психологической платформы реализуется в форме занятий с элементами тренинга 1 раз в неделю для учащихся 1-4 курса, с учётом индивидуальных и возрастных особенностей, возможностей и интересов учащихся.

Разработан тематический план занятий, который включает в себя 6-7 упражнений, направленных на формирование стремления к саморазвитию, способности к безусловному принятию себя, осознание личностных ресурсов и возможностей; овладение навыками саморегуляции. Каждое занятие имеет цель и задачи, вступительную, основную и заключительную часть. Длительность встречи составляет 60 -90 минут.

В начале занятия участники знакомятся и присматриваются друг к другу. Первым здоровается с группой психолог. Регламентированное время для представления – не более одной минуты. После происходит совместное составление, принятие правил групповой работы, которые способствуют избеганию ситуации принуждения и создают атмосферу добровольности и общих действий. Перед началом работы психолог и группа договариваются относительно желаемого результата совместной работы.

Основная часть занятия с элементами тренинга состоит из трех последовательных блоков, которые определяют проблемы темы занятия, поиск путей и их решения, в последующем у учащихся развиваются практические навыки. Анализ конкретных ситуаций позволяет в условиях обучения обратиться к конкретному опыту с целью его осмысления. Основной задачей этого этапа – помочь участникам сравнить свой опыт с предлагаемыми ситуациями, провести их обсуждение в ходе групповой работы, самостоятельно определить ориентиры и способы действий в реальных условиях.

Например, такое занятие как «В ладу со своими эмоциями», прошло по принципу «Равный обучает равного», учащиеся активно рассказывали о своих эффективных способах борьбы с негативными эмоциями и переживаниями, о снятии эмоционального напряжения и стабилизации внутренней душевной гармонии.

Занятия с элементами тренинга завершаются специальными упражнениями, происходит самоанализ участниками, который показывает эффективность обучения, дает возможность скорректировать планы следующих занятий.

Используемые в программе задания и упражнения создают доброжелательную обстановку в коллективе и группе, дает возможность каждому на равных изложить свою точку зрения, чувствовать себя свободно и легко, лучше понимать себя и окружающих. У учащихся формируется умение работать в команде, плодотворно обсуждать и рассматривать различные вопросы, вырабатывать совместные решения, проявлять терпимость к любой точке зрения, уважать достоинство других.

Список литературы:

1. Гущин Ю.В. Интерактивные методы обучения в высшей школе. / Ю.В. Гущин - Психологический журнал Международного университета природы, общества и человека Дубна №2, 2012: [Электронный ресурс]. - Режим доступа: <http://www.psyanima.ru>. Дата доступа: 12.01.2021.
2. Панина Т.С. Современные способы активизации обучения: учеб, пособие / Т.С. Панина, Л.Н. Вавилова; Под ред. Т.С. Паниной. - 4-е изд., стер. -М.: Издательский центр «Академия», 2008. - 176 с.
3. Социальная сеть работников образования [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://nsportal.ru/shkola/psikhologiya/library/2019/03/18/nedelya-psihologii-v-shkole> – Дата доступа: 12.01.2021.

ӘОЖ 372882

Досанова К.Н.

қазақ тілі мен әдебиеті пәнінің оқытушысы, Қостанай автомобиль көлігі колледжі,
Қостанай облысы,
Қостанай қаласы, Қазақстан

ҚАЗАҚ ТІЛІ МЕН ӘДЕБИЕТІ ПӘНІН ОҚЫТУДА БІЛІМ АЛУШЫЛАРДЫҢ ШЫҒАРМАШЫЛЫҚ ҚАБІЛЕТТЕРІН ДАМУЫ

Түйін. «Сыни тұрғысынан ойлау» технологиясын пайдалана отырып, білім алушылардың шығармашылық қабілеттерін арттырудағы жүргізілетін жұмыстардың маңызы жөнінде баяндалады.

Түйін сөздер: қазақ тілі мен әдебиеті, әдіс-тәсілдер, адамгершілік, тәрбие, жас ұрпақ, заманауи ұстаз, білім беру

Аннотация. Докладывается о значении проводимых работ по повышению творческих способностей обучающихся с использованием технологии "критическое мышление".

Ключевые слова: казахский язык и литература, методы, нравственность, воспитание, молодое поколение, современный учитель, образование

Abstract. The paper reports on the importance of the work carried out to improve the creative abilities of students using the technology "critical thinking".

Keywords: Kazakh language and literature, methods, morality, education, young generation, modern teacher, education

Қазіргі таңда жаңартылған білім беру мазмұнының негізгі өзегі – қарқынды дамып келе жатқан өзгермелі қоғамда өмір сүруге икемді, жеке басының, сондай-ақ қоғам пайдасына қарай өзін-өзі толық жүзеге асыруға дайын білімді, шығармашылыққа бейім, бәсекеге қабілетті тұлғаны қалыптастыру мен дамыту болып табылады.

Білімді де білікті, сапалы да парасатты, жан-жақты жетілген жеке тұлғаны тәрбиелеу біз үшін маңызды іс болып отыр. Қазіргі жаңару кезеңінде біздің қоғамымыздың ілгерілеу процесінде білім алушыларды жан-жақты жандандыру, ел өмірінің барлық жақтарын жаңарту бала тәрбиесінің мәнімен оның проб-лемаларын күрделендіріп отыр.

Оқытушы үшін ең басты мәселе – оқыту әдісін дұрыс таңдау. Жаңа педагогикалық технологиялар, білім алушының жеке тұлғалық күшін арттырып, шығармашылық ойының дамуында басты рөл атқарады. Жаңа технологияларды меңгеру оқытушының зияткерлік, кәсіптік, адамгершілік, рухани, азаматтық және де басқа да көптеген адами келбетінің қалыптасуына игі әсерін тигізеді, өзін-өзі дамытып, оқу-тәрбие үрдісін тиімді ұйымдастыруына көмектеседі. «Өз еңбегін талдай білген адам ғана тәжірибелі ұстаз бола алады» деген В.Сухомлинскийдің сөзін оқытушының талмай ізденген еңбегінің нәтижесінде ғана көрінетіні белгілі. Қазіргі кезде білім мен техниканың даму деңгейі әрбір оқушыға

сапалы және терең білім беруіне жағдай жасап отыр. Оқытушы баяндайды, әңгімелейді, түсіндіреді, ал білім алушы тыңдайды, қабылдайды, ойлайды т.б, таным әрекеттерін жасайды.

Қазіргі педагогика білім алушының оқуға, өзінің танымдық қуатын ашуға, жаңа білімді алуға үнемі талпынуға үйренуіне бағытталған. Оқу процесінің табысты болуы оқытушының білім алушылармен, білім алушылардың бір-бірімен, әр білім алушының оқытушымен, ұжыммен өзара қарым-қатынасына байланысты.

«Мектептегі тірегі де, тіреуі де оқыта білетін мұғалім» деп А. Байтұрсынов айтқандай, қазіргі білім беру саласында оқытудың озық технологияларын меңгермейінше, жас ұрпаққа заман талабына сай жан-жақты білім беру мүмкін емес.

Әрбір ұстаздың ғылыми негізділік және түсініктілік принциптері талаптарын да сақтай отырып, пәнді оқыту негіздерін бірізділікте жүзеге асыруы тиіс.

«Ауызша айтылғанды ұмытамын. Көрсетсең мүмкін есіме сақтармын. Қатысушы болсам мен түсінемін.» деген Қытайдың даналық сөзіне сүйене отырып, білім алушылардың оқу, жазу сауаттылықтарын және шығармашылықтарын арттыру мақсатында қазақ тілі мен әдебиеті сабақтарында мынадай әдіс-тәсілдерді қолдану да тиімді болып есептеледі.

Шығармашылық тапсырмалар. – Шағын топтармен жұмыс. – Ойындар (рөлдік, іскери, білімдік). – Сергітулер – Мәселелерді шешу және талқылау (жобалау әдісі, пікірсайыс, зерттеу). – Жаңа материалды үйрену және бекіту (білім алушы оқытушы рөлінде, көрнекі құралдармен жұмыс, практикалық сабақтар). – Әлеуметтік жобалар (жарыстар, спектакльдер, қойылымдар, көрмелер).

1. Проблемалық оқыту (диспут, дискуссия, оқыта үйрету, баяндама, мені түсін, тірек мәтін, тірек символдары, т.б. қолданылады). Білім алушы оқытушымен еркін сөйлесіп, пікір алмастыра алады, өзін жеке-дара тұлға ретінде тануға жол ашылады, өз ойын ашық еркін айтуға, пікір алмасуға, достарының ойын тыңдап, мәселені шешу жолдарын іздей отырып, қиындықты шешуге көмектесуге, бір-бірінің пікірін тыңдап, шыншылдық, әділдік, өзгенің пікірімен санасуға үйренеді, ынтымақты қарым-қатынастың негізі қаланады.

М.Әуезовтың «Көксерек» әңгімесін өткенде «Құрмаштың қайғылы тағдыры-ның себебі неде деп ойлайсыңдар?» деген сұрақ айналасында дискуссия сабағы немесе Ж.Аймауытовтың «Әнші» әңгімесінде «Ақтамақ» хикаясын қалай аяқтар едің? деген сұрақтармен жұмыстанады. Ыбырай әңгімелерін өткенде оқыған мәтіндеріңнен не түсіндіңдер? Ыбырай әңгімелерінің ерекшелігі неде? Мәтіндегі негізгі ойды қандай мақал-мәтелмен түйіндеуге болады? деген сұрақтармен жұмыстанып, бір-бірін толықтырып, ойларын басқа білім алушыларға оқып береді.

2. Синквейн әдісі: Білім алушылар арасында белсенді шығармашылықты ойлауға, ойларын нақты, қысқа да нұсқа, тұжырымды жеткізе алады.

1. Зат есім

2. Сын есім

3. Етістік

4. Сөзден тұратын сөйлем

5. Синоним. Осы тапсырма бойынша білім алушылардың шығармашылық жұмысы:

3. Кубизм әдісі: қазақ тілінен дауысты және дауыссыз дыбыстарды өткенде қолдану

1. Салыстырыңыз. Дауысты және дауыссыз дыбыстарды салыстыр.

2. Талқылаңыз. Дауысты және дауыссыз дыбыстардың түрлерін атаңдар.

3. Ажыратыңыз. Дауысты дыбыстарды түрлеріне ажырат.

4. Мысал келтір.

5. Қолданыңыз. Өлеңге қос не әңгіме жаз.

Зерттеңіз. Дыбыстарды зертте.

Инновациялық технологиялар оқытудың интерактивті әдістерін ұтымды қолданумен байланысты. Білім алушылар белгілі тақырыпта сұхбаттаса отырып, нәтижесінде сыни ойлауды, тиісті ақпарат пен белгілі жағдайды талдау негізінде күрделі мәселелерді шешуді,

балама көзқарастарды салыстыруды, ақылды шешім қабылдауды, пікірсайысқа қатысуды, кез келген тілдік ортада интерактивті қатысым жасауды үйренеді. Интерактивті оқыту технологиясы қазақ тілін оқытуда коммуникативтік-танымдық күзiреттілігін дамыту бағытын ұсынады.

Топтастыруды білім алушылар жарыса отырып өте қызық, сәтті орындайды. Бастысы енжар білім алушылар өз ойларын айта біледі, жұмыс барысында білім алушылар бойынан әртүрлі өзгерістер байқалады. Мағынаны тануда оқушы әртүрлі болжам жасау, бұрынғы білетіндерін жеке және топта айту арқылы жаңа білімге деген қызығушылықтары артады. Олар «Мені түсін» әдісі арқылы мәтінді өз беттерінше оқу, көлемді материалдарды өздеріне керек тұстарын ғана алуға, екі жақты түсіндірме күнделігін жасау, талдау, зерттеу, салыстыру, терминдермен жұмыс, бірін-бірі толықтыру арқылы білім алушы жаңа білімді өздігінен меңгеріп, жаңалық табу, шығармашылықпен жұмыс істеу сатысына көтеріледі.

Толғаныс кезеңінде білім алушылар алған білімін қолдана отырып, ой-сезіміне, қиялына қозғау салады. Өтілген тақырыпқа байланысты білімін, алған әсерін ашық пікір, эссе, диалог, монолог түрінде қағаз бетіне түсіреді.

Бір білім алушы өз эссесінде:

«Адам дүниеге келгесін әртүрлі болып қалыптасады. Адамдар бірі оқымысты, әнші, күйші, мұғалім, дәрігер немесе қылмыскер болуы мүмкін. Қылмыскер мен үшін арам адам. Ол біреуді тонайды, қиянат жасайды, аяусыз адам өлтіреді. Күндердің күнінде ол адам түрмеге түседі, түрмеге түскесін денсаулығы бұзылады. Қандай көркем болса да түрмеден азып, ажары бұзылады» – деп жазыпты.

Екінші білім алушы былай деп қысқа қайырыпты: «Түлкі – сұлу аң. Бірақ, ол қанша сұлу болса да, оның ішіндегі арамдық оның ажарын бұзып тұр.» Міне, осындай әдіс-тәсілдер арқылы білім алушылар да, өздеріміз де сабаққа жаңаша көзқарастамыз.

Үйренуші жаңа ұғымдарды, түсініктерді,өзінің бұрынғы білімін жаңа ақпаратпен толықтырады, кеңейте түседі. Сондықтан да сабақта қарастырылғалы тұрған мәселе жайлы білім алушы не біледі,не айта алатындығын анықтаудан басталады. Осы арқылы ойды ояту ми қыртысында тітіркендіргіш арқылы жүзеге асады. Осы кезеңде қызмет ететін «Ойлану», «Жұпта талқылау», «Болжау», «Әлемді шарлау» тағы да басқа әдістерді пайдалануға болады. Қызығушылықты ояту кезеңінің екінші мақсаты: үйренушінің белсенділігін арттыру. Өйткені үйренуші енжарлықтан гөрі белсенділікті талап етенін іс-әрекет екені даусыз. Білім алушы өз білетінін еске түсіреді, қағазға жазады, көршісімен бөліседі, тобында талқылайды. Яғни айту бөлісу, ортаға салу арқылы оның ойы ашылады. Осылайша шыңдалған ойлауға бірте-бірте қадам жасала бастайды. Білім алушы бұл кезеңде жаңа білім жайлы ақпарат жинап, оны байырғы біліммен ұштастырады. Мысалы:қазақ әдебиеті пәнінен А.Байтұрсыновтың Крыловтан аударған аудармасы «Аққу, шортан, һәм шаян» мысалын өткенде қызығушылықты ояту сатысында «аққу, шортан, шаян туралы не білесіңдер?»деп сұралып, білім алушылар пікірлері тыңдалады. Аққу киелі құс,шаян бұл жәндік, шортан балыққа жатады деген сияқты ойларын жұпта талқылап, жаңа білім арқылы ақпарат жинайды. Ойлану мен үйренуге бағытталған бұл оқудың екінші кезеңі «мағынаны тану». Бұл кезеңде үйренуші жаңа ақпаратпен танысады. Тақырып бойынша жұмыс істейді, тапсырмалар орындайды. Оның өз бетімен жұмыс жасап, белсенділік көрсетуіне жағдай жасалады. Білім алушылардың тақырып бойынша жұмыс жасауына көмектесетін оқу стратегияларының бірі – INSERT.Ол бойынша оқу тақырыбымен танысу барысында

«Ү» – білемін

«-» – білмеймін

«+» – мен үшін жаңа ақпарат

«?» – мені таңқалдырды – деген белгілерді қойып оқып отыру тапсырылады. Бұл әдіс оқығанын түсінуге, өз ойына басшылық етуге, ойын білдіруге үйрететін ұтымды құрал. Бір әңгіменің соңына тез жету, оқығанды есте сақтау,мәнін жете түсіну күрделі жұмыс.

Сондықтан да білім алушылар арасында оқуға жеңіл-желпі қарау салдарынан түсіне алмай жиі кездеседі. Мағынаны түсінуді жоғарыдағыдай ұйымдастыру аталған кемшіліктерді болдырмаудың бірден-бір кепілі.

Тақырып бойынша «ой толғаныс» бағдарламаның үшінші кезеңі. Күнделікті оқыту процесінде оқушылардың ой толғанысын ұйымдастыру, өзіне, басқаға сын көзбен қарау, баға беру назардан тыс қалып жатады. Одан гөрі үйге тапсырма беру, оны түсіндіру, баға қою сияқты кезеңдерге уақыт жіберіп аламыз. Сын тұрғысынан ойлауды дамыту бағдарламасында бұл сабақтағы аса қажетті мәнді-маңызды әрекет болып табылады. Дәл осы кезеңде үйренуші не үйренгенін саралап, салмақтап оны қандай жағдайда, қалай қолдану керектігін ой елегінен өткізеді. Толғануды тиімді етуге бағытталған «бес жолды өлең», «венн көрсетуі», «еркін жазу», «екі түрлі түсініктеме күнделігі», «ойлану стратегиясы» т.б осы сияқты стратегиялар әр сабақ ерекшелігіне, ауыр-жеңіліне қарай қолданылады.

Бұл әдіс те алдыңғы сияқты білім алушыларды ұжым болып жұмыс жасауға үйретеді. Ақпаратты өз бетінше меңгеруге жағдай жасайды. Сөз астарын, құдіретін түсінуге машықтанады. Сондай ақ әдіс тиімділігі сабақтан тысқары қатыспай қалатын білім алушы болмайды. Оқыған мәтінді түсіну, оны түсінікті етіп айтып беру, оған қатысты ойын пікірін білдіру арқылы білім алушының ойы, тілі дамиды.

Үшінші кезеңде қолдануға болатын тағы бір әдіс «еркін жазу». Мұғалім сабақ бойы қарастырылған жаңа ақпарат жайлы, одан алған әсерін, не үйренгенін, нені білу керектігі тағы басқа жайлы қағаз бетіне түсіру тапсырылады. Жазуға уақыт беріледі. Уақыт аяқталғаннан соң оқушылар өз жазғандарымен топ мүшелерін таныстырады. Ең жақсы деп танылған жұмысты ұжымда оқуға болады. Оқушыларды алған білімдерін қорытуға, оған сын көзбен қарап, ойын түйіндеуге үйрететін бұл әдісті кез-келген сабақта қолдануға болады.

Менің сабағымда көбіне қолданып жүрген әдіс-тәсілдерім: «Шың», «Серпілген сауал», «Венн диаграммасы», «Постермен жұмыс», «Бес жолды өлең», «Адасқан әріптер», т.б.

Жамбыл Жабаевтың «Жаныс ақынға» тақырыбындағы сабағымда үй тапсырмасын қайталау мақсатында «Миғашабуыл» әдісін қолдандым. Бұл жерде оқушылар берілген сұрақтарға жауап беру арқылы өткен сабақты еске түсіреді. Үйге берілген тапсырма Шәкәрім Құдайбердіұлының «Қалқаман – Мамыр» поэмасы болатын. «Шың» әдісі арқылы поэмадағы жағымды, жағымсыз кейіпкерлерді анықтап, мінездеме берді. Жаңа сабақта оқушылар «Топтастыру», «Венн диаграммасы» арқылы Жамбыл мен Жаныс ақынды салыстырған болатын. Сонымен қатар топта ынтымақтастық ахуалын қалыптастыру үшін сергіту сәттерін, шығармашылықпен жұмыс сияқты әдістерді қолдандым.

Әдебиеттер тізімі:

1. Қазақ тілі мен әдебиеті журналдары. (2007-2016 жыл)
2. Мирсейтова «Оқыту ізденіс ретінде және ізденіс оқыту ретінде».
3. Қ. Ибрагимов, Б. Базарғалиева «Шың». Алматы 2008 жыл, Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрлігі бекіткен.
4. Т. Ақшолоқов, Т. Жұмажанова, Т. Қалиев, С. Дүйсенбаев.
5. Қ. Бітібаева «Әдебиетті оқыту әдістемесі мен технологиясы» Алматы «Мектеп» 2003 жыл.
6. Педагогика мәселері. 4/2014 жыл, 4/2015 жыл, 2/2015 жыл.
7. Қазақстан мектебі. 3/2007 жыл.

Доспанова С.М.

преподаватель общепрофессиональных дисциплин,
КГКП «Костанайский педагогический колледж»,
Костанайская область,
г. Костанай, Казахстан

РАЗВИТИЕ ДУХОВНО-НРАВСТВЕННЫХ КАЧЕСТВ ЛИЧНОСТИ КАК ОСНОВА ФОРМИРОВАНИЯ ГРАЖДАНСКОЙ ПОЗИЦИИ СТУДЕНЧЕСКОЙ МОЛОДЕЖИ

Түйін. Мақала рухани-адамгершілік тәрбиенің өзектілігін, техникалық және кәсіптік білім беру мекемелерінің алдында тұрған негізгі міндеттерді ашады. Бұл мақалада студенттің белсенді іс-әрекетінсіз мүмкін емес азаматтық ұстанымның қалыптасуы қарастырылады, онда оның қоғамға, мемлекетке және басқаларға қатысты өзіндік ұстанымы көрінеді. Педагогикалық ғылым білім беруді модернизациялау процесінде мамандардың кәсіби дайындығының сапасын арттыруға, жеке тұлғаның рухани-адамгершілік қасиеттерін қалыптастыруға бағытталған барлық ресурстарды анықтауы керек.

Түйін сөздер: рухани-адамгершілік тәрбие, даму, құндылықтар, қоғам, мәдениет, азаматтық ұстаным, педагогика.

Аннотация. Статья раскрывает актуальность духовно-нравственного воспитания, основные задачи, стоящие перед учреждениями технического и профессионального образования. В данной статье рассматривается формирование гражданской позиции, которое невозможно без активной деятельности студента, в которой проявляется его собственная позиция по отношению к обществу, государству и окружающим. Педагогическая наука должна выявить все ресурсы, предоставляемые процессом модернизации образования, направленные на повышение качества профессиональной подготовки специалистов, на формирование духовно-нравственных качеств личности, которые выражаются в их позиции.

Ключевые слова: духовно-нравственное воспитание, развитие, ценности, общество, культура, гражданская позиция, педагогика

Abstract. The article reveals the relevance of spiritual and moral education, the main tasks facing the institutions of technical and vocational education. This article discusses the formation of a civil position, which is impossible without the active activity of the student, which manifests his own position in relation to society, the state and others. Pedagogical science should identify all the resources provided by the process of modernization of education, aimed at improving the quality of professional training of specialists, at the formation of spiritual and moral qualities of the individual, which are expressed in their position.

Keywords: spiritual and moral education, development, values, society, culture, civic position, pedagogy.

Если смотришь на год вперед – посади семена.

Если смотришь на 10 лет вперед – посади дерево.

Если смотришь на целую жизнь вперед – развивай молодёжь

Китайская пословица.

Одной из ключевых задач современной государственной политики Республики Казахстан является духовно-нравственное развитие ее граждан. Оттого как принимает народ Казахстана национальные и общечеловеческие ценности, как им они следуют в личной и общественной жизни, во многом зависит развитие и состояние экономики, психическое и моральное здоровье общества, качество жизни и труда, правопорядок, доверие.

«Духовный кризис» казахстанской молодежи на современном этапе, который обусловлен деструктивными явлениями, происходящими в политической, экономической и социальной сферах, выдвигает проблему развития духовно-нравственных качеств личности студентов весьма актуальной. А в свете политических событий, происходящих в странах ближнего и дальнего зарубежья, вопросы развития духовно-нравственных качеств, проявление гражданственности – видятся нам первостепенными.

В современном казахстанском профессиональном образовании проблема развития духовно-нравственных качеств личности постепенно определяется как наиболее важная и существенная задача.

Развитие духовно-нравственных качеств личности студентов – является важнейшими, базисными характеристиками личности. Исторический опыт доказывает, что студенчество

является не только интеллектуальной и прогрессивной частью молодежи, но и важнейшим фактором политического, экономического и духовного преобразования казахстанского общества. В публикациях С.И. Вострокнутова [1], Г.М. Пивоваровой [2], Ю.П. Сентюринна [3] и др. отмечается ухудшение социального поведения студенческой молодежи, пессимизм, уход в себя и т. д. Вызывает тревогу гражданская пассивность студенчества, ограниченность интеллектуальных интересов, правовой нигилизм, крайний индивидуализм, которые порождают настороженное отношение к принимаемым законам, небрежность в их соблюдении, отсутствие уверенности в своих действиях как гражданина.

В потоке влияния чуждых нам модных паттернов, глобальных вызовов, смена ценностных ориентиров в современном мире, молодежь должна определиться с избранными целями, ценностными характеристиками своей позиции, выработать общие принципы и нормы поведения по отношению друг к другу и обществу, что составляет основу их личности. Духовно-нравственные качества – это совокупность принятых и хорошо усвоенных личностью моральных норм, принципов и правил. Поэтому формирования гражданской позиции нашей молодежи должно происходить на основе развития духовно-нравственных качеств личности.

В этой связи приоритетной задачей общества и государства, а также целью современного образования является воспитание ответственного, инициативного, духовно-нравственного гражданина Казахстана. Процесс образования на всех ее ступенях – это не только обеспечение инструментальной основы учебной деятельности обучающихся, но и процесс развития личности, принятия духовно-нравственных, социальных, семейных и других ценностей.

Формирование гражданской позиции студенческой молодежи заложено в Концепции духовно-нравственного развития и воспитания личности гражданина Казахстана, которая ориентирует нас на достижение определенного идеала – высоконравственного, творческого, компетентного гражданина, который принимает судьбу Отечества как свою личную, он осознает ответственность за настоящее и будущее своей страны, укорененный в духовных и культурных традициях многонационального народа Казахстана. Концепция духовно-нравственного развития и воспитания личности гражданина является методологической основой разработки и реализации федеральных государственных образовательных стандартов образования [5].

Формирование гражданской позиции имеет свои особенности. Это сложный и многогранный процесс, включающий педагогическое и духовное влияние, процесс длителен и непрерывен, а результаты его отсрочены во времени, рассмотрим значение понятия «гражданская позиция».

«Совокупность внутренних общечеловеческих ценностей, приобретенных в процессе социализации личности и помогающих ей: во-первых, самостоятельно принимать решения в выполнении функциональных задач профессиональной деятельности, гражданского долга, активного участия в общественной жизни, прогнозируя возможные последствия таких решений; во-вторых, нести личную и социальную ответственность за эти принятые решения.

В исследованиях Г.Н. Филонова гражданская позиция рассматривается как понятие общечеловеческих нравственных ценностей, гуманизм взаимоотношений людей, проявление достоинства в общении личности с другими людьми, на основе взаимного уважения и признания самобытности каждого. Это комплекс субъективных качеств личности, проявляющихся в деятельности и отношениях человека, включая сферы труда, семейно-бытовых, межнациональных и межличностных отношений.

Комплекс качеств личности, включающих социальную активность, следование закону, доминирование мотивов общественного долга – так определяет термин «гражданская позиция» Н.П. Капустин [9].

Определение гражданской позиции как личностно значимое свойство, направленное на деятельность студентов на основе принятия общечеловеческих ценностей, прав, свобод и обязанностей гражданина своего Отечества в ходе профессиональной подготовки – отмечено в работе Н.Н. Пеперечи [10]. Э.П. Стрельникова считает, что гражданская позиция

представляет собой интегративное качество (или совокупность качеств личности, мотивов поведения, системы мировоззрений), обеспечивающее нравственную, правовую, духовную и физическую защиту человека, характеризующего его как сознательного члена общества с высоким гражданским долгом, готовностью трудиться на общую пользу, решимостью и умением отстаивать государственные интересы, непримиримостью к антиобщественным и антигосударственным проявлениям, бережным отношением к государственной собственности и умением сочетать личные и общественные интересы [10].

В ходе изучения данного понятия мы убеждаемся в том, что данное понятие характеризует качество личности. Качество, которое основывается на развитии нравственных и духовных началах человека. Одним словом – у человека, не наделенным духовно-нравственными качествами, сложно формировать позитивную гражданскую позицию. Позитивную – в плане соответствующую нормам общества, государства, в котором он живет.

Настоящий гражданин своей страны должен осознавать себя полноценными членами общества, который способен влиять на окружающую действительность. Если это не произойдет, то возникает риск оказаться в тоталитарном государстве, где судьбу его вершат люди, которые пользуясь равнодушием и безмолвием окружающих, будут защищать интересы, которые отличаются от судьбы народа этой страны, либо интересы господствующие в геополитике иных стран – не заинтересованные в развитии и благополучии других государств.

Казахстан - страна, которая сумела завоевать авторитет во многих странах, но не потеряв свою самобытность, культуру, язык, национальные и культурные ценности. Ввиду этого есть необходимость у подрастающего поколения формировать гражданскую позицию, основанную на развитии духовно-нравственных ценностях. Государству, которое пережило тоталитаризм, которое провозгласило демократию, необходимо культивировать процесс формирования гражданской позиции у населения страны, у молодежи в первую очередь.

Право проявить гражданскую позицию закреплено в Конституции страны. В ней указаны все свободы и права, гарантированные народу, здесь же указаны обязанности человека перед своей страной. Гражданская позиция, включающая правовое понятие определено как поведение гражданина, которое проявляется в его способности и готовности принимать активное участие в общественных делах, использовать свои права сознательно, выполнять обязанности в полном объеме. Данное определение используют в качестве отличия равнодушия, безразличности, безучастности. Как наша молодежь распорядится своими правами и обязанностями, и будет использовать зависит от того, уровень сформированности их духовно-нравственных качеств.

В этой связи есть необходимость вернуться к истокам развития духовно-нравственных качеств человека через социальные институты: семью, учебные заведения, производство, учреждения культуры и т.п. Мы считаем, что развитие духовно-нравственных качеств личности студенческой молодежи – проблема комплексная и решить ее можно постепенно, в различных направлениях деятельности, включая в этот процесс всех его участников: педагогов, родителей студентов. Разовые уроки, беседы и мероприятия со стороны педагогов не решат проблему, нужна среда, духовная атмосфера, некий порядок в учебном заведении, которые бы способствовали нравственно-духовному становлению обучающихся, пробуждали в них желание делать добро.

Это возможно посредством обучения студентов общечеловеческим ценностям. Их пять: истина, праведное поведение, покой, любовь, ненасилие, но каждая ценность имеет множество аспектов, так называемые подценности. Эти пять общечеловеческих ценностей являют собой единое целое, они неотделимы друг от друга. И если начать практиковать одну из них, автоматически вовлекаются и все остальные.

Результат такого обучения – не простое накопление теоретических знаний, а действия, трансформация убеждений и поведения. В основе данного процесса лежит постулат единства мысли, чувства и действия. Однако обучение в такой педагогической среде не тождественно понятиям «заучить», «вкладывать», «обучить» а, скорее, «извлекать» то, что есть изначально,

по природе у человека. Система образования идеально подходит для создания условий выявления и реализации этих, внутренне присущих каждому человеку, качеств. Необходимо подчеркнуть, что общечеловеческие ценности не должны привноситься извне, им нельзя научить, это истинная природа каждого человека, то, что отличает нас от животных.

В этой связи возможно создание модели педагогической среды в учебном заведении по включению общечеловеческих ценностей во все направления деятельности студентов: учебную, воспитательную, кружковую, работу с родителями, практическую.

Гражданская позиция отражается в убеждении, которые создают поведение, а если изменить убеждения, изменится поведение. А любое учебное заведение выполняет специальный заказ государства – общества, формирует для его необходимые убеждения – это и есть основная функция образования.

Если вспомнить школу времен коммунистической морали, то нам прививали соответствующие тому времени убеждения, идеалы, модели поведения. Все учебники, образовательные проекты, мероприятия и т.д. соответствовали этой морали. Это время прошло, существующая десятилетия мораль устарела. Общество, образование в частности стало нуждаться в новых ориентирах. История показывает, что этот ориентир не должен быть узок – религиозным, партийным, материальным и т.д., который актуален на данный момент времени. Общество должно основываться на общечеловеческих, вечных, неизменных принципах. Получая образование, студентам важно опираться в своём развитии на общечеловеческие ценности, в таких условиях они способны во благо себе и обществу применить свои знания и умения.

На основании вышеизложенного можно сделать следующие выводы:

- формирование гражданской позиции студентов, при условии демократического и свободного общества, при наличии влияния глобализации, должно основываться на развитии их духовно-нравственных качеств, общечеловеческих ценностях;

- благоприятной средой для выявления и практики общечеловеческих ценностей студенческой молодежи может быть призвана система образования через все ее направления.

Список литературы:

1. Федеральный государственный образовательный стандарт образования (от 17 мая 2012 года, с изменениями на 29 июня 2017 года).
2. Концепция духовно-нравственного развития и воспитания личности гражданина России. А.Я. Данилюк, А.М. Кондаков, В.А. Тишаков. //М., Просвещение, 2009.
3. Березуцкий Ю.В., Щепочкин Н.С. Гражданская позиция молодежи региона: опыт социологического анализа //Власть и управление на Востоке России. 2011.№1.
4. Гревцева Г.Я. Воспитание гражданственности у старшеклассников средствами общественных дисциплин: дис...канд. пед. наук. Челябинск, 1998.
5. Филонов Г.Н. Гражданское воспитание: реальности и тенденции развития// Педагогика.1999. № 8.
6. Капустин Г.Н. Педагогические технологии адаптивной школы. М: Академия, 1999.
7. Пепереча Н.Н. Формирование гражданской позиции студентов высших учебных заведений: дис...кан.пед.наук М., 2012.
8. Стрельникова Э.П. Формирование гражданской позиции старшеклассников во внеклассной работе школы: дис...канд.пед.наук. Липецк, 2001.
9. Вострокнутов С.И. Методологические основы построения системы воспитательной работы со студентами в высших учебных заведениях России // Гуманизация образования. 2008. - № 3.
10. Пивоварова, Г. М. Гражданственность и нравственность составляющие здоровья нации // Студенчество. Диалоги о воспитании. - 2005. - № 4.
11. Сентюрин, Ю. П. Актуальные задачи вуза в воспитании и гражданском становлении студентов // Студенчество. Диалоги о воспитании. 2008. - № 1.

Дубровина И.Г.

учитель «Самопознания», КГУ «Средняя школа №4» отдела образования города Кокшетау»,
Акмолинская область,
г. Кокшетау, Казахстан

**ВОСПИТАНИЕ ГАРМОНИЧНОЙ ЛИЧНОСТИ НА ОСНОВЕ
ОБЩЕЧЕЛОВЕЧЕСКИХ ЦЕННОСТЕЙ (НА ПРИМЕРЕ ИНТЕГРАЦИИ
ПРЕДМЕТОВ «САМОПОЗНАНИЕ» И «РУССКАЯ ЛИТЕРАТУРА»
В СРЕДНЕЙ ШКОЛЕ)**

Түйін. Мақалада тұлға тәрбиесінің мәні мен мәні, қазіргі жас адамды адамгершілік-рухани тәрбиелеу қажеттілігі, білім беру процесінде оқушылардың жоғары адамгершілік қасиеттерін дамытудың маңыздылығы туралы айтылады. Мәңгілік жалпы адамзаттық құндылықтарға негізделген рухани-адамгершілік білім беру идеялары қазақстандық білім беру жүйесіне енгізілген. Ұлттық білім беру жүйесінде рухани-адамгершілік тәрбие «Өзін-өзі тану» адамгершілік-рухани білім беру бағдарламасын іске асыру барысында жалпы адамзаттық құндылықтар негізінде жүзеге асады. «Өзін-өзі тану» бағдарламасын жүзеге асыру тәжірибесі жеке тұлғаның адамгершілік-рухани даму идеяларын мектептің ажырамас оқу үдерісіне кеңінен енгізу қажеттілігін көрсетті, мұнда бағдарлама жалпы адамзаттық құндылықтарға негізделген біртұтас білім кеңістігін құруға негіз болады. Бұл іске асырудың негізгі идеясы «Өзін-өзі тану» пәні мен мектептегі жалпы білім беру пәндерін интеграциялау болды. Жалпы білім беретін мектептің «Өзін-өзі тану» және «Орыс әдебиеті» пәндерін интеграциялау мысалын қолдана отырып, автор адамгершілік-рухани тәрбие мәселелерін өзектендіреді.

Аннотация. В статье говорится о значении и сущности воспитания личности, необходимости нравственно-духовного воспитания современного молодого человека, важности развития высоких нравственных качеств обучающихся в процессе образования. Идеи духовно-нравственного образования, основанные на вечных общечеловеческих ценностях, заложены в казахстанской системе образования. В отечественной системе образования духовно-нравственное воспитание происходит на основе общечеловеческих ценностей в ходе реализации Программы нравственно-духовного образования «Самопознание». Опыт реализации программы «Самопознание» показал необходимость широкого внедрения идей нравственно-духовного развития личности в целостный образовательный процесс школы, где программа является базой для создания единого образовательного пространства на основе общечеловеческих ценностей. Главной идеей такого внедрения стала интеграция предмета «Самопознание» и школьных общеобразовательных предметов. На примере интеграции предметов «Самопознание» и «Русская литература» общеобразовательной школы автор актуализирует вопросы нравственно-духовного воспитания.

Abstract

The article talks about the meaning and essence of personality education, the need for moral and spiritual education of a modern young person, the importance of developing high moral qualities of students in the education process. The ideas of spiritual and moral education based on eternal universal human values embedded in the Kazakh education system. In the national education system, spiritual and moral education takes place based on universal human values in the course of the implementation of the Program of moral and spiritual education «Self-knowledge». The experience of implementing the «Self-knowledge» program has shown the need for the widespread introduction of ideas of moral and spiritual development of the individual into the integral educational process of the school, where the program is the basis for creating a single educational space based on universal human values. The main idea of this implementation was the integration of the subject «Self-knowledge» and school general education subjects. Using the example of the integration of the subjects «Self-knowledge» and "Russian Literature" of a general education school, the author actualizes the issues of moral and spiritual education.

Ключевые слова: интеграция, самопознание, нравственное и духовное воспитание, литература, ценности, образование, развитие, личность.

Современное общество испытывает все большую потребность в идеях духовно-нравственного образования. Технократическая направленность развития цивилизации обнажила дефицит духовно-нравственных основ личности. Потеря нравственных ориентиров

чревата гибелью для общества и человека. Интеллект без нравственности является деструктивным началом в жизни социума. Поэтому трудно переоценить важность развития высоких нравственных качеств обучающихся в процессе образования. Не зря в последнее время все чаще говорится о гуманизации образования. По пути реализации духовно-нравственных принципов развития личности в процессе обучения идет казахстанское образование.

Идеи духовно-нравственного образования в Казахстане развиваются на основе национальной культуры и духовности народа. Первый Президент Казахстана Н.А. Назарбаев в своем программном докладе «Взгляд в будущее: модернизация общественного сознания» подчеркивал: «Без опоры на национально-культурные корни модернизация повиснет в воздухе. Я же хочу, чтобы она твердо стояла на земле. А это значит, что история и национальные традиции должны быть обязательно учтены. Это платформа, соединяющая горизонты прошлого, настоящего и будущего народа» [1].

Уникальное географическое положение Казахстана предопределило его миссию быть «мостом между Востоком и Западом», «перекрестком цивилизаций». Именно поэтому исторически сложилось, что Казахстан является родиной для представителей 130 национальностей и 46 вероисповеданий. Идеи духовно-нравственного образования, основанные на вечных общечеловеческих ценностях, заложены в национальном сознании казахстанцев. Уже на протяжении десяти лет поставленные Первым Президентом задачи по возрождению и укреплению духовно-нравственных ценностей успешно решает основанный на многовековой народной педагогике и мировом опыте обучения детей общечеловеческим ценностям проект Сары Алпысовны Назарбаевой, занявший достойное место в системе образования Республики Казахстан. Уникальная Программа нравственно-духовного образования «Самопознание» не имеет аналогов в мировом образовательном пространстве. Она обеспечивает непрерывность и преемственность нравственно-духовного образования детей и учащейся молодежи на каждой ступени обучения.

Своими корнями программа НДО «Самопознание» уходит в истоки гуманной педагогики. Ее сущность невозможно понять без погружения в духовный опыт человечества, сконцентрированный в трудах великих мыслителей-гуманистов, в бессмертных сокровищах общечеловеческой культуры. Чтение и осмысление трудов мыслителей-гуманистов, Великих Учителей человечества, очищает мысли и возвышает дух человека. Сила духовного наследия мыслителей древности и отечественных просветителей, педагогов прошлых столетий пережила века и сегодня способна творить чудеса с сердцами и душами людей, открывая им свет истинных знаний, основы познания, вечные непреходящие ценности.

Сама жизнь великих гуманистов прошлого является неисчерпаемым источником возвышенных идей саморазвития и самосовершенствования для современного человека, основой для духовно-нравственного развития. Их жизнь – пример духовного подвига, луч света, указывающего путь тем, кто идет следом. Но увидеть этот свет можно лишь сердцем! Как правдивы слова героя «Маленького принца» Антуана де Сент-Экзюпери: «Зорко одно лишь сердце. Самого главного глазами не увидишь».

Великие мыслители-гуманисты во все времена искали ответы на извечные вопросы бытия: «Кто есть я? Какова сущность человека? Зачем я пришел в этот мир? В чем цель человеческой жизни? Что есть истинное благо для человека? В чем истинное счастье человека?». Каждое последующее поколение задается этими вечными вопросами. Наверно, их уникальность в том, что ответы на эти вопросы каждый человек должен найти для себя сам, пропуская сквозь сердце знания об общечеловеческих ценностях, взрослев в духовных исканиях, становясь зрелой личностью.

Автор Проекта нравственно-духовного образования «Самопознание» С. А. Назарбаева считает, что главная цель – возродить общечеловеческие ценности через образовательный процесс, научить детей жить в гармонии с самими собой и окружающим миром. В своей книге «Путь к себе» она писала: «Ни на минуту не сомневаюсь: чтобы ответить на все эти извечные вопросы бытия, нужно возродить общечеловеческие ценности, вернуться к своим

собственным истокам. Надо возродить этику жизни взамен тех условностей «цивилизованного этикета», которыми так долго обходились мы, беспамятные дети XX в. Ведь народ испокон веков владел и пользовался этими ценностями, черпал воду из хрустального родника духовности. Но в бурном ритме последних десятилетий путь к своим истокам наши современники попросту забыли. И я убеждена, что поиск этой дороги к роднику с хрустальным источником Духовности – задача из задач для каждого... Или, если хотите, назовите ее дорогой к Храму знаний о человеке» [2].

Для подрастающих поколений эту дорогу к истокам духовности человека 10 лет назад призвана была открыть программа нравственно-духовного образования «Самопознание», сопровождающая личность все годы обучения и становления: от детского сада до колледжа и вуза. С.А. Назарбаева отмечает: «Дети, их настоящее и будущее – наша общая забота. Мы все и каждый из нас в отдельности несем ответственность за то, какой выбор сделают наши сыновья и дочери – пойдут ли они дорогою добра, будут ли они приносить пользу людям, помогать слабым, жить в гармонии с окружающим миром, созидать и творить, или же встанут на путь разрушения. Правильный выбор помогут им сделать уроки самопознания, уроки Любви» [3].

Опыт реализации Программы НДО «Самопознание» показал необходимость широкого внедрения идей нравственно-духовного развития личности в целостный образовательный процесс школы, где программа является базой для создания единого образовательного пространства на основе общечеловеческих ценностей. Главной идеей такого внедрения стала интеграция предмета «Самопознание» и школьных общеобразовательных предметов. Интеграция (от латинских слов *integratio* – «восстановление, восполнение» и *integer* – «целый») здесь выступает как объединение частей в единое целое, в целостный процесс [4].

Интеграция в образовании – это особый подход к выстраиванию процесса обучения и воспитания, который способствует формированию у школьников понятий и представлений о взаимодействии всех процессов в мире как едином целом. Интеграция выступает как проявление и отражение реальных связей в объективном процессе обучения и воспитания. Она осуществляется путем слияния элементов (учебных предметов, научных понятий, методов и др.) в общенаучные понятия и методы познания, суммирования основ наук, раскрытия межпредметных связей и учебных проблем [5].

Если говорить об интеграции нравственно-духовного образования «Самопознание» в другие школьные предметы, то, прежде всего, надо понимать, что дает такое слияние. Самое главное здесь – использование подходов к обучению и интерпретации содержания предмета через призму общечеловеческих ценностей, оживление школьного знания, выявление его нравственно-духовной сущности. Знание приобретает глубокий, целостный характер, «очеловечивается, одухотворяется», получает личностную окраску для обучающегося. Прослеживается синтез содержания учебных предметов на основе вечных общечеловеческих ценностей, видение единства в многообразии. В процессе интеграции «самопознания» в другие школьные предметы вечные общечеловеческие ценности становятся фокусной точкой образования, они должны составить единое целое со всем, чему мы учим. Реальность сегодняшнего дня диктует необходимость поиска способов раскрытия и возвращения в душах детей потребности в вечных общечеловеческих ценностях, возвращения в себе человека с хорошим характером, чистой совестью, нравственными качествами. Общечеловеческие ценности Истина, Любовь, Праведное поведение, Внутренний покой и Ненасилие ведут к достижению цели всей педагогической деятельности школы – воспитанию Человека.

Интеграция предмета «Самопознание» с гуманитарными предметами предполагает углубление нравственного подхода к раскрываемым темам уроков, нарастание значения ценностной составляющей. Содержание гуманитарных предметов само по себе влияет на формирование внутреннего мира личности учащихся. Усиление его ценностного потенциала с помощью подходов «самопознания» (отбор учебного материала исходя из нравственно-

духовной сути, ценностной значимости с учетом его влияния на формирование положительных внутренних качеств личности) повышает его эффективность.

Говоря об интеграции компонентов учебной деятельности школьных предметов «Самопознание» и «Русская литература», мы объективно понимаем, насколько взаимодополняющим является содержание и подходы к обучению этих школьных дисциплин. В основе каждой из них заложен принцип познания мира, его духовной составляющей, исторических событий, личности и ее становления, поисков себя и формирования мировоззрения через призму общечеловеческих ценностей. Изучение обеих школьных дисциплин направлено на воспитание духовно развитой личности, готовой к самопознанию и самосовершенствованию, способной к созидательной деятельности в современном мире; формирование гуманистического мировоззрения, национального самосознания, гражданской позиции, чувства патриотизма, любви и уважения к ценностям отечественной и мировой культуры, - и все это на основе общечеловеческих ценностей.

Предметы «Самопознание» и «Русская литература» дают культурную, психологическую, мировоззренческую основу для развития личности, благодаря этой основе человек в состоянии лучше понять сущность бытия, успешнее преодолевать индивидуальные кризисы, лучше ориентироваться в причинах общественных кризисов, психологически быть готовым к переменам, формировать свою личностную основу и стержень, выстраивать свою траекторию личностного развития. Целью изучения этих школьных предметов является становление характера человека, основанного на вечных нравственно-духовных ценностях, живущего в единстве мысли, слова, дела. Именно такая нравственная составляющая человека должна быть основой усвоения любого знания, потому что именно она актуализирует личностную составляющую процесса познания, становится твердой основой для выстраивания своей системы ценностей и жизненного опыта. Богатый учебный материал этих предметов дает большие возможности для работы с общечеловеческими ценностями, воспитания гармонично развитой личности, для интеграции по содержанию и организации учебной деятельности.

На каждом уроке самопознания и русской литературы анализируются поступки героев художественных произведений. Оценивая персонажа, учащиеся оценивают и свою деятельность, осмысливают, изучают, анализируют свои мысли, слова и поступки, получают исчерпывающие определения таких общечеловеческих ценностей, как добро, красота, свобода, смысл жизни, истина. Богатым материалом для этого являются многие художественные произведения русской литературы. В старших классах это произведения русской классики А.С. Пушкина, Н.А. Некрасова, Н.В. Гоголя, Л.Н. Толстого, Ф.М. Достоевского и другие. Темы чести и достоинства, добра и зла, любви к родине, храбрости и предательства, поиска смыслов жизни, женской преданности и любви, идеалы семейственности, внутренняя борьба героев с своими слабостями, муки совести, раскаяние и покаяние, ненасилие и подвиг, истинное и ложное, ценности, которые выбирают герои – это и многое другое заставляет учащихся проживать в своем внутреннем мире и актуализировать свой внутренний диалог на пути к вечным ценностям истины и любви, праведного поведения, внутреннего покоя и ненасилия.

Не только содержание, но и организация процесса обучения могут быть интегрированы, обогащая уроки и делая их более продуктивными. Существует большое количество методических приемов и педагогических средств для организации обучения, научно-методические принципы интеграции уроков самопознания и русской литературы. Среди них совместные обсуждения ситуаций, мозговой штурм, работа в микрогруппах, парах, имитационные, ролевые, развивающие игры, комментирование мыслей, чтение произведений, работа с текстом, защита проектов, инсценирование, творческое рассказывание, кластер и другие.

Так, в среднем звене на уроках русской литературы мы используем привычный детям из уроков самопознания прием – притчи (этому способствует и материал учебника), пословицы и поговорки, прослеживаем их отражение в литературе. Такой прием связывает

воедино представление учащихся о взаимосвязи исторического и литературного наследия на основе общечеловеческих ценностей. Широкое использование метода беседы на уроках самопознания и словесности дает возможность учащимся высказывать свою позицию, узнать мнение и точку зрения других, приемы групповой работы погружают ребят в творческое взаимодействие с получением навыков взаимной поддержки и взаимообучения. В ходе работы учащиеся дают характеристику героям литературных произведений, обсуждают их, соотнося с мерилем общечеловеческих ценностей, делают выводы. Подбирая языковой материал, учитель стремится соотносить его в соответствии с нравственно-духовными ценностями. Все методы и приемы, используемые на уроках самопознания, можно применять в преподавании любого предмета: позитивный настрой, цитаты, рассказывание историй, притч, творческая групповая деятельность. Применение 2-3-х приемов способно наполнить внутренним смыслом любой урок.

Нет необходимости говорить о роли педагога в учебном процессе. На уроках самопознания и словесности она заключается в том, чтобы всеми способами содействовать развитию способности ребенка осознавать себя личностью во взаимоотношениях с другими людьми и миром в целом, осмысливать свои действия, прогнозировать и оценивать результаты своих мыслей, слов и поступков, развить самостоятельность, инициативу, творческий потенциал и др. Очень важно взаимопонимание ученика и учителя в процессе взаимодействия, ученик должен быть уверен в искренности педагога, а педагог должен проявить интерес к личности ученика. И урок является тем местом, где происходит это взаимодействие, место, где зарождается познание. Важную роль играет и личный пример учителя, руководствующегося принципами морали и нравственности, способного найти в любом учебном материале духовное начало, умеющего раскрыть ценностную суть передаваемого знания.

Таким образом, интеграция «Самопознания» в другие школьные предметы и организацию образовательного пространства на основе общечеловеческих ценностей играет большую роль в воспитании нравственно-духовного начала личности.

Список литературы:

1. Назарбаев Н.А. Взгляд в будущее: модернизация общественного сознания. <http://www.akorda.kz>.
2. Назарбаева С.А. Путь к себе. – Алматы, 1999.
3. Назарбаева С.А. Этика жизни – Алматы, 2001.
4. Философская энциклопедия. Интеграция https://dic.academic.ru/dic.nsf/enc_philosophy/2360/Интеграция.
5. Зверева И.Д., Максимова В.Н. Межпредметные связи в современной школе. – М., 1981.

УДК 374.32

Дуйсебаева Ж.Ж.

магистр биологических наук, методист методического центра,
Туркестанская область,
г. Туркестан, Казахстан

ОСОБЕННОСТИ ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГИЧЕСКОГО СОПРОВОЖДЕНИЯ УЧАСТНИКА КОНКУРСОВ ПРОФЕССИОНАЛЬНОГО МАСТЕРСТВА

Түйін. Worldskills қозғалысына қатысушыларды дайындау тәжірибесі әлі де аз зерттелген және жалпылау мен жүйелеуді талап етеді. Дайындықтың психологиялық аспектісі, атап айтқанда кешенді психологиялық сапа ретінде кәсіби емес, икемді немесе жұмсақ дағдыларды (SoftSkills) дамыту WorldSkills чемпионаттарына қатысушыларға өзіне сенімділігін арттырады және жоғары нәтижелер көрсетуге мүмкіндік береді.

Түйін сөздер: WorldSkills чемпионаты, психологиялық-педагогикалық сүйемелдеу, психологиялық дайындық, softskills

Аннотация. Опыт подготовки участников движения WorldSkills еще мало изучен и требует обобщения и систематизации. Психологический аспект подготовок, в частности развитие надпрофессиональных навыков (SoftSkills) как комплексного психологического качества, позволяет участникам чемпионатов WorldSkills выступать более уверенно, показывать более высокие результаты.

Ключевые слова: чемпионаты WorldSkills, психологическая подготовка, психолого-педагогическое сопровождение, softskills.

Abstract. The author notes that the experience of WorldSkills movement has not been sufficiently studied yet, and it requires generalization and systematization. It can be concluded that psychological preparation, in particular, the development of assertiveness as a complex psychological quality, allows participants of WorldSkills championships to act more confidently and show better results.

Keywords: WorldSkills championships, psychological preparation, socio-psychological trainings, softskills.

Движение WorldSkills – это ключевое слово в подготовке современного специалиста. На сегодняшний день движение WorldSkills в нашей стране набирает все большую силу, целью которого является повышение престижа рабочих профессий и развитие профессионального образования путем внедрения лучших практик и профессиональных стандартов, посредством организации и проведения конкурсов профессионального мастерства, как в каждой отдельной области, стране так и во всем мире в целом.

Цель движения заключается в развитии профессиональных компетенций, повышении престижа высококвалифицированных кадров, демонстрация важности компетенций для экономического роста и личного успеха, выявление талантливых, творческих студентов и создание условий для их профессионального и творческого роста.

Любой конкурс, является испытанием для его участников. При проведении региональных и республиканских этапов конкурса WorldSkills правила для всех едины, публичны, без заинтересованных лиц и оцениваются независимыми экспертами по выбранным критериям. Мы все должны понимать, что оценивается не только сам участник, но и образовательное учреждение. Необходимо пройти очень большой путь от тренировок, теоретической и психологической подготовки, совершенствовать практическую подготовку.

Для колледжа, подготовка участника чемпионата – это проверка его профессионализма. Являясь организаторами региональных этапов чемпионата, нами выявлена взаимосвязь комплексности подготовки обучающихся с результативностью участия на конкурсах WorldSkills и можно сделать вывод, что важным фактором, определяющим результативность участия в олимпиадах, чемпионатах, является система подготовки. Она повышает эффективность подготовки, позволяет более уверенно чувствовать и вести себя во время соревнования, развивает умение мобилизовать себя в решающий момент.

Подготовка к чемпионату профессионального мастерства по стандартам WorldSkills является творческим процессом, потому что во время подготовки к нему педагоги и студенты анализируют свою деятельность, приводят в систему свои знания, умения и навыки, готовят публичные мероприятия, тем самым формируя свое профессиональное мастерство.

Развитие эмоциональной устойчивости, уверенности в себе и своих силах является одной из наиболее важных сторон деятельности по подготовке конкурсантов. Демонстрировать свои способности, возможности, свой талант и опыт всегда сложно. Продемонстрировать их на конкурсах и соревнованиях, да еще перед членами компетентного жюри, сложнее вдвойне. Такая нагрузка требует от участника высокого уровня собранности, умения владеть собой, своими эмоциями, уверенности в своих талантах и способностях

В связи с отсутствием единой методики психологической подготовки участника конкурса по правилам WorldSkills, вне зависимости от компетенции, подобная работа не осуществляется или проводится в каждой образовательной организации бессистемно и зависит от опыта педагога-психолога, а также от его представлений о соревнованиях по стандартам WorldSkills. Успешное выполнение конкурсных заданий чемпионатов по правилам WorldSkills предполагает владение участником не только практическими навыками

по выполнению комплекса работ, но владение участником также и определенными надпрофессиональными знаниями и навыками. Практика показывает, что комплексность подготовки не всегда учитывается.

Участие в конкурсах будет успешным при высоком уровне сформированности надпрофессиональных навыков (SoftSkills). Гибкие навыки или мягкие навыки (англ. softskills) комплекс неспециализированных, важных для карьеры надпрофессиональных навыков, которые отвечают за успешное участие в рабочем процессе, высокую производительность и являются сквозными, т.е. не связаны с конкретной предметной областью и профессией.

Гибкие навыки или мягкие навыки (англ. softskills) являются неспециализированным, важным комплексом для карьеры профессиональных навыков, которые отвечают за успешное участие в рабочем процессе, высокую производительность и переходные, то есть не связанные с конкретной предметной областью и профессией. Навыки данного класса несложные четкие и непрозрачные, трудно контролировать, измерять, связанные с значительными гуманитарными компонентами. Однако на сегодняшний день существуют тесты и методики интервью, которые помогут оценить уровень развития этой группы навыков.

Изучая тему лидерства, становится понятно, что вместо высокого уровня IQ настоящие лидеры обладают высоким уровнем EQ – **эмоциональным интеллектом**. Эти люди могут не уметь выполнять работу исполнителя, но умеют делегировать, брать ответственность за результат и принимать решения. Это очень важный навык для педагогов-наставников, работающих с участниками чемпионатов WS.

Что мешает педагогам и студентам развиваться в целом и развивать надпрофессиональные навыки:

- Незнание куда, зачем и как развиваться, размытые и нереалистичные планы;
- Отсутствие готовности что-то менять в работе и жизни в целом;
- Делание только того, что хорошо получается и страх браться за иные новые задачи и проекты;
- Отсутствие желания искать и находить время для того, чтобы подумать о своих действиях и их результатах;
- Отсутствие интереса к обратной связи об успешности своих действий.

Теперь рассмотрим, что способствует успешному развитию надпрофессиональных навыков:

- Стремление развития, новый опыт, профессионально расти;
- Иметь представление о целях своего развития и конкретный план развития;
- Готовы выйти из «зоны комфорта» и пробовать не только то, что хорошо дается, но и что-то новое, пойти на риск;
- Анализ своих действий и их результаты, поиск причины успехов и неудач именно в своих действиях, а не во внешних обстоятельствах;
- Стремление получать обратную связь об успешности действий от коллег, подчиненных, руководителей или экспертов с открытого рынка.

Можно найти множество разных классификаций навыков, но мы разделили для удобства восприятия все компетенции на 4 направления:

1. Базовые коммуникативные навыки, которые помогают нам развивать отношения с людьми, поддерживать разговор, эффективно вести себя в критических ситуациях при общении с окружающими. Эти навыки нужны всем.

2. Навыки self-менеджмента: помогают эффективно контролировать свое состояние, время, процессы.

3. Навыки эффективного мышления: управление процессами в голове, которые помогают сделать жизнь и деятельность более системными.

4. Управленческие навыки, которые требуются людям на этапе, когда они становятся руководителями любых проектов.

Основные SoftSkills

Коммуникация:	Управление собой	Мышление	Управленческие навыки:
<ul style="list-style-type: none"> ✓ умение слушать ✓ убеждение и аргументация ✓ нетворкинг: построение и поддержание деловых отношений ✓ ведение переговоров ✓ проведение презентаций ✓ базовые навыки продаж ✓ самопрезентация ✓ публичные выступления ✓ командная работа ✓ нацеленность на результат ✓ деловое письмо ✓ клиентоориентированность 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ управление эмоциями ✓ управление стрессом ✓ управление собственным развитием ✓ планирование и целеполагание информации ✓ тайм-менеджмент ✓ Энергия / ✓ Энтузиазм / решений ✓ Инициативность / ✓ Настойчивость ✓ Рефлексия ✓ Использование обратной связи 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ системное мышление ✓ креативное мышление ✓ структурное мышление ✓ логическое мышление ✓ поиск и анализ информации ✓ выработка и принятие ✓ проектное мышление ✓ тактическое и стратегическое мышление 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ управление исполнением ✓ планирование ✓ постановка задач сотрудникам задач ✓ мотивирование ✓ контроль реализации задач ✓ наставничество ✓ ситуационное руководство и лидерство ✓ ведение совещаний ✓ подача обратной связи ✓ управление проектами ✓ управление изменениями ✓ делегирование

Подготовка участника к чемпионату профессионального мастерства по стандартам WorldSkills составляется с учетом особенностей личности по четко структурированному плану/шагам действий. Особенно эффективным будет создание индивидуальных планов подготовки или саморазвития.

Шаг 1. Индивидуальная диагностика участника конкурсов профессионального мастерства

Индивидуальная диагностика участника конкурсов профессионального мастерства включает в себя:

- диагностику, организованную модератором (первичная диагностика, дополнительная диагностика),
- диагностику, которую инициирует сам участник (самодиагностика).

Первичная диагностика

Модератор: педагог-психолог

Цель: выявление особенностей личности, эмоциональной сферы, познавательной сферы, уровня развития SoftSkills.

Педагогом-психологом определяются наиболее значимые сферы для диагностики. Примерный перечень диагностического инструментария и образец оформления результатов, их анализа и выходящих рекомендаций представлен в таблице 2.

Дополнительная диагностика

Модератор: педагог-психолог, наставник

Цель: выявление особенностей сформированности различных познавательных, личностных и других качеств по потребности.

В ходе подготовки к конкурсам может возникнуть потребность изучить дополнительные функции. Определить валидность и надежность диагностического инструментария может только педагог-психолог.

Самодиагностика

Модератор: участник, педагог-психолог

Цель: выявление особенностей личности, эмоциональной сферы, познавательной сферы, уровня развития SoftSkills.

Методический прием «психологическая самодиагностика» заключается в том, что участник под руководством педагога-психолога заполняют предложенные им психологические методики и опросники, направленные на диагностику различных характеристик своей личности, а затем анализируют и обсуждают полученные результаты

Каждая проведенная диагностика подвергается анализу педагогом-психологом и наставником для определения дальнейшего пути развития и выработки рекомендаций ио формированию того или иного условия успешного участия в конкурсном движении.

Таблица 2

Примерный перечень диагностического инструментария и образец оформления результатов

Первичная диагностика		
Предмет исследования	Результат, характеристика	Рекомендации
Личностный опросник ЕРІ(методика Г. Айзенка)	Высокий уровень нейротизма. (эмоциональность, импульсивность; неровность в контактах с людьми, интересов, неуверенность в себе, выраженная чувствительность, впечатлительность, склонность раздражительности.	-индивидуальные консультации с педагогом-психологом в групповых тренингах по формированию SoftSkills
Диагностика эмоциональной устойчивости по методике В. М. Русалова	Выше нормы (подверженность стрессам и чрезмерном проявлении эмоций в различных ситуациях)	
Диагностика учебной мотивации студентов (А. А. мотивы: Реан В. А. Якунин, модификация Н. Ц. Бадмаевой	Слабо выражены мотивы: -Мотив престижа -Мотивы творческой самореализации -коммуникативный мотив	
Дополнительная диагностика		
Предмет исследования	Результат, характеристика	Рекомендации
Интеллектуальные способности Тест Векслера	определение IQ, уровня использования развития памяти, внимания.	использования эффективных способов запоминания
Самодиагностика		
Предмет исследования	Результат, характеристика	Рекомендации
Креативность Тест «Круги» Э. Вартега	Методика направлена на изучение невербального компонента креативности. Беглости и гибкости мышления, оригинальности.	
Самомотивация «Готовность к риску» (PSK) Шуберта «Мотивация успеха и боязнь неудачи» (МУН) А. А. Реана.	Тест позволяет оценить степень готовности к риску. С помощью данного опросника можно определить тип мотивации - мотивация успеха и мотивация боязни неудачи	
Лидерские качества Тест «Диагностика лидерских способностей» (Е.Жариков, Е.Крушельницкий)	Определяется способность лидерству	

Для успешного определения и самоанализа поможет характеристика показателей навыков Soft Skills:

Работа в команде – это работа с группой людей, когда группа объединяет свои усилия и таланты ради общей цели.

Проактивность – это когда человек выбирает когда и как реагировать, становится автором своих действий.

Гибкость – это способность менять свое поведение в зависимости от складывающейся ситуации и от поведения собеседника.

Коммуникабельность – способность личности устанавливать контакты с людьми, легко и непринужденно вести разговор, заинтересовывать собеседника любой темой. Это один из ключевых составляющих высокоэффективного социального взаимодействия.

Целеустремленность – сознательная и активная направленность личности на определенный результат деятельности.

Концентрация внимания – удержание информации о каком-либо объекте в кратковременной памяти.

Внутренняя референтность это способность группы косвенным образом воздействовать на возникновение и формирование мнений, идеалов, поведение человека.

Принятие решений – это когнитивный процесс, результатом которого является выбор мнения или курса действий среди нескольких альтернативных возможностей.

Управление временем технология организации времени и повышения эффективности его использования.

Социальная чуткость способность к пониманию людей и событий, быть слышащими, слушающими и предупредительными.

Управление отношениями – это стратегия основанная на применении новых управленческих и информационных технологий.

Личное развитие – это саморазвитие личности, а саморазвитие – это регулярная работа над собой, развитие и совершенствование новых и уже имеющихся качеств.

Противодействие манипуляции – противостояние психологическому воздействию и совершению действий вопреки собственной воле.

Мотивация себя и других – это внутреннее, эмоциональное состояние, которое побуждает человека к действию.

Анализ полученных результатов диагностики и самодиагностики позволяет определить цели, задачи, содержание программы по формированию и развитию SoftSkills участников конкурсов профессионального мастерства.

Шаг 2. «Формирование SoftSkills участников конкурсов профессионального мастерства»

Модератор: педагог-психолог, наставник/эксперт

Цель: формирование основных навыков SoftSkills участника конкурсов профессионального мастерства.

Особенно эффективным будет создание индивидуальных планов подготовки или саморазвития.

Индивидуальный план подготовки/развития (далее ИПР) – это стратегия повышения знаний, перечень рекомендаций, чтобы обеспечить непрерывное профессиональное развитие участников, это собственная программа шагов и мероприятий, программа приоритетных целей развития, необходимых для достижения этих целей.

Некоторые советы по составлению плана саморазвития Softskills:

- Составьте свой план развития на три месяца, полгода, год. Смотрите на свое развитие с заделом на будущее ваши цели в жизни, деятельности.

- В плане определите три самых важных предмета: Что вы будете развивать компетенции/навыки (выберите необходимые для достижения ваших целей навыки);

- Как вы будете развивать – инструменты развития (подберите подходящие инструменты развития);

- Четко зафиксируйте, как будете оценивать результаты по каждому инструменту и по каждой цели. Планируйте свою цель по доступной и всем известной системе SMART. Когда сформулировали цель, задайте себе следующие вопросы, на которые вы точно должны суметь ответить: «Конкретна ли моя цель? Понимаю ли я, в чем она выражается?», «Как я пойму, достиг ли я цели? Как я измерю результат?», «Адекватна ли цель? Смогу ли я действительно ее достичь в указанные сроки?», «Действительно ли достижение именно этой цели мне необходимо?», «Когда я хочу получить результат? (год, месяц, день).

- Обязательно запланируйте разные развивающие действия (далее в книге они будут описаны подробно): тренинги и мастер-классы, развитие на рабочем месте (или на проектах), саморазвитие и чтение литературы, ментворкинг: обучение у других и прочие.

- Четко поймите, что и когда должно быть сделано: установите точные рамки выполнения всех заданий, которые будете выполнять, всех развивающих мероприятий, которые будете посещать.

- Выделите точки промежуточного контроля, чтобы регулярно (не реже раза в 3-4 недели) проводить мониторинг результатов и (при необходимости) корректировать свой ИПР.

- Храните составленный план всегда в ближайшем доступе, чтобы обращаться к нему хотя бы раз в неделю.

- Выстраивайте процесс освоения новых навыков так, чтобы у Вас была возможность отработать каждый из них. Не переходите к следующему элементу, пока предыдущий освоен недостаточно. За один прием можно научиться только одному элементу сложного навыка или способа поведения.

Методы развития навыков

Самообучение – самостоятельное изучение информации о моделях успешного поведения. Сюда мы можем отнести и чтение литературы, и самостоятельное изучение разных материалов (статьи, блоги, мануалы тренингов), прослушивание вебинаров.

Поиск обратной связи получение обратной связи от коллег, руководителей, наставников и экспертов.

Обучение на опыте других и ментворкинг выделение моделей успешного поведения в работе человека, обладающего высоким уровнем развития данной компетенции и работа с наставником.

Специальные задания (фоновые тренинги) самостоятельные упражнения, развивающие определенные компетенции, воспитывающие в вас выбранные личностные качества или, наоборот, утилизирующие вредные привычки.

Развитие в процессе работы – поиск и освоение более эффективных моделей поведения при решении задач, входящих в ваш профессиональный функционал.

- Обязательно соблюдайте баланс: нужно развивать профессиональные знания и навыки, но не забывайте, что большая часть успеха зависит от того, какой вы, а не только от того, как хорошо вы что-то знаете или умеете в профессиональной области.

- Выберите конкретные навыки (список из четырех категорий выше), необходимые именно Вам для развития в ближайшее время (месяц – три месяца).

- Для того чтобы сделать это эффективно, обязательно оцените свой уровень обладания тем или иным навыком (только будьте честны с самим собой) перед тем, как точно сказать что-то из серии: «Вот это вот мне нужно!»

- Закрепите максимум 2-3 навыка и четко поймите, каких результатов вы хотите добиться.

- На каждый навык выберите не один, а минимум 2-3 инструмента развития. Всегда совмещайте способы развития навыков: собирайте обратную связь, берите новые задачи выходите из зоны комфорта, читайте книги. Совмещение навыков позволит вам достигать результатов быстрее и делать их более качественными.

- Если Вы замечаете, что развивающие действия не оказывают должного эффекта, Вы анализируете, почему так происходит, и вносите необходимые изменения либо в план, либо в свой способ его выполнять.

- Вы не отменяете развивающие действия полностью. Если их выполнение невозможно, Вы заменяете их на равноценные.

- Если о навыке Вы не имеете никакого понятия, но каким-то способом поняли, что именно вот он Вам и нужен, то сначала узнайте максимально подробно (книги, тренинги и мастер-классы, статьи, блоги) о том, в чем конкретно он заключается и выражается. После этого начинайте применять другие методы его развития.

Реализация плана саморазвития «Формирование участников конкурсов профессионального мастерства» предполагает активную работу участника, рефлексию организованной деятельности в ходе прохождения плана. План включает в себя теоретические и практические занятия, рассчитан на учебный год.

Образец фиксации результатов успешного прохождения плана саморазвития представлен в таблице 3.

Таблица 3

**Форма фиксации результатов участия в плане саморазвития
«Формирование SoftSkills участников конкурсов профессионального мастерства»**

№	Тема занятия	Что осталось не понятным?	Самоанализ
	Эмоциональная устойчивость психофизиологическое состояние человека		
	Проблема развития мотивации студентов в трудах и зарубежных ученых		
	Индивидуальные особенности управления эмоциональными состояниями		
	Факторы, влияющие на формирование эмоциональной устойчивости		
	Компоненты эмоциональной устойчивости: эмпатия и безоценочность		
	Тренинг "Развитие умения установления и поддержки контактов»		
	Тренинг «Стрессоустойчивость»		
	Тренинг «Управление конфликтами»		
	Тренинг «Умение управления временем. Тайм-менеджмент»		
	Тренинг «Развитие адаптивности»		

В ходе реализации плана "Формирование SofiSkills участников конкурсов профессионального мастерства», каждый участник конкурсного движения сможет определить приоритетные направления для саморазвития.

Шаг 3. Приоритетные зоны развития

Модератор: участник, педагог-психолог

Цель: формирование умений самовоспитания и саморазвития

Саморазвитие это постоянный и комплексный процесс работы над собой, развития своих положительных качеств в разных сферах физической, интеллектуальной, творческой, эмоциональной, духовной. Саморазвитие характерно добровольностью и самоконтролем, когда человек изучает новую информацию и применяет ее на практике безо всякого принуждения извне. Определив приоритетные зоны, участник сможет добиться успеха в их развитии при сопровождении педагога-психолога колледжа и своего наставника и при

составлении четкого конструктивного плана. В таблице 4 представлен фрагмент плана саморазвития участника конкурсного движения.

Таблица 4

Фрагмент плана саморазвития участника конкурсного движения

Зона развития	Способы	Сроки
Самоуверенность	-планирование деятельности, составление ежедневного плана на день – изучение литературы по теме -создание копилки упражнений повышающих уверенность -отработка навыков самоуверенности	Сентябрь Октябрь Октябрь В течение года
Умение управлять временем	изучение SMART технологии	Ноябрь
Развитие кратковременной памяти	создание картотеки упражнений по развитию памяти	В течение года
Работа над боязнью публичных выступлений	работа с педагогом по развитию ораторского искусства	В течение года
Развитие эмоциональной устойчивости	использование упражнений по саморегуляции	В течение года

SoftSkills – важнейшие составляющие профессионального успеха, успеха участников конкурсных движений. Какими бы качественными и глубокими ни были знания компетенции, без «мягких навыков» профессионалом стать сложно. Поэтому так важно развивать SoftSkills и применять их на практике. Это личностный багаж, который помогает легко и продуктивно рабочие задачи и постоянно двигаться вперед.

Заключение. Опыт подготовки участников движения Worldskills еще мало изучен и требует обобщения и систематизации. Можно сделать вывод о том, что психологический аспект подготовок, в частности развитие надпрофессиональных навыков (SoftSkills) как комплексного психологического качества, позволяет участникам чемпионатов WorldSkills выступать более уверенно, показывать более высокие результаты.

Список литературы:

1. Вачков И.В. Психология тренинговой работы. М. : Эксмо, 2007. 416 с.
2. Петров Е.Е. Подготовка результативного участника финала национального чемпионата по методике Worldskills // Профессиональное образование и рынок труда. 2018. № 3. С. 49–56.
3. Фадель Ч., Бялик М., Триллин Б. Четырехмерное образование: компетенции, необходимые для успеха / пер. с англ. М.: Точка, 2018. С. 93.
4. Лимаренко А.А. Подготовки к чемпионату WorldSkills посредством проведения ролевых и деловых игр [Электронный ресурс]. URL: <https://nsportal.ru/shkola/raznoe/library/2016/11/20/podgotovki-k-chempionatu-worldskillsposredstvom-provedenie>.
5. Михайлова Е.В. Обучение самопрезентации. М. : Изд. дом ГУ ВШЭ, 2007. 167 с.
6. Ильин Е.П. Психология творчества, креативности, одаренности. – СПб: Питер, 2009. – 448 с.
7. Официальный сайт движения Worldskills International [Электронный ресурс]. URL: <https://www.worldskills.org/internal/competition-documentation/sao-paulo-2015/testprojects>.
8. Машенко М.В. Формирование компетенций World Skills в вузе // [Электронный ресурс]. – 2017 URL: http://www.rsvpu.ru/filedirectory/13007/Mashhenko_M.V._Formirovanie_kompetencij_WorldSkills_v_vuze.pdf.

**МАЗМУНЫ
СОДЕРЖАНИЕ
CONTENT**

СЕКЦИЯ I

1.	Абдраимова А.Б. , «Өрлеу» БАҰО» АҚ филиалы «Ақмола облысы бойынша ПҚ БАИ»: « <i>Өзін-өзі тану</i> » рухани-адамгершілік білім беру бағдарламасын қашықтықтан оқыту форматында жоспарлау жолдары»	5
2.	Абилова В.Ш. , «Запорожье орта мектебі» КММ, Ақмола облысы: « <i>Өзін-өзі тану</i> » сабағында, оқушылардың бойында – коммуникативті мәдениетті қалыптастыру жолдары»	7
3.	Авдиенко Л.С. , ТОО «Экибастузский Колледж Инновационного Евразийского Университета», Павлодарская область: « <i>Воспитание историей как главная составляющая воспитания духовно-нравственных качеств студентов</i> »	11
4.	Амренова А.А. , КГУ «Енбекская средняя школа-сад имени С. Нурмагамбетова», Ақмолинская область: « <i>Духовно-нравственное воспитание в период дистанционного обучения</i> »	15
5.	Асанова Б.Б. , «Бурабай ауданының білім бөлімінің Атамекен ауылының орта мектебі» ММ, Ақмола облысы: « <i>Заманауи сабақ аясында рухани-адамгершілік тұлғаны қалыптастыру бойынша инновациялық технологияларды, тәсілдерді, бағдарламаларды пайдалану</i> »	17
6.	Байболина Ж.Р. , Қараөткел ауылы №2 орта мектебі, Ақмола облысы: « <i>Жаратылыстану пәндеріне рухани-адамгершілік білім беру бағдарламасын интеграциялау</i> »	23
7.	Баякова Б.М. , Қостанайский педагогический колледж, г. Қостанай: « <i>Духовно-нравственное воспитание молодежи в казахстанском обществе</i> »	27
8.	Бегенина Е.А. , ГККП «Ясли-сад «Сказка» отдела образования Ерейментауского района, Ақмолинская область: « <i>Применение активных форм в воспитании дошкольников: традиции и инновации</i> »	30
9.	Биримжанова А.Б. , КГКП «Денисовский профессионально технический колледж», Қостанайская область: « <i>Поликультурное образование специалистов общественного питания в профессиональной деятельности</i> »	34
10.	Борамбаева З.Р. , ГККП «Аграрно-индустриальный колледж», г. Атбасар: « <i>Формирование конкурентноспособной личности через духовно-нравственное воспитание</i> »	38
11.	Бурдачева О.А. , Магнитогорский педагогический колледж, г. Магнитогорск, Челябинская область, Россия: « <i>Нравственно-эстетические и духовные ценности вокальной культуры как фактор развития личности будущего учителя музыки</i> »	40
12.	Голубева Н.В. , КГКП «Лисаковский технический колледж», Қостанайская область: « <i>Использование информационных технологий для формирования духовно-нравственной личности (в рамках современного урока физической культуры)</i> »	44
13.	Данченко Т.В. , ЧУ «Колледж предпринимательства КИиЭУ», Жиенбаева А.В. , КГУ «Зуевская общеобразовательная школа», Колбасина Л.В. , ГУ «Отдел образования Алтынсаринского района», Қостанайская область: « <i>Компетентностный подход в формировании духовно-нравственных ценностей</i> »	49
14.	Дюсекеева Л.К. , Қостанайский политехнический высший колледж, г. Қостанай: « <i>Духовно-нравственное воспитание студентов на уроках русского языка и литературы</i> »	54
15.	Жабаква А.А. , Қостанай ауылшаруашылық колледжі, Қостанай облысы: « <i>Қазақ тілі мен әдебиеті сабағында студенттерге рухани-адамгершілік тәрбие берудің әдістемелік жолдары</i> »	60
16.	Жанабаева А.Б. , Мангистауский гуманитарный колледж имени Мурынжырау Сенгирбекулы, г. Актау: « <i>Возможности нравственного воспитания в учебной деятельности</i> »	65
17.	Жумабаева К.Е. , «Қостанай жоғары медициналық колледжі» КММ, Қостанай қ.: « <i>Кәсіби қазақ тілі сабағында тиімді коммуникативті құзыреттілікті қалыптастыру</i> »	72
18.	Жусупова Р.Ш. , «Жаңаесіл ауданы №32 орта мектебі» КММ, Ақмола облысы: « <i>Қашықтықтан оқыту үдерісіндегі сабақты ұйымдастыру ерекшеліктері</i> »	79
19.	Ибрагимов М.А. , Ы.Алтынсарин атындағы Рудный әлеуметтік-гуманитарлық колледжі, Қостанай облысы: « <i>Адамгершілік – рухани байлық</i> »	82
20.	Ильчубаева Г.Т. , ТОО «Экибастузский Колледж Инновационного Евразийского Университета», Павлодарская область: « <i>Нравственность закладывается в истоках</i> »	85
21.	Казкенова З.М. , СОШ №26, Западно-Казахстанская область, г. Уральск: « <i>Современные приложения и программы в виде игр на уроках математики</i> »	89
22.	Каленова Н.А., Искаков К.М. , КГКП «Карасуский сельскохозяйственный колледж», Қостанайская область: « <i>Духовно-нравственное воспитание молодежи</i> »	92

**«MORAL AND SPIRITUAL EDUCATION OF THE INDIVIDUAL AS A TARGET OF SOCIETY»
QOSTANAI, KAZAKHSTAN, JANUARY 2021**

23.	Канарёва Е.А. , КГУ «Общеобразовательная школа №1 город Ерейментау», Акмолинская область, Рахнянская Т.Н. , КГУ «Средняя школа №44 акимата города Нур-Султан», г. Нур-Султан: <i>«Метод интеллект-карт на уроках»</i>	95
24.	Каркинбаева Г.А. , Қостанай жоғары политехникалық колледжі, Қостанай облысы: <i>«Қазақ тілі сабағында ұлттық ойындарды пайдалану арқылы рухани-адамгершілік құндылықтарын дамыту»</i>	101
25.	Кашенко О.О. , ГБПОУ «Магнитогорский педагогический колледж», г. Магнитогорск, Челябинская область, Россия: <i>«Формирование навыков ценностно-смысловой ориентации у будущих педагогов в процессе профессиональной подготовки»</i>	106
26.	Клишина Н.Л. , ГККП «Ясли-сад «Сказка» отдела образования Ерейментауского района, Акмолинская область: <i>«Использование инновационных технологий и подходов по формированию духовно-нравственной личности в рамках современного урока»</i>	111
27.	Койланова А.Г. , М. Пошанов атындағы №21 жалпы орта мектеп, Түркістан облысы: <i>«Химия және биология сабақтарына өзін-өзі тану пәнін интеграциялаудың тиімділігі»</i>	117
28.	Колпенова А.К. , Көкшетау «Білім-инновация» лицей-интернаты, Ақмола облысы: <i>«Білім беру философиясы: құндылықтарға негізделген мектеп мәдениеті»</i>	120
29.	Корсун Е.П. , КГКП «Лисаковский технический колледж», Қостанайская область: <i>«Активизация мыслительной деятельности обучающихся на уроках спецтехнологии»</i>	124
30.	Кравченко Т.Н. , Қостанайский педагогический колледж, г. Қостанай: <i>«Сингапурская технология как средство развития духовно- нравственного воспитания студентов колледжа»</i>	127
31.	Мадиева А.К. , «Щучинск қаласы, жоғары педагогикалық колледжі» ШЖҚ МКК, Ақмола облысы: <i>«Кұқық негіздері пәнінде тұлғаның рухани – адамгершілік қасиеттерін дамыту тәсілдері»</i>	131
32.	Малюкина М.В. , КГУ «Чеховская средняя школа отдела образования акимата Сарыкольского района», Қостанайская область: <i>«Духовно-нравственное воспитание школьников на уроках географии»</i>	134
33.	Мамбетова У.С. , «Көкшетау қаласы, Ақан сері атындағы жоғары мәдениет колледжі» МККК, Ақмола облысы: <i>«Дизайн мамандығына техникалық және кәсіптік білім беруде модульдік оқыту технологиясы мен критериялды бағалау жүйесін қолдану тиімділігі»</i>	139
34.	Мозговая Н.И. , Қостанайский колледж бытсервиса, Қостанайская область: <i>«Нравственно-духовное воспитание будущего специалиста сферы услуг»</i>	145
35.	Молдагалиева А.К. , Қ.Өскенбай атындағы Қима орта мектебі, Ақмола облысы: <i>«Оқушылардың танымдық қабілеттерін smart технология элементтерін қолдану арқылы дамыту»</i>	150
36.	Молдагалиева А.А. , Ж.Досмұхамедов атындағы жоғары педагогикалық колледжі, Орал қ.: <i>«Қашықтықтан оқыту жағдайында студенттермен тәрбие жұмысын ұйымдастыру»</i>	154
37.	Молдахметова Г.М. , Қостанай педагогикалық колледжі, Қостанай қ.: <i>«Ағылшын тілі сабақтарында Ы. Алтынсарин шығармаларының тәрбиелік мәнін қолдану»</i>	158
38.	Мукатова А.Т. , КГУ «Общеобразовательная школа №1 города Ерейментау», Акмолинская область: <i>«Использование TBL-activities на уроках английского языка»</i>	161
39.	Мухамеджанова М.А. , ГККП «Қостанайский высший медицинский колледж», г. Қостанай: <i>«Применение электронных образовательных ресурсов в учебном процессе»</i>	165
40.	Мұхтарова Ш.Е. , Ж. Досмұхамедов атындағы жоғары педагогикалық колледжі, Орал қ.: <i>«Рухани-адамгершілік тәрбие мәселері»</i>	170
41.	Невпрыга Г.А. , преподаватель, Қостанайский колледж автомобильного транспорта, г. Қостанай: <i>«Совершенствование воспитательной работы в Қостанайском колледже автомобильного транспорта в условиях дистанционного обучения»</i>	173
42.	Нұржанова Г.К. , Қостанай автомобиль көлігі колледжі, Қостанай қ.: <i>«Тұлғаны рухани-адамгершілікке тәрбиелеу – қоғам байлығы»</i>	177
43.	Оспанова Ш.С. , Әл-Фараби атындағы ІТ лицей, Сабырова А.Б. , Ташенова А.К. , Ж. Мусин атындағы Көкшетау жоғары қазақ педагогикалық колледжі, Көкшетау қ.: <i>«Ағылшын тілі сабақтарында ойын технологиясы арқылы рухани-адамгершілік тұлғаны қалыптастыру»</i>	182
44.	Пунькаева И.К. , «Магнитогорский педагогический колледж», г. Магнитогорск, Россия: <i>«Возможности духовно-нравственного и эстетического воспитания на уроках основного инструмента»</i>	186
45.	Рядинская А.И. , ЧУ «Колледж предпринимательства КИИЭУ, г. Қостанай: <i>«Система работы по формированию лингвокультурологической компетенции»</i>	189
46.	Сагитова А.Т. , ЧУ Западно-Казахстанский академический колледж «АТиСО», г. Уральск: <i>«Использование SMART – технологии в учебно-воспитательном процессе»</i>	197
47.	Салькенова М.К. , Қостанайский педагогический колледж, г. Қостанай: <i>«ІТ-компетентность преподавателей»</i>	199

48.	Саулина Н.В. , КГКП Рудненский музыкальный колледж, г. Рудный: «Система творческих заданий, как средство интеграции предметов и мотивации обучения дисциплинам музыкально-теоретического цикла»	202
49.	Сетаева Ж.Ж. , КГУ «Общеобразовательная школа №1 город Ерейментау», г. Ерейментау: «Духовно-нравственное воспитание личности на уроках истории»	206
50.	Сулейменова К.Қ. , «Лисаков техникалық колледжі» КМҚК, Лисаков қ.: «Білім алушылардың бойында рухани-адамгершілік қасиеттердің қалыптасуында қазақ тілі мен әдебиеттің ықпалы»	213
51.	Султанбеков О.У. , Түркістан облысының әдістемелік орталығы, Түркістан қ.: «Мәдениеттер диалогының аясында тұлғаны қалыптастыру мәселелері»	218
52.	Султанова Г.Е. , Қостанайский педагогический колледж, г. Қостанай: «Формирование духовно-нравственных ценностей на уроках основ предпринимательской деятельности»	221
53.	Тайкенова А.У. , Қостанай автомобиль көлігі колледжі, Қостанай қ.: «Жеке тұлғаның рухани-адамгершілік қасиеттерін қалыптастыру»	225
54.	Тарбака Ж. , Қараөткел ауылы №2 орта мектебі, Ақмола облысы: «Рухани-адамгершілік тәрбиесінің тұлғаны қалыптастырудағы маңызы»	228
55.	Таскенова А.Б. , Қостанай педагогикалық колледжі, Қостанай қ.: «Жаңартылған білім беруде педагогтерге қойылатын негізгі кәсіби талаптар»	233
56.	Тастенова Р.М. , Средняя школа имени Досова, Ақмолинская область: «Педагогические технологии для развития межкультурной компетенции на уроке английского языка»	235
57.	Ташенова А.К., Сабырова А.Б., Ж. Мусин атындағы Көкшетау жоғары қазақ педагогикалық колледжі, Оспанова Ш.С., Әл-Фараби атындағы ІТ лицей, Көкшетау қ.: «Ағылшын тілі сабақтарында заманауи ақпараттық-коммуникациялық технологияларды қолдану арқылы білім алушылардың рухани-адамгершілік тұрғыдан тәрбиеленуі»	238
58.	Ткаченко Т.Е. , Қостанайский педагогический колледж, г. Қостанай: «Пути интеграции нравственно-духовного образования «самопознание» с предметом «современный русский язык и методика обучения русскому языку, каллиграфия»	241
59.	Туякова Г.К. , «Мортык а. №34 негізгі мектебі» КММ, Ақмола облысы: «Қашықтықтан оқыту барысында мәтінмен жұмыс жүргізудегі диаграммаларды қолданудың ең басты қағидаттары қандай?»	245
60.	Увалесва Д.Т. , Қостанайский высший экономический колледж Казпотребсоюза, г. Қостанай: «Дидактика и адаптивное дистанционное обучение: элементы инновационной технологии преподавания»	248
61.	Утегенова А.Т., Ж. Досмухамедов атындағы жоғары педагогикалық колледж, Орал қ.: «Математика рухани-адамгершілік заңдары туралы ғылым ретінде»	251
62.	Ұлыбаева А.О. , «Георгиевка орта мектебі» КММ, Шығыс Қазақстан облысы: «Оқушылардың шығармашылық қабілетін дамытудың технологиялары мен шарттары»	255
63.	Хамзина А.Т. , №9 мектеп-гимназиясы, Щучинск қ.: «Ағылшын тілі сабағында оқушылардың рухани-адамгершілік құндылықтарын қалыптастыру»	260

СЕКЦИЯ II

1.	Абдиханова К.О. , Қостанай педагогикалық колледжі, Қостанай қ.: «Болашақ кәсіби мамандар даярлаудағы жағымды ахуал түрткі туғызу құралы өзін-өзі тану пәнімен кіріктірілген сабақтар ретінде»	267
2.	Абдраимова А.Б. , «Өрлеу» БАҰО АҚ филиалы «Ақмола облысы бойынша ПҚ БАИ» Көкшетау қаласы, Ахметова А.С. , Зеленобор мектеп-гимназиясы, Ақмола облысы: «Өзін-өзі тану пәнін оқыту үдерісінде жалпыадамзаттық құндылықтарды тәрбиелеу»	271
3.	Абжанова А.К. , Қостанай педагогикалық колледжі, Қостанай қ.: «Ұрпақ тәрбиесіндегі рухани-адамгершілік мәселелері»	274
4.	Алиева А.У. , КГУ «Кийминская средняя школа им. К.Ш. Ускенбаева», Ақмолинская область: «Использование ИКТ в процессе формирования духовно-нравственного воспитания младших школьников»	278
5.	Артюшина Л.И., Лойко В.А. , Қостанайский педагогический колледж, г. Қостанай: «Формирование нравственно-экономических представлений у детей дошкольного возраста в процессе игровой деятельности»	282
6.	Ахметжанова Д.К. , Қостанай политехникалық жоғары колледжі, Қостанай қ.: «Абайдың қара сөздеріндегі адамгершілік тәрбиесі»	287
7.	Ахметова Х.Н. , Высший колледж лесного хозяйства, экологии и туризма, г. Щучинск: «Основные принципы и методы деятельности по формированию у обучающихся основ духовности, нравственности, подготовке их к семейной жизни, охране репродуктивного здоровья»	291

8.	Байгентов Б.Б. , Костанайский политехнический высший колледж, г. Костанай: <i>«Патриотическое воспитание студентов в современном поликультурном обществе»</i>	298
9.	Батгалова Л.К. , КГП на ПХВ «Аксуский колледж черной металлургии», г. Аксу: <i>«Нравственное и духовное воспитание человека по самопознанию»</i>	304
10.	Бегалина М.Ш. , Костанайский колледж автомобильного транспорта, г. Костанай: <i>«Развитие духовно-нравственных ценностей у студентов I курса в колледже»</i>	308
11.	Бейсенова Х.Б. , Костанай жоғары политехникалық колледжі, Костанай қ.: <i>«Ұрпақ тәрбиесі – ел тәрбиесі»</i>	311
12.	Бекахметова А.Т. , Жоғары орман шаруашылығы, экология және туризм колледжі, Щучинск қ.: <i>«Ақпараттық технологияларды сабақта қолдану тиімділігі»</i>	316
13.	Беркинбаева С.Ж. , «Жаңаесіл а. №32 орта мектебі» КММ, Ақмола облысы: <i>«Бастауыш сынып оқушыларына ұлттық құндылықтарды насихаттаудың маңыздылығы»</i>	320
14.	Гареева Т.П. , ГУ «Гимназия имени А.М. Горького», г. Костанай: <i>«Опытно-экспериментальная работа по совершенствованию навыков здорового образа жизни старшеклассников на основе интеграции общечеловеческих ценностей в целостный педагогический процесс школы (из опыта работы)»</i>	322
15.	Давлетова С.М. , СОШ №16, г. Уральск: <i>«Театральная деятельность как форма нравственно-духовного воспитания»</i>	327
16.	Даутова М.А. , КГКП «Иртышский аграрно-технический колледж», Павлодарская область: <i>«Инновационные методы обучения и воспитания в обновленном образовании»</i>	331
17.	Джумагазиева А. К. , Высший педагогический колледж им.Ж.Досмухамедова, г. Уральск: <i>«Слова назидания великих деятелей Казахстана в воспитательном процессе (наследие Аль-Фараби)»</i>	334
18.	Дмуховская Н.Г. , ГУО «Минский городской педагогический колледж», г. Минск, Республика Беларусь: <i>«Психологическая платформа «Profstart» как один из эффективных методов работы в учреждении среднего специального образования, обеспечивающий безопасные условия развития личности»</i>	338
19.	Досанова К.Н. , Костанай автомобиль көлігі колледжі, Костанай қ.: <i>«Қазақ тілі мен әдебиеті пәнін оқытуда білім алушылардың шығармашылық қабілеттерін дамыту»</i>	340
20.	Доспанова С.М. , КГКП «Костанайский педагогический колледж», г. Костанай: <i>«Развитие духовно-нравственных качеств личности как основа формирования гражданской позиции студенческой молодежи»</i>	344
21.	Дубровина И.Г. , КГУ «Средняя школа №4» отдела образования города Кокшетау», г. Кокшетау: <i>«Воспитание гармоничной личности на основе общечеловеческих ценностей (на примере интеграции предметов «Самопознание» и «Русская литература» в средней школе)»</i>	348
22.	Дуйсебаева Ж.Ж. , Методический центр, г. Туркестан: <i>«Особенности психолого-педагогического сопровождения участника конкурсов профессионального мастерства»</i>	352

Формат 60x84 1/8
Бумага офисная.
Печать офсетная
45,5 усл. печ. л.
Тираж 100 экз.

Отпечатано: ТОО «New Line Media»
г. Костанай, пр. Аль-Фараби, 115, оф. 512
тел.: 8(7142) 53-11-47, 53-06-71
e-mail: geosprint@mail.ru

